

ΒΙΒΛΙΑ
για νέους

Η ΚΑΛΥΒΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΙΑ-ΘΩΜΑ

Χάρις Μπίτσοφ-Στόου

Harriet Beecher Stowe

Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά

Εκδόσεις Πατάκη - Κλασική λογοτεχνία για παιδιά και για νέους - 20

Χάρριετ Μπίτσερ Στόου, Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά

(Harriet Beecher Stowe, Uncle Tom's Cabin)

Απόδοση: Γιάννης Σπανδωνής

Εικονογράφηση με χαλκογραφίες από τη γαλλική έκδοση της LIBRAIRIE HACHETTE ET CIE, Paris
1911

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 1995

Δεύτερη εκτύπωση Νοέμβριος 1996

Harriet Beecher Stowe

Γεννημένη στο Λίτςφιλντ του Κοννέκτικατ στις 14 Ιουνίου 1811, κόρη του Λάιμαν Μπίτσερ, ενός καλβινιστή ιερωμένου βαθιά αφοσιωμένου στην πίστη του, κι έχοντας δυο αδέρφια που κι αυτά έγιναν ιερωμένοι, η Χάρριετ Μπίτσερ ανατράφηκε με προσευχές και ιστορίες για χριστιανικές πράξεις φιλανθρωπίας κι αδελφосύνης. Όταν η οικογένειά της μετακόμισε στο Σινσιννάτι, όπου ο πατέρας της ανέλαβε τη διεύθυνση του θεολογικού σεμιναρίου Λέιν, η Χάρριετ γνώρισε για πρώτη φορά στη ζωή της τη δουλεία, αλλά και τον αγώνα για την κατάργησή της. Είδε φυλετικές ταραχές, άκουσε ιστορίες για δραπέτες σκλάβους και βοήθησε κι η ίδια δούλους που το είχαν σκάσει από τα σκληρά αφεντικά τους στο Νότο.

Στα 1836 παντρεύτηκε τον Κάλβιν Στόου και στα 1850 τον ακολούθησε στο Μείν, όπου εκεί πήγε να διδάξει στο Κολέγιο Μποουντόιν. Εκεί έγραφε η Χάρριετ την Καλύβα του μπαρμπα-Θωμά, βαθιά ενοχλημένη από τη νομοθετική πράξη «Περί Δραπετών Δούλων», που ψηφίστηκε εκείνη τη χρονιά. Αρχικά, το έργο της δημοσιεύτηκε σε συνέχειες σε μια εφημερίδα που αγωνιζόταν για την κατάργηση της δουλείας. Όταν σε λίγο κυκλοφόρησε σε βιβλίο από έναν εκδότη της Βοστώνης, δέκα χιλιάδες αντίτυπα πουλήθηκαν μέσα στην πρώτη εβδομάδα και τριακόσιες χιλιάδες μέσα στον πρώτο χρόνο.

Μετά από την Καλύβα η Χάρριετ Μπίτσερ Στόου έγραφε και πολλά άλλα έργα, σχεδόν ένα το χρόνο. Ωστόσο, την οικογένειά της τη βασάνιζαν συνέχεια οικονομικά προβλήματα. Διάσημη πια συγγραφέας, η Χάρριετ δημιούργησε πολλές φίλιες στην Αγγλία, κυρίως ανάμεσα στους διανοούμενους αυτής της χώρας, όπως οι Ράσκιν και ο Τζορτζ Έλιοτ, ενώ αργότερα έγινε γειτόνισσα και φίλη του Μαρκ Τουαίν.

Εξαιτίας ίσως της θρησκευόμενης αγωγής της, η Χάρριετ Μπίτσερ Στόου μιλούσε κι έγραφε πάντα για θέματα ηθικής, που προκαλούσαν έντονα πάθη. Το 1869, για παράδειγμα, έγραψε ολόκληρη διατριβή για να υπερασπιστεί τη φίλη της Λέδη Μπαίρον. Ασχολήθηκε ακόμα με τον αντιαλκοολικό αγώνα, τη μάχη για τη γυναικεία ψήφο, και φυσικά με τον αγώνα για την κατάργηση της δουλείας.

Πέθανε στα 1896 στο Χάρτφορντ του Κοννέκτικατ.

Σημείωμα του μεταφραστή

Σε κάποιες σημειώσεις με τις οποίες κλείνει την πρώτη έκδοση της Καλύβας του μπαρμπα-Θωμά η ίδια η Χάρριετ Μπίτσερ Στόουν γράφει: «Για πολλά χρόνια απέφευγα να διαβάζω καθετί σχετικό με το ζήτημα της δουλείας, που ήταν πάρα πολύ οδυνηρό για μένα να το σκαλίζω.

»Πίστευα επίσης πως θα λυνόταν από μόνο του με την πρόοδο του πολιτισμού και με τη διαφώτιση του κοινού. Όταν όμως, με αφορμή τη νομοθετική πράξη του 1850 (που υποχρέωνε τους πολίτες να καταδιώκουν τους δραπετές σκλάβους και να βοηθούν στη σύλληψή τους) πληροφορήθηκα με θλίψη και κατάπληξη ότι πολλοί θεωρούσαν καθήκον πατριωτικό κάθε καλού πολίτη και πιστού χριστιανού την κατάδοση ενός πλάσματος που, απλά, αποζητούσε τη λευτεριά και την αξιοπρέπειά του, σκέφτηκα αμέσως πως οι άνθρωποι αυτοί δεν μπορεί να ήξεραν τι σημαίνει δουλεία. Γιατί, αν ήξεραν, αποκλείεται να αντιμετωπίζουν έτσι αυτό το θέμα. Κι από τη σκέψη μου αυτή ξεπήδησε η ανάγκη να περιγράψω εγώ η ίδια αυτό το πρόβλημα, μ' όσο το δυνατό πιο ζωντανό, ρεαλιστικό και δραματικό τρόπο. Προσπάθησα λοιπόν να το δώσω με κάθε ειλικρίνεια, τόσο στις καλύτερες όσο και στις χειρότερες στιγμές του. Τα καλά του μπορεί να πέτυχα να τα περιγράψω. Τα κακά του, ωστόσο, αυτά, ω, ούτε στο ελάχιστο δεν τα έδωσα. Είναι αμέτρητα εκείνα που πρέπει να ειπωθούν και να γραφτούν γι' αυτά που συμβαίνουν στην κοιλάδα που σκεπάζει η σκιά του θανάτου!».

Η Καλύβα του μπαρμπα - Θωμά έχει μεταφραστεί σε 37 γλώσσες κι έχει εξυμνηθεί απ' τη Γεωργία Σάνδη, το Χάινριχ Χάινε, τον Τολστόι. Πραγματικά, είναι ένα από τα πιο διάσημα βιβλία όλων των εποχών, και τα ονόματα των ηρώων του μας είναι τόσο οικεία όσο και τα ονόματα των ηρώων της Βίβλου. Ωστόσο, οι πιο πολλοί από μας δεν το έχουν διαβάσει αυτό το βιβλίο, κι ας πιστεύουν πως το ξέρουν απέξω κι ανακατωτά.

Στην ίδια την Αμερική το βιβλίο δεν κυκλοφορούσε πουθενά στα μέσα του αιώνα μας. Μέχρι που στη δεκαετία του '60 ξανάρχισε ο αγώνας για τα πολιτικά κι ανθρώπινα δικαιώματα στον αμερικάνικο Νότο. Και τότε, με έκπληξη διαπίστωσαν πολλοί πως τα πάθη και τις περιπέτειες του μπαρμπα-Θωμά, της Ελίζας και της μικρής Εύας δεν τις είχαν διαβάσει ποτέ. Κι ούτε ήξεραν πόσο πραγματικά σκληρός ήταν ο Σάιμον Λεγκρί.

Η ίδια η συγγραφέας έχει δηλώσει πως, μεμονωμένα, τα περιστατικά που περιγράφει είναι αυθεντικά και έχουν συμβεί είτε μπροστά στην ίδια είτε σε φίλους της. Αν λοιπόν όλοι αυτοί οι καλόβολοι άνθρωποι που μιλάνε κοροϊδευτικά για τους «μπαρμπα-Θωμάδες» γνώριζαν στ' αλήθεια για ποιο πράγμα μιλάνε, τότε πολλά από τα σημερινά προβλήματα που γεννάει η καταπίεση ανθρώπου από άνθρωπο δε θα υπήρχαν.

Οπωσδήποτε, το ηθικό πάθος που πλανιέται στην Καλύβα απ' την πρώτη ως την τελευταία της σελίδα είναι τόσο δυνατό και επηρέασε τόσο πολύ τα αισθήματα των

Αμερικανών απ' τα 1852 μέχρι το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, ώστε δίκαια θεωρείται ως το βιβλίο που συνέβαλε περισσότερο απ' οποιοδήποτε άλλο στην κατάργηση της δουλείας.

Η Χάρριετ Μπίτσερ Στόου έγραφε πολλά μυθιστορήματα. Μόνο το πρώτο της όμως, Η Καλύβα του μπαρμπα-Θωμά, έμεινε διαχρονικό. Κι η ίδια τόνισε επανειλημμένα πως γράφοντάς το ενδιαφερόταν λιγότερο να γράψει ένα λογοτεχνικό έργο και περισσότερο να πείσει τον κόσμο, μέσω της λογοτεχνίας, για το ότι η δουλεία ήταν κάτι το ολοκληρωτικά ανήθικο. Κι ακόμα έλεγε πως πολλές από τις σκηνές του βιβλίου της, όπως ο μέχρι θανάτου ξυλοδαρμός του μπαρμπα-Θωμά, της αποκαλύφθηκαν σαν οράματα.

»Δεν είναι δικό μου έργο η Καλύβα» έλεγε. «Εγώ κατέγραψα απλά αυτά που έβλεπα».

Κι ακόμα λένε πως ήταν τόσο θρήσκα, ώστε να ισχυρίζεται πως το βιβλίο της αυτό το έγραψε «ο ίδιος ο Θεός»...

Πραγματικά, ο αναγνώστης βλέπει από την πρώτη στιγμή ότι το βασικό θέμα του βιβλίου αυτού είναι το ότι η δουλεία και ο χριστιανισμός δεν είναι δυνατό να συνυπάρχουν.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, μέσα στα εκατόν σαράντα τόσα χρόνια που πέρασαν από τότε που πρωτοκυκλοφόρησε η Καλύβα του μπαρμπα-Θωμά, το βιβλίο αυτό πέρασε στην ιστορία ως το έργο που προκάλεσε την αφύπνιση της συνείδησης της αστικής τάξης μπροστά στη φρίκη της δουλείας. Από τότε, όμως, το θέμα μετατοπίστηκε: Το ζήτημα δεν είναι πια η απελευθέρωση των σκλάβων, μα τα δικαιώματα –πολιτικά και κοινωνικά– που ζητάνε οι απόγονοί τους μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης δημοκρατίας. Στην Αμερική –και όχι μόνο– ο αγώνας των μαύρων εξακολουθεί να είναι αγώνας μιας καταπιεσμένης τάξης.

Κι εδώ βρίσκεται η αξία της Καλύβας του μπαρμπα-Θωμά. Η αξία, κι η χρησιμότητά της για το σημερινό αναγνώστη, που βρίσκεται αντιμέτωπος με τόσα και τόσα προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην παρούσα έκδοση, επιδιώχθηκε με κάθε τρόπο να διαφυλαχτεί το πνεύμα και η ουσία αυτής, ακριβώς, της κοινωνικής πλευράς της Καλύβας. Κι ο μεταφραστής πιστεύει ότι με κάποιες περικοπές που έγιναν στο πρωτότυπο κείμενο (περικοπές που, αν δε γίνονταν, θα είχαμε μια μουσειακή έκδοση εκτός τόπου και χρόνου) το αθάνατο έργο της Χ. Μπ. Στόου διατήρησε όλη τη φρεσκάδα και την αξία του.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠΑΝΔΩΝΗΣ

1

Όπου παρουσιάζεται στον αναγνώστη ένας άντρας με πολλή ανθρωπιά

Αργά τ' απόγευμα μιας παγερής φλεβιαρικής μέρας, δύο κύριοι βρίσκονταν καθισμένοι σε μια όμορφα επιπλωμένη τραπεζαρία στην πόλη Π. του Κεντάκυ κι έπιναν το κρασί τους. Οι κύριοι ήταν μόνοι τους και, με τις καρέκλες τους τραβηγμένες κοντά κοντά, συζητούσαν με μεγάλη σοβαρότητα κάποιο ζήτημα.

Λέμε βέβαια δύο κύριοι, μα στον έναν τους δεν πολυταιριάζει τούτος ο χαρακτηρισμός: Ήταν κοντός, χοντροκαμωμένος, με χοντρά, χυδαία χαρακτηριστικά κι ύφος όλο προσποίηση, που φανέρωνε άνθρωπο που θέλει με το ζόρι ν' ανέβει κοινωνικά. Το ντύσιμό του παραήταν φαναχτερό. Φορούσε παρδαλό γιλέκο, μπλε μαντίλι στο λαιμό κι από πάνω μια γραβάτα που ανέμιζε ελεύθερα. Τα δάχτυλά του, χοντρά και ροζιασμένα, ήταν φορτωμένα δαχτυλίδια και φορούσε και μια βαριά χρυσή αλυσίδα, που στην άκρη της κρεμόταν ένα χοντρό ρολόι και μια αρμαθιά μπρελοκάκια κάθε είδους και χρώματος, που κάθε τόσο, εκεί που συζητούσε, την τράβαγε και την κουδούνιζε με ευχαρίστηση. Ο λόγος του αψηφούσε αδιάντροπα κάθε κανόνα της γραμματικής και διανθιζόταν με βρισιές και χυδαίες εκφράσεις, που δεν περιγράφονται με κανέναν τρόπο, ακόμα κι αν θέλαμε να δώσουμε έναν τόνο γραφικότητας στην περιγραφή.

Ο άλλος κύριος, ο κύριος Σέλμπυ, είχε εμφάνιση πραγματικού κυρίου, και το σπίτι του –γιατί δικό του ήταν– μαρτυρούσε καλό γούστο κι οικονομική άνεση.

– Έτσι πρέπει να ταχτοποιηθεί το ζήτημα, έλεγε τώρα ο κύριος Σέλμπυ.

– Αποκλείεται να εργαστώ μ' αυτό τον τρόπο, κύριε Σέλμπυ, αποκρίθηκε ο άλλος σηκώνοντας το ποτήρι με το κρασί του.

– Χέιλυ, ο Θωμάς είναι σπάνιος άνθρωπος. Θα την πιάσει οπουδήποτε αυτή την τιμή. Είναι τύπος σταθερός, τίμιος, ικανός, έχει κάνει όλο μου το κτήμα να δουλεύει σαν ρολόι.

– Τίμιος όσο μπορεί να είναι ένας νέγρος, θέλεις να πεις..., του απάντησε ο Χέιλυ, βάζοντας τώρα κονιάκ στο ποτήρι του.

– Όχι, στ' αλήθεια. Ο Θωμάς είναι πραγματικά καλός και θρησκευόμενος άνθρωπος (εικ. 1). Βαφτίστηκε χριστιανός πριν από τέσσερα χρόνια κι από τότε τον εμπιστεύομαι μ' όλα μου τα υπάρχοντα –χρήματα, άλογα, σπίτι, τα πάντα– και τον αφήνω να πηγαίνει παντού. Και δεν τον έπιασα ποτέ σκάρτο στο παραμικρό.

– Υπάρχουν άνθρωποι που δεν πιστεύουν ότι γίνονται θρήσκοι οι νέγροι, είπε ο Χέιλυ κάνοντας μια βαριεστημένη χειρονομία. Εγώ όμως το πιστεύω. Είχα ένα πλάσμα στο τελευταίο φορτίο που έστειλα κάτω στη Νέα Ορλεάνη που ήταν θαύμα να τον ακούς να προσεύχεται. Λες και βρισκόσουν σε εκκλησία. Ήταν ένας άντρας καλός κι ευγενικός, και μ' απόφερε και μια καλή τιμή. Τον είχα αγοράσει φτηνά, βλέπεις, από κάποιον που τα ξεπουλούσε όλα λόγω ανάγκης. Κι έτσι, έβγαλα κι εγώ 600 δολάρια από δαύτον. Μάλιστα, κύριε. Εγώ θεωρώ τη θρησκεία πράγμα μ' αξία για ένα νέγρο. Αρκεί να πιστεύει στα σοβαρά και να μην κοροϊδεύει.

– Αν κάποιος πιστεύει στη θρησκεία στα σοβαρά, αυτός είναι ο Θωμάς, αποκρίθηκε ο άλλος. Να, για παράδειγμα, πέρσι το φθινόπωρο τον έστειλα μόνο του στο Σινσιννάτι να μου κάνει μια δουλειά και να μου φέρει 500 δολάρια. «Τομ» του είπα, «σ' εμπιστεύομαι επειδή πιστεύω πως είσαι χριστιανός και ξέρω πως δε θα με κλέψεις». Κι αυτός γύρισε, κύριε. Κάτι αλήτες, έμαθα, του είπαν να το σκάσει για τον Καναδά. «Α, δεν μπορώ» τους είπε. «Ο αφέντης μ' εμπιστεύεται». Πρέπει να το παραδεχτώ πως στενοχωριέμαι που τον αποχωρίζομαι το Θωμά. Κι εσύ, Χέιλυ, αν έχεις έστω κι ένα ελάχιστο ίχνος συνείδησης, πρέπει να καλύψεις μ' αυτόν όλο το υπόλοιπο του χρέους.

– Ε, έχω κι εγώ όση συνείδηση επιτρέπεται να έχει ένας επιχειρηματίας. Να, τόση δα, για να 'χω κάτι να βρίζω, αστείευτηκε ο δουλέμπορος. Μέσα στα πλαίσια της λογικής, κάνω ό,τι μπορώ για να υποχρεώσω ένα φίλο. Φέτος όμως τα πράγματα δεν πάνε καλά... Καθόλου καλά. Κι ο δουλέμπορος αναστέναξε συλλογισμένα, κι έβαλε λίγο ακόμα κονιάκ στο ποτήρι του.

Ύστερα από μια στενόχωρη σιωπή, ο κύριος Σέλμπυ γύρισε και τον ρώτησε:

– Τι προτείνεις λοιπόν εσύ, Χέιλυ;

– Ε, δεν έχεις κανένα μικρό αγόρι ή κορίτσι, να το βάλεις μαζί με το Θωμά;

– Χμμ... Όχι, δε μου περισσεύει κανένα. Για να πω την αλήθεια, αναγκάζομαι να πουλήσω μόνο και μόνο επειδή έχω μεγάλη ανάγκη. Δε μ' αρέσει καθόλου ν' αποχωρίζομαι τους ανθρώπους μου. Αλήθεια σου λέω.

Εκείνη τη στιγμή άνοιξε η πόρτα και μπήκε στο δωμάτιο ένας μικρός μιγάς τεσσάρων πέντε χρονών, πανέμορφος και γλυκύτατος. Τα μαύρα του μαλλιά, γυαλιστερά σαν μετάνι, στόλιζαν το στρογγυλό, γεμάτο λακκάκια πρόσωπό του κι ένα ζευγάρι μεγάλα μαύρα μάτια, όλο γλύκα και σπιρτάδα, κοίταζαν περίεργα κάτω από τις μακριές του βλεφαρίδες. Φορούσε μια χαρούμενη ρομπίτσα με κόκκινα και κίτρινα καρδ, που αναδείκνυε ακόμα πιο πολύ την ομορφιά του. Και το ύφος του, που ήταν ένα κράμα κωμικής αυτοπεποίθησης και ντροπαλοσύνης, έδειχνε πως ήταν συνηθισμένος να τραβάει την προσοχή του κυρίου του.

– Γεια σου, Τζιμ! του σφύριξε ο κύριος Σέλμπυ και του πέταξε ένα τσαμπί σταφύλι. Πιάσε!

Ο πιτσιρικός όρμησε μ' όλη του τη δύναμη προς τη λιχουδιά, ενώ ο αφέντης του έβαλε τα γέλια.

– Έλα εδώ, Τζιμ, του είπε.

Ο μικρός πήγε κοντά του κι εκείνος του χάιδεψε το κατσαρομάλλικο κεφάλι του και τον γαργάλησε στο λαιμό.

– Τζιμ, δείξε στον κύριο πώς χορεύεις και τραγουδάς. Μονομιάς, ο μικρός έπιασε να λέει ένα από κείνα τα αλλόκοτα, άγρια τραγούδια των νέγρων, συνοδεύοντάς το μ' ένα σωρό κωμικές κινήσεις των χεριών, των ποδιών κι ολόκληρου του κορμιού του, που το κουνούσε στο ρυθμό της μουσικής.

– Μπράβο! φώναξε ο Χέιλυ, και του πέταξε δυο φέτες πορτοκάλι.

– Τζιμ, δείξε μας πώς περπατάει ο γερο-Κατζού όταν τον πιάνουν οι ρευματισμοί του, ξαναμίλησε ο αφέντης του.

Μια και δυο, τα ευέλικτα μέλη του παιδιού πήραν την παράξενη στρεβλωμένη στάση ενός ρευματοπαθούς ηλικιωμένου και, παίρνοντας το μπαστούνι του κυρίου του, καμπούριασε την πλάτη του και βάλθηκε να σέρνεται ένα γύρω στο δωμάτιο φτύνοντας δεξιά και αριστερά σαν παλιόγερος.

Οι δυο άντρες ξεκαρδίστηκαν στα γέλια.

– Τώρα, Τζιμ, του είπε ο αφέντης του, δείξε μας πώς ψέλνει ο γερο-Έλντερ Ρόμπινς. Κι ο μικρός κατάφερε να κρεμάσει το στρογγυλό του προσωπάκι μέχρι το πάτωμα, ενώ ταυτόχρονα έλεγε με μεγάλη σοβαρότητα έναν ψαλμό μέσα από τη μύτη του.

– Μπράβο και πάλι μπράβο! Σπουδαίος ο μικρός! φώναξε ο Χέιλυ. Απίθανος είναι. Λοιπόν, άκου να σου πω: Δώσε μου και τούτον, και κλείσαμε τη δουλειά. Άντε. Η προσφορά μου είναι παραπάνω από τίμια.

Εκείνη τη στιγμή άνοιξε μαλακά η πόρτα και μια νεαρή μιγάδα γύρω στα είκοσι πέντε μπήκε στο δωμάτιο.

Ένα και μόνο βλέμμα έφτανε για να καταλάβει κανείς πως ήταν η μητέρα του πιτσιρίκου. Είχαν τα ίδια κατάμαυρα εκφραστικά μάτια, με τις ίδιες μακριές βλεφαρίδες, και τα ίδια μαύρα και πλούσια μαλλιά. Το ανοιχτά μελαψό χρώμα του προσώπου της κοκκίνισε λιγάκι καθώς ο ξένος άντρας κάρφωσε τη ματιά του πάνω της με ανυπόκριτο θαυμασμό. Το φόρεμά της εφάρμοζε τέλεια αναδεικνύοντας το υπέροχο κορμί της. Κι ο δουλέμπορος, που ήταν μαθημένος να εντοπίζει με μια ματιά τα προτερήματα του γυναικείου εμπορεύματος, είδε αμέσως πόσο κομψά και λεπτοκόκαλα ήταν τα χέρια και τα πόδια της.

– Τι είναι, Ελίζα; τη ρώτησε ο αφέντης της καθώς εκείνη στεκόταν και τον κοίταζε δισταχτικά.

– Συγγνώμη, κύριε, το Χάρρυ γύρευα, είπε εκείνη, κι ο μικρός έτρεξε κοντά της δείχνοντάς της το τρόπαιό του.

– Πάρ' τον, είπε ο κύριος Σέλμπυ. Κι εκείνη βγήκε βιαστικά απ' το δωμάτιο παίρνοντας και το παιδί μαζί της.

– Μα το Θεό, αυτό είναι κομμάτι που αξίζει! έκανε με θαυμασμό ο δουλέμπορος. Με τούτη την κοπελιά μπορείς να κάνεις την τύχη σου στη Νέα Ορλεάνη. Έχω δει να δίνουν πάνω από χίλια δολάρια για κορίτσια πολύ λιγότερο όμορφα.

– Εγώ δε θέλω να κάνω την τύχη μου με δαύτη, αποκρίθηκε ξερά ο κύριος Σέλμπυ. Και, για ν' αλλάξει η συζήτηση, άνοιξε μια καινούρια μπουτίλια κρασί και ζήτησε από το φιλοξενούμενό του να του πει τη γνώμη του.

– Εξάίρετο, κύριε, τέλειο! του είπε ο δουλέμπορος. Και, χτυπώντας φιλικά το Σέλμπυ στον ώμο, πρόσθεσε: Για λέγε, πόσα θέλεις για το κορίτσι; Πόσα να σου δώσω;

– Δεν είναι για πούλημα, κύριε Χέιλυ, απάντησε ο Σέλμπυ. Ούτε για το βάρος της σε χρυσάφι δε θα την αποχωριζόταν η γυναίκα μου.

– Ε, όλο τέτοια λένε οι γυναίκες, γιατί δεν ξέρουν να κάνουν σωστούς λογαριασμούς. Μα, εγώ σου λέω, για δείξ' τους πόσα ρολόγια, φτερά και μπιχλιμπίδια μπορείς ν' αγοράσεις με τόσο χρυσάφι, και θα δεις πώς θ' αλλάξουν γνώμη.

– Χέιλυ, ούτε που να το συζητάς, σου λέω. Όχι, τελεία και παύλα! του είπε αποφασιστικά ο Σέλμπυ.

– Τότε θα μ' αφήσεις να πάρω το παιδί, είπε ο δουλέμπορος. Παραδέξου ότι τον πληρώνω ακριβά.

– Μα τι, στην ευχή, το θέλεις αυτό το παιδί;

– Έχω ένα φίλο που θέλει να ξεκινήσει καινούρια δουλειά, ν' αγοράζει όμορφα αγόρια, να τ' ανατρέφει και να τα πουλάει. Κομψά πράγματα, καταλαβαίνεις. Γκαρσόνια, καμαριέρηδες και τέτοια, για πλούσιους που ξέρουν να δίνουν πολλά. Ανεβαίνει πολύ ένα σπίτι που έχει έναν όμορφο μαύρο ν' ανοίγει την πόρτα και τα τέτοια. Κι αυτός ο πιτσιρικός έχει τόση πλάκα, που είναι ό,τι πρέπει.

– Προτιμώ να μην τον πουλήσω, έκανε σκεπτικός ο κύριος Σέλμπυ. Εγώ, βλέπεις, είμαι πονόψυχος, έχω ανθρωπιά. Δε θέλω να χωρίσω το παιδί από τη μητέρα του, κύριε.

– Όστε έτσι, ε; Ναι, συμβαίνουν κι αυτά, το καταλαβαίνω. Μερικές φορές είναι πολύ δυσάρεστο να τα βάζεις με τις γυναίκες. Κι εγώ τις σιχαίνομαι εκείνες τις ώρες που αρχίζουν τις κλάψες και τα ουρλιαχτά. Πολύ δυσάρεστα πράγματα αυτά. Όπως κάνω όμως εγώ τη δουλειά μου, τ' αποφεύγω συνήθως αυτά τα πράγματα. Μπορείς να διώξεις την κοπέλα για μια μέρα ή μια βδομάδα, κι όταν γυρίσει, όλα θα έχουν τελειώσει. Η γυναίκα σου μπορεί να της ψωνίσει κανένα σκουλαρίκι ή κανένα καινούριο φουστάνι, κι όλα θα γίνουν μέλι γάλα.

– Φοβάμαι πως δε γίνεται αυτό.

– Μωρέ, ναι, σου λέω! Τούτα τα πλάσματα δεν είναι σαν τους λευκούς. Τα ξεπερνάνε όλα, αρκεί να τα κουμαντάρεις σωστά. Και, παίρνοντας πολύ εμπιστευτικό ύφος, ο Χέιλυ συνέχισε: Ξέρεις, λένε πως τούτη η δουλειά σε κάνει σκληρό, χωρίς αισθήματα. Εγώ δε συμφωνώ. Προσωπικά, δεν μπόρεσα ποτέ μου να φερθώ όπως μερικοί άλλοι. Έχω δει εμπόρους ν' αρπάζουν παιδιά από την αγκαλιά της μάνας τους και να τα πουλάνε, κι εκείνες να ουρλιάζουν σαν τις τρελές. Πολύ κακή τακτική, χαλάει έτσι το εμπόρευμα. Μερικές φορές μάλιστα, το κάνει εντελώς ακατάλληλο για εργασία. Γνώρισα κάποτε στη Νέα Ορλεάνη μια αληθινά όμορφη κοπέλα, που είχε καταστραφεί εντελώς από μια τέτοια μεταχείριση. Εκείνος που την παζάρευε δεν ήθελε το παιδί της. Κι αυτή ήταν από κείνες τις γυναίκες, τις όλο σπίρτο και φωτιά, που βράζει το αίμα τους. Έσφιγγε το παιδί της αγκαλιά κι έλεγε, κι όλο έλεγε, πράγματα φριχτά. Παγώνει το αίμα μου σαν τα θυμάμαι. Όταν της πήραν το παιδί και την κλείδωσαν κάπου, αυτή

έκανε σαν υστερική, και πέθανε σε μια βδομάδα. Χαραμίστηκε, σου λέω, κύριέ μου. Χίλια δολάρια πήγαν χαμένα από έναν κακό χειρισμό. Πιο καλά είναι να φέρεσαι με ανθρωπισμό, κύριε. Πάντα. Αυτό μου λέει η δική μου η πείρα.

Κι ο δουλέμπορος έγειρε πίσω στο κάθισμά του με ύφος πολύ ικανοποιημένο και ενάρετο.

Το θέμα φαίνεται πως τον απασχολούσε πολύ, γιατί, όση ώρα ο κύριος Σέλμπυ καθάριζε σκεφτικός ένα πορτοκάλι, ο Χέιλυ ξανάρχισε να μιλάει, σαν να τον έπνιγε το δίκιο του.

– Δεν είναι σωστό να περιαυτολογεί κανείς, κύριε, μα εγώ το λέω, επειδή αυτή είναι η αλήθεια. Όλοι λένε πως εμπορεύομαι τους καλύτερους νέγρους που υπάρχουν. Και χάνω τους λιγότερους απ' όλους τους συναδέλφους. Κι όλα αυτά χάρη στους καλούς χειρισμούς. Και θέλω να προσθέσω πως ακρογωνιαίος λίθος αυτών των χειρισμών είναι η ανθρωπιά που διαθέτω.

– Σοβαρά; έκανε ο κύριος Σέλμπυ, που δεν ήξερε τι να πει.

– Πολλοί γελάνε με τις ιδέες μου, κύριε. Δεν είναι συνηθισμένες, ούτε και δημοφιλείς. Εγώ όμως επιμένω σ' αυτές. Τον βγάζουν τον παρά τους, βλέπεις. Κι ο δουλέμπορος γέλασε με το αστείο του.

Οι ιδέες αυτές περί ανθρωπιάς ήταν τόσο πρωτότυπες, που ο κύριος Σέλμπυ δεν κρατήθηκε κι έβαλε κι αυτός τα γέλια. Το γέλιο του, όμως, ενθάρρυνε το δουλέμπορο να συνεχίσει.

– Εσείς οι τύποι του Κεντάκυ τους κακομαθαίνετε τους νέγρους σας. Θέλετε το καλό τους, δε λέω, μα η πολλή καλοσύνη καταντάει κακία. Ο νέγρος, βλέπεις, που είναι φτιαγμένος για να πετιέται από δω κι από κει και να πουλιέται στον έναν και στον άλλο, δε χρειάζεται καλοσύνη. Γιατί αυτή του βάζει ιδέες και τον γεμίζει προσδοκίες. Όταν τον ανατρέφεις περισσότερο καλά απ' όσο του χρειάζεται, τότε τα πράγματα θα είναι ακόμα χειρότερα γι' αυτόν όταν θα έρθουν οι δύσκολες ώρες. Για παράδειγμα, οι δικοί σου νέγροι θα πάθουν μεγάλο κακό έτσι και βρεθούν στις φυτείες του Νότου. Δε θα ξέρουν πού να κρυφτούν. Εγώ όμως, κύριε Σέλμπυ, πιστεύω πως φέρομαι στους νέγρους όπως ακριβώς τους αρμόζει.

– Τέλος πάντων, μίλησε ύστερα από λίγο ο Σέλμπυ. Θα το σκεφτώ, θα το συζητήσω και με τη γυναίκα μου και θα σου πω. Στο μεταξύ, αν θέλεις όλα να γίνουν έτσι ήσυχα και χωρίς φασαρίες, όπως λες, φρόντισε να μη μαθευτεί τι γυρεύεις σε τούτα δω τα μέρη. Σε βεβαιώνω πως, έτσι και μάθουν τα παιδιά μου τι δουλειά κάνεις, δε θα είναι καθόλου εύκολο να πάρεις τον οποιονδήποτε.

– Μα, βέβαια! Τάφος εγώ! Φυσικά! Σου λέω όμως πως βιάζομαι διαβολομένα. Θέλω να ξέρω το ταχύτερο δυνατό πού μπορώ να βασίζομαι. Κι ο Χέιλυ σηκώθηκε και φόρεσε το παλτό του.

– Πέρνα τ' απόγευμα, μεταξύ έξι κι επτά, και θα πάρεις την απάντησή μου, του αποκρίθηκε ο Σέλμπυ. Κι ο δουλέμπορος έκανε μια υπόκλιση κι έφυγε.

– Πολύ θα ήθελα να μπορούσα να τον διώξω με τις κλοτσιές, μονολόγησε ο Σέλμπυ σαν έκλεισε η πόρτα της τραπεζαρίας. Ξέρει όμως πως με κρατάει, γι' αυτό έχει τόση αυτοπεποίθηση, ο θρασύτατος! Έτσι και κάποιος μου έλεγε πως θα πουλούσα το Θωμά σε κάποιον απ' αυτούς

τους δουλέμπορους του Νότου, θα έλεγα «σκυλί είναι για να του φερθώ έτσι;». Και τώρα να που θ' αναγκαστώ να το κάνω. Και να δώσω και το παιδί της Ελίζας μαζί! Είμαι σίγουρος πως θα έχω μπελάδες με τη γυναίκα μου. Άσε που και για το Θωμά θα έχει αντιρρήσεις. Να πού σε οδηγούν τα χρέη. Ο «φίλος» καταλαβαίνει σε πόσο δύσκολη θέση βρίσκομαι, κι έχει σκοπό να το εκμεταλλευτεί.

Η πιο ήπια μορφή της δουλείας υπάρχει, προφανώς, στο Κεντάκυ (εικ.2). Οι αγροτικές εργασίες σ' αυτή την πολιτεία είναι ήρεμες, δεν έχουν εκείνες τις περιόδους βιασύνης και πίεσης που υπάρχουν στις καλλιέργειες πιο νότιων περιοχών, όπως στο βαμβάκι, κι έτσι η ζωή του νέγρου στην πολιτεία του Κεντάκυ είναι πιο ήσυχη κι υγιεινή. Και τ' αφεντικά εκεί δεν έχουν εκείνη την τάση του γρήγορου πλουτισμού σε βάρος αβοήθητων πλασμάτων.

Παρ' όλη όμως την αγάπη και την αφοσίωση προς τους νέγρους που βλέπεις στα μεγάλα κτήματα του Κεντάκυ, η σκιά του νόμου κρέμεται πάντα απειλητική και πάνω απ' όλα. Εφόσον ο νόμος θεωρεί όλα αυτά τα ανθρώπινα πλάσματα αντικείμενα, που πρέπει ν' ανήκουν σ' έναν αφέντη, εφόσον η ατυχία, η χρεοκοπία ή ο θάνατος ενός καλού ιδιοκτήτη δούλων μπορεί ανά πάσα στιγμή να ρίξει αυτά τα δύστυχα πλάσματα από μια ζωή ασφαλή και ήσυχη σε μια ζωή γεμάτη μιζέρια και βάσανα, τότε τίποτα το καλό ή το ειδυλλιακό δεν μπορεί να υπάρξει στα πλαίσια του καθεστώτος της δουλείας.

Ο κύριος Σέλμπυ ήταν ένας ήσυχος και καλός άνθρωπος. Έκανε όμως παράτολμες επιχειρήσεις και το αποτέλεσμα ήταν να βρεθεί βαθιά χρεωμένος. Τα περισσότερα από τα γραμμάτια που είχε υπογράψει βρέθηκαν στα χέρια του Χέιλυ, κι αυτό ήταν η αιτία όσων συνέβησαν στη συνέχεια.

Έτυχε λοιπόν η Ελίζα να περνά από την πόρτα της τραπεζαρίας όταν ο αφέντης της συζητούσε με το Χέιλυ, και ν' ακούσει το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης. Κατάλαβε πως ο δουλέμπορος έκανε προσφορά για ν' αγοράσει κάποιον, μα τότε ακριβώς τη φώναξε η κυρά της κι αναγκάστηκε να φύγει.

Μα σαν να της φάνηκε πως ο δουλέμπορος ήθελε ν' αγοράσει τ' αγόρι της. Μήπως όμως έκανε λάθος; Η καρδιά της πήγαινε να σπάσει κι έσφιξε τόσο πολύ το παιδί στην αγκαλιά της, που ο μικρός γύρισε και την κοίταξε κατάπληκτος.

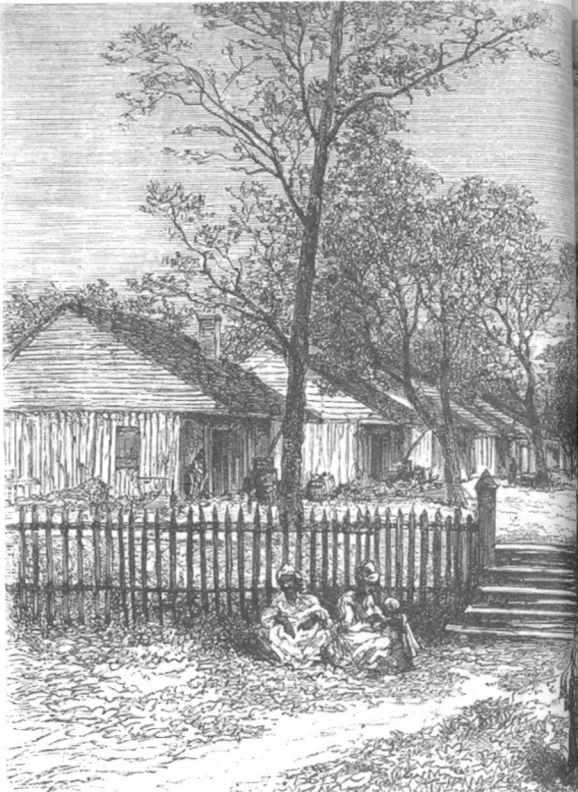
– Ελίζα, κορίτσι μου, τι σ' απασχολεί σήμερα; τη ρώτησε η κυρά της όταν η κοπέλα κατάφερε ν' αναποδογυρίσει μια κανάτα γεμάτη νερό, να γκρεμίσει ένα τραπεζάκι και, αφηρημένη, να δίνει στην κυρά της ένα μακρύ νυχτικό αντί για το μεταξωτό φόρεμα που της είχε ζητήσει.

– Αχ, κυρία..., έκανε η Ελίζα, κι ύστερα, πέφτοντας σε μια καρέκλα, έβαλε τα κλάματα.

– Ελίζα, παιδί μου! Τι σου συμβαίνει;

– Αχ, κυρία, κυρία! Στην τραπεζαρία ήταν ένας δουλέμπορος και συζητούσε με τον αφέντη! Τους άκουσα...

– Και τι μ' αυτό, χαζό κορίτσι;

– Αχ, κυρία, λέτε να πουλήσει το Χάρρυ μου ο αφέντης; και βάλθηκε ξανά να κλαίει με λυγμούς.

– Να τον πουλήσει; Όχι, χαζή! Ξέρεις καλά πως ο αφέντης σου δε συναλλάσσεται ποτέ μ' αυτούς τους δουλέμπορους του Νότου κι ούτε πουλάει ποτέ τους υπηρέτες του, εφόσον του φέρονται καλά. Ποιος θαρρείς πως θα 'θελε ν' αγοράσει το Χάρρυ σου, χαζό κορίτσι; Νομίζεις πως μόνο μ' αυτόν ασχολείται όλος ο κόσμος, θεόχαζη, όπως κάνεις εσύ; Έλα, χαμογέλα, και κούμπωσέ μου το φόρεμα. Φτιάξε μου κι εκείνη την ωραία κοτσίδα, που έμαθες τις προάλλες, και πάψε να κρυφακούς πίσω από τις πόρτες.

– Εντάξει, κυρία... Εσείς, όμως, δε θα δεχόσαστε ποτέ να...

– Ανοησίες, κορίτσι μου! Ασφαλώς και δε θα το δεχόμουν. Θα ήταν σαν να πουλούσα ένα από τα δικά μου τα παιδιά. Όμως, Ελίζα, μου φαίνεται ότι έχουν πάρει τα μυαλά σου αέρα μ' αυτό τον πιτσιρίκο. Με το που θα φανεί κάποιος ξένος στο σπίτι, εσύ φαντάζεσαι πως ήρθε για να τον αγοράσει.

Καθησυχασμένη από τον τόνο της κυράς της, η Ελίζα αποτέλειωσε επιδέξια και σβέλτα την τουαλέτα της, γελώντας τώρα με τους προηγούμενους φόβους της.

Η κυρία Σέλμπυ ήταν ανώτερη γυναίκα, τόσο πνευματικά όσο και ηθικά. Δίπλα στη φυσική ανωτερότητα που τόσο συχνά συναντάς στις γυναίκες του Κεντάκυ, αυτή διέθετε βαθιά ηθική και θρησκευτική κρίση και τις αρχές της τις εφάρμοζε πάντα στην πράξη. Ο άντρας της, που αντιμετώπιζε με κάποιο δέος αυτή της την πλευρά, την άφηνε να κάνει ό,τι θέλει για να ανακουφίζει, να μορφώνει και να βελτιώνει τους υπηρέτες της, κι ας μην αναμειγνυόταν ενεργά ο ίδιος σ' αυτά τα πράγματα. Φαίνεται πως πίστευε ότι η γυναίκα του είχε καλοσύνη και πίστη αρκετή για δύο, κι έτσι μπορούσε να ελπίζει πως θα πήγαινε κι αυτός στον Παράδεισο μαζί της.

Και τώρα εκείνο που τον ενοχλούσε πιο πολύ, ύστερα από την κουβέντα του με το δουλέμπορο, ήταν το πώς θα έλεγε τα νέα σ' εκείνη.

2 Η μητέρα

Την Ελίζα την είχε μεγαλώσει η κυρία της από κορίτσι, κι ήταν η χαϊδεμένη της.

Όποιος έχει ταξιδέψει στο Νότο θα έχει προσέξει πόσο φινετσάτες στον τρόπο και στη φωνή είναι οι μιγάδες, που συχνά είναι πανέμορφες. Έτσι ήταν κι η Ελίζα. Ασφαλής κάτω από την προστασία της κυράς της, η Ελίζα είχε φτάσει στην ωριμότητα χωρίς ν' αντιμετωπίσει τους πειρασμούς εκείνους που τόσο μοιραίοι αποδεικνύονται για μια σκλάβα. Κι είχε παντρευτεί έναν πανέξυπνο και ταλαντούχο νεαρό μιγάδα, που ήταν σκλάβος ενός γειτονικού κτήματος και τον έλεγαν Τζορτζ Χάρρις.

Το νεαρό αυτό τον είχε νοικιάσει ο αφέντης του σ' ένα εργοστάσιο συσκευασίας, όπου η εφευρετικότητα κι η εξυπνάδα του τον είχαν αναδείξει σε πρώτο και καλύτερο ανάμεσα στους εργάτες. Είχε εφεύρει μάλιστα και ένα μηχάνημα για το καθάρισμα των ινών της κάνναβης, που έκανε μεγάλη εντύπωση.

Ο Τζορτζ ήταν όμορφος, είχε ευχάριστους τρόπους κι είχε γίνει ο ευνοούμενος όλου του εργοστασίου. Καθώς όμως για τα μάτια του νόμου ο νεαρός αυτός δεν ήταν άνθρωπος μα αντικείμενο, όλες οι ικανότητες και τα προσόντα του βρίσκονταν στη διάθεση ενός χυδαίου, στενοκέφαλου και τυραννικού αφέντη· που, σαν άκουσε πόσο φημισμένη είχε γίνει η εφεύρεση του Τζορτζ, σηκώθηκε και πήγε στο εργοστάσιο για να δει τι έκανε εκεί ο έξυπνος υποτακτικός του. Ο εργοδότης του Τζορτζ τότε του έδωσε συγχαρητήρια που είχε ένα σκλάβο με τέτοια αξία.

Ύστερα τον ξενάγησαν στο εργοστάσιο, ο Τζορτζ τού έδειξε τη μηχανή, κι είχε τόσο κέφι και καλή διάθεση, μιλούσε με τόση ευφράδεια, στεκόταν τόσο στητός κι ωραίος, που ο αφέντης του άρχισε να νιώθει κατωτερότητα μπροστά του. Μα τι δουλειά είχε ο σκλάβος του να τρέχει πέρα δώθε, να εφευρίσκει μηχανήματα και να υψώνει το ανάστημά του μπροστά σε κυρίους; Αυτός θα έβαζε ένα τέρμα σε όλα τούτα! Θα τον έπαιρνε πίσω και θα τον έβαζε να σκάβει και να σκαλίζει το περιβόλι του. Και τότε να δούμε αν θα συνέχιζε να κάνει τον έξυπνο! Ο εργοστασιάρχης κι όλοι οι εργάτες τα έχασαν, βέβαια, όταν ο αφέντης του ζήτησε τους μισθούς του Τζορτζ και τους είπε πως θα τον έπαιρνε πίσω.

- Μα, κύριε Χάρρις, διαμαρτυρήθηκε ο εργοστασιάρχης, σαν πολύ ξαφνικό δεν είναι αυτό;
- Κι έπειτα; Δικός μου δεν είναι;
- Θα μπορούσαμε ν' αυξήσουμε αυτά που σας δίνουμε.
- Δεν υπάρχει τέτοιο ζήτημα, κύριε. Εγώ μισθώνω τους ανθρώπους μου όταν μου κάνει κέφι.
- Όμως, κύριε, δείχνει να έχει πολλές ικανότητες γι' αυτή τη δουλειά.
- Μπορεί. Σ' αυτά που τον έβαζα εγώ όμως να κάνει ποτέ του δεν έδειχνε τέτοια ικανότητα.
- Σκεφτείτε μόνο το μηχάνημα που εφεύρε, πετάχτηκε ένας εργάτης.

– Ω, βέβαια! Ένα μηχανήμα που κάνει οικονομία χρόνου, έτσι δεν είναι; Μόνο κάτι τέτοιο θα μπορούσε να εφεύρει αυτός. Έτσι είναι όλοι οι νέγροι, κάνουν οικονομία στις δυνάμεις τους πάντα.

Ο Τζορτζ στεκόταν σαν στήλη άλατος κι άκουγε την καταδίκη του, που ήξερε πως δεν μπορούσε ν' αλλάξει με τίποτα. Σταύρωσε τα χέρια του στο στήθος, έσφιξε τα χείλη και προσπάθησε να ελέγξει το ηφαίστειο που έβραζε μέσα του κι έστελνε πυρωμένους χειμάρρους να κυκλοφορούν στις φλέβες του. Βαριανάσαινε, και τα μεγάλα μαύρα μάτια του σπίθιζαν σαν αναμμένα κάρβουνα. Μπορεί μάλιστα να μην τα κατάφερνε να συγκρατηθεί ως το τέλος, αν δεν τον άγγιζε στο μπράτσο ο καλός εργοστασιάρχης, που του είπε χαμηλόφωνα: –Δώσε τόπο στην οργή, Τζορτζ. Πήγαινε μαζί του για την ώρα. Θα προσπαθήσουμε να σε βοηθήσουμε.

Ο τύραννος πρόσεξε τους ψιθύρους και μάντεψε το νόημά τους. Κι αυτό τον έκανε ακόμα πιο σκληρό.

Ο Τζορτζ γύρισε στο σπίτι του αφέντη του κι ανέλαβε να κάνει τις πιο βαριές δουλειές. Τα κατάφερνε να μην αυθαδιάζει, μα το μάτι του που σπίθιζε, το συνοφρυωμένο του μέτωπο κι η στάση του μιλούσαν από μόνα τους, κι έδειχναν ξεκάθαρα πως ο άνθρωπος δε γίνεται με τίποτα αντικείμενο.

Στην προηγούμενη λοιπόν περίοδο της ζωής του, τότε που ζούσε ευτυχισμένος στο εργοστάσιο, είχε γνωρίσει και είχε παντρευτεί τη γυναίκα του. Τότε ο εργοδότης του, που τον εμπιστευόταν απεριόριστα, τον άφηνε να πηγαиноέρχεται όπως του άρεσε. Κι η κυρία Σέλμπυ είχε εγκρίνει μετά χαράς το γάμο, βλέποντας πως ο Τζορτζ ταίριαζε τέλεια στην ευνοούμενή της. Κι έτσι είχαν παντρευτεί στη μεγάλη σάλα των Σέλμπυ κι η ίδια η κυρά της είχε στολίσει τα πανέμορφα μαλλιά της Ελίζας με άνθη πορτοκαλιάς κι είχε ρίξει από πάνω τους το βέλο της νύφης. Κι ούτε τα άσπρα γάντια έλειψαν, ούτε η τούρτα, ούτε το κρασί· κι οι καλεσμένοι επαινούσαν όλοι την ομορφιά της νύφης και την καλοσύνη της κυράς της. Για ένα δυο χρόνια η Ελίζα έβλεπε συχνά τον άντρα της και τίποτα δε σκοτείνιαζε την ευτυχία τους, εκτός από την απώλεια των δυο πρώτων της παιδιών, που πέθαναν μωρά.

Σαν γεννήθηκε ο μικρός Χάρρυ, η Ελίζα ξέχασε τον πόνο της κι έζησε ευτυχισμένη μέχρι τη στιγμή που ο άντρας της μπήκε ξανά κάτω από το σιδερένιο πέλμα του νόμιμου ιδιοκτήτη του.

Ο εργοστασιάρχης πήγε, όπως το είχε υποσχεθεί, να δει τον κύριο Χάρρις μια δυο βδομάδες από τότε που εκείνος πήρε πίσω τον Τζορτζ. Πίστευε πως ως τότε ο κύριος Χάρρις θα είχε ξεθυμάνει και πως θα τα κατάφερνε να τον πείσει να του ξαναδώσει τον παλιό του εργάτη.

– Μην μπαίνεις στον κόπο να μιλάς άλλο, του είπε όμως πεισματάρικα εκείνος. Εγώ ξέρω ποια είναι η δουλειά μου.

– Δεν είχα σκοπό ν' ανακατωθώ στη δουλειά σου, κύριε. Είπα, απλά, πως θα το έβρισκες συμφερετικό να μας μισθώσεις τον άνθρωπό σου με τους όρους που σου προτείνω.

– Καταλαβαίνω, και πολύ καλά μάλιστα, τι συμβαίνει. Σε είδα να του κάνεις νοήματα και να του ψιθυρίζεις τη μέρα που τον πήρα απ' το εργοστάσιο. Εμένα όμως δε με ρίχνεις με κάτι τέτοια. Ζούμε σ' ελεύθερη χώρα, ο άνθρωπος είναι δικός μου και θα τον κάνω ό,τι θέλω εγώ. Πάει και

τελείωσε!

Κι έτσι χάθηκε κι η τελευταία ελπίδα του Τζορτζ. Μπροστά του ξανοιγόταν μια ζωή μόχθου και πόνου, που την έκαναν ακόμα πιο σκληρή οι κάθε είδους κακίες και προσβολές που εφεύρισκε η λύσσα του αφέντη του.

3

Ο σύζυγος και πατέρας

Η κυρία Σέλμπυ είχε πάει επίσκεψη κι η Ελίζα καθόταν στη βεράντα, όταν ένα χέρι ακούμπησε τον ώμο της. Γύρισε, κι ένα χαμόγελο φώτισε τα ωραία της μάτια.

– Τζορτζ! Αχ, πώς με τρόμαξες! Μα και πόσο χαίρομαι που ήρθες! Η κυρία θα λείψει όλο το απόγευμα. Έλα στο δωματιάκι μου, έχουμε άφθονο χρόνο δικό μας.

Και μια και δυο τον τράβηξε στο μικρό της δωμάτιο, που έβλεπε στη βεράντα.

– Αχ, πόσο χαίρομαι! Μα γιατί δε χαμογελάς; Για κοίτα το Χάρρυ. Δες πόσο μεγάλωσε! Τ' αγοράκι κρατιόταν απ' τη φούστα της μάνας του και κοίταζε ντροπαλά τον πατέρα του. Κούκλος δεν είναι; πρόσθεσε η Ελίζα και σκύβοντας του έδωσε ένα φιλί.

– Μακάρι να μην είχε γεννηθεί! της αποκρίθηκε πικραμένα ο Τζορτζ. Μακάρι ούτ' εγώ να είχα γεννηθεί!...

Έκπληκτη και τρομαγμένη συνάμα η Ελίζα κάθισε χάρμω και δάκρυσε.

– Έλα τώρα, Ελίζα· δε θέλω να σε κάνω να νιώθεις τόσο άσχημα, κακομοίρα μου, της είπε γλυκά ο Τζορτζ. Μακάρι όμως να μη με είχες γνωρίσει ποτέ σου. Ίσως έτσι να ζούσες ευτυχισμένη.

– Τζορτζ, Τζορτζ, τι είναι αυτά που λες; Τι τρομερό έχει συμβεί; Εγώ πιστεύω πως μέχρι τώρα είμαστε πολύ ευτυχισμένοι...

– Ναι, καλή μου, είμαστε. Κι ο Τζορτζ έσκυψε, πήρε το παιδί του στην αγκαλιά του, το κοίταξε βαθιά μέσα στα μάτια και του χάιδεψε τα σγουρά του μαλλιά.

– Φτυστός με σένα είναι, Ελίζα, είπε. Κι εσύ είσαι η πιο ωραία γυναίκα που έχω δει ποτέ μου, κι η καλύτερη που θα 'θελα ποτέ να γνωρίσω. Κι ωστόσο, μακάρι να μην είχαμε γνωριστεί.

– Αχ, Τζορτζ, πώς το λες αυτό;

– Μόνο μιζέρια είναι η ζωή μας, Ελίζα (εικ.3). Μόνο μιζέρια! Η σπίθα της ζωής αργοσβήνει μέσα μου. Είμαι ένας άθλιος, ένας κακόμοιρος σκλάβος. Και το μόνο που μπορώ να κάνω είναι να παρασύρω και σένα στην καταστροφή. Γιατί να προσπαθώ να κάνω το οτιδήποτε, να γίνω οτιδήποτε; Τι αξία έχει να ζω; Μακάρι να πέθαινα.

– Έλα τώρα, καλέ μου Τζορτζ, μη λες τέτοια πράγματα. Ξέρω πόσο σε πόνεσε που έχασες τη δουλειά σου στο εργοστάσιο και πόσο σκληρός είναι ο αφέντης σου. Μα κάνε, σε παρακαλώ, υπομονή, κι ίσως κάτι να...

– Υπομονή; τη διέκοψε εκείνος. Μήπως δεν έκανα υπομονή; Μήπως είπα κουβέντα τότε που ήρθε και με πήρε στα καλά καθούμενα από κει όπου όλοι μου φέρνονταν με καλοσύνη; Έπαιρνε μέχρι την τελευταία δεκάρα απ' όσα έβγαζα, κι όλοι έλεγαν πόσο καλός δουλευτής

είμαι.

– Ναι, είναι τρομερό... Μα στο κάτω κάτω ο αφέντης σου είναι.

– Αφέντης μου! Και ποιος τον όρισε αφέντη μου; Αυτό σκέφτομαι συνέχεια. Τι δικαιώματα έχει επάνω μου; Είμαι τόσο άντρας όσο κι αυτός. Και καλύτερος. Ξέρω να διευθύνω καλύτερα απ' αυτόν. Ξέρω να διαβάζω καλύτερα απ' αυτόν. Και να γράφω. Και τα έχω μάθει όλα μόνος μου. Όχι χάρη σ' αυτόν, μα παρά τη θέλησή του. Ποιο δικαίωμα έχει λοιπόν να με κάνει να δουλεύω σαν άλογο του κάρου; Να με παίρνει από μια δουλειά που μπορώ να την κάνω καλύτερα απ' αυτόν; Λέει πως θα με δαμάσει και θα με ταπεινώσει. Και με βάζει επίτηδες να κάνω τις πιο βαριές και τις πιο σιχαμερές δουλειές!

– Αχ, Τζορτζ, Τζορτζ! Πόσο με τρομάζεις. Δε σ' έχω ξανακούσει να μιλάς έτσι. Φοβάμαι μήπως κάνεις τίποτα τρομερό. Δεν απορώ καθόλου μ' αυτά που νιώθεις, μα πρόσεχε, σε παρακαλώ! Για το χατίρι μου και για το χατίρι του Χάρρου.

– Και πρόσεχα, και υπομονή έκανα, μα το πράγμα όσο πάει και χειροτερεύει. Άνθρωπος με σάρκα και οστά δεν μπορεί να το ανεχτεί. Αυτός δε χάνει ευκαιρία για να με προσβάλει και να με βασανίσει. Είπα να κάνω ήσυχα και καλά τη δουλειά μου για να 'χω λίγο χρόνο να διαβάζω και να μαθαίνω, μα εκείνος, όποτε βλέπει ότι έχω τελειώσει τη δουλειά μου, μου φορτώνει κι άλλη. Λέει πως, παρ' όλο που δε μιλάω, εκείνος βλέπει πως έχω το διάολο μέσα μου κι έχει σκοπό να μου τον βγάλει. Καμιά απ' αυτές τις μέρες, όμως, ο διάολος θα βγει από μέσα μου μ' έναν τρόπο που καθόλου δε θα του αρέσει!

– Οχ, Θεέ μου, τι θα κάνουμε; θρήνησε ακούγοντάς τον η Ελίζα.

– Χτες μόλις, συνέχισε ο Τζορτζ, εκεί που φόρτωνα πέτρες στο κάρο, ο κυρ-Τομ, ο νεαρός γιος του, στεκόταν και πλατάγιζε το μαστίγιο τόσο κοντά στο άλογο, που το τρόμαξε το έρημο το ζωντανό. Όσο πιο ευγενικά μπορούσα, του ζήτησα να σταματήσει. Κι εκείνος γύρισε κι άρχισε να κοπανάει εμένα με το βούρδουλά του. Του έπιασα τότε το χέρι, κι ο νεαρός άρχισε να κλοτσάει και να τσιρίζει· και, σαν τον άφησα, πήγε τρέχοντας στον πατέρα του να του πει πως τον παίδευα. Εκείνος τότε μ' έδεσε σ' ένα δέντρο, έκοψε βίτσες, τις έδωσε στο μικρό αφέντη και του είπε να με δείρει μέχρι να κουραστεί. Κι έτσι έγινε! Μα θα τον κάνω εγώ να το θυμηθεί κάποια ώρα!

Το πρόσωπο του νέου σκοτείνιασε και τα μάτια του σπίθισαν μ' έναν τρόπο που έκανε τη γυναίκα του να ριγίσει.

– Ποιος τον έκανε αφέντη μου αυτό τον άνθρωπο; συνέχισε ο Τζορτζ. Αυτό θέλω να μάθω!

– Εγώ πάντα μου πίστευα πως πρέπει να υπακούω τον αφέντη μου και την κυρά μου. Αλλιώς, δε θα είμαι καλή χριστιανή, του απάντησε με ύφος θλιμμένο η Ελίζα.

– Στη δική σου την περίπτωση υπάρχει κάποια λογική. Σ' ανάθρεψαν σαν παιδί τους, σε τάισαν, σ' έντυσαν, σε χάιδεψαν και σε δίδαξαν ένα σωρό πράγματα. Εγώ όμως μόνο κλοτσιές και σφαλιάρες έχω εισπράξει. Τι του χρωστάω λοιπόν του αφέντη μου; Άσε που του έχω ξεπληρώσει στο εκατονταπλάσιο όσα έξοδα έχει κάνει για μένα. Δεν τ' ανέχομαι αυτό άλλο!

Όχι! Δεν τ' ανέχομαι! είπε κι έσφιξε τις γροθιές του αγριεμένος.

Η Ελίζα απόμεινε να τρέμει σιωπηλή. Ποτέ άλλοτε δεν είχε ξαναδεί έτσι τον άντρα της. Μπροστά στην οργή του, οι ευγενικές ηθικές της αρχές λύγιζαν σαν την καλαμιά στον κάμπο.

– Τον θυμάσαι, βέβαια, τον κακομοίρη τον Κάρλο, που μου χάρισες, συνέχισε ο Τζορτζ. Το πλάσμα αυτό ήταν η μόνη μου παρηγοριά. Τις νύχτες κοιμόταν μαζί μου και τις μέρες μ' ακολουθούσε παντού. Κι όλο με κοίταζε σαν να καταλάβαινε πώς νιώθω. Τις προάλλες τον τάιζα κάτι μπουκίτσες που είχα μαζέψει απ' τα σκουπίδια της κουζίνας, και τότε ήρθε ο αφέντης και μου είπε πως τάιζα το σκύλο μου με δικά του έξοδα κι αυτό δεν το ανεχόταν. Και με πρόσταξε να του δέσω μια πέτρα στο λαιμό και να τον πετάξω στη λίμνη.

– Αχ, Τζορτζ! Δεν το 'κανες, ε;

– Όχι βέβαια! Το έκανε όμως εκείνος. Κι όπως το κακόμοιρο το ζωντανό πνιγόταν, αυτός κι ο Τομ το πετροβολούσαν. Το κακόμοιρο!... Με κοίταζε τόσο λυπημένα... Λες κι απορούσε γιατί δεν το γλίτωνα. Και με μαστίγωσαν κι από πάνω, γιατί δεν το έκανα εγώ. Μα δε με νοιάζει. Ο αφέντης θ' ανακαλύψει πως εμένα δε με δαμάζει με το βούρδουλα. Θα 'ρθει η στιγμή που θα το βρει από μένα, έτσι και δεν προσέχει.

– Τι θα κάνεις; Αχ, Τζορτζ, μην κάνεις τίποτα κακό! Εμπιστεύσου το Θεό, κι αυτός θα σε γλιτώσει.

– Εγώ δεν είμαι χριστιανός σαν εσένα, Ελίζα. Η καρδιά μου ξεχειλίζει από πίκρα. Δεν μπορώ να εμπιστευτώ το Θεό. Γιατί τάχα κι αυτός τ' αφήνει έτσι τα πράγματα;

– Αχ, Τζορτζ, πρέπει να έχουμε πίστη στο Θεό. Η κυρά μου λέει πως, κι όταν όλα μάς πάνε στραβά, εμείς πρέπει να πιστεύουμε πως ο Θεός είναι το καλύτερο για μας.

– Εύκολα το λένε αυτό οι άνθρωποι που κάθονται στα σαλόνια τους και πηγαίνουν βόλτες με τις άμαξές τους. Ας έρθουν στη θέση τη δική μου, και τα ξαναλέμε! Κι ακόμα δε σ' τα έχω πει όλα.

– Υπάρχουν κι άλλα;

– Ο αφέντης λέει πως ήταν βλακεία του που μ' άφησε να παντρευτώ γυναίκα από άλλο κτήμα. Και πως δε θα με ξαναφήσει να έρθω εδώ, μόνο να πάρω γυναίκα απ' τις δικές του σκλάβες και να στήσω σπιτικό στο κτήμα του. Χτες μου είπε να πάρω τη Μίνα για γυναίκα, γιατί αλλιώς θα με πουλήσει κάτω στο Νότο.

– Μα εσύ είσαι παντρεμένος μαζί μου, μας πάντρεψε ο παπάς σαν να ήμαστε λευκοί!

– Δεν ξέρεις πως οι σκλάβοι δεν παντρεύονται επίσημα; Άμα αυτός θέλει να μας χωρίσει, δεν υπάρχει νόμος που να με κάνει να μπορώ να σε κρατήσω. Για όλα αυτά λοιπόν λέω πως καλύτερα να μη σ' είχα δει ποτέ μου, να μην είχα γεννηθεί... Να μην είχαμε κάνει ποτέ παιδί. Πόσα έχει να τραβήξει κι αυτό...

Σώπασαν για λίγο, κι ύστερα ο άντρας ξαναμίλησε με πένθιμο ύφος.

– Λοιπόν, Ελίζα, κορίτσι μου, κάνε κουράγιο. Έχε γεια. Φεύγω.

– Φεύγεις; Πού πας;

– Στον Καναδά. Όταν φτάσω εκεί, θα εξαγοράσω κι εσένα. Αυτή είναι η μόνη ελπίδα που μας έχει απομείνει. Ο αφέντης σου είναι καλός, δε θ' αρνηθεί να σε πουλήσει σε μένα. Θα σ' αγοράσω κι εσένα και το παιδί. Ναι, με τη βοήθεια του Θεού!

– Οχ, τι φρίκη! Κι αν σε πιάσουν;

– Δε θα με πιάσουν, Ελίζα. Θα πεθάνω πρώτα. Ή θα λευτερωθώ ή θα πεθάνω!

– Αχ, Τζορτζ, καλέ μου, για το χατίρι μου, σε παρακαλώ, μην κάνεις τίποτα κακό κι αμαρτωλό! Προσευχήσου στο Θεό να σε βοηθήσει.

– Καλά. Άκου τώρα το σχέδιό μου. Θα γυρίσω σπίτι σαν να τα έχω αποδεχτεί όλα. Έχω κάνει μερικές προετοιμασίες, κι υπάρχουν και κάποιοι που θα με βοηθήσουν. Μέσα στην επόμενη εβδομάδα θα εξαφανιστώ. Προσευχήσου για μένα, Ελίζα. Εσένα μπορεί να σ' ακούσει ο καλός Θεός.

Σηκώθηκε, της έπιασε και τα δυο χέρια και την κοίταξε κατάματα.

– Έχε γεια, είπε.

Κι απόμειναν οι δυο τους σιωπηλοί να κλαίνε με λυγμούς. Κι ύστερα οι δύο σύζυγοι χωρίστηκαν.

Μια βραδιά στην καλύβα τον μπαρμπα-Θωμά

Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά ήταν φτιαγμένη από κορμούς δέντρων και βρισκόταν κοντά στο «Σπίτι», όπως λέει ο νέγρος την κατοικία του αφέντη του μόνο. Μπροστά είχε ένα νοικοκυρεμένο κηπάκο, όπου κάθε καλοκαίρι φύτευαν φράουλες, σμέουρα κι ένα σωρό φρούτα και λαχανικά. Η πρόσοψη ήταν όλη σκεπασμένη από μια μεγάλη πορφυρή μπιγκόνια και μια αναρριχώμενη τριανταφυλλιά, τόσο πυκνά μπερδεμένες η μια με την άλλη, που οι τοίχοι του σπιτιού ούτε που φαίνονταν. Μα και μπροστά απ' το σπίτι το καλοκαίρι άνθιζαν ένα σωρό λουλούδια, που ήταν το καμάρι κι η περηφάνια της θείας Χλόης.

Ας μπούμε μέσα τώρα. Το βραδινό φαγητό στο Σπίτι έχει τελειώσει κι η θεία Χλόη, που το φροντίζει, σαν αρχιμαγείρισσα που είναι, έχει αφήσει στις παρακατιανές της το συμμάζεμα και τη λάντζα κι έχει πάει στο δικό της σπιτάκι, για να φτιάξει «το βραδινό του γέρου της». Ωραίες μυρωδιές βγαίνουν τώρα απ' τα τηγάνια και τα κατσαρόλια της, και το πρόσωπό της ακτινοβολεί ευτυχισμένο, με την ικανοποίηση που δίκαια μπορεί να νιώσει η καλύτερη μαγείρισσα της περιοχής, όπως έχουν όλοι να το λένε. Οι λιχουδιές της και τα ψητά της είναι πραγματικά μοναδικά.

Σε μια γωνιά της καλύβας βρίσκεται ένα κρεβάτι σκεπασμένο μ' ένα χιονάτο κάλυμμα. Δίπλα του υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι από χαλί, που κάνει τη θεία Χλόη να αισθάνεται ότι ανήκει στα ανώτερα κλιμάκια της κοινωνίας. Αυτό το κρεβάτι κι αυτό το χαλί είναι ο χώρος υποδοχής της καλύβας, το σαλόνι της. Στην άλλη γωνιά υπάρχει ένα άλλο κρεβάτι, πιο ταπεινό, για καθημερινή χρήση. Πάνω από το τζάκι, που πιάνει μεγάλο μέρος του ενός τοίχου, βρίσκονται κρεμασμένες λιθογραφίες χρωματιστές με θέματα από τη Βίβλο, καθώς κι ένα πορτρέτο του Τζορτζ Ουάσιγκτον, που, έτσι και το έβλεπε ο ίδιος, θ' απορούσε πραγματικά.

Σ' έναν ξύλινο πάγκο σε μια άλλη γωνιά, δυο κατσαρομάλλικα αγόρια, με κατάμαυρα λαμπερά μάτια και στρουμπουλά γυαλιστερά μάγουλα, παρακολουθούσαν τις πρώτες απόπειρες ενός μωρού να περπατήσει. Και κάθε φορά που το μωρό έπεφτε χάμω, ακούγονταν τόσο δυνατές ζητωκραυγές, λες κι είχε γίνει κάτι το πολύ έξυπνο.

Μπροστά στη φωτιά ήταν στημένο ένα τραπέζι, που τα πόδια του έπασχαν από ρευματισμούς. Πάνω του είχαν στρωθεί ένα τραπεζομάντιλο, φλιτζάνια και πιατάκια με πολύ ζωηρά χρώματα κι άλλα συμπράγκαλα, που φανέρωναν πως πλησιάζει η ώρα του φαγητού. Στο τραπέζι ήταν καθισμένος ο μπαρμπα-Θωμάς, ο καλύτερος εργάτης του κυρίου Σέλμπυ. Και μια που αυτός θα είναι ο ήρωας της ιστορίας μας, ας τον περιγράψουμε στους αναγνώστες όσο γίνεται πιο λεπτομερειακά, σαν να έχουμε μπροστά μας τη φωτογραφία του:

Ο μπαρμπα-Θωμάς ήταν ένας μεγαλόσωμος άντρας με πλατύ στέρνο και δυνατές πλάτες. Στο πρόσωπό του, με τα εντελώς αφρικάνικα χαρακτηριστικά, κυριαρχούσε μια έκφραση σταθερότητας, σοβαρότητας και καλοσύνης. Όλο του το ύφος κι η στάση ήταν ένας παράξενος συνδυασμός αξιοπρέπειας και ταπεινοφροσύνης.

Τούτη τη στιγμή ήταν βαθιά απορροφημένος απ' την προσπάθειά του να χαράξει σε μια πλάκα μερικά γράμματα

τα, κάτω από την επίβλεψη του κυρίου Τζορτζ, ενός έξυπνου λευκού αγοριού δεκατριών χρονών, το οποίο είχε απόλυτη συναίσθηση του ρόλου του ως δασκάλου.

– Όχι έτσι, μπαρμπα-Θωμά, όχι έτσι, έλεγε τώρα αυστηρά, καθώς ο μαύρος αγωνιζόταν κι ίδρωνε για να κλείσει καλλιγραφικά την ουρά ενός γράμματος.

– Μωρέ, για δεξ τι κάνω! απάντησε εκείνος στο παιδί και το κοίταξε με βαθύτατο σεβασμό, καθώς εκείνο χάραζε στην πλάκα το ένα γράμμα μετά το άλλο με τρόπο άνετο και τελετουργικό. Ύστερα πήρε ξανά αυτός το κοντύλι κι άρχισε πάλι μ' υπομονή κι επιμονή ν' αντιγράφει.

– Τι εύκολα που τα καταφέρνουν όλα οι λευκοί! είπε τότε η θεία Χλόη, κοιτάζοντας με περηφάνια το παιδί. Για δεξ πώς τα γράφει ο μικρός αφέντης! Και πώς τα διαβάζει κιόλας! Κι άσε που έρχεται και κάθε βράδυ εδώ να μας κάνει μαθήματα!

– Ωστόσο, θεία Χλόη, έχω αρχίσει να πεινάω πάρα πολύ, της είπε ο Τζορτζ. Κοντεύει εκείνο το κέικ;

– Κοντεύει, κύριε Τζορτζ, του απάντησε η νέγρα σηκώνοντας το καπάκι της γάστρας που μέσα της ψηνόταν ένα μυρωδάτο κέικ. Κοντεύει· και ξεροψήνεται θαυμάσια. Κι έχει φουσκώσει όλο μαζί, όχι μονόπαντα σαν παπούτσι, όπως τα κατάφερε τις προάλλες η Σάλλυ, που την έβαλε η κυρά να ψήσει ένα κέικ, έτσι για να μάθει, λέει. Α να χαθεί κι αυτή!

Και, μ' αυτή την τελευταία έκφραση υπέρτατης περιφρόνησης, σήκωσε τη γάστρα από τη φωτιά κι έδειξε σ' όλους ένα γύρο το κέικ, που θα έκανε και τον καλύτερο ζαχαροπλάστη να ζηλέψει. Ύστερα βάλθηκε να σερβίρει τις τηγανίτες, τα λουκάνικα και τα κουλουράκια στα πιάτα.

– Εμπρός, ελάτε να φάτε, φώναξε σ' όλους.

– Ήθελα να πάω στο σπίτι για φαγητό, είπε ο Τζορτζ, αλλά θα μείνω, γιατί ξέρω τι σπουδαία καλούδια φτιάχνεις εδώ πέρα, θεία Χλόη.

– Βέβαια, γλύκα μου, βέβαια, του απάντησε εκείνη καθώς έκοβε το κέικ και το σερβίριζε στα πιάτα.

Τελικά, ο Τζορτζ έφτασε σ' ένα σημείο που ακόμα κι ένα παιδί δεν μπορεί πια να φάει άλλο. Σηκώθηκε λοιπόν και μαζί με τον μπαρμπα-Θωμά πήγαν να καθίσουν σ' ένα αναπαυτικό σοφά στη γωνία του τζακιού. Η θεία Χλόη πάλι, αφού έψησε μια στοίβα τηγανίτες, πήρε το μωρό στην αγκαλιά της κι έπιασε να το ταιΐζει τρώγοντας κι εκείνη ταυτόχρονα. Την ίδια ώρα τα δυο μεγαλύτερα αγόρια, ο Πιτ κι ο Μωυσής, χαλούσαν τον κόσμο. Πασαλειμμένοι μελάσα, φιλούσαν το μωρό, του γαργαλούσαν τις πατούσες και τραβολογούσαν ο ένας τον άλλο.

– Έχεις ξαναδεί τέτοια τρελόπαιδα; έκανε κάποια στιγμή η θεία Χλόη, εκνευρισμένη και περήφανη ταυτόχρονα για τα βλαστάρια της. Και πιάνοντας μια παλιά πετσέτα, που την είχε για τέτοιες δουλειές, τη μούσκεψε με λίγο ζεστό νερό απ' την τσαγιέρα και βάλθηκε να καθαρίζει το πασαλειμμένο μωρό. Έπειτα το απόθεσε στα πόδια του Θωμά κι άρχισε να

συμμαζεύει το τραπέζι.

– Κούκλα δεν είναι; είπε εκείνος στον Τζορτζ, γυρίζοντας το κοριτσάκι προς το μέρος του νεαρού. Ύστερα σηκώθηκε, την έβαλε στο φαρδύ του ώμο κι άρχισε να χορεύει και να πιλαλάει ένα γύρο στο δωμάτιο, ενώ ο Τζορτζ κουνούσε μπροστά στο μωρό ένα μαντίλι και τ' αγόρια έτρεχαν πίσω απ' τον πατέρα τους ουρλιάζοντας σαν λύκοι, μέχρι που στο τέλος η θεία Χλόη έβαλε τις φωνές, λέγοντας πως της είχαν «πάρει το κεφάλι». Κανένας όμως δε συγκινήθηκε από αυτό το απότομο ξέσπασμά της, που στο κάτω κάτω της γραφής ήταν συνηθισμένο φαινόμενο στην καλύβα. Και συνέχισαν να χαλάνε τον κόσμο, μέχρι που χόρτασαν φασαρία.

– Ελπίζω να ησυχάσετε τώρα, είπε τότε η θεία Χλόη. Και, τραβώντας ένα κρεβάτι με ροδάκια κάτω από το διπλό το δικό της, γύρισε στ' αγόρια της: Εμπρός εσείς, Μωυσή και Πιτ, στο κρεβάτι σας. Έχουμε συγκέντρωση.

– Σε παρακαλούμε, μητέρα, θέλουμε να μείνουμε όρθιοι στη συγκέντρωση. Μας αρέσουν οι συγκεντρώσεις!

– Άφησέ τους, θεία Χλόη, μπήκε στη μέση αποφασιστικά κι ο κύριος Τζορτζ. Χώσ' το από κάτω το κρεβάτι τους.

Η θεία Χλόη πάλι, αφού είχε σώσει τα προσχήματα κάνοντας την αυστηρή, έσπρωξε στη θέση του το κρεβάτι κι είπε ευχαριστημένη:

– Εντάξει. Καλό θα τους κάνει ν' ακούσουν.

Κι όλοι μαζί βάλθηκαν να μελετούν πώς θα ταχτοποιούσαν τον κόσμο που θα ερχόταν για τη συγκέντρωση.

– Δεν ξέρω πια τι θα κάνουμε από καρέκλες, είπε αναστενάζοντας η θεία Χλόη. Αυτός ήταν ο μόνιμος πόνος της, καθώς η θρησκευτική συγκέντρωση γινόταν κάθε βδομάδα στο σπίτι του μπαρμπα-Θωμά.

– Την περασμένη βδομάδα ο γερο-Πίτερ απ' τον πολύ του ενθουσιασμό, εκεί που τραγουδούσε, έσπασε και τα δυο μπροστινά ποδάρια της πιο παλιάς μας καρέκλας, είπε ο Μωυσής.

– Άντε κι εσύ! τον μάλωσε η θεία Χλόη. Πάω στοίχημα πως εσείς οι δυο τα βγάλατε τα ποδάρια, για να παίξετε.

– Άμα την κολλήσουμε στον τοίχο, θα σταθεί, βρήκε τη λύση ο Μωυσής.

– Μόνο που δεν πρέπει να καθίσει σ' αυτή ο μπαρμπα-Πίτερ, γιατί αυτός την κάνει άλογο την καρέκλα του όταν τον πιάνει ο ενθουσιασμός του τραγουδιού. Να, την άλλη φορά έφτασε χοροπηδώντας στη μέση του δωματίου, τους θύμισε ο Πιτ.

– Άγιοι και αμαρτωλοί, ακούστε με που ψέλνω, άρχισε να τραγουδάει ο Μωυσής, μιμούμενος τη φωνή του γερο-νέγρου, για να πέσει τελικά στο πάτωμα, παριστάνοντας την καταστροφή

που έμελλε να γίνει.

– Για φρόνιμα τώρα, ε; τον έκοψε η θεία Χλόη. Δεν ντρέπεσαι, λίγο;

Ο κύριος Τζορτζ όμως πολύ το είχε διασκεδάσει, κι έσκασε στα γέλια φωνάζοντας πως ο Μωυσής ήταν απίθανος. Έτσι το μητρικό κατσάδιασμα πήγε χαμένο.

– Λουπόν, γέρο μου, είπε η θεία Χλόη, θα χρειαστεί να φέρεις μέσα εκείνα τα βαρέλια.

Κι έτσι σε λίγο δυο άδεια βαρέλια είχαν κουβαληθεί μέσα στην καλύβα, κι αφού στερεώθηκαν με πέτρες για να μην κυλάνε, τοποθετήθηκαν πάνω τους τάβλες, οι οποίες, μαζί με μερικούς κουβάδες και σκάφες που αναποδογυρίστηκαν, συμπλήρωσαν τα καθίσματα που χρειάζονταν.

– Ο κύριος Τζορτζ είναι τόσο σπουδαίος στην ανάγνωση! είπε τότε η θεία Χλόη. Ξέρω πως θα μείνει να μας διαβάσει τη Βίβλο. Την κάνει πολύ πιο ενδιαφέρουσα με τον τρόπο του.

Ο Τζορτζ δέχτηκε χωρίς πολλά πολλά, γιατί, όπως όλοι ξέρουν, τ' αγόρια είναι πάντα πρόθυμα να δεχτούν οτιδήποτε τα κάνει να φαντάζουν σπουδαία.

Το δωμάτιο γέμισε σύντομα με μια παρδαλή μάζωξη: απ' το γέρο γκριζομάλλη πατριάρχη των ογδόντα χρονών, μέχρι τ' αγόρια και τα κορίτσια των δεκαπέντε. Περιμένοντας, αντάλασαν μερικά αθώα κουτσομπολιά, όπως το πού τάχα να βρήκε το καινούριο κόκκινο κεφαλομάντιλό της η γριά θεία Σάλλυ, το ότι η κυρία θα χάριζε της Λίζυ το φόρεμά της με τα πουά όταν θα έραβε καινούριο, και τ' ότι ο κύριος Σέλμπυ σκόπευε ν' αγοράσει ένα καινούριο ντορί πουλάρι, που θα τους έκανε όλους να το θαυμάζουν. Μερικοί από τους πιστούς ανήκαν σε γειτονικές οικογένειες κι έφερναν τούτες και κείνες τις πληροφορίες για το τι γινόταν στα άλλα κτήματα.

Ύστερα από λίγο, προς μεγάλη απόλαυση όλων των παρόντων, άρχισε το τραγούδι. Ωραίες φωνές τόνιζαν θρησκευτικά τραγούδια και ψαλμούς σε σκοπούς άγριους και νευρικούς. Τα λόγια ήταν τις περισσότερες φορές εκείνα των πιο γνωστών θρησκευτικών ύμνων του αγγλόφωνου κόσμου, μα οι μελωδίες είχαν έναν πιο άγριο χαρακτήρα, πιο αυτοσχεδιαστικό. Κι όλοι τις συνόδευαν χτυπώντας χέρια και πόδια. Να, για παράδειγμα, το ρεφρέν ενός απ' αυτούς τους ύμνους που τραγουδήθηκε με μεγάλη ενεργητικότητα και κατάνυξη:

*Σαν πεθάνω πάνω στη μάχη,
σαν πεθάνω πάνω στη μάχη,
δοξασμένη θα είναι η ψυχή μου.*

Ένας άλλος ύμνος που τον αγαπούσαν πολύ είχε τούτα τα λόγια:

*Τραβάω για τη δόξα· δε θα 'ρθεις μαζί μου;
Δε βλέπεις τους αγγέλους που μου γνέφουν και κοντά τους με καλούν;
Τη χρυσή την πόλη δεν τη βλέπεις στην αιώνια τη μέρα;*

Κι υπήρχαν κι άλλοι που μιλούσαν συνέχεια για τις όχθες του Ιορδάνη, τη Γη της Χαναάν και για τη Νέα Ιερουσαλήμ. Το πνεύμα των νέγρων, βλέπετε, έτσι γεμάτο πάθος και φαντασία όπως είναι, αρέσκεται σε ύμνους, τραγούδια κι εκφράσεις ζωντανές και έντονα παραστατικές. Κι

όπως τραγουδούσαν, άλλοι γελούσαν, άλλοι έκλαιγαν, άλλοι χτυπούσαν παλαμάκια κι άλλοι έσφιγγαν ο ένας το χέρι του άλλου, λες κι είχαν περάσει κιόλας την άλλη όχθη του Ποταμού και χαίρονταν για το κατόρθωμά τους.

Πού και πού κάποιος σηκωνόταν και διηγόταν μια εμπειρία του που αποδείκνυε τη δύναμη της θρησκείας ή προέτρεπε τους άλλους να πιστεύουν πιο δυνατά. Έπειτα ζήτησαν απ' τον κύριο Τζορτζ να διαβάσει τα τελευταία κεφάλαια της Αποκάλυψης, και κάθε τόσο τον διέκοπταν αναφωνώντας:

– Άκου εκεί!

– Μωρέ, για φαντάσου!

– Θα 'ρθουν σίγουρα τέτοιες ώρες;

Κι ο Τζορτζ, που ήταν έξυπνο παιδί κι η μητέρα του του είχε μάθει καλά τα θρησκευτικά, τους έδινε διάφορες δικές του εξηγήσεις κι ένιωθε πια τρομερά περήφανος. «Ούτε ο παπάς δεν τα λέει καλύτερα» μουρμούριζαν όλοι γύρω του. «Άλλο πράμα, σου λέω».

Στα θρησκευτικά ζητήματα τον μπαρμπα-Θωμά τον θεωρούσαν κάτι σαν πατριάρχη και τον σέβονταν πολύ, τόσο για το ηθικό του ύψος όσο και για το βαθυστόχαστο μυαλό του. Όταν λοιπόν άρχιζε τις προσευχές, τον άκουγαν όλοι με το στόμα ανοιχτό. Τίποτα δεν ξεπερνούσε την παιδιάστικη ειλικρίνεια με την οποία άγγιζε το Θείο Λόγο· και ήταν τόσο απόλυτα σφυρηλατημένα μέσα του τα λόγια της Γραφής, ώστε αποτελούσαν πια κομμάτι της ύπαρξής του και έβγαιναν μέσ' από τα χείλη του εντελώς ασυνείδητα, κάνοντας τις ψυχές των γύρω του να ξεχειλίζουν από αγαλλίαση.

Την ώρα που στην καλύβα του μπαρμπα-Θωμά διαδραματιζόταν αυτή η σκηνή, στα σαλόνια του αφέντη του γινόταν κάτι το εντελώς διαφορετικό: Ο κύριος Σέλμπυ κι ο δουλέμπορος κάθονταν ξανά στην τραπεζαρία, και το τραπέζι μπροστά τους ήταν γεμάτο χαρτιά, μελανοδοχεία και πένες.

Ο κύριος Σέλμπυ μετρούσε προσεχτικά ένα πάκο χαρτονομίσματα και, σαν τελείωσε, τα έδωσε και στον άλλο να τα μετρήσει.

– Όλα εντάξει, είτε τελικά εκείνος. Και τώρα να υπογράψουμε αυτά εδώ.

Βιαστικά, ο κύριος Σέλμπυ τράβηξε μπροστά του τα πωλητήρια συμβόλαια και τα υπέγραψε σαν άνθρωπος που βιάζεται να ξεμπλέξει από κάποια δυσάρεστη δουλειά. Ύστερα τα έσπρωξε μπροστά στο δουλέμπορο μαζί με τα χρήματα. Από μια στραπατσαρισμένη τσάντα ο Χέλυ έβγαλε μια περγαμηνή, που ο Σέλμπυ σχεδόν την άρπαξε απ' τα χέρια του.

– Πάει λοιπόν κι αυτό, είτε ο δουλέμπορος και σηκώθηκε.

– Ναι, πάει..., έκανε σκεφτικά κι ο κύριος Σέλμπυ. Και, παίρνοντας μια βαθιά ανάσα, επανέλαβε: Πάει...

- Σαν να μη δείχνεις και πολύ ευχαριστημένος, μου φαίνεται, του είπε ο δουλέμπορος.
 - Χέιλυ, ελπίζω να μην ξεχάσεις ότι υποσχέθηκες στο λόγο της τιμής σου πως δε θα πουλήσεις το Θωμά αν δεν ξέρεις σε τι χέρια θα πέσει.
 - Μα εσύ, κύριε, αυτό έκανες τώρα δα.
 - Εμένα μ' ανάγκασαν οι περιστάσεις, όπως πολύ καλά ξέρεις, του απάντησε με ύφος ανώτερο ο Σέλμπυ.
 - Ε, πού ξέρεις, μπορεί να μ' αναγκάσουν κι εμένα οι περιστάσεις. Οπωσδήποτε θα κάνω ό,τι μπορώ για να βρω ένα καλό αφεντικό για το Θωμά. Και μη φοβάσαι μπας και του φερθώ εγώ άσχημα. Αν έχω να ευχαριστώ το Θεό για ένα πράγμα, είναι το ότι δεν είμαι ούτε τόσο δα σκληρός.
- Οι δηλώσεις αυτές δεν καθυσάχασαν και πολύ τον κύριο Σέλμπυ. Μα, μια που δεν μπορούσε να εξασφαλίσει τίποτα καλύτερο, άφησε το δουλέμπορο να φύγει και, μένοντας μόνος του, άναψε ένα πούρο.

Τι νιώθει μια ζωντανή ιδιοκτησία σαν αλλάζει ιδιοκτήτη

Ο κύριος και η κυρία Σέλμπυ είχαν αποσυρθεί στα διαμερίσματά τους για τη νύχτα. Εκείνος ήταν ξαπλωμένος σε μια φαρδιά σεζλόγκ και διάβαζε κάτι γράμματα που του είχαν έρθει με τ' απογευματινό ταχυδρομείο. Ενώ εκείνη καθόταν μπροστά στον καθρέφτη της και βούρτσιζε τα μαλλιά της μόνη της. Είχε δει πως η Ελίζα ήταν κατάχλωμη κι είχε πολύ κομμένα μάτια, και την είχε στείλει να πλαγιάσει. Και τώρα έλεγε ξένοιαστα στον άντρα της:

- Αλήθεια, Άρθουρ, ποιος ήταν εκείνος ο άξεστος τύπος που έβαλες στο τραπέζι μας σήμερα;
- Χέιλυ τον λένε, αποκρίθηκε ο Σέλμπυ, στριφογυρίζοντας ανήσυχα στην πολυθρόνα του, χωρίς να σηκώνει τα μάτια του απ' το γράμμα που διάβαζε.
- Χέιλυ; Ποιος είναι και τι δουλειά είχε εδώ πέρα, παρακαλώ;
- Είχα κάτι πάρε δώσε μαζί του την τελευταία φορά που είχα πάει στο Νάτσεσ, αποκρίθηκε ο κύριος Σέλμπυ.
- Κι αυτός θεώρησε πως μπορούσε να έρθει να ταϊστεί στο σπίτι μας;
- Εγώ τον κάλεσα. Είχα κάτι λογαριασμούς να κανονίσω μαζί του.
- Δουλέμπορος είναι; ρώτησε τότε η κυρία Σέλμπυ, βλέποντας πως ο άντρας της είχε αρχίσει να ενοχλείται.
- Πώς σου ήρθε αυτή η ιδέα, καλή μου; γύρισε και την κοίταξε ο Σέλμπυ.
- Να, μετά το φαγητό ήρθε η Ελίζα εδώ πέρα κι ήταν πολύ ανήσυχη κι έκλαιγε και μου είπε πως μιλούσες μ' ένα δουλέμπορο που σου έκανε προσφορά για το παιδί της. Ακούς εκεί τι σκαρφίστηκε η χαζή!
- Έτσι σου είπε, ε;

Κι ο Σέλμπυ έκανε πως βυθίζεται στην εφημερίδα του, χωρίς να προσέξει πως την κρατούσε ανάποδα.

«Κάποια στιγμή θα μαθευτεί» συλλογίστηκε. «Τι τώρα λοιπόν, τι μετά...».

– Είπα της Ελίζας, ξαναμίλησε η κυρία Σέλμπυ συνεχίζοντας να βουρτσίζει τα μαλλιά της, πως είναι χαζή που σκέφτεται τέτοια πράγματα και πως εσύ δε θα είχες ποτέ σου πάρε δώσε με τέτοιους τύπους. Ασφαλώς και ξέρω πως δε σκοπεύεις ποτέ σου να πουλήσεις κανέναν απ' τους ανθρώπους μας, κι ιδίως σ' έναν τέτοιο άνθρωπο.

– Λοιπόν, Έμιλυ, της είπε ο άντρας της, έτσι πίστευα κι εγώ κι έτσι έλεγα πάντα. Η αλήθεια όμως είναι πως οι δουλειές μου πάνε πολύ άσχημα. Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Είμαι αναγκασμένος να πουλήσω μερικούς απ' τους σκλάβους μου.

– Σ' αυτό το τέρας; Αδύνατο! Κύριε Σέλμπυ, αποκλείεται να μιλάς σοβαρά!

– Λυπάμαι, μα μιλάω πολύ σοβαρά. Συμφώνησα να πουλήσω το Θωμά.

– Τι; Το Θωμά μας; Αυτό το καλό και πιστό πλάσμα, που το έχεις υπηρέτη σου από παιδί; Α, κύριε Σέλμπυ! Και του είχες τάξει πως θα τον ελευθέρωνες! Εκατό φορές του το είχαμε πει, κι εσύ κι εγώ. Τώρα πια μπορώ να πιστέψω τα πάντα. Ακόμα και το ότι θα μπορούσες να πουλήσεις και το μικρό Χάρρυ της κακομοίρας της Ελίζας!

Στενοχωρημένη κι έξω φρενών μαζί, η κυρία Σέλμπυ σταμάτησε να μιλάει.

– Μια που θες να τα μάθεις όλα, έγινε κι αυτό. Έκλεισα συμφωνία να πουλήσω και το Θωμά και το Χάρρυ. Και δεν καταλαβαίνω γιατί πρέπει να θορυβηθώ επειδή κάνω κάτι που κάνουν καθημερινά οι πάντες.

– Μα γιατί διάλεξες αυτούς ειδικά; τον ρώτησε η κυρία Σέλμπυ.

– Γιατί αυτοί οι δύο έπιαναν τη μεγαλύτερη τιμή. Να γιατί! Μπορούσα βέβαια να πουλήσω την Ελίζα, ο τύπος μου έκανε καλή προσφορά. Θα το προτιμούσες αυτό;

– Τον παλιάνθρωπο! έκανε με οργή η κυρία Σέλμπυ.

– Σεβόμενος τα αισθήματά σου, ούτε που κάθισα να το συζητήσω. Μη με θεωρείς λοιπόν εντελώς τιποτένιο.

– Συγχώρεσέ με, καλέ μου, του είπε η κυρία Σέλμπυ πιο ήρεμα. Βιάστηκα να μιλήσω. Τα έχασα, ήμουν εντελώς απροετοίμαστη για κάτι τέτοιο. Θα μου επιτρέψεις όμως να μεσολαβήσω γι' αυτά τα φτωχά πλάσματα. Ο Θωμάς είναι ένας πιστός φίλος, με καρδιά ευγενική, κι ας είναι μαύρη. Πιστεύω μάλιστα, πως, αν χρειαζόταν, θα θυσιάζε και τη ζωή του για σένα.

– Το ξέρω, το ομολογώ... Μα δεν μπορώ να κάνω αλλιώς!...

– Γιατί δεν κάνουμε μια οικονομική θυσία; Εγώ είμαι πρόθυμη να επωμιστώ το μερίδιό μου. Εγώ, που μιλάω συνέχεια για το Χριστό στους σκλάβους μου, πώς θα μπορέσω να τους ξαναδώ έτσι και πουλήσουμε ένα τέτοιο πιστό κι εξαιρετο πλάσμα σαν το Θωμά; Και στην Ελίζα πάλι, της λέω συνέχεια ποιο είναι το καθήκον της ως χριστιανής μητέρας απέναντι στο παιδί της. Πώς θα με ξαναπιστέψει πια στο οτιδήποτε έτσι και της το πουλήσεις;

– Λυπάμαι που νιώθεις έτσι, Έμιλυ, στ' αλήθεια λυπάμαι. Και σέβομαι τα αισθήματά σου αυτά, αν και δεν τα συμμερίζομαι απόλυτα. Σου λέω, όμως, πως δε γίνεται τίποτα πια. Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Ή αυτούς τους δύο

θα πουλήσω ή τα πάντα. Ο Χέιλυ έκανε γούστο το μικρό. Δε δεχόταν κανένα άλλο διακανονισμό. Με κρατούσε στο χέρι, κι αναγκάστηκα να το κάνω. Λοιπόν, θα προτιμούσες να πουλιόνταν οι πάντες και τα πάντα;

Η γυναίκα του τον άκουγε σαν κεραυνοβολημένη. Τελικά γύρισε πάλι προς την τουαλέτα της,

έκρυψε το πρόσωπο στις χούφτες της και αναστέναξε.

– Αυτή είναι η κατάρα του Θεού για τη σκλαβιά! Γι' αυτό το πικρό, καταραμένο πράγμα! Κατάρα τόσο για τον αφέντη όσο και για το σκλάβο. Ήμουν χαζή που πίστευα πως μπορούσα να βγάλω κάτι καλό από ένα τόσο απαίσιο κακό. Είναι αμάρτημα να έχεις σκλάβους, κι ας λένε ό,τι θέλουν οι νόμοι μας. Από μικρό κορίτσι το πίστευα αυτό. Κι απ' τον καιρό που άρχισα να πηγαίνω στην εκκλησία, το πίστεψα ακόμα πιο βαθιά. Νόμιζα όμως πως θα μπορούσα να το εξωραΐσω, πως με την καλοσύνη και τη φροντίδα και τη μόρφωση θα ζούσαν οι δικοί μου ακόμα καλύτερα απ' ό,τι θα ζούσαν αν ήταν ελεύθεροι. Τι χαζομάρα!

– Λουπόν, κυρά μου, βλέπω ότι εσύ έχεις γίνει μέλος του κινήματος για την κατάργηση της δουλείας!

– Ας ήξεραν όλοι όσα ξέρω εγώ για τη δουλεία, και τότε τα ξαναλέγαμε! Ποτέ μου δεν ένιωθα καλά που είχα σκλάβους, ποτέ δεν είπα πως η δουλεία είναι καλό πράγμα! Έπιασε το χρυσό της ρολόι και το χάιδεψε αφηρημένα. Δεν έχω τίποτα κοσμήματα αξίας, συνέχισε. Δεν αξίζει τίποτα αυτό το ρολόι; Έχει αγοραστεί πανάκριβα. Αν μπορούσα να σώσω τουλάχιστον το παιδί της Ελίζας... Θα θυσιάζα τα πάντα γι' αυτό.

– Λυπάμαι, Έμιλυ... Λυπάμαι πάρα πολύ, της είπε ο κύριος Σέλμπυ. Δε γίνεται όμως τίποτα. Ό,τι ήταν να γίνει έγινε. Τα πωλητήρια έχουν υπογραφεί και βρίσκονται κιόλας στα χέρια του Χέιλυ. Να χαιρέσαι που δεν έγινε τίποτα χειρότερο, γιατί ο άνθρωπος αυτός μπορούσε να μας καταστρέψει όλους. Αν τον ήξερες όπως τον ξέρω εγώ, θα έλεγες πως παρά τρία τη γλιτώσαμε.

– Τόσο σκληρός είναι λουπόν;

– Δε θα τον έλεγα ακριβώς σκληρό, μα μπροστά στο κέρδος όλα τ' άλλα εξαφανίζονται. Είναι ψυχρός, αδυσώπητος σαν το Χάρο, προκειμένου να κάνει τη δουλειά του. Θα πούλαγε ακόμα και τη μάνα του αν το ποσοστό του κέρδους ήταν καλό, και χωρίς να θέλει καθόλου το κακό της, καταλαβαίνεις...

– Και τώρα αυτό το κάθαρμα είναι ιδιοκτήτης του καλού, του πιστού μας Θωμά και του παιδιού της Ελίζας.

– Κι εμένα μ' ενοχλεί, καλή μου. Ούτε να το σκέφτομαι δε θέλω. Ο Χέιλυ βιάζεται κιόλας και θέλει να τους παραλάβει από αύριο. Εγώ θα πάρω τ' άλογό μου και θα φύγω πρωί πρωί. Δεν αντέχω ν' αντικρίσω το Θωμά. Κι εσύ καλά θα κάνεις να πάρεις την Ελίζα και να πάτε καμιά βόλτα. Να μην είναι μπροστά όταν θα γίνει η δουλειά.

– Όχι, όχι! του απάντησε η γυναίκα του. Εγώ δε γίνομαι με κανένα τρόπο συνεργός σε τέτοιες απάνθρωπες δουλειές. Θα πάω να δω τον κακόμοιρο το Θωμά, να τον παρηγορήσω μέσα στη δυστυχία του. Όσο για την Ελίζα, ούτε να το σκέφτομαι δε θέλω το τι θα γίνει. Ο Θεός να μας συγχωρέσει! Τι έχουμε κάνει για να πέφτουν επάνω μας τέτοιες συμφορές;

Τη συζήτηση αυτή, ωστόσο, την παρακολουθούσε κάποιος στα κρυφά.

Δίπλα στο δωμάτιό τους, κι επικοινωνώντας μ' αυτό, υπήρχε ένα πολύ μεγάλο ντουλάπι, το οποίο είχε και μια πόρτα που έβγαине στον εξωτερικό διάδρομο. Όταν η κυρία Σέλμπυ την έστειλε να πάει να κοιμηθεί, η ταραγμένη κι ανήσυχη Ελίζα σκέφτηκε να κρυφτεί σ' αυτό το ντουλάπι. Κι από κει, με τ' αυτί κολλημένο στη χαραμάδα της πόρτας, δεν έχασε ούτε μια λέξη.

Όταν έπεσε επιτέλους η σιωπή, η νεαρή μιγάδα σηκώθηκε κι έφυγε ακροπατώντας. Κατάχλωμη, τρέμοντας, με σφιγμένα χείλια, όποιος την έβλεπε δε θ' αναγνώριζε το γλυκό και ντροπαλό πλάσμα που ήξεραν όλοι ως τότε.

Προσεχτικά διέσχισε το διάδρομο, στάθηκε μια στιγμή μπροστά στην πόρτα της κυράς της, ύψωσε σιωπηλά τα χέρια σε μια βουβή επίκληση προς τα ουράνια κι ύστερα χώθηκε στο δικό της δωμάτιο. Στο κομψό και καθαρό δωματιάκι, το ηλιόλουστο, με τα λιγοστά επιπλάκια και τα τέσσερα πέντε βιβλία, που ήταν ουσιαστικά το σπίτι της, η δικιά της γωνιά· και που τόσο ευτυχισμένα είχε ζήσει μέχρι τότε. Στο κρεβάτι κοιμόταν βαθιά ο γιος της, μ' ένα αχνό χαμόγελο να του φωτίζει σαν ηλιαχτίδα το πρόσωπο.

– Κακόμοιρο παιδί..., μουρμούρισε η Ελίζα. Σε πούλησαν! Μα η μητέρα σου θα σε σώσει.

Χωρίς ένα δάκρυ πια, μόνο το αίμα που έσταζε τώρα απ' την καρδιά της, πήρε ένα κομμάτι χαρτί κι έγραψε βιαστικά:

«Ω, καλή μου κυρία. Μη με θεωρήσεις αχάριστη, μην πεις τίποτα κακό για μένα. Άκουσα όλα όσα είπατε απόψε με τον αφέντη και θα προσπαθήσω να σώσω τ' αγόρι μου. Μη με κατηγορήσεις γι' αυτό! Ο Θεός να σ' ευλογεί και να σε ανταμείψει για όλη σου την καλοσύνη».

Δίπλωσε το γράμμα, έγραψε απ' έξω τ' όνομα της κυρίας της κι ύστερα μάζεψε βιαστικά μερικά ρουχαλάκια για το παιδί της, που τα έκανε έναν μπόγο και τα 'δεσε με μια μαντίλα στη μέση της. Κι αλήθεια, τι σου είναι η μάνα! Ακόμα και αυτή την ώρα του πανικού, δεν ξέχασε να βάλει μέσα στο μπογαλάκι κι ένα δυο αγαπημένα παιχνίδια του γιου της.

Δυσκολεύτηκε λιγάκι να τον ξυπνήσει, μα μετά από πολλά τον κατάφερε να σηκωθεί και να του φορέσει το σκουφάκι του.

– Πού θα πάμε, μητέρα; ρώτησε τότε το παιδί.

– Σώπα, Χάρρυ. Μη μιλάς δυνατά, γιατί θα μας ακούσουν. Ένας κακός άνθρωπος θέλει να πάρει το μικρό Χάρρυ μακριά απ' τη μαμά του. Αυτή όμως δε θα τον αφήσει. Θα φύγουμε μαζί μακριά, για να μη σε βρει και σε πάρει ο κακός άνθρωπος.

Είχε κουμπώσει πια το ρουχαλάκι του μικρού. Λέγοντάς του ξανά να μην κάνει θόρυβο, τον πήρε στην αγκαλιά της, άνοιξε την πόρτα που έβγαζε στην εξωτερική βεράντα και γλίστρησε σιωπηλά στο σκοτάδι.

Η νύχτα ήταν παγερή κι αστροκεντημένη. Η μάνα τύλιξε σφιχτά το παιδί της με το σάλι της κι εκείνο, παγωμένο απ' το κρύο και τον αόριστο φόβο, σφίχτηκε πάνω της.

Ο γερο-Μπρούνο, ένα σκυλί νιουφάουντλαντ, που κοιμόταν στην άκρη της βεράντας,

σηκώθηκε γρυλίζοντας καθώς πλησίασε η γυναίκα. Εκείνη όμως ψιθύρισε τ' όνομά του και το ζώο, που την ήξερε από μωρό, κούνησε την ουρά του κι ετοιμάστηκε να την ακολουθήσει, κι ως μην καταλάβαινε τι ήταν τούτος ο νυχτιάτικος περίπατος. Σε μερικά λεπτά είχαν φτάσει έξω απ' το παράθυρο της καλύβας του μπαρμπα-Θωμά κι η Ελίζα χτύπησε απαλά το παντζούρι.

Η θρησκευτική συγκέντρωση είχε τραβήξει σε μάκρος, ύστερα ο Θωμάς είχε αρχίσει μοναχός του να λέει τους αγαπημένους του ύμνους, κι έτσι, παρ' όλο που ήταν περασμένα μεσάνυχτα, κι αυτός κι η γυναίκα του ήταν ξύπνιοι.

– Τι είναι, Θεέ μου; έκανε η θεία Χλόη κι άνοιξε βιαστικά το παράθυρο. Για δεξ! Η Λίζυ! Ντύσου γρήγορα, γέρο μου! Να κι ο Μπρούνο. Μα τι στην οργή συμβαίνει; Πάω ν' ανοίξω την πόρτα.

Η πόρτα άνοιξε και το φως ενός κεριού που άναψε βιαστικά ο μπαρμπα-Θωμάς έπεσε πάνω στο τραβηγμένο πρόσωπο και στα παλαβωμένα μάτια της φυγάδας.

– Ο Θεός να σ' έχει καλά, Λίζυ, μα τρομάζω έτσι που σε βλέπω. Είσαι άρρωστη; Τι σου συμβαίνει;

– Φεύγω. Το σκάω. Με το παιδί μου. Μπαρμπα-Θωμά, θεία Χλόη, ο αφέντης μου το πούλησε!

– Το πούλησε; φώναξαν κι οι δυο σηκώνοντας μ' απελπισία ψηλά τα χέρια τους.

– Ναι, μου το πούλησε, επανέλαβε ξερά η Ελίζα. Είχα κρυφτεί στην ντουλάπα της κυράς κι άκουσα τον αφέντη να της λέει πως πούλησε το Χάρρυ κι εσένα, μπαρμπα-Θωμά, σ' ένα δουλέμπορο. Και πως αυτός θα έρθει να σας πάρει σήμερα.

Ο Θωμάς είχε απομείνει με τα χέρια υψωμένα και τα μάτια γουρλωμένα καθώς την άκουγε να μιλάει. Αργά αργά, καθώς συνειδητοποιούσε το νόημα των όσων έλεγε η κοπέλα, κατέρρευσε στην καρέκλα του κι έκρυψε το κεφάλι του ανάμεσα στα γόνατά του.

– Ο Θεός να μας λυπηθεί, βόγκηξε η θεία Χλόη. Μα δεν μπορεί να είν' αλήθεια! Τι κακό έκανε για να τον πουλήσει ο αφέντης;

– Τίποτα, αποκρίθηκε η Ελίζα και τους εξήγησε για την υποθήκη. Η ίδια η κυρά, κατέληξε, που είναι σπουδαία χριστιανή, είπε πως μια ψυχή αξίζει όσο όλος ο κόσμος. Και τούτο το αγόρι έχει κι αυτό μια ψυχή. Αν το αφήσω να το πάρουν μακριά, ποιος ξέρει τι θ' απογίνει η ψυχή του... Ας με συγχωρέσει ο Θεός αν κάνω λάθος, αλλά δεν μπορώ να κάνω αλλιώς.

– Γιατί δε φεύγεις κι εσύ, γέρο μου; γύρισε κι είπε τότε στον άντρα της η θεία Χλόη. Θα καθίσεις να περιμένεις να σε τραβήξουν κάτω στο ποτάμι, εκεί που σκοτώνουν τους γέρους με τη νηστεία και την πολλή δουλειά; Εγώ θα προτιμούσα να πεθάνω, παρά να πάω εκεί κάτω! Προλαβαίνεις; φύγε με τη Λίζυ, έτσι κι αλλιώς εσύ έχεις γραπτή άδεια να πηγαίνεσαι οπότε θέλεις. Κουνήσου, θα σου ετοιμάσω τα πράγματά σου.

Ο Θωμάς σήκωσε αργά το κεφάλι του. Κοίταξε θλιμμένα μα ήρεμα ένα γύρο και είπε:

– Όχι, όχι, δε φεύγω. Η Ελίζα έχει δικαίωμα να φύγει, δε θα ήταν πράγμα φυσικό αν έμενε.

Άκουσες όμως τι είπε. Αν αντί για μένα χρειαστεί να πουληθούν όλοι εδώ στο κτήμα, και το κτήμα μαζί, τότε καλύτερα να πουληθώ εγώ, κατέληξε μ' ένα λυγμό, που ξέσκισε το φαρδύ του στήθος. Ο αφέντης μ' έβρισκε πάντα στη θέση μου, κι έτσι θα με βρίσκει πάντα. Δεν πρόδωσα ποτέ την εμπιστοσύνη του. Δε φταίει ο αφέντης γι' αυτό που γίνεται τώρα, Χλόη. Θα σε φροντίσει εσένα και τα κακόμοιρα τα...

Δεν άντεξε άλλο. Γύρισε προς τον τοίχο κι έκρυψε με τις πλατιές του παλάμες το πρόσωπό του. Βαριοί, δυνατοί λυγμοί τράνταζαν ολόκληρη την καρέκλα και ποτάμι τα δάκρυα κυλούσαν μέσα από τα δάχτυλά του κι έπεφταν στο πάτωμα. Την ίδια ακριβώς λύπη που νιώθετε κι εσείς, καλοί μου κύριοι και κυρίες, την ίδια ακριβώς λύπη ένωθε κι αυτός. Η λύπη είναι μία!

– Τ' απόγευμα είδα τον άντρα μου, μίλησε τότε ξανά η Ελίζα, μα δεν τα ήξερα ακόμα όλα αυτά. Τον έχουν στριμώξει άγρια κι αυτόν, και μου είπε πως θα το σκάσει. Αν μπορέσετε, προσπαθήστε να τον ενημερώσετε. Πείτε του γιατί το έσκασα, πείτε του πως θα προσπαθήσω να περάσω στον Καναδά. Δώστε του οπωσδήποτε την αγάπη μου και πείτε του πως, αν δεν τον ξαναδώ... Τους γύρισε απότομα την πλάτη κι απόμεινε για μερικές στιγμές σιωπηλή, για να συνεχίσει σε λίγο με βραχνή φωνή: Πείτε του να είναι όσο πιο καλός μπορεί και να προσπαθήσει να με συναντήσει στη βασιλεία των ουρανών. Γύρισε ύστερα, κοίταξε προς τα έξω και πρόσθεσε: Φωνάξτε εδώ τον Μπρούνο. Δεν πρέπει να μ' ακολουθήσει το κακόμοιρο το ζωντανό.

Λίγα τελευταία λόγια ανταλλάχτηκαν, κάποιοι απλοί αποχαιρετισμοί ειπώθηκαν, κι η κοπέλα, σφίγγοντας το τρομαγμένο κι απορημένο παιδί της στην αγκαλιά της, χάθηκε αθόρυβα στο σκοτάδι.

6

Ανακαλύπτουν τη φυγή τους

Ύστερα από όλες εκείνες τις συζητήσεις, ο κύριος κι η κυρία Σέλμπυ άργησαν να κοιμηθούν, και φυσικά άργησαν και να ξυπνήσουν τ' άλλο πρωί.

– Απορώ γιατί αργεί η Ελίζα, είπε κάποια στιγμή η κυρία Σέλμπυ, αφού χτύπησε πρώτα αρκετές φορές το κουδούνι για να έρθει η καμαριέρα της.

Ο κύριος Σέλμπυ στεκόταν μπροστά στον καθρέφτη του κι ακόνιζε το ξυράφι του, ενώ ένα νεγράκι τού έφερνε εκείνη ακριβώς τη στιγμή ζεστό νερό για να ξυριστεί.

– Άντυ, είπε στο μικρό η κυρία, πήγαινε στο δωμάτιο της Ελίζας και πες της πως της έχω χτυπήσει ήδη τρεις φορές.

Ο Άντυ γύρισε αμέσως σχεδόν, με τα μάτια γουρλωμένα από απορία.

– Καλέ κυρία, τα συρτάρια της Λίζυ είναι ανοιχτά και τα πράγματά της είναι πεταμένα εδώ κι εκεί! Σαν να μου φαίνεται πως την κοπάνησε.

Οι δύο σύζυγοι συνειδητοποίησαν ταυτόχρονα το τι είχε συμβεί. Κι ο κύριος Σέλμπυ έβαλε τις φωνές:

– Ωστε το κατάλαβε και το έσκασε!

– Δόξα τω Θεώ! είπε με τη σειρά της κι η κυρία Σέλμπυ. Μακάρι να γλίτωσε.

– Γυναίκα, μιλάς λες κι είσαι χαζή! Θα βρεθώ σε πολύ δύσκολη θέση έτσι και το σκάσει πραγματικά. Ο Χέιλυ είδε πόσο δίσταζα να πουλήσω το παιδί και θα πιστέψει πως εγώ το σχεδίασα. Είναι ζήτημα τιμής για μένα!

Κι ο κύριος Σέλμπυ έφυγε βιαστικά απ' το δωμάτιο.

Τρεχαλητά, φωνές, πόρτες που ανοιγόκλειναν, πρόσωπα που κοίταζαν από τις γωνίες δημιούργησαν μια μεγάλη αναστάτωση για ένα τέταρτο της ώρας περίπου. Το μόνο πρόσωπο που θα μπορούσε να φωτίσει κάπως την υπόθεση, η αρχιμαγείρισσα η Χλόη, δεν άνοιξε ούτε μια φορά το στόμα της. Σιωπηλή, με το άλλοτε γελαστό μούτρο της τώρα συννεφιασμένο, έφτιαχνε φρυγανιές για το πρωινό σαν να μην άκουγε ούτε να 'βλεπε τίποτα απ' όσα γίνονταν γύρω της.

Σε λίγο καμιά δεκαριά διαβολάκια είχαν κουρνιαστεί σαν τα κοράκια στα κάγκελα της βεράντας και ξόμπλιαζαν τον ξένο αφέντη και την κακοτυχία του.

– Πάω στοίχημα πως θα έχει γίνει θηρίο, είπε ο Άντυ.

– Να δεις βρисиές που θα ρίξει!... πετάχτηκε ο μικρός κατάμαυρος Τζακ.

– Ναι, ναι, αυτός βρίζει, τον έχω ακούσει κι εγώ, είτε κι η κατσαρομάλλα η Μάντυ.

Όταν σε λίγο εμφανίστηκε ο Χέιλυ φορώντας τις μπότες και τα σπιρούνια του έτοιμος για ταξίδι, τον υποδέχτηκαν λέγοντάς του όλοι μαζί τ' άσχημα νέα. Κι οι νεαροί διαβόλοι της βεράντας δεν απογοητεύτηκαν καθόλου όταν ο δουλέμπορος βάλθηκε να βρίζει με τόση ποικιλία στο λεξιλόγιό του και τόση φόρα, που ενθουσιάστηκαν όλοι, κι ας ήταν αναγκασμένοι να σκύβουν και να τρέχουν πέρα δώθε για να ξεφύγουν απ' το βούρδουλά του, που ο Χέιλυ τον κοπανούσε όπου έβρισκε. Όσπου στο τέλος, τσιρίζοντας ομαδικά, ήρθαν όλοι τους τούμπα στο γρασίδι κάτω από τη βεράντα και ξεκαρδίστηκαν ικανοποιημένοι.

– Ας τους έπιανα τους διαβόλους στα χέρια μου! γρύλισε ο Χέιλυ.

– Δεν τους έπιασες όμως, του φώναξε θριαμβευτικά ο Άντυ, κι όταν ο δουλέμπορος του γύρισε την πλάτη, αυτός έκανε ένα σωρό μορφασμούς πίσω του.

– Αυτά τα πράγματα, Σέλμπυ, είναι απίθανα, φώναξε ο Χέιλυ μπαίνοντας στο σαλόνι. Απ' ό,τι άκουσα, η κοπέλα το έσκασε με το μικρό της.

– Κύριε Χέιλυ, είναι κι η κυρία Σέλμπυ εδώ, τον έκοψε ο Σέλμπυ.

– Με το παρντόν, κυρία μου, έκανε ο Χέιλυ κι υποκλίθηκε ελαφρά. Μα αυτά που ακούω είναι εξωφρενικά. Αληθεύουν, κύριε;

– Αν θέλετε, κύριε, να έρθετε σε επαφή μαζί μου, θα πρέπει να κρατάτε τα προσχήματα, τουλάχιστον, μιας καλής συμπεριφοράς. Άντυ, πάρε το καπέλο και το μαστίγιο του κυρίου Χέιλυ. Καθίστε, κύριε. Μάλιστα, μετά λύπης μου πρέπει να πω ότι η νεαρή αυτή, αφού κατά κάποιο τρόπο έμαθε τη συναλλαγή μας, πήρε το παιδί της μέσα στη νύχτα και το έσκασε.

– Ομολογώ πως περίμενα τίμια συμπεριφορά απέναντί μου, του αποκρίθηκε ο Χέιλυ.

Ο κύριος Σέλμπυ τινάχτηκε απότομα όρθιος.

– Τι υπονοείτε μ' αυτή την παρατήρηση, κύριε; Εγώ μια μόνο απάντηση έχω για όποιον αμφισβητεί την τιμή μου.

Ο δουλέμπορος ζάρωσε ακούγοντας αυτά τα λόγια και, κατεβάζοντας τον τόνο, είπε:

– Είναι πολύ άσχημο ν' αντιμετωπίζει τέτοια πράγματα ένας άνθρωπος που έκλεισε μια τίμια συμφωνία.

– Κύριε Χέιλυ, του αποκρίθηκε ο Σέλμπυ, αν δε θεωρούσα πως έχεις ένα λόγο να είσαι αναστατωμένος, δε θ' ανεχόμουν με τίποτα τον τρόπο που μπήκες στο σαλόνι μου. Οπωσδήποτε, δε θ' ανεχτώ τον παραμικρό υπαινιγμό εναντίον μου. Αντίθετα, θα σε βοηθήσω όσο μπορώ, παραχωρώντας σου άλογα κι υπηρετές, για να μπορέσεις ν' ανακτήσεις την περιουσία σου. Με δυο κουβέντες, το καλύτερο που έχεις να κάνεις είναι να μη χαλάς τη διάθεσή σου και να καθίσεις να φας πρωινό μαζί μας. Κι ύστερα θα δούμε τι θα κάνουμε.

Εκείνη τη στιγμή η κυρία Σέλμπυ σηκώθηκε και δήλωσε πως είχε πολλές δουλειές εκείνο το πρωί κι έπρεπε να φύγει, όπως και έκανε, αφού πρώτα έδωσε οδηγίες σε μια ηλικιωμένη μιγάδα να σερβίρει τους άντρες.

– Η γριά σου δεν τον γουστάρει τον υποφαινόμενο..., είπε τότε ο Χέλυ, προσπαθώντας να δείξει οικειότητα.

– Δεν έχω συνηθίσει ν' ακούω ν' αποκαλούν έτσι τη γυναίκα μου, του απάντησε ξερά ο Σέλμπυ.

– Παρντόν. Ένα αστείο έκανα, συγγνώμη, ψευτογέλασε ο Χέλυ.

– Μερικά αστεία δεν είναι ευχάριστα.

«Τώρα που υπέγραψε τα χαρτιά, μας κάνει το σπουδαίο και τον τρανό» μουρμούρισε ο Χέλυ.

Η είδηση για τη μοίρα του μπαρμπα-Θωμά είχε πέσει σαν βόμβα ανάμεσα στους συναδέλφους του στη σκλαβιά. Σπίτι και χωράφια βούιζαν από έξαψη, τόσο γι' αυτόν όσο και για τη φυγή της Ελίζας, που αποτελούσε μοναδικό φαινόμενο γι' αυτό το σπίτι.

Ο Μαύρος Σαμ (τον έλεγαν έτσι γιατί ήταν τρεις τόνους πιο σκούρος απ' όλους τους άλλους εβένινους νέγρους του κτήματος) αναμασούσε το ζήτημα και το κοίταζε απ' όλες τις πλευρές, προσπαθώντας να δει πόσο θα τον ωφελούσε εκείνον, μ' έναν τρόπο που θα τον ζήλευε ο κάθε πατριώτης της κυβέρνησης στην Ουάσιγκτον.

– Σαμ! Ε, Σαμ! Ο αφέντης θέλει να σελώσεις τον Μπιλ και τον Τζέρρυ, του φώναξε ο Άντυ διακόπτοντας τους συλλογισμούς του.

– Τι τρέχει πάλι, νεαρέ;

– Δεν το ξέρεις ότι η Λίζυ την κοπάνησε με το μικρό της;

– Αυτά να τα πεις της γιαγιάς σου, τον έκοψε περιφρονητικά ο Σαμ. Εγώ το ήξερα πολύ πιο πριν από σένα. Δεν είμαι κανένα στραβάδι εγώ.

– Τέλος πάντων, ο αφέντης θέλει να ετοιμάσεις αμέσως

τον Μπιλ και τον Τζέρρυ και να πας με τον κύριο Χέλυ να βρείτε τη Λίζυ.

– Τώρα μάλιστα! Προκόψαμε! Όταν έχουμε μπλεξίματα, φωνάζουμε το Σαμ. Αυτός είναι ο νέγρος για τα δύσκολα πράγματα. Θα την πιάσω λοιπόν, για να δει ο αφέντης τι μπορεί να καταφέρει ο Σαμ.

– Α! Όμως, Σαμ, του είπε ο Άντυ, για σκέψου το καλύτερα το πράγμα. Η κυρά δε θέλει να πιαστεί η Λίζυ, για να μην πάρει εκείνος ο κύριος Χέλυ το μωρό της. Θα σε μαθήσει αν την πιάσει. Μπήκες;

– Ποπό!

– Κι ακόμα δε σου 'πα τίποτα. Τράβα τώρα να πιάσεις τ' άλογα, και γρήγορα μάλιστα, γιατί ακούω την κυρά να ρωτάει για σένα.

Ακούγοντας αυτά τα τελευταία λόγια, ο Σαμ σηκώθηκε τελικά. Σε λίγο φάνηκε να έρχεται με τ' άλογα, που τα οδήγησε σαν σίφουνας ίσια πάνω στα δέντρα. Το άλογο του Χέιλυ όμως, που ήταν δεμένο εκεί, ήταν ένα νευρικό πουλάρι, το οποίο τρόμαξε κι άρχισε να χτυπιέται και να τραβολογάει το χαλινάρι του.

– Χοχό! έκανε ο Σαμ. Νευρικούλι είσαι, ε; Και το μαύρο του πρόσωπο φωτίστηκε από ένα πονηρό χαμόγελο. Θα σε κανονίσω εγώ..., πρόσθεσε.

Εκεί πέρα υψωνόταν μια μεγάλη οξιά, κι όλος ο τόπος ήταν γεμάτος από τους σκληρούς κι αγκαθωτούς καρπούς της, που μοιάζουν με στρογγυλά βελανίδια. Ο Σαμ μάζεψε έναν τέτοιο από χάμω, πλησίασε το πουλάρι κι έπιασε να το χαϊδεύει και να κάνει πως προσπαθεί να το ηρεμήσει. Και με μια επιδέξια κίνηση έχωσε κάτω από τη σέλα τον αγκαθωτό καρπό έτσι που το παραμικρό βάρος να τον καρφώσει στη ράχη του νευρικού ζώου, χωρίς όμως και να το τραυματίσει σοβαρά.

– Ορίστε! έκανε στριφογυρίζοντας τα μάτια του μέσα στις κόχες τους. Το ταχτοποίησα εγώ...

Εκείνη τη στιγμή η κυρία Σέλμπυ βγήκε στο μπαλκόνι και του έκανε νόημα. Κι ο Σαμ πλησίασε σεινάμενος και κουνάμενος.

– Γιατί χαζεύεις, Σαμ; Εγώ έστειλα τον Άντυ να σου πει να έρθεις γρήγορα.

– Θεός φυλάξοι, κυρία, μα τ' άλογα δεν πιάνονται έτσι, σ' ένα λεπτό. Είχαν πάει πέρα στο νότιο λιβάδι και βοσκούσαν.

– Σαμ, πόσες φορές σου έχω πει να μη χρησιμοποιείς στο βρόντο το όνομα του Θεού; Είναι κακό.

– Θεός φυλάξοι, κυρία, το ξέχασα! Δε θα ξαναπώ τέτοια πράγματα.

– Μα, Σαμ, μόλις το ξανάπες.

– Αλήθεια; Θεέ μου! Πάει να πει... Δεν το 'θελα.

– Πρόσεχε, Σαμ.

– Σταθείτε να πάρω μια ανάσα, και θα κάνω με πολλή προσοχή καινούρια αρχή.

– Λοιπόν, Σαμ, θα πας με τον κύριο Χέιλυ να του δείχνεις το δρόμο και να τον βοηθάς. Να προσέχεις τ' άλογα, Σαμ. Ξέρεις πως ο Τζέρρυ κούτσαινε λίγο την περασμένη βδομάδα. *Μην τον τρέξεις πάρα πολύ.*

Τα τελευταία λόγια η κυρία Σέλμπυ τα είπε με χαμηλή φωνή, αλλά και με ιδιαίτερη έμφαση.

– Μη σας νοιάζει εσάς! της απάντησε ο Σαμ, στριφογυρίζοντας με νόημα τα μάτια του. Μα το Θεό! Εππ! Δεν είπα τίποτα. Κι έκανε πως του κόπηκε η ανάσα μ' έναν τρόπο τόσο αστείο, που η κυρία Σέλμπυ έβαλε τα γέλια.

Μια και δυο, ο Σαμ γύρισε κάτω από την οξιά κι έπιασε τον Άντυ.

– Λοιπόν, Άντυ, του είπε, εμένα δε θα με παραξένευε καθόλου αν το ζωντανό αυτού εκεί του κυρίου αφηνιάσει όταν θα πάει να το καβαλήσει ο αφέντης του. Το ξέρεις πως τα συνηθίζουν κάτι τέτοια τα άλογα. Και του έδωσε μια σκουντιά στα πλευρά με τον αγκώνα του.

– Μα...αστα, έκανε ο Άντυ μπαίνοντας αμέσως στο νόημα.

– Βλέπεις, Άντυ, ο καθένας καταλαβαίνει πως η κυρία θέλει να κερδίσει λίγο χρόνο, αυτό είναι φανερό. Φρόντισα κι εγώ να της κάνω το χατίρι. Σαν αφηνιάσει λοιπόν το πουλάρι, αμόλα κι εσύ τ' άλλα τ' άλογα και κάν' τα να τραβήξουν κατά το δασάκι, για να μη φύγει βιαστικά βιαστικά ο ξένος αφέντης.

Ο Άντυ έκανε τότε ένα μορφασμό.

– Καταλαβαίνεις, Άντυ, συνέχισε ο Σαμ, έτσι κι αφηνιάσει τ' άλογο του κυρ-Χέιλυ, πρέπει κι εμείς να παρατήσουμε τα δικά μας άλογα και να τρέξουμε να τον βοηθήσουμε. Μάλιστα.

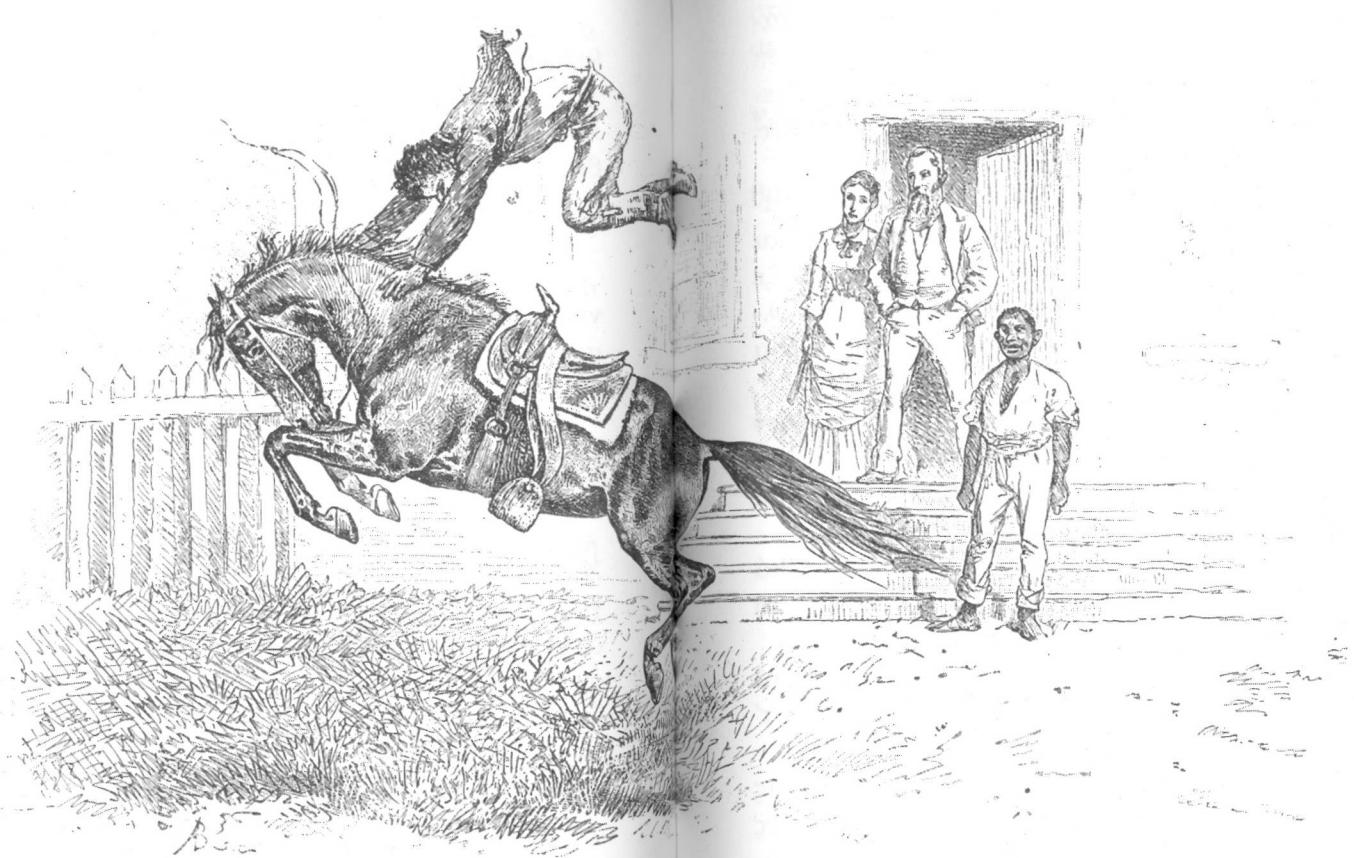
Κι ο Σαμ με τον Άντυ ακούμπησαν τα κεφάλια τους ο ένας στους ώμους τ' αλλουνού κι άρχισαν να γελάνε σιγανά, κάνοντας στράκες με τα δάχτυλά τους.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή εμφανίστηκε στη βεράντα ο Χέιλυ. Μερικά φλιτζάνια πολύ καλού καφέ τον είχαν ησυχάσει κάπως και χαμογελούσε πιο ήρεμος τώρα. Ο Σαμ κι ο Άντυ, κρατώντας πάνω στα κεφάλια τους τα διαλυμένα ψάθινα καπέλα τους, όρμησαν στη δέστρα των αλόγων για να «βοηθήσουν τον αφέντη».

– Λοιπόν, παιδιά, τους είπε ο Χέιλυ, ξυπνήστε τώρα! Δεν πρέπει να χάσουμε ούτε στιγμή.

– Ούτε στιγμή, αφέντη, του απάντησε ο Σαμ, δίνοντάς του το χαλινάρι του πουλαριού του και κρατώντας τον αναβολέα για να ιππεύσει, ενώ ο Άντυ έλυνε τ' άλλα άλογα.

Τη στιγμή που ο Χέιλυ ακούμπησε στη σέλα, το νευρικό του άλογο τινάχτηκε στον αέρα μ' ένα τέτοιο πήδημα, που ο αφέντης του βρέθηκε ανάσκελα στο χορτάρι, αρκετά μέτρα παραπέρα (εικ.4). Ο Σαμ, φωνάζοντας σαν τρελός, όρμησε να πιάσει τα χαλινάρια, μα το μόνο που κατάφερε ήταν να χώσει το μαδημένο ψαθί του καπέλου του στα μάτια του αλόγου και να το εκνευρίσει ακόμα πιο πολύ. Αφηνιασμένο εντελώς πια, πέταξε χάμω και το Σαμ και, χλιμιντρίζοντας περιφρονητικά, τράβηξε προς το δάσος, με τον Μπιλ και τον Τζέρρυ (που ο Άντυ δεν είχε παραλείψει ν' αφήσει ελεύθερους) από πίσω του. Από κει και μετά η σύγχυση ήταν γενική. Ο Σαμ κι ο Άντυ έτρεχαν εδώ κι εκεί φωνάζοντας αδιάκοπα, σκυλιά ακούγονταν από παντού κι ο Μάικ, ο Μωυσής, η Μάντυ, η Φάννυ κι όλοι οι άλλοι υπηρέτες, μικροί και μεγάλοι, αρσενικοί και θηλυκοί, βάλθηκαν να τρέχουν, να χτυπάνε παλαμάκια, ν' αλαλάζουν και να χαλάνε τον κόσμο με ανείπωτο ζήλο.

Το ψάθινο καπέλο του Σαμ το έβλεπες όπου και να γύριζες το βλέμμα, αλλά πάντα μακριά από κει που βρίσκονταν τα άλογα. Και τον άκουγες να φωνάζει συνέχεια: «Από δω! Από δω! Πιάστε το!», μ' έναν τρόπο που έκανε τους πάντες και τα πάντα να τρέχουν προς κάθε κατεύθυνση.

Ο Χέιλυ πάλι έτρεχε πάνω κάτω, έβριζε και κοπανούσε όποιον έβρισκε μπροστά του. Ο κύριος Σέλμπυ προσπαθούσε μάταια να δώσει διαταγές ψηλά από το μπαλκόνι κι η κυρία Σέλμπυ, ακουμπισμένη στο παράθυρό της, μια γελούσε και μια αναρωτιόταν μήπως κατά βάθος ήξερε γιατί είχε ξεσπάσει όλος αυτός ο χαλασμός.

Τελικά, εκεί κατά τις δώδεκα το μεσημέρι, ο Σαμ εμφανίστηκε θριαμβευτικά να έρχεται καβάλα στον Τζέρρυ και να σέρνει απ' το χαλινάρι το άλογο του Χέιλυ, που έσταζε ιδρώτα, ενώ τα μάτια του πετούσαν σπίθες και τα διασταλμένα ρουθούνια του έδειχναν πως δεν το είχε βάλει ακόμα κάτω.

– Τον μάγκωσα! ανάγγειλε θριαμβευτικά ο Σαμ. Αν δεν ήμουν εγώ, τρέχα γύρευε τι θα είχε γίνει...

– Εσύ; μούγκρισε τότε ο Χέιλυ. Αν δεν ήσουν εσύ, δε θα είχε γίνει τίποτα απ' όλα αυτά!

– Θεός φυλάξοι, αφεντικό! αποκρίθηκε ο Σαμ βαθιά πληγωμένος, εγώ που έτρεχα πάνω κάτω και κυνηγούσα τα ζωντανά μέχρι που έγινα μούσκεμα στον ιδρώτα;

– Τέλος πάντων, είπε ο Χέιλυ. Μ' έκανες να χάσω κοντά τρεις ώρες με τις βλακείες σου. Πάμε τώρα, και τέρμα τ' αστεία.

– Αφεντικό, φαίνεται πως έχεις σκοπό να μας σκοτώσεις όλους, κι ανθρώπους κι άλογα, του απάντησε ο Σαμ. Δες πώς είναι τα κακόμοιρα τα ζωντανά. Θέλουν σκούπισμα, ξύστρισμα και ξεκούραση. Μη φοβάσαι και θα την πιάσουμε τη Λίζυ. Ποτέ της δεν τα κατάφερνε στο περπάτημα αυτή.

Η κυρία Σέλμπυ, που τα είχε ακούσει όλα και πολύ το είχε διασκεδάσει, αποφάσισε να κάνει κι αυτή κάτι. Μπήκε λοιπόν στη μέση και πίεσε το Χέιλυ να μείνει για φαγητό, δίνοντάς του την υπόσχεση πως η μαγείρισσα θα σερβίριζε αμέσως το μεσημεριανό.

Κάνοντας την ανάγκη φιλοτιμία, ο Χέιλυ μπήκε με ξινισμένα μούτρα στο σαλόνι, ενώ ο Σαμ, κάνοντας μορφασμούς πίσω από την πλάτη του, οδήγησε τα άλογα στο σταύλο, όπου, αγκαλιάζοντας τον Άντυ, ξέσπασε μαζί του σε ξεκαρδιστικά γέλια.

Σαν μπόρεσαν κάποια στιγμή να κρατηθούν λιγάκι, ο Σαμ γύρισε κι είπε στον Άντυ:

– Εγώ λέω να πάμε στο σπίτι. Πάω στοίχημα πως η κυρά θα μας έχει κάτι πάρα πολύ καλό για φαγητό σήμερα...

Ο αγώνας της μάνας

Αδύνατο να φανταστεί κανείς πλάσμα ανθρώπινο πιο μοναχικό κι απελπισμένο από την Ελίζα την ώρα που έφευγε από την καλύβα του μπαρμπα-Θωμά.

Ο κίνδυνος που αντιμετώπιζε ο άντρας της, ο κίνδυνος που διέτρεχε το παιδί της, η ταραχή που την είχε κυριέψει καθώς εγκατέλειπε το μοναδικό σπίτι που γνώρισε στη ζωή της κι έχανε την προστασία μιας φίλης που αγαπούσε και σεβόταν, αυτά όλα μαζί ανακατεύονταν στο μυαλό της και την έκαναν να τα έχει χαμένα. Τα δέντρα που από κάτω τους έπαιζε παιδί, το δασάκι που μέσα του τόσες ευτυχισμένες στιγμές είχε περάσει κάνοντας περιπάτους με το νεαρό άντρα της, όλα έδειχναν να της μιλάνε κάτω από το παγερό φως των άστρων και να τη μαλώνουν που φεύγει μακριά.

Πιο δυνατή απ' όλα, όμως, ήταν η μητρική αγάπη, που την έφερνε σ' έναν παροξυσμό τρέλας τώρα που ο κίνδυνος βρισκόταν τόσο κοντά. Και, με το παιδί της αγκαλιά, προχωρούσε τρέχοντας σχεδόν μέσα στη νύχτα.

Το παγωμένο έδαφος έτριζε κάτω απ' τα πόδια της και σε κάθε ήχο που ακουγόταν την έπιανε τρεμούλα. Απορούσε κι η ίδια με τη δύναμη που έκρυβε μέσα της, καθώς ένιωθε το παιδί της πιο ελαφρύ κι από φτερό και το βήμα

της γινόταν όλο και πιο γρήγορο, ενώ απ' τα χείλη της έβγαινε αδιάκοπα μια προσευχή προς εκείνο το μοναδικό φίλο που είχε εκεί ψηλά:

– Κύριε, βοήθησέ μας! Βοήθησέ μας!

Στην αρχή ο Χάρρυ προσπαθούσε να κρατηθεί ξύπνιος. Εκείνη όμως ούτε ν' ανασάνει, που λέει ο λόγος, δεν τον άφηνε. Και τότε ο μικρός ρώτησε:

– Μητέρα, δεν είναι ανάγκη να μείνω ξύπνιος, ε;

– Όχι, αγάπη μου. Αν θες, κοιμήσου.

– Αν κοιμηθώ, όμως, δε θα τον αφήσεις να με πάρει, ε;

– Όχι! Μα το Θεό! και το μάτι της μητέρας σπιθοβόλησε μέσα στο σκοτάδι.

– Σίγουρα, μητέρα;

– Ναι, σίγουρα!

Τρόμαξε κι η ίδια από τον τόνο της φωνής της. Τόσο αποφασιστική ήταν. Κι ο μικρός ακούμπησε το κουρασμένο κεφαλάκι του στον ώμο της κι αποκοιμήθηκε. Μα πόση δύναμη της χάριζε το άγγιγμα των ζεστών του χεριών κι η ανάσα του που ζέσταινε το λαιμό της!

Τα όρια του κτήματος, το δασάκι, πέρασαν σαν μέσα σε όνειρο μπροστά απ' τα μάτια της. Κι

εκείνη προχωρούσε, κι όλο και προχωρούσε παραζαλισμένη, αφήνοντας το 'να γνωστό μέρος μετά το άλλο πίσω της χωρίς να σταματάει στιγμή, μέχρι που το πρώτο ρόδισμα της αυγής τη βρήκε να περπατάει μίλια πολλά μακριά από καθετί το γνώριμο.

Μαζί με την κυρά της είχε πάει πολλές φορές επίσκεψη σε κάποιους γνωστούς των Σέλμπυ στο μικρό χωριουδάκι Τ., που βρισκόταν κοντά στον ποταμό Οχάιο, κι έτσι ήξερε καλά το δρόμο προς τα κει. Το πρώτο σχέδιο που είχε τώρα ήταν να περάσει το ποτάμι. Από κει και μετά είχε ο Θεός...

Σαν εμφανίστηκαν τα πρώτα κάρα κι οι πρώτοι διαβάτες στη δημοσιά, η Ελίζα κατάλαβε πως θα την υποψιάζονταν αν συνέχιζε να τρέχει έτσι, με το παιδί της αγκαλιά. Το ξύπνησε, λοιπόν, και το έβαλε να περπατήσει πλάι της.

Έπρεπε να τηρούν τα προσχήματα. Ευτυχώς, είχε προβλέψει να πάρει μαζί της μερικά κομμάτια κέικ και μήλα, που τα πετούσε μπροστά για να κάνει το γιο της να τρέχει να τα πιάνει, κι έτσι να ταχύνουν το ρυθμό τους.

Σε λίγο έφτασαν σ' ένα δασωμένο μέρος, που το διέσχιζε ένα γάργαρο ρυάκι. Ο μικρός παραπονέθηκε ότι πεινούσε και διψούσε κι η Ελίζα τον σήκωσε και καβάλησε το φράχτη που χώριζε το δρόμο απ' το δασάκι. Πήγε πίσω από ένα μεγάλο βράχο που τους έκρυβε από τη δημοσιά, κάθισε χάμω κι έδωσε στο παιδί της να φάει πρωινό. Εκείνο πάλι απορούσε που δεν έτρωγε κι αυτή, και στενοχωριόταν. Κι όταν κάποια στιγμή ο μικρός την αγκάλιασε από το λαιμό και προσπάθησε να την τείσει μ' ένα κομμάτι από το κέικ του, η Ελίζα ένιωσε έναν τέτοιο κόμπο στο λαιμό, που νόμισε πως θα πνιγεί.

– Όχι, Χάρρυ, αγάπη μου, όχι! Η μαμά δεν μπορεί να φάει όσο δεν είσαι ασφαλής. Πρέπει να προχωρήσουμε μέχρι να φτάσουμε στο ποτάμι. Και σηκώθηκε βιαστικά και βγήκαν πάλι στο δρόμο, όπου προσπάθησαν να περπατάνε όσο πιο φυσιολογικά γινόταν.

Είχε απομακρυνθεί πολλά μίλια από τις γειτονιές που την ήξεραν. Αν τύχαινε να συναντήσει κανένα γνωστό, πίστευε πως, καθώς όλοι ήξεραν πόσο καλοί ήταν οι Σέλμπυ, θα το θεωρούσαν εντελώς απίθανο να το έχει σκάσει δικός τους σκλάβος. Κι όπως ήταν αρκετά ανοιχτόχρωμη, που να μη δείχνει την έγχρωμη καταγωγή της, και το παιδί της ήταν ακόμα πιο λευκό, θα ήταν εύκολο να περάσει απαρατήρητη.

Αφού στάθηκε το μεσημέρι σ' ένα αγρόκτημα, όπου αγόρασε λίγα τρόφιμα για κείνη και το παιδί της, έφτασε μια ώρα πριν τη δύση του ηλίου στο χωριό Τ. δίπλα στον ποταμό Οχάιο, κουρασμένη, με τα πόδια της φουσκालιασμένα, μα με το ηθικό της ακμαίο ακόμα. Το πρώτο πράγμα που γύρισε να κοιτάξει ήταν ο ποταμός, που σαν άλλος Ιορδάνης βρισκόταν ανάμεσα σε κείνη και τη Γη Χαναάν της ελευθερίας.

Ήταν αρχή της άνοιξης, και το ποτάμι ήταν φουσκωμένο κι αγριεμένο. Μεγάλα κομμάτια πάγου πηγαινοέρχονταν στα θυμωμένα νερά, κι όπως η όχθη απ' την πλευρά του Κεντάκου σχημάτιζε ένα ακρωτήριο, εκεί είχε μαζευτεί άφθονος πάγος, που γέμιζε σχεδόν εντελώς το στενό κανάλι. Εκεί συνέχεια έρχονταν να πέσουν όλο και πιο πολλά κομμάτια πάγου, σχηματίζοντας ένα αληθινό φράγμα, που μούγκριζε και σειόταν πάνω απ' το νερό.

Για μια στιγμή η Ελίζα στάθηκε αναποφάσιστη, προσπαθώντας να βρει έναν τρόπο να περάσει απέναντι, μια που ήταν φανερό πως το φεριμπότ δε θα έκανε δρομολόγια με τόσο πάγο. Ύστερα γύρισε και μπήκε σε μια μικρή ταβέρνα, για να πάρει πληροφορίες για την κατάσταση.

Η ταβερνιάρισσα, που μαγείρευε στη φωτιά της ένα σωρό πράγματα ετοιμάζοντας το φαγητό για τους βραδινούς πελάτες, σταμάτησε μονομιάς σαν άκουσε τη γλυκιά και παραπονεμένη φωνή της Ελίζας.

– Τι συμβαίνει; ρώτησε.

– Υπάρχει μήπως κανένα φεριμπότ ή καμιά βάρκα που να περνάει τον κόσμο απέναντι στο Β. τώρα;

– Όχι, βέβαια! Έδεσαν όλες.

Η απογοήτευση κι η ταραχή της Ελίζας έκαναν τη γυναίκα ν' απορήσει.

– Έχεις κανέναν άρρωστο και θες να πας απέναντι; ρώτησε.

– Έχω ένα παιδί που κινδυνεύει πολύ, αποκρίθηκε η Ελίζα. Χτες βράδυ έμαθα για τον πάγο και περπάτησα πάρα πολύ σήμερα για να προλάβω να περάσω απέναντι απόψε.

– Είσαι πολύ άτυχη, της είπε η γυναίκα, που ξύπνησαν μέσα της τα μητρικά της ένστικτα. Σολομών! φώναξε απ' το παράθυρο, και στην πόρτα του διπλανού χαμηλού κτιρίου εμφανίστηκε ένας άντρας με πέτσινη ποδιά και βρόμικα χέρια.

– Δε μου λες, Σολ, δεν είπε κάποιος πως θέλει να κουβαλήσει εκείνα τα βαρέλια απόψε απέναντι;

– Είπε πως θα δοκιμάσει, αν δεν ήταν πολύ επικίνδυνο, απάντησε ο άντρας.

Η γυναίκα στράφηκε πάλι στην Ελίζα:

– Εδώ πιο κάτω είναι κάποιος που, αν το τολμήσει, θα περάσει απόψε απέναντι μ' ένα κάρο βαρέλια. Θα έρθει εδώ να φάει πρώτα. Κάθισε λοιπόν να τον περιμένεις. Κι εσύ, μικρέ μου, τι γλυκούλης που είσαι! στράφηκε στο Χάρρυ και του έδωσε ένα κομμάτι γλυκό.

Εξαντλημένο όμως πια το παιδί, έβαλε τα κλάματα.

– Ο κακόμοιρος δεν είναι μαθημένος να περπατάει, κι εγώ τον πίεσα πολύ σήμερα, εξήγησε η Ελίζα.

– Ε, πήγαινέ τον σε τούτο το δωμάτιο, είπε τότε η γυναίκα κι άνοιξε την πόρτα ενός μικρού υπνοδωματίου. Η Ελίζα μπήκε, ακούμπησε το κουρασμένο παιδί στο μαλακό κρεβάτι και του κράτησε το χεράκι μέχρι που το πήρε ο ύπνος. Για κείνη δεν υπήρχε ανάπαυση. Η θύμηση του διώκτη της έκαιγε σαν φωτιά στα κόκαλά της και την έκανε να θέλει να τραβήξει μπροστά, κι άλλο μπροστά. Γύρισε λοιπόν και κάρφωσε το βλέμμα στα φουσκωμένα νερά, που έτρεχαν

αγριεμένα ανάμεσα σε κείνη και την ελευθερία.

Ας την αφήσουμε όμως τώρα για λίγο, για να δούμε πού βρίσκονται οι διώκτες της.

Παρ' όλη την υπόσχεση της κυρίας Σέλμπυ ότι θα έτρωγαν γρήγορα, τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν ακριβώς έτσι. Παρ' όλο, δηλαδή, που η εντολή δόθηκε δυνατά για να τ' ακούσει ο Χέλυ και παρ' όλο που επαναλήφθηκε καμιά δωδεκαριά φορές από πισιρικούς σταλμένους ειδικά γι' αυτό το σκοπό, η θεία Χλόη ξεφυσούσε απλά κάθε φορά και έκανε τις ετοιμασίες της με το συνηθισμένο ραχάτικο τρόπο της.

Κατά κάποιο τρόπο οι υπηρέτες είχαν όλοι πιστέψει πως η κυρά τους δε θα στενοχωριόταν καθόλου απ' τις καθυστερήσεις. Και, πράγμα παράξενο, συνέβαιναν απαντωτά ένα σωρό ατυχήματα, που καθυστερούσαν την πορεία των γεγονότων: τη μια κάποιος έχυne τη σάλτσα κατά λάθος κι έπρεπε να φτιαχτεί άλλη από την αρχή, την άλλη χυνόταν ο κουβάς με το νερό κι έπρεπε να πάνε στην πηγή να φέρουν άλλο, και λοιπά, και λοιπά. Και κάθε τόσο κάποιος ερχόταν κρυφογελώντας στην κουζίνα ν' αναγγείλει ότι «ο κύριος Χέλυ ήταν πολύ ανήσυχος, τόσο που δεν τον χωρούσε η καρέκλα του κι έκανε βόλτες πάνω κάτω στο σαλόνι και στη βεράντα».

– Καλά να πάθει! έλεγε μουτρωμένη η θεία Χλόη. Γιατί έχει κάνει πολλές καρδιές να σπαράξουν. Σας το λέω να το ξέρετε όλοι σας, συνέχισε ανεμίζοντας μια μεγάλη πιρούνα, είναι όπως ακριβώς το λέει ο κύριος Τζορτζ σαν μας διαβάξει απ' την Αποκάλυψη. Οι ψυχές μαζεύονται στο βωμό και ζητάνε εκδίκηση για κάτι τέτοιους! Και θα έρθει η στιγμή που ο Κύριος θα τις ακούσει! Μάλιστα!

Τη θεία Χλόη τη σέβονταν όλοι μέσα στην κουζίνα, και τώρα στέκονταν και την άκουγαν με τα στόματα ανοιχτά.

– Κάτι τέτοιοι θα καούν αιώνια στην Κόλαση, έτσι δεν είναι; Ε; ρώτησε ο Άντυ.

– Πολύ θα χαιρόμουν αν το έβλεπα αυτό, πετάχτηκε κι ο μικρός Τζέικ.

– Παιδιά! τους έκοψε τη φόρα μια φωνή. Γύρισαν όλοι κι είδαν τον μπαρμπα-Θωμά που στεκόταν στην πόρτα και τους άκουγε.

– Παιδιά! ξανάπε, θαρρώ πως δεν καταλαβαίνετε τι λέτε. Το *αιώνια* είναι μια τρομερή λέξη. Να μην εύχεστε για κανέναν τέτοια πράγματα.

– Μόνο για τους δουλεμπόρους το λέμε, του απάντησε ο Άντυ. Αυτοί μόνο είναι τόσο κακοί!

– Κι η ίδια η φύση ξεσηκώνεται μαζί τους! φώναξε η θεία Χλόη. Αυτοί μήπως δεν είναι που αρπάζουν το βυζανιάρικο απ' την αγκαλιά της μάνας του και πάνε και το πουλάνε; Αυτοί δε χωρίζουν τον άντρα απ' τη γυναίκα του;

Η θεία Χλόη δεν κρατήθηκε άλλο κι έβαλε τα κλάματα. Αν δεν τους πάρει αυτούς ο διάβολος, τότε τι τον έχουμε; Και, κρύβοντας το πρόσωπό της μέσα στην καρό ποδιά της, αναλύθηκε σε δυνατούς λυγμούς.

– Να προσεύχεστε για τους εχθρούς σας, λέει η καλή Βίβλος, είπε τότε ο Θωμάς.

– Να προσευχόμαστε; αναρωτήθηκε η θεία Χλόη. Χριστέ μου, είναι πολύ σκληρό! Δεν μπορώ να προσευχηθώ για δαύτους!

– Είναι φυσικό να νιώθεις έτσι, Χλόη, της είπε ο Θωμάς. Η χάρη του Κυρίου όμως είναι κάτι ακόμα πιο δυνατό. Κι εσύ πρέπει να ευχαριστείς το Θεό που δε μοιάζεις αυτών. Εγώ προτιμώ δέκα χιλιάδες φορές να πουληθώ, παρά να έχω να δώσω λόγο για τόσο φοβερά αμαρτήματα.

– Κι εγώ το ίδιο, πετάχτηκε ο Τζέικ.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησαν το κουδούνι και κάλεσαν το Θωμά στην τραπεζαρία.

– Θωμά, του είπε καλοσυνάτα ο αφέντης του, θέλω να έχεις υπόψη σου πως δίνω ένα ομόλογο σ' αυτό τον κύριο, για να έρθει να μου ζητήσει χίλια δολάρια αν δε βρίσκεσαι στη θέση σου την ώρα που θα σε ζητήσει. Σήμερα θα πάει να φροντίσει την άλλη του δουλειά, κι έτσι εσύ μπορείς να έχεις τη μέρα ελεύθερη. Μπορείς να πας οπουδήποτε θέλεις.

– Σ' ευχαριστώ, αφέντη, απάντησε ο Θωμάς.

– Πρόσεχε να μην εκθέσεις τον αφέντη σου με τίποτα νέγκρικα κόλπα..., του είπε τότε ο δουλέμπορος. Θα του πάρω και την τελευταία του δεκάρα έτσι και δε σε βρω εδώ. Εγώ του έχω πει να μη σας εμπιστεύεται καθόλου όλους εσάς. Ξεγλιστράτε σαν τα χέλια!

– Αφέντη, αποκρίθηκε ο Θωμάς τεντώνοντας το κορμί του, ήμουν οχτώ μόλις χρονών τότε που η γριά κυρία σ' έβαλε στην αγκαλιά μου, κι εσύ ήσουν δεν ήσουν ενός έτους. «Θωμά» μου είπε, «αυτός θα είναι ο αφέντης σου. Να τον προσέχεις πολύ». Σε ρωτάω, αφέντη, καταπάτησα ποτέ το λόγο που σου έδωσα; Ή μήπως σου πήγα ποτέ κόντρα, ιδίως από τότε που βαφτίστηκα χριστιανός;

Ο κύριος Σέλμπυ συγκινήθηκε και τα μάτια του βούρκωσαν.

– Καλό μου παιδί, είπε, ένας Θεός ξέρει πόσο αλήθεια είναι αυτά που λες. Κι αν μπορούσα να κάνω αλλιώς, ούτε για όλα τα καλά του κόσμου δε θα σ' αγόραζαν από μένα.

– Κι εγώ σου δίνω το λόγο μου σαν χριστιανή, πρόσθεσε η κυρία Σέλμπυ, πως θα σε εξαγοράσουμε μόλις μπορέσω να μαζέψω τ' απαραίτητα χρήματα. Κύριε, στράφηκε στο Χέλυ, πρόσεξε πολύ σε ποιον θα τον πουλήσεις, και να με ενημερώσεις αμέσως...

– Θα κοιτάξω να τον ξαναφέρω πίσω σε κανένα χρόνο, πριν φθαρεί πολύ, και θα σας τον ξαναπουλήσω. Αυτό μπορεί να γίνει.

– Κι εγώ θα φροντίσω να μην πάει χαμένος ο κόπος σου, του είπε η κυρία Σέλμπυ.

– Τη δουλειά μου κάνω, μαντάμ. Για μένα το ίδιο είναι, είτε προς τα νότια τον πουλήσω είτε προς τα βόρεια. Το ψωμί μου θέλω να βγάλω.

Κι οι δύο Σέλμπυ ένωσαν ξαφνικά να υποβιβάζονται κάνοντας τέτοιου είδους συζητήσεις μ' ένα τέτοιο υποκείμενο, που τους φερόταν κιόλας τόσο οικεία, μα δεν μπορούσαν να δείξουν τα πραγματικά τους αισθήματα. Κι έτσι, η κυρία Σέλμπυ χαμογέλασε όλο χάρη στο δουλέμπορο κι έκανε ό,τι μπορούσε για να περνάει η ώρα χωρίς να το πολυκαταλαβαίνει ο Χέλυ.

Στις δύο ο Σαμ κι ο Άντυ έφεραν στην είσοδο τ' άλογα, που έδειχναν φρέσκα φρέσκα και ξεκούραστα.

Το μπόλικο και καλό φαγητό είχε κάνει το Σαμ να ξεχειλίζει από ζήλο κι ετοιμότητα. Κι ο Χέλυ, που πλησίαζε, τον άκουσε να περηφανεύεται στον Άντυ για το πόσο γρήγορα θα έπιαναν τους φυγάδες.

– Υποθέτω πως ο αφέντης σας δεν έχει σκυλιά, είπε σκεπτικός ο δουλέμπορος καθώς ετοιμαζόταν ν' ανέβει στ' άλογό του.

– Έχουμε ένα σωρό σκυλιά, του απάντησε θριαμβευτικά ο Σαμ. Ο αφέντης έχει τον Μπρούνο, που είναι αληθινό θηρίο, κι ο καθένας από μας τους νέγρους έχει κι από ένα κουτάβι.

– Μπούρδες! Εγώ εννοώ σκυλιά που να βρίσκουν τα ίχνη των νέγρων.

Ο Σαμ είχε καταλάβει πολύ καλά τι εννοούσε ο Χέλυ, μα έκανε το χαζό.

– Όλα μας τα σκυλιά έχουν πολύ δυνατή μύτη. Οπωσδήποτε, δεν έχουν εξασκηθεί σε τέτοιου είδους δουλειά. Άμα τους δείξεις όμως, μαθαίνουν γρήγορα. Ε, Μπρούνο, έλα εδώ! γύρισε και φώναξε σφυρίζοντας στο τεράστιο νιουφάουντλαντ, που ήρθε κοντά τους καλπάζοντας σαν άλογο.

– Άντε κουρέψου κι εσύ! έκανε ο Χέλυ, και ανέβηκε στ' άλογό του. Εμπρός, ανεβείτε κι εσείς.

Ο Σαμ πήδηξε στ' άλογό του, κατορθώνοντας ταυτόχρονα να γαργαλίσει τον Άντυ, που ξεκαρδίστηκε στα γέλια, πράγμα που εξαγρίωσε το Χέλυ και τον έκανε να του κατεβάσει μια με το μαστίγιό του.

– Με καταπλήσσεις, Άντυ, του είπε κι ο Σαμ σοβαρά σοβαρά. Εδώ έχουμε να κάνουμε μια σοβαρή δουλειά. Άφησε τ' αστεία. Δεν πρόκειται να βοηθήσεις έτσι τον αφέντη.

– Θα πάρω το δρόμο που βγάζει ίσια στο ποτάμι, είπε αποφασιστικά ο Χέλυ σαν βγήκαν απ' τα όρια του κτήματος. Τους ξέρω όλους αυτούς που το σκάνε. Γραμμή στην παρανομία τραβάνε όλοι τους.

– Σίγουρα, του απάντησε ο Σαμ. Πολύ σωστά. Ο κύριος Χέλυ κάνει διάνα μ' αυτά που μολογάει. Όμως, έχουμε δυο δρόμους για το ποτάμι. Το χωματόδρομο και τον άλλο, τον ίσιο. Ποιον απ' τους δυο θέλει να πάρει ο αφέντης;

Στο άκουσμα αυτού του καινούριου γεωγραφικού δεδομένου, ο Άντυ γύρισε και κοίταξε κατάπληκτος το Σαμ.

Μονομιάς όμως μπήκε στο νόημα και επιβεβαίωσε με μεγάλη αθωότητα τα λεγόμενα του αδερφού του.

– Εγώ θα έλεγα, ξαναμίλησε ο Σαμ, ότι η Λίζυ πήρε το χωματόδρομο, μια που αυτός είναι ο πιο ερημικός.

Ο Χέιλυ, απ' την πολλή του πονηριά, έχασε μια κι έξω το δόλωμα.

– Τι ψευταράδες που είσαστε κι οι δυο σας!... είπε και κοντοστάθηκε να το σκεφτεί λιγάκι το πράγμα.

Ο Άντυ άρχισε να το διασκεδάζει πολύ. Ξέμεινε λοιπόν πίσω, για να μη δει ο Χέιλυ ότι απ' τα πνιγμένα γέλια του τρανταζόταν τόσο πολύ πάνω στη σέλα, που κινδύνευε να πέσει και να τσακιστεί. Την ίδια στιγμή όμως ο Σαμ κοίταζε ίσια μπροστά με το πιο σοβαρό ύφος του κόσμου.

– Ο αφέντης μπορεί ασφαλώς να κάνει αυτό που τ' αρέσει πίοτερο, μίλησε επιτέλους ο Σαμ. Μπορεί να πάει απ' τον ίσιο δρόμο· για μας το ίδιο είναι. Και, τώρα που το σκέφτομαι, ο ίσιος δρόμος είναι ο καλύτερος. Σίγουρα πράγματα. Κι αφού έκανε πως το σκέφτεται λιγάκι, πρόσθεσε: Οι κοπελιές είναι παράξενα πλάσματα. Όταν νομίζεις πως θα πάνε από δω, αυτές πάνε από κει. Γι' αυτό κι εσύ πρέπει να κάνεις τ' ανάποδο. Η προσωπική μου γνώμη είναι πως η Λίζυ πήρε το χωματόδρομο. Γι' αυτό κι εγώ λέω να πάρουμε τον άλλο.

Τότε κι ο Χέιλυ δήλωσε πεισματικά ότι θα έκαναν ακριβώς το αντίθετο και ρώτησε το Σαμ πότε θα έφταναν στο χωματόδρομο, αρνούμενος να καθίσει να ξεμπλέξει τους συλλογισμούς του νέγγρου περί του γυναικείου φύλου.

– Λίγο πιο πέρα είναι η διασταύρωση, αφέντη, του απάντησε ο Σαμ κλείνοντας το μάτι στον Άντυ. Και πρόσθεσε πολύ σοβαρά: Εγώ όμως το μελέτησα πολύ το πράγμα κι είμαι σίγουρος πως δεν πρέπει να πάμε από κει. Δεν τον έχω περπατήσει ποτέ αυτό το δρόμο. Είναι πολύ μοναχικός και μπορεί να χαθούμε· και τότε ένας Θεός ξέρει το πού θα βρεθούμε.

– Ό,τι κι αν πεις, εγώ θα πάω από κει, πεισματάωσε κι άλλο ο Χέιλυ.

– Τώρα που το σκέφτομαι, θαρρώ πως έχω ακούσει πως εκεί κοντά στο χείμαρρο ο δρόμος είναι κλεισμένος από φράχτες και δε βγάζει πουθενά. Έτσι δεν είναι, Άντυ;

Ο Άντυ δεν ήταν σίγουρος, μόνο ακουστά είχε για κείνο το δρόμο, δεν είχε περάσει ποτέ από κει. Κι έτσι δεν πήρε θέση.

Ο Χέιλυ, συνηθισμένος να ψάχνει να βρει άκρη ανάμεσα σε μύρια όσα ψέματα, αποφάσισε να προτιμήσει το χωματόδρομο που ανάφερε νωρίτερα ο Σαμ. Πίστευε πως στην αρχή τού είχε ξεφύγει του νέγγρου και στη συνέχεια προσπάθησε να τα μπερδέψει, για να τον κάνει να πάρει λάθος δρόμο.

Κι έτσι, σαν έφτασαν στη διασταύρωση, όρμησε με το κεφάλι μπροστά ακολουθούμενος από τους δυο μαύρους.

Ο δρόμος αυτός ήταν παλιός. Άλλοτε έβγαζε πραγματικά στο ποτάμι, μα είχε εγκαταλειφθεί από χρόνια, αφού ανοίχτηκε ο καινούριος δρόμος. Προχωρούσες πάνω του για καμιά ώρα κι ύστερα ο δρόμος κοβόταν από καλλιεργημένα κτήματα και φράχτες. Ο Σαμ τα ήξερε πολύ καλά όλα αυτά, κι ο Άντυ, που ήταν πιο μικρός, πραγματικά δεν ήξερε τίποτα γι' αυτό το δρόμο. Τόσο παλιός ήταν. Κι έτσι, ο Σαμ τώρα προχωρούσε μ' ένα ύφος γκρινιάρικης υποταγής, βογκώντας μόνο κάθε τόσο και λέγοντας πως «τόσο κακός δρόμος είναι βλαβερός για το πόδι του Τζέρρυ».

– Σε προειδοποιώ για τελευταία φορά, του είπε κάποια στιγμή ο Χέιλυ. Όση φασαρία κι αν κάνεις, δε θα με καταφέρεις να φύγω απ' αυτό το δρόμο. Βούλωσέ το λοιπόν!

– Ο αφέντης θα πάει απ' το δρόμο που θέλει εκείνος, απάντησε υποταχτικά ο Σαμ, κλείνοντας ξανά πονηρά το μάτι στον Άντυ, που κόντευε πια να εκραγεί από τη χαρά του.

Κι ο Σαμ όμως είχε μεγάλα κέφια, και κάθε τόσο φώναζε πως βλέπει το καπέλο μιας γυναίκας μπροστά ή ρώταγε τον Άντυ: «Αυτή εκεί κάτω δεν είναι η Λίζυ;» κρατώντας συνέχεια το Χέιλυ σε αγωνία.

Αφού προχώρησαν περίπου μια ώρα έτσι, έφτασαν με φωνές και φασαρίες στην αυλή ενός μεγάλου κτήματος. Οι άνθρωποί του έλειπαν όλοι στις δουλειές τους, στα χωράφια. Μα, καθώς ένας τεράστιος αχυρώνας υψωνόταν καταμεσής του δρόμου, ήταν φανερό πως το ταξίδι τους είχε φτάσει στο τέλος του, προς αυτή την κατεύθυνση τουλάχιστον.

– Τα βλέπεις που σου τα 'λεγα, αφέντη; είπε ο Σαμ κάνοντας το θιγμένο. Πώς είναι δυνατό οι ξένοι να ξέρουν καλύτερα απ' τους ντόπιους τούτη την περιοχή...

– Παλιάνθρωπε! του απάντησε ο Χέιλυ. Το ήξερες εξαρχής!

– Μα δε σ' το 'λεγα, κι εσύ δεν ήθελες να με πιστέψεις; Το έλεγα εγώ του αφέντη πως ο δρόμος ήταν κλειστός κι όλο φράχτες και πως δε θα τα καταφέρναμε να περάσουμε. Να, μ' άκουσε κι ο Άντυ...

Το πράγμα δε σήκωνε αμφισβήτηση κι ο δουλέμπορος κατάπια τα νεύρα του, εξαντλώντας και το τελευταίο ίχνος υπομονής που διέθετε. Έτσι, οι τρεις καβαλάρηδες έκαναν μεταβολή και τράβηξαν για να βγουν στον άλλο δρόμο.

Μ' όλες αυτές τις καθυστερήσεις, η ομάδα των διωκτών έφτασε στην ταβέρνα του ποταμού τρία τέταρτα αργότερα από τότε που η Ελίζα είχε βάλει το παιδάκι της να κοιμηθεί. Η κοπέλα στεκόταν στο παράθυρο και κοίταζε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Το κοφτερό μάτι του Σαμ την είδε πρώτο. Ο Χέιλυ κι ο Άντυ βρίσκονταν δύο μέτρα πιο πίσω. Τότε ο Σαμ έκανε πως του πήρε ο αέρας το καπέλο κι έβαλε δήθεν ταραγμένος τις φωνές, κυνηγώντας το. Η Ελίζα τινάχτηκε, τον είδε, τραβήχτηκε απ' το παράθυρο ολοταχώς, κι η κομπανία πέρασε χωρίς να τη δει ο Χέιλυ, που πήγε και ξεκαβάλησε μπροστά στην πόρτα της ταβέρνας.

Μέσα σε κείνο το ένα λεπτό, η Ελίζα έζησε χίλιες ζωές. Το δωμάτιό της είχε μια πλαϊνή πόρτα που έβγαζε στο ποτάμι. Μια και δυο άρπαξε το παιδί της αγκαλιά, άνοιξε την πόρτα κι όρμησε προς τα σκαλιά που κατέβαζαν στην όχθη. Μα τη στιγμή ακριβώς που εξαφανιζόταν κάτω στο ποτάμι, ο δουλέμπορος την είδε. Έβαλε τις φωνές στο Σαμ και στον Άντυ κι όρμησε ξοπίσω της

όπως το κυνηγόσκυλο ορμάει πίσω απ' την ελαφίνα.

Τα πόδια της Ελίζας λες και δεν πατούσαν στο χώμα. Μέσα σε μια στιγμή είχε φτάσει στην ακροποταμιά. Γεμάτη από μια δύναμη τέτοια που ο Θεός δίνει μόνο στους απελπισμένους, κι ενώ οι διώκτες της την έφταναν σχεδόν, η κοπέλα έδωσε μια και με μια άγρια κραυγή πήδηξε – πέταξε, πες– πάνω απ' το οργισμένο ρεύμα του ποταμού και προσγειώθηκε πάνω σε μια πλάκα πάγου. Μόνο η τρέλα κι η απελπισία μπορούσαν να καταφέρουν ένα τέτοιο πήδημα. Ο Χέιλυ, ο Σαμ κι ο Άντυ έβγαλαν από ένστικτο μια δυνατή κραυγή και σήκωσαν τρομαγμένοι τα χέρια ψηλά.

Το τεράστιο πρασινωπό κομμάτι πάγου έγειρε και τριζοβόλησε καθώς το βάρος της Ελίζας και του παιδιού έπεσαν πάνω του. Εκείνη όμως δε στάθηκε στιγμή. Με άγριες, τρελές κραυγές κι απελπισμένη ενεργητικότητα, πήδησε σ' άλλο κι ύστερα σ' άλλο κομμάτι πάγου (εικ.5). Σκοντάφτοντας, γλιστρώντας, πετώντας σαν ελατήριο, έχασε τα παπούτσια της, τρύπησε τις κάλτσες της, άρχισε ν' αφήνει ματωμένα χνάρια στον πάγο πίσω της. Μα κείνη δεν έβλεπε τίποτα, δεν άκουγε τίποτα, δεν ένιωθε τίποτα, μέχρι που σαν μέσα σ' όνειρο είδε θολά μπροστά της την όχθη της πολιτείας του Οχάιο – κι έναν άντρα να τη βοηθάει να σκαρφαλώσει στο στέρεο έδαφος.

– Όποια κι αν είσαι, είσαι πολύ γενναία, της είπε ο άντρας.

Η Ελίζα αναγνώρισε τη φωνή και το πρόσωπο ενός ανθρώπου που είχε ένα κτήμα κοντά στο παλιό της σπίτι.

– Αχ, κύριε Σάιμς! Σώστε με, σας παρακαλώ! Κρύψτε με! του είπε.

– Μα ποια είσαι; Για δεξ!... Η κοπέλα του Σέλμπυ.

– Το παιδί μου! Τούτο τ' αγόρι! Μου το πούλησε! Να ο αφέντης του, εκεί απέναντι. Αχ, κύριε Σάιμς, έχεις κι εσύ ένα αγοράκι.

– Ναι, έχω, είπε ο άντρας καθώς την τραβούσε ν' ανέβει στην απότομη όχθη. Κι εσύ έχεις πολύ μεγάλο θάρρος. Μ' αρέσουν οι άνθρωποι που έχουν κότσια!

Σαν βρέθηκαν σ' ομαλό έδαφος, ο άντρας στάθηκε.

– Πολύ θα ήθελα να κάνω κάτι για σένα, είπε στην Ελίζα, μα δεν έχω κανένα μέρος να σε κρύψω. Το καλύτερο είναι να πας εκεί πέρα, και της έδειξε ένα μεγάλο άσπρο σπίτι που στεκόταν μόνο του, πέρα απ' τον κεντρικό δρόμο του χωριού. Πήγαινε εκεί. Μένουν κάτι καλοί άνθρωποι. Όσο κι αν κινδυνεύεις, θα σε βοηθήσουν. Όλο τέτοια κάνουν αυτοί.

– Ο Θεός να σ' έχει καλά! του είπε η Ελίζα.

– Δεν έκανα τίποτα, της απάντησε ο άντρας. Τίποτα.

– Δε θα το πεις σε κανένα, κύριέ μου. Έτσι;...

Με άγριες, τρελές κραυγές κι απελπισμένη ενεργητικότητα, πήδησε σ' άλλο
κι ύστερα σ' άλλο κομμάτι πάγου... (σ. 78)

– Τι 'ν' αυτά που λες, κοπέλα μου! Για ποιον με πέρασες; Και βέβαια δε θα το πω. Πήγαινε τώρα, σαν λογικό κορίτσι που είσαι. Την κέρδισες την ελευθερία σου και με το παραπάνω.

Η γυναίκα τύλιξε σφιχτά στο στήθος της το παιδί της και τράβηξε σβέλτα προς το μεγάλο σπίτι, ενώ ο άντρας στάθηκε μια στιγμή για να την κοιτάξει.

Ο Χέιλυ πάλι είχε μείνει να παρακολουθεί σαν χαμένος όλη τούτη τη σκηνή. Κι όταν η Ελίζα χάθηκε από τα μάτια του, γύρισε και κοίταξε μ' απόγνωση το Σαμ και τον Άντυ.

– Ωραία τα καταφέραμε, είπε τότε ο Σαμ.

– Αυτή η κοπέλα έχει το διάβολο μέσα της, είπε ο Χέιλυ. Σαν αγριόγατα πηδούσε!

– Λοιπόν, ξαναμίλησε ο Σαμ ξύνοντας το κεφάλι του, ελπίζω να μας συγχωρέσει ο αφέντης που δε θα πάρουμε και μεις τον ίδιο δρόμο. Εγώ δε νιώθω αρκετά πηδηχτούλης για τέτοια πράγματα, συμπλήρωσε μ' ένα βραχνό γέλιο.

– Γελάς! τον έκοψε άγρια ο δουλέμπορος.

– Με συγχωρείς, αφέντη, μα δεν μπόρεσα να κρατηθώ. Φάνταζε ίδιο ξωτικό έτσι που πήδαγε και σάλταρε ενώ ο πάγος έτριζε κι έσπαγε! Μ' έπιανε τρομάρα και μόνο που τ' άκουγα! Μα πώς τα κατάφερε, Θεούλη μου;

Κι ο Σαμ διπλώθηκε στα δυο από τα γέλια, ενώ δίπλα του ο Άντυ ξεκαρδιζόταν κι αυτός.

– Θα σας τα βγάλω ξινά εγώ τα γέλια! τους είπε ο δουλέμπορος κοπανώντας τους τα κεφάλια με το μαστίγιό του.

Οι δύο μαύροι έσκυψαν για ν' αποφύγουν τα χτυπήματα, ανέβηκαν τρεχάλα στην όχθη και, πριν φτάσει επάνω κι ο Χέιλυ, αυτοί βρίσκονταν καβάλα στ' άλογά τους.

– Γεια και χαρά σου, αφέντη, είπε με πολλή σοβαρότητα ο Σαμ. Η κυρά μας θα τρώγεται από αγωνία για τον Τζέρρυ. Δε μας χρειάζεσαι άλλο. Θα τα πούμε όλα της κυράς.

Και, δίνοντας μια με τον αγκώνα στο πλευρό του Άντυ, τράβηξε μπροστά ακολουθούμενος απ' αυτόν, ενώ τα δυνατά γέλια τους τα μετέφερε κάμποση ώρα ο αέρας μέχρι τ' αυτιά του δουλεμπόρου.

8

Η Ελίζα διαφεύγει

Η Ελίζα είχε ορμήσει απελπισμένα στο ποτάμι την ώρα που άρχιζε να βραδιάζει. Γκρίζα η ομίχλη που ανέβαινε, την είχε τυλίξει στα πέπλα της, κάνοντάς τη να εξαφανιστεί απ' τα μάτια του Χέιλυ. Και τα άγρια φουσκωμένα νερά με τους αμέτρητους τρομερούς πάγους αποτέλεσαν ένα αζεπέραστο φράγμα για το διώκτη της. Αυτός, αποθαρρημένος, γύρισε αργά αργά στη μικρή ταβέρνα, για να καθίσει και να σκεφτεί τι έπρεπε να κάνει. Εκεί, δίπλα στο τζάκι, ένας σκληρός ξύλινος πάγκος τού χρησίμεψε για κάθισμα.

– Τι ήθελα κι έμπλεξα μ' αυτή τη μικρή τσούλα, έλεγε ξανά και ξανά ο Χέιλυ, προσθέτοντας κι ένα σωρό άλλες βρισιές, που εκείνον μεν τον ανακούφιζαν, εμείς όμως θ' αποφύγουμε να τις γράψουμε λόγω καλού γούστου.

Μια δυνατή αντρική φωνή κάποιου που ξεπέζεψε εκείνη την ώρα έξω από την ταβέρνα τον έκανε να τιναχτεί και να πάει στο παράθυρο.

– Μωρέ, αυτό είναι που λένε Θεία Πρόνοια! αναφώνησε ο Χέιλυ. Τούτος εδώ είναι ο Τομ Λόκερ!

Βιαστικά ο Χέιλυ βγήκε έξω για να συναντηθεί μ' ένα γεροδεμένο άντρα ένα κι ογδόντα ψηλό και με φαρδιές πλάτες. Φορούσε ένα σακάκι από βουβαλοτόμαρο με τις τρίχες προς τα έξω, που του έδινε μια αγριωπή εμφάνιση.

Δίπλα του στεκόταν ένας άλλος άντρας που ήταν ακριβώς το αντίθετο του προηγούμενου. Κοντός κι αδύνατος, με κινήσεις σαν της γάτας, φορούσε πρωτεουσιάνικο κοστούμι.

– Για δεσ τύχη που την έχω! φώναξε ο Χέιλυ. Τι γίνεσαι, Λόκερ; Κι άπλωσε το χέρι του στο μεγαλόσωμο άντρα.

– Βρε διάβολε! ήρθε... πολιτισμένα η απάντηση. Τι σε φέρνει εδώ πέρα, Χέιλυ;

Ο μικροκαμωμένος άντρας, που λεγόταν Μαρξ, έσκυψε μονομιάς μπροστά και κοίταξε τον άγνωστό του Χέιλυ όπως ακριβώς κοιτάζει η γάτα ένα ξερό φύλλο ή κάποιο άλλο αντικείμενο που το φέρνει μπροστά της ο άνεμος.

– Τομ, σου λέω πως είμαι πολύ τυχερός που σε συναντάω, ξανάπε ο Χέιλυ. Έχω μπλέξει άσκημα και χρειάζομαι τη βοήθειά σου.

– Εμένα μου λες! γρύλισε ο άλλος. Για λέγε, τι μπλεξίματα έχεις;

– Φίλος σου είναι ο κύριος από δω; ρώτησε ο Χέιλυ κοιτάζοντας μ' αμφιβολία το Μαρξ. Συνεταίρος μήπως;

– Ναι! Μαρξ, από δω ο φίλος που ήμουν μαζί του στο Νάτσες.

– Χαρά μου που τον γνωρίζω, έκανε ο Μαρξ τινάζοντας μπροστά ένα μακρύ κι αδύνατο χέρι,

που θύμιζε ποδάρι κορακιού. Χέιλυ δε λέγεστε;

– Μάλιστα, κύριε. Μια που συναντηθήκαμε έτσι, πάμε να σας κεράσω κάτι. Και, γυρίζοντας στον άνθρωπο που ήταν στο μπαρ, παράγγειλε ούισκι, νερό και πούρα.

Στο πι και φι η φωτιά δυνάμωσε στο τζάκι, κεριά ανάφτηκαν στο τραπέζι τους κι οι τρεις ευυπόληπτοι κύριοι στρώθηκαν για να το γλεντήσουν και να συζητήσουν.

Ο Χέιλυ βάλθηκε να διεκτραγωδεί το πάθημά του κι ο Μαρξ είχε καρφώσει σχεδόν τη σουβλερή του μύτη στο πρόσωπό του, παρακολουθώντας τον απόλυτα προσηλωμένος. Η κατάληξη της περιπέτειας έδειξε να τον διασκεδάζει πάρα πολύ, γιατί ξέσπασε σ' ένα σιωπηλό γέλιο, που έκανε τους ώμους του να τραντάζονται.

– Χε, χε, χε! έκανε στο τέλος. Ωραία σ' τη φέρανε, ε;

– Αυτή η ιστορία με τη ζήτηση των παιδιών μάς έχει προκαλέσει μεγάλους μελαδές, του απάντησε θλιβερά ο Χέιλυ.

– Ωραία θα ήταν να βρίσκαμε μερικές κοπελιές που να μη νοιάζονται για τα μωρά τους, είπε τότε ο Μαρξ. Θα κάναμε δουλειές με φούντες βάζοντάς τες να γεννάνε.

– Εγώ πάντως δεν τις καταλαβαίνω έτσι που κάνουν, είπε ο Χέιλυ. Έτσι κι αλλιώς τα μικρά είναι μελάς γι' αυτές τις νέγρες. Θα νόμιζε κανείς πως θα χαίρονταν να τα ξεφορτωθούν. Κι όμως αυτές δε λένε να τ' αφήσουν να ξεκολλήσουν από πάνω τους. Τέλος πάντων, εγώ δε νοιάζομαι για την κοπέλα. Αυτή είναι δουλειά του Σέλμπυ. Τ' αγόρι μ' ενδιαφέρει εμένα. Τι χαζομάρα έκανα που τ' αγόρασα το μαϊμουδάκι!

– Εσύ είσαι γενικά χαζός, του απάντησε ξερά ο Τομ.

– Έλα τώρα, Λόκερ, άφησε τις αγριάδες, τον έκοψε ο Μαρξ γλείφοντας τα χείλη του. Εδώ ο κύριος Χέιλυ μάς προσφέρει μια καλή δουλειά, απ' ό,τι καταλαβαίνω. Άφησε να τα κανονίσω εγώ. Λοιπόν, κύριε Χέιλυ, πώς είναι αυτή η κοπέλα;

– Είναι λευκή σχεδόν, όμορφη και καλοαναθρεμμένη. Θα μπορούσα να την πληρώσω οχτακόσια, ακόμα και χίλια δολάρια, και πάλι να βγάλω κέρδος πουλώντας τη.

– Λευκή, όμορφη και καλοαναθρεμμένη, επανέλαβε ο Μαρξ λάμποντας ολόκληρος. Ωραία, ξεκινάμε, Λόκερ! Θα κάνουμε και δική μας δουλειά εδώ πέρα. Θα τους πιάσουμε. Το παιδί, φυσικά, θα το πάρει ο κύριος Χέιλυ. Και την κοπέλα θα την πάμε στη Νέα Ορλεάνη να την εμπορευτούμε. Θάυμα δεν είναι;

Ο Τομ, που είχε το στόμα του ανοιχτό τόση ώρα, το έκλεισε βροντώντας δυνατά τα δόντια του σαν αγριόσκυλο, και στάθηκε να χωνέψει την όλη ιδέα.

– Εμείς, βλέπεις, κύριε Χέιλυ, στράφηκε στο δουλέμπορο ο Μαρξ, έχουμε παντού δικούς μας δικαστές που μας κάνουν εξυπηρετήσεις. Πρέπει να με δεις φρεσκοσιδερωμένο και καλογαλισμένο να πηγαίνω στο δικαστή και να λέω πως είμαι ο κύριος Τουίκεμ απ' τη Νέα

Ορλεάνη και να δίνω όρκο πως τούτος ή εκείνος ο νέγρος είναι δικός μου και μου το 'χει σκάσει. Στις γροθιές και στις πιστολιές ο Τομ είναι πρώτος, μα σ' αυτά τα πιο λεπτά ζητήματα δεν τα καταφέρνει. Δεν ξέρει να λέει ψέματα. Εμένα όμως δε με ξεπερνάει κανένας σ' ολόκληρη τη χώρα!

Ο Τομ Λόκερ, που ήταν άνθρωπος με αργοκίνητο μυαλό, όπως ίσως θα το 'χει καταλάβει ήδη ο αναγνώστης, κατέβασε τώρα τη βαριά γροθιά του στο τραπέζι, κάνοντας τα πάντα πάνω κει να χοροπηδήσουν.

– Αυτό φτάνει! μούγκρισε.

– Να 'σαι καλά, Τομ, αλλά δε χρειάζεται να σπάσεις όλα τα ποτήρια, του είπε ο Μαρξ. Κράτα τις γροθιές σου για ώρα ανάγκης.

– Δε μου λέτε, δε δικαιούμαι κι εγώ ένα μέρος απ' τα κέρδη; ρώτησε τότε ο Χέλυ.

– Δε σου φτάνει που θα σου πιάσουμε τ' αγόρι; του απάντησε ο Λόκερ. Τι παραπάνω θέλεις;

– Ε, αφού σας δίνω τη δουλειά, κάτι πρέπει ν' αξίζει κι η ανάθεση. Ας πούμε δέκα τοις εκατό απ' τα κέρδη, με πληρωμένα τα έξοδα.

Ο Λόκερ άφησε μια άγρια βρισιά και κατέβασε ξανά τη βαριά γροθιά του στο τραπέζι.

– Νταν Χέλυ, σε ξέρω καλά εγώ! είπε. Μη μου κάνεις τέτοια εμένα! Θαρρείς πως ο Μαρξ κι εγώ πιάνουμε σκαστούς σκλάβους μόνο και μόνο για να εξυπηρετούμε κάτι κυρίου σαν εσένα, χωρίς να βγάζουμε τίποτα εμείς; Όχι, βέβαια! Θα πάρουμε εμείς την κοπέλα κι εσύ δε θα πεις κουβέντα, γιατί θα σ' τους πάρουμε και τους δυο! Κι αν νομίζετε πως μπορείτε να μας κυνηγήσετε, είτε εσύ είτε ο Σέλμπυ, κάντε το!

– Καλά, καλά, ας γίνει έτσι, αποκρίθηκε ταραγμένος ο Χέλυ. Πιάστε για λογαριασμό μου το παιδί. Εσύ ήσουν πάντα εντάξει στα πάρε δώσε μας, Τομ. Κρατούσες πάντα το λόγο σου.

– Το ξέρεις καλά πως έτσι είναι. Ούτε στον ίδιο το διάβολο δε φέρομαι σκάρτα εγώ!

– Ναι, ναι. Μου φτάνει να δώσεις το λόγο σου πως θα μου έχεις σε μια βδομάδα τ' αγόρι, σ' όποιο μέρος θέλεις εσύ.

– Εμένα όμως δε μου φτάνει αυτό, του απάντησε ο Τομ. Έμαθα αρκετά από σένα εκεί κάτω στο Νάτσεξ. Να σκάσεις πενήντα δολάρια τώρα δα, αλλιώς μην το είδατε τ' αγόρι! Σε ξέρω καλά εσένα!...

– Καλά, καλά, μπήκε στη μέση ο Μαρξ, που φοβήθηκε να μην πιάσουν τον καβγά οι δυο παλιοί συνέταιροι και ήθελε να συμβιβάσει τα πράγματα. Μια μικρή προκαταβολή είναι αυτό που ζητάμε. Χε, χε, χε. Θα τα κανονίσουμε όλα εμείς οι δικηγόροι. Ο Τομ θα σου φέρει το παιδί σ' οποιοδήποτε μέρος τού πεις εσύ. Έτσι, Τομ;

– Αν τον βρω το μικρό, θα τον πάω στο Σινσιννάτι και θα τον αφήσω στις Γκράννου Μπέλτσερ,

απάντησε ο Λόκερ.

– Εντάξει, μίλησε πάλι ο Μαρξ. Ας έρθουμε τώρα στις λεπτομέρειες. Λοιπόν, κύριε Χέιλυ, την είδες να φτάνει απέναντι αυτή την κοπέλα;

– Τόσο καθαρά όσο βλέπω κι εσένα.

– Κι είδες και κάποιον να τη βοηθάει να σκαρφαλώσει στην όχθη; ρώτησε ο Λόκερ.

– Μάλιστα.

– Κάπου θα την πήγε αυτός, είπε σκεφτικά ο Μαρξ. Πού όμως; Εδώ είναι το ζήτημα. Τι λες εσύ, Τομ;

– Εγώ λέω πως πρέπει να περάσουμε οπωσδήποτε απόψε το ποτάμι.

– Μα δεν υπάρχει βάρκα διαθέσιμη. Δεν είναι επικίνδυνο με τόσους πάγους που κατεβάζει το ποτάμι;

– Το μόνο που ξέρω εγώ είναι πως πρέπει να γίνει οπωσδήποτε, αποκρίθηκε αποφασιστικά ο Τομ.

– Ναι, μα το πράγμα θα είναι..., άρχισε να λέει ο Μαρξ πλησιάζοντας στο παράθυρο. Είναι θεοσκότεινα εκεί έξω και, Τομ...

– Με δυο λόγια, Μαρξ, φοβάσαι. Δε γίνεται αλλιώς όμως. Πρέπει να πάτε. Μήπως θα 'θελες να περιμένεις καμιά δυο μέρες πρώτα, μέχρι που ν' ανεβάσουν την κοπέλα μέχρι το Σαντάσκυ οι παράνομοι;

– Όχι, όχι... Δε φοβάμαι καθόλου, μόνο που...

– Μόνο που τι;

– Να, βλέπεις ότι δεν υπάρχει καμιά βάρκα.

– Εγώ άκουσα τη γυναίκα να λέει πως θα έρθει μια απόψε, γιατί κάποιος σκοπεύει να περάσει απέναντι. Ο κόσμος να χαλάσει, πρέπει να πάμε κι εμείς μαζί του, είπε τότε ο Τομ.

– Θα έχετε, βέβαια, καλά σκυλιά, μίλησε πάλι ο Χέιλυ.

– Πρώτης τάξεως. Και τι μ' αυτό όμως, άμα δεν έχουμε τίποτα να τους δώσουμε να μυρίσουν;

– Κι όμως έχω, αποκρίθηκε θριαμβευτικά ο Χέιλυ. Έχω το σάλι της. Το παράτησε στο κρεβάτι στη βιασύνη της. Μαζί με το σκούφο της.

– Καλό αυτό. Δώσ' τα μας, του είπε ο Λόκερ, που είχε πάει στο μπαρ να κάνει μερικές ερωτήσεις.

– Μαρξ, μου είπαν πως ήρθε αυτός με τη βάρκα.

Ο ευυπόληπτος κύριος Μαρξ έριξε μια θλιβερή ματιά στις ανέσεις που θα εγκατέλειπε και σηκώθηκε αργά αργά. Ο Χέιλυ, πάλι, έδωσε με μεγάλο δισταγμό στον Τομ τα πενήντα δολάρια, κι έτσι το καθ' όλα άξιο αυτό τρίο χωρίστηκε.

Την ώρα που στην ταβέρνα διαδραματιζόνταν οι παραπάνω σκηνές, ο Σαμ κι ο Άντυ γύριζαν πολύ κεφάτοι στο σπίτι τους. Κάθε τόσο ξεκαρδίζονταν στα γέλια κι έκαναν τόση φασαρία ανταλλάσσοντας φιλικές καρπαζιές, που με το που έφτασαν στην αυλή η κυρία Σέλμπυ τους κατάλαβε και πετάχτηκε έξω.

– Εσύ είσαι, Σαμ; Πού είναι οι άλλοι;

– Ο κύριος Χέιλυ ξεκουράζεται στην ταβέρνα. Κουράστηκε πάρα πολύ, κυρία.

– Κι η Ελίζα;

– Αυτή πέρασε στην άλλη όχθη του Ιορδάνη. Σαν να λέμε, πήγε στη Γη Χαναάν.

– Τι θες να πεις, Σαμ; Ξαναρώτησε με κομμένη την ανάσα η κυρία Σέλμπυ, για να βεβαιωθεί.

– Ε, κυρία, ο Θεός τους φροντίζει τους πιστούς του. Η Λίζυ πέρασε απέναντι στο Οχάιο, με τρόπο τόσο φανταστικό όσο κι αν θα την πέρναγε ο ίδιος ο Θεός πάνω σ' ένα φλεγόμενο άρμα με φτερωτά άλογα.

Μπροστά στην κυρά του ο Σαμ χρησιμοποιούσε πάντα όσο περισσότερες παραβολές της Βίβλου μπορούσε.

– Για έλα επάνω, Σαμ, ακούστηκε τότε ο κύριος Σέλμπυ, που είχε βγει κι αυτός στη βεράντα. Έλα να τα πεις όλα της κυρίας σου. Κι εσύ, Έμιλυ, συνέχισε, αγκαλιάζοντας απ' τη μέση τη γυναίκα του, έλα μέσα. Τρέμεις ολόκληρη απ' το κρύο. Και παρασύρεσαι απ' τα αισθήματά σου.

– Παρασύρομαι, λες; Γιατί, δεν είμαι τάχα γυναίκα και μητέρα; Δεν είμαστε τάχα υπεύθυνοι κι οι δυο μας ενώπιον του Θεού γι' αυτό το κορίτσι; Αχ, Θεέ μου, μη μας τη χρεώσεις τούτη την αμαρτία!

– Ποια αμαρτία, Έμιλυ; Μόνη σου παραδέχτηκες πως ήμαστε υποχρεωμένοι να φερθούμε έτσι.

– Κι ωστόσο νιώθω ένα τρομακτικό αίσθημα ενοχής..., που δε φεύγει με τη λογική.

Την επόμενη στιγμή ο Σαμ βρισκόταν μπροστά τους, μέσα στο μεγάλο σαλόνι, και τους διηγόταν με το νι και με το σίγμα όλα όσα είχαν συμβεί.

Όση ώρα μιλούσε, η κυρία Σέλμπυ καθόταν και τον άκουγε σιωπηλή και άσπρη σαν το πανί.

– Δόξα τω Θεώ που είναι ζωντανή! είπε σαν σταμάτησε να μιλάει ο Σαμ. Μα πού να βρίσκεται τώρα η κακομοίρα;

– Υπό τη σκέπη του Κυρίου, αποκρίθηκε ο Σαμ, υψώνοντας ευλαβικά τα μάτια του προς τον ουρανό. Όπως σας είπα και πριν, αυτό που έγινε ήταν ένα θαύμα, από κείνα που μας λέει κάθε τόσο η κυρά. Πάντως, αν δεν υπήρχα εγώ, θα είχε πιαστεί δέκα φορές η Ελίζα. Αυτό θα πει Θεία Πρόνοια.

– Με οικονομία αυτού του είδους οι «Θείες Πρόνοιες», κυρ-Σαμ, του είπε τότε ο κύριος Σέλμπυ, όσο πιο σοβαρά μπορούσε υπό τις παρούσες συνθήκες. Δεν επιτρέπω τέτοια πράγματα σε βάρος φιλοξενούμενων μου.

Ο Σαμ σοβάρεψε μονομιάς, αν και κατά βάθος αυτή η κατσάδα δεν τον ένοιαζε καθόλου.

– Ο αφέντης έχει απόλυτο δίκιο. Απόλυτο, είπε με κρεμασμένα τα μούτρα. Σφάλμα εκ μέρους μου, κανείς δεν αντιλέγει. Ένας φτωχός νέγρος σαν κι εμένα, όμως, μπαίνει συχνά στον πειρασμό να φερθεί άσκημα, όταν έχει να κάνει μ' ανθρώπους σαν τον κύριο Χέιλυ. Δεν είναι τζέντλεμαν αυτός. Οποιοσδήποτε με τη δική μου ανατροφή τα καταλαβαίνει αυτά τα πράγματα.

– Λοιπόν, Σαμ, του είπε η κυρία Σέλμπυ, αφού δείχνεις ότι καταλαβαίνεις τα σφάλματά σου, πήγαινε να πεις στη θεία Χλόη να σου δώσει λίγο από κείνο το χοιρινό μπούτι που περίσσεψε απ' το φαγητό σήμερα. Θα πρέπει να πεινάτε πολύ εσύ κι ο Άντυ.

– Παραείναι καλή μαζί μας η κυρά, αποκρίθηκε ο Σαμ, έκανε μια βαθιά υπόκλιση κι έφυγε ζωηρά ζωηρά.

Ο αναγνώστης θα έχει καταλάβει πως αυτός ο Σαμ είχε μερικά ταλέντα που θα τον έκαναν να προκόψει πολύ στην πολιτική. Αφού λοιπόν ικανοποίησε τους ενοίκους του σαλονιού με τη θεοσέβεια και την ταπεινοφροσύνη του, έριξε λοξά το ψάθινο καπέλο του στο κεφάλι και τράβηξε κατά την κουζίνα, σκοπεύοντας να καταπλήξει τους πάντες στο βασιλείο της θείας Χλόης.

«Θα τους κάνω εγώ να με κοιτάζουν μ' ανοιχτό το στόμα οι χαζονέγροι!» μονολόγησε καθώς προχωρούσε.

Κι έτσι κι έγινε. Οι μελιστάλαχτοι πολιτικαντισμοί του Σαμ κατάφεραν να κερδίσουν ακόμα και τη θεία Χλόη, με την οποία ποτέ δεν είχε ιδιαίτερα καλές σχέσεις. Η συνήθως ψυχρή απέναντί του μαγείρισσα τον τάισε λες και ήταν ο άσωτος υιός που γύρισε στο σπίτι του πατέρα του, δίνοντάς του μεζεδάκια απ' όλα τα καλούδια που είχαν εμφανιστεί μέσα στις τελευταίες τρεις μέρες στο τραπέζι της οικογένειας Σέλμπυ. Και ζαμπόν, και καλαμποκόπιτες, και τυρόπιτες, και πλατάρια πουλιών, και μπουτάκια, κι απ' όλα. Κι ο Σαμ, με το καπέλο λοξά στο κεφάλι, καθόταν σαν μονάρχης και μιλούσε συγκαταβατικά στον Άντυ, που τον είχε καθίσει στα δεξιά του.

– Που λέτε, πατριώτες, έκανε ο Σαμ ανεμίζοντας ένα μπούτι γαλοπούλας, όποιος από δαύτους τους δουλέμπορους έρθει να κυνηγήσει κάποιον απ' τους δικούς μας, θα με βρει εμένα μπροστά του. Θα έχει να κάνει μαζί μου, αδέρφια. Εγώ θα υπερασπιστώ τα δικαιώματα όλων

σας μέχρι την τελευταία μου ανάσα!

Στο τέλος, κι αφού έφαγε μέχρι σκασμού, σηκώθηκε όρθιος για ένα τελευταίο «διάγγελμα»:

– Μάλιστα, φίλοι μου συμπολίτες και κυρίες του άλλου φύλου γενικά! φώναξε χορτάτος από φαγητό και δόξα. Έχω αρχές εγώ! Και είμαι και θα είμαι για πάντα πιστός στις αρχές μου. Ακόμα κι αν με κάψουν ζωντανό, θα πάω στην πυρά με το κεφάλι ψηλά και θα πω, να με, ήρθα να χύσω το αίμα μου για τις αρχές μου, για τη χώρα μου, για το γενικό καλό της κοινωνίας!

– Ναι, τον έκοψε τότε η θεία Χλόη, μια από τις αρχές σου πρέπει να είναι και να πας να κοιμηθείς κάποια ώρα και να μην ξαγρυπνάς όλο τον κόσμο. Κι εσείς όλοι οι νεαροί πάρτε δρόμο, αν δε θέλετε να σας σπάσω τα κεφάλια.

– Νέγροι, φώναξε ο Σαμ χαιρετώντας ένα γύρο με το καπέλο του, σας δίνω την ευλογία μου. Τραβάτε να κοιμηθείτε, σαν καλά παιδιά.

Ύστερα απ' αυτή την ευλογία η ομήγυρη πια διαλύθηκε.

Όπου αποδεικνύεται πως κι οι γερουσιαστές άνθρωποι είναι

Οι ανταύγειες της φωτιάς χοροπηδούσαν χαρούμενες στα χαλιά και στα έπιπλα ενός άνετου σαλονιού, καθώς ο γερουσιαστής Μπερντ έβγαζε τις μπότες του για να φορέσει τις καινούριες όμορφες παντούφλες που του είχε φτιάξει η γυναίκα του. Η ίδια η κυρία Μπερντ επέβλεπε το στρώσιμο του τραπεζιού, κάνοντας υποδείξεις και μαλώνοντας τρυφερά ένα σωρό πιτσιρίκια, που έκαναν όλες εκείνες τις σκανταλιές οι οποίες ταλαιπωρούν τις μανάδες όλου του κόσμου απ' τον καιρό του Νώε και δώθε.

– Τομ, θα το χαλάσεις το πόμολο της πόρτας! Μαίρη! Μαίρη! Μην τραβάς την ουρά της γάτας! Κακόμοιρο γατάκι! Τζιμ, δεν κάνει να σκαρφαλώνεις στο τραπέζι... Έλα τώρα! Μη, μη! Και γυρίζοντας στον άντρα της συνέχισε: Δεν ξέρεις, καλέ μου, πόσο χαρήκαμε όλοι μας που σε είδαμε απόψε.

– Είπα να διακόψω την περιοδεία και να ξεκουραστώ μια βραδιά στην άνεση του σπιτιού μου. Είμαι πτώμα στην κούραση και πονάει και το κεφάλι μου.

Η κυρία Μπερντ έκανε να πάρει ένα μπουκάλι καμφορά από ένα ράφι του μπουφέ, μα ο άντρας της την εμπόδισε.

– Όχι γιατροσόφια, Μαίρη. Το μόνο που μου χρειάζεται είναι ένα φλιτζάνι απ' το ωραίο σου τσάι και λίγη από τη θαλπωρή του σπιτιού μας. Η δουλειά του νομοθέτη είναι πολύ κουραστική υπόθεση!

Κι ο γερουσιαστής χαμογέλασε, σαν να του άρεσε η ιδέα πως θυσιαζόταν για τη χώρα του.

– Και τι ακριβώς γίνεται στη Γερουσία; τον ρώτησε η γυναίκα του, όταν ξέμπλεξε με το στρώσιμο του τραπεζιού.

Εδώ όμως πρέπει να πούμε πως ήταν κάτι το εντελώς ασυνήθιστο για την ευγενική και καλή κυρία Μπερντ ν' ασχολείται με το κοινοβούλιο της πολιτείας. Θεωρούσε πάντα πως της έφταναν οι δικές της δουλειές. Κι έτσι τώρα ο κύριος Μπερντ γούρλωσε τα μάτια του και είπε κατάπληκτος:

– Δε γίνεται και τίποτα σπουδαίο.

– Ναι, μα δεν είναι αλήθεια πως θέλουν να ψηφίσουν ένα νόμο που ν' απαγορεύει στον κόσμο να δίνει τροφή και ποτά στους κακόμοιρους έγχρωμους που περνάνε από δω; Το είχα ακούσει ότι συζητούσαν κάτι τέτοιο, μα ποτέ μου δεν πίστευα πως θα υπήρχε χριστιανικό νομοθετικό σώμα που θα ψήφιζε τέτοιους νόμους!

– Μαίρη, μου έγινες ξαφνικά πολιτικός;

– Όχι, βέβαια! Γενικά δε δίνω δεκάρα για όλα τα πολιτικά σας. Τούτον εδώ το νόμο όμως τον θεωρώ σκληρό κι απόλυτα αντιχριστιανικό. Εύχομαι, αγαπητέ μου, να μην έχει ψηφιστεί κανένας τέτοιος νόμος.

– Καλή μου, ψηφίστηκε ένας νόμος που απαγορεύει στους πολίτες να βοηθούν τους δραπέτες σκλάβους που περνάνε απ' το Κεντάκυ. Μα το φούσκωσαν τόσο πολύ το ζήτημα αυτοί οι αχαλίνωτοι αντίπαλοι της δουλείας, που τ' αδέρφια μας στο Κεντάκυ βρίσκονται σε μεγάλη αναταραχή. Κατά συνέπεια, εμάς μας φαίνεται εξίσου χριστιανικό και καλό να κάνουμε κάτι και σ' αυτή την πολιτεία για να κοπάσει αυτή η αναταραχή.

– Και για τι είδους νόμο μιλάμε; Μήπως θα μας απαγορεύει να δίνουμε κατάλυμα για μια νύχτα σ' αυτά τα ταλαίπωρα πλάσματα, να τους προσφέρουμε κάτι να φάνε, να τους δίνουμε και κανένα ρουχαλάκι κι ύστερα να τους στέλνουμε στην ευχή του Θεού;

– Ναι, καλή μου. Γιατί η παροχή βοήθειας σε καθιστά συνεργό τους.

Η κυρία Μπερντ ήταν μια ντροπαλή γυναικούλα που κοκκίνιζε εύκολα, με ύψος ενάμισι μέτρο περίπου, καλοσυνάτα γαλανά μάτια, επιδερμίδα σαν του ροδάκινου και την πιο γλυκιά κι ευγενική φωνή του κόσμου. Όσο για το κουράγιο της, ήταν γνωστό πως αρκούσε μια γαλοπούλα για να την τρέψει σε φυγή με το πρώτο της κακάρισμα. Ολόκληρος ο κόσμος της ήταν ο άντρας της και τα παιδιά της, που προσπαθούσε να τα κουμαντάρει όχι με διαταγές και καβγάδες, μα με τη γλύκα και τα επιχειρήματά της. Το μόνο πράγμα που ήταν ικανό να την ερεθίσει είχε σχέση ακριβώς με την ευγενική της φύση: η οποιαδήποτε σκληρότητα την έκανε ένα θηρίο γεμάτο πάθος. Τ' αγόρια της θυμούνταν πάρα πολύ καλά πόσο σκληρά τα τιμώρησε μια φορά που τα βρήκε να πετροβολάνε ένα γατάκι.

Έτσι και τώρα, λοιπόν, η κυρία Μπερντ σηκώθηκε όρθια, με τα μάγουλα κατακόκκινα –πράγμα που την έκανε ακόμα πιο όμορφη– πλησίασε με πολύ αποφασιστικό τρόπο τον άντρα της και του είπε αυστηρά:

– Τζον, θέλω να μου πεις αν εσύ θεωρείς σωστό και χριστιανικό έναν τέτοιο νόμο!

– Θα με πυροβολήσεις αν σου πω ναι;

– Τζον, αυτό δεν το περίμενα ποτέ από σένα. Δεν θα τον ψήφισες όμως κιόλας, ε;

– Κι αυτό το έκανα, ωραία μου πολιτικέ.

– Θα έπρεπε να ντρέπεσαι, Τζον! Τα φτωχά, τα άστεγα, τα κακόμοιρα πλάσματα! Πρόκειται για ένα φρικαλέο νόμο, που μας ντροπιάζει, κι εγώ θα τον παραβώ με την πρώτη ευκαιρία που θα μου δοθεί! Κι ελπίζω να μου δοθεί σύντομα! Ωραία την έχουμε κάνει τη ζωή μας, όταν μια γυναίκα δεν μπορεί να δώσει λίγο ζεστό φαγητό κι ένα κρεβάτι σε φτωχά πεινασμένα πλάσματα, απλά και μόνο επειδή είναι σκλάβοι και επειδή σ' όλη τους τη ζωή τραβάνε καταπιέσεις και προσβολές, οι κακόμοιροι!

– Μαίρη, άκουσέ με λίγο. Τα αισθήματά σου είναι δίκαια και πολύ ενδιαφέροντα και σ' αγαπάω που τα βλέπεις έτσι τα πράγματα. Δεν πρέπει όμως, καλή μου, ν' αφήνουμε τα αισθήματά μας να θολώνουν την κρίση μας. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με τα προσωπικά μας συναισθήματα, μα με μεγάλα δημόσια συμφέροντα. Ο κόσμος είναι πάρα πολύ ερεθισμένος, και πρέπει να κάνουμε κάτι παραμερίζοντας τα προσωπικά μας.

– Άκου να σου πω, Τζον, εγώ δεν ξέρω από πολιτική. Ξέρω όμως να διαβάζω τη Βίβλο μου. Κι εκεί μέσα βλέπω πως πρέπει να ταΐζω τους πεινασμένους, να ντύνω τους γυμνούς και να παρηγορώ τους απελπισμένους. Κι αυτά σκοπεύω να κάνω!

– Όταν όμως, κάνοντας αυτά τα πράγματα, προκαλείς μεγάλο κακό στο κοινό...

– Ποτέ δεν προκαλείς μεγάλα κακά όταν υπακούς στο Θεό. Κι είναι πάντα πολύ πιο ασφαλές να κάνεις αυτό που σε προστάζει Εκείνος.

– Άκουσέ με λίγο, Μαίρη, και θα σου αποδείξω πως...

– Ανοησίες, Τζον! Όλη νύχτα να μιλάς, δεν πρόκειται να μου αποδείξεις τίποτα. Σε ρωτάω: Εσύ θα έδιωχνες ένα φτωχό, πεινασμένο πλάσμα που θα 'τρεμε από το κρύο και θα σου χτυπούσε την πόρτα σου; Επειδή θα ήταν δραπέτης σκλάβος; Σε ρωτάω, θα το έκανες;

Η μαύρη αλήθεια είναι πως ο γερουσιαστής είχε την ατυχία να είναι τόσο ιδιαίτερα ανθρωπιστής και πράος, που δε θα έδιωχνε ποτέ κανέναν από την πόρτα του. Και το χειρότερο απ' όλα ήταν πως η γυναίκα του το ήξερε, και φυσικά τον πατούσε εκεί που τον πόναγε. Προσπάθησε κι αυτός λοιπόν να κερδίσει χρόνο ξεροβήχοντας, κάνοντας «χμ, χμ» και σκουπίζοντας τα γυαλιά του με το μαντίλι του. Η κυρία Μπερντ, όμως, που είδε πως τον είχε στριμώξει, δεν του άφησε καθόλου περιθώρια.

– Πολύ θα ήθελα να σε δω να κάνεις κάτι τέτοιο, κύριε Τζον. Να διώχνεις έξω στη χιονοθύελλα μια γυναίκα, για παράδειγμα. Ή να την καταδίδεις και να τη ρίχνεις στη φυλακή. Μεγάλο και τρανό που θα σ' έκανε κάτι τέτοιο!...

Επάνω που ο γερουσιαστής πήγε να δώσει κάποιες εξηγήσεις, ο γερο-Κατζού, ο μαύρος που είχαν για όλες τις δουλειές, έχωσε το κεφάλι του από την πόρτα και παρακάλεσε την κυρία να πάει στην κουζίνα. Κι ο κύριος Μπερντ, ανακουφισμένος, έγειρε πίσω στην πολυθρόνα του να διαβάσει τις εφημερίδες του.

Δεν πέρασε όμως μια στιγμή, κι η φωνή της γυναίκας του ακούστηκε σοβαρή και ταραγμένη.

– Τζον! Σε παρακαλώ, έλα μια στιγμή εδώ.

Εκείνος άφησε κάτω την εφημερίδα, πήγε στην κουζίνα κι έμεινε ξερός: Μισοξαπλωμένη σε δυο καρέκλες, βρισκόταν μια λεπτή και νέα γυναίκα, με ρούχα ξεσκισμένα και γεμάτα πάγο, μ' ένα παπούτσι, σκισμένη κάλτσα και ματωμένο το γυμνό της πόδι. Στο πρόσωπό της υπήρχαν τα ίχνη της καταραμένης φυλής, μα ο γερουσιαστής δεν μπόρεσε να μην εντυπωσιαστεί τόσο από την πένθιμη ομορφιά της, όσο κι από τη νεκρική χλωμάδα που πλανιόταν στα πετρωμένα χαρακτηριστικά της. Του κόπηκε η ανάσα του ανθρώπου και δεν μπόρεσε να πει ούτε μια λέξη. Η γυναίκα του κι η μοναδική τους υπηρέτρια, η γριά θεία Ντίνα, προσπαθούσαν να συνεφέρουν την ξένη, ενώ ο γερο-Κατζού είχε ένα αγοράκι στα γόνατά του και παιδευόταν να του βγάλει τα παπούτσια και τις κάλτσες του και να του τρίβει τα παγωμένα του ποδαράκια.

– Για δεξ τη την καημένη, έλεγε η θεία Ντίνα. Η ζέστη, φαίνεται, την έκανε να λιποθυμήσει, έτσι που της ήρθε ξαφνικά. Σαν μπήκε, ρώτησε αν μπορούσε να καθίσει λιγάκι να ζεσταθεί μια

στάλα. Κι εκεί που πήγα να τη ρωτήσω από πού ερχόταν, αυτή έπεσε κάτω ξερή. Αν κρίνω από τα χέρια της, δεν έχει κάνει ποτέ της βαριές δουλειές.

– Την κακομοιρούλα! είπε όλο συμπάθεια η κυρία Μπερντ, καθώς η ξένη άνοιξε αργά τα μάτια της και την κοίταξε.

Ξαφνικά μια έκφραση αγωνίας σκέπασε τα χαρακτηριστικά της και φώναξε:

– Αχ, ο Χάρρυ μου! Τον έπιασαν;

Ακούγοντάς τη, το αγόρι πήδηξε κάτω, έτρεξε κοντά της και την αγκάλιασε.

– Αχ, εδώ είναι! Εδώ! φώναξε εκείνη. Και, γυρίζοντας στην κυρία Μπερντ, πρόσθεσε: Αχ, κυρία! Προστατέψτε μας, σας παρακαλώ! Μην τους αφήσετε να μου τον πάρουν!

– Κανείς δε θα σε βλάψει εδώ πέρα, καημενούλα μου, της απάντησε ενθαρρυντικά η κυρία Μπερντ. Εδώ είσαι ασφαλής, μη φοβάσαι τίποτα.

– Ο Θεός να σας έχει καλά! είπε η γυναίκα βάζοντας τα κλάματα, και τ' αγοράκι, βλέποντάς τη να κλαίει, προσπάθησε να σκαρφαλώσει επάνω της.

Η κυρία Μπερντ τα κατάφερε με την καλοσύνη της να ηρεμήσει λιγάκι την ξένη γυναίκα. Της έστρωσαν να ξαπλώσει δίπλα στη φωτιά, και σε λίγο κι αυτή και το παιδί της έπεσαν αγκαλιασμένοι σ' ένα σωστό λήθαργο, φανερά εξαντλημένοι.

Ο κύριος κι η κυρία Μπερντ είχαν γυρίσει στο σαλόνι, όπου, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, κανείς τους δεν αναφέρθηκε στην προηγούμενη συζήτηση. Η κυρία Μπερντ έπεσε με τα μούτρα στο πλέξιμό της κι ο κύριος Μπερντ έκανε πως διαβάζει με μεγάλη προσοχή την εφημερίδα του.

– Αναρωτιέμαι τι να είναι αυτή η γυναίκα, είπε μετά από λίγο ο γεροϋσιαστής κατεβάζοντας την εφημερίδα.

– Θα το μάθουμε όταν ξεκουραστεί λιγάκι και ξυπνήσει, του απάντησε η γυναίκα του.

– Να σου πω, Μαίρη...

– Ναι, καλέ μου...

– Θα της έκανε κανένα απ' τα φορέματά σου, αν κατέβαζες το στρίφωμα; Είναι πολύ πιο μεγαλόσωμη από σένα...

– Θα δούμε, του απάντησε η γυναίκα του, χαμογελώντας αδιόρατα.

Σιωπή πάλι, κι ύστερα ο κύριος Μπερντ ξαναμίλησε.

– Να σου πω, Μαίρη...

– Τι είναι πάλι;

– Θυμήθηκα εκείνη τη λινοβάμβακη μπερτα, που μου ρίχνεις όταν με παίρνει ο ύπνος στον καναπέ. Να της τη δώσεις. Χρειάζεται ρούχα.

Εκείνη τη στιγμή ήρθε η Ντίνα για να τους πει ότι η ξένη είχε ξυπνήσει και γύρευε την κυρία.

Οι Μπερντ σηκώθηκαν κι οι δυο και πήγαν στην κουζίνα. Μαζί τους πήγαν και τα δυο μεγαλύτερα παιδιά τους, μια που το μικρό το είχαν βάλει κιόλας για ύπνο.

Βρήκαν την ξένη να κάθεται δίπλα στο τζάκι, να κοιτάζει τις φλόγες με μια ήρεμη και τσακισμένη έκφραση, εντελώς διαφορετική απ' το αγριεμένο ύφος που είχε πριν.

– Με ζήτησες; τη ρώτησε ευγενικά η κυρία Μπερντ. Ελπίζω να νιώθεις καλύτερα, κακομοίρα μου.

Μοναδική απάντηση ήταν ένας βαθύς αναστεναγμός. Τα μαύρα μάτια της κοπέλας όμως, που καρφώθηκαν στο πρόσωπο της κυρίας Μπερντ, την κοίταζαν τόσο ικετευτικά, που έφεραν δάκρυα στην καλή γυναίκα.

– Μη φοβάσαι τίποτα, κορίτσι μου. Εδώ είμαστε φίλοι. Πες μου από πού έρχεσαι και τι θέλεις.

– Ήρθα απ' το Κεντάκυ.

– Πότε; μπήκε στη μέση ο κύριος Μπερντ.

– Απόψε.

– Πώς ήρθες;

– Πέρασα το ποτάμι πατώντας στους πάγους.

– Πάτησε στους πάγους!... έκαναν όλοι μέσα στην κουζίνα.

– Ναι, αποκρίθηκε κουρασμένα η γυναίκα. Με τη βοήθεια του Θεού, πέρασα πατώντας στους πάγους. Εκείνοι, βλέπεις, βρίσκονταν ακριβώς πίσω μου. Δεν υπήρχε άλλος τρόπος να γλιτώσω.

– Καλέ κυρία, ο πάγος είναι κομμάτια κομμάτια, πετάχτηκε ο Κατζού. Κομμάτια που πάνε εδώ κι εκεί με το ρέμα και κουτουλάνε το ένα το άλλο.

– Το ξέρω, το ξέρω! μίλησε αγριεμένα πάλι η ξένη. Εγώ όμως τα κατάφερα! Δεν το πίστευα πως θα τα καταφέρω να περάσω, μα δε μ' ένοιαζε! Θα πέθαινα έτσι και δεν τα κατάφερα. Με βοήθησε όμως ο Θεός. Κανείς δεν ξέρει πόσο μας βοηθάει ο Θεός όταν προσπαθούμε κι εμείς.

– Ήσουν σκλάβα; τη ρώτησε ο κύριος Μπερντ.

– Μάλιστα, κύριε. Ανήκα σε κάποιον απ' το Κεντάκυ.

– Σου φερόταν άσχημα;

– Όχι, κύριε. Ήταν καλός αφέντης.

– Μήπως σου φερόταν άσχημα η κυρία σου;

– Όχι, όχι, κύριε! Η κυρία μου μου φερόταν πολύ καλά πάντα.

– Και τι σ' έκανε τότε να παρατήσεις ένα καλό σπίτι και να πας να πέσεις σε τόσους κινδύνους, για να το σκάσεις;

Η γυναίκα κοίταξε ερευνητικά την κυρία Μπερντ, προσέχοντας πως ήταν βουτηγμένη στα μαύρα, σε βαρύ πένθος.

– Κυρία, της είπε, έχετε χάσει ποτέ σας ένα παιδί;

Η ερώτηση ήταν απρόσμενη, κι έπεσε σαν μαχαιριά σε ανοιχτή πληγή. Γιατί δεν είχε κλείσει καλά καλά μήνας από τότε που η οικογένεια είχε χάσει ένα πολυαγαπημένο της παιδάκι.

Ο κύριος Μπερντ γύρισε προς το παράθυρο κι έκανε πως κοιτάει έξω, ενώ κλάματα έπιασαν την κυρία Μπερντ. Βρήκε όμως σύντομα τη φωνή της κι είπε:

– Γιατί με ρωτάς; Ναι, έχω χάσει ένα μικρούλη.

– Τότε θα με καταλάβετε. Εγώ έχω χάσει δυο παιδιά, το ένα μετά το άλλο. Τα άφησα θαμμένα εκεί κάτω. Μόνο τούτο εδώ μου έχει απομείνει. Αυτό είναι όλη μου η ζωή, η περηφάνια κι η παρηγοριά μου. Κι όμως, κυρία, ήθελαν να μου το πάρουν κι αυτό. Να το πουλήσουν. Να το στείλουν ολομόναχο κάτω στο Νότο, κυρία! Ένα μωρό που δεν έφυγε στιγμή απ' το πλευρό της μητέρας του. Δεν μπόρεσα να το υπομείνω, κυρία. Κι όταν έμαθα πως υπογράφηκε το πωλητήριο, το πήρα και το σκάσαμε μέσα στη νύχτα. Κι εκείνοι με κυνηγούσαν, και μ' είχαν φτάσει όταν τους πήρα είδηση. Μια και δυο, πήδηξα στον πάγο. Ούτ' εγώ ξέρω πώς τα κατάφερα και πέρασα απέναντι. Το μόνο που ξέρω είναι πως κάποιος με βοήθησε ν' ανέβω στην όχθη.

Η γυναίκα ούτε αναστέναζε ούτε έκλαιγε. Είχαν στεγνώσει πια τα δάκρυά της. Όλοι όμως γύρω της είχαν συγκινηθεί.

Τα δυο αγόρια, ύστερα από ένα απελπισμένο ψάξιμο στις τσέπες τους αναζητώντας τα μαντίλια τους, που όμως δε βρίσκονταν εκεί που τους τα είχε βάλει η μητέρα τους, είχαν χωθεί μέσα στις δίπλες της φούστας της και σκούπιζαν εκεί τα μάτια και τις μύτες τους, κλαίγοντας γοερά. Εκείνη πάλι έκρυβε το πρόσωπό της με το μαντίλι της, ενώ η γριά Ντίνα, με το μαύρο πρόσωπό της μούσκεμα απ' το κλάμα, έλεγε και ξανάλεγε: «Ο Θεός να μας λυπηθεί!». Όσο για το γερο-Κατζού, εκείνος έτριβε με τα μανίκια του τα μάτια του κι επαναλάμβανε κι αυτός κάθε τόσο τα ίδια λόγια. Ο γερουσιαστής μας ήταν πολιτικός, βέβαια, και δεν μπορούσε να περιμένει κανείς ότι θα βάλει τα κλάματα σαν τους κοινούς θνητούς.. Είχε γυρίσει λοιπόν τη ράχη του στους άλλους και, κοιτάζοντας έξω απ' το παράθυρο, ήταν απορροφημένος με το καθάρισμα των ματογουαλιών του και με το λαιμό του, που είχε ξαφνικά κλείσει κι έπρεπε να

ξεροβήχει συνέχεια για να τον καθαρίσει κι αυτόν, φυσώντας πού και πού τη μύτη του, μ' έναν τρόπο που θα έβαζε σε υποψίες όποιον τον παρακολουθούσε προσεχτικά.

– Και πώς λες ότι ο αφέντης σου ήταν καλός; φώναξε ξαφνικά, καταπίνοντας με το ζόρι κάτι που του είχε καθίσει στο λαιμό.

– Μα ήταν καλός αφέντης, του απάντησε η ξένη. Το ίδιο κι η κυρά μου. Δεν μπορούσαν όμως να κάνουν αλλιώς. Χρωστούσαν λεφτά, ήταν χρεωμένοι. Κάποιος τους είχε στο χέρι κι έπρεπε να κάνουν ό,τι τους έλεγε αυτός. Τους είχα ακούσει που τα έλεγαν, είχα ακούσει και την κυρία να παρακαλάει και να ικετεύει για μένα. Μα δε γινόταν τίποτα. Πήρα λοιπόν κι εγώ το παιδί μου κι έφυγα.

– Σύζυγο δεν έχεις;

– Έχω, μα ανήκει σε άλλον αφέντη. Εκείνος είναι πραγματικά σκληρός και δεν τον αφήνει σχεδόν ποτέ να έρχεται να με βλέπει. Και γίνεται όλο και πιο σκληρός κι απειλεί να τον πουλήσει κι αυτόν στο Νότο. Μου φαίνεται πως δεν πρόκειται να τον ξαναδώ ποτέ.

Ο χαμηλός κι ήσυχος τόνος με τον οποίο είπε τούτα τα λόγια η γυναίκα θα έκανε κάποιον επιπόλαιο να νομίσει πως ήταν απαθής. Τα κατάμαυρα μάτια της, όμως, με το απύθμενο βάθος τους έλεγαν άλλα πράγματα σ' όποιον τα κοίταζε.

– Και πού έχεις σκοπό να πας τώρα, κακομοίρα μου; τη ρώτησε η κυρία Μπερντ.

– Στον Καναδά, αρκεί να μάθω προς τα πού πέφτει. Είναι πολύ μακριά αυτός ο Καναδάς;

– Κακομοιρούλα μου..., μουρμούρισε η κυρία Μπερντ.

– Λέτε να είναι πολύ μακριά; ξαναρώτησε μ' αφέλεια η γυναίκα.

– Πολύ πιο μακριά απ' ό,τι νομίζεις, φτωχιά μου, της απάντησε η κυρία Μπερντ. Θα δούμε όμως τι μπορούμε να κάνουμε για σένα. Ντίνα, στρώσ' της ένα κρεβάτι στο δικό σου δωμάτιο, που είναι κοντά στην κουζίνα, και το πρωί θα σκεφτούμε τι θα κάνουμε. Κι εσύ, ταλαίπωρη γυναίκα, μη φοβάσαι τίποτα. Έχε εμπιστοσύνη στο Θεό. Αυτός θα σε προστατέψει.

Η κυρία Μπερντ κι ο άντρας της γύρισαν στο σαλόνι· εκείνη κάθισε στη μικρή κουνιστή της πολυθρόνα, που την είχε πάντα μπροστά στο τζάκι, κι έπεσε σε βαθιά σκέψη. Όσο εκείνη κουνιόταν μπρος και πίσω, ο άντρας της βηματίζε πέρα δώθε, μονολογώντας: «Χμ, γκουχ, γκουχ. Πολύ άσχημη υπόθεση».

Τελικά, στάθηκε μπροστά στη γυναίκα του και της είπε:

– Μαίρη, εγώ λέω πως πρέπει να φύγει απόψε κιόλας από δω. Αυτός που την κυνηγάει θα κουβαληθεί απ' τα χαράματα εδώ πέρα. Αν ήταν μόνη της, θα την κρύβαμε και θα καθόταν ήσυχη μέχρι να ηρεμήσουν τα πράγματα. Το μικρό, όμως, πώς να το κρατήσεις ήσυχο; Όλο και από κάποια πόρτα ή παράθυρο θα ξετρυπώσει και θα τον δουν απ' έξω. Και θα 'ναι πολύ ωραίο, καταλαβαίνεις, να με πιάσουν... εμένα μ' αυτούς τους δυο εδώ πέρα τούτη ακριβώς τη

στιγμή! Όχι... Πρέπει να φύγουν, απόψε κιόλας.

– Απόψε; Δεν είναι δυνατό! Πού να πάνε;

– Ξέρω εγώ πού πρέπει να πάνε, της απάντησε ο γερούσιαστής πιάνοντας να φορέσει τις μπότες του με πολύ συλλογισμένο ύφος.

– Πολύ, πάρα πολύ άσχημη υπόθεση..., μονολόγησε αγκαλιάζοντας το πόδι του. Κι ωστόσο, δεν πρέπει να γίνει τίποτ' άλλο... Μωρέ, δεν πάνε στην οργή όλα! Αποφασισμένος πια, φόρεσε και την άλλη του μπότα και σηκώθηκε.

Η γυναίκα του ήταν διακριτικός άνθρωπος, μια γυναίκα που ποτέ στη ζωή της δεν είχε πει «είδες που σ' τα έλεγα;». Κι έτσι περίμενε υπομονετικά ν' ακούσει σε ποιες αποφάσεις είχε καταλήξει ο σύζυγος και κύριός της.

– Ξέρεις, μίλησε κάποια στιγμή εκείνος, ο παλιός μου πελάτης ο βαν Τρομπ ήρθε εδώ απ' το Κεντάκυ, απελευθέρωσε όλους του τους σκλάβους κι αγόρασε ένα κτήμα επτά μίλια πιο πάνω, μέσα στο δάσος. Κανείς δεν πάει εκεί πέρα, εκτός κι αν γυρεύει συγκεκριμένα αυτόν. Κι ούτε που μπορείς να το βρεις εύκολα αυτό το μέρος. Εκεί η γυναίκα θα είναι ασφαλής. Το κακό όμως είναι πως κανείς εκτός από μένα δεν μπορεί να οδηγήσει εύκολα προς τα κει μέσα στη μαύρη νύχτα.

– Γιατί; Ο Κατζού τα ξέρει μια χαρά όλα αυτά τα μέρη κι είναι πολύ ικανός οδηγός.

– Ναι, μα πρέπει να περάσει δυο φορές το χείμαρρο, κι η δεύτερη διάβαση είναι πολύ επικίνδυνη και πρέπει να ξέρεις καλά πού θα οδηγήσεις το αμάξι. Εγώ έχω περάσει εκατό φορές από κει. Λοιπόν, άκου πώς θα γίνει. Ο Κατζού θα ζέψει τ' άλογα γύρω στα μεσάνυχτα, όσο πιο ήσυχα μπορεί, και θα την πάω εγώ εκεί. Ύστερα, για να μπερδέψουμε τα ίχνη μας, θα με πάει ο Κατζού στην επόμενη ταβέρνα, απ' όπου θα πάρω την άμαξα για το Κολόμπους. Περνάει κατά τις τρεις με τέσσερις, κι έτσι θα φανεί πως γι' αυτό γυρίζω στους δρόμους νυχτιάτικα. Φοβάμαι όμως πως θα νιώθω πολύ φτηνός και γελοίος ανάμεσα στους συναδέλφους μου ύστερα από όλ' αυτά που έγιναν και ειπώθηκαν. Μα δε γίνεται αλλιώς!

– Τζον, η καρδιά σου είναι καλύτερη απ' το κεφάλι σου σε τούτη την περίπτωση, του είπε η γυναίκα του χαϊδεύοντάς του το χέρι. Μα θα μπορούσα ποτέ να σ' αγαπάω αν δε σε ήξερα καλύτερα απ' όσο ξέρεις εσύ τον εαυτό σου;

Ο άντρας της τη φίλησε και κίνησε να πάει να δώσει οδηγίες. Στην πόρτα όμως στάθηκε κι είπε με κάποιο δισταγμό:

– Μαίρη, δεν ξέρω πώς θα το πάρεις, μα... Να, σκέφτομαι εκείνο το συρτάρι με τα πράγματα του φτωχού μας του Χένρυ.

Και βιαστικά δρασκέλισε το κατώφλι κι έκλεισε την πόρτα πίσω του.

Η γυναίκα του πήγε κι άνοιξε την πόρτα της μικρής κρεβατοκάμαρας που βρισκόταν δίπλα στη δική της, πήρε ένα κερί και τ' ακούμπησε πάνω στη σιφονιέρα που υπήρχε εκεί μέσα.

Συλλογισμένη, άπλωσε το χέρι, πήρε ένα κλειδί και ξεκλείδωσε το μεγάλο συρτάρι του επίπλου, ενώ τα δυο αγόρια της, που την είχαν ακολουθήσει, στέκονταν στην πόρτα και την κοίταζαν σοβαρά. Για όλους τους το άνοιγμα αυτού του συρταριού έμοιαζε σαν να ξανάνοιγε ένας μικρός τάφος.

Αργά αργά η κυρία Μπερντ τράβηξε το συρτάρι. Μέσα του υπήρχαν ένα σωρό ζακετάκια διάφορων σχεδίων και χρωμάτων, ποδίτσες και στοίβες καλτσάκια. Κι από ένα κομμάτι χαρτί, στο οποίο ήταν τυλιγμένα, ξεπρόβαλαν οι μύτες ενός ζευγαριού παπουτσιών, φαγωμένες και ξεβαμμένες. Στο ντουλάπι από κάτω βρισκόταν ένα ξύλινο αλογάκι, ένα καρότσι και μια μπάλα... Ενθυμήματα μαζεμένα με δάκρυα και πόνο ψυχής.

Η γυναίκα κάθισε χάμω δίπλα στο έπιπλο, ακούμπησε το κεφάλι της στο ανοιχτό συρτάρι και μούσκεψε το περιεχόμενό του με τα δάκρυά της.

Απότομα σήκωσε το κεφάλι και βάλθηκε να μαζεύει με νευρικές κινήσεις τα πιο απλά και γερά πράγματα, για να τα κάνει έναν μπόγο.

– Μαμά, της είπε ένα από τ' αγόρια αγγίζοντας απαλά το μπράτσο της, θα χαρίσεις αυτά τα πράγματα;

– Καλά μου παιδιά, αποκρίθηκε απαλά η μητέρα, αν ο αγαπημένος μας ο μικρούλης ο Χένρυ μάς βλέπει από κει ψηλά, θα χαίρεται που το κάνουμε αυτό το πράγμα. Δεν πήγαινε η καρδιά μου να τα χαρίσω αυτά τα πράγματα σε κάποιο κοινό άτομο, σε κάποιο ευτυχισμένο παιδί. Τα δίνω όμως σε μια μητέρα σπαραγμένη από τη λύπη και τον πόνο περισσότερο κι από μένα. Κι ελπίζω μαζί μ' αυτά να έχει και την ευλογία του Θεού.

Έπειτα, γυρίζοντας στο δωμάτιό της, πήρε από την ντουλάπα της ένα δυο απλά φορέματα και κάθισε να τα μακρύνει, όπως της είχε υποδείξει ο άντρας της. Κι απασχολήθηκε με τούτη τη δουλειά μέχρι που το ρολόι στη γωνία χτύπησε μεσάνυχτα και στην εξώπορτα ακούστηκαν ρόδες και οπλές αλόγων.

– Μαίρη, είπε ο άντρας της μπαίνοντας στο δωμάτιο με το παλτό του στο χέρι, ξύπνησέ τη τώρα. Πρέπει να πηγαίνουμε.

Η κυρία Μπερντ έβαλε βιαστικά τα διάφορα πράγματα που είχε συγκεντρώσει σ' ένα μπαουλάκι, είτε του άντρα της να το πάει στην άμαξα και πήγε να ξυπνήσει την ξένη, να την ντύσει με τα δικά της ρούχα και να την ανεβάσει, με το παιδί της αγκαλιά, στην άμαξα. Σαν κάθισε, η Ελίζα έσκυψε απ' το παράθυρο κι άπλωσε το χέρι της –ένα χέρι τόσο όμορφο κι απαλό όσο και της ευεργέτιδάς της– κι η κυρία Μπερντ τής το 'σφιξε. Ταυτόχρονα κάρφωσε τα μεγάλα μαύρα της μάτια στο πρόσωπο της λευκής γυναίκας κι έκανε να μιλήσει. Κούνησε δυο τρεις φορές τα χείλη της, μα ήχος δε βγήκε από μέσα τους. Σήκωσε τότε το χέρι της, έδειξε κατά τον ουρανό και, πέφτοντας πίσω στο κάθισμα, έκρυψε το πρόσωπό της στις παλάμες της. Η πόρτα έκλεισε μπροστά της κι η άμαξα ξεκίνησε.

Μα τι κατάσταση αλήθεια ήταν τώρα κι αυτή για έναν πατριώτη γερουσιαστή, που είχε περάσει όλη την προηγούμενη βδομάδα ψηφίζοντας νόμους ενάντια στους δραπετές δούλους κι όσους τους βοηθούσαν!...

Σ' ένα δρόμο όλο λακκούβες, αγκωνάρια, χοντρές ρίζες δέντρων, πνιγμένη στις λάσπες και τα νερά, η άμαξα προχωρούσε αγκομαχώντας και ταρακουνώντας τους επιβάτες, που έπεφταν μια από τη μια πλευρά και μια από την άλλη. Κάποια στιγμή η άμαξα κόλλησε στη λάσπη, κι όσο κι αν φώναζε ο Κατζού στ' άλογα, εκείνα δεν μπορούσαν να την ξεκολλήσουν. Περνώντας η ώρα, κι ενώ ο γερουσιαστής άρχιζε να χάνει την υπομονή του, η άμαξα ήρθε στα ίσια, προχώρησε, αλλά έπεσε με τις δυο μπροστινές ρόδες σε μια άλλη λακκούβα. Με τέτοια επεισόδια και τέτοιο ρυθμό προχωρούσαν, μέχρι που ύστερα από ένα τρομακτικά δυνατό τράνταγμα, που τους τίναξε όρθιους κι ύστερα τους βρόντηξε στα καθίσματά τους, η άμαξα σταμάτησε για τα καλά. Τότε ο Κατζού εμφανίστηκε στην πόρτα. –Συγγνώμη, κύριε, μα εδώ το μέρος είναι πολύ άσχημο. Δεν ξέρω πώς θα το προσπεράσουμε. Ίσως χρειαστεί να βάλουμε σανίδες κάτω από τις ρόδες.

Ο γερουσιαστής πήγε να κατέβει, και βούλιαξε μέχρι τα γόνατα στη λάσπη. Προσπάθησε να κρατήσει την ισορροπία του, δεν τα κατάφερε κι έπεσε ανάσκελα στο βούρκο· κι όταν τον έβγαλε έξω ο Κατζού, ήταν κυριολεκτικά σ' αξιοθρήνητη κατάσταση.

Μ' αυτά και μ' αυτά, για να μην κουράζουμε άλλο τους αναγνώστες μας, η νύχτα κόντευε να τελειώσει, όταν η καταλασπωμένη άμαξα βγήκε από το χείμαρρο στάζοντας, για να σταθεί μπροστά στην πόρτα ενός μεγάλου αγροτόσπιτου.

Χρειάστηκε να κάνουν πολύ θόρυβο για να ξυπνήσουν τους ενοίκους, μα τελικά ο ιδιοκτήτης του σπιτιού ήρθε και ξεκλείδωσε την πόρτα. Ήταν ένας άντρας ψηλός και χοντροφτιαγμένος, σωστή αρκούδα, που φορούσε μόνο ένα κόκκινο φανελένιο πουκάμισο και τις κάλτσες του. Το αξύριστο πρόσωπό του κι ο θάμνος από ξανθά μαλλιά που φύτρωνε αγκαθωτός κι ανακατωμένος στο κεφάλι του έκαναν ακόμα πιο άγρια την όψη του. Για μερικές στιγμές ο άνθρωπος αυτός στάθηκε στο κατώφλι κοιτάζοντας στο φως ενός κεριού τα πρόσωπα των ταξιδιωτών με μια πραγματικά κωμική έκφραση. Κι ο γερουσιαστής χρειάστηκε να παιδευτεί αρκετά για να του δώσει να καταλάβει τι ακριβώς συνέβαινε.

Ο Τίμιος γερο-Τζον βαν Τρομπ είχε κάποτε μεγάλες εκτάσεις και πολλούς σκλάβους στην πολιτεία του Κεντάκυ. Έμοιαζε στα πάντα, εκτός απ' το τομάρι της, στην αρκούδα, κι όπως η καρδιά του ήταν εξίσου μεγάλη με την τεράστια κορμοστασιά του, ένιωθε να τον πνίγει όλο και πιο πολύ η ύπαρξη ενός συστήματος που βασανίζει τελικά το ίδιο καταπιεστή και καταπιεζόμενο. Έτσι, αναπότρεπτα, ήρθε μια μέρα που, όσο μεγάλη κι αν ήταν η καρδιά του, δεν άντεξε άλλο. Έχωσε το πορτοφόλι του στην τσέπη του, πέρασε απέναντι στο Οχάιο, αγόρασε μια τεράστια έκταση πλούσιας καλλιεργήσιμης γης, σύνταξε χαρτιά που έκαναν ελεύθερους όλους τους δούλους του –άντρες, γυναίκες και παιδιά– τους φόρτωσε σε κάρα και τους έστειλε να εγκατασταθούν στην καινούρια του ιδιοκτησία. Κι ύστερα, ο Τίμιος Τζον εγκαταστάθηκε κι αυτός σε ένα μεγάλο κτήμα, ήσυχος με τη συνείδησή του.

– Πιστεύεις ότι είσαι άνθρωπος που θα έκρυβε μια κακόμοιρη γυναίκα και το παιδί της απ' τους δουλεμπόρους που την κυνηγούν; τον ρώτησε έξω απ' τα δόντια ο γερουσιαστής.

– Έτσι λέω, απάντησε με έμφαση ο Τίμιος Τζον.

– Καλά το κατάλαβα.

– Ας έρθει όποιος θέλει εδώ, ξαναμίλησε ο καλός άνθρωπος ψηλώνοντας κι άλλο το τεράστιο μυώδες κορμί του. Είμαι έτοιμος να τον υποδεχτώ. Έχω επτά γιους, ένα κι ογδόντα ψηλό τον καθένα, που είναι κι αυτοί έτοιμοι για όλα. Πήγαινε να δώσεις τα χαιρετίσματά μας στους δουλέμπορους και πες τους ότι μπορούν να κοπιήσουν όποτε θέλουν. Κι ο Τζον έσκασε στα γέλια.

Κουρασμένη, ταλαιπωρημένη, ξέπνοη, η Ελίζα σύρθηκε μέχρι την πόρτα, κρατώντας το βαθιά κοιμισμένο παιδί της στην αγκαλιά της. Ο σκληροτράχηλος άντρας έφερε το κερί στο πρόσωπό της για να τη δει καλύτερα, μούγκρισε όλο συμπάθεια, άνοιξε την πόρτα ενός μικρού υπνοδωματίου, που βρισκόταν δίπλα στην κουζίνα, και της έκανε νόημα να περάσει. Ύστερα άναψε ένα καινούριο κερί, που βρισκόταν πάνω στο τραπέζι του δωματίου, και στράφηκε στην Ελίζα.

– Κοπέλα μου, της είπε, μη φοβάσαι σταλιά, όποιος κι αν είναι να 'ρθει εδώ. Είμαι συνηθισμένος σε κάτι τέτοια εγώ. Κι έδειξε μερικά καλογουαλισμένα ντουφέκια που ήταν κρεμασμένα πάνω από το τζάκι. Όσοι με γνωρίζουν ξέρουν καλά πως είναι πολύ ανθυγιεινό να προσπαθήσουν να πάρουν κάποιον από το σπίτι μου παρά τη θέλησή μου. Πέσε λοιπόν να κοιμηθείς, και να 'σαι τόσο ήσυχη όσο θα 'σουν αν σε νανούριζε η μάνα σου.

Κλείνοντας πίσω του την πόρτα, στράφηκε στο γερουσιαστή.

– Σπάνια ομορφιά αυτή η κοπέλα. Α, όσο πιο όμορφες είναι τόσο πιο συχνά αναγκάζονται να το σκάσουν, αν είναι καθωσπρέπει γυναίκες. Ξέρω τι σου λέω.

Με λίγα λόγια, ο γερουσιαστής του είπε τότε την ιστορία της Ελίζας.

– Πο, πο, πο! έκανε με οίκτο ο καλός άνθρωπος. Και πρόσθεσε: «Καλά θα κάνεις να πλαγιάσεις κι εσύ εδώ, μέχρι να ξημερώσει. Θα πω να σου ετοιμάσουν κρεβάτι.

– Σ' ευχαριστώ, καλέ μου φίλε, του απάντησε ο γερουσιαστής, μα πρέπει να προλάβω την άμαξα για το Κολόμπους.

– Τότε θα έρθω μαζί σου να σου δείξω ένα δρόμο καλύτερο από κείνον που πήρες για να 'ρθεις εδώ.

Ο Τζον ντύθηκε, πήρε μια λάμπα θυέλλης κι έδειξε στο γερουσιαστή ένα δρόμο που ξεκινούσε απ' το πίσω μέρος του σπιτιού του. Όταν χωρίζονταν, εκείνος του έβαλε στο χέρι ένα δεκαδόλαρο.

– Για κείνη, του είπε απαλά.

– Εντάξει, απάντησε εξίσου απλά κι ο Τζον. Και, σφίγγοντας τα χέρια, χωρίστηκαν.

Τον παίρνουν σαν εμπόρευμα

Το φλεβιατάτικο πρωινό φάνταζε γκριζο και υγρό μέσα απ' το παράθυρο της καλύβας του μπαρμπα-Θωμά, όπου κρεμασμένα πρόσωπα και σφιγμένες καρδιές σέρονταν εδώ κι εκεί. Πάνω στο τραπέζι ήταν στρωμένο ένα σεντόνι κι η θεία Χλόη σιδέρωνε ένα πουκάμισο, ενώ δυο ακόμα ήταν περασμένα στη ράχη μιας καρέκλας. Κάθε τόσο, εκεί που ίσιωνε με περισσή φροντίδα την καθεμιά ζάρα του πουκάμισου, η καλή γυναίκα σταματούσε και σκούπιζε τα δάκρυα που κυλούσαν από τα μάτια της.

Λίγο πιο κει καθόταν ο Θωμάς με τη Βίβλο ανοιχτή στα γόνατά του και το κεφάλι του ακουμπισμένο στο χέρι του. Κανείς τους δε μιλούσε. Ήταν νωρίς ακόμα και τα παιδιά κοιμόνταν στο κρεβάτι τους.

– Τελευταία φορά που τα κοιτάζω, είπε θλιμμένα ο Θωμάς κι έσκυψε από πάνω τους.

Η θεία Χλόη δεν του απάντησε. Έτριβε μόνο ξανά και ξανά το χοντρό πουκάμισο, μέχρι που, ακουμπώντας μ' απελπισία κάτω το βαρύ της σίδερο, κάθισε κι έβαλε τα κλάματα.

– Ξέρω πως πρέπει να σκύβουμε το κεφάλι στη μοίρα μας, είπε, μα ωστόσο, Θεέ μου, πώς είναι δυνατό να το κάνω; Αν ήξερα τουλάχιστον πού θα πας ή τι δουλειά θα

σε βάλουν να κάνεις! Η κυρά λέει πως θα προσπαθήσει να σε ξαναγοράσει σε κάνα δυο χρόνια. Όμως, Χριστέ μου, κανείς απ' όσους πήγαν εκεί κάτω δε γύρισε ποτέ του πίσω! Τους σκοτώνουν εκεί κάτω! Έχω ακούσει πώς τους σκοτώνουν με τη δουλειά σ' εκείνες τις φυτείες!...

– Χλόη, ο ίδιος Θεός που υπάρχει εδώ θα υπάρχει κι εκεί.

– Ναι, μάλλον, μα ο Θεός αφήνει μερικές φορές να συμβαίνουν τρομερά πράγματα.

– Χλόη, βρίσκομαι στα χέρια του Θεού. Δεν μπορεί να συμβεί τίποτα παραπάνω απ' όσα θέλει Εκείνος. Και Τον ευχαριστώ πραγματικά που πουλήθηκα εγώ και φεύγω για το Νότο, παρά εσύ ή τα παιδιά. Εδώ είστε ασφαλείς εσείς. Ό,τι είναι να συμβεί, θα συμβεί σε μένα. Κι ο Κύριος θα με βοηθήσει. Το ξέρω πως θα με βοηθήσει.

– Δε με παρηγορούν αυτά που μου λες, του αποκρίθηκε η γυναίκα του. Μα δε βγαίνει τίποτα και που τα συζητάμε. Στάσου τώρα να σου φτιάξω ένα καλό πρωινό, γιατί ούτε ο Θεός δεν ξέρει πότε θα ξαναφάς.

Για να καταλάβει κανείς καλύτερα τα βάσανα των νέγων που πουλιόνταν στο Νότο, πρέπει να έχει υπόψη του πόσο δυνατά αγαπάει αυτή η φυλή και πόσο δένεται με τον τόπο της και τους ανθρώπους της. Οι νέγροι δεν είναι από τη φύση τους τολμηροί κι επιχειρηματικοί. Προσθέστε τώρα σ' αυτό και όλους τους φόβους και τους τρόμους που μ' αυτούς ντύνει η αμάθεια το άγνωστο, καθώς και το γεγονός ότι απ' τη μέρα της γέννησής τους οι νέγροι είχαν μπροστά στα μάτια τους το φάσμα της υπέρτατης τιμωρίας: να τους πουλήσουν στο Νότο... Η απειλή που τους τρομοκρατούσε περισσότερο κι απ' την απειλή του βούρδουλα ή των βασιανιστηρίων ήταν το να τους φορτώσουν στο ποταμόπλοιο και να τους στείλουν «κάτω». Ακόμα και στα

τραγούδια τους είχε μπει λυπητερά αυτή η πορεία προς το νότιο μέρος του ποταμού:

*Η χώρα εκείνη η μακρινή,
που απ' αυτή κανένας δε γυρίζει.*

Το απλό πρωινό φαγητό άχνιζε πια στο τραπέζι. Η κυρία Σέλμπυ είχε επιτρέψει στη Χλόη να λείψει απ' τα καθήκοντά της στην κουζίνα εκείνη την ημέρα, κι η απλοϊκή της ψυχή είχε βρει την έκφρασή της στην προετοιμασία του πρωινού.

Είχε σφάξει και μαγειρέψει το καλύτερό της κοτόπουλο, είχε φτιάξει πιτάκια όπως ακριβώς τα ήθελε ο άντρας της, κι είχε κατεβάσει από το ράφι τα βάζα με τις μαρμελάδες και τα γλυκά του κουταλιού, που μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις παρουσίαζε.

– Ποπό, πρωινό που έχουμε σήμερα! φώναξε θριαμβευτικά ο Μωυσής, αρπάζοντας ένα κομμάτι κοτόπουλο.

Απότομα η θεία Χλόη τού κατάφερε ένα δυνατό μπάτσο.

– Πάρε δρόμο! του φώναξε. Δεν ντρέπεσαι να στέκεσαι σαν το όρνιο πάνω απ' το τελευταίο πρωινό που θα φάει στο σπίτι ο κακομοίρης ο πατέρας σου;

– Ω, Χλόη, την έκοψε απαλά ο Θωμάς.

– Συγχώρεσέ με, του απάντησε εκείνη, κρύβοντας το πρόσωπό της με την ποδιά της. Η στενοχώρια με κάνει να φέρομαι άσχημα...

Τα παιδιά είχαν απομείνει ακίνητα σαν μαρμαρωμένα και κοίταζαν μια τον πατέρα και μια τη μητέρα τους, ενώ το μικρό κρεμάστηκε απ' τη φούστα της Χλόης και ξέσπασε σε γοερό κλάμα.

– Ελάτε! μίλησε η μάνα, σηκώνοντας στα χέρια το μικρό της. Πάει, πέρασε. Ελάτε να φάτε. Αυτό ήταν το καλύτερό μου κοτόπουλο. Αγοράκια μου, η μαμά σας σας θύμωσε χωρίς λόγο.

Τα παιδιά δε χρειάζονταν να τους το ξαναπεί κανείς. Όρμησαν με μεγάλο ζήλο στα φαγώσιμα, που έτσι κι αλλιώς οι μεγάλοι μόλις που τ' άγγιξαν.

– Να σου μαζέψω τα ρούχα σου τώρα, είπε η θεία Χλόη σαν απόφαγαν. Κι ας είναι να σ' τα πάρει όλα εκείνος! Τους ξέρω εγώ πόσο κακοί είναι αυτοί οι τύποι! Λοιπόν, το φανελένιο σώβρακο για τους ρευματισμούς είναι εδώ, στη γωνία. Να το προσέχεις σαν τα μάτια σου, δεν πρόκειται να βρεθεί κανείς να σου φτιάξει άλλο. Από δω είναι τα παλιά σου πουκάμισα κι από δω τα καινούρια. Τις κάλτσες σου τις μαντάρισα όλες με τ' αυγά χτες το βράδυ. Οχ, Θεούλη μου, ποιος θα σ' τις ξαναμαντάρει τώρα; Και, συνεπαρμένη ξανά απ' τον πόνο της, η θεία Χλόη ακούμπησε το κεφάλι της στο κασόνι που μέσα του έβαζε τα πράγματα του άντρα της, κι έβαλε τα κλάματα. Κι όσο σκέφτομαι πως δε θα 'χεις πια κανένα να σε φροντίζει...

Τ' αγόρια, που είχαν ξεπαστρέψει ό,τι υπήρχε και δεν υπήρχε στο τραπέζι, άρχισαν τώρα να συλλογίζονται κάπως την κατάσταση. Βλέποντας τη μητέρα τους να κλαίει και τον πατέρα τους να είναι τόσο μελαγχολικός, άρχισαν κι αυτά να κλαψουρίζουν και να τρίβουν τα μάτια τους.

Όσο για την μπέμπα, αυτή την είχε πάρει στα γόνατά του ο μπαρμπα-Θωμάς και την άφηνε να τον βασανίζει όσο τραβούσε η ψυχή της, να του τραβολουγάει τα μαλλιά και να του γδέρνει το πρόσωπο, βγάζοντας χαρούμενες φωνούλες.

– Χαζογέλα τώρα όσο μπορείς, κακόμοιρο πλασματάκι..., μονολόγησε η θεία Χλόη. Θα μεγαλώσεις κι εσύ και θα ζήσεις να δεις τον άντρα σου να πουλιέται. Ίσως πάλι να πουλήσουν κι εσένα την ίδια. Το ίδιο και τούτα τ' αγόρια. Γιατί δεν πρόκειται να έχει ποτέ τίποτα δικό του ο νέγρος...

Εκείνη τη στιγμή, ένα από τα παιδιά φώναξε:

– Έρχεται η κυρία!

– Αποκλείεται να έρχεται για καλό, είτε η θεία Χλόη. Η κυρία Σέλμπυ μπήκε στο σπιτάκι κι η μαγειρίσσα, με ύφος πολύ γκρινιάρικο και παγερό, της έβαλε μια καρέκλα να καθίσει. Εκείνη όμως δεν έδειξε να το προσέχει. Χλωμή και ταραγμένη, στράφηκε στον μπαρμπα-Θωμά.

– Θωμά, του είπε, ήρθα να... Η φράση της κόπηκε στη μέση, κι έβαλε τα κλάματα έτσι όπως τους κοίταζε όλους γύρω της.

– Έλα, κυρά μου, μη! Μη! της είπε η Χλόη, ξεσπώντας κι εκείνη σε λυγμούς.

Για λίγο έκλαψαν ομαδικά. Και σε κείνα τα δάκρυα που έχυναν μαζί οι ταπεινοί και οι τρανοί ξεπλύθηκε κι έλιωσε όλη η κακία κι η οργή που φούσκωνε τις καρδιές των καταπιεσμένων.

– Καλέ μου άνθρωπε, είπε μετά από λίγο η κυρία Σέλμπυ, δεν έχω να σου δώσω κάτι που να μπορεί να σε ωφελήσει. Αν σου δώσω χρήματα, θα σ' τα πάρουν. Σου ορκίζομαι όμως, ενώπιον του Θεού, πως θα μάθω πού βρίσκεσαι και θα σε φέρω πίσω, μόλις μπορέσω να μαζέψω τα αναγκαία χρήματα. Ως τότε, έχε εμπιστοσύνη στο Θεό.

Επάνω εκεί τα παιδιά έπιασαν να φωνάζουν πως έρχεται ο κύριος Χέιλυ, και την άλλη στιγμή μια άγρια κλοτσιά έστειλε την πόρτα να χτυπήσει στον τοίχο. Ο Χέιλυ ήταν στις κακές του ύστερα από τη χτεσινή κούραση και την αποτυχία του.

– Έλα, νέγρο, είπε. Είσαι έτοιμος; Υπηρέτης σας, μαντάμ, έβγαλε το καπέλο του στην κυρία Σέλμπυ σαν την είδε.

Η θεία Χλόη έκλεισε κι έδεσε με σκοινί το κασόνι, κι ύστερα γύρισε και κοίταξε το δουλέμπορο με μάτια που δεν έτρεχαν πια δάκρυα, μα πετούσαν αστραπές.

Ο Θωμάς σηκώθηκε τότε υπάκουα ν' ακολουθήσει τον καινούριο του αφέντη κι έριξε στον ώμο του το κασόνι του. Η γυναίκα του πάλι πήρε το μωρό της στην αγκαλιά και, με τ' αγόρια να κλαίνε πίσω της, ακολούθησε το Θωμά μέχρι το κάρο του Χέιλυ.

Εκεί, όλοι οι υπηρέτες κι οι εργάτες του κτήματος, νέοι και γέροι, είχαν μαζευτεί για ν' αποχαιρετήσουν τον παλιό τους φίλο. Τον σέβονταν, βλέπετε, το Θωμά, τόσο ως επικεφαλής τους όσο και σαν ιεροκήρυκα, κι όλοι πονούσαν και θλίβονταν τώρα που έφευγε έτσι.

– Αχ, Χλόη, εσύ τ' αντέχεις καλύτερα από μας, είπε μια από τις γυναίκες που τα δάκρυά της έτρεχαν ποτάμι.

– Εγώ όσα δάκρυα είχα τα έχυσα! αποκρίθηκε εκείνη κοιτάζοντας βλοσυρά το δουλέμπορο που πλησίαζε.

– Στο κάρο εσύ! φώναξε ο Χέιλυ στο Θωμά, ενώ οι νέγροι τον κοίταζαν με κατεβασμένα τα κεφάλια.

Ο Θωμάς ανέβηκε, κι ο άλλος τράβηξε κάτω από το κάθισμα κάτι χοντρούς χαλκάδες και του τους πέρασε στους αστραγάλους.

Βόγκος βαρύς βγήκε από τα στήθη όλων των συγκεντρωμένων, κι η κυρία Σέλμπυ φώναξε από τη βεράντα όπου είχε ανέβει:

– Κύριε Χέιλυ, σε διαβεβαιώνω πως αυτό το μέτρο είναι εντελώς άχρηστο.

– Δεν ξέρω, μαντάμ. Έχω χάσει κιόλας πεντακόσια δολάρια σ' αυτό εδώ το μέρος. Δεν παίρνω άλλα ρίσκα.

– Λυπάμαι που λείπει ο κύριος Τζορτζ, γύρισε τότε ο Θωμάς κι είπε στη γυναίκα του. Ο νεαρός, βλέπετε, είχε πάει να μείνει σ' ενός φίλου του, πριν μαθευτεί η μεγάλη ατυχία του Θωμά. Να δώσεις την αγάπη μου στον κύριο Τζορτζ, πρόσθεσε ο νέγρος.

Ο Χέιλυ μαστίγωσε τότε τ' άλογα κι ο Θωμάς αποχαιρέτησε μ' ένα τελευταίο θλιμμένο βλέμμα το παλιό του σπίτι.

Ο κύριος Σέλμπυ έλειπε εκείνη την ώρα. Είχε πουλήσει το Θωμά κάτω από την πιεστική ανάγκη για χρήματα, για να ξεφύγει από τη μέγκενη ενός ανθρώπου που φοβόταν. Το πρώτο συναίσθημα που είχε νιώσει σαν κλείστηκε η δουλειά ήταν ανακούφιση. Οι επιπλήξεις της γυναίκας του, όμως, τον είχαν κάνει να το μετανιώσει. Μάταια έλεγε λοιπόν στον εαυτό του πως είχε κάθε δικαίωμα να το κάνει αυτό που έκανε, πως όλοι έτσι έκαναν και πως μερικοί, μάλιστα, το έκαναν χωρίς καν να υπάρχει ανάγκη. Οι τύψεις τον έτρωγαν, κι έτσι σηκώθηκε και πήγε περιοδεία για

δουλειές, ελπίζοντας πως όλα θα είχαν τελειώσει μέχρι να γυρίσει.

Το κάρο με το Θωμά και το Χέιλυ προχωρούσε γρήγορα στο χωματόδρομο, μέχρι που χάθηκαν στο βάθος όλα τα γνώριμα σημάδια του μεγάλου κτήματος των Σέλμπυ. Σαν έκαναν ένα περίπου μίλι, ο Χέιλυ σταμάτησε απότομα μπροστά σ' ένα σιδεράδικο, έβγαλε ένα ζευγάρι χειροπέδες και πήγε στο σιδερά να του τις επιδιорθώσει.

– Είναι μικρές για τούτον, είπε δείχνοντας το Θωμά.

– Καλέ, αυτός είναι ο Θωμάς του Σέλμπυ! είτε ο σιδεράς. Δεν πιστεύω να τον πούλησε, ε;

– Ναι, τον πούλησε.

– Μωρέ, για φαντάσου! Ποιος θα το περίμενε; Τέλος πάντων. Δε χρειάζεται να τον αλυσοδέσεις αυτόν. Είναι το πιο αφοσιωμένο και καλό πλάσμα που...

– Ναι, ναι, ξέρω, τον έκοψε ο Χέλυ. Αυτά τα καλά σας πλάσματα είναι που θέλουν πιο πολύ απ' όλα να το σκάνε. Κι αφού έχουν πόδια, θα τα χρησιμοποιήσουν, να 'σαι σίγουρος. Γι' αυτό χρειάζονται δέσιμο.

– Ε, ξένε, καταλαβαίνεις πως εκείνες οι φυτείες κάτω στα νότια είναι το τελευταίο μέρος στο οποίο θέλουν να πάνε οι νέγροι του Κεντάκυ. Γιατί ξέρουν πως θα πεθάνουν ολοταχώς εκεί. Έτσι δεν είναι;

– Ναι, πραγματικά, πεθαίνουν γρήγορα εκεί. Απ' τη μια το κλίμα, απ' την άλλη τούτο ή εκείνο, κρατάνε πάντα ψηλά τη ζήτηση και κινείται η αγορά.

– Ο Θωμάς αφήνει πίσω τη γυναίκα και τα παιδιά του, ε;

– Ναι, μα θα βρει άλλη γυναίκα εκεί κάτω. Υπάρχουν αρκετές γυναίκες παντού, δόξα τω Θεώ!

Όση ώρα γινόταν αυτή η συζήτηση, ο Θωμάς καθόταν με ύφος περίλυπο έξω απ' το σιδεράδικο. Ξαφνικά άκουσε καλπασμό αλόγου πίσω του και, πριν το καλοκαταλάβει, ο κύριος Τζορτζ είχε πηδήξει από τ' αλόγο του μέσα στο κάρο, τον είχε αγκαλιάσει κι έκλαιγε και φώναζε ταυτόχρονα.

– Δε με νοιάζει ό,τι κι αν λένε όλοι τους! Εγώ λέω πως είναι πολύ κακό πράγμα αυτό! Είναι κακία τους και ντροπή τους! Αν ήμουν άντρας, δε θα το έκαναν! Και τον έπνιξαν τα δάκρυστά του.

– Αχ, κύριε Τζορτζ, πόσο χαίρομαι που με πρόλαβες! του είπε ο Θωμάς. Δεν τ' άντεχα να φύγω χωρίς να σε δω. Κουνήθηκε όμως απ' τη θέση του καθώς μιλούσε, κι ο Τζορτζ είδε την αλυσίδα στα πόδια του.

– Αίσχος! φώναξε ο νεαρός. Θα τον δείρω αυτό τον παλιόγερο!

– Όχι, κύριε Τζορτζ, δε θα το κάνεις. Και μη φωνάζεις τόσο. Θα μου βγει σε κακό αν τον θυμώσεις.

– Καλά τότε... Για το χατίρι σου και μόνο. Μα δεν είναι απαράδεκτα πράγματα αυτά; Μου το έκρυψαν εμένα, δεν μου είπαν κουβέντα, κι αν δεν ήταν ο Τομ Λίνκολν, ούτε που θα το είχα μάθει. Αλλά τους έκανα άνω κάτω κι εγώ όλους στο σπίτι!

– Δεν έπρεπε, κύριε Τζορτζ.

– Έπρεπε, δεν έπρεπε, είναι αίσχος! Κοίτα όμως εδώ, μπαρμπα-Θωμά! Και, κατεβάζοντας τη φωνή, γύρισε την πλάτη του στο σιδεράδικο και συνέχισε με μυστηριώδες ύφος: Σου έφερα το δολάριό μου!

– Ω! Μα δεν μπορώ να το πάρω, κύριε Τζορτζ! Με τίποτα στον κόσμο! του απάντησε συγκινημένος ο Θωμάς.

– Μα πρέπει να το πάρεις! Κοίταξε εδώ!... Είπα της θείας Χλόης πως θα σ' το φέρω, κι αυτή με συμβούλεψε να του ανοίξω μια τρύπα και να του περάσω ένα κορδόνι, για να μπορείς να το κρεμάσεις στο λαιμό σου και να το κρύψεις. Αλλιώς, μπορεί να σ' το πάρει αυτός ο κακός άνθρωπος. Όμως, Θωμά, σου λέω πως πολύ θα ήθελα να του τα ψάλω τουλάχιστον. Θ' ανακουφιζόμουν κάπως.

– Εσύ θ' ανακουφιζόσουν, κύριε Τζορτζ, εμένα όμως δε θα μου έβγαινε σε καλό.

– Καλά τότε, αποκρίθηκε ο Τζορτζ δένοντας το δολάριό του στο λαιμό του Θωμά. Κουμπώσου μέχρι επάνω τώρα. Και κάθε φορά που θα το κοιτάζεις, να θυμάσαι πως θα έρθω να σε βρω και να σε φέρω πίσω. Το συζητήσαμε με τη θεία Χλόη. Της είπα να μη φοβάται, θα το αναλάβω εγώ. Θα του κάνω τη ζωή μαύρη του πατέρα μέχρι να σε εξαγοράσει.

– Κύριε Τζορτζ, δεν πρέπει να μιλάς έτσι για τον πατέρα σου.

– Καλά, μπαρμπα-Θωμά, δεν το είπα με κακό σκοπό.

– Να είσαι καλό παιδί, κύριε Τζορτζ. Να προσέχεις τη μητέρα σου συνέχεια. Μην της γυρίσεις την πλάτη, όπως κάνουν συχνά τ' αγόρια. Ο Κύριος μας δίνει από δυο και τρεις φορές διάφορα πράγματα, μάνα όμως μας δίνει μόνο μία. Κι εκατό χρονών να φτάσεις, τέτοια γυναίκα δε θα ξαναβρείς. Να μεγαλώσεις και να είσαι η παρηγοριά της· έτσι, αγόρι μου; Σύμφωνα;

– Ναι, μπαρμπα-Θωμά, του αποκρίθηκε με σοβαρότητα το παιδί.

– Και να προσέχεις πώς μιλάς. Τ' αγόρια στην ηλικία σου γίνονται συχνά ξεροκέφαλα –είναι το φυσικό τους τέτοιο. Οι αληθινοί κύριοι όμως –όπως ελπίζω ότι θα γίνεις κι εσύ– δεν ασεβούν ποτέ απέναντι στους γονείς τους. Με το συμπάθιο που σου μιλάω έτσι, ε;

– Μπαρμπα-Θωμά, εσύ μου έδινες πάντα καλές συμβουλές.

– Είμαι μεγαλύτερος, γι' αυτό, του είπε ο Θωμάς χαϊδεύοντας τα σγουρά μαλλιά του αγοριού με το τεράστιο χέρι του.

– Λοιπόν, μπαρμπα-Θωμά, θα γίνω πολύ καλός άνθρωπος. Πρώτης τάξεως. Κι εσύ μη χάνεις το θάρρος σου. Θα σε φέρω πίσω στο σπίτι. Κι όταν γίνω άντρας, θα σου χτίσω μεγάλο σπίτι και θα 'χεις και σαλόνι με χαλί να πατάς πάνω του! Να δεις τι ωραία που θα περνάς τότε!

Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε στην πόρτα του σιδεράδικου ο Χέιλυ, με τις χειροπέδες στο χέρι.

– Άκου να σου πω, κύριε, του είπε μ' ένα ύφος όλο ανωτερότητα ο Τζορτζ κατεβαίνοντας απ' το κάρο, θα το πω

στους γονείς μου πώς φέρεσαι στον μπαρμπα-Θωμά!

– Με την ευχή μου, του απάντησε ο δουλέμπορος.

– Εγώ θα ντρεπόμουν να περάσω όλη μου τη ζωή αγοράζοντας άντρες και γυναίκες κι

αλυσοδέοντάς τους σαν να 'ναι ζώα! Κι εσύ θα έπρεπε να ντρέπεται! του αντιμίλησε ο Τζορτζ.

– Όσο οι δικοί σου οι σπουδαίοι κύριοι θέλουν ν' αγοράζουν άντρες και γυναίκες, τόσο κι εγώ θα είμαι ισάξιός τους, απάντησε ο Χέιλυ. Το να πουλάς είναι το ίδιο με το ν' αγοράζεις.

– Εγώ ούτε το ένα θα κάνω ούτε το άλλο όταν γίνω άντρας. Σήμερα ντρέπομαι που είμαι απ' το Κεντάκυ, κι ας περηφανευόμουν μέχρι τώρα γι' αυτό.

Κι ο Τζορτζ κορδώθηκε πάνω στ' άλογό του και κοίταξε άγρια γύρω του, λες και πίστευε πως θα εντυπωσίαζε όλη την πολιτεία με τα λόγια του.

– Λοιπόν, μπαρμπα-Θωμά, έχε γεια, στράφηκε στον αλυσοδεμένο σκλάβο. Και μη χάνεις το θάρρος σου.

– Έχε γεια, κύριε Τζορτζ, του αποκρίθηκε κι ο Θωμάς κοιτάζοντάς τον μ' αγάπη και θαυμασμό μαζί. Ο Θεός να σ' έχει καλά! Δεν έχει πολλούς σαν εσένα το Κεντάκυ.

Τ' αγόρι έφυγε, κι ο Θωμάς έμεινε να κοιτάζει πίσω του, μέχρι που χάθηκε στην πρώτη στροφή του δρόμου. Πάει κι ο τελευταίος του δεσμός με το σπίτι... Τώρα όμως είχε κρεμασμένο πάνω στην καρδιά του κάτι που τον ζέσταινε. Σήκωσε το χέρι και χαίδεψε το πολύτιμο δολάριο που είχε κρεμάσει στο στήθος του ο μικρός του φίλος.

– Λοιπόν, θα σου πω κάτι, Θωμά, άρχισε να λέει ο Χέιλυ πλησιάζοντας στο κάρο και ρίχνοντας μέσα τις χειροπέδες. Θέλω να ξεκινήσουμε καλά οι δυο μας, όπως κάνω πάντα με τους νέγρους μου. Αν μου φερθείς εντάξει, θα σου φερθώ κι εγώ εντάξει. Εγώ ποτέ δε φέρομαι σκληρά στους νέγρους μου. Κάνω ό,τι καλύτερο μπορώ γι' αυτούς. Βολέψου λοιπόν όσο μπορείς εκεί πέρα, κι άφησε τα κόλπα. Γιατί εγώ τα ξέρω όλα τα νέγρικά κόλπα, αλλά σε μένα δεν περνάνε. Άμα οι νέγροι είναι φρόνιμοι και δεν προσπαθούν να το σκάσουν, περνάνε καλά μαζί μου. Αλλιώς, ό,τι κι αν γίνει, το φταιξιμο είναι δικό τους.

Ο Θωμάς διαβεβαίωσε το Χέιλυ πως δεν είχε κανένα σκοπό να το σκάσει. Κι έτσι κι αλλιώς, είχε μες στα σίδερα τα πόδια του.

Εδώ όμως θ' αφήσουμε για λίγο το Θωμά.

Όπου και τ' «αντικείμενα» έχουν μυαλό και σκέφτονται

Ένα βροχερό απόβραδο, κάποιος ταξιδιώτης ξεπέζεψε στην πόρτα ενός μικρού επαρχιακού ξενοδοχείου κάπου στο Κεντάκυ. Στο μπαρ του ήταν μαζεμένο ένα παρδαλό πλήθος, που ο κακός καιρός το είχε κάνει ν' αναζητήσει καταφύγιο. Οι πιο χαρακτηριστικές φυσιογνωμίες εκεί μέσα ήταν οι ψηλοί και μεγαλόσωμοι άντρες του Κεντάκυ, με τα χοντρά κόκαλα και τις κυνηγετικές φορεσιές, που άπλωναν παντού τα ατέλειωτα μέλη τους κι έπιαναν όλο το χώρο με τα συμπράγκαλά τους – σωρός τα ντουφέκια στις γωνίες, σακούλια για το κυνήγι, φισεκλίκια, κυνηγόσκυλα και μικροί νέγροι, όλα ανάκατα. Δεξιά κι αριστερά από το τζάκι κάθονταν δυο μακρυπόδαροι κύριοι με τις καρέκλες τους γερμένες πίσω, τα καπέλα ριγμένα στο σβέρκο και τις λασπωμένες μπότες τους απλωμένες στο τζάκι για να στεγνώσουν – στάση πολύ συνηθισμένη στις ταβέρνες και στα μπαρ της αμερικάνικης Δύσης.

Ο μπάρμαν ήταν κι αυτός κεφάλτος και μεγαλόσωμος σαν τους πελάτες του και φορούσε κι αυτός το καπέλο του πάνω απ' τα μακριά και φουντωτά μαλλιά του. Εδώ θα πρέπει να πούμε πως όλοι εκεί μέσα φορούσαν αυτό το σύμβολο της αντρικής υπεροχής, το καπέλο. Από προβιά, τσόχα ή ψάθα, ρεπούμπλικα ή πλατύγυρο, όλα βρίσκονταν εκεί και διαλαλούσαν το αίσθημα ανεξαρτησίας εκείνων που τα φορούσαν. Θα μπορούσε κανείς να γράψει ολόκληρη μελέτη για τα είδη των καπέλων και τον τρόπο που τα φορούσαν οι κάτοχοί τους.

Διάφοροι νέγροι με φαρδιά πανταλόνια και πολύχρωμα πουκάμισα έτρεχαν εδώ κι εκεί, χωρίς να κάνουν ουσιαστικά τίποτα, μα δείχνοντας πως ήταν πρόθυμοι να κάνουν τον κόσμο άνω κάτω για το χατίρι του αφέντη τους και των φίλων του. Προσθέστε σ' αυτό το σκηνικό κι ένα τεράστιο τζάκι με μια χαρούμενη φωτιά να μουγκρίζει κεφάλτα και να τραβάει ίσια επάνω στην καπνοδόχο, καθώς όλες οι πόρτες και τα παράθυρα του μαγαζιού ήταν ορθάνοιχτα κι ο υγρός αέρας έκανε τις καμποτένιες κουρτίνες ν' ανεμίζουν, και θα έχετε μια πλήρη εικόνα μιας τυπικής ταβέρνας του Κεντάκυ.

Μέσα στους κόλπους μιας τέτοιας άνετης και κεφάλτης ομήγυρης μπήκε ο ταξιδιώτης που λέγαμε. Αυτός ήταν κοντός, τετράγωνος, πολύ καλοντυμένος κι είχε ένα ολοστρόγγυλο, καλοσυνάτο πρόσωπο. Τη βαλίτσα του και την ομπρέλα του την πρόσεχε πάρα πολύ, κι αρνήθηκε όλες τις προσφορές των υπηρετών να του τις κουβαλήσουν. Σαν μπήκε στην αίθουσα του μπαρ, κοίταξε γύρω του ανήσυχα κάπως, αποτραβήχτηκε στην πιο ζεστή γωνιά, έχωσε τα πολύτιμα υπάρχοντά του κάτω από μια καρέκλα, κάθισε και κοίταξε κάπως ανήσυχος ξανά τον ευυπόληπτο εκείνο κύριο που ακουμπούσε στη μια άκρη του τζακιού και είχε απλώσει τα πόδια του μέχρι την άλλη, μ' ένα θάρρος και μια αυθάδεια που θα τρώμαζε οποιονδήποτε άνθρωπο μ' αδύνατα νεύρα κι ιδιοτροπίες.

– Τι γίνεσαι λοιπόν, ξένε; απευθύνθηκε στο νεοφερμένο ο παραπάνω κύριος, εξαπολύοντας και μια τιμητική βολή από κίτρινο, απ' τον ταμπάκο, σάλιο προς το μέρος του.

– Καλά, νομίζω, αποκρίθηκε εκείνος κι έσκυψε για να μην τον πάρουν τα σκάγια.

– Κάνα νέο; ξαναμίλησε ο άλλος, βγάζοντας απ' την τσέπη του ένα κομμάτι ταμπάκο για μάρσημα κι ένα μεγάλο κυνηγετικό μαχαίρι.

– Τίποτα, απ' όσο ξέρω, αποκρίθηκε ο ταξιδιώτης.

– Μασάς; του πρόσφερε ταμπάκο μ' εντελώς συντροφικό ύφος ο κυνηγός.

– Όχι, ευχαριστώ, δεν είναι του γούστου μου, ζάρωσε στη θέση του ο ανθρωπάκος.

– Έτσι, ε; έκανε άνετα ο άλλος, κι έχωσε στο δικό του στόμα τον ταμπάκο, μπας και του τελειώσει το τελευταίο απόθεμα σάλιου, γιατί μετά ήταν χαμένος.

Ο ηλικιωμένος κύριος τινάζοταν τρομαγμένος κάθε φορά που ο ψηλέας «αδερφός» του πυροβολούσε προς τη μεριά του. Όταν όμως εκείνος το πρόσεξε, γύρισε τα κανόνια του προς άλλη κατεύθυνση και βάλθηκε να σημαδεύει την πυροστιά με τόση ακρίβεια, που, αν είχε αληθινό κανόνι, θα μπορούσε να καταλάβει ολόκληρη πόλη γκρεμίζοντάς της τα τείχη.

– Τι είναι αυτό εκεί; ρώτησε κάποια στιγμή ο ηλικιωμένος κύριος, δείχνοντας μια μεγάλη συντροφιά που είχε συγκεντρωθεί γύρω από μια αφίσα.

– Επικήρυξη νέγρου, απάντησε ξερά κάποιος.

Ο κύριος Γουίλσον –αυτό ήταν το όνομα του ηλικιωμένου ταξιδιώτη– σηκώθηκε απ' τη θέση του, ταχτοποίησε ακόμα πιο καλά τη βαλίτσα και την ομπρέλα του, φόρεσε τα γυαλιά του και διάβασε κι αυτός την επικήρυξη, που έλεγε τα παρακάτω:

Ο μιγάδας μου ο Τζορτζ μού το 'σκασε. Είναι ένα κι ογδόντα ψηλός, πολύ ανοιχτόχρωμος, με καστανά κατσαρά μαλλιά. Είναι πολύ έξυπνος, μιλάει ωραία, διαβάζει και γράφει. Θα προσπαθήσει να περάσει για λευκός. Είναι σημαδεμένος στην πλάτη και στους ώμους. Στο δεξί του χέρι έχει μπει με πυρωμένη σφραγίδα το γράμμα Χ. Δίνω τετρακόσια δολάρια σ' όποιον μου τον φέρει ζωντανό και το ίδιο ποσό σ' όποιον προσκομίσει αποδείξεις ότι σκοτώθηκε.

Ο μακρυπόδαρος βετεράνος που πολιορκούσε την πυροστιά σηκώθηκε εκείνη τη στιγμή, πήγε μπροστά στην αφίσα και την περιέλουσε με μια κίτρινη φτυσιά.

– Αυτή είναι η δική μου άποψη για το ζήτημα! είτε ξερά και ξανακάθισε στη θέση του.

– Γιατί το έκανες αυτό, ξένε; τον ρώτησε ο μπάρμαν.

– Το ίδιο θα κάνω και σ' αυτόν που έγγραψε το χαρτί, αν τον πετύχω εδώ πέρα, είτε ο ψηλέας κι έκοψε κι άλλο ταμπάκο για να μασήσει.

– Όποιος έχει δικό του ένα τέτοιο παιδί και δεν ξέρει να του φερθεί διαφορετικά, του αξίζει να το χάσει. Κάτι τέτοια χαρτιά ντροπιάζουν το Κεντάκυ. Αυτή είναι η γνώμη μου, για όποιον θέλει να την ξέρει!

– Έτσι είναι, είτε κι ο μπάρμαν, γράφοντας κάτι στο λογιστικό του κατάστιχο.

– Κι εγώ πιστεύω πως έχεις απόλυτο δίκιο, φίλε, του είπε κι ο κύριος Γουίλσον. Αυτός που

περιγράφεται στην επικήρυξη είναι πολύ καλός τύπος. Δούλεψε για μένα έξι χρόνια, στο εργοστάσιο συσκευασίας που έχω, κι ήταν ο καλύτερός μου συνεργάτης, κύριε. Είναι πανέξυπνος· έχει εφεύρει κι ένα μηχάνημα που λαναρίζει την κάνναβη. Πολύ χρήσιμο πράγμα, το χρησιμοποιούν ήδη αρκετά εργοστάσια. Την πατέντα την έχει κρατήσει τ' αφεντικό του.

– Ασφαλώς και την κράτησε. Βγάζει λεφτά από δαύτη, κι ύστερα γυρίζει και σημαδεύει το παιδί στο δεξί του χέρι. Μωρέ, αν είχα την ευκαιρία, θα τον σημάδευα κι εγώ, έτσι για να δει πώς είναι.

– Αυτοί οι μαύροι που τα ξέρουν όλα γίνονται εκνευριστικοί κι αυθάδεις, πετάχτηκε ένας άξεστος άνθρωπος απ' την άλλη άκρη του δωματίου. Γι' αυτό τους σημαδεύουν και τους χαρακώνουν. Άμα φέρονται καλά, δεν παθαίνουν τίποτα.

– Ο Θεός τους έκανε ανθρώπους, αποκρίθηκε ξερά ο ψηλέας, κι είναι πολύ δύσκολο πράγμα να τους κάνεις εσύ ζώα.

– Οι έξυπνοι νέγροι είναι μπελάς για τ' αφεντικά τους, επέμεινε ο άλλος, ερεθισμένος απ' την περιφρόνηση του ψηλέα. Τι τα θέλουν αυτοί όλα κείνα τα ταλέντα όταν δεν τα έχω εγώ; Το μόνο πράγμα που μπορούν να κάνουν με δαύτα είναι να σε βάζουν συνέχεια σε μπελάδες. Είχα κι εγώ ένα δυο τέτοιους τύπους, αλλά τους πούλησα κάτω στο ποτάμι. Θα τους έχανα έτσι και δεν τους πουλούσα.

– Τράβα τότε να κάνεις μια παραγγελία στο Θεό να σου φτιάξει ένα σετ μαύρους που να μην τους έχει δώσει καθόλου νιονιό και ψυχή, του είπε ο ψηλέας.

Την κουβέντα τους τη διέκοψε ο ερχομός ενός μόνιππου. Το αμαξάκι ήταν πολύ κομψό, μέσα του καθόταν ένας άντρας που έδειχνε σωστός τζέντλεμαν, ενώ το οδηγούσε ένας έγχρωμος υπηρέτης.

Η συντροφιά βάλθηκε να εξετάζει καλά καλά το νεοφερμένο, όπως κάνουν πάντα όσοι κάθονται αργόσχολοι τις βροχερές μέρες. Ο ξένος ήταν πολύ ψηλός, με σκουρόχρωμο δέρμα που θύμιζε Σπανιόλο, εκφραστικά κι ωραία μαύρα μάτια και κατάμαυρα σγουρά μαλλιά. Η καλοφτιαγμένη αετίσια μύτη του, τα λεπτά του χείλη κι η κομψότατη κορμοστασιά του εντυπωσίασαν αμέσως τους πάντες. Εκείνος πέρασε με άνεση ανάμεσά τους, έκανε νόημα στον υπηρέτη του πού ν' αφήσει το μπαούλο του, υποκλίθηκε στη συντροφιά και με το καπέλο στο χέρι προχώρησε νωχελικά προς το μπαρ. Εκεί δήλωσε ότι ήταν ο κύριος Χένρυ Μπάτλερ, απ' το Όκλαντς. Ύστερα γύρισε μ' αδιάφορο ύφος, πήγε μπροστά στην αφίσα και τη διάβασε.

– Τζιμ, είπε στον υπηρέτη του, δε συναντήσαμε έναν τέτοιο στο Μπέρναν;

– Ναι, αφέντη. Μόνο που για σημάδι στο χέρι δεν είμαι σίγουρος.

– Δεν κάθισα να το κοιτάξω, βέβαια, αποκρίθηκε αδιάφορα ο ξένος και χασμουρήθηκε. Ύστερα πήγε στον ξενοδόχο και ζήτησε ένα δωμάτιο, γιατί έπρεπε, λέει, να γράψει μερικά γράμματα επειγόντως.

Σε δυο λεπτά, ούτε ένας ούτε δυο, μα επτά νέγροι κάθε ηλικίας και φύλου έτρεχαν εδώ κι εκεί

για να ετοιμάσουν το δωμάτιο του αφέντη, ενώ εκείνος καθόταν σε μια καρέκλα στη μέση της αίθουσας και ψιλοκουβέντιαζε με το διπλανό του.

Ο εργοστασιάρχης, ο κύριος Γουίλσον, δεν είχε πάψει στιγμή να τον κοιτάζει με περιέργεια κι ανησυχία. Του φαινόταν πως κάπου τον ήξερε, μα δε θυμόταν πού. Κάθε τόσο, όποτε ο ξένος μιλούσε, έκανε κάποια κίνηση ή χαμογελούσε, τινάζοταν και κάρφωνε πάνω του τη ματιά του. Μα, μόλις το βλέμμα του συναντιόταν με το μαύρο, παγερό βλέμμα του άλλου, κοίταζε αμέσως αλλού. Κάποια στιγμή φαίνεται πως κάτι θυμήθηκε, γιατί απόμεινε να κοιτάζει τον ξένο με τέτοια κατάπληξη και τρομάρα, που ο άλλος σηκώθηκε και τον πλησίασε.

– Ο κύριος Γουίλσον, θαρρώ, του είπε σαν μόλις να είχε θυμηθεί ποιος είναι, και του άπλωσε το χέρι. Σας ζητώ συγγνώμη που δε σας θυμήθηκα νωρίτερα. Βλέπω όμως ότι κι εσείς με θυμηθήκατε. Ο κύριος Μπάτλερ είμαι, απ' το Όκλαντς.

– Ναι..., ναι, κύριε..., αποκρίθηκε σαν να ονειρευόταν ο κύριος Γουίλσον.

Εκείνη τη στιγμή πλησίασε ένας μικρός νέγρος κι ανάγγειλε πως το δωμάτιο του αφέντη ήταν έτοιμο.

– Τζιμ, φρόντισε τις αποσκευές, έκανε αδιάφορα ο ξένος αριστοκράτης. Κι ύστερα στράφηκε ξανά στον κύριο Γουίλσον και πρόσθεσε: Θα ήθελα να συζητήσουμε για κάποια δουλειά στο δωμάτιό μου, αν δεν έχετε αντίρρηση.

Ο κύριος Γουίλσον τον ακολούθησε σαν υπνοβάτης σ' ένα δωμάτιο του πάνω πατώματος, όπου έκαιγε δυνατά η φωτιά στο τζάκι κι οι υπηρέτες ταχτοποιούσαν κάτι τελευταίες λεπτομέρειες. Σαν έφυγαν πια, ο νέος άντρας κλείδωσε την πόρτα, έβαλε το κλειδί στην τσέπη του, σταύρωσε τα χέρια του στο στήθος και κοίταξε καταπρόσωπο τον κύριο Γουίλσον.

– Τζορτζ! έκανε εκείνος.

– Ναι, ο Τζορτζ..., του απάντησε ο νέος.

– Ούτε που θα το φανταζόμουν!

– Θαρρώ πως έχω μεταμφιεστεί πολύ καλά, είπε χαμογελαστά ο νέος. Λίγο ζουμί από καρύδια έκανε μελαψό το κιτρινάρικο δέρμα μου, κι έβαψα και τα μαλλιά μου μαύρα. Κι έτσι, δε μοιάζω καθόλου στην περιγραφή της επικήρυξης.

– Όμως, Τζορτζ! Παίζεις ένα πολύ επικίνδυνο παιχνίδι. Εγώ δε θα σ' το συμβούλευα.

– Παίρνω επάνω μου όλη την ευθύνη, του απάντησε με το ίδιο πάντα περήφανο χαμόγελο ο Τζορτζ.

Εδώ πρέπει να πούμε πως ο πατέρας του Τζορτζ ήταν λευκός κι η μητέρα του είχε την ατυχία να είναι μια όμορφη σκλάβα που έκανε παιδιά με τον αφέντη της· παιδιά που δε θα γνώριζαν ποτέ τους πατέρα. Από τη μεριά του πατέρα του λοιπόν, που ανήκε σε μια από τις πιο περήφανες οικογένειες του Κεντάκυ, είχε κληρονομήσει ωραία ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά κι

αδάμαστο πνεύμα. Από τη μητέρα του πάλι είχε πάρει μια ελαφρότατη απόχρωση μιγάδα στο δέρμα και κατάμαυρα μάτια. Κι όπως είχε ανέκαθεν αριστοκρατικούς τρόπους και κινήσεις γεμάτες χάρη, δεν του ήταν δύσκολο, έτσι που βιάστηκε, να παίξει το ρόλο του ισπανικής καταγωγής κυρίου που ταξιδεύει με τον υπηρέτη του.

Ο κύριος Γουίλσον ήταν ένας καλόκαρδος άνθρωπος, μα από θάρρος δεν είχε καθόλου. Κι έτσι βάλθηκε τώρα να βηματίζει πάνω κάτω στο δωμάτιο, βασανισμένος από δυο αλληλοσυγκρουόμενες σκέψεις: απ' τη μια ήθελε να βοηθήσει τον Τζορτζ, κι απ' την άλλη ήθελε να γίνονται σεβαστοί ο νόμος και η τάξη. Κι όσο βηματίζει τόσο μιλούσε:

– Απ' ό,τι βλέπω, Τζορτζ, το 'σκασες και έφυγες απ' το νόμιμο αφέντη σου. Δεν απορώ γι' αυτό, Τζορτζ, μα λυπάμαι κιόλας πολύ... Ναι, βέβαια, το θεωρώ καθήκον μου να σ' το πω αυτό...

– Γιατί λυπάστε, κύριε; τον ρώτησε ήρεμα ο Τζορτζ.

– Που σε βλέπω να περιφρονείς τους νόμους της πατρίδας σου.

– Της πατρίδας μου! τόνισε με πίκρα μια μια τις λέξεις ο Τζορτζ. Ποια άλλη πατρίδα εκτός από τον τάφο έχω εγώ; Και μακάρι να βρισκόμουν κιόλας εκεί μέσα!

– Όχι, όχι, Τζορτζ, δεν κάνει να μιλάς έτσι, είναι αντιχριστιανικό. Τζορτζ, έχεις ένα σκληρό αφέντη. Η συμπεριφορά του είναι αχαρακτήριστη. Δε θα τον υπερασπιστώ. Ξέρεις όμως πως ο άγγελος Κυρίου διέταξε την Άγαρ να επιστρέψει στην κυρία της και πως ο Απόστολος έστειλε πίσω στον αφέντη του τον Ονήσιμο.

– Μη μου αναφέρετε εμένα επεισόδια της Βίβλου, κύριε Γουίλσον, τον έκοψε ο Τζορτζ, και τα μάτια του πέταξαν σπίθες. Μη! Η γυναίκα μου είναι χριστιανή, και σκοπεύω να γίνω κι εγώ όταν θα βρεθώ κάπου που θα μπορώ να είμαι χριστιανός. Μα, όταν αναφέρετε τη Βίβλο σ' έναν άνθρωπο που βρίσκεται στη δική μου κατάσταση, είναι σαν να θέλετε να τον κάνετε να την απαρνηθεί μια για πάντα. Ωστόσο, εγώ είμαι πρόθυμος να θέσω την περίπτωση μου στον Παντοδύναμο και να τον ρωτήσω αν είναι κακό που ζητάω την ελευθερία μου.

– Είναι εντελώς φυσικό να έχεις τέτοια συναισθήματα, Τζορτζ, του απάντησε ο καλόκαρδος εργοστασιάρχης φυσώντας τη μύτη του. Εγώ όμως έχω καθήκον να μην τα ενθαρρύνω. Ναι, αγόρι μου, λυπάμαι πραγματικά για σένα. Η περίπτωσή σου είναι πολύ άσχημη, μα πρέπει να σκύβουμε το κεφάλι μπροστά στις βουλές του Κυρίου. Δεν το καταλαβαίνεις;

Ο Τζορτζ στεκόταν και τον κοίταζε με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, το κεφάλι γερμένο πίσω κι ένα πικρό χαμόγελο στα χείλη.

– Αναρωτιέμαι, κύριε Γουίλσον, τι θα κάνατε αν έρχονταν τώρα δα οι Ινδιάνοι και σας έπιαναν αιχμάλωτο, σας έπαιρναν μακριά απ' τη γυναίκα και τα παιδιά σας και σας έβαζαν να τους αλέθετε καλαμπόκι όλη σας τη ζωή. Θα το θεωρούσατε καθήκον σας να παραμείνετε σκλάβος τους; Εγώ νομίζω πως θ' αρπάζατε το πρώτο αδέσποτο άλογο που θα βρίσκατε μπροστά σας, και θα φεύγατε λέγοντας πως σας το έστειλε η Θεία Πρόνοια. Έτσι δεν είναι;

Ο μικροκαμωμένος κύριος απόμεινε να τον κοιτάζει με γουρλωμένα μάτια. Κι όπως δεν έβρισκε

τι να πει, βάλθηκε να ισιώνει τις ζάρες της ομπρέλας του.

– Τζορτζ, είπε τελικά, ξέρεις πως εγώ υπήρξα πάντα φίλος σου. Κι ό,τι λέω το λέω για το καλό σου. Εδώ πέρα αντιμετωπίζεις έναν πολύ μεγάλο κίνδυνο. Αποκλείεται να τα καταφέρεις. Κι αν σε πιάσουν, τα πράγματα θα είναι για σένα ακόμα χειρότερα από πριν. Μπορεί και να σε σκοτώσουν απ' το ξύλο, και σίγουρα θα σε πουλήσουν κάτω στο ποτάμι.

– Κύριε Γουίλσον, τα ξέρω όλα αυτά. Όμως..., με μια κίνηση άνοιξε το σακάκι του κι έδειξε δυο πιστόλια κι ένα μεγάλο μαχαίρι περασμένα στη ζώνη του. Ορίστε! Είμαι έτοιμος να τους αντιμετωπίσω! Εγώ δε θα πάω ποτέ μου κάτω στο Νότο. Μπορώ, τουλάχιστον, να εξασφαλίσω στον εαυτό μου δύο μέτρα ελεύθερο χώμα.

– Τζορτζ, αυτά που σκέφτεσαι είναι φρικαλέα! Με κάνεις ν' ανησυχώ. Παραβαίνεις τους νόμους της χώρας σου!

– Πάλι τα ίδια! Κύριε Γουίλσον, χώρα και πατρίδα έχετε εσείς. Εγώ όμως, κι όσοι άλλοι έχουμε γεννηθεί από μανάδες σκλάβες, τι πατρίδα έχουμε; Τι νόμοι υπάρχουν για μας; Τους νόμους δεν τους κάνουμε εμείς, ούτε δίνουμε τη συγκατάθεσή μας όταν φτιάχνονται. Το μόνο που κάνουν για μας οι νόμοι είναι να μας τσακίζουν και να μας κρατάνε υποτελείς. Μα μήπως δεν έχω ακούσει τις ομιλίες που βγάζετε στην εθνική σας επέτειο; Μήπως μια φορά το χρόνο δε μας λέτε πως οι κυβερνήσεις παίρνουν τη δίκαιη εξουσία τους από τη συγκατάθεση των κυβερνώμενων; Όποιος έχει αυτά τα δύο υπόψη του καταλαβαίνετε σε τι συμπέρασμα αναγκάζεται να καταλήξει...

Ο κύριος Γουίλσον δεν είχε κανένα σπουδαίο μυαλό. Λυπόταν τον Τζορτζ μ' όλη του την καρδιά, καταλάβαινε κάπως αόριστα τα επιχειρήματά του, μα θεωρούσε πως ήταν καθήκον του να επιμείνει. Στο τέλος όμως ο Τζορτζ φούσκωσε για τα καλά.

– Για να σας πω, κύριε Γουίλσον, είπε. Για κοιτάξτε με. Δεν είμαι εξίσου άντρας με σας; Είχα όμως έναν πατέρα –έναν απ' τους αριστοκράτες του Κεντάκυ σας– που, σαν πέθανε, δεν είχε φροντίσει να μην πουληθώ μαζί με τ' άλογα και τα σκυλιά του. Έτσι η μητέρα μου και τα επτά της παιδιά βγήκαν στον πλειστηριασμό. Και πουλήθηκαν σε διαφορετικό αφέντη ο καθένας, κι ας παρακαλούσε, κι ας ικέτευε εκείνη το δικό μου τον αφέντη κυρίως, να την πάρει κι αυτή, για να μείνει μ' ένα τουλάχιστον από τα παιδιά της. Εκείνος όμως της έδωσε μια κλοτσιά, την άφησε χάμω να βογκάει, μ' έδεσε από τ' άλογό του και με κουβάλησε στο κτήμα του.

– Κι ύστερα;

– Ύστερα ο αφέντης μου αγόρασε και τη μεγαλύτερή μου αδερφή. Ήταν μια θεοσεβούμενη, πολύ καλή κοπέλα, μέλος της Εκκλησίας των Βαπτιστών, και πανέμορφη. Ήταν καλοαναθρεμμένη κι είχε πολύ καλούς τρόπους. Στην αρχή χάρηκα που την αγόρασε αυτός, γιατί θα είχα κοντά μου ένα δικό μου άνθρωπο. Σύντομα όμως το μετάνιωσα, κύριε. Στεκόμουν έξω από την πόρτα κι άκουγα να τη μαστιγώνουν χωρίς να μπορώ να κάνω τίποτα. Τη μαστίγωναν, κύριε, επειδή ήθελε να ζήσει τη ζωή της μ' αξιοπρέπεια και σαν καλή χριστιανή, πράγμα που οι νόμοι σας δεν το επιτρέπουν στις δούλες. Και, τελικά, την είδα αλυσοδεμένη μαζί μ' άλλους σκλάβους να παίρνει το δρόμο για το παζάρι της Νέας Ορλεάνης, όπου ξέρετε σε τι σπίτια τις πουλάνε τις όμορφες κοπέλες. Κι από τότε δεν την ξανάδα ούτε έμαθα νέα της.

Τα χρόνια πέρασαν –ατέλειωτα χρόνια, αργόσυρτα– κι εγώ μεγάλωνα χωρίς μάνα, χωρίς πατέρα, χωρίς αδέρφια, χωρίς ούτ' έναν άνθρωπο να νοιάζεται για μένα πióτερο απ' όσο νοιάζεται κανείς για ένα σκυλί. Βουρδουλιές μονάχα μου έδιναν, μαλώματα και πείνα. Πείνασα τόσο πολύ, κύριε, που έφτασα ν' αρπάζω τα κόκαλα που πετούσαν στα σκυλιά τους. Κι ωστόσο, ενώ ήμουν παιδί και δεν έκλεινα μάτι ολόκληρες νύχτες, ούτε η πείνα ήταν αυτή που με κρατούσε ξάγρυπνο ούτε οι βουρδουλιές. Όχι, κύριε. Δεν έκλαιγα γι' αυτά, μόνο για τη μητέρα μου και τις αδερφές μου. Γι' αυτές έκλαιγα, και για τ' ότι δεν είχα ούτε ένα φίλο πάνω στη γη, ούτε έναν άνθρωπο που να μ' αγαπάει. Ποτέ μου δεν έμαθα τι πάει να πει γαλήνη και παρηγοριά. Μέχρι που ήρθα στο εργοστάσιό σας δεν είχα ακούσει ούτε μια καλή κουβέντα. Εσείς, κύριε Γουίλσον, μου φερθήκατε καλά, με ενθαρρύνατε να προσπαθήσω να προκόψω, να μάθω να διαβάζω και να γράφω, να γίνω επιτέλους κάτι. Ένας Θεός ξέρει πόση ευγνωμοσύνη νιώθω για σας.

Τότε, κύριε, βρήκα και τη γυναίκα μου. Την έχετε δει και ξέρετε πόσο ωραία είναι. Σαν έμαθα πως μ' αγαπάει, σαν παντρευτήκαμε, δεν μπορούσα να το πιστέψω πως ήταν αλήθεια. Τόσο ευτυχισμένος ένιωθα. Και σας βεβαιώνω πως όσο όμορφη είναι τόσο είναι και καλή. Και τι έγινε τότε; Ήρθε ο αφέντης μου, με πήρε απ' τη δουλειά μου κι απ' τους φίλους μου κι απ' όλα όσα μου αρέσουν, και βάλθηκε να με κάνει ένα με το χώμα! Και γιατί; Επειδή, λέει, ξέχασα ποιος είμαι πραγματικά, κι αυτός ήθελε να με διδάξει πως δεν είμαι παρά ένας νέγρος! Και πάνω απ' όλα μπήκε ανάμεσα σε μένα και στη γυναίκα μου και δήλωσε πως έπρεπε να την παρατήσω και να συζήσω με μια άλλη γυναίκα. Κι είναι οι νόμοι σας που του δίνουν την εξουσία να τα κάνει όλα αυτά, κόντρα στο Θεό και στους ανθρώπους. Οι νόμοι του Κεντάκυ, κύριε Γουίλσον, είναι αυτοί που σπάραξαν την καρδιά της μητέρας μου και της αδερφής μου και της γυναίκας μου, και κανένας δε σηκώθηκε να πει ένα όχι! Κι έρχεστε τώρα να μου πείτε πως αυτοί είναι οι νόμοι της πατρίδας μου; Όχι, κύριε. Ούτε πατρίδα έχω εγώ ούτε πατέρα. Πατρίδα όμως θ' αποκτήσω. Απ' τη δική σας χώρα το μόνο που θέλω είναι να μ' αφήσει ήσυχο να φύγω από δω πέρα. Πατρίδα μου θα κάνω τον Καναδά, του οποίου οι νόμοι θα με προστατεύουν κι εγώ θα τους σέβομαι. Κι αν κανείς δοκιμάσει να μ' εμποδίσει, ας προσέξει καλά, γιατί είμαι απελπισμένος πια. Θα πολεμήσω για τη λευτεριά μου όσο θα ζω και θ' αναπνέω. Εσείς λέτε πως έτσι έκαναν οι πατεράδες σας. Αφού λοιπόν ήταν σωστό για κείνους, τότε είναι σωστό και για μένα!

Τούτα τα λόγια, που ειπώθηκαν με δάκρυα κι άγριες χειρονομίες, παραήταν βαριά για τον αποδέκτη τους. Κι ενώ ο Τζορτζ έκανε βόλτες πάνω κάτω στο δωμάτιο, εκείνος, καθισμένος σε μια καρέκλα, είχε βγάλει από την τσέπη του ένα τεράστιο κίτρινο κουρέλι και σκούπιζε συνέχεια τα δάκρυά του, που έτρεχαν ασταμάτητα.

– Δεν πάνε στο διάβολο όλοι τους! Ξέσπασε τελικά. Αυτά μήπως δεν έλεγα κι εγώ πάντα; Τράβα μπροστά, Τζορτζ! Τράβα μπροστά! Πρόσεχε όμως, αγόρι μου. Μη σκοτώσεις κανέναν, εκτός κι αν... Όχι, μη σκοτώσεις κανέναν. Εγώ τουλάχιστον δε θα το έκανα. Αλήθεια, πού είναι η γυναίκα σου;

– Έφυγε, κύριε. Το έσκασε με το μωρό της στην αγκαλιά, κι ένας Θεός ξέρει πού πάει. Άγνωστο αν θα ξαναβρεθούμε σε τούτο τον κόσμο.

– Μα είναι δυνατό; Από μια τέτοια καλή οικογένεια;

– Μπορούν κι οι καλές οικογένειες να βρεθούν με χρέη, κι οι νόμοι της χώρας μας τους

επιτρέπουν ν' αρπάξουν ένα παιδί μέσα από την αγκαλιά της μάνας του για να ξεπληρώσουν τα χρέη τους.

– Τι να σου πω... Θαρρώ πως θα πάω κόντρα στις απόψεις μου, μα..., κι ο τίμιος ανθρωπάκος ψαχούλεψε τις τσέπες του και, βγάζοντας ένα πάκο χαρτονομίσματα, τα πρόσφερε στον Τζορτζ. Ορίστε!

– Όχι, καλέ μου κύριε, του είπε εκείνος. Έχετε ήδη κάνει πάρα πολλά για μένα, και δε θέλω να μπλέξετε. Ελπίζω πως έχω αρκετά λεφτά για να φτάσω εκεί που θέλω.

– Να τα πάρεις, Τζορτζ. Πρέπει! Όσα λεφτά και να 'χεις, ποτέ δεν είναι αρκετά. Αρκεί να τα έχεις αποκτήσει τίμια. Πάρ' τα αυτά που σου δίνω. Πάρ' τα, παιδί μου!

– Θα τα πάρω μόνο υπό τον όρο ότι θα σας τα επιστρέψω στο μέλλον.

– Ωραία. Για πες μου τώρα, Τζορτζ, πόσο σκοπεύεις να ταξιδεύεις έτσι; Ελπίζω να μην το συνεχίσεις για πολύ αυτό· παραείναι τολμηρό. Κι αυτός ο μαύρος ποιος είναι;

– Ένας αληθινός φίλος, που πήγε στον Καναδά πριν από ένα χρόνο. Σαν έφτασε εκεί, έμαθε πως ο αφέντης του μαστίγωνε από εκδίκηση την κακόμοιρη τη μητέρα του και γύρισε για να την παρηγορήσει και να δοκιμάσει να την πάρει μαζί του.

– Τα κατάφερε;

– Όχι ακόμα. Δε βρήκε την ευκαιρία. Τώρα με πάει εμένα ως το Οχάιο σε κάτι φίλους του, που τον βοήθησαν κι αυτόν, κι ύστερα θα ξαναγυρίσει για τη μητέρα του.

– Επικίνδυνο, είτε ο ηλικιωμένος κύριος. Πολύ επικίνδυνο!

Ο Τζορτζ τέντωσε το κορμί του και χαμογέλασε περιφρονητικά, κι ο εργοστασιάρχης τον κοίταξε από πάνω μέχρι κάτω με θαυμασμό.

– Τζορτζ, παρατηρώ πάνω σου μια θαυμαστή αλλαγή, του είπε. Κρατάς ψηλά το κεφάλι, μιλάς και κινείσαι λες κι είσαι άλλος άνθρωπος.

– Αυτό συμβαίνει γιατί τώρα είμαι ελεύθερος άνθρωπος! του απάντησε περήφανα ο Τζορτζ. Μάλιστα, κύριε. Δεν πρόκειται να ξαναπώ αφέντη κανέναν άνθρωπο.

– Πρόσεχε! Δεν τα κατάφερες ακόμα. Μπορεί να συλληφθείς.

– Κύριε Γουίλσον, μπροστά στο θάνατο τουλάχιστον όλοι είναι ελεύθεροι και ίσοι.

– Τα έχω χαμένα με την τόλμη σου! αποκρίθηκε ο κύριος Γουίλσον. Να 'ρθείς εδώ, στην πιο κοντινή ταβέρνα!...

– Πραγματικά, το κόλπο μου είναι τόσο τολμηρό, κι αυτή η ταβέρνα είναι τόσο κοντά, που κανένας δε θα σκεφτεί να με γυρέψει εδώ. Κι έτσι όπως είμαι, ούτ' εσείς δε θα με

αναγνωρίζατε. Κανείς δεν μπορεί να με ταυτίσει με τον καταζητούμενο της επικήρυξης.

– Όμως, εκείνο το σημάδι στο χέρι σου;

Ο Τζορτζ έβγαλε το γάντι του και στην αναστροφή της παλάμης του φάνηκε ένα σημάδι που μόλις είχε θρέψει.

– Αυτό ήταν το τελευταίο δώρο του κυρίου Χάρρις, είπε ειρωνικά. Μου το χάρισε πριν από δεκαπέντε μέρες, γιατί πίστευε, είπε, πως θα προσπαθούσα να του το σκάσω μια απ' αυτές τις μέρες. Ενδιαφέρον δεν είναι; κατέληξε φορώντας πάλι το γάντι.

– Παγώνει το αίμα μου όσο σκέφτομαι την κατάσταση σου και τους κινδύνους που διατρέχεις!

– Το δικό μου αίμα ήταν παγωμένο για πάρα πολλά χρόνια, κύριε Γουίλσον. Τώρα όμως έχει φτάσει σε σημείο βρασμού.

Σιωπή βασίλεψε για λίγο ανάμεσά τους, κι ύστερα ο Τζορτζ άρχισε πάλι να μιλάει.

– Θέλησα να σας μιλήσω για να μη σας ξεφύγει τίποτα. Θα φύγω πρωί πρωί από δω, πριν ακόμα χαράξει. Θα ταξιδεύω μέρα, θα σταματάω στα καλύτερα ξενοδοχεία και θα κάθομαι στο ίδιο τραπέζι με τα μεγάλα αφεντικά του τόπου. Χαίρετε λοιπόν, κύριε. Κι αν μάθετε πως με έπιασαν, να ξέρετε πως τότε θα είμαι νεκρός.

Ο Τζορτζ, στητός σαν βράχος, άπλωνε στον κύριο Γουίλσον το χέρι του με ύφος πρίγκιπα. Ο ηλικιωμένος ανθρωπάκος τού το έσφιξε μ' όλη του την καρδιά, κι αφού του είπε ξανά να προσέχει, πήρε την ομπρέλα του και βγήκε από το δωμάτιο.

Ένα εμπόριο καθ' όλα νόμιμο

Το κάρο με τον κύριο Χέιλυ και το Θωμά τραβούσε το δρόμο του, κι οι δυο άντρες ήταν βυθισμένοι καθένας στις δικές του σκέψεις.

Κάποια στιγμή ο Χέιλυ έβγαλε από την τσέπη του κάτι εφημερίδες και βάλθηκε να διαβάζει τις μικρές αγγελίες. Όπως δεν ήταν ιδιαίτερα μορφωμένος άνθρωπος, διάβαζε φωναχτά, για να καταλαβαίνει καλύτερα αυτά που έβλεπε. Όπως, για παράδειγμα, τούτη την παράγραφο:

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ! –ΝΕΓΡΟΙ!– Κατόπιν αδειάς δικαστηρίου, θα πουληθούν την Τρίτη 20 Φεβρουαρίου, μπροστά στο κτίριο του δικαστηρίου της πόλης Ουάσιγκτον του Κεντάκυ, οι εξής νέγροι: Άγαρ, ετών 60. Τζον, ετών 30. Μπεν, ετών 21. Σαούλ, ετών 25. Άλμπερτ, ετών 14. Πωλούνται για να ικανοποιηθούν οι πιστωτές κι οι κληρονόμοι του Τζέσσι Μπλάτσφορντ.

– Σ' αυτό εδώ πρέπει να ρίξω μια ματιά, γύρισε κι είπε του Θωμά, καθώς δεν είχε κανέναν άλλο για να μιλήσει. Βλέπεις, θέλω να φτιάξω μιας πρώτης τάξεως ομάδα για να κουβαλήσω κάτω μαζί σου. Η καλή παρέα κάνει πάντα ωραίο το ταξίδι, ξέρεις. Θα πάμε λοιπόν στην Ουάσιγκτον κι εκεί θα σε κλείσω στη φυλακή, μέχρι να τελειώσω τη δουλειά μου.

Ο μπαρμπα-Θωμάς αποδέχτηκε μοιρολατρικά τούτη την ευχάριστη πληροφορία. Μέσα του όμως αναρωτιόταν πόσοι απ' αυτούς τους δύστυχους που πουλιόνταν είχαν οικογένειες που τώρα θα τις αποχωρίζονταν όπως αυτός.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, το βράδυ τους βρήκε βολεμένους στην Ουάσιγκτον – τον ένα σε μια ταβέρνα και τον άλλο στη φυλακή.

Κατά τις έντεκα το πρωί της άλλης μέρας πλήθος κόσμου είχε μαζευτεί στα σκαλιά του δικαστηρίου καπνίζοντας, μασουλώντας, φτύνοντας, βρίζοντας και συζητώντας και περίμενε ν' αρχίσει η δημοπρασία. Οι άντρες κι οι γυναίκες που επρόκειτο να πουληθούν κάθονταν χωρία και μιλούσαν χαμηλόφωνα μεταξύ τους. Η γυναίκα που λεγόταν Άγαρ ήταν πολύ γερασμένη από τα βάσανα και τη σκληρή δουλειά. Δίπλα της καθόταν το μοναδικό παιδί που της είχε απομείνει, ο Άλμπερτ. Η μάνα κρατούσε το δεκατετράχρονο γιο της με τα δυο της τρεμάμενα χέρια και κοίταζε με τρόμο όποιον πλησίαζε να τον περιεργαστεί.

– Μη φοβάσαι, θεία Άγαρ, της είπε κάποια στιγμή ο πιο ηλικιωμένος από τους άντρες. Μίλησα στον κύριο Τόμας και μου είπε πως ίσως τα καταφέρει να σας πουλήσει μαζί και τους δυο.

– Δεν είμαι ξοφλημένη ακόμα, γι' αυτό ας μη με λένε έτσι, είπε εκείνη, υψώνοντας τα χέρια της που έτρεμαν. Μπορώ ακόμα να μαγειρεύω, να σφουγγαρίζω, να κάνω τη λάντζα. Κάτι αξίζω κι εγώ. Πες τους το. Πες τους το.

Εκείνη τη στιγμή ο Χέιλυ άνοιξε με σπρωξιές δρόμο, πλησίασε την ομάδα των σκλάβων και βάλθηκε να περιεργάζεται το γέρο. Του άνοιξε το στόμα, κοίταξε τα δόντια του, τον έβαλε ύστερα να σταθεί όρθιος, να σκύψει και να πάρει διάφορες στάσεις, για να εξετάσει τους μυς του. Ύστερα πήγε στο διπλανό και τον πέρασε απ' τις ίδιες δοκιμασίες. Στο τέλος έφτασε και στο αγόρι, του πασπάτευσε τα μπράτσα, ίσιωσε τα δάχτυλά του και τα κοίταξε, κι ύστερα το

έβαλε να ηδηήσει για να δει πόσο σβέλο ήταν.

– Δεν πουλιέται χωρίς εμένα! φώναξε με πάθος η γριά. Εμείς οι δυο πάμε μαζί. Κι εγώ είμαι δυνατή ακόμα, αφέντη. Μπορώ να κάνω ένα σωρό δουλειές. Ένα σωρό, αφέντη.

– Σε φυτεία; της πέταξε περιφρονητικά ο Χέλυ. Καλό κι αυτό! Και μια και δυο απομακρύνθηκε και πήγε να σταθεί λίγο πιο πέρα, με τα χέρια στις τσέπες, το πούρο στο στόμα και το καπέλο ριγμένο προς τα πίσω, έτοιμος για δράση.

Σε λίγο εμφανίστηκε ο δημοπράτης, κι η γριά μαύρη κράτησε την ανάσα της, σφίγγοντας πάνω της το γιο της.

– Κάτσε κοντά στη μάνα σου, Άλμπερτ, του είπε. Κοντά! Θα μας βάλουν μαζί για πούλημα.

– Αχ, μαμά, φοβάμαι πως δε θα το κάνουν, αποκρίθηκε τ' αγόρι.

– Πρέπει να το κάνουν, παιδί μου. Δε θα ζήσω αν δεν το κάνουν, είπε με πάθος η μάνα του.

Εκείνη τη στιγμή η στεντόρεια φωνή του δημοπράτη ανακοίνωνε πως άρχιζε ο πλειστηριασμός. Το πλήθος έκανε χώρο, κι άρχισαν τις προσφορές. Σιγά σιγά πουλήθηκαν οι περισσότεροι κι ο Χέλυ αγόρασε δύο.

– Για έλα κι εσύ, νεαρέ, στράφηκε τότε στον Άλμπερτ ο δημοπράτης, αγγιζοντάς τον με το σφυρί του. Για δείξε μας πώς τινάζεσαι ορθός.

– Σε παρακαλώ, αφέντη, μαζί βάλε μας, μαζί, σε παρακαλώ! πετάχτηκε η γριά σφίγγοντας συνέχεια το γιο της.

– Πάρε δρόμο, της αποκρίθηκε αυτός σπρώχνοντάς τη. Εσύ θα πουληθείς τελευταία! Έλα, μαυράκο, πήδα! πρόσθεσε κι έσπρωξε το παιδί μπροστά. Την ίδια στιγμή ένα βαθύ βογκητό ακούστηκε πίσω του. Τ' αγόρι στάθηκε μια στιγμή, μα ο άντρας το έσπρωξε ξανά κι εκείνο βρέθηκε μπροστά με το βλέμμα θολό από τα δάκρυα.

Φοβισμένος, παραζαλισμένος, ο Άλμπερτ άκουγε τις προσφορές να πέφτουν βροχή, μέχρι που κατέβηκε το σφυρί. Η προσφορά κατοχυρώθηκε· τώρα το αγόρι ανήκε στο Χέλυ. Ο δημοπράτης τον έσπρωξε προς τον καινούριο του

αφέντη, μα αυτός γύρισε να κοιτάξει πίσω του τη γριά του μάνα, που τρέμοντας ολόκληρη άπλωνε τα χέρια της προς το μέρος του.

– Αγόρασέ με κι εμένα, αφέντη, σε ξορκίζω στ' όνομα του Θεού! Αγόρασέ με! Θα πεθάνω αν δε με πάρεις!

– Και να σε πάρω, πάλι θα πεθάνεις! της αποκρίθηκε εκείνος.

Και γυρίζοντας την πλάτη του απομακρύνθηκε.

– Εμπρός! φώναξε στα τρία καινούρια εμπορεύματά του και, βγάζοντας μια αρμαθιά χειροπέδες, τις πέρασε στους καρπούς τους κι ύστερα όλους μαζί τους έδεσε σε μια μακριά αλυσίδα και τους σαλάγησε σαν ζώα προς τη φυλακή.

Σε λίγες μέρες ο Χέιλυ και τ' αποκτήματά του κατέβαιναν τον ποταμό Οχάιο μέσα σ' ένα ποταμόπλοιο. Κι όσο το πλοίο προχωρούσε τόσο η ομάδα των δούλων μεγάλωνε με νέες αγορές.

Λα Μπελ Ριβιέρ στα γαλλικά σημαίνει *Το Ωραίο Ποτάμι*. Έτσι λεγόταν και το ποταμόπλοιο που μέσα του ταξίδευε ο Θωμάς και που τώρα κατέβαινε χαρωπά το ποτάμι μαζί με το ρεύμα, με τον ουρανό να χαμογελά πεντακάθαρος και την αστερόεσσα σημαία της Αμερικής ν' ανεμίζει από πάνω του. Φύλακες και πλήρωμα ανακατεύονταν με καλοντυμένες κυρίες και κυρίους, που έκαναν περίπατο στο κατάστρωμα, για ν' απολαύσουν την υπέροχη μέρα. Κάθε γωνιά του ποταμόπλοιου ξεχείλιζε από ζωή, χαρά και κέφι, εκτός από το τελευταίο κατάστρωμα που ήταν αποθηκευμένη μαζί μ' άλλα εμπορεύματα η ομάδα του Χέιλυ: τα μέλη της συζητούσαν τώρα χαμηλόφωνα, κολλημένα το ένα πάνω στο άλλο.

– Μικροί μου, τους φώναξε χαρωπά ο Χέιλυ πλησιάζοντας, ελπίζω να έχετε κέφι και καλή καρδιά. Δε θέλω γκρίνιες τώρα. Κουράγιο, παιδιά. Αν είστε εντάξει απέναντί μου, θα 'μαι κι εγώ εντάξει απέναντί σας.

Οι μαύροι απάντησαν μ' εκείνο το σταθερό «μάλιστα, αφέντη», που συμβόλιζε για αιώνες το σκυμμένο κεφάλι της ταλαίπωρης Αφρικής. Ωστόσο, δεν έδειχναν να 'ναι και πολύ κεφάτοι. Πονούσε η καρδιά τους καθώς αναπολούσαν τις γυναίκες, τις μανάδες, τ' αδέρφια και τα παιδιά τους, κι έτσι το κέφι δεν τους ερχόταν αυτόματα, κι ας τους το ζητούσε εκείνος που τους ρουφούσε τη ζωή μέρα τη μέρα, λεπτό το λεπτό.

Από πάνω τους πάλι, στο σαλόνι του πλοίου, κάθονταν πατεράδες και μανάδες και παιδιά κεφάλια, που χοροπηδούσαν ανάμεσά τους σαν χαρούμενες πεταλουδίτσες. Εκεί όλα ήταν διασκέδαση, χαρά και άνεση.

– Μαμά, είπε ένα αγόρι που μόλις είχε ανέβει στο σαλόνι, έχουμε ένα δουλέμπορο στο πλοίο που κουβαλάει μαζί του τέσσερις πέντε δούλους.

– Κακόμοιρα πλάσματα! έκανε η μητέρα μ' έναν τόνο θλίψης κι αγανάκτησης μαζί.

– Τι συμβαίνει; ρώτησε μια άλλη κυρία.

– Κάτω βρίσκονται μερικοί ταλαίπωροι σκλάβοι, της απάντησε η μητέρα.

– Κι είναι δεμένοι με αλυσίδες, πρόσθεσε το παιδί.

– Ντροπιάζουν τη χώρα μας αυτά τα πράγματα! πετάχτηκε μια άλλη κυρία.

– Ω, πολλά μπορούν να ειπωθούν και υπέρ και κατά της δουλείας, μίλησε τότε μια αριστοκρατική κυρία, που στα πόδια της έπαιζαν ένα αγοράκι κι ένα κοριτσάκι. Έχω δει το Νότο, και πρέπει να σας πω ότι οι νέγροι ζουν καλύτερα όπως είναι, παρά αν ήταν ελεύθεροι.

– Σε ορισμένα πράγματα είναι καλύτερα, το δέχομαι, απάντησε η πρώτη κυρία. Πάντως, το χειρότερο πράγμα της δουλείας είναι η αδιαφορία για τις ψυχές και τα συναισθήματα. Η διάλυση των οικογενειών, για παράδειγμα.

– Δεν μπορούμε να βγάζουμε συμπεράσματα γι' αυτή την τάξη κρίνοντας απ' τα δικά μας συναισθήματα, είπε η κυρία με τα δυο παιδάκια, τυλίγοντας ένα κουβάρι μαλλί.

– Κυρία, μάλλον δεν ξέρετε τίποτα γι' αυτούς, αφού μιλάτε έτσι, της αποκρίθηκε με πάθος η πρώτη κυρία. Εγώ γεννήθηκα κι ανατράφηκα ανάμεσά τους. Ξέρω πως έχουν συναισθήματα εξίσου ισχυρά, και μερικές φορές και ισχυρότερα από τα δικά μας.

– Αλήθεια;... έκανε η αριστοκράτισσα, χασμουρήθηκε, γύρισε να κοιτάξει έξω κι επανέλαβε για φινάλε τη φράση με την οποία είχε αρχίσει: Εγώ πάντως πιστεύω πως στο κάτω κάτω είναι καλύτερα τα πράγματα έτσι, παρά αν ήταν ελεύθεροι.

– Δεν υπάρχει αμφιβολία πως είναι θέλημα της Θείας Πρόνοιας να είναι υπηρέτες τα μέλη της αφρικάνικης φυλής. Να έχουν κατώτερη θέση, είτε ένας σοβαρός κύριος, ένας κληρικός ντυμένος στα μαύρα, που καθόταν δίπλα στην πόρτα του σαλονιού. *Επικατάρατος Χαναάν Παις οικέτης έσται τοις αδελφοίς αυτού*, λέει η Γραφή.

– Αυτό εννοεί τούτο το κείμενο, ξένε; τον ρώτησε ένας ψηλός άντρας που στεκόταν λίγο πιο κει.

– Αναμφιβόλως. Για κάποιο ανεξήγητο λόγο, αυτό ήταν το θέλημα της Πρόνοιας, να καταδικάσει τούτη τη φυλή στα δεσμά. Κι εμείς δεν πρέπει ν' αντιλέγουμε στη Θεία Πρόνοια.

– Εμπρός, λοιπόν, τότε να τρέξουμε όλοι μας ν' αγοράσουμε νέγρους, είπε ο ψηλός. Αφού αυτό είναι το θέλημα της Θείας Πρόνοιας... Συμφωνείς, κύριε; γύρισε και ρώτησε το Χέιλυ, που είχε μπει στο σαλόνι και με τα χέρια στις τσέπες παρακολουθούσε προσεχτικά τη συζήτηση. Μάλιστα, συνέχισε ο ψηλός. Πρέπει όλοι μας να σκύψουμε το κεφάλι μπροστά στο θέλημα της Θείας Πρόνοιας. Οι νέγροι πρέπει να πουλιούνται, να τους κουβαλάνε πέρα δώθε σαν τα ζώα και να τους έχουν πάντα από κάτω. Γι' αυτό φτιάχτηκαν. Πολύ βολική δεν είναι αυτή η άποψη, ξένε; ρώτησε πάλι το Χέιλυ.

– Δεν την έχω σκεφτεί ποτέ, απάντησε εκείνος. Δεν είμαι σπουδαγμένος εγώ, δεν ξέρω από τέτοια. Άρχισα αυτή τη δουλειά για να βγάλω το ψωμί μου. Αν δεν είναι σωστή, σκοπεύω να προλάβω να μεταμεληθώ! Ξέρεις...

– Αν μελέταγες κι εσύ τη Βίβλο, σαν τούτον εδώ τον καλό κύριο, θα 'ξερες πως δε χρειάζεται να μπει σε κανένα κόπο. Μπορούσες να πεις απλά «καταραμένος να είναι ο...», πώς τον είπε, κι όλα θα ήταν ταχτοποιημένα μια χαρά!

Έτσι μίλησε ο ψηλός άντρας, που δεν ήταν άλλος από εκείνον που γνωρίσαμε στην ταβέρνα του Κεντάκυ, και κάθισε σε μια γωνιά καπνίζοντας την πίπα του μ' ένα παράξενο χαμόγελο χαραγμένο στο μακρουλό του πρόσωπο.

– Όσα αν θέλγτε ίνα ποιώσιν υμίν οι άνθρωποι, ούτω και υμείς ποιείτε αυτοίς, ακούστηκε τότε να λέει ένας λεπτός και ψηλός νέος μ' έξυπνο πρόσωπο. Κι αυτό απ' την Αγία Γραφή είναι,

όπως και το περί Χαναάν.

Πριν προλάβει όμως κανείς να του απαντήσει, το ποταμόπλοιο σταμάτησε κι όλοι έτρεξαν έξω να δουν πού είχαν φτάσει.

– Παπάδες είναι κι οι δυο τους; ρώτησε ο Τζορτζ το διπλανό του, κι εκείνος κούνησε καταφατικά το κεφάλι.

Έξω στο κατάστρωμα ο ψηλέας πλησίασε το νεαρό κληρικό.

– Βλέπω πως υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους παπάδες, ε; του είπε σκουντώντας τον. Τα περί Χαναάν δεν τα χάφτεις εσύ. Και το χειρότερο είναι, συνέχισε στρέφοντας προς το Χέιλυ, πως μπορεί να μην τα χάψει ούτε ο Θεός, σαν θα 'ρθει η ώρα να ξεκαθαρίσουμε τους λογαριασμούς μας μαζί του.

Σκεφτικός ο Χέιλυ γύρισε και τράβηξε στην άλλη άκρη του καταστρώματος.

«Αν βγάλω αρκετά κέρδη με τις επόμενες μια δυο ομάδες μου» σκέφτηκε, «λέω να την παρατήσω τούτη τη δουλειά. Έχει αρχίσει να γίνεται επικίνδυνη». Και βγάζοντας το σημειωματάριό του βάλθηκε να κάνει λογαριασμούς – γιατρικό που έχει αποδειχτεί ότι ανακουφίζει πολλές ανήσυχες συνειδήσεις.

Το ποταμόπλοιο απομακρύνθηκε περήφανο από την όχθη κι όλα ξαναβρήκαν τον προηγούμενο κεφάτο ρυθμό τους. Οι άντρες συζητούσαν, διάβαζαν, λαγοκοιμούνταν, κάπνιζαν. Οι γυναίκες έραβαν και κεντούσαν, τα παιδιά έπαιζαν και το πλοίο συνέχιζε να τραβάει το δρόμο του.

Μια μέρα που το πλοίο είχε αράξει για λίγο σε μια μικρή κωμόπολη του Κεντάκου, ο Χέιλυ κατέβηκε να κάνει κάποια δουλειά.

Ο Θωμάς, που οι αλυσίδες του του επέτρεπαν να κάνει μερικά βήματα, είχε ακουμπήσει στην κουπαστή και κοίταζε. Ύστερα από λίγο είδε το δουλέμπορο να γυρίζει συντροφιά με μια έγχρωμη γυναίκα που κρατούσε στα χέρια της ένα παιδάκι. Ήταν πολύ καλοντυμένη και πίσω της ερχόταν ένας μαύρος που κουβαλούσε ένα μικρό μπαούλο. Η γυναίκα προχωρούσε κεφάτη, συζητώντας μ' εκείνον που κουβαλούσε το μπαούλο της, κι ανέβηκε στο πλοίο. Χτύπησε η καμπάνα της αναχώρησης, σφύριξε ο ατμός της μηχανής ξεροβήχοντας δυνατά, και το πλοίο πήρε ξανά το δρόμο του, κατεβαίνοντας το ποτάμι προς το Νότο.

Η γυναίκα προχώρησε ανάμεσα στα κιβώτια και στις μπάλες των εμπορευμάτων, βρήκε μια θέση στο κάτω κατάστρωμα, κάθισε και βάλθηκε να κανακεύει το μωρό της.

Ο Χέιλυ έκανε μια δυο βόλτες στο πλοίο κι ύστερα κάθισε κι αυτός κοντά της κι έπιασε να της μιλάει μ' αδιάφορη, χαμηλή φωνή.

Ο Θωμάς πρόσεξε πως σύντομα ένα βαρύ σύννεφο σκοτείνιασε το πρόσωπο της γυναίκας, που φώναξε μ' αγριάδα:

– Δεν το πιστεύω! Όχι, δεν το πιστεύω! Με κοροϊδεύεις!

– Αφού δεν το πιστεύεις, κοίτα εδώ! της απάντησε εκείνος, τραβώντας από την τσέπη του ένα χαρτί. Αυτό είναι το πωλητήριο κι εδώ είναι το όνομα του αφέντη σου. Του έδωσα μετρητά εγώ, και μπόλικο μάλιστα, για να σ' αγοράσω!

– Δεν το πιστεύω πως θα μου την έφερνε έτσι ο αφέντης. Δεν μπορεί!

– Ρώτησε όποιον ξέρει γράμματα από δω να σ' το διαβάσει. Σε παρακαλώ! σταμάτησε έναν περαστικό. Το διαβάζεις αυτό; Τούτη η κοπελιά δε με πιστεύει που της λέω τι είναι.

– Είναι ένα πωλητήριο υπογεγραμμένο από τον Τζον Φόσνικ, διάβασε ο ξένος, που μεταβιβάζει σε σένα την κοπέλα που λέγεται Λούσυ και το παιδί της. Ξεκάθαρα πράγματα.

Οι φωνές που έβαλε η γυναίκα μάζεψαν κόσμο γύρω τους κι ο δουλέμπορος τους εξήγησε με δυο λόγια τι συνέβαινε.

– Εμένα μου είχε πει ο αφέντης πως μ' έστειλε στη Λούισβιλ, όπου με νοίκιασε για να δουλέψω μαγειρίσσα στην ίδια ταβέρνα που δουλεύει κι ο άντρας μου. Με το ίδιο του το στόμα μού το είπε ο αφέντης. Δεν μπορώ να το πιστέψω πως μου 'λεγε ψέματα! είπε κι η γυναίκα.

– Σε πούλησε όμως, κακομοίρα μου, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, της είπε ένας καλοκάγαθος άντρας που κοίταζε τα χαρτιά της πώλησης. Το έκανε, να είσαι σίγουρη.

– Τότε δε βγαίνει τίποτα με το να το συζητάμε, αποκρίθηκε η γυναίκα κι ηρέμησε ξαφνικά. Έσφιξε ακόμα πιο δυνατά το παιδί της στην αγκαλιά της, κάθισε σ' ένα κιβώτιο με την πλάτη γυρισμένη στον κόσμο και βάλθηκε να κοιτάζει το ποτάμι.

– Τελικά δε θα χαλάσει τον κόσμο, είπε ο δουλέμπορος. Έχει κότσια, βλέπω, η μικρή.

Το πλοίο προχωρούσε κι η γυναίκα έδειχνε ήρεμη. Απαλή η καλοκαιριάτικη αύρα πετούσε σαν αγαθό πνεύμα πάνω απ' το κεφάλι της· η αύρα, που ποτέ δε ρωτάει αν το μέτωπο που δροσίζει είναι μαύρο ή λευκό. Κι η γυναίκα έβλεπε τις ακτίνες του ήλιου να σπιθίζουν στο νερό, που κυμάτιζε χρυσαφένιο. Κι άκουγε χαρούμενες φωνές να υψώνονται γύρω της. Η καρδιά της όμως ήταν βαριά, σαν να την πλάκωνε ένας ασήκωτος βράχος. Το μωρό της ανασηκώθηκε μέσα στην αγκαλιά της και τις χάιδεψε τα μάγουλα με τα χεράκια του. Εκείνη όμως αγνόησε τις φωνούλες και τα γελάκια του και το ξανάσφιξε κάτω, ενώ ένα δάκρυ έσταζε στο προσωπάκι του.

– Σπουδαίο παιδάκι, ακούστηκε να λέει ένας άντρας που είχε σταματήσει μπροστά τους και τους κοίταζε με τα χέρια στις τσέπες. Πόσο είναι;

– Δεκάμισι μηνών, αποκρίθηκε η μάνα.

Ο άντρας σφύριξε στο παιδί και του πρόσφερε μισή καραμέλα, που εκείνο την άρπαξε μ' απληστία και την έχωσε μονομιάς στο στόμα του.

– Ξύπνιο παιδί! είπε ο άντρας. Ξέρει τι του αρέσει! Σφύριξε ξανά του μωρού κι απομακρύνθηκε.

Κάνοντας τη βόλτα του πλοίου, συνάντησε το Χέλυ, που κάπνιζε καθισμένος πάνω σ' ένα σωρό κασόνια. Ο ξένος στάθηκε δίπλα του, άναψε ένα πούρο κι είπε:

– Πολύ καθωσπρέπει η κοπελιά που έχεις εκεί πίσω.

– Ναι, καλή είναι, απάντησε ξεφυσώντας τον καπνό του ο Χέλυ.

– Την πας κάτω στα νότια;

Ο Χέλυ κούνησε καταφατικά το κεφάλι.

– Θα την πουλήσεις σε φυτεία;

– Έχω μια παραγγελία για εργάτες φυτειών, και λέω να τη συμπεριλάβω κι αυτή. Μου είπαν πως είναι καλή μαγειρίσσα. Μπορούν, λοιπόν, είτε να τη βάλουν να μαζεύει μπαμπάκι είτε να τους μαγειρεύει. Και στις δυο περιπτώσεις θα πιάσει καλή τιμή.

– Στη φυτεία όμως δε θα το θέλουν το μωρό της, μίλησε πάλι ο ξένος.

– Θα το πουλήσω στην πρώτη ευκαιρία, του απάντησε ο Χέλυ ανάβοντας ένα καινούριο πούρο.

– Και μάλλον αρκετά φτηνά, είπε ο άλλος και σκαρφάλωσε κι αυτός στα κιβώτια, όπου κάθισε αναπαυτικά.

– Α, δεν είμαι βέβαιος γι' αυτό, του απάντησε ο Χέλυ. Είναι πανέξυπνο μωρό, δυνατό και μεγαλόσωμο. Τα μπράτσα του είναι σκληρά σαν πέτρα!

– Ναι, μα το μεγάλωμά του απαιτεί μπελάδες και έξοδα.

– Ανοησίες! Αυτά τα μωρά μεγαλώνουν τόσο εύκολα όσο ένα πουλάρι ή κουτάβι. Σ' ένα μήνα τούτο εδώ θα τρέχει γύρω γύρω.

– Έχω ένα καλό μέρος για εκτροφή ζώων και σκέφτομαι ν' αυξήσω το στοκ μου, είπε ο ξένος. Η μαγειρίσσά μας έχασε ένα μωρό την περασμένη βδομάδα –της πνίγηκε μέσα στη σκάφη την ώρα που αυτή άπλωνε την μπουγάδα– και λέω πως θα της έκανε καλό να της έδινα να μεγαλώσει τούτο εδώ.

Ο Χέλυ κι ο ξένος κάπνισαν για λίγο σιωπηλοί, καθώς κανείς τους δεν ήθελε να κάνει πρώτος την κρίσιμη ερώτηση. Με τα πολλά ο ξένος ξαναμίλησε:

– Δε νομίζω να γυρεύεις πάνω από δέκα δολάρια για τον πιτσιρίκο, μια που έτσι κι αλλιώς πρέπει να τον ξεφορτωθείς.

Ο Χέλυ κούνησε το κεφάλι κι έφτυσε μ' εντυπωσιακό τρόπο.

– Ούτε γι' αστείο μην το λες αυτό, είπε.

– Σαν πόσα δηλαδή θα ήθελες;

– Τι να σου πω... Θα μπορούσα να το μεγαλώσω εγώ. Είναι πολύ γερό παιδί κι έχει σπάνια καλή υγεία. Σ' έξι μήνες θα μου αποφέρει εκατό δολάρια. Και σ' ένα δυο χρόνια, διακόσια. Γι' αυτό δε θα το πουλούσα τώρα ούτε δεκάρα παρακάτω από πενήντα.

– Έλα τώρα, ξένε! Αυτό που λες είναι γελοίο!

– Κι όμως! κούνησε αποφασιστικά το κεφάλι ο Χέιλυ.

– Εγώ δίνω τριάντα. Ούτε δεκάρα παραπάνω.

– Λοιπόν, άκου τι θα κάνουμε, του απάντησε ο Χέιλυ φτύνοντας ξανά. Θα μοιράσουμε τη διαφορά και θα συμφωνήσουμε στα σαράντα πέντε. Τίποτ' άλλο δεν μπορώ να κάνω.

– Εντάξει, έκανε ο άλλος ύστερα από ένα στιγμιαίο δισταγμό.

– Έγινε! Πού θα κατέβεις απ' το πλοίο;

– Στη Λούισβιλ.

– Πολύ ωραία. Θα νυχτώνει όταν θα φτάνουμε. Θα κοιμάται ο πιτσιρίκος. Πολύ ωραία. Θα τον πάρεις χωρίς φωνές και κλάψες, ήσυχα ήσυχα. Πολύ ωραία· μ' αρέσει να κάνω ήσυχα τις δουλειές μου. Σιχαίνομαι τις φωνές και τους σαματάδες. Κι αφού εισέπραξε τα χρήματα που του έδωσε ο άλλος, ξανάρχισε να καπνίζει το πούρο του.

Ήταν ένα καθάριο κι ήρεμο βραδάκι τότε που το ποταμόπλοιο άραξε στην αποβάθρα της Λούισβιλ. Η γυναίκα καθόταν πάντα με το μωρό της αγκαλιά –κι αυτό κοιμόταν για τα καλά. Σαν άκουσε να φωνάζουν τ' όνομα του λιμανιού, ακούμπησε βιαστικά το παιδί σ' ένα κούφωμα ανάμεσα στα κιβώτια, τυλίγοντάς το με την μπέρτα της, και πετάχτηκε στην κουπαστή μήπως και, ανάμεσα στα διάφορα γκαρσόνια κι υπηρέτες των ξενοδοχείων που μαζεύονταν στην αποβάθρα, έβλεπε και τον άντρα της. Κι όπως ήταν απορροφημένη να ψάχνει, κόσμος πολύς στριμώχτηκε ανάμεσα σε κείνη και στο μωρό της.

– Τώρα είναι ευκαιρία, είπε ο Χέιλυ και, παίρνοντας το κοιμισμένο μωρό, το έδωσε στον ξένο. Μην το ξυπνήσεις κι αρχίσει τα κλάματα, γιατί θα χαλάσει τον κόσμο η κοπέλα. Ο άλλος πήρε προσεχτικά στα χέρια του το μωρό κι εξαφανίστηκε μέσα στο πλήθος της αποβάθρας.

Όταν το πλοίο άρχισε ν' απομακρύνεται απ' την όχθη αγκομαχώντας, για να ξαναπάρει το δρόμο του, η γυναίκα γύρισε εκεί που καθόταν. Ο δουλέμπορος ήταν πάντα εκεί, μα το παιδί είχε χαθεί!

– Γιατί..., πού..., έκανε παραζαλισμένη.

– Λούσου, το παιδί σου δεν είναι πια εδώ, της είπε ο Χέιλυ. Ήξερα, βλέπεις, πως δε θα μπορούσες να το πάρεις μαζί σου κάτω στο Νότο. Κι έτσι, βρήκα και το πούλησα σε μια πολύ καλή οικογένεια, που θα το μεγαλώσει καλύτερα από σένα.

Κι ο δουλέμπορος απόμεινε να κοιτάζει τη θανάσιμη αγωνία να φουσκώνει μέσα στο στήθος της μαύρης και να της παραμορφώνει τα χαρακτηριστικά –και περίμενε να της κλείσει το στόμα έτσι κι άρχιζε να ουρλιάζει. Γιατί, σαν όλους τους υποστηρικτές του θεσμού της δουλείας, απεχθανόταν βαθιά την αναταραχή και το θόρυβο.

Η γυναίκα όμως δεν ούρλιαξε. Το βέλος είχε καρφωθεί πολύ βαθιά μέσα στην καρδιά της για να την αφήσει έστω και μια φωνή να βάλει.

Παραζαλισμένη, κάθισε κάτω. Τα χέρια της έπεσαν παράλυτα στα πλευρά της. Κοίταζε ίσια μπροστά, μα δεν έβλεπε τίποτα. Οι θόρυβοι του πλοίου ανακατεύονταν στ' αυτιά της σαν μέσα σ' ένα όνειρο. Κι η μουδιασμένη της καρδιά δεν είχε ούτε ένα δάκρυ να χύσει.

Ο δουλέμπορος, που αισθανόταν τη φιλανθρωπία όπως μερικοί απ' τους πολιτικούς μας, ένιωσε υποχρεωμένος να την παρηγορήσει κάπως.

– Λούσου, ξέρω πως στην αρχή είναι πολύ σκληρό τούτο το πράγμα. Μα ένα έξυπνο κορίτσι σαν εσένα θα το ξεπεράσει. Εσύ πρέπει να καταλαβαίνεις πως ήταν αναγκαίο, πως δε γινόταν αλλιώς.

– Αχ, μη, αφέντη! Μη! του είπε εκείνη σαν να πνιγόταν. Εκείνος όμως επέμεινε.

– Θα σου βρω ένα καλό σπίτι, σύντομα θα βρεις κι έναν άλλο άντρα, έτσι όμορφη που είσαι, και...

– Οχ, αφέντη, σε παρακαλώ, μη μου μιλάς τώρα, του ξανάπε η γυναίκα με τόση αγωνία, που ο δουλέμπορος κατάλαβε πως τούτη εδώ η κατάσταση ήταν πέρα απ' τις δυνάμεις του. Σηκώθηκε λοιπόν να φύγει, κι η γυναίκα έκρυψε το πρόσωπό της στην μπέρτα της.

Ο Θωμάς είχε παρακολουθήσει όλη την ιστορία, από την αρχή ως το τέλος, και καταλάβαινε περίφημα την κατάληξή της, που του φαινόταν φριχτή κι απάνθρωπη πέρα από κάθε λογική. Πήγε κοντά στη γυναίκα και προσπάθησε να της μιλήσει. Εκείνη όμως το μόνο που έκανε ήταν να βογκάει. Με δάκρυα να κυλάνε και στα δικά του μάγουλα, ο Θωμάς της μίλησε για μια καρδιά γεμάτη αγάπη ψηλά στους ουρανούς, για το φιλεύσπλαχνο Ιησού και για τις αιώνιες μονές. Ούτε τ' αυτιά της όμως άκουγαν εκείνης ούτε η καρδιά της ένιωθε τίποτα.

Η νύχτα ήρθε γαλήνια, ασυγκίνητη, μέσα στη δόξα που της χαρίζουν τ' αμέτρητα μάτια των αγγέλων που λαμπυρίζουν πανέμορφα μα σιωπηλά. Καμιά παρηγοριά δεν ερχόταν από κείνο τον απόμακρο ουρανό. Μία μετά την άλλη οι φωνές πάνω στο πλοίο έσβησαν και πια το μόνο που ακουγόταν, εκτός απ' τις μηχανές, ήταν η πλώρη που έσκιζε το νερό. Ο Θωμάς ξάπλωσε πάνω σ' ένα κασόκι. Κάθε τόσο άκουγε να 'ρχεται απ' τη μεριά της πεσμένης κατάχαμα κοπέλας ένα βογκητό ή κάποιος λυγμός.

– Αχ, Θεέ μου, τι θα κάνω; έλεγε και ξανάλεγε η κοπέλα. Τι θα κάνω; Βοήθα με, Θεέ μου!

Κατά τα μεσάνυχτα ο Θωμάς ξύπνησε μ' ένα τίναγμα. Κάποια σκούρα σκιά πέρασε από μπροστά του, έφτασε στην κουπαστή κι αμέσως μετά ακούστηκε ένας δυνατός παφλασμός. Κανένας άλλος δεν άκουσε ούτε είδε τίποτα. Ο Θωμάς γύρισε, το κεφάλι. Η θέση της γυναίκας

ήταν άδεια! Σηκώθηκε και κοίταξε γύρω του. Τίποτα. Η ταλαίπωρη, η ματωμένη καρδιά είχε επιτέλους ησυχάσει μέσα στην αγκαλιά του ποταμού.

Ο δουλέμπορος σηκώθηκε πολύ νωρίς το πρωί και πήγε να δει τη ζωντανήπραμάτεια του. Σειρά του λοιπόν τώρα να κοιτάξει έκπληκτος γύρω του.

– Πού στην οργή είναι αυτή η κοπέλα; ρώτησε το Θωμά. Εκείνος, που είχε μάθει πόσο σοφό πράγμα είναι να κρατάς το στόμα σου κλειστό, δεν του εξομολογήθηκε τίποτα. Του είπε πως δεν ξέρει.

– Δεν μπορεί να κατέβηκε πουθενά, γιατί, όποτε το πλοίο σταματούσε, εγώ ήμουν ξύπνιος και πρόσεχα τη σκάλα. Αυτές τις δουλειές δεν τις εμπιστεύομαι ποτέ σε άλλους.

Και πάλι δεν του είπε τίποτα ο Θωμάς, κι ο δουλέμπορος έψαξε το πλοίο από τη μια του άκρη ως την άλλη. Μάταια όμως.

– Έλα τώρα, Θωμά, πες την αλήθεια, πήγε ξανά κοντά στο σκλάβο του ο Χέλυ και του μίλησε. Εσύ κάτι ξέρεις. Την είδα την κοπέλα ξαπλωμένη εδώ πέρα στις δέκα, και πάλι στις δώδεκα, και ξανά ανάμεσα μία και δύο. Στις τέσσερις όμως είχε εξαφανιστεί. Κι εσύ κοιμόσουν συνέχεια εδώ πέρα. Κάτι ξέρεις εσύ, δε γίνεται!...

– Ε, αφέντη, του απάντησε ο Θωμάς, εκεί κατά το ξημέρωμα κάτι πέρασε δίπλα μου και μισοξύπνησα. Ύστερα άκουσα ένα μεγάλο πλατς και τότε ξύπνησα για τα καλά. Κι η κοπέλα δεν ήταν πια εδώ. Τίποτ' άλλο δεν ξέρω.

Ο δουλέμπορος ούτε παραξενεύτηκε ούτε σοκαρίστηκε. Όπως το έχουμε ξαναπεί, ήταν συνηθισμένος σε πολλά πράγματα. Ούτε καν η παρουσία του θανάτου τον έκανε ν' ανατριχιάζει. Τον είχε συναντήσει πολλές φορές το θάνατο μ' αυτή τη δουλειά που έκανε κι είχε εξοικειωθεί πια μαζί του. Τον θεωρούσε μόνο έναν κακό κι ενοχλητικό πελάτη, που ανακατωνόταν με τρόπο άδικο στα περιουσιακά του. Το μόνο λοιπόν που είπε βρίζοντας ήταν πως, αν συνέχιζε έτσι, με τέτοια ατυχία, στο τέλος δε θα 'βγαζε δεκάρα απ' αυτό το ταξίδι. Μ' άλλα λόγια, θεωρούσε τον εαυτό του αδικημένο. Και συγχυσμένος κάθισε κάτω, έβγαλε το σημειωματάριό του και κατέγραψε στη στήλη «Ζημίες» το κορμί και την ψυχή που είχαν χαθεί.

Ο συνοικισμός των κουάκερων¹

Μια γαλήνια σκηνή είναι αυτή που ξεδιπλώνεται μπροστά μας τώρα:

Μια μεγάλη, ευρύχωρη, καλομπογιατισμένη κουζίνα, που το κίτρινο πάτωμά της γυαλοκοπάει χωρίς ούτ' έναν κόκκο σκόνης. Στον τοίχο μια μαύρη στόφα για το μαγείρεμα. Ράφια μ' ατέλειωτες σειρές τενεκεδένια κουτιά, που κλείνουν φανταστικές λιχουδιές. Πράσινες, γυαλιστερές ξύλινες καρέκλες, παλιές αλλά γερές. Μια μικρή κουνιστή πολυθρόνα μ' ένα πολύχρωμο μαξιλάρι πάτσγουορκ. Και δίπλα της μια άλλη, μεγάλη και γεμάτη πουπουλένια μαξιλάρια, φαρδιά σαν αγκαλιά μάνας, που άξιζε περισσότερο κι από μια ντουζίνα από κείνες τις πολυθρόνες σαλονιού που έχουν στα αριστοκρατικά σπίτια. Σ' αυτή την πολυθρόνα, με τα μάτια χαμηλωμένα σε κάποια ψιλοδουλειά, κάθεται η παλιά μας φίλη η Ελίζα. Πιο χλωμή και πιο αδύνατη απ' ό,τι ήταν στο σπίτι της στο Κεντάκυ, με μια ήρεμη θλίψη να πλέει στο βλέμμα της και να της πικραίνει το στόμα. Ο καθένας θα μπορούσε να δει πόσο έχει γεράσει η κοριτσιίστικη καρδιά της. Κι ωστόσο, κάθε φορά που σηκώνει τα μάτια για να δει τι κάνει ο μικρός της Χάρρυ, που πεταρίζει παίζοντας εδώ κι εκεί σαν πεταλούδα μέσα στην κουζίνα, ανακαλύπτεις πως το βλέμμα της έχει αποκτήσει μια σταθερότητα και μια αποφασιστικότητα που έλειπαν τον παλιό ευτυχισμένο καιρό.

Δίπλα της κάθεται μια γυναίκα που ξεδιαλέγει ξερά ροδάκινα σ' ένα μεγάλο δοχείο. Είναι πενήντα πέντε με εξήντα χρονών, μα το πρόσωπό της είναι από κείνα που ο χρόνος τ' αγγίζει μόνο για να τα στολίζει κι άλλο. Το χιονάτο πλισέ κολλαριστό σκουφάκι της, φτιαγμένο σύμφωνα με την αυστηρή γραμμή των κουάκερων, η ποδιά της από λευκή μουσελίνα όλο δίπλες, το σκούρο φόρεμα και το ασορτί σάλι φανερώνουν με την πρώτη ματιά την κοινωνική της προέλευση.

– Ωστε λοιπόν επιμένεις να πας στον Καναδά, Ελίζα; ρώτησε τώρα τη φίλη της.

– Μάλιστα, κυρία. Πρέπει. Δεν τολμάω να σταματήσω τώρα.

– Και τι θα κάνεις σαν θα φτάσεις εκεί; Πρέπει να το σκεφτείς κι αυτό, κόρη μου.

Τα χέρια της Ελίζας τρεμούλιασαν λιγάκι και δυο δάκρυα έπεσαν στο εργόχειρό της. Η φωνή της, όμως, ακούστηκε σταθερή:

– Θα κάνω ό,τι δουλειά βρω. Ελπίζω πως κάτι θα βρω.

– Ξέρεις καλά πως μπορείς να μείνεις εδώ όσο καιρό θέλεις, της είπε η μεγάλη γυναίκα, που την έλεγαν Ραχήλ.

– Ω, σας ευχαριστώ, μα..., έδειξε το Χάρρυ κι ανατρίχιασε. Τις νύχτες δεν μπορώ να κοιμηθώ. Δεν ησυχάζω στιγμή. Χτες το βράδυ ονειρεύτηκα εκείνο τον άνθρωπο. Τον είδα να μπαίνει εδώ, στην αυλή.

– Κακόμοιρο παιδί, είπε η Ραχήλ σφουγγίζοντας τα μάτια της. Δεν πρέπει να νιώθεις έτσι. Ο Κύριος έχει αποφασίσει να μην αρπάζουν ποτέ κανένα φυγάδα απ' το χωριό μας. Πιστεύω πως

δε θα είσαι εσύ η πρώτη.

Εκείνη τη στιγμή άνοιξε η πόρτα και μπήκε μια κοντούλα στρουμπουλή γυναίκα, με πρόσωπο που θύμιζε ώριμο μήλο. Όπως κι η Ραχήλ, φορούσε κι αυτή γκριζα ρούχα κι είχε μπροστά στο στήθος της την ίδια πολύπτυχη ποδιά από μουσελίνα.

– Ρουθ Στέντμαν! φώναξε χαρούμενα η Ραχήλ και σηκώθηκε απ' τη θέση της. Τι κάνεις;

– Μια χαρά, αποκρίθηκε η Ρουθ τινάζοντας το σκουφάκι της.

– Ρουθ, αυτή η φίλη από δω είναι η Ελίζα Χάρρις. Κι αυτό είναι τ' αγοράκι που σου 'λεγα.

– Χαίρομαι πολύ που σε γνωρίζω, Ελίζα, είπε η Ρουθ κι έδωσε το χέρι της στην Ελίζα. Και το καλό μας τ' αγοράκι! Του έφερα ένα κεκάκι, πρόσθεσε και γύρισε να δώσει στο Χάρρυ ένα κέικ σε σχήμα καρδιάς, που ο μικρός πλησίασε και το πήρε ντροπαλά.

– Πού είναι το μωρό, Ρουθ; ρώτησε τότε η Ραχήλ.

– Μου τ' άρπαξε η κόρη σου η Μαίρη. Να τη, έρχεται.

– Μαίρη, στράφηκε στην κόρη της μαλακά η Ραχήλ, δεν πας να γεμίσεις το τσαγερό;

Η Μαίρη έδωσε το μωρό στη μητέρα του, πήρε το τσαγερό, πήγε στο πηγάδι, το γέμισε κι ύστερα το έβαλε πάνω στη στόφα, όπου σύντομα άρχισε να βράζει και να σφυρίζει, σκορπίζοντας στο δωμάτιο το άρωμα της φιλοξενίας. Ύστερα από κάποια απαλά μουρμουρητά της Ραχήλ τα ξερά φρούτα βρέθηκαν κι αυτά σε λίγο να βράζουν στη φωτιά. Κι εκεί που οι γυναίκες έλεγαν τα νέα τους, εμφανίστηκε ο Συμεών Χάλλιντεϋ, ο πάτερ φαμίλιας. Ήταν ένας ψηλός, μυώδης άντρας, που φορούσε γκριζο κοστούμι και πλατύγυρο καπέλο, και με το που μπήκε έσκυψε αμέσως να χαιρετήσει χαρωπά τη Ρουθ.

– Κανένα νέο, «πατέρα»; τον ρώτησε η Ραχήλ, καθώς έβαζε τα μπισκότα της στο φούρνο.

– Ο Πίτερ Στέμπινς μού είπε πως θα έρθουν απόψε να μας επισκεφτούν και θα φέρουν μαζί και κάτι φίλους.

– Αλήθεια;... έκανε η Ραχήλ ρίχνοντας μια σκεφτική ματιά στην Ελίζα.

– Χάρρις είπες πως λέγεσαι; τη ρώτησε ο Συμεών. Η Ραχήλ γύρισε απότομα στον άντρα της, ενώ η Ελίζα απαντούσε μ' ένα τρεμουλιαστό «να», καθώς ο φόβος την πλημμύριζε ξανά.

– «Μητέρα», έλα να σου πω, είπε ο Συμεών και βγήκε στην πίσω βεράντα.

– Ο άντρας ετούτου του παιδιού, της είπε σαν ήρθε κοντά του, θα είναι στο συνοικισμό. Απόψε θα βρίσκεται εδώ.

– Μη μου πεις! είπε εκείνη, και το πρόσωπό της έλαμψε ολόκληρο από χαρά.

– Αλήθεια σου λέω. Ο Πίτερ πήγε στον άλλο σταθμό χτες με το κάρο και βρήκε εκεί μια γριά και δύο άντρες. Ο ένας είπε πως τ' όνομά του είναι Τζορτζ Χάρρις. Κι απ' όσα διηγήθηκε του Πίτερ, είμαι σίγουρος πως είναι ο άντρας της. Να της το πούμε τώρα;

– Ας ρωτήσουμε και τη Ρουθ... Ρουθ, έλα λίγο εδώ. Η στρουμπουλή γυναικούλα πήδηξε ίσαμε πάνω απ' τη χαρά της χτυπώντας παλαμάκια.

– Ήσυχα, καλή μου, της έκοψε τη φόρα μαλακά η Ραχήλ. Τι λες εσύ, πρέπει να της το πούμε τώρα;

– Ασφαλώς! Τώρα αμέσως! Έτσι δε θα 'θελα κι εγώ αν επρόκειτο για τον Τζον μου; Αμέσως να της το πείτε!

– Όποιος σε κοιτάζει, Ρουθ, μαθαίνει πώς ν' αγαπάει το συνάνθρωπό του, της είπε λαμποκοπώντας ο Συμεών.

– Μα γι' αυτό δεν είμαστε πλασμένοι; αποκρίθηκε εκείνη. Αν δεν αγαπούσα τον Τζον και το μωρό, δε θα ήξερα πώς ν' αγαπήσω κι αυτή. Ελάτε τώρα, πείτε της το! Πάρτε τη στο δωμάτιό σας να της το πείτε. Θα τηγανίσω εγώ το κοτόπουλο.

Η Ραχήλ γύρισε στην κουζίνα, άνοιξε την πόρτα της μικρής κρεβατοκάμαρας και είπε μαλακά στην Ελίζα:

– Κόρη μου, έλα λίγο εδώ! Έχω νέα να σου πω. Το χλωμό πρόσωπο της Ελίζας έγινε κατακόκκινο. Σηκώθηκε μ' ένα νευρικό τίναγμα και κοίταξε το παιδί της.

– Όχι, όχι, της είπε η Ρουθ, και την έπιασε απ' το χέρι. Μη φοβάσαι. Τα νέα είναι καλά. Πήγαινε, πήγαινε! και την έσπρωξε προς την πόρτα.

Μέσα στο δωμάτιο η Ραχήλ τράβηξε κοντά της την Ελίζα και της είπε:

– Ο Κύριος σε λυπήθηκε, κόρη μου. Ο άντρας σου δραπέτευσε απ' τα δεσμά του.

Το αναψοκοκκινισμένο πρόσωπο της Ελίζας έγινε ξανά κατάχλωμο, κι η κοπέλα κάθισε ανήμπορη στο κρεβάτι.

– Κουράγιο, παιδί μου, της είπε η Ραχήλ χαϊδεύοντάς της το κεφάλι. Είναι μαζί με φίλους· αυτοί θα τον φέρουν εδώ απόψε.

– Απόψε;... έκανε η Ελίζα. Απόψε! Οι λέξεις είχαν χάσει πια το νόημά τους γι' αυτή. Το κεφάλι της γύριζε κι όλα ξαφνικά θόλωσαν γύρω της.

Όταν συνήλθε, ήταν ξαπλωμένη στο κρεβάτι και τυλιγμένη με μια κουβέρτα, ενώ η Ρουθ τής έτριβε τα χέρια με καμφορά. Λιγωμένη η Ελίζα ένιωθε σαν να της είχαν πάρει από πάνω της ένα μεγάλο βάρος. Σαν μέσα σ' όνειρο, ένιωσε τα νεύρα της να χαλαρώνουν για πρώτη φορά εδώ και μέρες και να την τυλίγει ένα αίσθημα ασφάλειας και σιγουριάς. Και κοιμήθηκε όπως δεν είχε κοιμηθεί από τα μεσάνυχτα εκείνα που άρπαξε το παιδί της στην αγκαλιά της και το

έσκασε μέσα στο παγερό αστρόφωτο.

Ονειρεύτηκε μια όμορφη χώρα, τη γη όπου θα μπορούσε επιτέλους ν' αναπαυθεί. Είδε καταπράσινες ακτές, όμορφα νησάκια και λαμπυριστά νερά. Κι εκεί, σ' ένα σπίτι, είδε το αγόρι της να παίζει λεύτερο κι ευτυχισμένο. Άκουσε τα βήματα του άντρα της, τον ένωσε να την πλησιάζει, τα μπράτσα του να την αγκαλιάζουν, τα δάκρυά του να στάζουν στο πρόσωπό της και ξύπνησε. Δεν ήταν όνειρο! Το φως της ημέρας είχε σβήσει. Το παιδί της κοιμόταν ήσυχο δίπλα της. Ένα κερί έκαιγε σ' ένα ράφι, κι ο άντρας της έκλαιγε με λυγμούς πεσμένος στο μαξιλάρι της.

Το επόμενο πρωί βρήκε το σπίτι των κουάκερων γεμάτο χαρά. Η «μητέρα» είχε σηκωθεί απ' τα χαράματα και, περιτριγυρισμένη από ένα λόχο αγόρια και κορίτσια, ετοίμαζε το πρωινό, που στις πλούσιες κοιλάδες της Ιντιάνα είναι μια πολύ περίπλοκη υπόθεση και γι' αυτό απαιτούνται πολλά χέρια για να ετοιμαστεί. Ενόσω λοιπόν ο Τζον έτρεχε στην πηγή για να φέρει δροσερό νερό, ο Συμεών ο νεότερος κοσκίνιζε καλαμποκάλευρο για τις τηγανίτες κι η Μαίρη άλεθε φρέσκο καφέ, ενώ η Ραχήλ κινιόταν αέρινα και απαλά μια εδώ και μια εκεί, καθώς έφτιαχνε μπισκότα και τεμάχιζε κοτόπουλα, ακτινοβολώντας σαν τον ήλιο που επιβλέπει και ζωντανεύει τα πάντα από ψηλά.

Κι ενόσω η προετοιμασία του πρωινού συνεχιζόταν μέσα στην τεράστια κουζίνα, ο Συμεών ο πρεσβύτερος, με τα μανίκια του πουκαμίσου του ανασηκωμένα, στεκόταν μπροστά σ' ένα μικρό καθρεφτάκι κρεμασμένο σε μια γωνιά και παιδευόταν με την όχη και τόσο πατριαρχική απασχόληση του ξυρίσματος. Ήταν τόσο αρμονική, τόσο ήρεμη η ατμόσφαιρα, που ακόμα και τα μαχαιροπίρουνα κουδούνιζαν κοινωνικότατα καθώς τ' αράδιαζαν στο τραπέζι· αλλά και τα κομμάτια του κοτόπουλου και του χοιρομεριού τσιτσίριζαν κεφάλτα στα τηγάνια, λες και το ευχαριστιόνταν που διάλεξαν αυτό τον τρόπο για να τα μαγειρέψουν. Κι όταν εμφανίστηκαν ο Τζορτζ, η Ελίζα κι ο μικρός Χάρρυ, η φαμελιά των κουάκερων τους υποδέχτηκε τόσο εγκάρδια, που ένιωσαν ότι βρίσκονταν μέσα σε όνειρο.

Τελικά κάθισαν όλοι στο τραπέζι, εκτός απ' τη Μαίρη που στεκόταν μπροστά στη στόφα κι έφτιαχνε τηγανίτες και τις μετέφερε ζεστές ζεστές μόλις έπαιρναν το σωστό χρυσαφένιο καφετί χρώμα.

Αυτή ήταν η πρώτη φορά που ο Τζορτζ καθόταν ως ίσος ανάμεσα σε ίσους στο τραπέζι ενός λευκού. Στην αρχή καθόταν συνεσταλμένος κι αμήχανος. Η καλοσύνη όμως που ξεχείλιζε από παντού διέλυσε και το τελευταίο ίχνος συστολής, όπως οι πρώτες ακτίνες της αυγής εξαφανίζουν τη νυχτερινή ομίχλη.

Κάποια στιγμή ο Συμεών ο νεότερος, εκεί που βουτύρωνε μια φέτα κέικ, γύρισε κι είπε στον πατέρα του:

- Πατέρα, τι θα γίνει αν σε ανακαλύψουν ξανά;
- Θα πληρώσω το πρόστιμό μου, απάντησε ήσυχα ο Συμεών.
- Κι αν σε βάλουν φυλακή;

- Δε θα τα καταφέρετε με το κτήμα εσύ κι η μητέρα σου; αποκρίθηκε χαμογελώντας ο πατέρας.
 - Η μητέρα μπορεί να κάνει σχεδόν τα πάντα, του είπε το αγόρι. Μα δεν είναι ντροπή να φτιάχνουν τέτοιους νόμους;
 - Δεν πρέπει να λες κακά λόγια, Συμεών, του αποκρίθηκε αυστηρά ο πατέρας του. Αν οι κυβερνήτες μας απαιτούν ένα αντίτιμο για το έλεος που δείχνουμε εμείς, τότε πρέπει να το πληρώνουμε.
 - Εγώ πάντως τους μισώ όλους αυτούς που έχουν δούλους! Ξανάπε με καθόλου χριστιανικό τρόπο ο νεαρός αντίπαλος της δουλείας.
 - Εκπλήσσομαι μαζί σου, γιε μου, είπε ο πατέρας του. Η μητέρα σου δε σου έμαθε ποτέ τέτοια πράγματα. Εγώ θα φερόμουν και στον ιδιοκτήτη των σκλάβων όπως φέρομαι και στους σκλάβους, αν τον έφερνε ικέτη στην πόρτα μου ο Κύριος.
- Ο Συμεών ο νεότερος έγινε κατακόκκινος, μα η μητέρα του χαμογέλασε βλέποντάς τον και είπε:
- Ο Συμεών είναι το καλό μου το παιδί. Θα μεγαλώσει και θα γίνει σαν τον πατέρα του.
 - Ελπίζω, καλέ μου κύριε, να μην εκτίθεστε σε κινδύνους εξαιτίας μας, μίλησε τότε ανήσυχος ο Τζορτζ.
 - Μη φοβάσαι τίποτα, Τζορτζ. Γι' αυτό ερχόμαστε στον κόσμο. Αν δε μας άρεσε ν' αντιμετωπίζουμε κινδύνους για έναν καλό σκοπό, τότε δε θα μας άξιζε να λεγόμαστε άνθρωποι.
 - Να γίνεται όμως αυτό για χάρη μου, μου είναι δύσκολο να το δεχτώ.
 - Ησύχασε, φίλε Τζορτζ. Δεν το κάνουμε για σένα, μα για το Θεό και τον άνθρωπο. Πέρασε ήσυχα εδώ πέρα την ημέρα σου, κι απόψε κατά τις δέκα ο Φινέας Φλέτσερ θα σας πάει εσάς και την υπόλοιπη συντροφιά στον επόμενο σταθμό του ταξιδιού σας. Οι διώκτες σας πλησιάζουν. Δεν πρέπει να καθυστερούμε.
 - Μα τότε γιατί να περιμένουμε ως το βράδυ; ρώτησε ο Τζορτζ.
 - Εδώ είστε ασφαλείς την ημέρα. Στο συνοικισμό είναι όλοι φίλοι, και προσέχουν. Τη νύχτα ταξιδεύουμε πάντα με μεγαλύτερη ασφάλεια.

14 Η Ευαγγελινή

Ο Μισσισσιππής! Αχ, μα πόσο έχει αλλάξει –λες και τον άγγιξε κάποιο μαγικό ραβδί– από τότε που ο Σατομπριάν² έγραψε εκείνο το πεζοτράγουδο, που τον περιγράφει σαν έναν ποταμό που διασχίζει μεγαλόπρεπες ερημιές γεμάτες από ονειρικά θαύματα του ζωικού και του φυτικού βασιλείου! (εικ.6)

Κι η τωρινή πραγματικότητα όμως αυτού του ποταμού των ονείρων και του τρελού ρομαντισμού δεν είναι λιγότερο θαυμαστή από την προηγούμενη. Ποιος άλλος ποταμός κουβαλάει μέσα στην αγκαλιά του, από τις πηγές του μέχρι τον ωκεανό, τον πλούτο μιας άλλης παρόμοιας χώρας; Μιας χώρας που παράγει τα πάντα, από τα τροπικά μέχρι τα πολικά προϊόντα; Τα θολά νερά του κατεβαίνουν βιαστικά, αφρισμένα και ορμητικά, με την ίδια ζωτική δύναμη και σφοδρότητα που χαρακτηρίζει και τη φυλή που ταξιδεύει πάνω του, που όμοιά της δεν έχει δει ο παλιός κόσμος. Ας ήταν μόνο να μην κουβάλαγαν αυτά τα νερά κι ένα φορτίο φτιαγμένο από τα δάκρυα των καταπιεσμένων, τους στεναγμούς των αβοήθητων, τις όλο πίκρα προσευχές των φτωχών αμόρφωτων ψυχών προς έναν άγνωστό τους Θεό –άγνωστο, αόρατο και σιωπηλό– που ωστόσο θα «σηκωθεί μια μέρα να σώσει όλους τους φτωχούς της γης!».

Το φως του ήλιου που βασιλεύει χρυσιζει το πλατύ ποτάμι, απέραντο σαν τη θάλασσα, κι οι λοξές ακτίνες του κάνουν να λαμποκοπάνε τα τρεμουλιαστά καλάμια και τα ψηλά σκούρα κυπαρίσσια που είναι τυλιγμένα με πένθιμα μούσκλια, καθώς το βαρυφορτωμένο ατμόπλοιο περνάει ανάμεσά τους. Τόσες πολλές είναι οι μπάλες του μπαμπακιού που έχει πάρει από αμέτρητες φυτείες, που από μακριά φαντάζει σαν ένας τεράστιος, μονοκόμματος, γκριζόλευκος κύβος που επιπλέει πάνω στα νερά του ποταμού.

Για να μπορέσουμε να ξαναβρούμε το φίλο μας το Θωμά, πρέπει να ψάξουμε αρκετά στα γεμάτα κόσμο καταστρώματα.

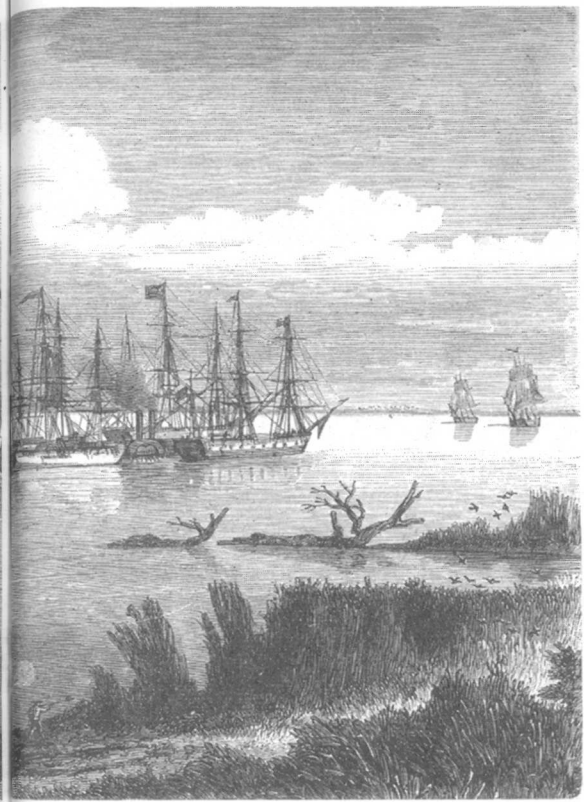
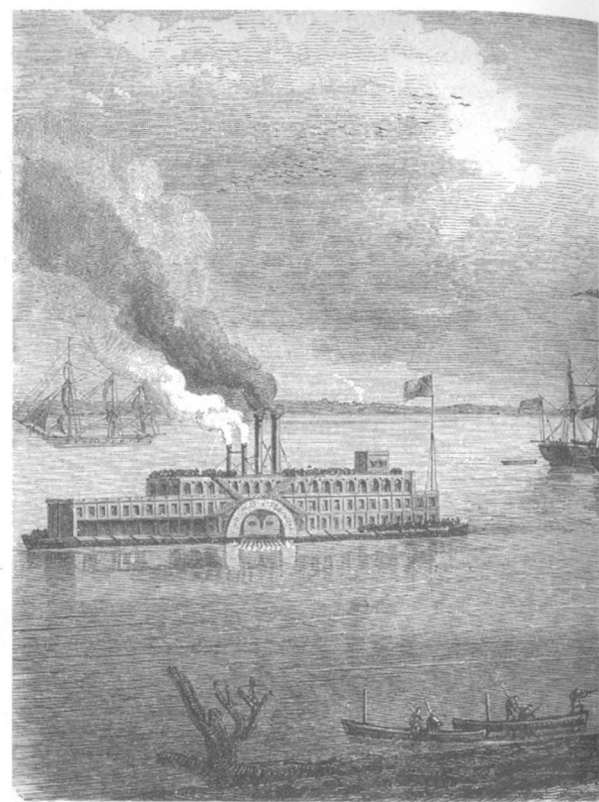
Απ' τη μια τα όσα καλά είχε πει για λογαριασμό του ο κύριος Σέλμπυ και απ' την άλλη η άψογη συμπεριφορά του κι ο ήρεμος χαρακτήρας του έκαναν ακόμα κι αυτό το Χέιλυ να τον εμπιστευτεί, που, αφού τον παρακολούθησε άγρυπνα για μέρες και μέρες, του έδωσε τελικά την άδεια να πηγαινοέρχεται ελεύθερα στο πλοίο.

Ήρεμος πάντα και πρόθυμος να βοηθήσει σ' όποια ανάγκη παρουσιαζόταν, ο Θωμάς κέρδισε αμέσως τη συμπάθεια όλου του πληρώματος, καθώς περνούσε πολλές ώρες δουλεύοντας μαζί τους, με τον ίδιο ζήλο με τον οποίο δούλευε και στο κτήμα του Κεντάκυ.

Κι όταν δεν υπήρχε τίποτα πια να κάνει, σκαρφάλωνε σε μια φωλιά ανάμεσα στα μπαμπάκια, ψηλά στο πάνω κατάστρωμα, και μελετούσε τη Βίβλο του. Εκεί τον βρίσκουμε λοιπόν και τώρα.

Για εκατό και παραπάνω μίλια πριν από τη Νέα Ορλεάνη, το ποτάμι είναι ψηλότερο απ' τη γύρω στεριά και κυλάει τον τεράστιο υγρό όγκο του ανάμεσα σε αναχώματα επτά μέτρα ψηλά. Κι ο ταξιδιώτης που κάθεσαι στο κατάστρωμα του ποταμόπλοιου επιθεωρεί σαν από την κορφή

ενός πλωτού κάστρου τη γύρω χώρα για μίλια και μίλια μακριά.

Έτσι κι ο Θωμάς, όπως έβλεπε τη μια φυτεία μετά την άλλη να περνάνε από μπροστά του, μπορούσε να σχηματίσει μια πρώτη εικόνα της ζωής που τον περίμενε στο τέλος του ταξιδιού.

Είδε σκλάβους να κοπιάζουν. Είδε χωριουδάκια από καλύβια πέρα στο βάθος, μακριά απ' τις μεγαλόπρεπες επαύλεις και τους κήπους των αφεντάδων. Κι η φτωχή αγαθή του καρδιά γύριζε πίσω στο κτήμα του Κεντάκου, με τα βαθύσκιωτα δέντρα, στο σπίτι του αφέντη με τους μακρείς και δροσερούς διαδρόμους και στην καλύβια του την πνιγμένη απ' τις μπιγκόνιες και τ' αναρριχητικά φυτά. Έβλεπε πρόσωπα γνωστά, που είχε μεγαλώσει μαζί τους. Έβλεπε τη γυναίκα του να ετοιμάζει πολυάσχολη το βραδινό φαγητό. Άκουγε τα ανέμελα γέλια των παιδιών του που έπαιζαν, και τις χαρούμενες φωνούλες του μωρού που καθόταν στα γόνατά του. Και ξαφνικά έσβησαν όλα· και το τρίξιμο της μεγάλης ρόδας του ποταμόπλοιου, το βογκητό της μηχανής του που θύμιζαν πως αυτή η φάση της ζωής του είχε σβήσει παντοτινά.

Όταν νιώθει κανείς τέτοια μελαγχολία, κάθεται και γράφει της γυναίκας και των παιδιών του. Ο Θωμάς όμως δεν ήξερε να γράφει, ταχυδρομείο δεν υπήρχε γι' αυτόν και το χάσμα του χωρισμού δε γεφυρωνόταν από τίποτα. Ούτε καν από μια φιλική κουβέντα ή ένα νόημα. Είναι λοιπόν ν' απορεί κανείς που μερικά δάκρυα κύλησαν στις σελίδες της Βίβλου και στο μπαμπάκι που πάνω του καθόταν ο Θωμάς;

Ανάμεσα στους επιβάτες του ποταμόπλοιου ήταν κι ένας νέος κύριος από καλή οικογένεια και με μεγάλη περιουσία. Κατοικούσε στη Νέα Ορλεάνη και τ' όνομά του ήταν Σαιντ Κλερ. Μαζί του είχε την κόρη του, που ήταν πέντε ή έξι χρονών, και μια κυρία που έδειχνε να είναι συγγενής τους, η οποία φρόντιζε ιδιαίτερα τη μικρή.

Ο Θωμάς έβλεπε συχνά τη μικρούλα, που ήταν ένα από κείνα τα αεικίνητα πλασματάκια που δεν κάθονται ποτέ σ' ένα μέρος. Η παρουσία της ήταν τέτοια, που, σαν την έβλεπες μια φορά, δεν την ξεχνούσες ποτέ. Ήταν η εικόνα της τέλει παιδικής ομορφιάς, χωρίς τα παχάκια που έχουν συνήθως τα κοριτσάκια αυτής της ηλικίας. Είχε μια αέρινη χάρη, σαν αυτή που φανταζόμαστε πως έχουν τα πλάσματα των παραμυθιών, μια γεμάτη ειλικρίνεια έκφραση, που, πέρα απ' το πανέμορφο πρόσωπό της, έκανε μοναδική εντύπωση σ' όποιον την έβλεπε. Το ιδανικό αυτό πρόσωπο πάλι το στόλιζαν βιολετιά μάτια κι ολόχρυσια μαλλιά. Πηγαινοερχόταν αδιάκοπα εδώ κι εκεί, πάντα μ' ένα ελαφρό χαμόγελο χαραγμένο στα χειλάκια της, σιγοτραγουδώντας αδιάκοπα. Ντυμένη πάντα στα λευκά, δεν είχε αφήσει ούτε ένα σημείο του πλοίου χωρίς να το επισκεφτεί.

Ο Θωμάς, που σαν όλους τους ανθρώπους της φυλής του εντυπωσιαζόταν απ' την απλοϊκότητα και την παιδικότητα, παρακολουθούσε τη μικρή μ' ένα ενδιαφέρον που αυξανόταν διαρκώς. Του φάνταζε σαν κάτι θείο κι αγγελικό. Κι όποτε διέκρινε τα χρυσαφένια της μαλλιά και τα βιολετιά της μάτια να τον κοιτάνε πίσω από κάποια μπάλα μπαμπακιού, δεν του ήταν δύσκολο να πιστέψει πως η μικρή ήταν κάποιο απ' τα αγγελικά πλάσματα που περιέγραφε η Βίβλος του.

Κι εκείνη περνούσε ξανά και ξανά απ' το μέρος όπου ήταν στοιβαγμένη η ομάδα του Χέιλυ – αλυσοδεμένοι άντρες και γυναίκες. Περνούσε ανάμεσά τους σαν τον άνεμο, με μια έκφραση απορίας και θλίψης. Κι ύστερα, αφού άγγιζε ή ανασήκωνε για λίγο τις αλυσίδες τους, απομακρυνόταν σιγομουρμουρίζοντας κάποιο μελαγχολικό τραγούδι. Άλλοτε πάλι εμφανιζόταν ανάμεσά τους με τις χουφτίτσες της γεμάτες καραμέλες, καρύδια και πορτοκάλια και τους τα μοίραζε.

Ο Θωμάς καθόταν και παρακολουθούσε τούτη τη μικρή δεσποινίδα, και τελικά αποφάσισε να γνωριστεί μαζί της. Ήξερε πολλά κόλπα για να τραβήξει την προσοχή των μικρούληδων, και μια και δυο βάλθηκε να τα βάλει σ' εφαρμογή με πολλή καταποσύνη. Ήξερε, ας πούμε, να σκαλίζει καλαθάκια από μεγάλα κουκούτσια, να φτιάχνει αστεία πρόσωπα σε καρύδια, και παλιάτσους να χοροπηδάνε με λίγο χαρτόνι και σπάγκο. Άσε που οι σφυρίχτρες και οι φλογέρες που έφτιαχνε ήταν καλύτερες κι από του θεού Πάνα ακόμα. Οι τσέπες του ήταν γεμάτες από λογίων λογίων πραγματάκια, που είχε μαζέψει παλιά για τα παιδιά του αφέντη του. Τα εμφάνιζε τώρα λοιπόν ένα ένα, με πολλή οικονομία και προσοχή, και με αυτά έκανε φιλικά ανοίγματα στη μικρή. (εικ.7)

Εκείνη, παρ' όλο το μεγάλο ενδιαφέρον που έδειχνε για τα πάντα, ήταν ντροπαλή και δεν καθόταν εύκολα να την ημερώσει ο μπαρμπα-Θωμάς. Κούρνιαζε για λίγο σαν καναρίνι πάνω σε κάποιο κιβώτιο απέναντί του, τον κοίταζε κι έπαιρνε απ' τα χέρια του τα δωράκια που της πρόσφερε εκείνος. Κι αμέσως έφευγε σιωπηλή. Μετά από πολλά, όμως, άρχισαν τις εκμυστηρεύσεις.

– Πώς είναι τ' ονοματάκι της μικρής δεσποινίδας; ρώτησε κάποια στιγμή ο Θωμάς, όταν θεώρησε πως είχε ωριμάσει πια η στιγμή για μια τέτοια ερώτηση.

– Ευαγγελινή Σαιντ Κλερ, αποκρίθηκε η μικρούλα, αν και ο μπαμπάς –κι όλος ο κόσμος– με φωνάζουν Εύα. Κι εσένα πώς σε λένε;

– Εμένα με λένε Θωμά. Πέρα κει στο Κεντάκυ τα παιδάκια με φώναζαν μπαρμπα-Θωμά.

– Τότε θα σε φωνάζω κι εγώ μπαρμπα-Θωμά, γιατί μ' αρέσεις, ξέρεις. Λοιπόν, μπαρμπα-Θωμά, πού πας;

– Δεν ξέρω, δεσποινίς Εύα.

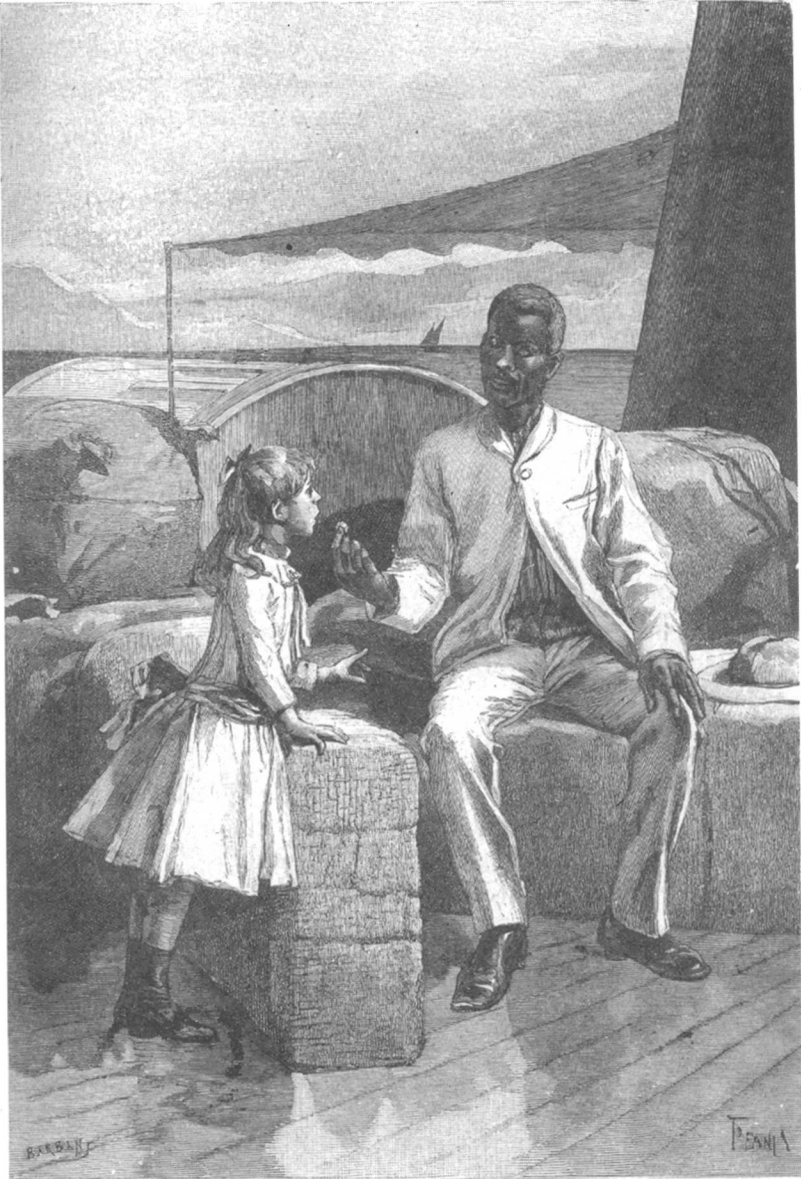
– Δεν ξέρεις;

– Όχι. Θα με πουλήσουν σε κάποιον, μα δεν ξέρω σε ποιον.

– Μπορεί να σε αγοράσει ο μπαμπάς μου. Κι αν σε πάρει αυτός, θα περάσεις μια χαρά. Θα τον ρωτήσω, σήμερα κιόλας.

– Σ' ευχαριστώ, κυριούλα μου, της είπε ο Θωμάς. Εκείνη την ώρα το πλοίο σταμάτησε σε μια μικρή αποβάθρα για να πάρει ξύλα για το λέβητά του, κι η Εύα, ακούγοντας τη φωνή του πατέρα της, έτρεξε να τον βρει. Σηκώθηκε τότε κι ο Θωμάς και πήγε να βοηθήσει στο κουβάλημα των ξύλων.

Η Εύα κι ο πατέρας της στέκονταν στην κουπαστή για να δουν το πλοίο να σαλπάρει. Η μεγάλη ρόδα είχε γυρίσει κιόλας δυο τρεις φορές στο νερό, όταν ξαφνικά το πλοίο τραντάχτηκε απότομα, η μικρούλα έχασε την ισορροπία της και βρέθηκε με το κεφάλι μέσα στο ποτάμι. Ο πατέρας της, χωρίς καλά καλά να καταλαβαίνει τι κάνει, καβάλησε την κουπαστή για να πηδήξει πίσω της, μα τον κράτησε ένας επιβάτης που είχε δει ότι έσπευδε να τη βοηθήσει κάποιος που ήξερε πολύ καλύτερα τι έπρεπε να κάνει.

BARBANT

PEANIA

Την ώρα που έπεφτε, ο Θωμάς στεκόταν ακριβώς από κάτω της. Μόλις την είδε να βυθίζεται στο νερό, βούτηξε αμέσως πίσω της. Ήταν άντρας με φαρδύ στήθος και δυνατά μπράτσα, και γι' αυτό κατάφερε να κρατηθεί μέχρι τη στιγμή που το παιδί ξανάρθε στην επιφάνεια του νερού. Τότε την πήρε αγκαλιά, την έφερε κολυμπώντας μέχρι το πλοίο και την παρέδωσε στα εκατοντάδες χέρια που απλώνονταν σαν ένας άνθρωπος για να την πιάσουν. Λίγες στιγμές ακόμα, κι ο πατέρας της την κουβάλησε αναίσθητη και στάζοντας ολόκληρη στη μεγάλη καμπίνα των κυριών, όπου όλες οι επιβάτισσες έπεσαν πάνω της προσπαθώντας να τη συνεφέρουν.

Η επόμενη μέρα ήταν πνιγερή και κυριαρχούσε μια αποπνικτική υγρασία την ώρα που το ποταμόπλοιο έφτανε στη Νέα Ορλεάνη. Όλοι ετοιμάζονταν για την αποβίβαση, μάζευαν τα πράγματά τους και έτρεχαν εδώ κι εκεί, ενώ οι καμαρότοι έστρωναν καθαρά σεντόνια κι ετοίμαζαν το πλοίο για τους καινούριους επιβάτες που θα επιβιβάζονταν.

Στο κατάστρωμα ο φίλος μας ο Θωμάς καθόταν με τα μπράτσα σταυρωμένα στο στήθος κι έριχνε ανήσυχες ματιές σε μερικούς ανθρώπους που ήταν συγκεντρωμένοι στην άλλη πλευρά του πλοίου.

Εκεί ήταν η όμορφη Ευαγγελινή, λίγο πιο χλωμή απ' ό,τι συνήθως, κι ένας χαριτωμένος και καλοφτιαγμένος νέος άντρας, που έγερνε αδιάφορα σε μια μπάλα μπαμπάκι έχοντας ανοιχτό μπροστά του ένα μεγάλο πορτοφόλι. Ήταν φανερό πως ο αριστοκρατικός αυτός κύριος ήταν ο πατέρας της Εύας. Είχε τα ίδια μεγάλα γαλανά μάτια με κείνη και τα ίδια χρυσοκάστανα μαλλιά, μα η έκφρασή του ήταν εντελώς διαφορετική. Εκείνου το βλέμμα δεν ήταν ονειροπόλο σαν της μικρής, μα καθάριο και τολμηρό. Το καλογραμμένο στόμα του είχε μια έκφραση περήφανη και κάπως σαρκαστική, ενώ η κάθε του κίνηση και κουβέντα απέπνεε ανωτερότητα. Εκείνη τη στιγμή άκουγε με ύφος καλοπροαίρετα αδιάφορο, κάπως μισοκωμικό και μισοπεριφρονητικό, το Χέιλυ, ο οποίος εκθειάζε με κάθε τρόπο τις αρετές του αντικειμένου που παζάρευαν.

– Όλη η χριστιανική ηθική κι οι αρετές, τυλιγμένες σ' ένα πακέτο με μαύρο μαροκινό δέρμα, αναφώνησε όταν τελείωσε ο Χέιλυ.

– Ποια είναι όμως η ζημιά, όπως λένε στο Κεντάκυ; Με δυο λόγια, πόσο θες να με κλέψεις για τούτη εδώ τη δουλειά; Λέγε!

– Και χίλια τριακόσια δολάρια να ζητήσω γι' αυτόν εκεί, και πάλι λίγα θα 'ναι, αποκρίθηκε ο Χέιλυ. Χαμένος θα βγω.

– Τον καημένο! έκανε ειρωνικά ο νέος κύριος, κοιτάζοντάς τον με ύφος κοροϊδευτικό. Ωστόσο, επειδή με συμπάθησες ιδιαίτερα, και με σέβεσαι, υποθέτω πως θα μου κάνεις καλή τιμή.

– Ε, βλέπω πως η δεσποινίς τον θέλει πολύ.

– Κι η καλοσύνη σου δε θέλει να της τον αρνηθεί. Μάλιστα. Για λέγε τώρα, από χριστιανική φιλανθρωπία και μόνο, πόσο φτηνά μπορείς να μου τον αφήσεις, έτσι για να υποχρεώσεις μια δεσποινίδα που τον θέλει τόσο πολύ;

– Μα για κοιτάξτε τον, για δείτε κάτι φαρδιές πλάτες που έχει! Για δείτε κάτι μπράτσα! Άσε το μυαλό του! Ξέρετε πόσο γρήγορα κάνει λογαριασμούς; Να ξέρετε πως αυτός ο τύπος διεύθυνε μόνος του ολόκληρο το κτήμα του αφέντη του. Έχει μεγάλο ταλέντο στις μπίζνες.

– Κακό αυτό, πολύ κακό! Ξέρει πάρα πολλά, συνέχισε να τον κοροϊδεύει ο κύριος. Αυτοί οι εξυπνάκηδες το σκάνε συνέχεια, κλέβουν άλογα και χαλάνε τον κόσμο. Εγώ λέω πως, αφού είναι τόσο έξυπνος, θα πρέπει να κόψεις καμιά διακοσαριά δολάρια.

Το παζάρι συνεχίστηκε με τον ίδιο μισσοσοβαρό μισοκοροϊδευτικό τρόπο, κι ο Χέλυ, αν δεν ήταν σίγουρος πως στο τέλος ο νεαρός αριστοκράτης θα τον πλήρωνε σε μετρητά, θα είχε χάσει την υπομονή του.

Κάποια στιγμή η Εύα σκαρφάλωσε σ' ένα κιβώτιο, αγκάλιασε τον μπαμπά της από το λαιμό και του ψιθύρισε απαλά:

– Μπαμπά, αγόρασέ τον, σε παρακαλώ! Δεν έχει σημασία πόσα θα πληρώσεις. Το ξέρω πως έχεις μπόλικά λεφτά. Τον θέλω.

– Τι να τον κάνεις, ψιψίνα μου; Να τον έχεις σαν κουδουνίστρα ή να τον καβαλάς σαν κανένα ξύλινο αλογάκι;

– Να τον κάνω ευτυχισμένο.

– Να ένας πραγματικά πρωτότυπος λόγος, της απάντησε ο πατέρας της και, βγάζοντας απ' το πορτοφόλι του ένα πάκο χαρτονομίσματα, τα έδωσε στο Χέλυ.

– Για μέτρησέ τα αυτά, του είπε.

– Πολύ εντάξει! έκανε εκείνος λαμποκοπώντας ολάκερος από ικανοποίηση. Και, βγάζοντας την πένα και το καλαμάρι του, έπιασε να γράφει ένα πωλητήριο.

Ο κύριος έριξε μια ματιά στο χαρτί, κι ύστερα στράφηκε στην κόρη του:

– Έλα, Εύα, της είπε. Και, πιάνοντάς τη απ' το χέρι, πήγε στην άλλη πλευρά του πλοίου, όπου, βάζοντας το δάχτυλό του κάτω απ' το σαγόνι του Θωμά, του είπε καλοδιάθετα:

– Θωμά, σήκωσε το βλέμμα και δεξ αν σ' αρέσει ο καινούριος σου αφέντης.

Ο Θωμάς σήκωσε τα μάτια. Λοιπόν, δεν υπήρχε άνθρωπος που να κοιτάξει αυτό το κεφάλτο, όμορφο νεανικό πρόσωπο χωρίς να νιώσει ευχάριστα συναισθήματα μέσα του. Κι ο Θωμάς, με δάκρυα στα μάτια, είπε από το βάθος της καρδιάς του:

– Ο Θεός να σ' έχει καλά, αφέντη!

– Μακάρι, Θωμά. Για πες μου, ξέρεις να οδηγάς άλογα;

– Ανέκαθεν μ' άλογα ανακατευόμουν. Ο κύριος Σέλμπυ όλο άλογα έκτρεφε.

– Τότε λέω να σε κάνω αμαξά, υπό τον όρο ότι δε θα μεθάς πάνω από μια φορά τη βδομάδα, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις.

Ο Θωμάς τον κοίταξε έκπληκτος κι είπε με πληγωμένο ύφος:

– Αφέντη, εγώ δεν πίνω ποτέ.

– Τα έχω ξανακούσει αυτά, Θωμά. Τέλος πάντων, θα το δούμε. Θα είναι καλό για κάθε ενδιαφερόμενο αν πραγματικά δεν πίνεις. Έλα, πρόσθεσε βλέποντας πως ο Θωμάς είχε ακόμα κρεμασμένα τα μούτρα, δεν αμφιβάλλω πως οι προθέσεις σου είναι καλές.

– Να είσαι σίγουρος, αφέντη.

– Κι εσύ να είσαι σίγουρος πως θα περάσεις πολύ καλά, μπήκε στη μέση η Εύα. Ο μπαμπάς είναι πολύ καλός με όλους, μόνο που κάνει συνέχεια αστεία και γελάει μαζί τους.

– Ο μπαμπάς σου είναι υπόχρεος για τις καλές συστάσεις, είτε γελώντας ο Σαιντ Κλερ, έκανε μεταβολή κι απομακρύνθηκε.

Για τον καινούριο αφέντη του Θωμά και διάφορα άλλα θέματα

Μια που το νήμα της ζωής του ήρωά μας μπλέκεται τώρα με τις ζωές άλλων ανωτέρων του, πρέπει να τους παρουσιάσουμε στον αναγνώστη με λίγα σύντομα λόγια.

Ο Αυγουστίνος Σαιντ Κλερ ήταν γιος ενός πλούσιου καλλιεργητή από τη Λουιζιάνα. Η οικογένεια καταγόταν απ' τον Καναδά, κι είχε δυο γιους. Ο ένας είχε εγκατασταθεί στο Βερμόντ κι ο άλλος, ο πατέρας του Αυγουστίνου, είχε κάνει μεγάλη περιουσία στη Λουιζιάνα. Τον Αυγουστίνο, καθώς μικρός ήταν πολύ ασθενικός, τον είχαν στείλει στο θείο του στο Βερμόντ, όπου οι γιατροί έλεγαν πως το κλίμα εκεί θα του έκανε καλό. Και πραγματικά, ο νεαρός Αυγουστίνος μεγάλωσε μια χαρά. Σαν τελείωσε τις σπουδές του, έπεσε με τα μούτρα στις διασκεδάσεις της υψηλής κοινωνίας και κέρδισε την καρδιά της βασίλισσας της ομορφιάς εκείνης της χρονιάς. Και μόλις έγιναν οι απαραίτητες προετοιμασίες, έγινε ο σύζυγος ενός φίνου κορμιού, ενός ζευγαριού λαμπερών μαύρων ματιών κι εκατό χιλιάδων δολαρίων –ποσού τεράστιου για κείνη την εποχή. Και, φυσικά, όλος ο κόσμος τον θεωρούσε ευτυχισμένο.

Σαν ξεθώριασαν όμως οι λάμπεις κι οι αβρότητες του μήνα του μέλιτος, ο Αυγουστίνος ανακάλυψε ότι μια όμορφη γυναίκα που σ' όλη της τη ζωή είχε συνηθίσει να την υπηρετούν και να την κανακεύουν μπορούσε ν' αποδειχτεί πολύ κακή στην καθημερινή ζωή. Η Μαρί, όπως έλεγαν τη γυναίκα του, δεν ήταν ικανή ν' αγαπήσει, δεν είχε καθόλου σχεδόν ευαισθησία κι ήταν παραδομένη σ' ένα τρομακτικό εγωισμό, που δεν την άφηνε ν' αναγνωρίζει τις ανάγκες κανενός άλλου εκτός απ' αυτές του εαυτού της. Μα όσο λιγότερη αγάπη έχει να δώσει κάποιος τόσο περισσότερο ζηλιάρης κι απαιτητικός γίνεται, απαιτώντας απ' τους άλλους να τον λατρεύουν. Κι όταν ο Σαιντ Κλερ, απογοητευμένος που δεν έβρισκε ανταπόκριση στις περιποιήσεις που της έκανε, άρχισε σιγά σιγά να τις κόβει, η πριγκιπέσα κάθε άλλο παρά το αποδέχτηκε. Ξεσπούσε σε κλάματα, δημιουργούσε καταιγίδες και φουρτούνες, γκρίνιαζε, έδειχνε έμπρακτα τη δυσαρέσκειά της, πλάνταζε στους αναστεναγμούς. Ο Σαιντ Κλερ, καλόκαρδος κι υποχωρητικός, προσπάθησε να την ησυχάσει με δώρα και κολακείες. Κι όταν πια η Μαρί έγινε μητέρα, έδειξε να ξυπνάει μέσα της λίγη αγάπη, λίγη τρυφερότητα για την κόρη της.

Ο Σαιντ Κλερ έδωσε στην κόρη του το όνομα της μητέρας του, που ήταν ένας εξαιρετικός άνθρωπος. Αυτό έκανε τη Μαρί να ζηλέψει, και τότε άρχισε να βλέπει με δυσαρέσκεια και καχυποψία την αφοσίωση του Αυγουστίνου στη μικρή. Ότι της χάριζε εκείνης, η Μαρί θεωρούσε ότι το αφαιρούσε απ' αυτή. Κι απ' την ώρα που γεννήθηκε το παιδί, η υγεία της άρχισε σιγά σιγά να κλονίζεται. Μια ζωή ατέρμονης απραξίας, σωματικής και πνευματικής, μαζί με τη συνεχή πλήξη και τις αδιαθεσίες της εγκυμοσύνης και της μητρότητας, μετέβαλαν σ' ελάχιστα χρόνια την ανθισμένη καλλονή σ' ένα πλάσμα κιτρινάριο κι αρρωσιάρικο, που περνούσε την ώρα του επινοώντας διάφορες φανταστικές αρρώστιες που την κατέτρωγαν, θεωρώντας τον εαυτό της τον πιο αδικημένο άνθρωπο στη γη, που όλοι τον κακομεταχειρίζονται.

Τα παράπονά της δεν είχαν τελειωμό· το φόρτε της ήταν οι πονοκέφαλοι, που συχνά την έκλειναν στο δωμάτιό της τις μισές μέρες της βδομάδας. Κι όπως, κατά συνέπεια, η διαχείριση του νοικοκυριού έπεφτε όλη στα χέρια των υπηρετών, ο Σαιντ Κλερ έβλεπε πως κάθε άλλο παρά σωστά λειτουργούσε το σπιτικό του. Ταυτόχρονα, η μοναχοκόρη του ήταν πάρα πολύ

λεπτεπίλεπτη, και φοβόταν πως, καθώς δεν υπήρχε κανείς για να τη φροντίζει, η υγεία της, κι ακόμα κι η ζωή της, μπορεί να κατέληγαν να γίνουν θυσία στο βωμό της ανικανότητας της μητέρας της. Την είχε πάρει λοιπόν μαζί του σ' ένα ταξίδι στο Βερμόντ, κι είχε πείσει την ξαδέρφη του, τη δεσποινίδα Οφηλία Σαιντ Κλερ, να έρθει μαζί του στο Νότο, όπου και γύριζαν με το πλοίο μέσα στο οποίο τους συναντήσαμε.

Και καθώς τώρα πλησιάζουμε τις στέγες και τα καμπαναριά της Νέας Ορλεάνης, ας κάνουμε μια απόπειρα να γνωρίσουμε και τη δεσποινίδα Οφηλία.

Όποιος έχει ταξιδέψει στη Νέα Αγγλία θα ξέρει πως εκεί πέρα όλα είναι τακτικά, καθαρά και γαλήνια. Οι υπηρέτες είναι ελάχιστοι και περιορίζονται στις βαριές εξωτερικές εργασίες, ενώ το νοικοκυριό το φροντίζουν τα κορίτσια της πάντα πολυμελούς οικογένειας, κάτω από τις οδηγίες της μητέρας-αρχόντισσας.

Μεγαλύτερη κόρη μιας τέτοιας ακριβώς οικογένειας, η δεσποινίς Οφηλία είχε περάσει ήρεμα τα σαράντα πέντε χρόνια της ζωής της. Ο πατέρας κι η μητέρα της τη θεωρούσαν ακόμα «ένα απ' τα παιδιά», κι έτσι η πρόταση του Σαιντ Κλερ να την πάρει μαζί του προκάλεσε αληθινό σάλο. Ο γέρος ασπρομάλλης πατέρας κατέβασε απ' τη βιβλιοθήκη το μεγάλο άτλα του Μορς και βρήκε το γεωγραφικό μήκος και πλάτος της Νέας Ορλεάνης. Κι ύστερα, διάβασε τα *Ταξίδια στο Νότο και στη Δύση* του Φλιντ, για να πάρει μια ιδέα για τη φύση εκείνης της μακρινής χώρας.

Η καλή μητέρα πάλι ρώτησε γεμάτη αγωνία: «Μα αυτή η Ορλεάνη δεν είναι ένα μέρος όλο διαφθορά;». Για κείνη ήταν το ίδιο σαν να πήγαινε η κόρη της «στα Νησιά Σάντουιτς ή σε κάποιο άλλο ειδωλολατρικό μέρος».

Τέλος πάντων, η δεσποινίς Οφηλία ακολούθησε τον ξάδερφό της –που λίγο πολύ τον είχε κι αυτόν μεγαλώσει όταν έμενε μαζί τους στο Βερμόντ– για να μεγαλώσει και την κόρη του. Και τώρα την έχουμε μπροστά μας ντυμένη μ' ένα καφετί, λινό ταξιδιωτικό φόρεμα, ψηλή, με τετράγωνες πλάτες κι ένα πρόσωπο μυτερό, όλο γωνίες, και με χείλια λεπτά, μονίμως σφιγμένα, όπως τα έχουν όλοι εκείνοι που είναι συνηθισμένοι να παίρνουν οριστικές αποφάσεις για κάθε θέμα. Τα μαύρα λαμπερά της μάτια ήταν συνέχεια λες κι έψαχναν όλη την ώρα ένα γύρο για να βρουν κάτι να φροντίσουν και να ταχτοποιήσουν, για να είναι όλα πάντα στη θέση τους.

Οι κινήσεις της ήταν κοφτές, αποφασιστικές και γεμάτες ενεργητικότητα. Δεν έλεγε πολλές κουβέντες, μα, όποτε μιλούσε, τα λόγια της τα χαρακτήριζε μια απίθανη ευθύτητα κι αμεσότητα.

Ήταν η προσωποποίηση της τάξης, της μεθοδικότητας και της ακρίβειας. Λειτουργούσε σαν ρολόι, σαν τρένο που δεν καθυστερεί ποτέ. Και περιφρονούσε βαθύτατα οποιονδήποτε είχε διαφορετικό χαρακτήρα.

Γι' αυτή η μεγαλύτερη αμαρτία, η επιτομή όλων των κακών ήταν εκείνο που το εξέφραζε η χειρότερη λέξη που υπήρχε στο λεξιλόγιό της: οκνηρία. Με τη λέξη αυτή χαρακτήριζε οποιαδήποτε ενέργεια δεν είχε ουσιαστικό και αντικειμενικό σκοπό. Εκείνοι που δεν έκαναν τίποτα, που δεν ήξεραν τι ακριβώς κάνουν ή που δεν ακολουθούσαν τη συντομότερη κι

ευθύτερη οδό για να κάνουν αυτό που ήθελαν γίνονταν αντικείμενο της περιφρόνησής της, μιας περιφρόνησης που φανεωνόταν όχι τόσο με λόγια, όσο με μια συμπαγή αυστηρότητα, που έδειχνε ξεκάθαρα ότι απαξιούσε ν' ασχοληθεί μαζί τους.

Η δεσποινίς Οφηλία ήταν ο απόλυτος σκλάβος του «πρέπει». Μόλις βεβαιωνόταν ότι «ο δρόμος του καθήκοντος», όπως έλεγε, βρισκόταν σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο, τον ακολουθούσε χωρίς τίποτα να μπορεί να την εμποδίσει. Μπορούσε να πέσει μέσα σ' ένα πηγάδι ή να χωθεί στο στόμιο ενός κανονιού, έτσι και πίστευε πως από κει περνούσε ο δρόμος του καθήκοντος. Οι απόψεις της για τη δικαιοσύνη ήταν σε τόσο υψηλό επίπεδο, τόσο ακέραιες και λεπτομερειακές κι έκαναν τόσο λίγες παραχωρήσεις στις ανθρώπινες αδυναμίες, που την έβλεπε να είναι πάντα αυστηρή μ' όλους –και πρώτα και καλύτερα με τον εαυτό της.

Πώς λοιπόν ήταν δυνατό ένα τόσο αυστηρό και θρησκευόμενο άτομο σαν την Οφηλία να τα πάει καλά με τον Αυγουστίνο Σαιντ Κλερ, τον κεφάλτο, άνετο, καθόλου ακριβή, καθόλου πρακτικό, απέραντα σκεπτικιστή, που πήγαινε κόντρα σ' όλες της τις αρχές και τις πεποιθήσεις;

Όμως όλα είναι δυνατά όταν στη μέση υπάρχει η αγάπη. Ήταν ξάδερφός της, εκείνη του έμαθε τις πρώτες του προσευχές όταν ήταν παιδί, εκείνη του μαντάριζε τα ρούχα του, τον χτένιζε, τον μάθαινε τρόπους. Κι έτσι, δεν ήταν καθόλου δύσκολο για τον Αυγουστίνο να την πείσει πως τώρα «ο δρόμος του καθήκοντος» την οδηγούσε ίσια στη Νέα Ορλεάνη, για να φροντίσει τη μικρή Εύα και να εμποδίσει το σπιτικό του να καταπέσει σε ερείπια, έτσι άρρωστη που ήταν πάντα η γυναίκα του.

Αυτή τη στιγμή που η δεσποινίς Οφηλία στέκει ανάμεσα στα μπαούλα και τα καλάθια της οικογένειάς της, κάνοντας μια τελευταία απογραφή, το ποταμόπλοιο πλησιάζει βογκώντας και ξεφυσώντας στην αποβάθρα, ανάμεσα σ' αμέτρητα άλλα μικρά και μεγάλα πλοία. Κι η Εύα με χαρούμενες φωνές δείχνει στη θεία της τα διάφορα κτίρια και τα αξιοθέατα της πόλης που γεννήθηκε. –Ναι, ναι, χρυσή μου, πολύ ωραία, της είπε κάποια στιγμή η δεσποινίς Οφηλία. Μα το πλοίο σταμάτησε κιάλας! Για το Θεό, πού είναι ο πατέρας σου;

Άρχισε τότε το μέγα ανακάτωμα κι η αναστάτωση της αποβίβασης, μα ο Σαιντ Κλερ πουθενά. Η δεσποινίς Οφηλία μάζεψε γύρω της όλα της τα πράγματα, κάθισε πάνω στο μπαούλο, που με το ζόρι είχε κλείσει, και βάλθηκε να κοιτάζει αγριωπά γύρω της, λες κι είχε εντεταλμένη υπηρεσία να φυλάει κάτι ιδιαίτερα πολύτιμο. Αχθοφόροι περνούσαν και της πρότειναν να σηκώσουν τα μπαγκάζια της, μα εκείνη τίποτα· βράχος. Μόνο που γύριζε κάθε τόσο και ρωτούσε την Εύα: «Πού στην ευχή είναι ο πατέρας σου; Έχει αργήσει πολύ. Κάτι πρέπει να του έχει συμβεί». Εκεί όμως που είχε πια απελπιστεί, ο Σαιντ Κλερ εμφανίστηκε, με το συνηθισμένο αδιάφορο ύφος του, και πρόσφερε μερικές φέτες απ' το πορτοκάλι που έτρωγε στην κόρη του.

– Λοιπόν, δεσποινίς εξαδέλφη Βερμόντ, υποθέτω πως θα είσαι έτοιμη, είπε στην Οφηλία.

– Είμαι έτοιμη και περιμένω εδώ και μια ώρα σχεδόν, του απάντησε εκείνη. Είχα αρχίσει να ανησυχώ στα σοβαρά για σένα.

– Μπράβο σου. Λοιπόν, η άμαξά μας είναι έξω και περιμένει, ο πολύς ο κόσμος έχει φύγει και μπορούμε να βγούμε κι εμείς σαν καλοί χριστιανοί, χωρίς σπρωξιές και στριμωξίδι. Γύρισε ύστερα στον αμαξά που στεκόταν δίπλα του και συνέχισε: Έλα, πάρ' τα αυτά εδώ.

– Θα πάω μαζί του να δω πώς θα τα φορτώσει, πετάχτηκε η Οφηλία.

– Μα δε βαριέσαι, ξαδέρφη;

– Τέλος πάντων. Οπωσδήποτε αυτό, αυτό εκεί κι αυτό θα τα κουβαλήσω εγώ, υποχώρησε η Οφηλία ξεχωρίζοντας τρία κουτιά και μια ταξιδιωτική τσάντα.

– Αγαπητή μου δεσποινίς απ' το Βερμόντ, αυτό αποκλείεται. Πρέπει να υιοθετήσεις μερικές τουλάχιστον απ' τις συνήθειές μας και να μην εμφανίζεσαι φορτωμένη έτσι. Θα σε περάσουν για υπηρέτρια. Δώσ' τα σ' αυτόν εδώ όλα τα πράγματα. Θα τα μεταφέρει απαλά, σαν να ήταν αυγά.

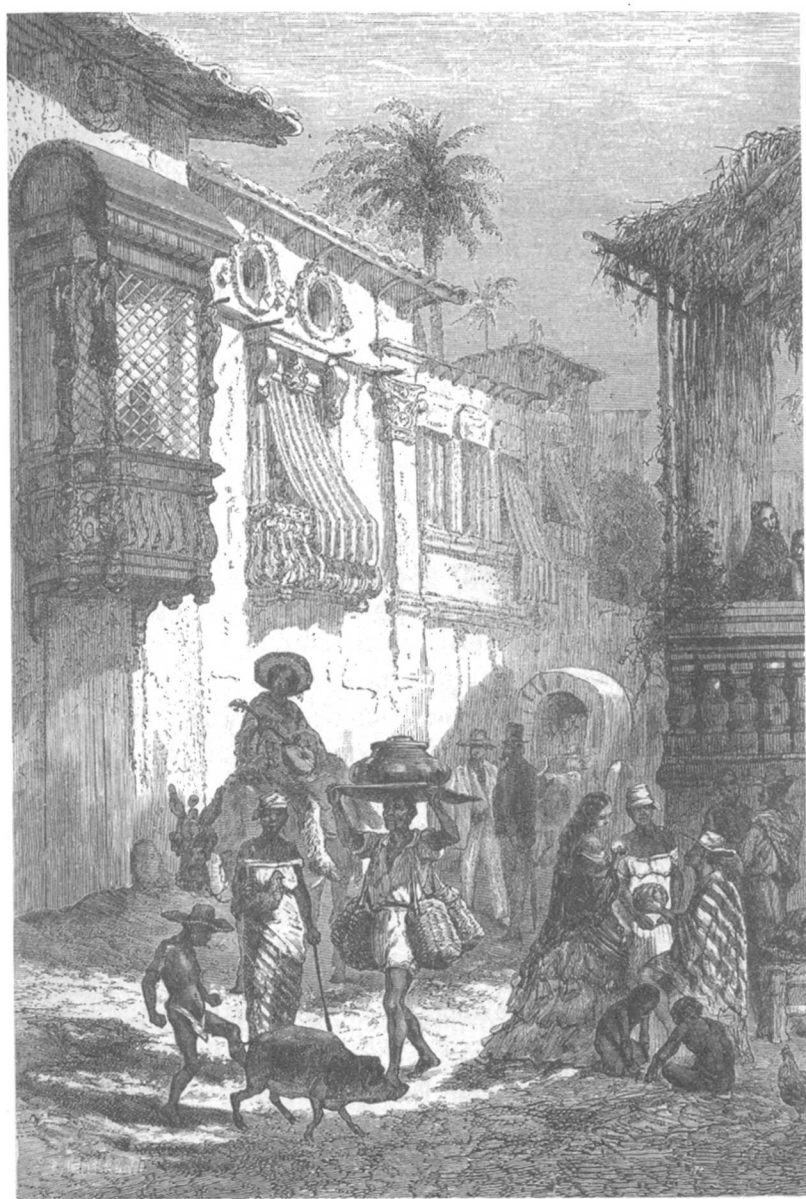
Η Οφηλία είχε ένα εντελώς απελπισμένο ύφος καθώς ο ξάδερφός της της έπαιρνε όλους της τους θησαυρούς –και χάρηκε πάλι αφάνταστα σαν τους βρήκε φορτωμένους σ' άψογη κατάσταση στην άμαξα.

– Πού είναι ο Θωμάς; ρώτησε τότε η Εύα.

– Κάθεται απ' έξω. Ψιφίνα μου, θα πάω το Θωμά να τον προσφέρω στη μητέρα, για να την αποζημιώσω για κείνον το μεθύστακα που αναποδογύρισε την άμαξα.

– Α, ο Θωμάς θα είναι εξαιρετος αμαξάς, το ξέρω! είπε η Εύα. Αυτός δε θα μεθάει ποτέ.

Η άμαξα σταμάτησε μπροστά σ' ένα παμπάλαιο μέγαρο χτισμένο μ' εκείνο το κράμα του ισπανικού και γαλλικού ρυθμού, που τόσο χαρακτηρίζει τη Νέα Ορλεάνη (εικ.8). Επρόκειτο για ένα τετράγωνο κτίριο, που στο κέντρο του είχε μια μεγάλη αυλή, στην οποία μπήκε η άμαξα περνώντας από μια αψιδωτή είσοδο. Το εσωτερικό της αυλής ήταν έτσι διακοσμημένο, που μπορούσε να ικανοποιήσει ακόμα και τα πιο αισθησιακά και εξεζητημένα γούστα. Φαρδιές στοές υπήρχαν και στις τέσσερις πλευρές, και τα ανοίγματά τους, με τις μαυριτανικές καμάρες, τις λεπτές κολόνες και τα αραβουργήματα που τα στόλιζαν, ταξίδευαν τη σκέψη πίσω, στην εποχή που ο ανατολίτικος ρομαντισμός βασίλευε στην Ισπανία. Στη μέση της αυλής ένα σιντριβάνι πετούσε προς τον ουρανό τ' ασημένια του νερά, που ξανάπεφταν σταγόνα σταγόνα σε μια μαρμάρινη γούρνα περιτριγυρισμένη από πολλές σειρές βιολέτες, που μοσχοβολούσαν. Μέσα στη μεγάλη γούρνα το κρυστάλλινο νερό έβραζε από ζωντάνια, καθώς μέσα του κολυπούσαν αμέτρητα χρυσαφένια κι ασημιά ψαράκια, που σπιθοβολούσαν σαν ζωντανά πολύτιμα πετράδια. Γύρω γύρω στη γούρνα υπήρχε ένας διάδρομος στρωμένος με μωσαϊκό από βότσαλα, που σχημάτιζαν ένα σωρό διαφορετικά σχέδια. Γύρω απ' αυτό το διάδρομο υπήρχε ένα δαχτυλίδι από γκαζόν, κι ένα δρομάκι για τις άμαξες συμπλήρωνε το σύνολο. Δυο μεγάλες πορτοκαλιές γεμάτες αρωματικά μπουμπούκια έριχναν παχιά τη σκιά τους και σ' έναν κύκλο πάνω στο γρασίδι ήταν τοποθετημένες μαρμάρινες γλάστρες με σκαλισμένα αραβικής τεχνοτροπίας, γεμάτες με τα πιο διαλεχτά λουλούδια των τροπικών. Τεράστιες ροδιές με στιλπνά φύλλα και λουλουδάκια σαν φλόγες, αραβικά γιασεμιά, που τα λουλούδια τους θύμιζαν ασημένια αστεράκια, γεράνια, υπέροχες τριανταφυλλίες που έγερναν κάτω από το βάρος των λουλουδιών τους, κίτρινα διακοσμητικά γιασεμιά, λουίζες, κι άλλα, κι άλλα ένωναν τα χρώματα και τ' αρώματά τους, ενώ εδώ κι εκεί κάποια μυστηριώδης αλόη, με τα παράξενα παχιά και μεγάλα φύλλα της, στεκόταν σαν μάγος που επόπτευε μεγαλόπρεπα όλο αυτό τον παράδεισο.

Η άμαξα σταμάτησε μπροστά σ' ένα παμπάλαιο μέγαρο χτισμένο μ' εκείνο το κράμα του ισπανικού και γαλλικού ρυθμού, που τόσο χαρακτηρίζει τη Νέα Ορλεάνη. (σ. 174)

Στα ανοίγματα των στοών ήταν κρεμασμένες κουρτίνες από κάποιο ανατολίτικο ύφασμα, που μπορούσες να τις κατεβάσεις για να μην πέφτει μέσα ο ήλιος. Κι όπου κι αν έριχνες το βλέμμα, έβλεπες μια εικόνα πολυτέλειας και ρομαντισμού.

Με το που μπήκε στην αυλή η άμαξα, η Εύα έκανε σαν πουλί που θέλει να το σκάσει απ' το κλουβί του.

– Αχ! Τ' αγαπημένο μου σπίτι! Μα δεν είναι υπέροχο; Θαυμάσιο; φώναξε η μικρή στην Οφηλία.

– Πραγματικά, είναι ωραίο μέρος, απάντησε εκείνη κατεβαίνοντας απ' την άμαξα. Αν και εμένα μου φαίνεται μάλλον παλιό και με ειδηλολατρικό ύφος.

Ο Θωμάς κατέβηκε απ' τον ουρανό της άμαξας όπου καθόταν, και κοίταξε γύρω του απολαμβάνοντας ήρεμα κι ήσυχα αυτό που έβλεπε. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως ο νέγρος προέρχεται από τις πιο εξωτικές κι υπέροχες χώρες του κόσμου, κι έχει βαθιά μέσα στην καρδιά του ένα πάθος για τα πλούσια, πολύχρωμα και φανταχτερά πράγματα. Και το πάθος αυτό, επειδή είναι παραμελημένο κι ακαλλιέργητο, τον κάνει συχνά άγαρμπη καρικατούρα της πιο ψυχρής και συγκρατημένης λευκής φυλής.

Ο Σαιντ Κλερ πάλι, που είχε μια ποιητική και αισθησιακή καρδιά, χαμογέλασε ακούγοντας την παρατήρηση της ξαδέρφης του και, γυρίζοντας στο Θωμά που στεκόταν αποθαυμάζοντας το σπίτι, του είπε:

– Θωμά, παιδί μου, εσένα φαίνεται να σου αρέσει εδώ.

– Ναι, αφέντη, είναι ό,τι πρέπει.

Την ίδια στιγμή ένα πλήθος υπηρετών κάθε ηλικίας και μεγέθους έτρεχε μέσα στις στοές για να κουβαλήσει τα μπαγκάζια και να δει τον αφέντη που μόλις είχε επιστρέψει. Ανάμεσά τους ξεχώριζε ένας πολύ καλοντυμένος νεαρός μιγάς, που ήταν φανερά κάποιο διακεκριμένο πρόσωπο, το οποίο ανέμιζε ένα αρωματισμένο βατιστένιο μαντιλάκι καθώς βάδιζε.

Ο τύπος αυτός έκανε πέρα όλο το προσωπικό και το έστειλε να σταθεί στην άκρη της βεράντας.

– Πίσω όλοι σας! τους φώναζε. Ντρέπομαι για λογαριασμό σας! Θα πέσετε πάνω στον αφέντη με το που γύρισε στο σπίτι του.

Κι όλοι έκαναν στην άκρη, εντυπωσιασμένοι από το ύφος του μιγάδα, εκτός από δύο γεροδεμένους άντρες, που κουβαλούσαν ήδη τα μπαούλα και τα πακέτα των ταξιδιωτών.

Έτσι σε λίγο στην αυλή είχε απομείνει μοναχός του ο κύριος Αδόλφος, ο μιγάς, με το σατέν γιλέκο του, τη χρυσή αλυσίδα και τα λευκά του παντελόνια, να υποκλίνεται μ' απίστευτη χάρη και γλυκεράδα.

– Αδόλφε, αγόρι μου, τι κάνεις; του είπε ο αφέντης του και του έδωσε το χέρι. Μονομιάς εκείνος του απεύθυνε ένα χείμαρρο καλωσορισμάτων, που είχε απ' τα πριν προετοιμάσει για τον ερχομό του αφέντη.

– Ποπό, τι ωραία που τα λες! είπε στο τέλος ο Σαιντ Κλερ, αρχίζοντας τα συνηθισμένα του αστεία. Φρόντισε να μη γίνουν ζημιές με τα μπαγκάζια, και εγώ σ' ένα λεπτό θα χαιρετήσω τον κόσμο μας. Και, παίρνοντας τη δεσποινίδα Οφηλία απ' το μπράτσο, προχώρησε σ' ένα μεγάλο σαλόνι που επικοινωνούσε με τη βεράντα.

Στο μεταξύ η Εύα είχε διασχίσει κιάλας σαν πουλάκι το σαλόνι κι είχε μπει σ' ένα μικρό μπουντουάρ, που βρισκόταν δίπλα του κι επικοινωνούσε κι αυτό με τη βεράντα.

Μια ψηλή, χλωμή γυναίκα, με μαύρα μάτια, μισοσηκώθηκε απ' τον καναπέ στον οποίο ήταν ξαπλωμένη.

– Μαμά! φώναξε χαρούμενη η Εύα, που ρίχτηκε πάνω της, την αγκάλιασε απ' το λαιμό και τη γέμισε φιλιά.

– Φτάνει, παιδί μου, φτάνει... Πρόσεχε... Όχι άλλο, κάνεις το κεφάλι μου να γυρίζει, με πιάνει πονοκέφαλος..., την έκοψε η μητέρα της αφού τη φίλησε ξέπνοα.

Τότε μπήκε κι ο Σαιντ Κλερ στο σαλονάκι, φίλησε τη γυναίκα του με τον πιο ορθόδοξο συζυγικό τρόπο και της παρουσίασε την ξαδέρφη του. Η Μαρί σήκωσε τα μεγάλα της μάτια και κοίταξε την Οφηλία με κάποια περιέργεια κι ύστερα χαιρέτησε με χλιαρή ευγένεια. Στο μεταξύ ένα σωρό έγχρωμοι υπηρέτες στριμύχνονταν στην πόρτα και μπροστά μπροστά στεκόταν μια μιάδα προχωρημένης ηλικίας, που παλλόταν απ' τη χαρά της αναμονής.

– Αχ, η Μάμμου! φώναξε η Εύα σαν την είδε, κι έτρεξε κοντά της, την αγκάλιασε και τη γέμισε φιλιά.

Αυτή η γυναίκα δεν της είπε πως της έφερνε πονοκέφαλο. Αντίθετα την έσφιξε πάνω της και γελούσε, κι έκλαιγε, και τη φιλούσε κι αυτή, μ' έναν τρόπο που όποιος δεν την ήξερε θ' αμφέβαλε για τα λογικά της. Όταν τελικά η Εύα βγήκε από την αγκαλιά της, πέταξε από τον ένα στον άλλο, σφίγγοντας χέρια και δίνοντας φιλιά με τέτοια ένταση που η δεσποινίς Οφηλία δήλωσε αργότερα ότι της αναστάτωνε το στομάχι.

Ο Σαιντ Κλερ γέλασε ακούγοντάς τη να λέει πως ενοχλήθηκε που η ανιψιά της φιλούσε νέγρους, και πήγε με τη σειρά του να σφίξει τα χέρια των υπηρέτων του φωνάζοντάς τους όλους με τα ονόματά τους και μοιράζοντάς τους όσα ψιλά είχε στην τσέπη του.

– Άντε τώρα, πάρτε δρόμο σαν καλά αγόρια και κορίτσια που είστε, τους είπε στο τέλος, κι αυτοί βγήκαν στη βεράντα με την Εύα ξοπίσω τους, που ήθελε να τους μοιράσει μήλα, ζαχαρωτά, καρύδια, κορδέλες και παιχνιδάκια, τα οποία είχε κουβαλήσει απ' το ταξίδι της.

Το βλέμμα του Σαιντ Κλερ έπεσε τότε στο Θωμά, που στεκόταν ανήσυχος σε μια γωνιά, ενώ λίγο πιο κει, ακουμπισμένος στο παραπέτο της βεράντας, ο Αδόλφος τον κοιτούσε μέσα από ένα ζευγάρι κιάλια της όπερας μ' έναν αέρα που θα τον ζήλευε κι ο πιο τρανός αριστοκράτης.

– Κάτω, κουτάβι! του φώναξε ο αφέντης του, χτυπώντας του τα κιάλια με το χέρι. Έτσι συμπεριφέρεσαι στις συντροφικές σου; Άσε που εμένα μου φαίνεται πως αυτό το γιλέκο είναι δικό μου, πρόσθεσε σηκώνοντας με το δάχτυλο την άκρη του σατινένιου ρούχου.

– Α, αφέντη, αυτό το γιλέκο είναι γεμάτο λεκέδες από κρασί! Ένας κύριος της σειράς του αφέντη δε θα φορούσε ποτέ του ένα τέτοιο γιλέκο! Κατά συνέπεια, υπέθεσα πως μπορούσα να το πάρω εγώ. Για ένα φτωχό νέγρο σαν εμένα καλό είναι.

Κι ο Αδόλφος τίναξε όλο χάρη το κεφάλι του κι έστρωσε με τα δάχτυλά του τ' αρωματισμένα του μαλλιά.

– Όστε έτσι, ε; έκανε αδιάφορα ο Σαιντ Κλερ. Καλά... Στάσου να δείξω τούτο το Θωμά στην κυρά του, κι ύστερα να τον πας στην κουζίνα. Και ν' αφήσεις αυτό το ύφος σου όταν θα του μιλάς. Αξίζει όσο δυο κουτάβια σαν εσένα.

– Του αφέντη τού αρέσει πάντα να αστειεύεται, αποκρίθηκε γελώντας ο Αδόλφος. Πολύ χαίρομαι που βλέπω τον αφέντη στα κέφια του.

Ο Σαιντ Κλερ έκανε τότε νόημα στο Θωμά, κι εκείνος τον ακολούθησε μέσα στο δωμάτιο, όπου απόμεινε να θαυμάζει τους καθρέφτες, τα κάδρα, τ' αγάλματα, τις κουρτίνες κι όλα τ' άλλα θαυμαστά στολίδια, δείχνοντας φοβισμένος από την τόσο μεγάλη πολυτέλεια κι ομορφιά.

– Δες εδώ, Μαρί, είπε στη γυναίκα του ο Σαιντ Κλερ. Επιτέλους σου έφερα ένα σωστό αμαξά. Είναι κατάμαυρος και πολύ σοβαρός, και μπορεί να σε πηγαίνει σαν σε κηδεία, αν σ' αρέσει. Άνοιξε τα μάτια σου τώρα και κοίταξέ τον. Να, για να μη λες πως δε σε σκέφτομαι όταν φεύγω ταξίδι.

Η Μαρί άνοιξε τα μάτια της και τα κάρφωσε στο Θωμά χωρίς να σηκωθεί.

– Είμαι σίγουρη ότι θα μεθάει, είπε.

– Όχι, είναι εγγυημένα θεοσεβούμενος και νηφάλιος.

– Μακάρι να βγει καλός, αποκρίθηκε η κυρία. Αν και δεν το περιμένω.

– Ντολφ, στράφηκε στον Αδόλφο ο Σαιντ Κλερ, πήγαινε το Θωμά κάτω. Και φρόνιμα. Να θυμάσαι αυτά που σου είπα.

Ο Αδόλφος τράβηξε με χάρη μπροστά κι ο Θωμάς τον ακολούθησε με το βαρύ του βήμα.

– Σωστό μεγαθήριο είναι! είπε η Μαρί.

– Έλα τώρα, Μαρί, έκανε ο Σαιντ Κλερ και κάθισε σ' ένα σκαμνί δίπλα της. Πες μας και καμιά καλή κουβέντα.

– Έλειψες δεκαπέντε μέρες παραπάνω, στραβομουτσούνιασε η γυναίκα του.

– Μα σου έγραψα το λόγο.

– Ήταν ένα ψυχρό και πολύ σύντομο γράμμα.

– Χρυσή μου, εκείνη την ώρα έφευγε το ταχυδρομείο. Ή αυτά τα λίγα θα σου έγραφα ή τίποτα.

– Έτσι γίνεται πάντα, του είπε η κυρία. Πάντα κάτι τυχαίνει που κάνει μεγαλύτερα τα ταξίδια σου και συντομότερα τα γράμματά σου.

– Για δεξ όμως τι δώρο σου έφερα από τη Νέα Υόρκη, της απάντησε ο άντρας της βγάζοντας από την εσωτερική του τσέπη μια βελούδινη θήκη.

Ήταν μια δαγκεροτυπία³ πεντακάθαρη κι ωραία σαν χαρακτηριστικό, που απεικόνιζε την Εύα και τον πατέρα της καθισμένους και πιασμένους χέρι χέρι.

Η Μαρί την κοίταξε με δυσαρεστημένο ύφος.

– Γιατί καθίσατε σε τόσο άβολη στάση; ρώτησε.

– Η στάση είναι ζήτημα γνώμης, της απάντησε ο άντρας της. Δεν είναι όμως πολύ φυσική;

– Αν δε σ' ενδιαφέρει η γνώμη μου στο ένα θέμα, δε θα σ' ενδιαφέρει ούτε και στο άλλο, είπε η κυρία κι έκλεισε τη θήκη της δαγκεροτυπίας.

«Θα τη σφάξω» είπε μέσα του ο Αυγουστίνος.

– Έλα τώρα, Μαρί, έκανε άλλη μια προσπάθεια. Πες μου πώς σου φαίνεται. Μη γίνεσαι παράλογη.

– Σαιντ Κλερ, του είπε εκείνη, είσαι πολύ κακός όταν επιμένεις να με βάζεις να κοιτάω διάφορα πράγματα και να συζητάω γι' αυτά. Ξέρεις πως είμαι ξαπλωμένη όλη μέρα εδώ, μ' ένα τρομερό πονοκέφαλο. Κι η άφιξή σας δημιούργησε τέτοια φασαρία, που παρά λίγο να με εξοντώσει.

– Υποφέρετε συχνά από πονοκεφάλους, μαντάμ; τη ρώτησε η Οφηλία, βγαίνοντας απότομα από τα βάθη της πολυθρόνας που είχε βουλιάξει, κι απ' όπου τόση ώρα έκανε από μέσα της την απογραφή των επίπλων κι υπολογισμούς για το κόστος τους.

– Ναι... Είμαι ένας αληθινός μάρτυρας εξαιτίας τους, απάντησε η Μαρί.

– Ένα αφέψημα από τους καρπούς του κέδρου κάνει πολύ καλό στον πονοκέφαλο, της είπε η Οφηλία.

– Θα πω να της φέρουν τους πρώτους καρπούς που θα δέσουν στους κέδρους που έχουμε δίπλα στη λίμνη, μίλησε ο Αυγουστίνος, τραβώντας και το κορδόνι του κουδουνιού για να έρθει κάποιος υπηρέτης. Στο μεταξύ, ξαδέρφη, θα θέλεις κι εσύ ν' αποσυρθείς στο διαμέρισμά σου, για να φρεσκαριστείς λιγάκι απ' το ταξίδι. Ντολφ, στράφηκε στον Αδόλφο που εμφανίστηκε στο κάλεσμά του, πες στη Μάμμου να έρθει εδώ.

Σε λίγα λεπτά έμπαινε η μιγάδα που με τόση αγάπη είχε σφίξει στην αγκαλιά της την Εύα. Ήταν κομψά και καθαρά ντυμένη και φορούσε ένα ψηλό τουρμπάνι από κόκκινο και κίτρινο ύφασμα, που μόλις της είχε φέρει η Εύα.

– Μάμμου, της είπε ο Σαιντ Κλερ, αφήνω στη φροντίδα σου αυτή την κυρία. Είναι κουρασμένη και θέλει ν' αναπαυτεί. Πήγαινέ τη στο δωμάτιό της και φρόντισε να μην της λείψει τίποτα.

Μπροστά λοιπόν η Μάμμου, πίσω η Οφηλία, εξαφανίστηκαν στο άνοιγμα της πόρτας.

Η κυρία του Θωμά κι οι απόψεις της

– Τώρα πια, Μαρί, θα περνάς ζωή και κότα, είτε στη γυναίκα του ο Σαιντ Κλερ. Η πρακτική και με επιχειρηματικό πνεύμα ξαδέρφη μας απ' τη Νέα Αγγλία θα πάρει όλες τις φροντίδες του νοικοκυριού απ' τους ώμους σου, έτσι που θα έχεις ελεύθερο χρόνο να φρεσκαρίζεσαι, για να ξαναγίνεις νέα κι όμορφη. Παράδωσέ της τα κλειδιά το ταχύτερο.

Η παρατήρηση αυτή έγινε την ώρα του πρωινού, λίγες μέρες μετά την άφιξη της Οφηλίας.

– Να τα πάρει και να τα χαιρέται όλα, αποκρίθηκε η Μαρί ακουμπώντας νωθρά το σαγόνι της στην παλάμη της. Το πρώτο πράγμα που θα μάθει θα είναι πως εδώ κάτω εμείς οι κυράδες είμαστε οι σκλάβες.

– Κι αυτό θα τ' ανακαλύψει, και πολλά άλλα, δεν έχω καμιά αμφιβολία, είτε ο Σαιντ Κλερ.

– Οι τρίτοι μιλάνε για τους σκλάβους μας σαν να τους έχουμε για τη δική μας άνεση και το κέφι μας, συνέχισε η Μαρί.

Η Ευαγγελινή κάρφωσε τα μεγάλα σοβαρά της μάτια στη μητέρα της και τη ρώτησε πολύ απλά:

– Γιατί τους έχετε λοιπόν, μαμά;

– Δεν ξέρω. Το μόνο που ξέρω είναι πως τους έχουμε για να μας βασανίζουν. Εμένα είναι το μαρτύριο της ζωής μου.

Πιστεύω πως ένα μεγάλο μέρος της κακής μου υγείας οφείλεται σ' αυτούς, παρά σ' οτιδήποτε άλλο. Οι δικοί μας δούλοι, μάλιστα, είναι οι χειρότεροι που είχε ποτέ του άνθρωπος.

– Έλα τώρα, Μαρί, είσαι στις κακές σου σήμερα. Ξέρεις καλά πως δεν είναι έτσι. Να, έχεις τη Μάμμου, τον καλύτερο άνθρωπο. Τι θα έκανες χωρίς αυτή;

– Η Μάμμου είναι η καλύτερη δούλα που έχω γνωρίσει, κι ωστόσο είναι κι αυτή εγωίστρια. Τρομακτικά εγωίστρια. Έτσι είναι αυτή η ράτσα.

– Ο εγωισμός είναι τρομακτικό αμάρτημα, είπε σοβαρά ο Σαιντ Κλερ.

– Εγώ λέω πως είναι πολύ εγωιστικό εκ μέρους της Μάμμου να κοιμάται τόσο βαριά τα βράδια. Ξέρει πως χρειαζόμαστε περιποίηση καθεμά ώρα σχεδόν, κι όμως αυτή δεν ξυπνάει καθόλου εύκολα. Σήμερα είμαι πολύ χειρότερα από άλλοτε, επειδή παιδεύομαι πολύ κάθε φορά που ήθελα να την ξυπνήσω.

– Μα δεν έχει ξενυχτήσει τόσα βράδια δίπλα σου τώρα τελευταία, μαμά;

– Πώς το ξέρεις εσύ; αποκρίθηκε κοφτά η Μαρί. Θα σου έκανε παράπονα ασφαλώς.

– Δε μου έκανε παράπονα. Μου είπε μόνο πόσες άσχημες νύχτες μαζεμένες πέρασες, τη μια

μετά την άλλη.

Η δεσποινίς Οφηλία άκουγε με πολλή σοβαρότητα αλλά και οξυδέρκεια όλη αυτή τη συζήτηση, κρατώντας σφιχτά κλεισμένα τα χείλη της.

– Τη Μάμμου πραγματικά τη διακρίνει ένα είδος καλοσύνης, παραδέχτηκε η Μαρί. Είναι όμως και πολύ πεισματάρη. Όταν την έφερα εδώ, της είπα να πάρει για άντρα κάποιον απ' τους ντόπιους υπηρέτες. Εκείνη όμως ήθελε οπωσδήποτε αυτόν που της είχε δώσει ο πατέρας μου, κι ας της το είχα ξεκόψει εγώ πως δε θα τον ξανάβλεπε. Μα εκείνη τίποτα! Δεν την ξέρετε εσείς όπως την ξέρω εγώ.

– Είχε παιδιά στου πατέρα σου; ρώτησε η Οφηλία.

– Ναι, δύο.

– Υποθέτω πως θα την πονάει ο χωρισμός.

– Μα δεν μπορούσα να τα κουβαλήσω κι αυτά εδώ. Ήταν κάτι μικρά βρομιάρικα πλάσματα-δεν τα ήθελα γύρω μου! Άσε που θα την απασχολούσαν συνέχεια. Θαρρώ όμως πως η Μάμμου μου το κρατάει ακόμα αυτό. Δε θέλει να πάρει κανέναν άλλο άντρα, και πιστεύω πως, παρ' όλο που ξέρει πόσο απαραίτητη μου είναι, θα με παρατούσε ευχαρίστως για να γυρίσει στον άντρα της. Βλέπετε πόσο εγωιστές είναι, ακόμα κι οι καλύτεροι από δαύτους;

– Ενοχλείσαι και που το σκέφτεσαι, είπε ξερά ο Σαιντ Κλερ.

Η Οφηλία τον κοίταξε λοξά κι είδε πόση πίκρα και ντροπή ένιωθε για τη γυναίκα του ο ξάδερφός της. Το έδειχναν τα μάγουλά του, που είχαν κοκκινίσει, και τα χείλη του, που μόρφάζαν σαρκαστικά.

– Τέλος πάντων, εγώ την είχα πάντα χαϊδεμένη τη Μάμμου, ξαναμίλησε η Μαρί. Γεγονός είναι πως τους παραχαϊδεύουμε όλους μας τους υπηρέτες εδώ. Φταίμε κι εμείς που είναι τόσο εγωιστές και συμπεριφέρονται σαν κακομαθημένα παιδιά. Έχω κουραστεί να τα λέω του Σαιντ Κλερ, μα αυτός τίποτα.

– Κι εγώ έχω κουραστεί, είπε εκείνος κι έπιασε την εφημερίδα του.

Η Εύα, η όμορφη Εύα, καθόταν τόση ώρα κι άκουγε τη μητέρα της έχοντας εκείνη τη σοβαρή έκφραση που τη χαρακτήριζε. Σηκώθηκε τώρα, πήγε κοντά της και την αγκάλιασε από το λαιμό.

– Τι είναι πάλι, Εύα; τη ρώτησε εκείνη.

– Μαμά, μπορώ να σε φροντίσω εγώ σήμερα; Μόνο γι' απόψε; Δε θα σε εκνευρίζω και δε θα με πάρει εμένα ο ύπνος. Συχνά ξαγρυπνάω νύχτες ολόκληρες και σκέφτομαι...

– Ανοησίες, παιδί μου, ανοησίες! της απάντησε η Μαρί. Ω, μα τι παράξενο παιδί που είσαι!

– Όμως, μαμά, μπορώ να το κάνω. Και... νομίζω πως η Μάμμου δεν είναι καλά. Μου είπε πως

τώρα τελευταία την πονάει συνέχεια το κεφάλι της.

– Ω, δεν είναι τίποτα. Τα νεύρα της είναι! Ίδια μ' όλους τους άλλους είναι κι αυτή. Χαλάει τον κόσμο με το παραμικρό πονάκι κι αδιαθεσία. Εγώ δεν τα ενθαρρύνω αυτά τα πράγματα. Ποτέ! Σ' αυτό το θέμα έχω πολύ αυστηρές αρχές. Και γυρίζοντας στην Οφηλία πρόσθεσε: Θα δεις κι εσύ πως η αυστηρότητα είναι αναγκαία. Αν υποχωρείς στο κάθε παράπονό τους, θα σε πνίξουν. Εγώ δεν παραπονιέμαι ποτέ. Κανείς δεν ξέρει τι υποφέρω. Θεωρώ πως είναι καθήκον μου να υπομένω σιωπηλά.

Αυτά τα επιχειρήματα έκαναν την Οφηλία να την κοιτάξει μ' ολοστρόγγυλα από την έκπληξη μάτια. Όσο για το Σαιντ Κλερ, εκείνος τα βρήκε τόσο κωμικά, που έσκασε στα γέλια.

– Όποτε αναφέρομαι έστω και έμμεσα στην κακή υγεία μου, ο Σαιντ Κλερ βάζει πάντα τα γέλια, είπε η Μαρί με ένα ύφος μάρτυρα. Εύχομαι να μην έρθει κάποια μέρα που θα το μετανιώσει. Κι ανέβασε το μαντιλάκι της στα μάτια της.

Η σιωπή που επικράτησε ήταν, φυσικά, ενοχλητική. Τελικά ο Σαιντ Κλερ σηκώθηκε, κοίταξε το ρολόι του κι είπε πως είχε ένα ραντεβού. Η Εύα έφυγε κι αυτή ξοπίσω του κι η Οφηλία έμεινε μόνη της με τη Μαρί.

Ψάχνοντας τι να πει, η Μαρί σκούπισε αργά αργά τα δάκρυά της κι ύστερα ταχτοποίησε τα ρούχα και το μακιγιάζ της, σαν το περιστέρι που κάνει την τουαλέτα του στρώνοντας το φτέρωμά του. Έπειτα έπιασε να μιλάει της Οφηλίας για τα πράγματα του νοικοκυριού, για κελάρια, ντουλάπες, πρέσες σιδερώματος κι όλα εκείνα τα πράγματα που, όπως είχαν συμφωνήσει, θα τ' αναλάμβανε τώρα η ξαδέρφη απ' το Βερμόντ.

– Λουπόν, πιστεύω πως σ' τα είπα όλα, κατέληξε η Μαρί. Έτσι, όταν θα ξαναρρωστήσω, θα μπορείς να τα καταφέρεις όλα χωρίς να με συμβουλευέσαι. Μόνο για την Εύα... Αυτή χρειάζεται παρακολούθηση.

– Δείχνει πολύ καλό παιδί, της είπε η Οφηλία. Δεν έχω ξαναδεί καλύτερο.

– Η Εύα είναι παράξενη, αποκρίθηκε η μητέρα της. Πολύ. Δε μου έμοιασε καθόλου εμένα. Κι η Μαρί αναστέναξε, λες κι αυτό ήταν κάτι πραγματικά τραγικό.

Η Οφηλία πάλι είπε από μέσα της: «Ευτυχώς».

– Η Εύα είχε πάντα την τάση να κάνει παρέα με τους υπηρέτες, συνέχισε η μητέρα της. Κι εγώ, βέβαια, έπαιζα με τα νεγράκια του μπαμπά και δε μ' έβλαψε καθόλου αυτό. Η Εύα όμως φέρεται σαν να είναι όμοιά τους κι ίση τους. Παράξενο πράγμα μ' αυτό το παιδί. Δεν μπόρεσα ποτέ μου να της κόψω αυτή τη συνήθεια. Θαρρώ πως την ενθαρρύνει ο Σαιντ Κλερ. Το γεγονός είναι πως ο Σαιντ Κλερ κάνει τα χατίρια των πάντων –εκτός από της γυναίκας του...

Και πάλι η δεσποινίς Οφηλία δεν είπε λέξη.

– Με τους υπηρέτες πάντως, συνέχισε η Μαρί, ένας μόνο τρόπος υπάρχει. Εγώ το θεωρούσα αυτό ανέκαθεν φυσικό, από παιδί. Η Εύα όμως είναι ικανή να κακομάθει ένα ολόκληρο

σπιτικό. Ούτε που ξέρω τι θα κάνει σαν έρθει η ώρα να γίνει κι αυτή νοικοκυρά. Εγώ προσπαθώ πάντα να είμαι καλή με τους υπηρέτες, μα πρέπει να τους ξεκαθαρίζεις με τη συμπεριφορά σου ποια είναι η θέση τους. Η Εύα ούτε που το σκέφτεται αυτό. Την άκουσες τι είπε στο θέμα της Μάμμου.

– Υποθέτω όμως πως θα παραδέχεσαι πως κι οι υπηρέτες σου είναι άνθρωποι και τους χρειάζεται λίγη ανάπαυση, της απάντησε κοφτά η Οφηλία.

– Ασφαλώς. Φροντίζω πάντα να τους παρέχω ό,τι είναι εφικτό. Οτιδήποτε δε δυσκολεύει τη δική μας θέση, καταλαβαίνεις. Η Μάμμου μπορεί να συμπληρώσει τον ύπνο της κάποια άλλη ώρα, είμαι σίγουρη ότι δε θα δυσκολευτεί καθόλου. Μπορεί να κοιμηθεί ακόμα κι όρθια. Πρέπει να ξέρεις πως αυτοί οι δούλοι δεν είναι παρά μεγάλα παιδιά.

– Δεν ξέρω τίποτα γι' αυτούς –και δοξάζω το Θεό που δεν ξέρω!

– Ναι, μα κάτι πρέπει να μάθεις. Κι εφόσον θα μείνεις εδώ, θα το πληρώσεις αυτό που θα μάθεις. Δε φαντάζεσαι καν πόσο προκλητικοί, ηλίθιοι, απρόσεχτοι, παράλογοι κι αγνώμονες είναι.

– Δεν πιστεύεις δηλαδή πως ο Θεός τους έφτιαξε απ' το ίδιο μ' εμάς αίμα; τη ρώτησε κοφτά η Οφηλία.

– Όχι, βέβαια! Καλό κι αυτό! Πρόκειται για ράτσα αποκτηνωμένη!

– Δεν πιστεύεις πως έχουν αθάνατη ψυχή; ρώτησε ξανά η Οφηλία, που αγανακτούσε όλο και πιο πολύ.

– Ε, ναι, χασμουρήθηκε η Μαρί. Αυτό δεν το αμφισβητεί κανείς. Άλλο αυτό όμως, κι άλλο να τους συγκρίνουμε μαζί μας.

Ένα χαρούμενο γέλιο ακούστηκε τότε απ' την αυλή, κι η Οφηλία πήγε να δει τι συμβαίνει. Βγαίνοντας στη βεράντα, είδε το Θωμά καθισμένο σ' ένα παγκάκι της αυλής, μ' ένα ματσάκι γιασεμιά στην κάθε του κουμπότρυπα, και την Εύα να του περνάει ένα στεφάνι από τριαντάφυλλα στο λαιμό, σκασμένα στα γέλια. Σαν τέλειωσε, σκαρφάλωσε στα γόνατά του και τιτίβισε:

– Αχ, Θωμά, είσαι τόσο αστείος!

Εκείνος είχε ένα καλόκαρδο χαμόγελο χαραγμένο στο πρόσωπό του, κι έδειχνε ν' απολαμβάνει με το σιωπηλό του τρόπο εξίσου πολύ με τη μικρή του κυρία αυτό το παιχνίδι. Πάνω στην ώρα πήγε στην αυλή ο Σαιντ Κλερ κι ο Θωμάς τον κοίταξε μ' απολογητικό ύφος.

– Πώς την αφήνεις; πέταξε στον ξάδερφό της απ' τη βεράντα η Οφηλία.

– Γιατί να μην την αφήνω; αποκρίθηκε εκείνος.

– Δεν ξέρω, μα εμένα μου φαίνεται φοβερό.

– Όταν ένα παιδί χαϊδεύει ένα μεγάλο σκυλί, δεν το βρίσκεις φοβερό, κι ας είναι μαύρο το σκυλί. Μπροστά όμως σ' ένα μαύρο πλάσμα, που μπορεί και σκέφτεται, που έχει λογική κι αισθήματα και μια αθάνατη ψυχή, ανατριχιάζεις και κάνεις πίσω. Ομολόγησέ το, ξαδέρφη. Ξέρω πολύ καλά πώς το βλέπετε το πράγμα εσείς οι Βόρειοι. Έχω παρατηρήσει στα ταξίδια μου στο Βορρά πως τους σιχαίνεστε τους νέγρους όπως σιχαίνεστε ένα φίδι ή ένα βάτραχο –κι ωστόσο εξανίσταστε για τις αδικίες που υφίστανται. Δε θέλετε να τους αδικεί κανείς, μα ταυτόχρονα δε θέλετε να έχετε καμιά σχέση μαζί τους. Εσείς θα θέλατε να τους στείλετε στην Αφρική, να μην τους βλέπετε και να μην τους μυρίζετε, κι ύστερα να στείλετε ξοπίσω τους ένα δυο ιεραπόστολους να τους κάνουν χριστιανούς με συνοπτικές διαδικασίες. Έτσι δεν είναι;

– Τι να σου πω, ξάδερφε, μπορεί να είναι κι έτσι, του απάντησε συλλογισμένη η Οφηλία.

– Τι θ' απογίνονταν οι φτωχοί κι οι κατατρεγμένοι αν δεν υπήρχαν τα παιδιά; αναρωτήθηκε ο Σαιντ Κλερ, που ανέβηκε στη βεράντα κι ήρθε ν' ακουμπήσει στο παραπέτο δίπλα στην ξαδέρφη του. Τα παιδάκια είναι οι μοναδικοί αληθινοί άνθρωποι με δημοκρατικά αισθήματα. Είναι μερικά από τα ρόδα της Εδέμ, που τα ρίχνει από ψηλά ο Κύριος για τους φτωχούς και τους ταπεινούς.

– Παράξενο πράγμα, ξάδερφε. Θα νόμιζε κανείς πως είσαι καθηγητής έτσι που μιλάς.

– Καθηγητής;

– Ναι, των θρησκευτικών...

– Ούτε καθηγητής, και δυστυχώς ούτε πρακτικός μπορώ να είμαι. Αλλά με τα θρησκευτικά δεν έχω καμιά σχέση.

– Και τότε τι είναι αυτό που σε κάνει να μιλάς έτσι;

– Το να μιλάς είναι το πιο εύκολο πράγμα, της απάντησε ο Σαιντ Κλερ. Ο Σαίξπηρ, νομίζω, βάζει κάποιον ήρωά του να λέει: «Προτιμώ να δείξω σε είκοσι ανθρώπους ποιο είναι το σωστό, παρά να είμαι ένας από τους είκοσι που θα εφαρμόσουν τα λόγια μου». Εμένα, ξαδέρφη, το φόρτε μου είναι τα λόγια, ενώ εσένα τα έργα. Καταμερισμός εργασίας!

Ο Θωμάς πάντως δεν είχε για τίποτα να παραπονεθεί εκείνη την εποχή. Η αγάπη που έτρεφε γι' αυτόν η μικρή Εύα –αγάπη γεννημένη απ' την ενστικτώδη ευγνωμοσύνη ενός ευγενικού πλάσματος– την είχε κάνει να ζητήσει απ' τον πατέρα της να της αφήσει αποκλειστικά στη διάθεσή της το Θωμά. Κι αυτός είχε πάρει εντολή να παρατάει τα πάντα και να συνοδεύει τη μικρή του κυρία οπουδήποτε του έλεγε αυτή. Ο Σαιντ Κλερ τον είχε καλοντυμένο και του είχε δώσει κι ένα βοηθό, που έκανε όλες τις χοντροδουλειές στους σταύλους, κάτω από τις οδηγίες του, γιατί η Μαρί είχε δηλώσει πως δεν ανεχόταν να μυρίζει αλογίλα ο αμαξάς της σαν την πλησίαζε. Κι έτσι ο Θωμάς περνούσε μια χαρά στο πανέμορφο σπίτι.

Μια Κυριακή πρωί η Μαρί Σαιντ Κλερ στεκόταν υπέροχα ντυμένη στη βεράντα και κούμπωνε το διαμαντένιο βραχιόλι στον καρπό της. Της άρεσαν τα ωραία πράγματα της Μαρί και τώρα πήγαινε στολισμένη με διαμαντικά, μετάξια και δαντέλες σε μια αριστοκρατική εκκλησία για να επιδείξει τη θεοσέβειά της. Η Μαρί, βλέπετε, φρόντιζε πάντα να είναι ιδιαίτερα θρήσκα τις

Κυριακές. Στεκόταν λοιπόν τώρα στη βεράντα, με το δαντελένιο σάλι της να την τυλίγει σαν λεπτή ομίχλη, κι ένιωθε πολύ κομψή κι ωραία. Δίπλα της στεκόταν η δεσποινίς Οφηλία, δημιουργώντας μια τέλεια αντίθεση. Η απόλυτη ακαμψία δίπλα στην ενσάρκωση της χάρης και της καλαισθησίας. Όχι πως εκείνης το μεταξωτό φόρεμα δεν ήταν ωραίο ή το σάλι της ήταν κατώτερης ποιότητας. Μα στεκόταν τόσο ψυχρή και τεντωμένη, που σχεδόν έμοιαζε μ' έναν ξύλινο στύλο.

Οι δυο γυναίκες περίμεναν την Εύα. Σαν ήρθε, έφυγαν όλες μαζί για την εκκλησία μέσα στην άμαξα που οδηγούσε ο Θωμάς.

Το μεσημέρι που γύρισαν και κάθισαν όλοι μαζί στο τραπέζι ο Σαιντ Κλερ τις ρώτησε:

– Λοιπόν, κυρίες μου, τι είχε το πρόγραμμα σήμερα στην εκκλησία;

– Α, ο δόκτωρ Τζ. έκανε ένα υπέροχο κήρυγμα, του απάντησε η Μαρί. Εξέφραζε απόλυτα τις πεποιθήσεις μου.

– Το θέμα θα ήταν ατέλειωτο, σχολίασε ο Σαιντ Κλερ.

– Εννοώ πως εξέφραζε όλες μου τις απόψεις για την κοινωνία και τα παρόμοια, είτε η Μαρί. Μας εξήγησε πως ο Κύριος έφτιαξε καθετί στον καιρό του και στη θέση του και πως η ύπαρξη όλων των κοινωνικών τάξεων και των κοινωνικών διακρίσεων είναι θέλημα Θεού. Κι ότι είναι πολύ σωστό αλλά και πανέμορφο συνάμα το ότι άλλοι βρίσκονται ψηλά κι άλλοι χαμηλά, άλλοι διατάζουν κι άλλοι υπηρετούν, και τα λοιπά. Και με βάση όλα αυτά, που τα είπε μ' αφορμή αυτή τη γελοία φασαρία που γίνεται για τη δουλειά, απέδειξε ξεκάθαρα πως η Βίβλος είναι με το μέρος μας κι υποστηρίζει τους θεσμούς μας. Μακάρι να τον άκουγες κι εσύ, πολύ θα το ήθελα.

– Μπα, δε χρειάζεται, αποκρίθηκε ο άντρας της. Όλα αυτά, που είναι τόσο καλά για την υγεία μου, μπορώ να τα μάθω κι απ' την εφημερίδα μου· αλλά και να μπορώ να καπνίζω κι ένα πούρο ταυτόχρονα, πράγμα που, όπως ξέρεις, απαγορεύεται στην εκκλησία...

– Γιατί, δε συμφωνείς εσύ μ' αυτές τις απόψεις; τον ρώτησε η Οφηλία.

– Ποιος, εγώ; Ε, ξέρεις, εγώ είμαι ένα τόσο αχάριστο σκυλί, που αυτές οι θεολογικές απόψεις που αναφέρονται σε τέτοια θέματα νομίζω πως δε βοηθάνε καθόλου στη διαπαιδαγώγησή μου. Αν μου έπεφτε λόγος για το ζήτημα της δουλειάς, θα έλεγα ορθά κοφτά: «Έχουμε μπλεχτεί μ' αυτό το θέμα. Έχουμε σκλάβους και σκοπεύουμε να τους κρατήσουμε για την άνεσή μας και το συμφέρον μας». Περί αυτού και μόνο πρόκειται, κι όλα εκείνα τα καθαγιασμένα λόγια αυτό που θέλουν είναι απλά και μόνο να δικαιολογήσουν τούτη την κατάσταση. Πράγμα που φυσικά δεν το καταφέρνουν.

– Δηλαδή, δεν πιστεύεις ότι η Βίβλος δικαιολογεί τη δουλειά; του είπε η Οφηλία.

– Να σου πω... Ας υποθέσουμε πως η τιμή του μπαμπακιού πέφτει ξαφνικά, μια και για πάντα, καθιστώντας εντελώς άχρηστη την κατοχή δούλων. Δε θα χρειαστεί τότε να βρούμε μια καινούρια ερμηνεία των δογμάτων της Αγίας Γραφής; Φαντάσου πώς θα φωτιζόταν ξαφνικά κι

απότομα η Εκκλησία και θ' ανακάλυπτε πως όλα όσα αναφέρονται στη Βίβλο κι όλα όσα υπαγορεύει η λογική δείχνουν τ' αντίστροφα απ' ό,τι λέμε σήμερα!...

– Όπως κι αν έχει το πράγμα, είπε η Μαρί, πηγαίνοντας να ξαπλώσει σ' έναν καναπέ, εγώ χαίρομαι που έχω γεννηθεί σε μια χώρα όπου υπάρχει δουλεία. Και πιστεύω πως ως σύστημα είναι σωστό. Πρέπει να είναι. Οπωσδήποτε, εγώ δε θα τα έβγαζα πέρα χωρίς δούλους.

– Εσύ τι λες, ψιψίνα; ρώτησε ο Σαιντ Κλερ την Εύα, που ήρθε εκείνη τη στιγμή από τον κήπο κρατώντας ένα λουλούδι στο χέρι.

– Για ποιο πράγμα, μπαμπά;

– Τι σ' αρέσει πιο πολύ: Να ζεις όπως ο θεός σου στο Βερμόντ ή να έχεις ένα σπιτικό γεμάτο υπηρέτες όπως εμείς;

– Ε, ασφαλώς κι είναι καλύτερος ο δικός μας τρόπος! απάντησε η Εύα.

– Γιατί;

– Γιατί έτσι έχεις πολύ περισσότερο κόσμο γύρω σου να σ' αγαπάει και να τον αγαπάς, απάντησε η μικρή κοιτάζοντας τον πατέρα της πολύ σοβαρά.

– Πάλι τις παραξενιές της άρχισε η Εύα, είτε η μητέρα της.

– Είναι παραξενιά αυτό που λέω, μπαμπά; ψιθύρισε η Εύα σκαρφαλώνοντας στα γόνατα του Σαιντ Κλερ.

– Μάλλον, ψιψίνα μου, έτσι όπως τα βλέπει ο κόσμος μας. Πού όμως ήταν η μικρή μου Εύα την ώρα του φαγητού;

– Ήμουν επάνω, στο δωμάτιο του Θωμά, και τον άκουγα να τραγουδάει. Η θεία Ντίνα μου έφερε εκεί το φαγητό μου.

– Άκουγες το Θωμά να τραγουδάει, ε;

– Ναι. Λέει κάτι πολύ ωραία τραγούδια για τη Νέα Ιερουσαλήμ, για τους αγγέλους και για τη Γη Χαναάν.

– Και μάλλον είναι καλύτερα απ' τις άριες της όπερας, ε;

– Ναι. Θα μου τα μάθει κι εμένα.

– Μαθήματα φωνητικής, ε; Σαν πολύ να προσδεύεις...

– Α, ναι. Εκείνος μου τραγουδάει κι εγώ του διαβάζω τη Βίβλο. Κι ύστερα, αυτός μου εξηγεί το νόημα.

- Μα την αλήθεια, είπε γελώντας η Μαρί, αυτό είναι το καλύτερο ανέκδοτο της χρονιάς.

- Μπορώ να σε βεβαιώσω πως ο Θωμάς δεν τα καταφέρνει καθόλου άσχημα στη ερμηνεία της Γραφής, της είπε ο Σαιντ Κλερ. Έχει μια έμφυτη κλίση στη θεολογία. Σήμερα το πρωί που ήθελα να ετοιμαστούν νωρίς τ' άλογα, πήγα στους σταύλους και τον άκουσα να προσεύχεται μόνος του. Κάθισα λοιπόν και κρυφάκουγα, και σε πληροφορώ πως ήταν μια απ' τις καλύτερες προσευχές που έχω ακούσει. Προσευχήθηκε ακόμα και για μένα, μ' έναν εντελώς αποστολικό ζήλο.

- Μπορεί να σε είχε αντιληφθεί. Το έχω ξανασυναντήσει αυτό το κόλπο.

- Τότε δεν ήταν καθόλου διπλωμάτης. Γιατί είπε ξεκάθαρα τη γνώμη του για μένα στο Θεό. Πάντως, δείχνει να πιστεύει πως έχω περιθώρια να βελτιωθώ και θέλει πάρα πολύ να γίνω θρήσκος.

- Ελπίζω να το πιστέψεις κι εσύ αυτό, του είπε η Οφηλία.

- Υποθέτω πως την ίδια γνώμη θα έχεις κι εσύ, της απάντησε ο Σαιντ Κλερ. Θα δούμε... Σωστά, Εύα;

Ένας φιλελεύθερος άνθρωπος αμύνεται

Το σπίτι των κουάκερων βούιζε από φασαρία και κίνηση καθώς το απόγευμα κόντευε να σβήσει. Η Ραχήλ Χάλλιντεϋ πήγαινε συνέχεια εδώ κι εκεί, μαζεύοντας από τα ράφια του σπιτικού της όσα πράγματα θα χρειαζόνταν οι ταξιδιώτες που θα ξεκινούσαν εκείνο το βράδυ. Οι σκιές μάκραιναν προς τ' ανατολικά, ο κόκκινος ολοστρόγγυλος ήλιος στεκόταν σκεφτικά πάνω στη γραμμή του ορίζοντα, κι οι ακτίνες του έπεφταν γλυκές, κιτρινωπές στην καμαρούλα όπου κάθονταν ο Τζορτζ κι η γυναίκα του, κρατημένοι χέρι χέρι και με το παιδί τους ανάμεσά τους. Κοιτάζονταν μ' ένα ύφος σοβαρό και συλλογισμένο και τα μάγουλά τους ήταν υγρά από τα δάκρυα. –Ναι, Ελίζα, έλεγε τώρα ο Τζορτζ. Ξέρω πως όλα όσα λες είναι αληθινά. Είσαι καλός άνθρωπος, πολύ καλύτερος από μένα –θα προσπαθήσω να φερθώ όπως λες εσύ, όπως αρμόζει σ' έναν ελεύθερο άνθρωπο. Θα προσπαθήσω να νιώσω ό,τι νιώθουν οι καλοί χριστιανοί. Ένας Θεός ξέρει πόσο καλές προθέσεις είχα, πόσο σκληρά προσπάθησα να κάνω καλές πράξεις, μα όλα ήταν εναντίον μου. Ωστόσο τώρα θα ξεχάσω όλο το παρελθόν, θα παραμερίσω κάθε σκληρό και πικρό συναίσθημα, θα διαβάσω τη Βίβλο μου και θα προσπαθήσω να γίνω καλός άνθρωπος.

– Κι όταν θα φτάσουμε στον Καναδά, του είπε η Ελίζα, θα σε βοηθήσω κι εγώ. Ξέρω να ράβω πολύ καλά. Και να σιδερώνω και να πλένω λεπτά πράγματα που θέλουν προσοχή και φροντίδα. Οι δυο μαζί θα τα καταφέρουμε.

– Αρκεί που θα 'χουμε ο ένας τον άλλο, και το παιδί μας μαζί. Ω, Ελίζα! Αν ήξεραν αυτοί οι άνθρωποι τι ευλογία είναι για έναν άντρα να νιώθει πως η γυναίκα του και το παιδί του του ανήκουν! Αισθάνομαι πως είμαι πλούσιος και δυνατός, κι ας μην έχω παρά μόνο τα δυο μας χέρια. Ναι! Παρ' όλο που εικοσιπέντε χρόνια τώρα δουλεύω πολύ σκληρά την κάθε μέρα και δεν έχω ούτε μια δεκάρα δική μου, ούτε ένα κεραμίδι πάνω απ' το κεφάλι μου, ούτε ένα μέτρο γης δικό μου, παρ' όλα αυτά, αν μ' αφήσουν ήσυχο τώρα, θα είμαι ικανοποιημένος, κι ευγνώμων κιόλας. Θα δουλεύω και θα στέλνω χρήματα σε σένα και στο παιδί μας. Όσο για τον παλιό μου αφέντη, έχει βγάλει στο πενταπλάσιο όλα όσα ξόδεψε για μένα. Δεν του χρωστάω τίποτα.

– Όμως, είπε σκεφτικά η Ελίζα, δεν ξεφύγαμε ακόμα απ' τον κίνδυνο. Δε φτάσαμε ακόμα στον Καναδά.

– Σωστά. Μα εγώ έχω αρχίσει να οσμίζομαι τον αέρα της ελευθερίας, κι αυτό μου δίνει τεράστια δύναμη.

Φωνές ακούστηκαν απ' έξω εκείνη τη στιγμή, κι ύστερα κάποιος χτύπησε την πόρτα. Η Ελίζα σηκώθηκε και πήγε ν' ανοίξει.

Στο κατώφλι στεκόταν ο Συμεών Χάλλιντεϋ και ένας άλλος κουάκερος, που συστήθηκε ως Φινέας Φλέτσερ. Ο Φινέας ήταν ψηλός, αδύνατος, κοκκινομάλλης και είχε μια έκφραση εξυπνάδας και πονηριάς στο πρόσωπό του. Δεν έμοιαζε καθόλου με το ήρεμο, ειρηνικό κι εκτός του κόσμου τούτου ύφος του Συμεών. Αντίθετα έδειχνε να είναι πάντα σε εγρήγορση, να ξέρει τι θέλει κάθε στιγμή να κάνει και να προετοιμάζεται απ' τα τώρα γι' αυτό. Ο Φινέας, λοιπόν, είχε ανακαλύψει κάτι, κι ήθελε τώρα να ενημερώσει τους φίλους μας.

– Αυτό δείχνει πόσο δίκιο έχω όταν λέω πως πρέπει να κοιμάσαι με το 'να μάτι ανοιχτό και το 'να αυτί τεντωμένο, είπε. Χτες βράδυ στάθηκα σ' ένα μοναχικό ταβερνάκι εδώ πιο κάτω. Ξέρεις, Συμεών, εκεί που πέρσι πουλήσαμε κάτι μήλα σε μια χοντρή γυναίκα με τεράστια σκουλαρίκια. Λοιπόν, ήμουν κουρασμένος απ' το οδήγημα του κάρου, κι αφού έφαγα, ξάπλωσα σε κάτι σακιά και κουκουλώθηκα με μια προβιά, για να ξεκουραστώ. Κι ώσπου να ξαπλώσω, με πήρε ο ύπνος.

– Με το ένα αυτί τεντωμένο, Φινέας; τον ρώτησε παιχνιδιάρικα ο Συμεών.

– Όχι. Κοιμήθηκα κι εγώ και τ' αυτιά μου, και για καμιά δυο ώρες, γιατί ήμουν πολύ κουρασμένος. Σαν ξύπνησα, όμως, είδα πως είχαν έρθει κι άλλοι στην ταβέρνα και κάθονταν γύρω από το τραπέζι πίνοντας και συζητώντας. Κι όπως τους άκουσα να λένε κάτι για κουάκερους, έκανα για λίγο τον ψόφιο κοριό, για να μάθω τι σκάρωναν (εικ.9). «Λοιπόν» είπε ο ένας τους, «είναι επάνω στο συνοικισμό των κουάκερων, σίγουρα πράγματα». Σιγά σιγά ανακάλυψα πως αναφέρονταν ακριβώς σε τούτη εδώ την ομάδα, και έτσι έστησα αυτί για ν' ακούσω σε κάθε τους λεπτομέρεια τα σχέδια που κατάστρωναν. Τούτο τον νέο, είπαν, θα τον έστελναν πίσω στον αφέντη του στο Κεντάκυ, που θα τον τιμωρούσε παραδειγματικά, έτσι ώστε να μην τολμήσει να το ξανασκάσει ποτέ κανένας νέγρος. Δυο από δαύτους θα πήγαιναν τη γυναίκα του στη Νέα Ορλεάνη να την πουλήσουν για λογαριασμό τους –λογάριάζαν να πιάσουν χίλια εξακόσια με χίλια οχτακόσια δολάρια απ' αυτή. Και το παιδί, είπαν, θα το έπαιρνε ο δουλέμπορος που το είχε αγοράσει. Κι ο άλλος, ο Τζιμ, μαζί με τη μητέρα του θα γύριζαν κι αυτοί στον αφέντη τους στο Κεντάκυ. Είπαν ακόμα πως σ' ένα χωριό εδώ πιο πέρα υπήρχαν δύο αστυνόμοι που θα τους βοηθούσαν να πιάσουν τους φυγάδες. Απ' ό,τι κατάλαβα, ξέρουν πολύ καλά το δρόμο που θ' ακολουθήσουμε απόψε, και θα μας κυνηγήσουν. Όλοι μαζί θα είναι έξι μ' οχτώ. Λοιπόν, τι θα κάνουμε;

Όση ώρα μιλούσε ο Φινέας, μια παγωμάρα είχε απλωθεί στο δωμάτιο κι όλοι τον άκουγαν σαν μαρμαρωμένοι.

– Τι θα κάνουμε τώρα; είπε κάποια στιγμή ξέπνοα η Ελίζα.

– Το τι θα κάνω εγώ το ξέρω καλά, είπε ο Τζορτζ βγάζοντας τα πιστόλια του κι εξετάζοντάς τα.

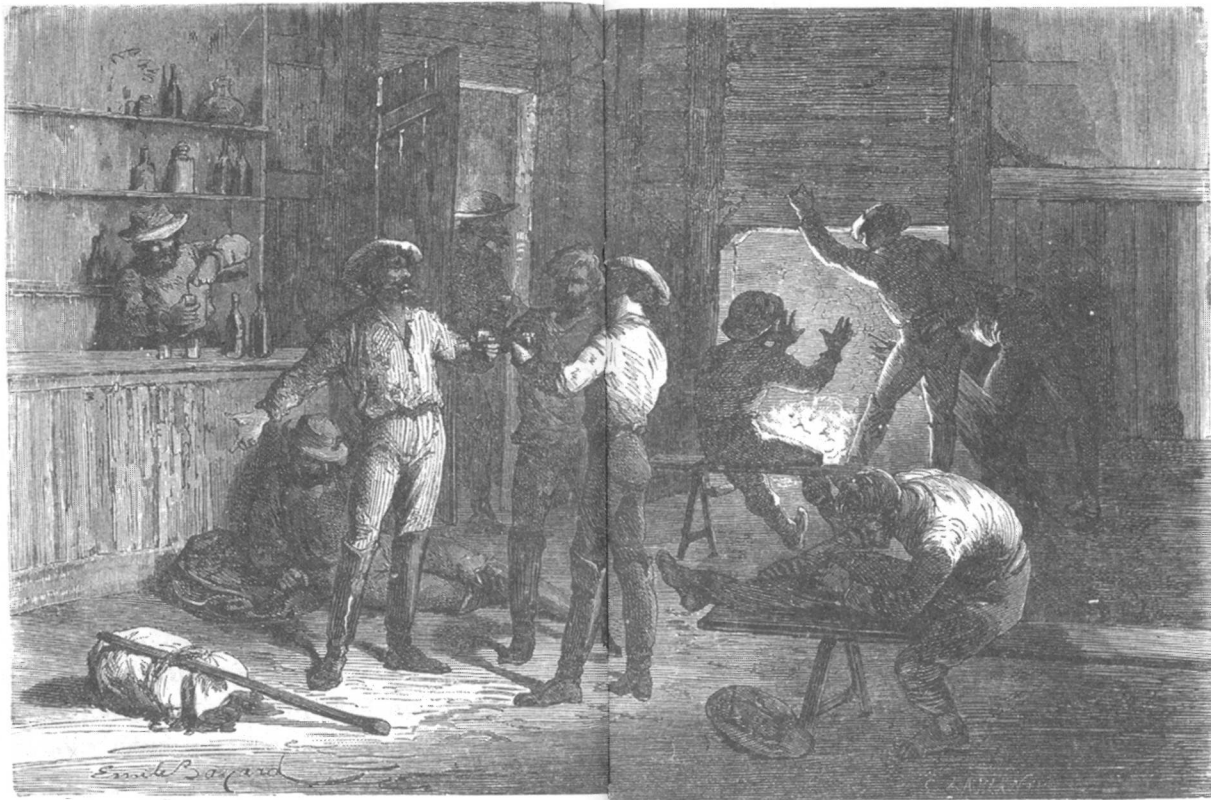
– Μάλιστα, έκανε ο Φινέας, κουνώντας το κεφάλι στο Συμεών. Βλέπεις τι έχει να γίνει;

– Βλέπω, αναστέναξε εκείνος. Θα προσεύχομαι να μη φτάσει εκεί το πράγμα.

– Δε θέλω να μπλέξω κανέναν από σας, μίλησε τότε ο Τζορτζ. Αν μου δανείσεις το κάρο σου και μου δώσεις οδηγίες για το δρόμο, θα πάμε μόνοι μας ως τον επόμενο σταθμό. Ο Τζιμ είναι σωστός γίγαντας, κι η απελπισία τον κάνει γενναίο μέχρι θανάτου. Το ίδιο κι εμένα.

– Όμως, φίλε μου, θα χρειαστείτε οπωσδήποτε οδηγό, του απάντησε ο Φινέας. Τα πιστόλια μπορεί να τα ξέρεις καλύτερα από μένα, αλλά για το δρόμο ξέρω ένα δυο πράγματα που εσύ δεν τα ξέρεις.

– Μα δε θέλω να σας μπλέξω, του είπε ο Τζορτζ.

Κι όπως τους άκουσα να λένε κάτι για κουακέ-
ρους, έκανα για λίγο τον ψόφιο χοριό, για να μάθω
τι σκάρωναν. (σ. 197)

– Να μας μπλέξεις; είπε διασκεδάζοντας ο Φινέας. Όταν θα μας μπλέξεις, θέλω να μου το πεις.

– Ο Φινέας είναι άνθρωπος με σοφία και πολλά ταλέντα, συμπλήρωσε ο Συμεών. Καλά θα κάνεις, Τζορτζ, να λάβεις υπόψη σου την κρίση του. Κι όσο γι' αυτά, πρόσθεσε δείχνοντας τα πιστόλια, μην πολυβιάζεσαι με δαύτα. Ξέρω πως το νεανικό αίμα βράζει, γι' αυτό σ' το λέω.

– Εγώ δεν πρόκειται να επιτεθώ σε κανέναν, του απάντησε ο Τζορτζ. Το μόνο που ζητάω απ' αυτή τη χώρα είναι να μ' αφήσει ήσυχο να φύγω. Ωστόσο, συνέχισε συννεφιάζοντας, είχα μια αδερφή που πουλήθηκε στην αγορά της Νέας Ορλεάνης. Ξέρω για τι τις πουλάνε τις γυναίκες εκεί. Λέτε, λοιπόν, να καθίσω με χέρια σταυρωμένα και να κοιτάζω ν' αρπάζουν τη γυναίκα μου για να την πάνε εκεί κάτω; Όχι, μα το Θεό! Θα πολεμήσω μέχρι την τελευταία μου πνοή, πριν τους αφήσω να μου πάρουν τη γυναίκα μου και το παιδί μου. Θα με κατηγορήσετε γι' αυτό;

– Δεν υπάρχει θνητός που να μπορεί να σε κατηγορήσει. Κανείς δε θα φερόταν διαφορετικά, του απάντησε ο Συμεών.

– Έτσι δε θα κάνετε κι εσείς στη θέση μου, κύριε;

– Προσεύχομαι να μη βρεθώ ποτέ σε τέτοια δοκιμασία. Η σάρκα είναι ασθενής.

– Η δική μου η σάρκα, θαρρώ, πως θα 'ταν αρκετά δυνατή σε μια τέτοια περίπτωση, μπήκε στη μέση ο Φινέας τεντώνοντας τα μπράτσα του, που ήταν μακριά όσο τα φτερά ενός ανεμόμυλου. Δεν είμαι και πολύ σίγουρος, φίλε Τζορτζ, πως δε θα σημάδευα όποιον θα τα 'βαζε μαζί σου.

Για να πούμε την αλήθεια, ο Φινέας ήταν ένας από κείνους τους αποίκους που πρωτοξεχέρσωσαν τα δάση της Αμερικής και που έπρεπε, για να καταφέρουν να καθυποτάξουν τη νέα γη, πρώτα απ' όλα να είναι δυνατοί στις γροθιές και ρωμαλέοι κυνηγοί. Αγάπησε όμως μια όμορφη κοπέλα απ' τους κουάκερους, και για το χατίρι της ασπάστηκε κι αυτός το δόγμα τους. Παρ' όλο όμως που ήταν ένα μέλος τίμιο, σοβαρό κι εργατικό, η πνευματική του εξέλιξη δεν ήταν κι απόλυτα σύμφωνη μ' αυτά που ήθελαν οι γέροντες της κοινότητας.

– Τέλος πάντων, είπε τότε ο Τζορτζ, δε θα πρέπει όμως τώρα να επισπεύσουμε τη φυγή μας;

– Σηκώθηκα στις τέσσερις, ήρθα ολοταχώς εδώ και προηγούμαι δυο με τρεις ώρες από δαύτους, απάντησε ο Φινέας. Κι όπως κι αν έχει το πράγμα, δεν είναι ασφαλές να ξεκινήσουμε πριν σκοτεινιάσει. Στα χωριά που θα διασχίσουμε υπάρχουν πολλοί κακοί άνθρωποι, που ίσως θελήσουν να μαςβάλουν εμπόδια στο δρόμο μας, αν δουν το αμάξι μας. Ας αφήσουμε λοιπόν να περάσουν δυο ώρες ακόμα, για να σκοτεινιάσει. Στο μεταξύ, θα πάω στο Μάικλ Κρος και θα του ζητήσω να έρχεται πίσω μας με τη γρήγορη φοράδα του, για να προσέχει το δρόμο και να μας ειδοποιήσει αν εμφανιστεί κάποια ομάδα ξένων. Τ' άλογο του Μάικλ ξεπερνά σε ταχύτητα τα περισσότερα ζωντανά. Πάω τώρα να τον ειδοποιήσω και να πω και του Τζιμ και της γριάς να είναι έτοιμοι. Έχουμε πολλές πιθανότητες να φτάσουμε στο σταθμό πριν μας προλάβουν. Έχε θάρρος λοιπόν, φίλε Τζορτζ. Δεν είναι η πρώτη φορά που βοηθάω στη φυγάδευση δικών σας ανθρώπων.

Κι ο Φινέας έφυγε κλείνοντας πίσω του την πόρτα.

Λίγο μετά το βραδινό φαγητό ένα μεγάλο σκεπαστό αμάξι ήρθε και σταμάτησε μπροστά στην πόρτα του σπιτιού. Η νύχτα ήταν αστροφώτιστη κι ο Φινέας πήδηξε έξω για να βοηθήσει στην επιβίβαση των ανθρώπων του. Από την πόρτα του σπιτιού βγήκε ο Τζορτζ κρατώντας το γιο του αγκαλιά και τη γυναίκα του από το χέρι. Πίσω τους ερχόταν η Ραχήλ κι ο Συμεών.

– Βγείτε έξω μια στιγμή, είπε ο Φινέας σ' αυτούς που βρίσκονταν ήδη μέσα στ' αμάξι, για να ταχτοποιήσουμε το πίσω μέρος για τις γυναίκες και το μικρό.

– Πάρτε εδώ δυο βουβαλοτόμαρα, είπε η Ραχήλ. Στρώστε τα, να κάθονται στα μαλακά. Ο δρόμος είναι κακός και θα τρέχετε όλη νύχτα.

Πρώτος κατέβηκε ο Τζιμ και βοήθησε με πολλή προσοχή τη γριά μητέρα του να κατέβει κι αυτή.

– Τζιμ, είναι έτοιμα τα πιστόλια σου; τον ρώτησε χαμηλόφωνα ο Τζορτζ.

– Ναι, έτοιμα.

– Δεν έχεις αμφιβολίες για το τι πρέπει να κάνεις έτσι κι έρθουν αυτοί, έτσι;

– Πιστεύω πως δεν έχω, απάντησε ο Τζιμ παίρνοντας μια βαθιά ανάσα. Λες να τους αφήσω να ξαναπιιάσουν τη μητέρα μου;

Στο μεταξύ η Ελίζα αποχαιρετούσε τη Ραχήλ και το Συμεών. Ανέβηκαν μετά όλοι στην άμαξα, κι ο Φινέας κάθισε στη θέση του οδηγού.

– Έχετε γεια, φίλοι μου, τους είπε ο Συμεών.

– Ο Θεός να σας έχει καλά! του απάντησαν όλοι μαζί οι φυγάδες.

Και το αμάξι ξεκίνησε χοροπηδώντας και τρίζοντας πάνω στον παγωμένο δρόμο.

Εξαιτίας του θορύβου και επειδή έπρεπε να 'χουν όλοι το νου τους να κρατιούνται γερά, δεν υπήρχε καθόλου δυνατότητα για συζήτηση. Το αμάξι τραβούσε μπροστά, μέσα από έρημα δάση κι ατέλειωτα λιβάδια, ανηφορίζοντας λόφους και κατεβαίνοντας κοιλάδες, κι οι ώρες περνούσαν η μια μετά την άλλη. Το παιδί αποκοιμήθηκε σύντομα στην αγκαλιά της μάνας του. Η τρομοκρατημένη γριά ξέχασε σιγά σιγά τους φόβους της. Κι όπως η νύχτα προχωρούσε, ακόμα κι η Ελίζα δεν μπορούσε να κρατήσει τα μάτια της ανοιχτά. Ο πιο ζωηρός και φρέσκος της παρέας ήταν ο Φινέας, που σφύριζε μερικά ασυμβίβαστα με τα ήθη των κουάκερων τραγούδια καθώς οδηγούσε τ' άλογό του.

Κατά τις τρεις, όμως, τ' αυτί του Τζορτζ έπιασε θόρυβο από οπλές αλόγου που πλησίαζε καλπάζοντας, και σκούνησε το Φινέα. Εκείνος σταμάτησε τ' άλογα κι έστησε αυτί.

– Αυτός πρέπει να είναι ο Μάικλ, είπε. Θαρρώ πως αναγνωρίζω τον καλπασμό του αλόγου του. Και σκύβοντας έξω απ' την άκρη της τέντας προσπάθησε μέσα στο σκοτάδι να δει πίσω.

Στην κορφή ενός λόφου πίσω τους διακρινόταν ένας μοναχικός καβαλάρης, που ερχόταν

καλπάζοντας με μεγάλη βία. –Πραγματικά! Αυτός είναι! είπε ο Φινέας.

Ο Τζορτζ κι ο Τζιμ τότε, χωρίς να καλοξέρουν τι κάνουν, πήδησαν απ' το αμάξι κι απόμειναν να περιμένουν ακίνητοι τον αγγελιοφόρο. Εκείνος δε φαινόταν πια, γιατί είχε κατέβει στο κάτω μέρος μιας μικρής κοιλάδας. Τ' άλογό του όμως ακουγόταν να πλησιάζει όλο και πιο πολύ και σε λίγο τον είδαν να εμφανίζεται στην κορυφή της ανηφοριάς.

– Ναι, ο Μάικλ είναι! είπε ο Φινέας, κοιτώντας ανήσυχος προς το μέρος του καβαλάρη, κι έβαλε μια φωνή.

– Εσύ είσαι, Φινέα; φώναξε ο καβαλάρης.

– Ναι! Τι νέα; Έρχονται;

– Είναι ξοπίσω μου, οχτώ ή δέκα από δαύτους! Μεθυσμένοι· και βρίζουν και ουρλιάζουν σαν λύκοι.

Κι επάνω εκεί ο άνεμος έφερε από μακριά φωνές και θόρυβο αλόγων.

– Γρήγορα, παιδιά, μέσα! είπε ο Φινέας. Αφού θα χρειαστεί να πολεμήσετε, σταθείτε να σας πάω λίγο πιο πέρα, σ' ένα καλό μέρος.

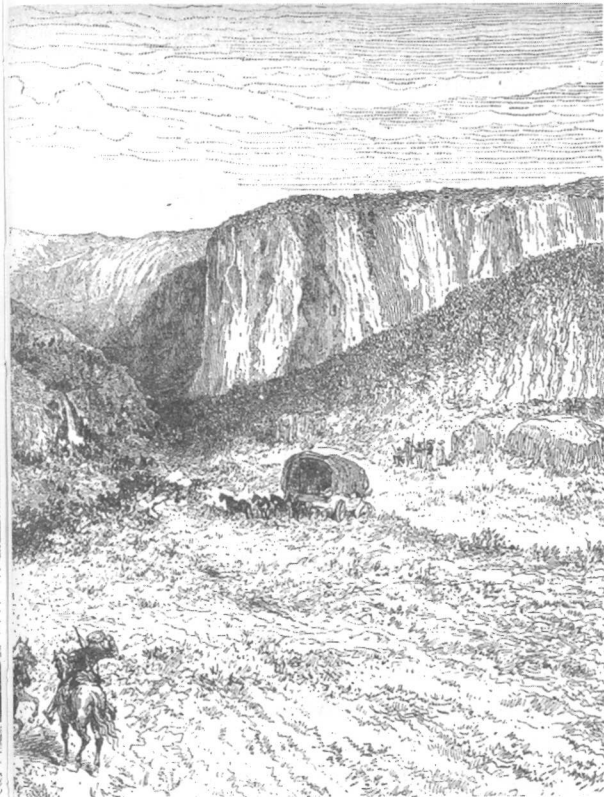
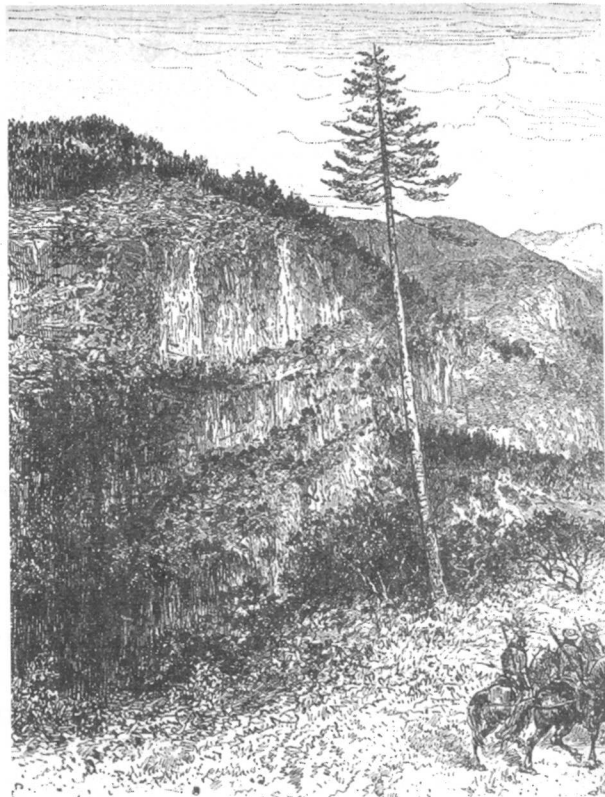
Οι δύο νέοι πήδηξαν στ' αμάξι κι ο Φινέας μαστίγωσε τ' άλογα. Τ' αμάξι τρανταζόταν τόσο απότομα, που έλεγε πως θ' αναποδογυρίσει τόσο γρήγορα που έτρεχε. Ο καλπασμός κι οι φωνές των διωκτών τους, όμως, ακούγονταν όλο και πιο καθαρά. Οι γυναίκες, που είχαν καρφωμένο έξω το βλέμμα τους, είδαν στο φρύδι ενός μακρινού λόφου τα περιγράμματα των καβαλάρηδων να διαγράφονται στο πρώτο κοκκινωπό φως της αυγής. Άλλος ένας λόφος, κι οι διώκτες είδαν προφανώς την άσπρη τέντα του αμαξίου κι άφησαν μια άγρια θριαμβευτική κραυγή. Η Ελίζα χλώμιασε ακούγοντάς τη κι έσφιξε πάνω της το παιδί της. Η γριά άρχισε ν' αναστενάζει και να προσεύχεται, ενώ ο Τζορτζ κι ο Τζιμ άδραξαν τα πιστόλια τους με κείνη τη λυσσασμένη δύναμη που δίνει η απελπισία. Οι καβαλάρηδες πλησίαζαν όλο και πιο πολύ (εικ.10). Το αμάξι πήρε μια απότομη στροφή κι έφτασε κοντά σ' ένα βράχο που προεξείχε απότομος μέσα σ' ένα σωρό από ογκόλιθους, οι οποίοι ξεπετάγονταν παράξενα καταμεσής ενός κατά τα άλλα ομαλού τοπίου. Το μέρος αυτό ο Φινέας το ήξερε καλά απ' τον καιρό που κυνηγούσε στα δάση, κι εδώ είχε σκοπό να φτάσει πριν σταθεί να δώσει τη μάχη του.

– Δρόμο τώρα! φώναξε σταματώντας απότομα τ' άλογά του και πηδώντας στο χώμα. Έξω όλοι. Ακολουθήστε με πάνω στα βράχια! Μάικλ, δέσε τ' άλογό σου στ' αμάξι, τράβα στου Αμαρία και πες του να πάρει τους γιους του και να 'ρθει να τα πει λιγάκι μ' αυτούς τους φίλους.

Τότε, με μια αστραπιαία κίνηση, κατέβηκαν όλοι απ' το αμάξι.

– Φροντίστε τις γυναίκες και τρεχάτε όσο πιο γρήγορα μπορείτε! φώναξε ο Φινέας αρπάζοντας το Χάρρυ στην αγκαλιά του.

Δε χρειαζόταν όμως να τους το πει. Όσπου να πεις κύμινο, η παρέα είχε πηδήξει το φράχτη του δρόμου κι έτρεχε κατά τα βράχια, ενώ ο Μάικλ έφευγε τρέχοντας σύμφωνα με τις οδηγίες του

Οι καβαλάρηδες πλησίαζαν όλο και πιο πολύ. (σ. 204)

Φινέα.

Σαν έφτασαν στα ριζά των βράχων, ο Φινέας τους έδειξε ένα μονοπάτι που ξετυλιγόταν ανάμεσά τους.

– Εμπρός! τους φώναξε. Ελάτε! Αυτό είναι ένα απ' τα παλιά κυνηγετικά μου λημέρια!

Και, με το παιδί στην αγκαλιά, όρμησε σαν κασίκι προς τα πάνω. Δεύτερος ερχόταν ο Τζιμ, κουβαλώντας στην πλάτη τη γριά μητέρα του, που έτρεμε ολάκερη, και τελευταίοι έρχονταν ο Τζορτζ κι η Ελίζα. Στο μεταξύ οι διώκτες τους είχαν φτάσει στο φράχτη και με φωνές και βρισιές ξεκαβαλίκευαν για ν' ακολουθήσουν τους φυγάδες. Αυτοί σε λίγες στιγμές είχαν φτάσει στο χείλος του βράχου που κρεμόταν πάνω από τους άλλους. Εκεί το μονοπάτι στένευε απότομα, έτσι που, μόνο αν περπατούσε ο ένας πίσω απ' τον άλλο, θα μπορούσαν να το περάσουν. Ξαφνικά βρέθηκαν μπροστά σε μια μεγάλη σχισμή του βράχου ένα μέτρο φαρδιά, πέρα απ' την οποία ήταν και πάλι ένας σωρός από μεγάλα βράχια, που στέκονταν χωριστά απ' τα άλλα· ήταν δέκα μέτρα ψηλά με πλευρές κοφτές κι ολόσιες σαν τείχη κάστρου. Ο Φινέας πήδησε εύκολα πάνω απ' τη σχισμή κι άφησε το παιδί πιο πέρα, σε ένα ομαλό και επίπεδο σημείο στην κορυφή του βράχου, στρωμένο με γρασίδι.

– Εμπρός, πηδάτε! φώναξε στους φυγάδες. Κι εκείνοι τον ακολούθησαν ένας ένας και πήγαν να κρυφτούν πίσω από μια στοίβα πέτρες που διαμόρφωναν ένα ιδανικό μέρος για παρατηρητήριο αλλά και για καταφύγιο.

– Ας μας πιάσουν τώρα, αν μπορούν..., είπε ο Φινέας, κοιτάζοντας τους εχθρούς τους, που σκαρφάλωναν με κόπο στα βράχια. Σαν φτάσουν εδώ απέναντι, θα πρέπει να προχωρούν ένας ένας κάτω από τις μπούκες των πιστολιών σας. Καταλάβετε, παιδιά;

– Κατάλαβα, του απάντησε ο Τζορτζ. Απο δω κι εμπρός άφησέ το σε μας τούτο το ζήτημα.

– Όσον αφορά το πιστολίδι, δεν έχω καμία αντίρρηση να το αναλάβετε μόνοι σας, του απάντησε ο Φινέας, μασουλώντας κάτι αρωματικά φύλλα που βρήκε δίπλα του. Εγώ θα διασκεδάζω κοιτάζοντας. Για δείτε όμως αυτούς εκεί κάτω. Σαν να μου φαίνεται πως το έριξαν στα συμβούλια και σταμάτησαν την ανάβαση. Δεν τους δίνετε καμιά συμβουλή πριν αρχίσουν πάλι το σκαρφάλωμα; Να τους εξηγήσετε, ας πούμε, ότι θα τους ρίξετε, αν συνεχίσουν...

Η ομάδα των διωκτών διακρινόταν καθαρά τώρα που είχε ξημερώσει. Την αποτελούσαν οι παλιοί μας γνώριμοι Λόκερ και Μαρξ, παρέα με δυο αστυνομικούς κι ένα απόσπασμα από μερικά αποβράσματα, που αποφάσισαν, με την ισχυρή βοήθεια βέβαια μιας μπουκάλας κονιάκ, να παρατήσουν την ταβέρνα που κάθονταν για να διασκεδάσουν πιάνοντας νέγρους.

– Τα στριμώξαμε τα ζωάκια σου, Τομ, είπε ένας απ' αυτούς.

– Ναι, απάντησε ο Λόκερ, τους βλέπω εκεί πάνω. Κι από δω βλέπω κι ένα μονοπάτι. Εγώ λέω να τραβήξουμε ίσια επάνω.

– Μα, Τομ, μπορεί να μας ρίξουν πίσω από κείνους τους βράχους που έχουν ταμπουρωθεί, του είπε ο Μαρξ. Κι αυτό δε θα μ' άρεσε καθόλου.

– Άντε, Μαρξ! του φώναξε κοροϊδευτικά ο Τομ. Μόνο το τομάρι σου σκέφτεσαι εσύ. Δεν υπάρχει κίνδυνος σου λέω! Οι νέγροι είναι κατατρομαγμένοι.

– Γιατί δηλαδή να μη σκέφτομαι το τομάρι μου; Δεν έχω δα και κανένα άλλο, απάντησε ο Μαρξ. Κι έχε υπόψη σου πως μερικές φορές οι νέγροι πολεμάνε σαν δαίμονες.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή εμφανίστηκε ο Τζορτζ στην κορφή του βράχου και μίλησε με ήρεμη και καθαρή φωνή:

– Κύριοι, εκεί κάτω, ποιοι είστε και τι γυρεύετε;

– Γυρεύουμε μερικούς νέγρους που το έχουν σκάσει, του απάντησε ο Τομ Λόκερ. Έναν Τζορτζ Χάρρις, μια Ελίζα Χάρρις, το γιο τους, έναν Τζιμ Σέλντεν και μια γριά. Έχουμε αστυνομικούς μαζί μας κι ένταλμα σύλληψης για όλους τους. Μ' ακούς; Εσύ δεν είσαι ο Τζορτζ Χάρρις, που ανήκεις στον κύριο Χάρρις από την επαρχία Σέλμπου του Κεντάκυ;

– Κάποιος κύριος Χάρρις απ' το Κεντάκυ έλεγε πως είμαι ιδιοκτησία του, ναι! Τώρα όμως είμαι ελεύθερος και η γυναίκα μου και το παιδί μου ανήκουν μόνο σε μένα. Κι εγώ κι ο Τζιμ έχουμε όπλα και σκοπεύουμε να τα χρησιμοποιήσουμε για ν' αμυνθούμε. Ανεβείτε, αν θέλετε. Ο πρώτος όμως που θα βρεθεί μπροστά στα όπλα μας θα πέσει νεκρός. Το ίδιο κι ο επόμενος, κι ο επόμενος, μέχρι τον τελευταίο.

– Έλα τώρα, έλα! φώναξε ένας κοντόχοντρος άντρας, κάνοντας ένα βήμα μπροστά. Δεν είναι κουβέντες αυτές που λες, νεαρέ. Εμείς είμαστε εκπρόσωποι της δικαιοσύνης, όπως βλέπεις. Ο νόμος είναι με το μέρος μας, το ίδιο κι η εξουσία, και τα λοιπά. Καλύτερα λοιπόν να παραδοθείτε ειρηνικά. Ότι κι αν κάνετε, στο τέλος θα παραδοθείτε, μπορείς να το δεις και μόνος σου.

– Το ξέρω πως έχετε με το μέρος σας τους αισχρούς σας νόμους και την εξουσία σας. Δε μας έχετε πιάσει ακόμα, όμως! Κι εμείς δεν υποτασσόμαστε στους δικούς σας νόμους, ούτε είμαστε υπήκοοι της χώρας σας. Στεκόμαστε εδώ, κάτω απ' τον ουρανό του καλού Θεού, τόσο ελεύθεροι όσο κι εσείς. Και, μα το Θεό, θα πολεμήσουμε μέχρι θανάτου για την ελευθερία μας.

Ο Τζορτζ όρθωνε περήφανα το ανάστημά του όση ώρα έκανε την προσωπική του διακήρυξη ανεξαρτησίας, υψώνοντας το χέρι του προς τα ουράνια, λες κι έκανε επίκληση στη δικαιοσύνη του Θεού. Η στάση, το βλέμμα του που πέταγε σπίθες κι η καθάρια φωνή του έκανε τους διώκτες του να μείνουν για λίγο σιωπηλοί. Το θάρρος κι η αποφασιστικότητα κάνουν και τους πιο άξεστους να σκύψουν το κεφάλι. Ο μόνος που δε συγκινήθηκε καθόλου ήταν ο Μαρξ. Σήκωσε στα κρυφά τον κόκορα του πιστολιού του και, μέσα στη σιωπή που ακολούθησε τα λόγια του Τζορτζ, πυροβόλησε.

– Τα ίδια θα μας δώσουν, είτε ζωντανό τον πάμε στο Κεντάκυ είτε πεθαμένο, είπε ψυχρά στους άλλους.

Ο Τζορτζ τινάχτηκε πίσω, η Ελίζα ούρλιαξε τρομαγμένη κι η σφαίρα πέρασε μέσα σχεδόν απ' τα μαλλιά εκείνου, δίπλα απ' το μάγουλο εκείνης, κι ύστερα καρφώθηκε σ' ένα δέντρο.

– Δεν έγινε τίποτε, Ελίζα, της είπε ο Τζορτζ.

– Καλύτερα να κρύβεσαι όταν μιλάς σ' αυτούς εδώ, είπε με το χαρακτηριστικό του τρόπο ο Φινέας.

– Τζιμ, στράφηκε στο σύντροφό του ο Τζορτζ, κοίταξε αν είναι εντάξει τα πιστόλια σου και κάθισε να φυλάξουμε το πέρασμα. Εγώ θα ρίξω στον πρώτο που θα εμφανιστεί, εσύ στο δεύτερο και πάει λέγοντας. Να μην ξοδεύουμε δυο δυο τις σφαίρες μας.

– Κι αν δεν τον πετύχεις;

– Θα τον πετύχω, απάντησε ψυχρά ο Τζορτζ.

– Ωραία! μουρμούρισε μέσ' από τα δόντια του ο Φινέας. Έχει τσαγανό ο φίλος.

Μετά την πιστολιά του Μαρξ οι πιο κάτω είχαν μείνει για λίγο αναποφάσιστοι.

– Νομίζω πως κάποιον χτύπησες, είπε ένας. Άκουσα ένα τσιριχτό.

– Εγώ πάω επάνω, πετάχτηκε ο Τομ. Ποτέ μου δεν τους φοβήθηκα τους νέγρους εγώ! Ποιος θα έρθει μαζί μου;

Κι όρμησε προς τα βράχια.

Ο Τζορτζ, που είχε ακούσει καθαρά τα λόγια του, τράβηξε ένα πιστόλι και το έστρεψε προς την κλεισούρα, περιμένοντας τον πρώτο που θα εμφανιζόταν στο άνοιγμα των βράχων.

Ένας από τους πιο θαρραλέους του αποσπάσματος ακολούθησε τον Τομ, κι αυτό έδωσε κουράγιο και στους άλλους, που τους πήραν από πίσω. Οι τελευταίοι, μάλιστα, έσπρωχναν τους μπροστινούς για να βγουν απ' τη στενή κλεισούρα, μέχρι που η φαρδιά κορμοστασιά του Τομ εμφανίστηκε επάνω ακριβώς από τη σχισμή.

Ο Τζορτζ πυροβόλησε, η σφαίρα χώθηκε στα πλευρά του Λόκερ, μα δεν του έκοψε τη φόρα. Ουρλιάζοντας σαν αφηνιασμένος ταύρος, πήδηξε πάνω από τη σχισμή κι έπεσε ανάμεσα στους φυγάδες.

– Φίλε, όρμησε ξαφνικά μπροστά ο Φινέας, δε σε θέλουμε εδώ. Και τον έσπρωξε πέρα.

Ο Λόκερ κατρακύλησε στη χαράδρα, χτυπώντας σε δέντρα, θάμνους, βράχια, παρασύροντας πέτρες και χώματα, μέχρι που έφτασε στον πάτο, δέκα μέτρα κάτω, κι απόμεινε να βογκάει εκεί πέρα, μαγκωμένος στα κλαδιά ενός δέντρου.

– Ο Θεός να μας φυλάει! Αυτοί είναι σωστοί διάβολοι! φώναξε ο Μαρξ και το έβαλε πρώτος στα πόδια, υποχωρώντας στα ριζά των βράχων με τους άλλους ξοπίσω του, και πρώτο και καλύτερο το χοντρό αστυνόμο, που έφτασε ξεφυσώντας κι αφρίζοντας με μεγάλη βιάση.

– Παιδιά, πηγαίνετε να μαζέψετε τον Τομ, κι εγώ θα πάρω τ' άλογό μου να πάω να φέρω

βοήθεια, είπε τότε ο Μαρξ και, χωρίς να δώσει σημασία στις κοροϊδίες και τα γιουχαϊσμάτα της παρέας του, έκανε πράξη τα λόγια του.

– Έχετε ξαναδεί άλλο τέτοιο σκουλήκι; είπε ένας απ' το απόσπασμα. Εμείς ήρθαμε να κάνουμε τη δουλειά του κι αυτός μας παράτησε και το έσκασε!

– Πάμε να μαζέψουμε τον άλλο, είπε ένας δεύτερος, κι ας μη με πολυνοιάζει αν είναι ζωντανός ή πεθαμένος.

Οδηγημένοι απ' τα βογκητά του Τομ, σύρθηκαν ανάμεσα σε θάμνους, πεσμένα κλαριά και δέντρα κι έφτασαν εκεί που κειτόταν ο ήρωάς μας, μια βογκώντας απ' τους πόνους και μια βρίζοντας απ' το κακό του.

– Τον κόσμο χαλάς, καημένη Τομ, του είπε ένας. Έχεις χτυπήσει πολύ;

– Δεν ξέρω. Για σηκώστε με να δούμε. Τον καταραμένο τον κουάκερο. Αν δεν ήταν αυτός, θα είχα πετάξει μερικούς από δαύτους εδώ κάτω, έτσι για να δουν πώς είναι.

Με πολύ κόπο και ατέλειωτα βογκητά, ο πεσμένος ήρωας βοηθήθηκε να σταθεί στα πόδια του. Και, κρατημένος απ' τους ώμους δυο αντρών, κατέβηκε μέχρι τα άλογα.

– Μου φτάνει να με πάτε ως εκείνη την ταβέρνα, που είναι ένα μίλι πιο πίσω, είπε στους άλλους. Δώστε μου και κανένα μαντίλι να χώσω στην πληγή, να σταματήσω την καταραμένη την αιμορραγία.

Ο Τζορτζ, που κοίταζε από ψηλά, τους είδε να προσπαθούν ν' ανεβάσουν τον όγκο του Τομ στη σέλα. Ύστερα από δυο τρεις μάταιες προσπάθειες, όμως, εκείνος κύλησε βαρύς στο χώμα.

– Αχ, ελπίζω να μη σκοτώθηκε! είπε τότε η Ελίζα, που παρακολουθούσε κι αυτή όσα γίνονταν κάτω.

– Γιατί; Καλά να πάθει! της απάντησε ο Φινέας.

– Μετά το θάνατο, όμως, έρχεται η Κρίση, του είπε η Ελίζα.

– Ναι, πετάχτηκε κι η γριά, που όλη αυτή την ώρα προσευχόταν και βογκούσε με τον τρόπο που το κάνουν οι μεθοδιστές⁴. Η Κρίση θα είναι τρομερή για την κακόμοιρη την ψυχή του.

– Καλέ, αυτοί τον αφήνουν και φεύγουν! φώναξε τότε ο Φινέας.

Πραγματικά, ύστερα από πολλούς δισταγμούς και διαβουλεύσεις, η ομάδα των διωκτών ανέβηκε στ' άλογα κι έφυγε. Όταν δε φαίνονταν πια πουθενά, ο Φινέας σηκώθηκε όρθιος.

– Είπα του Μάικλ να πάει με το αμάξι να φέρει βοήθεια, μα καλύτερα να προχωρήσουμε λιγάκι να τον συναντήσουμε. Είναι πολύ πρωί ακόμα, κι ο δρόμος δε θα έχει κίνηση αν ξεκινήσουμε αμέσως. Ο επόμενος σταθμός μας απέχει δύο μίλια μόνο.

Μα, ώσπου να φτάσουν στο φράχτη του δρόμου, φάνηκε το αμάξι τους από μακριά να έρχεται, συνοδευόμενο από μερικούς καβαλάρηδες.

– Ο Μάικλ, ο Στίβεν κι ο Αμαρίας! φώναξε χαρούμενος ο Φινέας. Τώρα πια είμαστε εντελώς ασφαλείς!

– Τότε σταμάτησε, σε παρακαλώ, και κάνε κάτι γι' αυτόν τον κακόμοιρο, του είπε η Ελίζα. Βογκάει τρομερά.

– Εμείς είμαστε χριστιανοί, συμφώνησε κι ο Τζορτζ. Ας τον πάρουμε μαζί μας.

– Και να τον πάμε στους κουάκερους να τον γιατροπορέψουν; είπε ο Φινέας.

– Γιατί όχι; Ας τον κοιτάξουμε λοιπόν λίγο. Και, γονατίζοντας δίπλα στον πληγωμένο, έπιασε να τον εξετάζει προσεχτικά, μιας και η παλιά του ζωή του είχε μάθει μερικά πράγματα από πληγές και σπασίματα.

– Μαρξ, βόγκηξε αδύναμα ο Τομ, εσύ είσαι, Μαρξ;

– Όχι, φίλε, του απάντησε ο Φινέας. Σκοτίστηκε για σένα ο Μαρξ! Σε παράτησε κι έφυγε να σώσει το δικό του τομάρι εδώ και πολλή ώρα.

– Με παράτησε να πεθάνω μόνος, το παλιόσκυλο! είπε ο Τομ. Και μου το 'λεγε η μάνα μου!

– Μα για ακούστε τον τον κακόμοιρο! φώναξε η γριά μαύρη. Έχει και μανούλα τώρα! Πόσο τον λυπάμαι!

– Σιγά, φίλε, σιγά! έκανε μαλακά ο Φινέας, καθώς ο Τομ, που πονούσε, έσπρωχνε πέρα το χέρι του. Δεν έχεις καμιά ελπίδα για ζωή αν δε σταματήσω την αιμορραγία. Κι αυτό ακριβώς προσπαθούσε να κάνει με το μαντίλι του κι ένα ξυλαράκι.

– Εσύ μ' έσπρωξες από εκεί πάνω, του είπε ξέπνοα ο Τομ.

– Αν δεν το έκανα, θα μας πέταγες εσύ όλους μας εδώ κάτω, αποκρίθηκε ο Φινέας σφίγγοντας τον επίδεσμο πάνω στην πληγή. Στάσου τώρα να σε φροντίσω. Δε θέλουμε το κακό σου, κι ούτε σου κρατάμε κακία. Θα σε πάμε σ' ένα σπίτι, όπου θα σε φροντίσουν όπως θα σε φρόντιζε η ίδια σου η μάνα.

Ο Τομ βόγκηξε πάλι κι έκλεισε τα μάτια. Κι αυτός ο γίγαντας απόμεινε να κείτεται θλιβερά στο χώμα.

Όταν ήρθαν κι οι άλλοι, έβγαλαν τα καθίσματα απ' το αμάξι, έστρωσαν χάμω τα βουβαλοτόμαρα στη μια πλευρά και οι τέσσερις άντρες ανέβασαν με μεγάλη δυσκολία επάνω τον Τομ. Όσπου να τον ξαπλώσουν, είχε χάσει εντελώς τις αισθήσεις του από τους πόνους. Ξεχειλίζοντας από ευσπλαχνία, η γριά νέγρα κάθισε δίπλα του και πήρε το κεφάλι του στην ποδιά της, ενώ η Ελίζα, ο Τζορτζ κι ο Τζιμ με το παιδί βολεύτηκαν όπως μπορούσαν σ' όσο χώρο περίσσευε.

– Τι λες ν' απογίνει; ρώτησε ο Τζορτζ το Φινέα όταν είχαν πια ξεκινήσει.

– Κοίταξε, η πληγή είναι αρκετά βαθιά, μα είναι μόνο στη σάρκα. Έτσι όπως κατρακύλησε, βέβαια, χειρότερεψε. Η αιμορραγία τον εξάντλησε και του ρούφηξε και το κουράγιο του, μα θα συνέλθει. Κι ίσως διδαχτεί στο τέλος κι ένα δυο πράγματα απ' όλη αυτή την περιπέτεια.

– Πολύ χαίρομαι που τ' ακούω, είπε ο Τζορτζ. Θα το είχα βάρος στη συνείδησή μου αν τον είχα σκοτώσει, έστω κι αν είχα το δίκιο με το μέρος μου.

– Πραγματικά, ο σκοτωμός είναι άσχημο πράγμα, είτε για άνθρωπο πρόκειται είτε για ζώο. Υπήρξα μεγάλος κυνηγός παλιά, κι έχω δει ελάφι πληγωμένο κι ετοιμοθάνατο να σε κοιτάζει κατάματα με ένα βλέμμα, που την άλλη στιγμή μετανιώνεις χίλιες φορές που το χτύπησες. Με τους ανθρώπους το πράγμα είναι πολύ πιο σοβαρό βέβαια, καθώς, όπως λέει κι η γυναίκα σου, μετά το θάνατο έρχεται η Κρίση.

– Τι θα τον κάνουμε τώρα τούτο το φουκαρά; ρώτησε ο Τζορτζ.

– Θα τον πάμε στο σπίτι του Αμαρία. Είναι η γιαγιά Στίβενς εκεί –Δορκάδα τη λένε– που είναι καταπληκτική νοσοκόμα. Θα τον αφήσουμε στη φροντίδα της για καμιά δεκαριά μέρες.

Ύστερα από μια περίπου ώρα, η ομάδα έφτασε σ' ένα ωραίο αγρόκτημα, όπου οι εξαντλημένοι ταξιδιώτες απόλαυσαν ένα χορταστικό πρωινό. Όσο για τον Τομ Λόκερ, αυτός βρέθηκε στο πιο καθαρό κι αναπαυτικό κρεβάτι που είχε δει στη ζωή του. Η πληγή του καθαρίστηκε κι επιδέθηκε προσεχτικά, κι εκείνος ησύχασε ξαπλωμένος σαν άρρωστο παιδάκι που δέχεται τις μητρικές περιποιήσεις.

Εμπειρίες και απόψεις της δεσποινίδας Οφηλίας

Ο φίλος μας ο Θωμάς, τις ώρες που καθόταν κι έκανε τους απλοϊκούς λογαριασμούς του, σύγκρινε συχνά την τύχη του με την αιχμαλωσία του Ιωσήφ στην Αίγυπτο. Κι όσο πιο πολύ εξελισσόταν κάτω από το άγρυπνο βλέμμα του αφέντη του, τόσο και πιο πολύ φαινόταν να ισχύει αυτός ο παραλληλισμός.

Ο Σαιντ Κλερ ήταν ράθυμος κι αδιαφορούσε για το χρήμα. Έτσι, τα ψώνια κι όλες τις προμήθειες τις έκανε ο Αδόλφος, ο οποίος ήταν εξίσου απρόσεχτος και σπάταλος με τον αφέντη του. Ο Θωμάς, όμως, συνηθισμένος από παλιά να θεωρεί προσωπική του υπόθεση την περιουσία του αφέντη του, είδε αμέσως με μεγάλη του ανησυχία τις σπατάλες που γίνονταν σ' αυτό το σπιτικό. Και συχνά έκανε ήρεμα κι έμμεσα τις υποδείξεις του.

Εντυπωσιασμένος από το πρακτικό μυαλό του και το επιχειρηματικό του δαιμόνιο, ο Σαιντ Κλερ τον εμπιστευόταν όλο και πιο πολύ, μέχρι που τελικά του ανέθεσε όλα τα ψώνια και τις προμήθειες της οικογένειας.

Ο Θωμάς απ' την πλευρά του αντιμετώπιζε τον κεφάτο, απερίσκεπτο κι όμορφο νεαρό του αφέντη μ' ένα παράξενο κράμα αφοσίωσης, σεβασμού και πατρικών συναισθημάτων. Το ότι δε διάβαζε ποτέ του τη Βίβλο, το ότι δεν πήγαινε ποτέ του στην εκκλησία, το ότι αστειευόταν και περιγελούσε οτιδήποτε βρισκόταν μπροστά του, το ότι περνούσε τα κυριακάτικα βράδια του στην όπερα και στο θέατρο, το ότι πήγαινε σε κρασοκατανύξεις, λέσχες, επίσημα δείπνα πιο συχνά απ' όσο επιτρέπεται σ' έναν καθωσπρέπει κύριο, δηλαδή ο τρόπος ζωής του, έκανε το Θωμά να βγάλει το συμπέρασμα πως «ο αφέντης δεν είναι χριστιανός». Το συμπέρασμά του αυτό, όμως, δεν το έλεγε σε κανέναν άλλο, μόνο έκανε ένα σωρό προσευχές τα βράδια, όταν πήγαινε να κοιμηθεί στο καμαράκι του. Και μόνο όταν ο αφέντης του το παράκανε, του μιλούσε σαν πατέρας, όσο παράξενο κι αν φαίνεται αυτό, και τον μάλωνε γλυκά. Και το πιο παράξενο απ' όλα είναι πως ο Σαιντ Κλερ τον άκουγε κι έδινε προσοχή στα λόγια του, προσπαθώντας να μετριάσει τις υπερβολές του.

Εκείνη όμως που αντιμετώπισε αμέτρητα προβλήματα και δοκιμασίες, χωρίς να μπορεί να βρει πουθενά στήριγμα, ήταν η φίλη μας η δεσποινίς Οφηλία, που είχε μπλέξει άσχημα με τούτο το νοικοκυριό των Νότιων.

Το πρώτο πρωί που ανέλαβε την αντιβασιλεία της η δεσποινίς Οφηλία σηκώθηκε από τις τέσσερις. Κι αφού ταχτοποίησε το δικό της δωμάτιο, όπως έκανε κάθε πρωί προς μεγάλη κατάπληξη κι ενόχληση της καμαριέρας, ετοιμάστηκε για μια κατά μέτωπο επίθεση στα ντουλάπια και στα συρτάρια του σπιτιού, που τα κλειδιά τους τα είχε τώρα εκείνη.

Η αποθήκη, οι λινοθήκες, ο μπουφές με τις κινέζικες πορσελάνες, η κουζίνα και το κελάρι υποβλήθηκαν ανεξαιρέτως στην επιθεώρησή της εκείνο το πρωί. Και πράγματα κρυμμένα καιρό στα σκοτάδια ήρθαν στην επιφάνεια, μ' έναν τρόπο που έκανε όλους τους μέχρι τώρα «κυρίαρχους» στο βασίλειο της κουζίνας και των δωματίων να κουνάνε το κεφάλι και να μουρμουρίζουν διάφορα σχόλια «γι' αυτές τις Βόρειες κυράδες».

Κάποτε ήρθε και η ώρα που έπρεπε ν' αρχίσει να ετοιμάζεται και το φαγητό. Η Ντίνα η

μαγείρισσα, που ήταν η αδιαφιλονίκητη βασίλισσα της κουζίνας, χρειαζόταν μεγάλες περιόδους περισυλλογής για ν' αποφασίσει τι θα φτιάξει και πώς. Όπως το συνήθιζε λοιπόν, είχε καθίσει στο πάτωμα της κουζίνας, κάπνιζε την κοντόχοντρη πίπα της και καλούσε με τη βοήθεια του καπνού τις μούσες της μαγειρικής για να της χαρίσουν την έμπνευση.

Γύρω της κάθονταν ένα τσούρμο μαύρες και μιγάδες, απ' αυτές που ξεχειλίζει το κάθε αρχοντόσπιτο του Νότου, κι άλλες καθάριζαν αρακά, άλλες πατάτες, άλλες μαδούσαν πουλερικά κι άλλες έκαναν διάφορες άλλες ετοιμασίες. Η Ντίνα διέκοπτε κάθε τόσο τη βαθιά αυτοσυγκέντρωσή της και σκούνταγε ή καρπάζωνε κάποια από τις νεαρές βοηθούς της που είχε κάνει λάθος. Έτσι είχε μάθει, έτσι έκανε...

Πάνω στην ώρα έφτασε στην κουζίνα κι η δεσποινίς Οφηλία, που είχε μόλις ξεμπερδέψει με τα άλλα διαμερίσματα του σπιτιού. Η Ντίνα είχε ακούσει από διάφορες πηγές τα νέα, και τώρα ήταν έτοιμη να αμυνθεί για τα δικαιώματά της και να μην παραχωρήσει ούτε έναν πόντο εδάφους.

Εδώ θα πρέπει να πούμε ότι, όταν ο Σαιντ Κλερ επέστρεψε από το ταξίδι του στο Βορρά, εντυπωσιασμένος από την τάξη και τον τρόπο που ήταν συγκροτημένη η κουζίνα του θείου του, έφτιαξε και στη δική του κουζίνα συρτάρια και ντουλάπια, με την ψευδαίσθηση ότι όλα αυτά θα βοηθούσαν την Ντίνα στη δουλειά της. Εκείνη όμως, όσο πιο πολλά συρτάρια και ντουλάπια έβλεπε, τόσο πιο πολλές τρύπες για να κρύβει πράγματα ανακάλυπτε. Όπως ακριβώς κάνει ο σκίουρος ή η καρακάξα. Και να κουρελάκια χωμένα εδώ και να χτένες σπασμένες εκεί και να τρύπια παπούτσια παραπέρα, και κορδέλες, και ψεύτικα λουλούδια, κι ό,τι άλλο μπορείτε να φανταστείτε.

Όταν μπήκε η δεσποινίς Οφηλία στην κουζίνα, η Ντίνα συνέχισε να καπνίζει μ' όλο της το ραχάτι και, χωρίς να κουνηθεί από τη θέση της στο πάτωμα, βάλθηκε να παρακολουθεί με την άκρη του ματιού της τις κινήσεις της Οφηλίας.

Εκείνη πάλι άρχισε την επιθεώρηση ανοίγοντας μια σειρά συρτάρια.

– Σε τι χρησιμεύει αυτό το συρτάρι, Ντίνα; ρώτησε.

– Σχεδόν στα πάντα, δεσποινίς. Κι έτσι πραγματικά ήταν. Από την τεράστια ποικιλία αντικειμένων που περιείχε το βαθύ συρτάρι, η Οφηλία τράβηξε πρώτα ένα φινό δαμασκινί τραπεζομάντιλο καταλερωμένο από αίματα, που ήταν φανερό πως είχε χρησιμοποιηθεί για να τυλίξουν κάποιο κομμάτι ωμό κρέας.

– Τι είναι αυτό, Ντίνα; Τυλίγεις κρέατα με τα καλύτερα τραπεζομάντιλα της κυράς σου;

– Αχ, Θεέ μου, όχι! Να, δεσποινίς, οι πετσέτες έχουν χαθεί όλες, και γι' αυτό ήταν στο συρτάρι. Το είχα βάλει εκεί για να το πλύνω.

– Τι οκνηρία! Έκανε η Οφηλία και συνέχισε να ψάχνει στο συρτάρι. Εκεί ανακάλυψε επίσης ένα μύλο για μπαχαρικά και δυο τρία μοσχοκάρυδα, ένα βιβλίο με μεθοδιστικούς ύμνους, δυο λερωμένα μεταξοβάμβακα μαντίλια, ένα μισοτελειωμένο πλεκτό με τις βελόνες του, μια χαρτοσακούλα με καπνό, μια πίπα, μερικά κρακεράκια, δύο πορσελάνινα πιατάκια

πασαλειμμένα με κάποια αλοιφή, βελόνες και καρφίτσες κι αρκετά κομμάτια χαρτί, που μέσα τους ήταν τυλιγμένα διάφορα μυρωδικά και βότανα που είχαν χυθεί στο συρτάρι.

Αυτά τα τελευταία η δεσποινίς Οφηλία τα μάζεψε αηδιασμένη.

– Θα ήθελα να μη μου τα πείραζε αυτά η κυρία, της είπε η Ντίνα. Θέλω να ξέρω πού βρίσκονται τα πράγματά μου.

– Όμως αυτά τα χαρτιά είναι ξεσκισμένα, όλο τρύπες.

– Έτσι βγάζω πιο εύκολα το περιεχόμενο.

– Μα δε βλέπεις πως έχουν χυθεί σ' όλο το συρτάρι;

– Ε, βέβαια! Άμα η κυρία συνεχίσει ν' ανακατεύει έτσι τα πράγματα, θα τα χύσει όλα κι εντελώς.

Κι η Ντίνα σηκώθηκε και πήγε κοντά στα συρτάρια της.

– Δεν πάει καλύτερα επάνω η δεσποινίς, μέχρι να έρθει η ώρα που θα συμμαζέψω; Τότε θα δει πώς θα τα έχω όλα. Μα σαν γυρίζουν οι κυράδες μες στα πόδια μου, δεν μπορώ να κάνω τίποτα.

– Ντίνα, θα ελέγξω όλη την κουζίνα και θα τα βάλω όλα στη θέση τους μια και για πάντα. Κι εσύ θα συνεχίσεις να τα βάζεις στη θέση τους.

– Χριστέ μου, δεσποινίς Φηλίτσα! Δεν είναι δουλειά για κυρίες αυτή! Ούτε η παλιά μου κυρά ούτε η κυρία Μαρί έκαναν ποτέ τους τέτοια πράγματα. Κι ούτε που χρειάστηκε ποτέ, δηλαδή.

Κι η Ντίνα έπιασε να τριγυρίζει θυμωμένη, σαν το θηρίο στο κλουβί, όση ώρα η Οφηλία μάζευε και ξεχώριζε τα πιάτα που έβρισκε ανάλογα με τα σερβίτσια τους, άδειαζε δεκάδες μισογεμάτα μπουλάκια με ζάχαρη σ' ένα μεγάλο δοχείο, στοίβαζε για πλύσιμο πολλά πετσετάκια, τραπεζομάντιλα και πιατόπανα, και ταχτοποιούσε τα πάντα με μια ταχύτητα και μια επιδεξιότητα, που άφησε τελικά την Ντίνα με το στόμα ανοιχτό.

– Χριστούλη μου, αν έτσι κάνουν όλες οι κυρίες στο Βορρά, τότε δεν είναι καθόλου κυρίες, είπε χαμηλόφωνα σε μερικές απ' τις παρατρεχάμενές της, που είχαν μαζευτεί σε μια γωνιά της κουζίνας. Άντε να βρω εγώ μετά τα πράγματά μου!

Μέσα σε λίγες μέρες η δεσποινίς Οφηλία είχε αναμορφώσει εκ βάθρων όλα τα τμήματα του σπιτιού κι είχε επιβάλει σύστημα και τάξη. Όπου όμως χρειαζόταν τη συνεργασία του προσωπικού, τότε το έργο της αποκτούσε τις διαστάσεις του βασιανιστηρίου του Σίσουφου⁵ ή των Δαναΐδων⁶. Απελπισμένη κάποια μέρα, στράφηκε στο Σαιντ Κλερ.

– Δεν υπάρχει καθόλου σύστημα σε τούτη την οικογένεια! δήλωσε.

– Σίγουρα πράγματα, της απάντησε ο ξάδερφός της.

– Τέτοια οκνηρία, τόση σπατάλη, τέτοιο χάος στη διαχείριση δεν έχω ξαναδεί!

– Το πιστεύω.

– Αν ήσουν εσύ ο οικονόμος του σπιτιού, δε θα το έπαιρνες τόσο ελαφρά.

– Αγαπητή μου εξαδέλφη, πρέπει να συνειδητοποιήσεις μια και καλή πως εμείς τα αφεντικά χωριζόμαστε σε δυο κατηγορίες: στους καταπιεστές και στους καταπιεζόμενους. Εμείς που είμαστε καλοκάγαθοι και σιχαινόμαστε την αυστηρότητα έχουμε χαλαρά τα λουριά στα σπινθηρικά μας – και πληρώνουμε βέβαια τις συνέπειες. Έχω συναντήσει μερικά πολύ σπάνια περιστατικά ανθρώπων που επιβάλλουν σύστημα και τάξη χωρίς αυστηρότητα, μ' ένα δικό τους ιδιόρρυθμο τρόπο. Εγώ όμως δεν είμαι απ' αυτούς. Έτσι, πήρα την απόφαση εδώ και πολύ καιρό ν' αφήνω τα πράγματα να τραβάνε μόνα τους το δρόμο τους. Δε σκοπεύω να μαστιγώνω και να κομματιάζω τους φουκαράδες τους νέγρους μου, κι αυτοί το ξέρουν. Και έτσι καταλαβαίνουν πως μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν.

– Μα ούτε ωράρια να υπάρχουν, ούτε τάξη, ούτε θέση για το καθετί, κι όλα να βρίσκονται σε πλήρη διάλυση;... Ούτε πού μπορείς να φανταστείς τι κατάσταση βρήκα στην κουζίνα.

– Νομίζεις! Θαρρείς πως δεν ξέρω ότι ο πλάστης βρίσκεται κάτω από το κρεβάτι της Ντίνας κι ο μύλος των μπαχαρικών στην τσέπη της, μαζί με τον καπνό της; Ότι σκουπίζει τα πιάτα με μια από τις καλές πετσέτες τη μια μέρα και μ' ένα σκισμένο μισοφόρι την άλλη; Το γεγονός όμως ότι φτιάχνει εκπληκτικά φαγητά κι υπέροχο καφέ παραμένει. Κρίνε τη λοιπόν όπως κρίνουν τους πολεμιστές και τους πολιτικούς: ανάλογα με τις επιτυχίες τους.

– Οι σπατάλες όμως; Τα έξοδα;

– Ε, καλά! Κλείδωσε ό,τι μπορείς και κράτα εσύ το κλειδί. Δίνε τα όλα με το σταγονόμετρο και μη ζητάς πίσω ό,τι περισσεύει.

– Αυγουστίνε, δεν μπορώ να μη σκέφτομαι πως οι υπηρέτες αυτοί δεν είναι απόλυτα τίμιοι. Εσύ είσαι σίγουρος πως μπορείς να τους εμπιστεύεσαι;

Ο Αυγουστίνος γέλασε με την καρδιά του βλέποντας το σοβαρό κι ανήσυχο ύφος της Οφηλίας.

– Πολύ καλό αυτό, ξαδέρφη! Λες κι η τιμότητα είναι κάτι το αναμενόμενο! Ασφαλώς και δεν είναι τίμιοι. Γιατί να είναι; Υπάρχει τίποτα γύρω τους που να μπορεί να τους κάνει τίμιους;

– Δεν τους διδάσκεις εσύ;

– Σαχλαμάρες! Τι διδαχές μπορώ να τους δώσω τάχα; Μοιάζω με δάσκαλο; Όσο για τη Μαρί, αυτή έχει αρκετό νεύρο για να ξεπαστρέψει ολάκερη φυτεία, δε λέω, μα ό,τι και να κάνει κι αυτή – αν την αφήσω – δε θα βγάλει ποτέ την κατεργαριά από μέσα τους.

– Μα υπάρχει κανείς που να 'ναι τίμιος;

– Πού και πού εμφανίζεται κάποιος, που η φύση τον έχει κάνει απελλιπτικά απλοϊκό, ειλικρινή,

πιστό και καθόλου πρακτικό. Βλέπεις, απ' την ώρα ακόμα που βυζαίνει τη μάνα του, το έγχρωμο παιδί αντιλαμβάνεται ότι μόνο μ' απατεωνιές μπορεί να επιζήσει, είτε με τους γονείς του έχει να κάνει είτε με τ' αφεντικά του, είτε και με τα παιδιά τους ακόμα –κι ας είναι σύντροφοι στα παιχνίδια. Η πονηριά κι η εξαπάτηση γίνονται απαραίτητες για την επιβίωσή τους· γίνονται συνήθεια. Δεν είναι λοιπόν δίκαιο να περιμένουμε οτιδήποτε άλλο απ' αυτούς. Δεν πρέπει καν να

τους τιμωρούμε. Ο δούλος κρατιέται σε μια κατάσταση εξάρτησης, μισοπαιδιάστικη, που δεν του επιτρέπει να συνειδητοποιήσει τα δικαιώματά της ιδιοκτησίας, να καταλάβει έτσι πως τα αγαθά του αφέντη του δεν είναι και δικά του. Όσον αφορά κάτι τύπους σαν τον Θωμά... Ε, εδώ έχουμε να κάνουμε μ' ένα ηθικό θαύμα!

– Και δε μου λες, τι απογίνονται οι ψυχές τους;

– Αυτό δε με αφορά εμένα. Εγώ ασχολούμαι μόνο με τα δεδομένα της παρούσας ζωής. Γενικά, είναι παραδεκτό πως ολόκληρη η μαύρη φυλή παραδίδεται στο διάβολο για το χατίρι το δικό μας.

– Μα αυτό είναι φρικτό! φώναξε η Οφηλία. Θα έπρεπε να ντρέπεστε όλοι!

– Παραδέχομαι πως στη Νέα Αγγλία και σ' όλες τις πολιτείες που δεν ισχύει η δουλεία είστε καλύτεροι από μας. ...Α, το καμπανάκι για το φαγητό. Ας παραμερίσουμε λοιπόν τις προκαταλήψεις μας κι ας πάμε να φάμε.

Αργά τ' απόγευμα, καθώς η Οφηλία είχε κατέβει πάλι στην κουζίνα και παιδευόταν να τη βάλει σε τάξη, άκουσε κάτι παιδιά να φωνάζουν:

– Έρχεται η Πρου! Κακορίζικη όπως πάντα!

Και την ίδια στιγμή μπήκε στην κουζίνα μια μαύρη ψηλή και κοκαλιάρικη, που κουβαλούσε ένα καλάθι με παξιμάδια και ψωμάκια.

– Ήρθες, Πρου; Γεια σου! της είπε η Ντίνα.

Η Πρου είχε μια μόνιμα κοροϊδευτική έκφραση στο πρόσωπό της και μια αιώνια γκρινιάρικη φωνή. Ακούμπησε χάρωτο το καλάθι της, κάθισε κι εκείνη στο πάτωμα, κι ακουμπώντας τους αγκώνες στα γόνατά της, είπε:

– Μακάρι να 'χα πεθάνει!

– Γιατί το λες αυτό; τη ρώτησε η Οφηλία.

– Γιατί έτσι θα γλιτώνα απ' τη μιζέρια μου, της απάντησε μ' ένα απότομο και χοντροκομμένο τρόπο η γυναίκα, κρατώντας τα μάτια της καρφωμένα στο πάτωμα.

– Να πάψεις να μεθάς, για να μη σε μαστιγώνουν, της είπε μια πεταχτούλα μιγάδα καμαριέρα, κουνώντας τα κοραλλένια σκουλαρίκια της.

Η Πρου της έριξε μια ξινισμένη ματιά.

– Μπορεί να με μιμηθείς κι εσύ μια από τούτες τις μέρες, της είπε. Και πολύ θα το χαρώ! Μάλιστα! Και τότε θα θέλεις κι εσύ μια γουλίτσα για να ξεχαστείς λιγάκι.

– Για έλα να δούμε τα παξιμάδια σου, την έκοψε η Ντίνα. Θα σε πληρώσει η κυρία που είναι εδώ.

Πραγματικά, η Οφηλία πήρε δυο ντουζίνες παξιμάδια.

– Τζέικ, είπε σ' ένα μικρό η Ντίνα, σκαρφάλωσε στο πάνω ράφι και κατέβασε εκείνο το σπασμένο βάζο με τα δελτία.

– Τι δελτία είναι αυτά; ρώτησε ο Οφηλία.

– Τ' αγοράζουμε από τον αφέντη της, κι αυτή τ' ανταλλάσσει με ψωμί και τέτοια.

– Κι όταν γυρίζω σπίτι, μετράνε τα λεφτά και τα δελτία· κι άμα δεν ταιριάζουν, με σκοτώνουν στο ξύλο.

– Και καλά σου κάνουν, πετάχτηκε η τσαχπίνα καμαριέρα, η Τζέιν, αφού παίρνεις τα λεφτά τους και πας και τα πίνεις. Αλήθεια, κυρία, έτσι κάνει!

– Κι έτσι θα συνεχίσω να κάνω, πέταξε άγρια πάλι η Πρου. Δεν μπορώ να ζήσω αλλιώς. Πίνω για να ξεχνάω τη μιζέρια μου.

– Είσαι πολύ κακιά και πολύ χαζή συνάμα, της είπε η Οφηλία. Κλέβεις τα λεφτά του αφέντη σου για ν' αποκτηνώεσαι!

– Μπορεί να είναι όπως τα λέτε, κυρία, μα εγώ θα συνεχίσω να το κάνω. Ναι, θα συνεχίσω. Οχ, Θεέ μου! Μακάρι να 'χα πεθάνει! Ναι! Να πέθαινα να γλίτωνα!

Κι αργά αργά, με δυσκολία, η γριά μαύρη σηκώθηκε, έβαλε ξανά το καλάθι της στο κεφάλι της και βγήκε από την κουζίνα.

Ο φίλος μας ο Θωμάς, που είχε βρεθεί τυχαία στην κουζίνα κι είχε παρακολουθήσει όλη τη συζήτηση, την πήρε από πίσω και την είδε να προχωράει βογκώντας σε κάθε της βήμα. Κάποια στιγμή η Πρου άφησε σ' ένα σκαλοπάτι το καλάθι της και στάθηκε να ταχτοποιήσει το σάλι της, που είχε κυλήσει απ' τους ώμους της.

– Θα σ' το κουβαλήσω εγώ το καλάθι μέχρι πιο κάτω, της είπε όλο συμπόνια ο Θωμάς.

– Και γιατί; Δε χρειάζομαι τη βοήθεια κανενός εγώ.

– Μου φαίνεσαι σαν άρρωστη, σαν κάτι να σε παιδεύει, της είπε ο Θωμάς.

– Δεν είμαι άρρωστη, του απάντησε εκείνη κοφτά.

– Μακάρι να μπορούσα να σε πείσω να κόψεις το ποτό, της είπε με μεγάλη σοβαρότητα ο Θωμάς. Δεν ξέρεις πως σου καταστρέφει και το κορμί και την ψυχή;

– Το ξέρω πως τραβάω κι έχω να τραβήξω ακόμα πολλά βάσανα, του αποκρίθηκε κατσούφικα εκείνη. Δε χρειάζεται να μου το πεις εσύ. Είμαι κακιά κι απαίσια, και πάω ίσια στην Κόλαση. Οχ, Θεέ μου, πόσο θα 'θελα να είχα φτάσει κιόλας εκεί, να τέλειωνα!

Ο Θωμάς ανατρίχιασε ακούγοντάς τη να μιλάει έτσι.

– Ο Θεός να σε λυπηθεί, ταλαίπωρο πλάσμα! της είπε. Δεν έχεις ακούσει ποτέ σου για τον Ιησού Χριστό;

– Ιησούς Χριστός... Ποιος είναι αυτός;

– Αυτός είναι ο Κύριός μας!

– Θαρρώ πως κάτι έχω ακούσει... Για τον Κύριο και την Κρίση και την Τιμωρία... Ναι, έχω ακούσει για όλα αυτά.

– Κι ωστόσο δε σου είπε κανείς πόσο μας αγαπούσε εμάς τους φτωχούς αμαρτωλούς ο Κύριός μας ο Ιησούς Χριστός και πως πέθανε για χάρη μας;

– Απ' αυτά που μου λες δεν ξέρω τίποτα. Εμένα κανένας δε μ' αγάπησε από τότε που πέθανε ο γέρος μου.

– Πού μεγάλωσες; τη ρώτησε τότε ο Θωμάς.

– Ψηλά, στο Κεντάκυ. Με είχε κάποιος να του γεννάω παιδιά, που τα πουλούσε μόλις μεγάλωναν λιγάκι. Στο τέλος με πούλησε κι εμένα.

– Τι σ' έκανε ν' αρχίσεις αυτή την κακιά συνήθεια του πιωτού;

– Το άρχισα για να ξεχνάω τη μιζέρια μου. Σαν ήρθα εδώ, βλέπεις, έκανα άλλο ένα παιδί. Κι είπα τότε πως, ωραία, θα μου μείνει και μένα ένα ν' αναθρέψω, μια που ο αφέντης μου δεν είναι δουλέμπορος. Μα δε φαντάζεσαι τι ωραίο πλασματάκι που ήταν! Κι η κυρά έδειχνε να το συμπαθεί πολύ στην αρχή. Δεν έκλαιγε ποτέ του, κι ήταν όμορφο και παχουλό. Η κυρά όμως αρρώστησε τότε και, όπως τη φρόντιζα εγώ, μ' έπιασε και μένα ο πυρετός και μου κόπηκε το γάλα. Το παιδί μου έγινε πετσι και κόκαλο τότε, κι η κυρά δεν έδινε λεφτά να του αγοράσει γάλα. Δε με πίστευε πως εγώ δεν είχα γάλα κι έλεγε πως μπορώ να το ταΐζω το μωρό μ' ό,τι τρώει όλος ο κόσμος. Το μωρό όμως έσβηνε κι έκλαιγε, κι όλο έκλαιγε, μέρα και νύχτα, κι έγινε σαν σκελετός, κι η κυρά τόσο το μίσησε, που έλεγε πως ήταν ένας σκέτος μπελάς. Μακάρι να πέθαινε, έλεγε η κυρά. Και δε μ' άφηνε να το παίρνω κοντά μου τις νύχτες, γιατί με ξαγρύπναγε, λέει, κι ύστερα δεν μπορούσα να δουλέψω καθόλου. Μ' έβαζε λοιπόν να κοιμάμαι στο δωμάτιό της, κι εκείνο να τ' αφήνω μόνο του στη σοφίτα, όπου πια ένα βράδυ έσκασε απ' το κλάμα. Ναι, πέθανε. Κι εγώ από τότε έπιασα να πίνω, για να πάψω ν' ακούω συνέχεια το κλάμα του στ' αυτιά μου. Και θα συνεχίσω να πίνω. Κι ας πάω στην Κόλαση! Ο αφέντης μου λέει πως θα πάω στην Κόλαση. Μα μήπως και τώρα στην κόλαση δε ζω;

– Οχ, κακόμοιρο πλάσμα! αναφώνησε ο Θωμάς. Μα κανένας δε σου είπε ότι σ' αγάπησε ο Ιησούς Χριστός, ο Κύριος μας, και πέθανε για σένα; Δε σου έχουν πει πως θα σε βοηθήσει, πως μπορείς να πας στον Παράδεισο, κι εκεί πια να ξεκουραστείς για πάντα;

– Εγώ να πάω στον Παράδεισο; κάγχασε εκείνη. Μα εκεί δεν πάνε οι λευκοί; Λες να με δεχτούνε μαζί τους; Προτιμώ να πάω στην Κόλαση, για να 'μαι μακριά απ' τον αφέντη και την κυρά. Αυτή είναι η αλήθεια!

Και μ' ένα τελευταίο βογκητό, η Πρου έβαλε το καλάθι στο κεφάλι της κι απομακρύνθηκε σέρνοντας το δόλιο κορμί της.

Ο Θωμάς γύρισε πολύ στενοχωρημένος στο σπίτι. Στην αυλή συναντήθηκε με τη μικρή Εύα, που φορούσε ένα στεφάνι από αγριολούλουδα στο κεφάλι και τα μάτια της έλαμπαν από ευχαρίστηση.

– Εδώ είσαι, Θωμά! του φώναξε. Πολύ χαιρόμαι που σε βρήκα! Ο μπαμπάς λέει να βγάλεις τ' αλογάκια και να με πας βόλτα με το καινούριο μου αμαξάκι... Μα τι σου συμβαίνει, Θωμά; Γιατί είσαι έτσι;

– Νιώθω πολύ άσχημα, δεσποινίς Εύα, αποκρίθηκε βαριά ο Θωμάς. Μα θα ετοιμάσω τ' άλογα.

– Πες μου σε παρακαλώ τι σου συμβαίνει. Σε είδα να μιλάς με τη γρια Πρου πριν λίγο.

Με απλά και σοβαρά λόγια ο Θωμάς διηγήθηκε στην Εύα την ιστορία της μαύρης. Κι εκείνη δεν έκλαψε, δε φώναξε, δεν έμεινε με το στόμα ανοιχτό όπως θα έκανε κάθε άλλο παιδί. Χλώμιασε μόνο πολύ, και μια βαριά σκιά σκοτείνιασε το βλέμμα της. Κι έπειτα ακούμπησε και τα δυο της χεράκια στο στήθος της κι αναστέναξε βαθιά.

Συνεχίζουν να πλουτίζονται οι εμπειρίες της Οφηλίας

– Θωμά, δε χρειάζεται να βγάλεις τ' άλογα. Δε θέλω να πάω βόλτα, είτε η Εύα.

– Γιατί, δεσποινίς Εύα;

– Τούτα τα πράγματα καρφώνονται βαθιά μες στην καρδιά μου, Θωμά. Βαθιά! Δε θέλω να πάω βόλτα. Και, γυρίζοντας την πλάτη της, τράβηξε μέσα στο σπίτι.

Ύστερα από μερικές μέρες ήρθε μια άλλη γυναίκα αντί για την Πρου. Εκείνη την ώρα έτυχε να βρίσκεται στην κουζίνα η δεσποινίς Οφηλία.

– Τι έπαθε η Πρου; είτε η Ντίνα.

– Δε θα ξανάρθει πια, απάντησε με μυστήριο ύφος η γυναίκα.

– Και γιατί; Δεν πιστεύω να πέθανε;

– Δεν ξέρουμε, τι να σου πω... Κάτω στο κελάρι την έχουν, είπε η γυναίκα ρίχνοντας μια πλάγια ματιά στην Οφηλία.

Όταν η Οφηλία πήρε τα παξιμάδια, η Ντίνα βγήκε με την ξένη γυναίκα στην πόρτα.

– Για λέγε, τι την έπιασε την Πρου; τη ρώτησε.

Η άλλη έδειχνε και να θέλει και να μη θέλει να της πει.

– Μην το πεις σε κανένα, άρχισε να διηγείται με μυστηριώδες ύφος εκείνη, μα η Πρου μέθυσε πάλι και την κατέβασαν στο κελάρι; Την άφησαν όλη μέρα εκεί, κι ύστερα άκουσα πως πέθανε και πως την έφαγαν οι μύγες!

Η Ντίνα σήκωσε ψηλά τα χέρια, και τότε είδε δίπλα της την Ευαγγελινή να κοιτάζει με μάτια γουρλωμένα από φρίκη και κατάχλωμη σαν νεκρή.

– Θεέ και Κύριε! Θα λιποθυμήσει η δεσποινίς Εύα! Τι μας έπιασε και την αφήσαμε ν' ακούσει τέτοια πράγματα; Ο μπαμπάς της θα γίνει θηρίο!

– Δε θα λιποθυμήσω, Ντίνα, είπε με σταθερή φωνή το παιδί. Και γιατί να μην τ' ακούω δηλαδή αυτά; Το κακό δεν είναι που τ' ακούω εγώ, μα που τα τραβάει η κακομοίρα η Πρου.

– Οχ, Θεούλη μου, δεν είναι αυτές οι ιστορίες για κάτι γλυκές και ντελικάτες δεσποινίδες σαν εσένα! Μέχρι και να τις σκοτώσουν μπορούν!

Η Εύα αναστέναξε ξανά κι ανέβηκε επάνω μ' αργά, μελαγχολικά βήματα.

Γύρισε τότε στην ξένη η Ντίνα και ρώτησε να μάθει λεπτομέρειες.

Ο Οφηλία, που είχε παρακολουθήσει όλη τη σκηνή, ζήτησε να μάθει την ιστορία της Πρου κι η Ντίνα τής την είπε μ' εκείνο τον πολυλογάδικο τρόπο της. Κι ύστερα κι ο Θωμάς πρόσθεσε τις λεπτομέρειες που του είχε πει η ίδια η Πρου.

– Απαίσια υπόθεση! Φρικτή! μπήκε φωνάζοντας η Οφηλία στο δωμάτιο όπου καθόταν ο Σαιντ Κλερ και διάβαζε την εφημερίδα του.

– Τι ανοσιούργημα έγινε πάλι; τη ρώτησε εκείνος.

– Αυτοί εκεί πέρα μαστίγωσαν την Πρου μέχρι που πέθανε! αποκρίθηκε η Οφηλία και του εξιστόρησε τα πάντα, τονίζοντας ιδιαίτερα τα πιο φρικτά σημεία.

– Το περίμενα πως κάποτε θα συνέβαινε αυτό, είπε ο Σαιντ Κλερ ξαναπιάνοντας την εφημερίδα του.

– Το περίμενες! Και δε θα κάνεις κάτι; Δεν έχετε τίποτα δημοτικούς συμβούλους ή κάποιους άλλους αρμόδιους που να ερευνούν αυτές τις υποθέσεις;

– Είναι γενικά παραδεκτό πως σε τέτοιες υποθέσεις το συμφέρον του ιδιοκτήτη είναι από μόνο του ιδιαίτερα αποτρεπτικό για οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες ή παρεμβάσεις. Μα, αν κάποιος θέλει να καταστρέψει την ίδια του την περιουσία, δε βλέπω τι θα μπορούσε να γίνει. Άλλωστε, απ' ό,τι ξέρω, αυτή η κακομοίρα ήταν κλέφτρα και μέθυση. Δεν πρόκειται να δείξει κανείς ιδιαίτερη συμπάθεια για δαύτη.

– Μα αυτό είναι εξωφρενικό! Φρικαλέο! Να είσαι σίγουρος, Αυγουστίνε, πως το κακό αυτό θα ξεσπάσει μια μέρα πάνω στα κεφάλια σας!

– Αγαπητή μου εξαδέλφη, δεν το έκανα εγώ αυτό, και δεν μπορώ να το επανορθώσω. Αν μπορούσα, θα το έκανα. Τι μπορώ όμως να κάνω με κάτι τέτοιους κτηνώδεις ανθρώπους; Έχουν τον απόλυτο έλεγχο των σκλάβων τους, είναι ανεύθυνοι δεσπότες. Και, αν αναμειχθώ, δε θα βγάλω τίποτα. Δεν υπάρχει νόμος που να προβλέπει κάτι γι' αυτές τις υποθέσεις. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να κλείσουμε τ' αυτιά και τα μάτια μας. Δε μας έχει απομείνει τίποτ' άλλο.

– Πώς μπορείς να κλείσεις τα μάτια και τ' αυτιά σου; Πώς μπορείς να μην ασχολείσαι με τέτοια πράγματα;

– Μα τι περιμένεις, καλό μου παιδί; Εδώ πέρα έχουμε μια ολόκληρη τάξη ανθρώπων – εξευτελισμένων, αμόρφωτων, προκλητικών, αυθαδέστατων– αφημένα άνευ όρων στα χέρια ανθρώπων σαν όλους αυτούς που αποτελούν την πλειοψηφία του κόσμου μας. Ανθρώπων που ούτε σκέφτονται καθόλου τους άλλους ούτε έχουν καθόλου αυτοέλεγχο οι ίδιοι· που δεν καταλαβαίνουν καν το συμφέρον τους. Ναι, καλή μου, έτσι είναι οι μισοί και παραπάνω απ' τους συνανθρώπους μας. Σε μια κοινωνία λοιπόν που είναι οργανωμένη μ' αυτό τον τρόπο, τι άλλο μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος έντιμος και σπλαχνικός απ' το να κλείσει τα μάτια και να σφίξει την καρδιά του; Δεν μπορώ ν' αγοράζω το κάθε ναυάγιο της ζωής που βλέπω μπροστά μου. Δεν μπορώ να γίνω περιπλανώμενος ιππότης και να βάλω για αποστολή μου την επανόρθωση της κάθε αδικίας που βλέπω μπροστά μου. Το περισσότερο που μπορώ να κάνω

είναι να προσπαθώ να κρατιέμαι σε απόσταση από τις αδικίες.

Το όμορφο πρόσωπο του Σαιντ Κλερ είχε σκοτεινιάσει. Ενοχλημένος, κατάφερε να χαμογελάσει.

– Έλα, ξαδέρφη, συνέχισε, μη στέκεσαι έτσι, σαν τη μοίρα, από πάνω μου. Μια ματιά έριξες μόνο πίσω από τη βαριά κουρτίνα, ένα ελάχιστο είδες μόνο απ' αυτά που συμβαίνουν σ' ολόκληρο τον κόσμο, με τη μια μορφή ή την άλλη. Αν το παραψάξουμε το ζήτημα, τότε δε θα έχουμε όρεξη για τίποτα στη ζωή. Ναι, είναι σαν να βλέπεις με κάθε λεπτομέρεια τι κάνει μέσα στην κουζίνα της η Ντίνα και τι ακριβώς βάζει μέσα στα φαγητά της.

Και, γέροντας πίσω στον καναπέ του, ασχολήθηκε ξανά με την εφημερίδα του.

Η δεσποινίς Οφηλία κάθισε κάτω, πήρε το πλεκτό της και βάλθηκε να πλέκει βλοσυρά. Μα, όση ώρα έπλεκε, η φωτιά όλο και φούντωνε μέσα της. Και στο τέλος δεν κρατήθηκε άλλο:

– Ένα πράγμα έχω να σου πω, Αυγουστίνε. Ακόμα κι αν εσύ μπορείς να το ξεπερνάς έτσι αυτό το πράγμα, εγώ δεν μπορώ! Είναι σωστή ιεροσουλία εκ μέρους σου να υπερασπίζεις ένα τέτοιο σύστημα. Αυτό έχω να πω!

– Το υπερασπίζω, αγαπητή μου κυρία; Ποιος σου είπε ότι το υπερασπίζω; είπε ο Σαιντ Κλερ και πετάχτηκε όρθιος.

Είχε εκνευριστεί για τα καλά, και βάλθηκε να βηματίζει πάνω κάτω στο δωμάτιο. Το ωραίο του πρόσωπο, τέλειο σαν ελληνικό άγαλμα, έκαιγε κατακόκκινο. Τα γαλανά του μάτια πετούσαν σπίθες, κι οι χειρονομίες του ήταν όλο νεύρο. Η Οφηλία δεν τον είχε ξαναδεί ποτέ της έτσι, κι απόμεινε να τον κοιτάζει χωρίς ν' ανοίγει το στόμα της. Κάποια στιγμή εκείνος ήρθε και στάθηκε από πάνω της, κι αφού την κοίταξε κατάματα, της είπε:

– Ένα έχω να σου πω, κι ας μη βγαίνει τίποτα με το να τα συζητάμε αυτά τα πράγματα. Υπάρχουν φορές που λέω μέσα μου πως, αν είναι να βουλιάξει ολάκερη η χώρα μας για να κρυφτεί από το φως του ήλιου όλη αυτή η αδικία κι η μιζέρια, τότε μετά χαράς να βουλιάξω κι εγώ μαζί της. Όλες τις φορές που ταξιδεύω με τα πλοία ή γυρίζω στις επαρχίες να μαζέψω τα νοίκια, και σκέφτομαι ότι επιτρέπεται από το νόμο στον κάθε κτηνώδη, αηδιαστικό αγροίκο που βλέπω μπροστά μου να γίνεται απόλυτος κύριος και δεσπότης όσων αντρών, γυναικών και παιδιών είναι σε θέση ν' αγοράσει με λεφτά που έκλεψε ή κέρδισε στα χαρτιά, τότε μου έρχεται να καταραστώ τη χώρα μου – κι ολάκερη την ανθρωπότητα!

– Αυγουστίνε! τον έκοψε η Οφηλία. Νομίζω πως είπες αρκετά. Ποτέ στη ζωή μου δεν έχω ξανακούσει τέτοιες κουβέντες, ούτε καν στο Βορρά.

– Στο Βορρά! είπε ο Σαιντ Κλερ, ξαναβρίσκοντας λίγο από το ξένοιαστο ύφος του. Εσείς οι Βόρειοι είστε ψυχροί άνθρωποι. Στα πάντα. Ούτε που μας φτάνετε στις κατάρες και τις βρισιές εμάς εδώ κάτω! Γίνομαι έξω φρενών μ' όλες αυτές τις αηδίες που σκαρφίζετε εσείς οι συγκαταβατικοί Βόρειοι από το ζήλο σας ν' απολογηθείτε για λογαριασμό μας, για τα κρίματά μας. Όλοι μας ξέρουμε πως όλα αυτά είναι ανοησίες, κι ιδίως όσα λέγονται για κάποιους σκλάβους που απολαμβάνουν δήθεν την κατάστασή τους, επειδή έχουν καλά αφεντικά. Δείξε

μου εσύ έναν άνθρωπο που να θέλει να δουλεύει σ' όλη του τη ζωή, απ' τα χαράματα μέχρι το σούρουπο, κάτω απ' το άγρυπνο βλέμμα ενός αφέντη και χωρίς ποτέ του να μπορεί να κάνει το κέφι του, μόνο να κοπιάζει συνέχεια στον ίδιο μονότονο εξοντωτικό ζυγό, για δυο παντελόνια κι ένα ζευγάρι παπούτσια το χρόνο, με υποτυπώδη στέγη και τόση τροφή, που ίσα ίσα να του φτάνει για να διατηρείται γερός για να μπορεί να δουλεύει! Όποιος υποστηρίζει τέτοια πράγματα, πες του, εκ μέρους μου, να έρθει να τα δοκιμάσει ο ίδιος. Θα τον αγοράσω και θα τον στρώσω στη δουλειά μ' εντελώς ήσυχη συνείδηση!

– Εγώ είχα την εντύπωση πως όλοι εσείς τα εγκρίνετε αυτά τα πράγματα και τα θεωρείτε σωστά, δίκαια και σύμφωνα με τις Γραφές, του είτε η Οφηλία.

– Κουραφέξαλα! Δεν έχουμε ξεπέσει τόσο χαμηλά ακόμα. Ούτε καν ο αδερφός μου ο Άλφρεντ, που είναι από τους πιο αποφασιστικούς δεσπότες, δεν ισχυρίζεται τέτοια πράγματα. Απλά επικαλείται με το κεφάλι ψηλά το δίκαιο του ισχυρότερου. Και λέει –και πολύ λογικά για μένα– πως ο Αμερικάνος κτηματίας δεν κάνει τίποτα διαφορετικό απ' ό,τι κάνουν στις κατώτερες τάξεις της χώρας τους οι Άγγλοι αριστοκράτες και καπιταλιστές. Και τούτοι και κείνοι εκμεταλλεύονται άλλες ανθρώπινες υπάρξεις με το χειρότερο τρόπο. Κι αυτός υπερασπίζεται και τούτους και κείνους, και μάλιστα με συνέπεια. Ισχυρίζεται επίσης πως δεν μπορεί να υπάρξει ανώτερος πολιτισμός χωρίς υποδούλωση των μαζών, είτε πραγματική είτε κατ' όνομα. Πρέπει, λέει, να υπάρχει μια κατώτερη τάξη που να διατηρείται σε ζώδες επίπεδο, για ν' ασχολείται με τις χειρωνακτικές εργασίες· έτσι που η ανώτερη τάξη να έχει χρόνο και πλούτο για να αφιερώνεται στην πνευματική της εξέλιξη και βελτίωση, για να καθοδηγεί την άλλη τάξη, την κατώτερη. Αυτό υποστηρίζει, γιατί είναι γεννημένος αριστοκράτης. Και σ' αυτά διαφωνώ εγώ, γιατί είμαι γεννημένος δημοκράτης.

– Μα, αφού τα βλέπεις έτσι τα πράγματα, γιατί δεν απελευθερώνεις τους σκλάβους σου; τον ρώτησε τότε η Οφηλία.

– Δεν έχω φτάσει ακόμα σ' αυτό το σημείο. Δεν μπορώ να τους έχω ως εργαλεία για να βγάζω χρήμα, μα το να τους έχω σαν μέσο για να ξοδεύω χρήμα, αυτό δε μου φαίνεται και τόσο άσχημο. Μερικοί απ' αυτούς ήταν από παλιά υπηρέτες του σπιτιού κι ήμουν από παιδί συνδεδεμένος μαζί τους. Οι νεότεροι πάλι είναι παιδιά των παλιών σκλάβων. Κι όλοι τους είναι ευχαριστημένοι με την παρούσα κατάσταση πραγμάτων.

Σταμάτησε να μιλάει και βημάτισε για λίγο σκεφτικός πάνω κάτω στο δωμάτιο.

– Για όλους αυτούς τους λόγους χωρίσαμε τις περιουσίες μας με τον Άλφρεντ, είτε συνεχίζοντας την κουβέντα. Συνεργαστήκαμε για λίγο στην αρχή, μα σύντομα εκείνος είδε πως εγώ δεν έκανα για κτηματίας. Αποδέχτηκε ένα σωρό βελτιώσεις, αλλαγές κι αναμορφώσεις που του πρότεινα, για να μου κάνει το χατίρι, παρ' όλα αυτά όμως εγώ παρέμεινα δυσαρεστημένος. Κι αυτό ο Άλφρεντ το έβρισκε γελοίο. Το κακό ήταν πως εγώ σχαινόμουν αυτή καθαυτή την ιδέα της χρησιμοποίησης ανθρώπων ως εργαλεία κι ανακατευόμουν στα πάντα. Και μετέδιδα την τεμπελιά μου στους πάντες. Τελικά μου έδωσε το μέγαρο της Νέας Ορλεάνης και τις τραπεζικές μας μετοχές και μ' έστειλε εδώ για να διευθύνει αυτός τις φυτείες με την ησυχία του. Ξέρεις, υπήρχε μια εποχή που ονειρευόμουν να κάνω κάτι σ' αυτό τον κόσμο. Είχα την αόριστη ιδέα πως θα μπορούσα να γίνω ένας αναμορφωτής, που θ' απάλλαζε την πατρίδα απ' το στίγμα και το όνειδος της δουλείας. Όλοι οι νέοι τα περνάνε κάτι τέτοια, υποθέτω, μα και πάλι...

– Γιατί δεν το έκανες; τον ρώτησε η Οφηλία.

– Ω, τα πράγματα δεν ήρθαν όπως τα περίμενα. Κι απόμεινα να άγομαι και να φέρομαι απ' τα κύματα της ζωής. Ο Άλφρεντ με μαλώνει όποτε συναντιόμαστε, και πρέπει να παραδεχτώ πως εκείνος κάτι κάνει στη ζωή του. Αυτά που κάνει είναι λογικό επακόλουθο των αντιλήψεών του, ενώ η δική μου ζωή είναι μια κατάπτυστη ανακολουθία.

– Κι είναι δυνατό να είσαι ευχαριστημένος με μια τέτοια ζωή, καλέ μου ξάδερφε;

– Ευχαριστημένος! Μα μόλις τώρα δε σου είπα πως σιχαίνομαι τη ζωή μου; Ωστόσο, σχετικά με την απελευθέρωση των σκλάβων, νομίζω πως οι σκέψεις μου δεν είναι δα και μοναδικές. Έχω βρει πολλούς που κατά βάθος αισθάνονται το ίδιο με μένα. Η χώρα μας βογκάει κάτω από το βάρος της δουλείας, που είναι εξίσου κακή για το σκλάβο όσο και για τον αφέντη –αν όχι και περισσότερο. Δε χρειάζεται να είσαι παρατηρητικός για να δεις πως η ύπαρξη ανάμεσά μας μιας πολυάνθρωπης τάξης τόσο υποβαθμισμένης, κακής κι άξεστης αποτελεί απειλή για μας. Ο αριστοκράτης κι ο καπιταλιστής της Αγγλίας δεν μπορούν να το νιώσουν όπως εμείς, γιατί αυτοί δεν αναμειγνύονται σαν εμάς με τους ανθρώπους που εξευτελίζουν. Εμείς όμως τους έχουμε στα σπίτια μας, είναι οι σύντροφοι των παιδιών μας, μορφοποιούν το πνεύμα τους, που το επηρεάζουν περισσότερο απ' ό,τι εμείς. Η Εύα, για παράδειγμα, αν ήταν περισσότερο παιδί και λιγότερο άγγελος απ' ό,τι είναι, θα είχε καταστραφεί. Το να αφήνουμε τους ανθρώπους αυτούς να ζουν έτσι χυδαίοι κι ανεκπαιδευτοί και να πιστεύουμε πως δε θα κάνουν όμοιά τους τα παιδιά μας είναι σαν να αφήνουμε λεπρούς δίπλα στα παιδιά μας και να πιστεύουμε πως δε θα κολλήσουν κι αυτά την αρρώστια. Οι νόμοι μας, βέβαια, απαγορεύουν την καθιέρωση ενός υποχρεωτικού και ενιαίου εκπαιδευτικού συστήματος. Και καλά κάνουν. Γιατί, αν αποπειραθείς να μορφώσεις μια γενιά απ' αυτούς τους ανθρώπους, όλη τούτη η κατάσταση θα τιναχτεί στον αέρα. Κι αν δεν τους δώσουμε εμείς την ελευθερία, θα την πάρουν μόνοι τους.

– Αυγουστίνε, του είπε τότε η Οφηλία, αφήνοντας κάτω το πλεκτό της και κοιτάζοντάς τον μ' αγωνία, μερικές φορές πιστεύω πως είσαι πολύ κοντά στη βασιλεία των ουρανών!...

– Σ' ευχαριστώ για την καλή γνώμη που έχεις για μένα, μα εγώ είμαι ο μισός πάνω κι ο μισός κάτω: Θεωρητικά βρίσκομαι επάνω, μπροστά στην πύλη του Παραδείσου, και στην πράξη κάτω, στο χώμα της γης. ...Να όμως που σήμαναν για το τσάι. Πάμε λοιπόν, και μην ξαναπείς πως δεν έχω κάνει ποτέ στη ζωή μου μια σοβαρή συζήτηση.

Στο τραπέζι η Μαρί αναφέρθηκε στην περίπτωση της Πρου.

– Υποθέτω, ξαδέρφη, είπε, πως θα μας θεωρείς βάρβαρους όλους μας.

– Θεωρώ πως αυτό που έγινε είναι βάρβαρο, της απάντησε η Οφηλία, μα δε σας θεωρώ όλους βάρβαρους.

– Ξέρεις, της είπε η Μαρί, σε βεβαιώνω πως είναι αδύνατο να συνεννοηθείς με μερικά απ' αυτά τα πλάσματα. Είναι τόσο κακά, που δεν τους αξίζει να ζουν. Εγώ δε νιώθω ίχνος συμπάθειας για κάτι τέτοιους ανθρώπους. Ας φέρονται καλά, να μην τα παθαίνουν αυτά.

– Όμως, μαμά, πετάχτηκε η Εύα, η κακομοίρα ήταν δυστυχισμένη. Γι' αυτό έπινε.

– Ανοησίες! Είναι δικαιολογία αυτό; Να, εγώ, για παράδειγμα, είμαι πολύ δυστυχισμένη. Υποθέτω πως έχω περάσει δοκιμασίες πολύ μεγαλύτερες απ' όσες πέρασε εκείνη. Αλλά αυτοί οι μαύροι είναι πολύ κακοί. Μερικούς απ' αυτούς δεν μπορείς να τους στρώσεις με κανενός είδους τιμωρία. Θυμάμαι πως ο πατέρας είχε έναν εργάτη ο οποίος ήταν τόσο τεμπέλης, ώστε το έσκαγε μόνο και μόνο για να μη δουλεύει. Πήγαινε και κρυβόταν στους βάλτους, κι εκεί ζούσε κλέβοντας και κάνοντας ένα σωρό απαίσια πράγματα. Τον έπιαναν και τον ξανάπιαναν, και κάθε φορά τον μαστίγωναν, μα τίποτα αυτός. Την τελευταία φορά έφυγε σέρνοντας το κορμί του –γιατί δεν μπορούσε πια να περπατήσει– και πήγε να πεθάνει στους βάλτους. Δεν υπήρχε κανένας λόγος που τα έκανε όλα αυτά. Οι εργάτες του πατέρα περνούσαν πάντα καλά.

– Μια φορά, είπε ξαφνικά ο Σαιντ Κλερ, έστρωσα έναν τύπο, με τον οποίο είχαν παιδευτεί μάταια όλοι οι επιστάτες και τ' αφεντικά που είχε.

– Εσύ;... έκανε η Μαρί. Πολύ θα ήθελα να μάθω πότε έκανες εσύ τέτοιο πράγμα.

– Ήταν ένας πολύ δυνατός τύπος, σωστός γίγαντας, γεννημένος στην Αφρική, κι είχε μια ενστικτώδη και πολύ δυνατή αγάπη για την ελευθερία. Σωστό αφρικάνικο λιοντάρι ήταν. Τον έλεγαν Σκιπίωνα. Κανείς δεν μπορούσε να κάνει κάτι μαζί του, κι έτσι τον πουλούσαν συνέχεια, μέχρι που τον αγόρασε κι ο Άλφρεντ, πιστεύοντας πως εκείνος θα μπορούσε να τον στρώσει. Αυτός, όμως, άφησε μια μέρα αναίσθητο τον επιστάτη και το έσκασε στους βάλτους. Εγώ είχα πάει επίσκεψη εκεί πέρα, γιατί μόλις είχαμε διαλύσει το συνεταιρισμό μας. Ο Άλφρεντ ήταν έξω φρενών, μα εγώ του είπα πως το φταίξιμο ήταν δικό του και έβαλα στοίχημα μαζί του πως εγώ μπορούσα να τον στρώσω. Συμφωνήσαμε λοιπόν πως, αν τον έπιανα, θα με άφηνε να πειραματιστώ μαζί του. Έφτιαξα λοιπόν μια ομάδα έξι επτά ατόμων με τουφέκια και σκυλιά και τους έστειλα να τον κυνηγήσουν. Οι άνθρωποι, ξέρεις, ενθουσιάζονται εξίσου όταν κυνηγάνε ελάφια κι όταν κυνηγάνε ανθρώπους. Μέχρι που κι εγώ είχα ενθουσιαστεί κάπως, παρ' όλο που τους ακολουθούσα μόνο και μόνο για την περίπτωση που θα τον έπιαναν και θα χρειαζόνταν ένα μεσολαβητή. Φύγαμε, λοιπόν, με τα σκυλιά να γαβγίζουν και να χαλάνε τον κόσμο, και τελικά τον ξετρύψαμε. Έτρεχε και πηδούσε σαν ζαρκάδι, και για πολλή ώρα δεν μπορούσαμε να τον πλησιάσουμε με τίποτα. Μετά από πολλά, έπεσε σε μια λόχμη από πολύ πυκνές καλαμιές. Σαν είδε πως δεν μπορούσε να το σκάσει, γύρισε και πολέμησε με αφάνταστη γενναιότητα. Όρμησε στα σκυλιά, τα πετούσε δεξιά κι αριστερά και σκότωσε με τα γυμνά του χέρια τρία απ' αυτά, μέχρι που μια τουφεκιά τον έριξε αιμόφυρτο χάμω, μπροστά στα πόδια μου σχεδόν. Με κοίταξε και το βλέμμα του έσταζε απελπισία, μα κι ανδρισμό μαζί. Εγώ κράτησα πίσω τους κυνηγούς και τα σκυλιά κι είπα πως ήταν δικός μου αιχμάλωτος. Με το ζόρι κατάφερα να τους κάνω να μην τον σκοτώσουν επιτόπου, κι ύστερα έπεισα τον Άλφρεντ να μου τον πουλήσει. Τον πήρα λοιπόν στα χέρια μου και μέσα σε δεκαπέντε μέρες τον είχα κάνει τον πιο δαμασμένο κι υποτακτικό άνθρωπο.

– Μα τι στην ευχή του έκανες; τον ρώτησε η Μαρί.

– Ήταν απλό. Τον πήρα στο δωμάτιό μου, έβαλα να του ετοιμάσουν ένα καθωσπρέπει κρεβάτι, του έδεσα τις πληγές και τον περιποιήθηκα προσωπικά, μέχρι που τα κατάφερε να σταθεί ξανά στα πόδια του. Στο μεταξύ, του είχα ετοιμάσει χαρτιά χειραφέτησης και του είπα πως ήταν ελεύθερος να πάει όπου θέλει.

– Κι έφυγε; τον ρώτησε η Οφηλία.

– Όχι, ο χαζός! Έσκισε στα δύο το χαρτί του κι αρνήθηκε να με εγκαταλείψει. Ποτέ άλλοτε δεν είχα καλύτερο και πιο γενναίο υπηρέτη, τόσο έμπιστο κι ειλικρινή σαν αυτόν. Στη συνέχεια ασπάστηκε το χριστιανισμό κι έγινε καλοκάγαθος σαν παιδάκι. Του είχα αναθέσει το σπίτι και το κτήμα στη λίμνη, και τα φρόντιζε εξαιρετικά. Τον έχασα στην πρώτη επιδημία της χολέρας. Έπαιξε τη ζωή του για να σωθώ εγώ. Είχα αρρωστήσει, βλέπεις, κι ήμουν σχεδόν ετοιμοθάνατος. Όταν το έσκασαν όλοι πανικόβλητοι και μ' άφησαν μόνο, ο Σκιπίωνας στάθηκε δίπλα μου, και, δουλεύοντας σαν σωστός γίγαντας, μ' έφερε πίσω στη ζωή. Κόλλησε όμως αυτός, και δεν μπόρεσα να τον σώσω με τίποτα, τον κακόμοιρο. Δεν έχω συγκλονιστεί ποτέ τόσο πολύ με μια απώλεια ενός ανθρώπου, όσο με τη δική του.

Όση ώρα διηγόταν την ιστορία του ο πατέρας της, η Εύα πήγαινε όλο και πιο κοντά του, απορροφημένη εντελώς απ' τη διήγησή του.

Όταν τελείωσε, τον αγκάλιασε σφιχτά απ' το λαιμό και ξέσπασε σε λυγμούς.

– Εύα, καλό μου παιδί, τι σου συμβαίνει; της είπε ο πατέρας της νιώθοντας το κορμάκι της να τρέμει στην αγκαλιά του. Τούτο το παιδί, στράφηκε στις γυναίκες, δεν πρέπει ν' ακούει τέτοια πράγματα. Έχει πολύ ευαίσθητα νεύρα.

– Όχι, μπαμπά, δεν είν' έτσι, του είπε η Εύα, βρίσκοντας τον αυτοέλεγχό της με μια δύναμη μοναδική για παιδί της ηλικίας της. Δεν έχω ευαίσθητα νεύρα, μα αυτές οι ιστορίες μου σπαράζουν την καρδιά.

– Τι εννοείς, Εύα;

– Τι να σου πω, μπαμπά, με πνίγουν ένα σωρό σκέψεις. Ίσως κάποια μέρα να μπορέσω να σ' τις πω.

– Να σκέφτεσαι όσο θέλεις, παιδί μου, μόνο να μην κλαις και κάνεις τον μπαμπά σου ν' ανησυχεί, της είπε ο Σαιντ Κλερ. Για δεξ εδώ ένα ωραίο ροδάκινο που σου έχω.

Η Εύα το πήρε και χαμογέλασε, αν και το χειλάκι της έτρεμε ακόμα λιγάκι.

– Πάμε να δούμε τα χρυσόψαρα, της είπε ο πατέρας της πιάνοντάς τη απ' το χέρι. Βγήκαν απ' το δωμάτιο και σε μερικά λεπτά χαρούμενα γέλια ακούστηκαν απ' την αυλή, καθώς πατέρας και κόρη κυνηγιόνταν ανάμεσα στις κολόνες και τα δέντρα.

Ας μη νομίσει όμως κανείς απ' τους αναγνώστες μας πως ξεχάσαμε το φίλο μας το Θωμά, επειδή ασχοληθήκαμε με τους αριστοκράτες.

Του είχαν δώσει ένα πολύ καθωσπρέπει δωμάτιο πάνω ακριβώς απ' το σταύλο, επιπλωμένο μ' ένα κρεβάτι, μια καρέκλα κι ένα χοντροκομμένο τραπέζι, που πάνω του είχε αποθέσει τη Βίβλο και το υμνολόγιό του. Καθισμένος εκεί τώρα, ο Θωμάς προσπαθούσε να γράψει στους δικούς του πάνω σ' ένα φύλλο χαρτί που είχε ζητήσει με χίλια παρακάλια από την Εύα. Αλλά ορισμένα γράμματα τον δυσκόλευαν απελπιστικά, ώστε είχε λαχανιάσει απ' την προσπάθεια.

Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε στο δωμάτιό του η μικρή Εύα κι έσκυψε να κοιτάξει πάνω από

τον ώμο του.

– Ε, μπαρμπα-Θωμά, τι αστεία πράγματα σκαρώνεις εκεί πέρα; του είπε.

– Προσπαθώ να γράψω στη φτωχιά τη γριά μου, δεσποινίς Εύα, και στα παιδάκια μου, της απάντησε ο Θωμάς τρίβοντας τα μάτια του, που είχαν κουραστεί. Μα πολύ φοβάμαι πως δε θα τα καταφέρω.

– Μακάρι να μπορούσα να σε βοηθήσω! Πέρσι τα είχα μάθει όλα τα γράμματα, μα τα ξέχασα.

Κι έτσι οι δυο τους έπιασαν μια πολύ σοβαρή συζήτηση, βασισμένη στην εξίσου βαθιά άγνοια και των δυο τους. Σιγά σιγά όμως η επιστολή άρχισε να παίρνει ένα σχήμα και μια μορφή.

– Ναι, μπαρμπα-Θωμά! Ωραίο γίνεται! είπε κάποια στιγμή πολύ ευχαριστημένη η Εύα. Πόσο θα χαρεί η γυναίκα σου! Και τα παιδάκια σου! Ω, μα είναι ντροπή που αναγκάστηκες να φύγεις μακριά τους. Εγώ έχω σκοπό να ζητήσω του μπαμπά να σ' αφήσει κάποια μέρα να γυρίσεις κοντά τους.

– Η παλιά κυρά μου είπε πως μόλις μαζέψουν τα χρειαζούμενα λεφτά, θα τα στείλουν να με εξαγοράσουν, της είπε ο Θωμάς. Κι ο κύριος Τζορτζ είπε πως θα έρθει ο ίδιος να με πάρει. Να, μου έδωσε κι αυτό το δολάριο ως απόδειξη για την επιστροφή του. Και τράβηξε μέσα από το γιακά του το πολύτιμο φυλαχτό.

– Ε, τότε θα έρθει οπωσδήποτε! Πόσο χαίρομαι για σένα! φώναξε η Εύα.

– Ήθελα λοιπόν κι εγώ να τους στείλω ένα γράμμα, για να ξέρουν πού βρίσκομαι και να μάθει η φτωχή η Χλόη πως είμαι καλά, γιατί ένιωσα απαίσια η καημένη...

– Ε, Θωμά! ακούστηκε τότε από την πόρτα η φωνή του Σαιντ Κλερ, κι η Εύα κι ο Θωμάς τινάχτηκαν τρομαγμένοι.

– Τι κάνετε εδώ πέρα;

– Βοηθάω το Θωμά να γράψει ένα γράμμα, του απάντησε η κόρη του. Ωραίο δε φαίνεται;

– Δε θέλω να σας απογοητεύσω και τους δυο σας, μα καλύτερα θα ήταν, Θωμά, να μου δώσεις να σου γράψω εγώ το γράμμα σου. Θα σ' το ετοιμάσω μόλις γυρίσω απ' τη βόλτα που θα πάω με τ' άλογα.

– Πρέπει οπωσδήποτε να τους γράψει, του είπε η Εύα, γιατί η παλιά του κυρά θα στείλει λεφτά να τον εξαγοράσει. Ναι, μπαμπά, του το είπαν οι ίδιοι πως θα το κάνουν!

Ο Σαιντ Κλερ δεν έκανε κανένα σχόλιο, μόνο έδωσε εντολή στο Θωμά να του ετοιμάσει τ' άλογό του.

Όσο για το γράμμα, αυτό γράφτηκε με κάθε επισημότητα το ίδιο βράδυ και επιδόθηκε στο ταχυδρομείο.

20 Τόψου

Ένα πρωί, εκεί που η δεσποινίς Οφηλία ήταν απασχολημένη με τις καθημερινές φροντίδες του νοικοκυριού, ακούστηκε η φωνή του Σαιντ Κλερ να τη φωνάζει από κάτω.

– Ξαδέρφη, έλα λίγο να σου δείξω κάτι.

– Τι συμβαίνει; τον ρώτησε εκείνη κατεβαίνοντας με κάτι πανιά στα χέρια της.

– Αγόρασα κάτι για το δικό σου τμήμα. Κοίτα! της είπε ο Σαιντ Κλερ και τράβηξε από πίσω του ένα κοριτσάκι γύρω στα οκτώ ή εννιά.

Ήταν ένα από τα πιο σκούρα δείγματα της μαύρης φυλής· και τα στρογγυλά, λαμπερά της μάτια κοίταζαν με περιέργεια τα πάντα, στραφτοκοπώντας σαν γυάλινες χάντρες. Το στόμα της, μισάνοιχτο από θαυμασμό για όσα έβλεπε, άφηνε να φαίνονται δυο σειρές κατάλευκα δόντια. Τα κατσαρά μαλλιά της ήταν δεμένα σε αμέτρητα κοσιδάκια, που στρέφονταν προς κάθε κατεύθυνση, όρθια σαν αγκάθια. Η έκφραση του προσώπου της ήταν ένα παράξενο κράμα πονηριάς, αθωότητας και σοβαροφάνειας. Φορούσε μόνο ένα βρομερό και τρισάθλιο ρούχο, φτιαγμένο από λινάτσα, και στεκόταν μαζεμένη, με τα χέρια δεμένα μπροστά της. Γενικά, έμοιαζε σαν καλικαντζαράκι (σωστό ειδωλόλατρη την είπε αργότερα η δεσποινίς Οφηλία).

– Αυγουστίνε, τι στην ευχή το έφερες εδώ πέρα αυτό το πράγμα; ρώτησε τώρα η οικονόμος του σπιτιού τον ξάδερφό της.

– Την έφερα για να τη μορφώσεις εσύ, βέβαια, και να της δείξεις το σωστό δρόμο. Μου φάνηκε σαν ένα ιδιαίτερα αστείο δείγμα της μαύρης φυλής. Ε, Τόψου, γύρισε και σφύριξε στη μικρή, πες μας ένα τραγούδι και δείξε μας πώς χορεύεις.

Τα μαύρα ανέκφραστα μάτια σπίθισαν ξαφνικά εκείνη τη στιγμή σαν το γυαλί και πήραν μια έκφραση μοχθηρίας, που όμως κατέληγε να είναι αστεία. Το «πράγμα» έπιασε να τραγουδάει με σιριχτή φωνή μια παράξενη νέγκρικη μελωδία, βγάζοντας όλους εκείνους τους ιδιαίτερους λαρυγγισμούς που χαρακτηρίζουν τη μουσική της φυλής της. Κρατούσε το ρυθμό με παλαμάκια και ποδοκροτήματα, στριφογύριζε σαν τη σβούρα και κοπανούσε το ένα γόνατό της με το άλλο, παραδομένη σ' έναν άγριο χορό. Τελικά, αφού έκανε δυο τούμπες κι έβγαλε μια τελευταία κορόνα, που ακούστηκε σαν σειρήνα ατμόπλοιου, βρέθηκε καθισμένη στο χαλί, με τα χέρια σταυρωμένα μπροστά της και την πιο σοβαροφανή έκφραση που μπορεί να έχει άνθρωπος, να ρίχνει λοξές ματιές μια στον ένα και μια στον άλλο.

Ο Οφηλία είχε απομείνει βουβή και μαρμαρωμένη απ' την κατάπληξη.

Ο Σαιντ Κλερ, άτακτος όπως πάντα, έδειχνε ν' απολαμβάνει την έκπληξη της ξαδέρφης του. Και, γυρίζοντας ξανά στο παιδί, είπε:

– Τόψου, αυτή είναι η καινούρια σου κυρία. Φρόντισε να φέρεσαι καλά.

– Μάλιστα, αφέντη, απάντησε η Τόψου με ένα προσποιητό επίσημο ύφος, ενώ τα μάτια της

σπίθιζαν πονηρά.

– Τόπου, θα είσαι καλό παιδί. Με καταλαβαίνεις; ξανάπε ο Σαιντ Κλερ.

– Ω, ναι, αφέντη, απάντησε η Τόπου και τα μάτια της σπίθισαν ξανά, ενώ τα χέρια της έμεναν πάντα ευσεβέστατα σταυρωμένα.

– Μα τι στην ευχή είναι όλα αυτά, Αυγουστίνε; μίλησε τότε η Οφηλία. Το σπίτι σου είναι ξέχειλο από τούτη την ανήλικη πανούκλα. Έχεις τόσα πολλά μαύρα πιτσιρίκια εδώ μέσα, που ούτε να περπατήσεις δεν μπορείς χωρίς να τα πατήσεις. Ξυπνάω το πρωί και βρίσκω ένα να κοιμάται πίσω από την πόρτα μου, βλέπω ένα μαύρο κεφαλάκι να ξεπροβάλλει κάτω από το τραπέζι, ένα άλλο να σαλεύει πάνω στο χαλάκι της πόρτας –κι άλλα, αμέτρητα, να μορφάζουν ανάμεσα στα κάγκελα της βεράντας ή να κάνουν τούμπες στο πάτωμα της κουζίνας! Τι στην ευχή ήθελες κι έφερες κι άλλο ένα;

– Το έφερα για να το μορφώσεις εσύ, δε σ' το είπα; Εσύ μας κάνεις συνέχεια κηρύγματα για την αξία της μόρφωσης. Είπα λοιπόν να σου κάνω δώρο κάτι φρέσκο και καινούριο, για να δοκιμάσεις να το φέρεις στον ίδιο δρόμο.

– Εγώ όμως δεν το θέλω, σε βεβαιώ. Αρκετά τραβάω μ' αυτά που υπάρχουν ήδη εδώ.

– Τέτοιοι είστε εσείς οι χριστιανοί! Κάθεστε και φτιάχνετε μια εταιρεία που στέλνει κάποιο φτωχό ιεραπόστολο να περάσει όλη του τη ζωή ανάμεσα στους ειδωλολάτρες. Δεν έχω δει όμως κανέναν από σας να πάρει σπίτι του έναν τέτοιο ειδωλολάτρη και να αναλάβει ο ίδιος το έργο του προσηλυτισμού! Όχι! Όταν τεθεί έτσι το ζήτημα, τότε οι ειδωλολάτρες είναι βρόμικοι και δυσάρεστοι κι ο μπελάς τους είναι πολύ μεγάλος.

– Αυγουστίνε, ξέρεις πως εγώ δεν το βλέπω έτσι το ζήτημα, μαλάκωσε αμέσως η Οφηλία. Μπορεί σ' αληθινά να κάνω ιεραποστολικό έργο...

Έτσι όπως κοίταζε τώρα το παιδί, ο Σαιντ Κλερ κατάλαβε πως είχε αγγίξει την ευαίσθητη χορδή της.

– Όμως, πρόσθεσε η ξαδέρφη του, πραγματικά δεν καταλαβαίνω γιατί έπρεπε ν' αγοραστεί αυτό εδώ. Αρκετά παιδιά υπάρχουν μέσα στο σπίτι σου για ν' απορροφήσουν όλο το χρόνο κι όλες τις ικανότητές μου.

Ο Σαιντ Κλερ την τράβηξε παράμερα και της είπε:

– Ξαδέρφη, πρέπει να σου ζητήσω συγγνώμη για τους δεκάρικους λόγους μου. Είσαι τόσο καλή, που, όσα και να πω εγώ, δεν έχουν καμιά αξία. Η αλήθεια είναι πως αυτό το πλάσμα ανήκε σ' ένα ζευγάρι μπεκρούλιακες, που διατηρούν ένα ελεεινό εστιατόριο, απ' το οποίο περνάω καθημερινά. Είχα κουραστεί να τ' ακούω να ουρλιάζει καθώς εκείνοι το έδερναν και το έβριζαν συνέχεια. Μου φάνηκε αστείο κι αρκετά έξυπνο για να καταφέρουμε κάτι με δαυτό. Τ' αγόρασα, λοιπόν, για να σ' το κάνω δώρο. Προσπάθησε να του δώσεις μια καλή, χριστιανική εκπαίδευση τύπου Νέας Αγγλίας, και θα δούμε τι θα βγει. Ξέρεις πως εγώ δεν τα καταφέρνω σ' αυτά. Θα ήθελα λοιπόν να δοκιμάσεις εσύ.

– Θα κάνω ό,τι μπορώ, του απάντησε η Οφηλία. Και πλησίασε την καινούρια υποτακτική της όπως πλησιάζει κάποιος μια δηλητηριώδη αράχνη.

– Είναι μισόγυμνη και τρομακτικά βρόμικη, είπτε.

– Πάρ' τη κάτω και βάλε τις γυναίκες να την πλύνουν και να την ντύσουν.

Η Οφηλία την κατέβασε στην κουζίνα, όπου η Ντίνα περιεργάστηκε τη νεοφερμένη μ' ένα ύφος κάθε άλλο παρά φιλικό.

– Δεν καταλαβαίνω τι την ήθελε άλλη μια νέγρα ο αφέντης, είπτε η μαγείρισσα. Εγώ πάντως δεν τη θέλω μέσα στα πόδια μου.

– Πουφ! έκαναν η Ρόζα κι η Τζέιν με μια απέραντη αηδία. Μακριά από δω! Τι ήθελε ο αφέντης και πήρε άλλη μια απ' αυτές τις ελεεινές νέγρες;

– Άντε τώρα κι εσύ, δεσποινίς Ρόζα! της φώναξε η Ντίνα, που πήρε προσωπικά αυτή την τελευταία παρατήρηση. Δεν είναι περισσότερο νέγρα από σένα! Μα μήπως θαρρείς πως εσύ έχεις γίνει λευκή;

Η Οφηλία κατάλαβε πως καμιά τους δεν ήταν διατεθειμένη ν' αναλάβει το ξεβρόμισμα και το ντύσιμο του νέου αποκτήματος του σπιτιού, κι έτσι αναγκάστηκε να το κάνει η ίδια, επιβάλλοντας με το ζόρι και στην Τζέιν να τη βοηθήσει.

Δεν είναι ν' ακούει κανείς τις λεπτομέρειες της πρώτης τουαλέτας ενός παραμελημένου και βασανισμένου παιδιού. Η δεσποινίς Οφηλία πάντως επέδειξε αληθινό ηρωισμό. Κι η καρδιά της γέμισε λύπη σαν είδε την πλάτη της μικρής γεμάτη σημάδια από βουρδουλιές, άλλα πιο φρέσκα κι άλλα σχεδόν επουλωμένα.

– Μα για κοιτάζτε! της είπτε τότε η Τζέιν δείχνοντάς της τα σημάδια. Αυτό δε σημαίνει πως είναι διαβόλου κάλτσα; Ωραία θα μπλέξουμε τώρα με δαύτη! Τα σιχαίνομαι εγώ αυτά τα νεγράκια! Είναι αηδιαστικά! Μα γιατί την αγόρασε τάχα ο αφέντης;

Το «νεγράκι» τ' άκουγε όλα αυτά με κείνο το υποταγμένο ύφος που έδειχνε να έχει πάντα, μα τα παιχνιδιάρικα μάτια της λοξοκοίταζαν συνέχεια τα στολίδια που φορούσε η Τζέιν στ' αυτιά της.

Όταν μετά από πολλά την έπλυναν, την έντυσαν κανονικά και της έκοψαν κοντά τα μαλλιά της, η Οφηλία δήλωσε πως τώρα είχε πάρει μια πιο χριστιανική όψη. Κι αφού κάθισε μπροστά της, άρχισε να την ανακρίνει.

– Τόψου, πόσων χρονών είσαι;

– Δεν ξέρω, κυρία, είπτε η μικρή μ' ένα μορφασμό που άφησε να φανούν όλα της τα δόντια.

– Μα δε σου έχει πει κανείς πόσο είσαι; Ποια ήταν η μητέρα σου;

– Δεν είχα ποτέ μου μητέρα, μόρφασε ξανά το παιδί.

– Δεν είχες; Μα τι εννοείς; Πού γεννήθηκες;

– Δε γεννήθηκα ποτέ! Το βιολί της η Τόψου. Κι αυτή τη φορά ο μορφασμός της την έκανε τόσο πολύ να μοιάζει με καλικάντζαρο, που παρά λίγο να πιστέψει η δεσποινίς Οφηλία πως είχε μπροστά της κάποιο στοιχείο απ' τη χώρα των δαιμόνων. Δεν ήταν όμως καμιά αλαφροϊσκιωτη, και συνέχισε μ' αυστηρότητα:

– Μη μου απαντάς έτσι εμένα, παιδί μου. Δεν παίζω

εγώ. Πες μου πού γεννήθηκες και ποιοι ήταν οι γονείς σου.

– Δε γεννήθηκα ποτέ, επέμεινε με περισσότερη έμφαση το πλασματάκι. Ούτε πατέρα είχα ποτέ, ούτε μητέρα, ούτε τίποτα. Μ' ανάθρεψε μαζί με πολλά άλλα παιδιά ένας δουλέμπορος. Μας φρόντιζε η γριά Σου.

Προφανώς, το παιδί έλεγε την αλήθεια. Κι η Τζέιν, που την άκουσε, γέλασε ξερά και είπε:

– Υπάρχουν ένα σωρό από δαύτα, δεσποινίς. Οι δουλέμποροι τ' αγοράζουν φτηνά όταν είναι μωρά και τα εκτρέφουν για πούλημα.

– Πόσο καιρό έμεινες με τους αφέντες που είχες;

– Δεν ξέρω, δεσποινίς.

– Ένα χρόνο, παραπάνω, παρακάτω;

– Δεν ξέρω, δεσποινίς.

– Αχ, δεσποινίς, αυτοί οι κατώτεροι νέγροι! Δεν ξέρουν να υπολογίζουν το χρόνο, μπήκε στη μέση η Τζέιν. Δεν ξέρουν τι είναι ο ένας χρόνος. Δεν ξέρουν καν πόσων χρονών είναι οι ίδιοι.

– Τόψου, έχεις ακούσει ποτέ σου για το Θεό;

Το παιδί έδειξε μπερδεμένο, μα μόρφασε όπως πάντα.

– Ξέρεις ποιος σε δημιούργησε;

– Κανείς, απ' όσο ξέρω, γέλασε η μικρή. Φαίνεται πως αυτή η ιδέα τής άρεσε και τη διασκέδαζε πολύ, γιατί πρόσθεσε με μάτια που έλαμπαν: Θαρρώ πως φύτρωσα έτσι, από μόνη μου. Δε νομίζω, δε νομίζω να με δημιούργησε κανείς.

– Ξέρεις να ράβεις; τη ρώτησε τότε η Οφηλία, στρέφοντας την ανάκριση προς περισσότερο πρακτικά θέματα.

– Όχι, δεσποινίς.

– Τι ξέρεις να κάνεις; Τι έκανες για τους αφέντες που είχες;

– Έφερνα νερό απ' το πηγάδι, έπλενα τα πιάτα, έτριβα τα μαχαίρια, υπηρετούσα τους πελάτες...

– Ήταν καλοί μαζί σου;

– Έτσι λέω, απάντησε το παιδί παρατηρώντας πονηρά την Οφηλία.

Ο Σαιντ Κλερ, που είχε έρθει να παρακολουθήσει την τελετουργία κι ακουμπούσε τώρα στη ράχη της καρέκλας της ξαδέρφης του, της είπε αναστενάζοντας:

– Εδώ πέρα θα βρεις πολύ παρθένο έδαφος. Μόνο που θα πρέπει να κατεβάσεις δικές σου ιδέες, μια που δεν πιστεύω να βρεις πουθενά δοκιμασμένες κι έτοιμες.

Οι ιδέες της Οφηλίας για την εκπαίδευση των κοριτσιών ήταν πολύ ξεκάθαρες –και τις συναντάει κανείς ακόμα και σήμερα στη Νέα Αγγλία. Με δυο λόγια συνοψίζονται στα παρακάτω: Να τα διδάσκεις να απαντάνε μόνο όταν τα ρωτάνε. Να τα διδάσκεις κατήχηση, ράψιμο κι ανάγνωση. Και να τα δέρνεις με το βούρδουλα όταν λένε ψέματα. Είτε καλό είτε κακό το θεωρεί κανείς, αυτό το σύστημα ήταν το μόνο που ήξερε η Οφηλία. Κι αυτό έβαλε σ' εφαρμογή πάνω στη μικρή της ειδωλολάτρισσα, με πραγματικά μεγάλη επιμέλεια.

Εν τω μεταξύ ανακοινώθηκε στους πάντες ότι το παιδί ανήκει στη δεσποινίδα Οφηλία. Κι επειδή στην κουζίνα δεν την έβλεπαν με καθόλου καλό μάτι τη μικρή, η κυρά της αποφάσισε να περιορίσει τον κύκλο των μορφωτικών δραστηριοτήτων της στην κάμαρά της. Με μια αυτοθυσία πραγματικά μεγάλη για κείνη, παραιτήθηκε από το δικαίωμα –και την απόλαυσή– να στρώνει μόνη της το κρεβάτι της και να σκουπίζει και να ξεσκονίζει την κάμαρά της, όπως έκανε μέχρι τώρα, κι αυτοκαταδικάστηκε στο μαρτύριο της καθοδήγησης της Τόψου για το πώς γίνονται αυτές οι δουλειές, αναθεματίζοντας μέσα της την ώρα και τη στιγμή που τ' αποφάσισε.

Δείτε λοιπόν τώρα την Τόψου πλυμένη και καθαρή, χωρίς τα αμέτρητα εκείνα κοτσιδάκια, που ήταν η χαρά της ψυχής της, ντυμένη μ' ένα καθαρό φόρεμα και μια κολλαριστή ποδιά να στέκει μπροστά στη δεσποινίδα Οφηλία με μια βαθιά σοβαρότητα που θα ταίριαζε μόνο σε κηδεία.

– Τώρα, Τόψου, άρχισε η δασκάλα της, θα σου δείξω πώς να φτιάχνεις το κρεβάτι μου. Πρέπει να μάθεις ακριβώς πώς το θέλω, γιατί είμαι πολύ ιδιότροπη σ' αυτό.

– Μάλιστα, μαντάμ, απάντησε αναστενάζοντας η Τόψου, εξακολουθώντας να την κοιτάει μ' αυτό το ύφος της πένθιμης σοβαρότητας.

– Κοίτα εδώ τώρα. Αυτή είναι η καλή μεριά του σεντονιού κι αυτή η ανάποδη.

– Μάλιστα, μαντάμ, αναστέναξε ξανά η Τόψου.

– Λοιπόν, φέρνεις το κατωσέντονο έτσι κάτω από το στρώμα και το στρώνεις καλά καλά. Βλέπεις;

– Μάλιστα, μαντάμ, και πάλι βαθύτατος αναστεναγμός.

– Το πανωσέντονο, όμως, το βάζεις κάτω από το στρώμα μόνο στα πόδια. Απ' αυτή τη μεριά με το στενό στρίφωμα.

– Μάλιστα, μαντάμ, απάντησε στερεότυπα η Τόψου, μα η Οφηλία δεν είδε πως, όση ώρα είχε στραμμένη την πλάτη της στη μικρή, εκείνη είχε καταφέρει ν' αρπάξει ένα ζευγάρι γάντια και μια κορδέλα, που τα έχωσε όλα με μεγάλη επιδεξιότητα στα μανίκια της, για να ξανασταυρώσει ολοταχώς τα χέρια της όπως τα είχε πριν.

– Λοιπόν, Τόψου, για έλα να το κάνεις κι εσύ, της είπε η Οφηλία, ξεστρώνοντας το κρεβάτι.

Με μεγάλη σοβαρότητα κι άνεση κινήσεων, η Τόψου επανέλαβε την άσκηση ικανοποιώντας απόλυτα την Οφηλία. Καθώς όμως κουνούσε τα χέρια της για να ισιώσει τα σεντόνια, μια άκρη της κορδέλας ξεφύτρωσε απ' το μανίκι της, κι η δεσποινίς Οφηλία την είδε.

– Τι είναι αυτό; φώναξε ορμώντας στη μικρή. Κακό, άτακτο παιδί! Έκλεψες την κορδέλα!

Η Τόψου, όμως, κοίταζε μ' απόλυτη αθωότητα την κορδέλα, κάνοντας την κατάπληκτη.

– Για κοίτα! έκανε. Η κορδέλα της κυρα-Οφηλίας. Μα πώς πιάστηκε στο μανίκι μου;

– Τόψου, παλιόπαιδο, μη μου λες ψέματα εμένα! Την έκλεψες την κορδέλα!

– Όχι, δεσποινίς, τ' ορκίζομαι! Ούτε που την είχα ξαναδεί μέχρι τούτη εδώ τη στιγμή!

– Τόψου, δεν ξέρεις πως είναι κακό να λες ψέματα;

– Εγώ δε λέω ποτέ μου ψέματα, κυρα-Οφηλία, της απάντησε με προσβεβλημένη την αρετή της η μικρή. Την αλήθεια και μόνο λέω.

– Τόψου, θα σε δείρω με το βούρδουλα αν συνεχίσεις να λες ψέματα έτσι.

– Κι όλη τη μέρα να με βουρδουλιάζετε, δεσποινίς, δεν έχω τίποτ' άλλο να πω, αποκρίθηκε η Τόψου αρχίζοντας να κλαψουρίζει. Ούτε που την είχα ξαναδεί... Κάπου θα πιάστηκε στο μανίκι μου... Θα την είχε αφήσει η κυρά μου στο κρεβάτι, κι αυτή μπερδεύτηκε στα σεντόνια κι από κει πιάστηκε στο μανίκι μου...

Η Οφηλία αγρίεψε τόσο πολύ ακούγοντας τέτοια ξεδιάντροπα ψέματα, που άρπαξε το παιδί και βάλθηκε να το ταρακουνάει.

– Μην το ξαναπείς αυτό! της φώναζε.

Με τα τραντάγματα, όμως, έπεσαν απ' το άλλο μανίκι τα γάντια.

– Ορίστε! φώναξε η Οφηλία. Επιμένεις ακόμα πως δεν τα έκλεψες όλα αυτά; (εικ.11)

— Ορίστε, φώναξε η Οφηλία. Επιμένεις ακόμα πως δεν τα έκλεψες όλα αυτά; (σ. 248)

Η Τόψου τότε ομολόγησε πως είχε κλέψει τα γάντια, μα συνέχισε ν' αρνείται την κλοπή της κορδέλας.

– Λοιπόν, Τόψου, της είπε τελικά η Οφηλία. Αν τα ομολογήσεις όλα, δε θα σε δείρω αυτή τη φορά.

Ύστερα από αυτή τη διαβεβαίωση, η Τόψου ομολόγησε τελικά την κλοπή, προσθέτοντας ένα σωρό διαμαρτυρίες και δηλώσεις πως δε θα το ξανακάνει και πως το μετάνιωσε.

– Για πες μου τώρα, συνέχισε η Οφηλία, είμαι σίγουρη πως πρέπει να έχεις πάρει κι άλλα πράγματα από την ώρα που μπήκες σ' αυτό το σπίτι. Χτες σε είχα αφήσει να τρέχεις ελεύθερη εδώ κι εκεί. Πες μου αν έχεις κλέψει τίποτ' άλλο, και δε θα σε μαστιγώσω.

– Αχ, δεσποινίς! Πήρα εκείνο το κόκκινο πράγμα που φοράει στο λαιμό της η δεσποινίς Εύα.

– Παλιόπαιδο... Τι άλλο;

– Πήρα και τα σκουλαρίκια της Ρόζας. Εκείνα τα κόκκινα.

– Πήγαινε φέρ' τα μου όλα εδώ. Αυτή τη στιγμή!

– Αχ, δεσποινίς, δεν μπορώ! Κάηκαν!

– Κάηκαν, λέει! Καλό κι αυτό! Πήγαινε φέρ' τα αμέσως, γιατί αλλιώς θα σε μαστιγώσω!

Η Τόψου όμως επέμεινε κλαψουρίζοντας και φωνάζοντας πως τα πράγματα είχαν καεί.

– Και γιατί τα έκαψες; τη ρώτησε μετά από πολλά η Οφηλία.

– Γιατί είμαι κακιά κι απαίσια! Ναι, είμαι... Μα δε φταίω εγώ. Έτσι είμαι.

Εκείνη τη στιγμή μπήκε στην κάμαρα η Εύα, φορώντας στο λαιμό της το περί ου ο λόγος κοραλλένιο κολιέ.

– Εύα, πού το βρήκες το κολιέ σου; τη ρώτησε η θεία της.

– Το φορούσα όλη μέρα, απάντησε η Εύα.

– Το φορούσες και χτες;

– Ναι. Και το αστείο είναι πως ξέχασα να το βγάλω και κοιμήθηκα μ' αυτό τη νύχτα.

Η Οφηλία τα είχε χάσει πια. Και τα έχασε ακόμα περισσότερο όταν εμφανίστηκε η Ρόζα μ' ένα καλάθι φρεσκοσιδερωμένα σεντόνια στο κεφάλι και τα κοραλλένια σκουλαρίκια της να κρέμονται απ' τα αυτιά της.

– Ε, πια δεν ξέρω τι να πω και τι να κάνω με τούτο το παιδί, είπε απελπισμένη η Οφηλία.

Τόπου, γιατί στην ευχή μου είπες πως τα είχες κλέψει αυτά τα πράγματα;

– Γιατί η δεσποινίς μου 'πε πως έπρεπε να μολογήσω. Κι εγώ δεν έβρισκα τι άλλο να μολογήσω, και μολόγησα αυτά, απάντησε η Τόπου τρίβοντας τα μάτια της.

– Μα εγώ δεν ήθελα να ομολογήσεις πράγματα που δεν έχεις κάνει. Αυτό είναι ένα ψέμα εξίσου κακό με το άλλο.

– Τι λέτε; Αλήθεια; απόρησε αθώα η Τόπου.

– Τούτο το διαβολόπαιδο δεν έχει ιδέα τι θα πει αλήθεια, μπήκε στη μέση η Ρόζα. Αν ήμουν εγώ ο αφέντης, θα τη μαστίγωνα μέχρι που να της τρέξει ποτάμι το αίμα! Μάλιστα! Θα της έδειχνα εγώ!

– Όχι, Ρόζα, όχι! της είπε αυστηρά τότε η Εύα. Δεν πρέπει να μιλάς έτσι. Δεν μπορώ ν' ακούω τέτοια πράγματα.

– Αχ, δεσποινίς Εύα, εσύ είσαι τόσο καλή, που δεν έχεις ιδέα πώς πρέπει να φέρεις στους νέγρους. Μόνο όταν τους χαρακιάζεις, μπορείς να συνεννοηθείς μαζί τους, σ' το λέω!

– Σιωπή, Ρόζα! την έκοψε η Εύα. Δε θέλω να ξανακούσω άλλη φορά τέτοια πράγματα! Και τα μάτια της πέταξαν σπίθες.

Η Ρόζα ζάρωσε μονομιάς.

– Η δεσποινίς Εύα έχει στα σίγουρα το αίμα των Σαιντ Κλερ στις φλέβες της, είτε φεύγοντας από το δωμάτιο. Όταν θέλει, μπορεί να μιλάει σαν τον μπαμπά της.

Η Εύα πάλι είχε σταθεί και κοίταζε την Τόπου. Τα δυο παιδιά, έτσι που στέκονταν το ένα απέναντι στο άλλο, έμοιαζαν να εκπροσωπούν τα δύο αντίθετα άκρα της κοινωνίας. Σαν τα είδωλα της ιστορίας κάθε φυλής. Το ένα, γέννημα αιώνων καλλιέργειας, εξουσίας, μόρφωσης, σωματικής και ηθικής υπεροχής· και το άλλο, γέννημα αιώνων καταπίεσης, υποταγής, αμορφωσίας, βασάνων και παραλυσίας!

Κάτι απ' όλα αυτά πρέπει να πέρασε απ' το μυαλουδάκι της Εύας, αόριστα βέβαια και θολά. Κι όταν η θεία της έπιασε να διεκτραγωδεί την κακιά κι άτακτη συμπεριφορά της Τόπου, η μικρή Εύα την κοίταξε πολύ στενοχωρημένη κι είπε πολύ γλυκά:

– Κακομοίρη Τόπου, γιατί πρέπει να κλέβεις; Τώρα πια θα σε φροντίζουμε πολύ καλά. Εγώ προτιμώ να σου δώσω οτιδήποτε δικό μου θέλεις, παρά να σ' αφήσω να το κλέψεις.

Αυτές ήταν οι πρώτες καλές κουβέντες που άκουγε στη ζωή της η μικρή μαύρη. Κι η γλύκα τους αντήχησε παράξενα στην άγρια ακατέργαστη καρδιά της, κάνοντας ένα δάκρυ να λαμπυρίσει στην άκρη των πανέξυπνων ματιών της. Αμέσως όμως ξαναγύρισε στο συνηθισμένο της γέλιο και στους μορφασμούς. Τ' αυτί που μόνο βρισιές είχε συνηθίσει ν' ακούει δεν καταλαβαίνει εύκολα τι θα πει καλοσύνη. Έτσι κι η Τόπου δεν πίστεψε αυτά που άκουγαν τ' αυτιά της.

Τι θα γινόταν όμως τελικά με την Τόψου; Η Οφηλία τα είχε πια χαμένα. Οι κανόνες της περι ανατροφής έδειχναν να μην μπορούν να εφαρμοστούν σ' αυτή. Για να κερδίσει λοιπόν λίγο χρόνο και για να το σκεφτεί το ζήτημα –κι ελπίζοντας, ίσως, πως κάποιες ηθικές αρχές μπορεί να κρύβονται στα σκοτεινά βάθη της ατίθασης ψυχής της– κλείδωσε την Τόψου σ' ένα σκοτεινό ντουλάπι, μέχρι να βάλει σε μια τάξη τις ιδέες της.

– Δε βλέπω πώς θα καταφέρω να φέρω σε λογαριασμό αυτό το παιδί χωρίς να το μαστιγώσω, πήγε κι είπε στο Σαιντ Κλερ.

– Μαστίγωσέ τη τότε, μέχρι να χαρεί η ψυχή σου. Σου δίνω απόλυτη εξουσία να κάνεις ό,τι θέλεις, της απάντησε εκείνος.

– Τα παιδιά το χρειάζονται πάντα το ξύλο, συνέχισε η Οφηλία. Δεν έχω ακούσει κανέναν ν' ανάθρεψε παιδιά χωρίς να τα δείρει.

– Α, ναι, βέβαια, είπε ο Σαιντ Κλερ. Κάνε ό,τι νομίζεις καλύτερο. Εγώ μια υπόδειξη έχω να κάνω μόνο: Έχω δει αυτό το παιδί να το μαστιγώνουν, να το ρίχνουν αναίσθητο, κοπανώντας το μ' ένα φτυάρι ή ό,τι άλλο έβρισκαν πρόχειρο, και άλλα πολλά. Εφόσον λοιπόν είναι συνηθισμένο σε τέτοιου είδους μεταχείριση, νομίζω πως τα δικά σου ξυλοφορτώματα θα πρέπει να είναι πολύ δυνατά για να μπορέσεις να της κάνεις κάποια εντύπωση.

– Πες μου τότε εσύ τι πρέπει να κάνω.

– Το ερώτημά σου είναι πολύ σοβαρό, και μακάρι να βρεις μόνη σου την απάντηση. Τι πρέπει να γίνει μ' ένα ανθρώπινο πλάσμα που μόνο στο βούρδουλα είναι μαθημένο ν' ακούει; Και στο τέλος ούτε και σ' αυτόν; Ξέρεις, αυτή η κατάσταση πραγμάτων είναι πολύ συνηθισμένη εδώ κάτω.

Έτσι έκλεισε η κουβέντα τους και σκεφτικοί και οι δυο χωρίστηκαν.

Πολύ σύντομα η Τόψου έγινε ένας από τους πιο δημοφιλείς χαρακτήρες της οικίας Σαιντ Κλερ. Το ταλέντο της για κάθε είδους αστεία, γκριμάτσες, μιμήσεις, χορό, τούμπες, τραγούδια, σφυρίγματα κι ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί κανείς έδειχνε ανεξάντλητο. Τις ώρες του παιχνιδιού έκανε όλα τα παιδιά του σπιτιού να τρέχουν ξοπίσω της με το στόμα ανοιχτό από θαυμασμό, συμπεριλαμβανομένης και της Εύας, που έδειχνε ενθουσιασμένη και καταγοητευμένη από τις διαβολιές της. Τόσο πολύ μάλιστα, που στο τέλος η Οφηλία ανησύχησε και ικέτεψε το Σαιντ Κλερ ν' απαγορέψει στην κόρη του να κάνει τόσο στενή παρέα με την Τόψου.

– Άφησέ το ήσυχο το παιδί! της απάντησε εκείνος. Η Τόψου θα της κάνει καλό.

– Μα δε φοβάσαι μήπως τη μάθει να κάνει σκανταλιές;

– Για τ' άλλα παιδιά το φοβάμαι αυτό. Για την Εύα, όμως, όχι. Απ' το δικό της το μυαλουδάκι το κακό γλιστράει και φεύγει όπως οι σταγόνες της βροχής από τα φύλλα.

– Μην είσαι τόσο σίγουρος, του είπε η Οφηλία. Εγώ δε θ' άφηνα το δικό μου παιδί να παίζει με

την Τόψου.

– Το δικό μου, όμως, εγώ τ' αφήνω, αποκρίθηκε ο Σαιντ Κλερ. Αν ήταν να γίνει κακομαθημένη η Εύα, θα είχε γίνει εδώ και χρόνια.

Οι ανώτεροι υπηρέτες στην αρχή τη σιχαίνονταν και την καταδίκάζαν την Τόψου. Σύντομα όμως άλλαξαν γνώμη. Γιατί, πριν περάσει πολύς καιρός, ανακάλυψαν πως όποιος φερόταν άσχημα στην Τόψου πάθαινε αμέσως κάποιο ατύχημα. Έχανε κάποιο ζευγάρι σκουλαρίκια ή κάποιο άλλο αγαπημένο στολίδι, καταστρεφόταν εντελώς κάποιο ωραίο του ρούχο, έπεφτε μέσα σε κάποιο κουβά γεμάτο καυτό νερό ή τον περιέλουζαν κάποια βρομόνερα, που έπεφταν ανεξήγητα σαν βροχή επάνω του ενώ φορούσε τα καλά του. Κανείς δεν αμφέβαλλε για το ποιος τα έκανε όλα αυτά, μα και κανείς δεν μπορούσε ν' αποδείξει τίποτα για την Τόψου. Κι έτσι, πολύ γρήγορα, όλο το προσωπικό του σπιτιού έμαθε να την αφήνει στην ησυχία της.

Αυτή πάλι μάθαινε με εκπληκτική ταχύτητα όσα της έδειχνε η δεσποινίς Οφηλία. Κι όποτε ήθελε, έκανε όλες τις δουλειές της μ' έναν τρόπο μοναδικό. Μόνο που δεν το ήθελε και πολύ συχνά. Αντίθετα, μεγαλοποιούσε, όποτε της δινόταν η ευκαιρία, τα ελαττώματά της. –Κι εσείς, παλιονέγροι, είσαστε αμαρτωλοί, κι οι λευκοί, κι εγώ περισσότερο απ' όλους! Το λέει η κυρα-Οφηλίτσα! Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο κακιά είμαι εγώ! Θαρρώ πως είμαι το πιο κακό και απαίσιο πλάσμα στον κόσμο!

Κι έδινε μια, έκανε τούμπα στον αέρα και βρισκόταν θρονιασμένη πάνω σε κάποιο κλαρί.

Τις Κυριακές η Οφηλία κατέβαλλε ιδιαίτερες προσπάθειες για να κάνει στην Τόψου κατήχηση. Κι όπως η μικρή είχε ασυνήθιστα δυνατό μνημονικό, η Οφηλία έπαιρνε θάρρος και συνέχιζε.

Μ' αυτά και μ' αυτά, συνεχιζόταν η εκπαίδευση της Τόψου για ένα δυο χρόνια. Κι η Οφηλία συνήθισε τον μπελά της, όπως συνηθίζει κανείς τους μόνιμους πονοκεφάλους και τις νευραλγίες.

Όσο για το Σαιντ Κλερ, αυτός διασκέδαζε με τη μικρή, όπως διασκεδάζει κανείς μ' έναν παπαγάλο ή μ' ένα γυμνασμένο σκυλί. Κι η Τόψου, όποτε είχε προβλήματα, έβρισκε καταφύγιο πίσω από την καρέκλα του, κι αυτός φρόντιζε πάντα να της εξασφαλίζει την ησυχία της. Ακόμα, της έδινε συχνά πενταρίτσες, που η Τόψου τις εξαργύρωνε σε ξηρούς καρπούς και ζαχαρωτά, που τα μοίραζε μ' απερίσκεπτη γενναιοδωρία σ' όλα τα παιδιά του σπιτιού. Γιατί, για να είμαστε δίκαιοι με την Τόψου, ήταν καλοπροαίρετη κι ανοιχτοχέρα· κι αγρίευε μονάχα για λόγους αυτοπροστασίας.

21 Κεντάκυ

Καιρός όμως τώρα είναι να ρίξουμε μια ματιά στην καλύβα του μπαρμπα-Θωμά και στους ανθρώπους που άφησε πίσω του φεύγοντας.

Ήταν αργά τ' απόγευμα, μεσοκαλόκαιρο, και οι πόρτες και τα παράθυρα του μεγάλου σαλονιού της οικίας Σέλμπυ έχασκαν ορθάνοιχτα, μήπως και έμπαινε μέσα κάποια πνοή αέρα. Ο κύριος Σέλμπυ καθόταν κάτω από μια μεγάλη πόρτα που έβγαζε στο χολ, το οποίο οδηγούσε στο μπαλκόνι, για να βρίσκεται έτσι σε κάποιο ρεύμα. Καθισμένος σε μια πολυθρόνα, με τα πόδια ανεβασμένα σε μια άλλη, απολάμβανε το πούρο του. Στην απέναντι πόρτα καθόταν η γυναίκα του, απασχολημένη με το ράψιμό της, κι έδειχνε να έχει κάτι στο μυαλό της και να γυρεύει ευκαιρία για να το εκφράσει.

Έτσι κάποια στιγμή είπε στον άντρα της:

– Το ξέρεις ότι η Χλόη πήρε γράμμα απ' το Θωμά;

– Αλήθεια; Θα έχει βρει κάποιο φίλο εκεί πέρα ο Θωμάς, και του γράφει τα γράμματά του. Τι κάνει;

– Τον αγόρασε μια πολύ καλή οικογένεια. Του φέρονται μ' αγάπη και δεν του βάζουν πολλές δουλειές να κάνει.

– Χαίρομαι πάρα πολύ, είτε μέσα από την καρδιά του ο κύριος Σέλμπυ. Υποθέτω πως θα του αρέσει ο Νότος του

Θωμά, κι ύστερα δε θα θέλει να ξανάρθει εδώ πέρα.

– Αντίθετα, του αποκρίθηκε η γυναίκα του, ρωτάει με μεγάλη αγωνία πότε θα μαζευτούν τα χρήματα για την εξαγορά του.

– Δεν ξέρω να σου πω, της απάντησε ο κύριος Σέλμπυ. Έτσι κι αρχίσουν να πηγαίνουν στραβά οι δουλειές, δε διορθώνονται με τίποτα. Δανείζομαι απ' τον άλφα για να πληρώσω το βήτα, ύστερα απ' το γάμα για να πληρώσω τον άλφα –και τα γραμμάτια πέφτουν βροχή μπροστά μου πριν προλάβω να καπνίσω ένα πούρο. Κι όλοι βιάζονται και πνίγονται για λεφτά.

– Αγαπητέ μου, εγώ έχω την εντύπωση πως κάτι μπορεί να γίνει για να στρώσουν κάπως τα πράγματα. Γιατί δεν πουλάμε όλα τ' άλογα και μια από τις φάρμες σου, κι έτσι να τους ξεπληρώσουμε όλους;

– Γελοία πράγματα, Έμιλυ! Είσαι η πιο σπουδαία γυναίκα στο Κεντάκυ, μα από επιχειρήσεις δεν καταλαβαίνεις γυρ. Ποτέ δεν είχαν επιχειρηματικό μυαλό οι γυναίκες και ποτέ δεν πρόκειται ν' αποκτήσουν.

– Μπορείς τουλάχιστον να μου δώσεις μια ιδέα για τις δουλειές σου. Έναν κατάλογο με όλα σου τα χρέη, για παράδειγμα, και μ' όλα όσα σου χρωστάνε, για να δούμε μήπως μπορέσω να

σε βοηθήσω να τα οικονομήσεις.

– Οχ, Έμιλυ, μη με πρήζεις! Δεν μπορώ να σου πω με ακρίβεια... Έχω μια γενική ιδέα για το πού πάνε τα πράγματα, μα οι υποθέσεις μου δεν είναι καμιά από κείνες τις πίτες που φτιάχνει η Χλόη, για να την κάνουμε στρογγυλή κι ωραία όπως τη θέλουμε. Δεν έχεις ιδέα από τέτοιες δουλειές, σ' το είπα.

Κι όπως δεν ήξερε κανέναν άλλο τρόπο για να επιβάλει τις απόψεις του, ο κύριος Σέλμπυ ύψωσε τη φωνή του για να κυριαρχήσει στη γυναίκα του με τον πιο βολικό κι άμεσο τρόπο.

Εκείνη αναστέναξε και σταμάτησε τη συζήτηση. Παρ' όλα όσα έλεγε ο άντρας της όμως, αυτή είχε ένα πολύ καθαρό, ενεργητικό και πρακτικό μυαλό κι ένα χαρακτήρα καλλιεργημένο και ανώτερο κατά πολύ από του άντρα της. Δεν ήταν λουπόν καθόλου γελοίο να παραδεχτεί κανείς πως ήταν ικανή να διευθύνει. Όμως ο άντρας της της το αρνιόταν, κι αυτή ήθελε τόσο να εκπληρώσει την υπόσχεση που είχε δώσει στη Χλόη και στο Θωμά!...

– Λες να μην υπάρχει κανένας τρόπος να μαζέψουμε αυτά τα χρήματα; ρώτησε. Η κακόμοιρη η θεία Χλόη το θέλει τόσο πολύ!

– Λυπάμαι γι' αυτό, μα ήταν λάθος που δόθηκε αυτή η υπόσχεση. Νομίζω πως το καλύτερο που έχεις να κάνεις είναι να το πεις ξεκάθαρα της Χλόης, για να το χωνέψει. Σ' ένα δυο χρόνια ο Θωμάς θα πάρει άλλη γυναίκα –και καλά θα κάνει να βρει κι αυτή κανέναν άλλο.

– Κύριε Σέλμπυ, εγώ διδάσκω τους ανθρώπους μου πως ο γάμος τους είναι εξίσου ιερός με το δικό μας. Ούτε να το σκέφτεσαι πως μπορεί να δώσω τέτοια συμβουλή στη Χλόη.

– Γυναίκα, είναι κρίμα που τους έχεις φορτώσει με μια ηθική που ξεπερνάει την κατάσταση και τις προοπτικές της ζωής τους. Εγώ σ' το έλεγα πάντα αυτό.

– Πρόκειται απλά για την ηθική της Βίβλου, κύριε Σέλμπυ ...

– Καλά, Έμιλυ, καλά, δε θα ανακατωθώ με τις θεολογικές σου απόψεις. Λέω απλά πως δεν ταιριάζουν σε ανθρώπους που βρίσκονται σ' αυτή την κατάσταση.

– Ναι, δεν ταιριάζουν. Και γι' αυτό σιχαίνομαι απ' το βάθος της καρδιάς μου όλο τούτο το σύστημα. Εγώ, αγαπητέ μου, δεν απαλλάσσω έτσι εύκολα τον εαυτό μου από τις υποσχέσεις που δίνω σ' αυτά τα ανήμπορα πλάσματα. Αν δεν μπορούν να βρεθούν μ' άλλο τρόπο τα χρήματα, θα αρχίσω να παραδίδω μαθήματα μουσικής. Ξέρω πως μπορώ να βρω αρκετούς μαθητές και να μαζέψω μόνη μου τα χρήματα.

– Θα εξευτελιστείς μέχρι αυτού του σημείου, Έμιλυ; Εγώ δεν μπορώ να δεχτώ ποτέ αυτό το πράγμα!

– Μεγαλύτερος εξευτελισμός είναι να καταπατήσω την υπόσχεση που έδωσα!

Τη συζήτησή τους τη διέκοψε εκείνη τη στιγμή η εμφάνιση της θείας Χλόης.

– Να σας απασχολήσω λίγο, κυρία; είπε.

– Τι είναι, Χλόη;

– Θα ήθελα να έρθει η κυρία να δει τούτα τα *λυρικά*... Η Χλόη νόμιζε πως μιλούσε καλλιεργημένα λέγοντας τα πουλερικά *λυρικά*. Κι όσο κι αν τη διόρθωναν οι νεότεροι, εκείνη συνέχιζε απτόητη.

Χαμογελώντας η κυρία Σέλμπυ βγήκε στη βεράντα κι είδε μια αρμαθιά κότες και πάπιες ριγμένες στο χώμα με δεμένα τα πόδια.

– Θέλει η κυρία να τα κάνω πίτα; τη ρώτησε η Χλόη.

– Κάν' τα όπως θέλεις, Χλόη.

Ήταν φανερό όμως πως δεν απασχολούσαν τα *λυρικά* το μυαλό της Χλόης. Και τελικά, μ' ένα κοφτό γελάκι που έδειχνε την αμηχανία της, είπε:

– Μα, καλέ κυρία, γιατί εσύ κι ο αφέντης σκοτιζόσαστε για τα λεφτά και δε χρησιμοποιείτε αυτό που έχετε;

– Δε σε καταλαβαίνω, Χλόη, είπε η κυρία Σέλμπυ, καταλαβαίνοντας όμως πολύ καλά πως η μαύρη είχε ακούσει όλη τη συζήτηση που είχε κάνει με τον άντρα της.

– Ναι, καλέ κυρία! γέλασε πάλι κοφτά η Χλόη. Άλλοι πάνε και νοικιάζουν τους νέγγρους τους και βγάζουν λεφτά απ' αυτούς. Δεν τους κρατάνε τεμπέληδες, να κάθονται κι ούτε το φαγητό τους να μην κερδίζουν.

– Και ποιον θα πρότεινες να νοικιάσουμε;

– Εγώ δεν προτείνω τίποτα, κυρία! Μόνο που, να, ο Σαμ μου είπε πως ένας *χαροπλάστης* –έτσι τους λένε αυτούς που κάνουν γλυκά κάτω στη Λούισβιλ– θέλει κάποιον που να ξέρει καλά από πίτες και γλυκά. Και λέει πως θα πληρώνει τέσσερα δολάρια τη βδομάδα, αν βρει κάποιον καλό.

– Και λοιπόν, Χλόη;

– Λοιπόν, κυρία, πιστεύω πως καιρός είναι ν' αναλάβει

κι η Σάλλυ μερικές ευθύνες στην κουζίνα. Τη δασκαλεύω αρκετό καιρό τώρα, κι έχει μάθει πολλά. Αν λοιπόν μ' αφήσει η κυρία να πάω, θα τα μαζέψω εγώ τα χρήματα. Τα γλυκά μου εμένα στέκονται δίπλα στου καλύτερου *χαροπλάστη*.

– Ζαχαροπλάστη, Χλόη.

– Είδες; Ποτέ μου δεν τα καταφέρνω μ' αυτές τις μπερδεμένες λέξεις!

– Μα θέλεις να παρατήσεις τα παιδιά σου;

– Τ' αγόρια είναι αρκετά μεγάλα για να πιάσουν δουλειά. Και το μωρό θα τ' αναλάβει η Σάλλυ. Είναι τόσο καλό, που δε θα την παιδέψει καθόλου.

– Η Λούισβιλ, όμως, είναι πολύ μακριά. (εικ.12)

– Και ποιος φοβάται; Μήπως, μάλιστα, είναι κάτω στο ποτάμι, κοντά στο γέρο μου;

– Είναι πολλά μίλια μακριά από κείνον, Χλόη.

Της Χλόης τότε της κόπηκε απότομα η φόρα.

– Τέλος πάντων, της είπε η κυρά της. Ο πηγεμός σου εκεί θα φέρει μια ώρα αρχύτερα κοντά σου το Θωμά. Ναι, Χλόη, μπορείς να πας. Και θα κρύβουμε και την τελευταία δεκάρα απ' τους μισθούς σου, για να εξαγοράσουμε τον άντρα σου.

Όπως μια λαμπρή ηλιαχτίδα κάνει ασημένια τα γκριζα σύννεφα, έτσι και το πρόσωπο της Χλόης έφεξε μονομιάς στο άκουσμα αυτών των λόγων.

– Μα πόσο καλή είναι η κυρά μου! Κι εγώ δε θα χρειάζομαι μήτε ρούχα, μήτε παπούτσια, μήτε τίποτα! Θα οικονομάω την κάθε δεκάρα! Πόσες βδομάδες έχει ένας χρόνος, κυρία;

– Πενήντα δύο.

– Τόσες πολλές; Και, από τέσσερα δολάρια καθεμιά, πόσο μας κάνει;

– Διακόσια οκτώ δολάρια.

– Ποπό! έκανε ευτυχισμένη κι έκπληκτη μαζί η Χλόη. Και, κυρία, πόσο θα χρειαστώ για να μαζέψω όλα τα χρήματα;

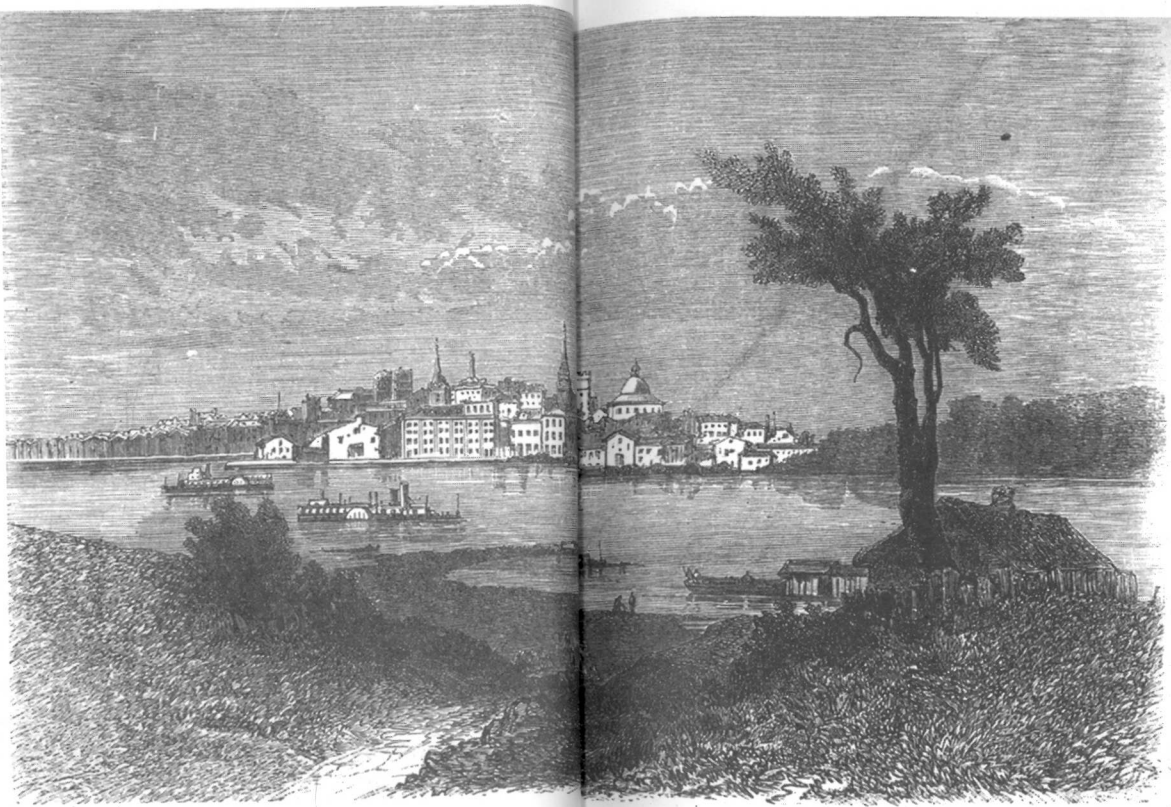
– Τέσσερα πέντε χρόνια, Χλόη. Μα κάτι θα προσθέσω κι εγώ.

– Ούτε που να τ' ακούσω θέλω πως θα καθίσει η κυρία να δίνει μαθήματα. Ο αφέντης έχει απόλυτο δίκιο! Μακάρι κανείς απ' την οικογένειά μας να μην το πάθει ποτέ αυτό, όσο εγώ θα έχω χέρια.

– Μη φοβάσαι, Χλόη, θα την υπερασπιστώ την τιμή της οικογένειας, της είπε χαμογελώντας η κυρία Σέλμπυ. Και πότε λες να φύγεις;

– Ε, ο Σαμ θα πάει στο ποτάμι με κάτι πουλαράκια, κι είπες πως μπορώ να πάω μαζί του. Μπορώ να μαζέψω λοιπόν τα πράγματά μου και με την άδεια της κυράς μου να φύγω με το Σαμ αύριο το πρωί, αρκεί να φτιάξει ένα πάσο η κυρία και να μου γράψει και μια στατική αποστολή.

– Θα φροντίσω και για το πάσο και για τη συστατική επιστολή, αν δεν έχει αντίρρηση ο κύριος Σέλμπυ. Πρέπει να μιλήσω μαζί του πρώτα.

Η Λούσβιλ, όμως, είναι πολύ μακριά. (σ. 261)

Κι η κυρία Σέλμπυ ανέβηκε επάνω, ενώ η θεία Χλόη τράβηξε ενθουσιασμένη στην καλύβα της να ετοιμαστεί. Κι εκεί την βρήκε ο Τζορτζ, που, σαν άκουσε τι θα γινόταν, ενθουσιάστηκε κι αυτός.

– Κυρ Τζορτζ, του είπε τότε η Χλόη, ξέρω πως τώρα θα καθίσεις σαν καλό παιδί που είσαι και θα του τα γράψεις όλα του γέρου μου. Έτσι;

– Και βέβαια! της απάντησε ο Τζορτζ. Πολύ θα χαρεί ο μπαρμπα-Θωμάς που θα πάρει νέα μας. Πάω στο σπίτι να βρω μελάνι και χαρτί. Θα του γράψω και για το καινούριο μας πουλαράκι, και για όλα!

– Βέβαια, κυρ Τζορτζ, βέβαια! Άντε εσύ, κι εγώ θα σου ετοιμάσω λίγο κοτοπουλάκι ή κάτι τέτοιο να φας. Δε θα σου 'τοιμάζει για πολύ ακόμα το φαγάκι σου η κακομοίρα η γριά θείτσα σου.

«Μάδησε το γρασίδι, κι ο ανθός μαράθηκε... »

Μέρα με την ημέρα, περνάει ο καιρός. Έτσι περνούσε και για το Θωμά και, μέχρι να το καταλάβει, είχαν φύγει δύο ακόμα χρόνια. Παρ' όλο που βρισκόταν μακριά απ' όλους κι απ' όλα που αγαπούσε, παρ' όλο που η ψυχή του συχνά αποθυμούσε εκείνα που είχε αφήσει πίσω στο Κεντάκυ, δυστυχισμένος δεν μπορεί να πει κανείς πως ήταν.

Γιατί είναι τόσο καλοκουρντισμένη η άρπα των ανθρώπινων συναισθημάτων, που, μόνο αν σπάσουν μονομιάς όλες της οι χορδές, χαλάει η αρμονία της.

Κι ο Θωμάς διάβαζε στο μοναδικό του βιβλίο για Κείνον, που είχε μάθει να είναι ευχαριστημένος σ' όποια κατάσταση κι αν βρισκόταν. Το δόγμα αυτό του φαινόταν καλό και λογικό, κι έτσι το ασπάστηκε μαζί μ' όλα τ' άλλα που είχε μάθει διαβάζοντας το ίδιο εκείνο βιβλίο, τη Βίβλο του.

Στο γράμμα που έστειλε σπίτι του απάντησε, όπως είπαμε, ο κύριος Τζορτζ, με τα καθαρά και στρογγυλά εφηβικά του γράμματα, τα οποία ο Θωμάς έλεγε πως μπορούσε να τα διαβάσει από μακριά.

Στο γράμμα του αυτό ο νεαρός εξιστορούσε το πώς η θεία Χλόη είχε πάει να δουλέψει σ' ένα ζαχαροπλάστη στη Λούισβιλ, και μάζευε ένα σωρό λεφτά, που έμπαιναν όλα στην άκρη, για να χρησιμέψουν για την εξαγορά του. Τ' αγόρια του, λέει, μεγάλωναν και πρόκοβαν και το μωρό τριγυρούσε ξένοιαστο στο σπίτι κάτω από τη φροντίδα της Σάλλυ.

Την καλύβα του προσωρινά την είχαν κλειδωμένη, μα ο Τζορτζ έγραφε κατεβατά ολόκληρα για τις προσθήκες και τα στολίδια που θα της έβαζαν όταν θα γύριζε ο Θωμάς.

Όσο κι αν ήταν ασύντακτο κι έξω από τους κανόνες της επιστολογραφίας το γράμμα, ο Θωμάς το βρήκε θεσπέσιο. Δεν κουραζόταν να το διαβάζει, και να το ξαναδιαβάζει, και μέχρι που έκανε και συμβούλιο με την Εύα για ν' αποφασίσουν μήπως θα έπρεπε να το κορνιζάρουν για να το κρεμάσει στο δωμάτιό του.

Όσο μεγάλωνε η Εύα τόσο μεγάλωνε κι η φίλια της με το Θωμά. Κι εκείνος τη λάτρευε σαν κάτι σχεδόν θείο. Όταν πήγαινε στην αγορά, της ψώνιζε τα πιο φρέσκα κι αρωματικά λουλούδια για να στολίζει το τραπέζι της, κι έβαζε πάντα στην τσέπη του το πιο ζουμερό ροδάκινο ή πορτοκάλι για να της το προσφέρει. Κι η μεγαλύτερη χαρά του ήταν να τη βλέπει να τον περιμένει στην εξώπορτα και να του φωνάζει από μακριά: –Ε, μπαρμπα-Θωμά, τι μου έφερες σήμερα;

Εκείνη πάλι του τ' ανταπέδιδε όλα αυτά διαβάζοντάς του αποσπάσματα από τη Βίβλο, με μια μουσικότητα και μ' ένα θαυμαστό ποιητικό πάθος, που ο Θωμάς δεν είχε ξανακούσει ποτέ του.

Στην περίοδο που βρισκόμαστε τώρα η οικογένεια Σαιντ Κλερ είχε μετακομίσει προσωρινά στη βίλα της στη λίμνη Πονσερτρέιν. Οι ζέστες του καλοκαιριού είχαν διώξει από την πνιγηρή κι ανθυγιεινή ατμόσφαιρα της πόλης όσους μπορούσαν να πάνε στις δροσερές όχθες της λίμνης, όπου έφταναν οι θαλάσσιες αύρες από τον κοντινό Κόλπο του Μεξικού.

Η βίλα του Σαιντ Κλερ ήταν χτισμένη στο στιλ των Ανατολικών Ινδιών, είχε γύρω ελαφρές βεράντες από μπαμπού κι όλες της οι μπαλκονόπορτες άνοιγαν σε κήπους και γήπεδα. Μπροστά στο σαλόνι υπήρχε ο μεγάλος κήπος, γεμάτος αρωματικά και διακοσμητικά φυτά και άνθη των τροπικών, που κατηφόριζε μέχρι τις όχθες της λίμνης, της οποίας τ' ασημογάλαζα νερά στραφτάλιζαν κάτω από τις ακτίνες του ήλιου. (εικ.13)

Τούτη την ώρα, ένα από κείνα τα ολόχρυσα ηλιοβασιλέματα που πυρπολούν τον ορίζοντα έκανε ουρανό και λίμνη να λάμπουν υπέροχα. Τα μικρά βαρκάκια με τ' άσπρα τους πανιά έμοιαζαν με πνεύματα που πετάνε σύρριζα στα νερά, ενώ χρυσαφένια τα πρώτα αστέρια τρεμόσβηναν στον ουρανό και καθρεφτίζονταν αχνά στη λίμνη.

Ο Θωμάς και η Εύα ήταν καθισμένοι σ' ένα μικρό πάγκο κάτω από ένα πλατύφυλλο δέντρο, στο κάτω μέρος του κήπου. Ήταν Κυριακή απόγευμα, κι η Εύα είχε ανοιχτή στην ποδιά της τη Βίβλο.

– Και είδον ως θάλασσαν υαλίνην μεμιγμένην πυρί, διάβαζε. Και σηκώνοντας το χέρι έδειξε στη λίμνη.

– Να τη, Θωμά.

– Ποια, δεσποινίς Εύα;

– Εκεί, δε βλέπεις; κι η παιδούλα έδειξε ξανά το ακίνητο νερό που αντανακλούσε σαν καθρέφτης τη χρυσαφένια λάμψη του ουρανού. Να η θάλασσα από πάγο, ανάκατη με φωτιά.

– Καλά τα λες, της απάντησε ο Θωμάς, κι έπιασε το τραγούδι:

*Αν είχα της αυγούλας τα φτερά,
θα πέταγα στη Γη τη Χαναάν
κι οι άγγελοι θα μου 'δειχναν το δρόμο,
στο σπίτι μου στη Νέα Ιερουσαλήμ.*

– Πού λες να είναι η Νέα Ιερουσαλήμ, Θωμά; τον ρώτησε η Εύα.

– Ω, πάνω στα σύννεφα, ψηλά.

– Τότε, θαρρώ πως τη βλέπω. Κοίταξε εκείνα τα σύννεφα

εκεί! Μοιάζουν σαν μεγάλες πύλες από μαργαριτάρια. Κι από πίσω τους, βλέπεις, όλα είναι χρυσαφιά. Αχ, Θωμά, πες μου το τραγούδι για τα λαμπρά πνεύματα.

Κι ο Θωμάς τής είπε έναν ύμνο των μεθοδιστών:

*Βλέπω τα πνεύματα εκεί πέρα,
μέσα στη δόξα τους λαμπρά.
Κατάλευκα ντυμένα όλα,
κρατάνε κλάδους φοινικιάς.*

Μπροστά στο σαλόνι υπήρχε ο μεγάλος κήπος, γεμάτος αρωματικά και διακοσμητικά φυτά και άνθη των τροπικών... (σ. 266)

– Μπαρμπα-Θωμά, εγώ τα έχω δει! του είπε, σαν τέλειωσε, η Εύα.

Το Θωμά δεν τον εξέπληξε καθόλου αυτό. Ακόμα και στον Παράδεισο πως είχε πάει αν του 'λεγε η Εύα, αυτός δε θα το έβρισκε απίθανο.

– Έρχονται πού και πού στον ύπνο μου αυτά τα πνεύματα, συνέχισε η παιδούλα, και με μάτια ονειροπόλα έπιασε κι αυτή να σιγοτραγουδάει:

*Κατάλευκα ντυμένα όλα,
κρατάνε κλάδους φοινικιάς.*

– Μπαρμπα-Θωμά, συνέχισε, εκεί πέρα θα πάω κι εγώ.

– Πού, δεσποινίς Εύα;

Η μικρή σηκώθηκε κι έδειξε με το χεράκι της τον ουρανό. Οι αναλαμπές του δειλινού άναψαν φωτιές στα χρυσαφένια μαλλιά και το ξαναμμένο πρόσωπό της και τα μάτια της έλαμψαν μ' ένα εξώκοσμο φως.

– Εκεί πέρα θα πάω, είπε. Στα πνεύματα τα λαμπρά. Πριν περάσει πολύς καιρός.

Η γεμάτη πίστη καρδιά του Θωμά πήδηξε ξαφνικά μέσα στα στήθη του. Και μονομιás ήρθε στο μυαλό του η σκέψη πού τόσο συχνά είχε κάνει μέσα στους τελευταίους έξι μήνες, καθώς πρόσεχε πως τα χεράκια της Εύας αδυνάτιζαν, η επιδερμίδα της γινόταν όλο και πιο διάφανη και η ανάσα της όλο και πιο λαχανιαστή· και πως δεν μπορούσε πια να τρέχει και να παίζει ώρες στον κήπο, όπως παλιά. Ο Θωμάς είχε ακούσει τη δεσποινίδα Οφηλία να μιλάει συχνά για ένα βήχα που δεν τον γιάτρευε κανένα γιατρικό. Να, ακόμα και τώρα τα μάγουλα και τα χεράκια της Εύας έκαιγαν απ' τον πυρετό. Κι ωστόσο, ο Θωμάς δεν είχε σκεφτεί ποτέ αυτό που υπονοούσαν τα λόγια της. Στ' αληθινά, η πανέμορφη Εύα έφευγε κιάλας μακριά. Μα εκείνοι που την αγαπούσαν δεν το καταλάβαιναν.

Τις σκέψεις του Θωμά τις διέκοψε η ανήσυχη φωνή της δεσποινίδας Οφηλίας:

– Εύα! Εύα, παιδί μου! Άρχισε να πέφτει η νυχτερινή υγρασία. Δεν κάνει να κάθεται άλλο εκεί!

Η Εύα κι ο Θωμάς σηκώθηκαν και πήγαν βιαστικά μέσα.

Η Οφηλία ήταν προχωρημένης ηλικίας και γι' αυτό κι έμπειρη στα γιατροπορέματα. Μπορούσε ν' αναγνωρίζει καλά λοιπόν τούτα τα πρώτα σημάδια της απαίσιας αρρώστιας, που θερίζει τόσα και τόσα όμορφα και ντελικάτα πλάσματα και βάζει ανεξίτηλη πάνω τους τη σφραγίδα του θανάτου: της φυματίωσης.

Είχε προσέξει η Οφηλία τον ξερό βήχα της μικρής, τα μάγουλά της που ξάναβαν κάθε μέρα όλο και πιο πολύ απ' τον πυρετό και τα μάτια της που γυάλιζαν.

Προσπάθησε να μεταδώσει τους φόβους της στο Σαιντ Κλερ, μα εκείνος της έλεγε να σωπάσει, με μια έκρηξη παράφορου θυμού, που δεν ήταν καθόλου του χαρακτήρα του.

– Άσε τις κλάψες, ξαδέρφη! Τα σιχαίνομαι αυτά τα κοσμάτα! της έλεγε κάθε φορά που η Οφηλία αναφερόταν σ' αυτό το ζήτημα. Απλά, το παιδί μεγαλώνει. Κι όσα παιδιά μεγαλώνουν τόσο γρήγορα όσο αυτή εξαντλούνται πάντα.

– Έχει όμως εκείνο το βήχα!

– Ανοησίες! Δεν είναι τίποτα. Κάποιο κρυωματάκι θα είναι.

– Έτσι πρωτοαρρώστησαν όμως κι η Ελίζα Τζέιν κι η Έλεν, κι η Μαρία Σάντερς.

– Παράτα με μ' αυτά τα παραμύθια που λένε οι νοσοκόμες. Εσείς οι πιο παλιές γίνεστε τόσο σοφές, που ούτε να βήξει ούτε να φταρνιστεί μπορεί ένα παιδί χωρίς εσείς να φέρετε την καταστροφή. Το παιδί θα πάει μια χαρά, αρκεί να μην τ' αφήνεις έξω στο νυχτερινό αέρα και να μην το παρακάνει με το παιχνίδι.

Αυτά έλεγε ο Σαιντ Κλερ. Γινόταν όμως όλο και πιο νευρικός, όλο και πιο ανήσυχος. Παρακολουθούσε αδιάκοπα την Εύα, λες κι ήθελε πραγματικά να βεβαιωθεί πως όλα αυτά δεν ήταν παρά μια στομαχική διαταραχή, απ' αυτές που τόσο συχνά παθαίνουν τα παιδιά. Έμενε όμως σχεδόν αδιάκοπα μαζί της, την έπαιρνε συνέχεια μαζί του βόλτες με την άμαξα κι έφερνε κάθε τρεις και λίγο μια καινούρια συνταγή για κάποιο δυναμωτικό. Όχι δηλαδή πως το έχει ανάγκη το παιδί, έλεγε, μα δε θα της κάνει και κακό. Στο μεταξύ η Εύα έδειχνε απορροφημένη με όλο της το είναι σε αγαθοεργίες και καλοσύνες. Ανέκαθεν ήταν γενναιοδωρη από ένστικτο, μα τώρα είχε αρχίσει να τη χαρακτηρίζει μια συγκινητική, γυναικεία φιλευσπλαχνία. Κι αυτό ήταν φανερό στους πάντες. Της άρεσε ακόμα να παίζει με την Τόψου και τα άλλα έγχρωμα παιδάκια, μα τώρα ήταν θεατής μάλλον, παρά σύντροφος των παιχνιδιών τους. Ξεκαρδιζόταν πάντα στα γέλια με τα καμώματα της Τόψου, κι ύστερα μια βαριά σκιά έπεφτε στο πρόσωπό της, τα μάτια της θόλωναν κι η σκέψη της ταξίδευε μακριά.

– Μαμά, είπε μια μέρα στη μητέρα της, γιατί δε μαθαίνουμε τους υπηρέτες μας να διαβάζουν;

– Τι ερώτηση κι αυτή! Δεν το κάνει κανείς ποτέ αυτό.

– Και γιατί;

– Γιατί δεν τους χρειάζεται να διαβάζουν. Το διάβασμα δεν τους βοηθάει να δουλεύουν καλύτερα –κι αυτοί δεν είναι φτιαγμένοι για τίποτ' άλλο.

– Θα 'πρεπε όμως να διαβάζουν τη Βίβλο, μαμά, να μαθαίνουν το θέλημα του Θεού.

– Όσα χρειάζεται να ξέρουν απ' τη Βίβλο μπορούν να τους τα διαβάζουν άλλοι.

– Εμένα, μαμά, μου φαίνεται πως η Βίβλος είναι για να τη διαβάζει ο καθένας μόνος του. Γιατί μπορεί να μην υπάρχει κοντά σου κανείς που να μπορεί να σ' τη διαβάσει όποια στιγμή τη χρειάζεσαι.

– Εύα, είσαι πολύ παράξενο παιδί, της είπε η μητέρα της.

– Η θεία Οφηλία έμαθε την Τόψου να διαβάζει, συνέχισε η Εύα.

– Και είδες πόσο καλό της έκανε αυτό... Η Τόψου είναι το χειρότερο πλάσμα που έχω δει.

– Να, είναι κι η κακομοίρα η Μάμμου! επέμεινε η μικρή. Τη λατρεύει τη Βίβλο, και θα 'θελε πάρα πολύ να μπορεί να τη διαβάζει. Τι θα κάνει όταν δε θα μπορώ πια να της τη διαβάζω εγώ;

– Έλα τώρα, Εύα! την έκοψε η μητέρα της. Είσαι παιδί, δεν ξέρεις απ' αυτά τα πράγματα. Κι η πολυλογία σου μου φέρνει πονοκέφαλο.

Η Μαρί είχε πάντα πονοκέφαλο όταν την ενοχλούσε κάποια συζήτηση.

Η Εύα σηκώθηκε κι έφυγε, μα από κείνη την ημέρα άρχισε να κάνει μαθήματα ανάγνωσης στη Μάμμου. Κι έλεγε πως πολύ θα ήθελε να είχε δικιά της λεφτά, ν' αγοράσει ένα κτήμα σε κάποια ελεύθερη πολιτεία, κι εκεί να στήσει ένα σχολείο για όλους τους ανθρώπους του Σαιντ Κλερ και να τους μάθει γραφή κι ανάγνωση.

23 Χένρικ

Εκείνο τον καιρό ήρθε να περάσει μια δυο μέρες με την οικογένεια ο αδερφός του Σαιντ Κλερ, ο Άλφρεντ, μαζί με το δωδεκάχρονο γιο του.

Σ' ολόκληρο το Νότο δεν υπήρχε πιο ωραία εικόνα απ' αυτά τα δίδυμα αδέρφια μαζί. Η φύση, αντί να τους κάνει να μοιάζουν σαν δυο σταγόνες νερό, τους είχε κάνει εντελώς αντίθετους σε όλα, και ταυτόχρονα τους είχε ενώσει μ' ένα μυστικό δεσμό ισχυρότερο απ' οποιονδήποτε άλλο.

Πιασμένοι από το μπράτσο, τριγύριζαν πάνω κάτω στα δρομάκια του κήπου, συζητώντας για τα πάντα· ο Αυγουστίνος με τα γαλανά του μάτια, τα χρυσά του μαλλιά και την αιθέρια μορφή κι ο Άλφρεντ ο μαυρομάτης με το αγέρωχο ρωμαϊκό προφίλ, τα γεροδεμένα μέλη και το αποφασιστικό ύφος. Κορόιδευαν πάντα ο ένας τις απόψεις του άλλου, κι όμως δεν αποχωρίζονταν στιγμή. Αυτές ακριβώς οι αντιθέσεις τους έδειχναν να τους ενώνουν πιο πολύ, σαν δυο αντίθετους πόλους ενός μαγνήτη.

Ο Χένρικ, ο μεγαλύτερος γιος του Άλφρεντ, ήταν ένα αρχοντόπαιδο, με μαύρα μάτια, πριγκιπικό παράστημα, ζωντάνια και νεύρο. Κι από την πρώτη στιγμή γοητεύτηκε από τις πνευματικές χάρες της ξαδέρφης του, της Ευαγγελινής.

Η Εύα είχε ένα κάτασπρο αλογάκι που τ' αγαπούσε πολύ. Ήταν ένα πόνι ήρεμο κι ευγενικό σαν την κυρά του. Αυτό λοιπόν το πόνι έφερνε τώρα στα σκαλοπάτια της πίσω βεράντας ο Θωμάς, και δίπλα του ερχόταν ένας νεαρός μιγάς, δεκατριών χρονών, που οδηγούσε από το χαλινάρι ένα μαύρο αραβικό άλογο, που μόλις είχαν φέρει από το εξωτερικό για το Χένρικ, πληρώνοντάς το ακριβά.

Ο Χένρικ περηφανευόταν πολύ για το νέο του απόκτημα. Κι όπως τώρα έπαιρνε το χαλινάρι απ' το χέρι του μικρού ιπποκόμου, κοίταξε τη ράχη του αλόγου και συνοφρυώθηκε.

– Ντόντο, παλιοτεμπέλη! φώναξε. Δεν το ξύστριες τ' αλόγό μου σήμερα!

– Το ξύστρισα, αφέντη, μα σκονίστηκε ξανά από μόνο του, απάντησε υποτακτικά ο μικρός.

– Κλείσε το στόμα σου, αλήτη! του φώναξε αγριεμένος ο Χένρικ, κι ύψωσε το μαστίγιό του. Πώς τολμάς και μου αντιμιλάς;

Ο ιπποκόμος ήταν ένας όμορφος νεαρός μιγάς, στο ίδιο ακριβώς ύψος με το Χένρικ, και τα κατσαρά του μαλλιά στόλιζαν ένα φαρδύ μέτωπο που του έδινε ένα ύφος όλο τόλμη. Ο τρόπος που τα μάγουλά του κοκκίνισαν μονομιάς έδειχνε πως είχε μπόλικο λευκό αίμα στις φλέβες του, που έκανε τα μάτια του να σπινθηροβολούν καθώς προσπαθούσε να μιλήσει πνιγμένος απ' το δίκιο του.

– Κύριε Χένρικ...

Ο Χένρικ όμως του κατέβασε μια στο πρόσωπο με το μαστίγιο της ιππασίας, κι ύστερα του

έστριψε το χέρι, τον ανάγκασε να γονατίσει και τον έδειρε μέχρι που του πιάστηκε η ανάσα.

– Ορίστε, αυθαδέστατο σκυλί! Θα μάθεις να μη μου αντιμιλάς; Πήγαινε πίσω τ' άλογο και καθάρισέ το κανονικά. Θα σε μάθω εγώ ποια είναι η θέση σου!

– Νεαρέ μου αφέντη, του είπε τότε ο Θωμάς, αυτό που ήθελε να σου πει είναι ότι το άλογο έπεσε χάμω κι έκανε τούμπες καθώς το έφερνε απ' το σταύλο. Έτσι λερώθηκε. Είναι όλο νεύρο, βλέπεις. Το ξύστρισμά του το είχα επιβλέψει εγώ προσωπικά.

– Εσύ να κρατάς το στόμα σου κλειστό όταν δε σου μιλάνε! του είπε ο Χενρικ, και κάνοντας μεταβολή ανέβηκε στη βεράντα όπου η Εύα στεκόταν και τον περίμενε ντυμένη με την ιπποτική της στολή.

– Αγαπητή μου εξαδέλφη, σου ζητώ συγγνώμη που αυτός ο βλάκας σε έκανε να περιμένεις, της είπε. Έλα να καθίσουμε λίγο εκεί, μέχρι να έρθει το άλογο... Μα τι σου συμβαίνει και κατσούφιασες;

– Πώς μπορείς να φέρεις τόσο σκληρά κι άσχημα στον κακόμοιρο τον Ντόντο; του είπε η Εύα.

– Σκληρά; Άσχημα; Τι θες να πεις, καλή μου Εύα;

– Δε θέλω να με αποκαλείς «καλή σου Εύα» όταν φέρεις έτσι!

– Αγαπητή μου εξαδέλφη, δεν τον ξέρεις τον Ντόντο. Μόνο έτσι μπορείς να τον κουμαντάρεις, τόσο ψεύτης κι εύκολος που είναι στις δικαιολογίες. Δεν πρέπει να τον αφήνεις ν' ανοίγει καν το στόμα του. Έτσι κάνει πάντα κι ο μπαμπάς.

– Ο μπαρμπα-Θωμάς όμως είπε πως ήταν ατύχημα. Κι αυτός λέει πάντα μόνο την αλήθεια.

– Τότε είναι πολύ σπάνιος νέγρος. Ο Ντόντο λέει ατέλειωτα ψέματα.

– Ο φόβος τον αναγκάζει να φέρεται έτσι.

– Μου φαίνεται πως θ' αρχίσω να ζηλεύω, Εύα, τόσο πολύ που τον συμπάθησες τον Ντόντο.

– Δεν του άξιζε να τον δείρεις.

– Δεν πάνε χαμένες αυτές που του έδωσα. Είναι αληθινός αντάρτης, σου λέω. Αφού όμως σ' ενοχλεί, δε θα τον ξαναδείρω μπροστά σου.

Αυτή η απάντηση δεν την ικανοποίησε την Εύα, μα είδε πως άδικα παιδευόταν να δώσει στον ξάδερφό της να καταλάβει τα αισθήματά της.

Σε λίγο εμφανίστηκε ξανά ο Ντόντο, φέρνοντας τ' άλογα.

– Αυτή τη φορά, Ντόντο, τα έκανες όλα πολύ καλά, του είπε ο νεαρός του αφέντης με πιο μαλακό τρόπο. Κράτησε τώρα τ' άλογο της δεσποινίδας Εύας, να την ανεβάσω στη σέλα.

Ο Ντόντο ήρθε και στάθηκε δίπλα στο πόνι της Εύας, μα το πρόσωπό του ήταν συννεφιασμένο και τα μάτια του κλαμένα.

Ο Χένρικ, που περηφανευόταν για τους ιπποτικούς του τρόπους, ανέβασε με μεγάλη άνεση την ωραία ξαδέρφη του στη σέλα και της έδωσε τα χαλινάρια.

Εκείνη όμως έγειρε προς τη μεριά του Ντόντο, που κρατούσε ως τότε τα χαλινάρια, και του είπε:

– Είσαι πολύ καλός, Ντόντο. Σ' ευχαριστώ.

Ο Ντόντο κοίταξε έκπληκτος το γλυκό προσωπάκι που είχε σκύψει από πάνω του και μονομιάς τα μάγουλά του κοκκίνισαν και τα μάτια του βούρκωσαν.

– Ντόντο, έλα εδώ, του φώναξε τότε επιτακτικά ο αφέντης του, κι αυτός έτρεξε και του κράτησε τ' άλογο για να καβαλήσει.

– Να μια πεντάρα για ν' αγοράσεις καραμέλες, του είπε ο Χένρικ, κι έφυγε καλπάζοντας ελαφρά πίσω από την Εύα.

Ο Ντόντο στάθηκε και τους κοίταξε καθώς απομακρύνονταν. Ο ένας τού είχε δώσει χρήματα. Η άλλη, όμως, του είχε δώσει κάτι που το είχε πολύ περισσότερο ανάγκη: έναν καλό λόγο. Είχαν περάσει μόνο μερικοί μήνες από τότε που αποχωρίστηκε τη μητέρα του. Τ' αφεντικά του τον είχαν αγοράσει από μια αποθήκη με σκλάβους, για να ταιριάζει με το ωραίο αλογάκι. Και τώρα τον εξημέρωναν όπως κι εκείνο.

Οι δυο αδερφοί Σαιντ Κλερ είχαν παρακολουθήσει όλη τη σκηνή από ένα άλλο σημείο του κήπου όπου βρίσκονταν.

Ο Αυγουστίνος είχε γίνει κατακόκκινος, μα το μόνο που είπε με τη γνωστή του σαρκαστική αδιαφορία ήταν:

– Αυτό είναι που λέμε δημοκρατική διαπαιδαγώγηση, Άλφρεντ;

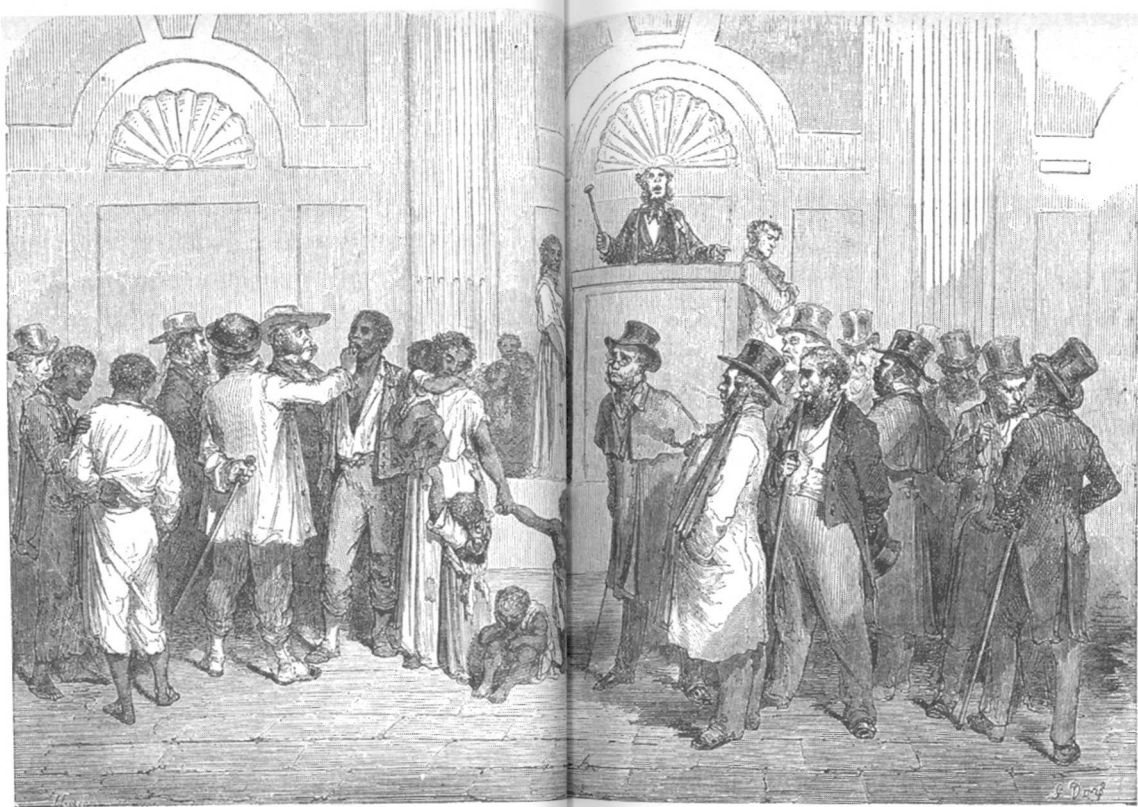
– Ο Χένρικ είναι σωστός διάβολος όταν του ανάβουν τα αίματα, του απάντησε αδιάφορα ο Άλφρεντ.

– Υποθέτω πως θα θεωρείς εποικοδομητική τη συμπεριφορά του, του είπε ξερά ο αδερφός του.

– Έτσι κι αλλιώς δεν μπορώ να κάνω τίποτα. Ο Χένρικ είναι αληθινή καταιγίδα. Η μητέρα του κι εγώ έχουμε παραιτηθεί πια. Κι εκείνος ο Ντόντο πάλι είναι σωστός διάβολος. Όσο ξύλο κι αν του δώσεις, δε μαθαίνει τίποτα.

– Ενώ ο Χένρικ σίγουρα θα του μάθει δέρνοντάς τον τη βασική ιδέα του δημοκρατικού πνεύματος, δηλαδή το ότι «όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι». Έτσι;

– Α, αυτές είναι ανοησίες του Τομ Τζέφερσον, παρμένες από τις γαλλικές συναισθηματικές

Τ' αφεντικά του τον είχαν αγοράσει από μία απο-
θήκη με σκλάβους. (σ. 277)

μπουρδολογίες! Είναι γελοίο να λέμε τέτοια πράγματα σήμερα.

– Ναι, είναι γελοίο, αποκρίθηκε σιβυλλικά ο Αυγουστίνος.

– Ασφαλώς. Γιατί όλοι μας βλέπουμε πεντακάθαρα πως δε γεννιούνται όλοι οι άνθρωποι ίσοι κι ελεύθεροι. Εγώ, προσωπικά, θεωρώ καθαρές ανοησίες τις μισές απ' αυτές τις κουβέντες περί δημοκρατίας. Ίσα δικαιώματα μεταξύ τους πρέπει να έχουν οι μορφωμένοι, οι ευφυείς, οι πλούσιοι, οι καλλιεργημένοι. Κι όχι οι αχρείοι κι οι απατεώνες.

– Αρκεί να μπορείς να τους πείσεις μ' όλα αυτά τους αχρείους. Το ξέρεις ότι στη Γαλλία πήραν τα πράγματα στα χέρια τους κάποια στιγμή;

– Ασφαλώς! Πρέπει να τους κρατάμε υποταγμένους συστηματικά και σταθερά, όπως ακριβώς κάνω εγώ, είτε ο Άλφρεντ, πατώντας δυνατά το χώμα σαν να συνέθλιβε κάποιον με το πόδι του.

– Έτσι όμως και ξεσηκωθούν, χαλάει ο κόσμος, του είπε ο Αυγουστίνος. Δες τι έγινε στον Άγιο Δομίνικο⁷...

– Τρίχες! είπε ο Άλφρεντ. Σε τούτη εδώ τη χώρα δε γίνονται τέτοια πράγματα! Πρέπει ν' αντισταθούμε με κάθε τρόπο σ' όλες αυτές τις κουβέντες που ακούγονται τώρα τελευταία για μόρφωση και ηθική εξύψωση των μαύρων. Η κατώτερη τάξη δεν πρέπει να μορφώνεται.

– Ξέχνα το αυτό, του απάντησε ο Αυγουστίνος. Θα μορφωθεί οπωσδήποτε· το μόνο που μας μένει εμάς να πούμε είναι το πώς. Για την ώρα το σύστημά μας εκπαιδεύει τους νέγρους στην κτηνωδία και στις βαρβαρότητες. Κόβουμε κάθε δεσμό τους με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τους κάνουμε τέρατα. Κι έτσι και πάρουν το πάνω χέρι, θα μας φερθούν ακριβώς σαν τέρατα.

– Ποτέ τους δε θα πάρουν το πάνω χέρι!

– Μάλιστα! σάρκασε ο Αυγουστίνος. Δώσε φόρα στον ατμό, κλείσε τη δικλίδα ασφαλείας, κάθισε πάνω της, και να δούμε τότε μέχρι πού θα σε τινάξει η έκρηξη!

– Μάλιστα, θα δούμε! αποκρίθηκε ο Άλφρεντ. Εγώ δε φοβάμαι να καθίσω πάνω στη δικλίδα ασφαλείας, αρκεί να είναι δυνατά τα καζάνια κι η μηχανή να δουλεύει καλά.

– Έτσι ακριβώς έλεγαν κι οι ευγενείς του Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Και σήμερα έτσι λένε η Αυστρία κι ο Πάπας Πίος ο Θ'⁸. Και κάποιο ωραίο πρωινό θα βρεθείτε όλοι σας να κάνετε παρέα στα σύννεφα, όταν τα καζάνια θα τιναχτούν στον αέρα.

– Θα γίνει το θέλημα του Θεού, του απάντησε γελώντας ο Άλφρεντ.

– Άκου να σου πω, αν υπάρχει κάτι που να μας αποκαλύπτεται με ισχύ θεϊκού νόμου σήμερα, αυτό είναι το ότι οι μάζες θα ξεσηκωθούν, κι η έσχατη τάξη θα γίνει πρώτη...

– Αυγουστίνε, αυτά τα λέτε εσείς οι δημοκρατικοί αερολόγοι! Γιατί δε βγαίνεις, αλήθεια, στο μπαλκόνι; Θα γινόσουν σπουδαίος ρήτορας! Τέλος πάντων, εγώ ελπίζω να έχω πεθάνει πολύ

πριν συμβεί αυτή η συντέλεια του κόσμου που προφητεύεις, κι έρθουν στην εξουσία οι λιγδιάρικες μάζες σου!

– Λιγδιάρικες ή όχι, εσένα θα σε κυβερνήσουν σαν έρθει η ώρα τους, του αποκρίθηκε ο αδερφός του. Και ως κυβερνήτες θα είναι όπως ακριβώς τους έμαθες εσύ. Η γαλλική αριστοκρατία ήθελε να κρατάει ξεβράκωτο το λαό, κι αυτοί οι ξεβράκωτοι τους έδωσαν και κατάλαβαν όταν κατέλαβαν την εξουσία. Κι ο λαός της Αϊτής⁹...

– Έλα τώρα, Αυγουστίνε! Αρκετά πια μ' αυτό το φρικαλέο και σιχαμερό λαό της Αϊτής! Οι Αϊτινοί δεν είναι Αγγλοσάξονες. Αν ήταν, η ιστορία θα είχε εξελιχτεί εντελώς διαφορετικά. Η αγγλοσαξονική είναι η κυρίαρχη φυλή του κόσμου – *κι έτσι πρόκειται να μείνει!*

– Τότε να μην ξεχνάς ότι τώρα πια οι σκλάβοι μας έχουν μπόλικο αγγλοσαξονικό αίμα στις φλέβες τους. Σε πολλούς απ' αυτούς έχει μείνει ελάχιστο αφρικάνικο αίμα· τόσο που ίσα ίσα να δίνει μια τροπική θέρμη στο ψυχρό υπολογιστικό μας πνεύμα και στην προνοητικότητά μας. Αν έρθει ποτέ η ώρα της Αϊτής κι εδώ, το αγγλοσαξονικό αίμα είναι εκείνο που θα μπει μπροστά. Όλοι αυτοί οι γιοι λευκών πατεράδων, μ' όλα τα αλαζονικά αισθήματά μας να καίνε στις φλέβες τους, δε θα καθίσουν αιώνια να πουλιούνται και ν' αγοράζονται. Θα ξεσηκωθούν και θα παρασύρουν μαζί τους και τη ράτσα των μανάδων τους.

– Ανοησίες!...

– Αγόρια με την εκπαίδευση του Χένρικ σου πάντως είναι ό,τι πρέπει για να περιφρουρούν την ανωτερότητα της φυλής. Ξεχνάς την παροιμία που λέει πως αυτός που δεν μπορεί να κυβερνήσει τον εαυτό του δεν μπορεί να κυβερνήσει άλλους;

– Η αλήθεια είναι πως έχω προβλήματα με το Χένρικ, αποκρίθηκε συλλογισμένος ο Άλφρεντ. Το σύστημά μας, βλέπεις, παραείναι φιλελεύθερο, δε σφίγγει τα λουριά. Κι ο Χένρικ, παρ' όλο που είναι καλόκαρδος και μεγαλόψυχος, σκάει σαν αληθινό βαρελότο με το παραμικρό. Θαρρώ πως πρέπει να τον στείλω στο Βορρά για να σπουδάσει. Εκεί η πειθαρχία είναι περισσότερο της μόδας απ' τη μια, κι απ' την άλλη θα συναναστρέφεται με ίσους του κι όχι με υποτελείς του.

– Μια που η εκπαίδευση των παιδιών είναι βασική απασχόληση της ανθρώπινης φυλής, πιστεύω πως θα 'πρεπε να σκεφτούμε σοβαρά γιατί το σύστημά μας δε δουλεύει καλά εδώ πέρα.

– Αυγουστίνε, τα έχουμε πει πεντακόσιες χιλιάδες φορές αυτά. Δε βγαίνει τίποτα με το να τα συζητάμε κι άλλο... Είσαι για ένα τάβλι;

Σε δυο λεπτά τ' αδέρφια κάθονταν στη βεράντα με το τάβλι ανάμεσά τους.

– Παίζεις πρώτος, είπε ο Άλφρεντ, και έτσι για αρκετή ώρα δε σήκωσαν τα κεφάλια τους απ' το παιχνίδι, μέχρι που ακούστηκαν σπλές αλόγων να πλησιάζουν.

– Έρχονται τα παιδιά; είπε ο Αυγουστίνος και σηκώθηκε. Για δεξ τα, Αλφ! Έχεις ξαναδεί τόσο ωραίο θέαμα;

Και πραγματικά, το θέαμα ήταν πανέμορφο. Ο Χένρικ, με το τολμηρό του ύφος, το ψηλό μέτωπο, τα μαύρα του μαλλιά ν' ανεμίζουν και τα μάγουλά του ξαναμμένα, γελούσε κεφάλτα, γερμένος προς τη μεριά της ξαδέρφης του. Εκείνη, πάλι, ντυμένη σαν αμαζόνα, με μπλε φόρεμα και ασορτί καπέλο, είχε πάρει χρώμα από την ιππασία, πράγμα που αναδείκνυε ακόμα περισσότερο την επιδερμίδα της και τα χρυσά της μαλλιά.

– Θεέ μου, τι ομορφιά! είπε κι ο Άλφρεντ. Αυγουστίνε, η κόρη σου έχει να κάψει πολλές καρδιές!

– Ναι... Κι ένας Θεός ξέρει πόσο το φοβάμαι αυτό! αποκρίθηκε ο Αυγουστίνος όλο πίκρα, καθώς έτρεχε να κατεβάσει την Εύα από τ' άλογό της.

– Μήπως κουράστηκες, αγαπούλα μου; τη ρώτησε παίρνοντάς τη στην αγκαλιά του.

– Όχι, μπαμπά, αποκρίθηκε η μικρή, μα η κοφτή λαχανιαστή της ανάσα τον ανησύχησε πολύ.

– Μα γιατί καλπάζεις έτσι, καλή μου; Το ξέρεις πως σου κάνει κακό.

– Ένωθα τόσο καλά, μπαμπά, μ' άρεσε τόσο πολύ, που το ξέχασα.

Ο Σαιντ Κλερ την ανέβασε αγκαλιά στο σαλόνι και την ξάπλωσε στον καναπέ.

– Χένρικ, να την προσέχεις την Εύα, είπε στον ανιψιό του. Δεν κάνει να τρέχει πολύ.

– Θα την αναλάβω εγώ, απάντησε σοβαρά ο νεαρός, που κάθισε δίπλα στην Εύα και της έπιασε το χέρι.

Σύντομα η Εύα ήταν πολύ καλύτερα. Ο πατέρας κι ο θείος της ξανάπιασαν το παιχνίδι τους και τα δυο παιδιά έμειναν μονάχα να τα πουν με την ησυχία τους.

Κακά προμηνύματα

Δύο μέρες αργότερα οι αδερφοί Σαιντ Κλερ χωρίστηκαν. Κι η Εύα, που η συναναστροφή με τον ξάδερφό της την είχε κάνει να ξεπεράσει τα όρια της αντοχής της, χειροτέρεψε ραγδαία. Ο πατέρας της δέχτηκε επιτέλους να καλέσει γιατρό, αφού πια ήταν αναγκασμένος να παραδεχτεί την αλήθεια.

Η Μαρί Σαιντ Κλερ δεν είχε πάρει είδηση πως η υγεία και η δύναμη του παιδιού της κατέρρευε σιγά σιγά. Ήταν απορροφημένη να μελετάει μια δυο καινούριες μορφές αρρώστιας, θύμα των οποίων πίστευε ότι είχε πέσει. Πρώτη και κύρια πεποίθηση της Μαρί, βλέπετε, ήταν πως κανείς, μα κανείς, δεν μπορούσε να υποφέρει όπως εκείνη. Κι έτσι απέρριπτε χωρίς συζήτηση το ενδεχόμενο πως μπορούσε και κάποιος άλλος να είναι άρρωστος.

Η Οφηλία είχε προσπαθήσει επανειλημμένα να της ξυπνήσει τα μητρικά της αισθήματα και να την κάνει να ανησυχήσει για την Εύα. Αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

– Δε βλέπω να έχει τίποτα το παιδί, της απαντούσε. Τρέχει συνέχεια ένα γύρο και παίζει.

– Βήχει όμως συνέχεια.

– Σ' εμένα μιλάς για βήχα; Σ' εμένα που βήχω όλη μου τη ζωή; Όταν είχα την ηλικία της Εύας, όλοι νόμιζαν πως

έχω φυματίωση. Κάθε νύχτα ξαγρυπνούσε δίπλα μου η Μάμμου. Ο βήχας της Εύας δεν είναι τίποτα.

– Έχει εξασθενήσει, όμως, και βαριανασαίνει μόνιμα.

– Λόγια! Χρόνια και χρόνια είμαι έτσι εγώ. Νευρικό είναι, δεν είναι τίποτα.

– Τα βράδια, όμως, ιδρώνει πολύ στον ύπνο της.

– Κι εγώ ιδρώνω κάθε βράδυ, δέκα χρόνια τώρα. Τα νυχτικά μου στύβονται απ' τον ιδρώτα. Και τα σεντόνια η Μάμμου τα κρεμάει το πρωί να στεγνώσουν. Δεν ιδρώνει έτσι η Εύα, βέβαια!

Η Οφηλία δεν της ξαναμίλησε για ένα διάστημα. Τώρα όμως που η Εύα ήταν πια οφθαλμοφανώς εξαντλημένη και ήρθε ο γιατρός να τη δει, η Μαρί άλλαξε ξαφνικά στάση.

Το ήξερε αυτή, είπε, το ένιωθε ανέκαθεν πως ήταν της μοίρας της γραμμένο να είναι η πιο δυστυχισμένη απ' όλες τις μανάδες. Απ' τη μια να είναι τόσο χάλια η υγεία της κι απ' την άλλη να βλέπει το μοναχοπαιδί της, τ' αγαπημένο της, να κατεβαίνει μπροστά στα μάτια της στον τάφο! Και δώστου να ξεσηκώνει τη Μάμμου τις νύχτες και να γκρινιάζει αδιάκοπα όλη μέρα και να παραπονιέται εξαιτίας τούτης της καινούριας συμφοράς.

Η κακόμοιρη η Εύα άκουσε μερικά απ' αυτά τα πράγματα, και κόντεψαν να της βγουν τα ματάκια της απ' το κλάμα απ' τη λύπη της για τη μαμά της, που στενοχωριόταν εξαιτίας της.

Ύστερα από μια δυο βδομάδες η κατάσταση της υγείας του παιδιού βελτιώθηκε πάρα πολύ. Ήταν ένα από κείνα τα απατηλά πισωγυρίσματα με τα οποία η ανίατη αρρώστια σε ξεγελάει ακόμα και στο χείλος του τάφου. Τα βήματα της Εύας ακούστηκαν ξανά στον κήπο και στα μπαλκόνια, μαζί και το γέλιο και τα παιχνίδια της. Κι ο πατέρας της, θεληματικά ξεγελασμένος, δήλωνε πως σε λίγο θα ήταν πάλι μια χαρά! Μόνο ο γιατρός κι η Οφηλία δεν ενθαρρύνονταν απ' αυτή την ανάπαυλα. Και, βέβαια, η ίδια η Εύα. Γιατί στη μικρή της καρδούλα κάτι έλεγε καθαρά και ήρεμα πως ο καιρός της σε τούτη τη γη ήταν λίγος. Αλήθεια, τι της δίνει τάχα αυτή τη βεβαιότητα; Η φυσική φθορά του οργανισμού ή μήπως η αθανασία της ψυχής που πλησιάζει; Ό,τι κι αν είναι, η καρδιά της Εύας είχε αποκτήσει πια μια γλυκιά και προφητική βεβαιότητα πως σύντομα θα βρισκόταν στους ουρανούς. Και το μόνο που την παίδευε ήταν η στενοχώρια που θα τραβούσαν όλοι εκείνοι που την αγαπούσαν τόσο πολύ.

– Μπαρμπα-Θωμά, είπε μια μέρα στο φίλο της την ώρα που του διάβαζε, τώρα καταλαβαίνω γιατί ο Ιησούς ήθελε να πεθάνει για μας.

– Γιατί, δεσποινίς Εύα;

– Γιατί έτσι νιώθω κι εγώ τώρα.

– Δε σε καταλαβαίνω, δεσποινίς Εύα.

– Δεν μπορώ να σ' το εξηγήσω... Μα, σαν είδα όλα εκείνα τα δύστυχα πλάσματα στο πλοίο, τότε που ήσουν κι εσύ, κι έμαθα πως άλλα είχαν χάσει τις μαμάδες τους, άλλα τους άντρες τους ή τα παιδάκια τους... Κι όταν, ύστερα, έμαθα για την κακομοίρα την Πρου –αχ, τι φριχτό πράγμα ήταν κι αυτό!– άρχισα να νιώθω πως θα πέθαινα ευχαρίστως για το χατίρι όλων αυτών.

Ο Θωμάς κοίταξε με δέος το παιδί. Κι όταν η Εύα σηκώθηκε κι έφυγε επειδή τη φώναξε ο πατέρας της, το βλέμμα του γέμισε δάκρυα καθώς την κοίταζε ν' απομακρύνεται. Δάκρυα που, όσο κι αν τα σκούπιζε, δε σταματούσαν να τρέχουν.

– Δε θα μπορέσουμε με τίποτα να την κρατήσουμε εδώ τη δεσποινίδα Εύα, είτε ύστερα από λίγο στη Μάμμου. Έχει το σημάδι του Κυρίου στο μέτωπό της.

– Αχ, ναι, ναι, έκανε η Μάμμου υψώνοντας τα χέρια της στον ουρανό. Πάντα το έλεγα εγώ αυτό. Είχε κάτι στο βλέμμα της που μου 'λεγε πως δε θα 'μενε για πολύ καιρό μαζί μας. Το είχα πει πολλές φορές στην κυρά... Αχ, το κακόμοιρο, το ευλογημένο το προβατάκι μας!

Ήταν αργά τ' απόγευμα όταν η Εύα ανέβαινε στη βεράντα όπου την είχε φωνάξει ο πατέρας της. Ο ήλιος που βρισκόταν πίσω της σχημάτιζε ένα φωτοστέφανο γύρω απ' το κορμάκι της έτσι όπως ερχόταν με το λευκό της φόρεμα, τα χρυσά της μαλλιά και τα μάτια της να λάμπουν αφύσικα πάνω από τα ξαναμμένα απ' τον πυρετό μάγουλά της.

Ο Σαιντ Κλερ την είχε φωνάξει για να της δείξει ένα αγαματάκι που της είχε αγοράσει. Η εμφάνισή της, όμως, τον έκανε να νιώσει μια οδυνηρή μαχαιριά στο στήθος. Υπήρχε μια ομορφιά τόσο έντονη μα και τόσο εύθραυστη μπροστά του, που δεν άντεχε να την κοιτάζει. Κι, απότομα, την έσφιξε στην αγκαλιά του, ξεχνώντας τι ήθελε να της πει.

– Εύα, αγάπη μου, είσαι καλύτερα αυτές τις μέρες, ε;

– Μπαμπά, του αποκρίθηκε εκείνη με σταθερή φωνή, υπάρχουν κάτι πράγματα που θέλω από καιρό να σου πω. Θα σ' τα πω λοιπόν τώρα, πριν εξασθενίσω κι άλλο.

Και σκαρφάλωσε στα γόνατά του. Εκείνος την έσφιξε τρέμοντας πάνω του, κι η κοπελίτσα άρχισε να μιλάει:

– Μπαμπά, δε βγαίνει τίποτα με το να τα κρατάω άλλο μέσα μου: Έρχεται η ώρα που θα σας αφήσω. Φεύγω και δε θα ξαναγυρίσω πια... Η φωνή της κόπηκε από ένα λυγμό, μα ο Σαιντ Κλερ προσπάθησε να τη διασκεδάσει.

– Έλα τώρα, μικρή μου Εύα! Είσαι ταραγμένη κι έχεις κακή διάθεση. Μην κάνεις τέτοιες κακές σκέψεις. Να, κοίταξε, σου έχω αγοράσει ένα αγαλματάκι.

– Όχι, μπαμπά, τον έκοψε η κόρη του σπρώχνοντας μαλακά πέρα το δώρο του. Μην ξεγελάς τον εαυτό σου. Το ξέρω πολύ καλά πως δεν πρόκειται να συνέλθω, μα, αντίθετα, θα φύγω πριν περάσει πολύς καιρός. Ούτε ταραγμένη είμαι, ούτε κακή διάθεση έχω. Κι αν δεν υπήρχατε εσύ κι οι φίλοι μου, θα ήμουν απόλυτα ευτυχισμένη. Το θέλω πολύ να φύγω!

– Μα γιατί, καλό μου παιδί; Τι είναι αυτό που γέμισε με τόση θλίψη την ψυχούλα σου; Σου έχουμε προσφέρει τα πάντα για να σε κάνουμε ευτυχισμένη.

– Εγώ όμως προτιμώ να βρίσκομαι στον ουρανό. Αν και θα ήθελα να ζήσω για το χατίρι των φίλων μου. Υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα εδώ πέρα που μου φαίνονται απαίσια και με στενοχωρούν πολύ. Η καρδιά μου όμως πονάει περισσότερο που θ' αφήσω εσένα!

– Τι είναι αυτά που σου φαίνονται απαίσια και σε στενοχωρούν, Εύα;

– Ω, διάφορα πράγματα που συμβαίνουν καθημερινά. Στενοχωριέμαι για τους κακόμοιρους τους ανθρώπους μας. Μ' αγαπούν πάρα πολύ, κι είναι όλοι τους καλοί κι ευγενικοί μαζί μου. Αχ, μπαμπά, πόσο θα ήθελα να ήταν ελεύθεροι!

– Γιατί, Εύα μου; Πιστεύεις πως δεν περνάνε καλά τώρα;

– Ναι, μα, αν πάθεις κάτι εσύ, τι θ' απογίνουν; Υπάρχουν πολύ λίγοι άνθρωποι σαν εσένα. Ούτε ο θεός Άλφρεντ σου μοιάζει ούτε η μαμά. Για θυμήσου κι αυτούς που είχαν την κακόμοιρη την Πρου! Είδες τι φριχτά πράγματα μπορούν να κάνουν οι άνθρωποι; κι η Εύα ρίγησε στην αγκαλιά του μπαμπά της.

– Καλό μου παιδί, είσαι πολύ ευαίσθητο, της είπε εκείνος. Λυπάμαι που σ' άφηνα ν' ακούς τέτοιες ιστορίες.

– Μα αυτό ακριβώς είναι που μ' ενοχλεί, μπαμπά. Εσύ θέλεις να ζω πάντα ευτυχισμένη, να μην υποφέρω, να μην πονάω ποτέ, ούτε καν θλιβερές ιστορίες ν' ακούω, όταν γύρω μας άλλοι άνθρωποι μόνο πόνο και βάσανα γνωρίζουν σ' όλη τους τη ζωή. Εμένα αυτό μου φαίνεται εγωιστικό. Πρέπει να τα μαθαίνω αυτά τα πράγματα, να τα συναισθάνομαι! Όλα αυτά

βυθίζονται πολύ βαθιά στην ψυχή μου. Τα έχω σκεφτεί και ξανασκεφτεί. Μπαμπά, δεν υπάρχει τρόπος να ελευθερωθούν όλοι οι σκλάβοι;

– Να μια δύσκολη ερώτηση, καλή μου. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το σημερινό σύστημα είναι πολύ κακό. Σ' αυτό συμφωνούν πάρα πολλοί άνθρωποι. Εύχομαι απ' την καρδιά μου να μην υπήρχε σκλάβος στη χώρα μας. Όμως, δεν ξέρω πώς μπορεί να γίνει αυτό!

– Μπαμπά, είσαι τόσο καλός άνθρωπος, τόσο ευγενικός και μεγαλόψυχος! Εσύ που έχεις έναν τόσο ωραίο τρόπο να μιλάς, δε θα μπορούσες να γυρίσεις όλη τη χώρα και να προσπαθήσεις να πείσεις τον κόσμο να κάνει το σωστό; Όταν θα έχω πεθάνει, να με θυμηθείς, μπαμπά, και να το κάνεις για το χατίρι μου. Εγώ πάντως έτσι θα έκανα.

– Αχ, παιδί μου, μη μιλάς έτσι! είπε παράφορα ο Σαιντ Κλερ. Δεν έχω άλλον από σένα σε τούτη τη γη!

– Κι η κακόμοιρη η Πρου μόνο το παιδί της είχε. Κι όμως αναγκάστηκε να το ακούει να κλαίει και να μην μπορεί να κάνει τίποτα για να το βοηθήσει. Μπαμπά, αυτοί οι φτωχοί αγαπάνε τα παιδιά τους όσο ακριβώς αγαπάς κι εσύ εμένα. Αχ, κάνε κάτι γι' αυτούς! Να, η κακόμοιρη η Μάμμου· ξέρεις πόσο αγαπάει τα παιδιά της; Την έχω δει να κλαίει όταν μιλάει γι' αυτά. Κι ο Θωμάς τ' αγαπάει πολύ τα παιδιά του. Κι είναι τρομερό, μπαμπά, που συμβαίνουν συνέχεια αυτά τα πράγματα!

– Έλα τώρα, αγάπη μου, έλα, προσπάθησε να την ηρεμήσει ο πατέρας της. Δε θέλω να μου κουράζεσαι και να μιλάς για θανάτους. Κι εγώ θα κάνω ό,τι μου ζητήσεις.

– Θέλω να μου υποσχεθείς πως ο Θωμάς θ' αποκτήσει την ελευθερία του μόλις εγώ... Σταμάτησε, δίστασε λίγο και πρόσθεσε: Μόλις φύγω.

– Ναι, καλή μου... Θα κάνω τα πάντα... Ό,τι μου ζητήσεις.

– Καλέ μου μπαμπά, είπε η παιδούλα, ακουμπώντας το μάγουλό της, που έκαιγε, στο μάγουλο του πατέρα της, πόσο θα ήθελα να φεύγαμε μαζί!

– Πού να πάμε, καλή μου;

– Στο σπίτι του Σωτήρα μας. Είναι τόσο γλυκά κι ειρηνικά εκεί πέρα, τόσο γεμάτα αγάπη! Η Εύα μιλούσε λες κι επρόκειτο για ένα μέρος που το ήξερε καλά, που το είχε επισκεφτεί επανειλημμένα. Δε θες να πας κι εσύ εκεί, μπαμπά;

Ο Σαιντ Κλερ την έσφιξε πάνω του, μα δεν απάντησε.

– Θα έρθεις να με βρεις; συνέχισε η Εύα απόλυτα σίγουρη γι' αυτό που έλεγε. Θα έρθω εγώ να σε πάρω. Δε θα σε ξεχάσω.

Οι σκιές του δειλινού πύκνωναν όλο και πιο πολύ, κι ο Σαιντ Κλερ έσφιγγε πάντα σιωπηλός το εύθραυστο κορμάκι στο στήθος του. Τα μελαγχολικά μάτια της Εύας δεν φαινόταν πια, μα η φωνή της έφτανε αγγελική στ' αυτιά του και, σαν μέσα σ' όραμα, πέρασε από μπροστά του όλη

η περασμένη του ζωή: Οι προσευχές κι οι θρησκευτικοί ύμνοι της μητέρας του. Οι δικές του προσδοκίες και τα σχέδιά του για κάτι καλό και σπουδαίο. Κι ανάμεσα στο τότε και στο τώρα ένα σωρό χρόνια όλο κοσμικότητες και σκεπτικισμό, όλο αυτό δηλαδή που οι άνθρωποι αποκαλούν καθωσπρέπει ζωή. Πόσα πράγματα μπορεί να σκεφτεί κανείς μέσα σ' ένα λεπτό!... Ο Σαιντ Κλερ έβλεπε κι ένιωθε πάρα πολλά πράγματα, μα δεν έλεγε κουβέντα. Κι όταν πια σκοτείνιασε, πήγε την κόρη του στο δωμάτιό της. Εκεί την ετοίμασε ο ίδιος για ύπνο, κι αφού έδωσε τις υπηρέτριες, την πήρε στην αγκαλιά του και τη νανούρισε, μέχρι που την πήρε ο ύπνος.

Ευαγγελινή η ευαγγελίστρια

Ήταν Κυριακή απόγευμα. Ο Σαιντ Κλερ ήταν ξαπλωμένος σ' έναν ψάθινο καναπέ στη βεράντα και προσπαθούσε να παρηγορηθεί μ' ένα πούρο. Η Μαρί ήταν κι αυτή ξαπλωμένη στον καναπέ του σαλονιού, απομονωμένη μέσα σε μια πυκνή κουνουπιέρα, μ' έναν κομψό τόμο με προσευχές στο χέρι. Κρατούσε το επίσημο δερματόδετο βιβλίο επειδή ήταν Κυριακή, κι έκανε πως διάβαζε, μα στην πραγματικότητα λαγοκοιμόταν με το βιβλίο ανοιχτό μπροστά της.

Η Οφηλία με το Θωμά για αμαξά και την Εύα συντροφιά της είχε πάει σε μια θρησκευτική οργάνωση μεθοδιστών, κι έτσι το αντρόγυνο ήταν μόνο στο σπίτι.

– Αυγουστίνε, είπε κάποια στιγμή που ξύπνησε η Μαρί, πρέπει να στείλω άνθρωπο στην πόλη να φέρει τον παλιό μου γιατρό, το δόκτορα Πόζι. Είμαι σίγουρη πως έχω την καρδιά μου.

– Γιατί να καλέσεις αυτόν; Ο γιατρός που φροντίζει την Εύα είναι πολύ καλός.

– Δεν τον εμπιστεύομαι για σοβαρά πράγματα, του απάντησε η Μαρί. Κι η δική μου κατάσταση εξελίσσεται πολύ άσχημα. Δυο τρία βράδια τώρα πονάω πολύ, κι έχω πολύ παράξενα συναισθήματα.

– Ε, Μαρί, μελαγχολία είναι μόνο. Δε νομίζω να έχει τίποτα η καρδιά σου.

– Βέβαια. Τι άλλο να περίμενα από σένα; Με το πρώτο βηχάκι της Εύας χαλάς τον κόσμο. Εμένα, όμως, ούτε που με σκέφτεσαι.

– Αν σ' ευχαριστεί ιδιαίτερα να είσαι καρδιοπαθής, ε, θα προσπαθήσω να το παραδεχτώ πως είσαι, της αποκρίθηκε ο Σαιντ Κλερ.

– Ελπίζω μονάχα να μην το μετανιώσεις όταν θα είναι πολύ αργά, είτε η Μαρί. Είτε το πιστεύεις είτε όχι, εμένα η στενοχώρια μου με την Εύα κι η κόπωση που μου προκάλεσε το αγαπημένο μου παιδί επιτάχυναν την εξέλιξη μιας αρρώστιας που υποπτευόμουν από καιρό.

Ποια ήταν αυτή η *κόπωση* στην οποία αναφερόταν η Μαρί είναι λιγάκι δύσκολο να το πούμε. Ο Σαιντ Κλερ το σχολίασε σιωπηλά από μέσα του και συνέχισε να καπνίζει, μέχρι που έφτασε μπροστά στη βεράντα η άμαξα, απ' την οποία κατέβηκαν η Εύα κι η Οφηλία.

Η θεία πήγε κατευθείαν στο δωμάτιό της ν' αλλάξει κι η ανιψιά πήγε και κάθισε στα γόνατα του Σαιντ Κλερ κι έπιασε να του διηγείται πώς είχαν περάσει.

Ξαφνικά ακούστηκαν δυνατές φωνές απ' το δωμάτιο της Οφηλίας, που έβγαινε κι αυτό με μια μπαλκονόπορτα στη βεράντα.

– Τι καινούρια διαβολιά σκάρωσε πάλι η Τόπου; είπε ο Σαιντ Κλερ. Πάω στοίχημα ότι γι' αυτή γίνεται όλη αυτή η φασαρία.

Σε λίγο βγήκε στη βεράντα η δεσποινίς Οφηλία σέρνοντας πίσω της τη μικρή ένοχη.

– Έλα εδώ τώρα! φώναζε. Τώρα θα τα πω όλα στον αφέντη σου!

– Τι συμβαίνει πάλι; ρώτησε ο Αυγουστίνος.

– Δεν το αντέχω άλλο αυτό το παιδί! Εξαντλήθηκε η αντοχή μου! Την είχα κλειδώσει μέσα και της είχα δώσει έναν ύμνο να μελετήσει. Μα εκείνη με είχε κατασκοπεύσει, είχε δει πού βάζω τα κλειδιά μου, τα πήρε, άνοιξε την ντουλάπα μου, βρήκε ένα βέλο και το έκανε κομματάκια για να φτιάξει φορέματα για τις κούκλες! Στη ζωή μου ολόκληρη δεν έχω ξαναδεί τέτοιο πράγμα!

– Ξαδέρφη, σ' το είχα πει πως αυτά τα πλάσματα δε γίνεται ν' ανατραφούν χωρίς αυστηρότητα, της είπε η Μαρί. Αν περνούσε το δικό μου εδώ, συνέχισε κοιτάζοντας επιτιμητικά το Σαιντ Κλερ, θα την έστελνα να τη μαστιγώσουν για τα καλά. Μέχρι που να μην μπορεί να σταθεί στα πόδια της!

– Δεν αμφιβάλλω πως αυτό θα έκανες, της είπε ο Σαιντ Κλερ. Κι ύστερα σου λένε πως οι γυναίκες είναι συμπονετικές! Εγώ, όμως, έχω δει ένα σωρό γυναίκες έτοιμες να σκοτώσουν κι άλογα κι υπηρέτες για κάποιο ασήμαντο λόγο!

– Δεν έχουμε όρεξη ν' ακούμε τις ανοησίες σου, Σαιντ Κλερ, αποκρίθηκε η Μαρί. Η ξαδέρφη είναι γυναίκα με λογική, και τώρα επιτέλους συναισθάνεται το πρόβλημα όπως ακριβώς κι εγώ.

Η Οφηλία είχε γίνει έξω φρενών που πήγε έτσι χαμένο ένα τόσο καλό κομμάτι ύφασμα (έτσι ίσως θα ένιωθαν και πολλές απ' τις αναγνώστριές μας στη θέση της). Τα λόγια της Μαρί, όμως, την έκαναν μονομιάς ν' αλλάξει διάθεση.

– Για τίποτα στον κόσμο δε θα φερόμουν έτσι στο παιδί εγώ, είπε. Ωστόσο, Αυγουστίνε, δεν ξέρω πια τι να κάνω. Της μιλάω και της ξαναμιλάω, μέχρι που κουράζεται η γλώσσα μου. Τη διδάσκω, κι όλο τη διδάσκω. Την έχω δειρθεί, την έχω τιμωρήσει με κάθε πιθανό κι απίθανο τρόπο, μα εκείνη δεν έχει διορθωθεί στο παραμικρό.

– Για έλα εδώ, Τόψου, μαϊμουδάκι! φώναξε κοντά του τη μικρή ο Σαιντ Κλερ· κι εκείνη τον πλησίασε με τα μάτια της να πετάνε τις γνωστές σκανταλιάρικες σπιθες.

– Τι σε κάνει να συμπεριφέρεσαι έτσι; τη ρώτησε ο Σαιντ Κλερ, που με το ζόρι κρατιόταν να μη βάλει τα γέλια καθώς έβλεπε την αστεία έκφραση που είχε πάρει η μικρή.

– Θαρρώ πως φταίει η κακιά μου καρδιά, είπε τάχα σεμνά η Τόψου. Έτσι δηλαδή πιστεύει η δεσποινίς Οφηλία.

– Δε βλέπεις όμως πόσα έχει κάνει για σένα η δεσποινίς Οφηλία; Λέει πως δεν μπορεί να σκεφτεί τι άλλο θα μπορούσε να κάνει.

– Βέβαια, αφέντη! Έτσι έλεγε κι η παλιά μου η κυρά. Μ' έδερνε πολύ πιο δυνατά, μου τραβούσε τα μαλλιά και μου κοπανούσε το κεφάλι στην πόρτα. Μα τίποτα εγώ! Και τρίχα τρίχα να μου το βγάλεις το μαλλί, πάλι τίποτα δε θα καταφέρεις μαζί μου. Τόσο κακιά κι απαίσια είμαι! Νέγρα ήμουν, και νέγρα θα μείνω!

– Εγώ πάντως σκοπεύω να την παρατήσω, είπε η Οφηλία. Δεν το αντέχω άλλο αυτό το βάσανο.

– Μια ερώτηση θέλω μόνο να σου κάνω, της είπε ο Σαιντ Κλερ.

– Σ' ακούω.

– Αν ο λόγος του Θεού σου δεν είναι αρκετά δυνατός, που να σε βοηθήσει να σώσεις ένα παιδάκι που το έχεις εδώ στο σπίτι σου και στη διάθεσή σου, τότε τι αξίζει να στέλνετε εκείνους τους κακόμοιρους τους ιεραπόστολους ανάμεσα σε χιλιάδες και χιλιάδες ειδωλολάτρες;

Η Οφηλία δεν του απάντησε αμέσως· και τότε η Εύα, που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν ένας σιωπηλός θεατής, έκανε νόημα στην Τόψου να την ακολουθήσει. Στην άκρη της βεράντας υπήρχε ένα μικρό θερμοκήπιο και τα δυο παιδιά εξαφανίστηκαν εκεί πέρα.

– Πολύ θέλω να δω τι πάει να κάνει η Εύα, είπε ο Σαιντ Κλερ και, περπατώντας στα νύχια, πήγε και σήκωσε την κουρτίνα που είχε για πόρτα το θερμοκήπιο. Σε μια στιγμή έφερε το δάχτυλο στα χείλη κι ύστερα έκανε νόημα στην Οφηλία να πάει κοντά.

Είδαν τα δυο παιδιά που ήταν καθισμένα στο πάτωμα του δωματίου, την Τόψου με το συνηθισμένο αδιάφορο κι αστείο ύφος της και την Εύα απέναντί της με μια έκφραση γεμάτη ενδιαφέρον και με τα μεγάλα μάτια της βουρκωμένα.

– Τόψου, τι είναι αυτό που σε κάνει τόσο κακιά; Γιατί δεν προσπαθείς να γίνεις καλή; Κανέναν δεν αγαπάς;

– Εγώ δεν ξέρω τι πάει να πει αγάπη. Τα ζαχαρωτά αγαπάω και τα τέτοια, τίποτ' άλλο.

– Μα δεν αγαπάς τον πατέρα και τη μητέρα σου;

– Δεν είχα ποτέ μου τέτοιους. Σ' το έχω πει αυτό, δεσποινίς Εύα.

– Το ξέρω, μα δεν είχες ούτε αδερφό ή αδερφή ή θεία, ούτε...

– Ποτέ δεν είχα τίποτα και κανέναν, αποκρίθηκε η Τόψου.

– Μα, Τόψου, αν προσπαθούσες να γίνεις καλή, θα μπορούσες να...

– Όσο κι αν προσπαθήσω, όσο καλή κι αν γινόμουν, θα έμενα πάντα μια παλιονέρα, είπε η Τόψου. Αν γινόταν να μου αλλάξουν το δέρμα και να γίνω λευκή, τότε θ' άξιζε να προσπαθήσω.

– Τόψου, οι άνθρωποι μπορούν να σ' αγαπήσουν και μαύρη που είσαι. Να, η δεσποινίς Οφηλία θα σ' αγαπούσε αν ήσουν καλή.

Η Τόψου γέλασε κοφτά, κοροϊδευτικά, δείχνοντας πως δεν το πίστευε.

– Δεν το πιστεύεις; τη ρώτησε η Εύα.

– Όχι. Αυτή δε μ' ανέχεται με τίποτα, επειδή είμαι νέγρα. Προτιμάει να την αγγίζει ένας βάτραχος, παρά εγώ! Κανείς δεν τους αγαπάει τους νέγρους! Μα εμένα δε με νοιάζει, είπε η Τόψου και βάλθηκε να σφυρίζει.

– Αχ, Τόψου, κακόμοιρο παιδί, εγώ σ' αγαπάω! Ξέσπασε ξαφνικά η Εύα, απλώνοντας το λεπτό κατάλευκο χεράκι της στον ώμο της Τόψου. Σ' αγαπάω γιατί δεν είχες ποτέ σου πατέρα, μητέρα ή φίλους. Γιατί είσαι ένα φτωχό παιδάκι που του έχουν φερθεί άσχημα! Σ' αγαπάω και θέλω να είσαι καλή. Τόψου, εγώ είμαι πολύ άρρωστη, νομίζω πως δε θα ζήσω πολύ. Και με στενοχωρεί πάρα πολύ να σε βλέπω τόσο κακιά κι άταχτη. Πολύ θα ήθελα να προσπαθούσες να γίνεις καλή, για το χατίρι μου... Δεν πρόκειται να μείνω πολύ ακόμα μαζί σου.

Τα στρογγυλά, πανέξυπνα μάτια του μαύρου παιδιού πλημμύρισαν δάκρυα. Μεγάλες, λαμπερές σταγόνες κύλησαν μια μια και στάλαξαν στο λευκό χέρι που ακουμπούσε στον ώμο του. Κι εκείνη τη στιγμή, μια αχτίδα αληθινής ουράνιας αγάπης διαπέρασε τα σκοτάδια της ειδωλοατρικής ψυχής της Τόψου. Έσκυψε το κεφάλι, το 'κρυψε ανάμεσα στα πόδια της κι έκλαψε δυνατά με λυγμούς, ενώ το όμορφο λευκό κορίτσι έσκυβε από πάνω της σαν ένας χρυσός άγγελος που έρχεται για ν' αγκαλιάσει μια αμαρτωλή ψυχή.

– Φτωχή μου Τόψου, είπε η Εύα. Δεν ξέρεις πως ο Ιησούς μάς αγαπάει εξίσου όλους; Και σ' αγαπάει περισσότερο απ' όσο σ' αγαπάω εγώ, γιατί είναι καλύτερός μου. Εκείνος θα σε βοηθήσει να είσαι καλή. Και στο τέλος θα μπορέσεις να πας στον Παράδεισο και να γίνεις άγγελος για πάντα, όπως ακριβώς θα μπορούσε να γίνει κι ένα λευκό κορίτσι. Για σκέψου το, Τόψου! Μπορείς να γίνεις ένα από εκείνα τα λαμπρά πνεύματα που μας τραγουδάει ο μπαρμπα-Θωμάς!

– Αχ, καλή μου δεσποινίς Εύα! Καλή μου δεσποινίς Εύα! φώναξε η μικρή. Θα προσπαθήσω! Θα προσπαθήσω! Να, μέχρι τώρα δε μ' ένοιαζε τίποτα!

Ο Σαιντ Κλερ άφησε την κουρτίνα να πέσει και στράφηκε στην Οφηλία.

– Μου θυμίζει τη μητέρα, της είπε. Μου είχε πει πως, αν θέλουμε να κάνουμε τους τυφλούς να δουν, πρέπει να κάνουμε όπως κι ο Ιησούς: να τους καλέσουμε κοντά μας και ν' ακουμπήσουμε πάνω τους τα χέρια μας.

– Πάντα είχα μια προκατάληψη για τους νέγρους, του απάντησε η Οφηλία, κι είναι αλήθεια πως δεν ανεχόμουν να μ' αγγίζει αυτό το παιδί. Δεν είχα καταλάβει όμως πως το ήξερε.

– Απ' τα παιδιά δεν μπορείς να κρατήσεις τίποτα μυστικό, της είπε ο Σαιντ Κλερ. Όσα καλά κι αν τους κάνεις, όσα κι αν τους χαρίσεις, δεν καταφέρνεις τίποτα αν κατά βάθος τα απεχθάνεσαι.

– Δεν ξέρω πώς να το ελέγξω..., είπε η Οφηλία. Οι μαύροι μου είναι δυσάρεστοι. Κι αυτό το παιδί ακόμα πιο πολύ. Πώς ν' αλλάξω αισθήματα;

– Η Εύα δείχνει να αισθάνεται διαφορετικά.

– Αυτή αγαπάει όλο τον κόσμο! Ίδια ο Χριστός! Μακάρι να μπορούσα να διδαχτώ απ' αυτή!

– Και δε θα είναι αυτή η πρώτη φορά που ένα μικρό παιδί δίνει ένα μάθημα στο δάσκαλό του, αποκρίθηκε ο Σαιντ Κλερ.

26 Θάνατος

Η κάμαρα της Εύας ήταν μεγάλη, κι όπως όλα τα δωμάτια του σπιτιού, έβλεπε κι αυτή στη βεράντα. Απ' τη μια πλευρά επικοινωνούσε με την κάμαρα του πατέρα της και της μητέρας της. Κι απ' την άλλη με την κάμαρα της Οφηλίας. Ο Σαιντ Κλερ είχε διακοσμήσει το δωμάτιο σύμφωνα με το δικό του γούστο, που ωστόσο ταίριαζε και στο χαρακτήρα της κόρης του: Στα παράθυρα κρέμονταν κουρτίνες από λευκή και ροζ μουσελίνα, το πάτωμα ήταν στρωμένο μ' ένα ακριβό χαλί παραγγελμένο στο Παρίσι, με σχέδια από μπουμπούκια τριαντάφυλλα και πράσινα φύλλα· το κρεβάτι, οι καρέκλες κι οι πολυθρόνες ήταν από μπαμπού και πάνω απ' το κρεβάτι, σ' ένα αλαβάστρινο ράφι, στεκόταν ένας άγγελος με διπλωμένα τα φτερά, που έσκυβε ελαφρά κι ευγενικά, κρατώντας ένα στεφάνι από μυρτιά. Απ' το ράφι αυτό ξεκινούσε και μια κουνουπιέρα από ροζ διάφανο τούλι. Στη μέση του δωματίου βρισκόταν ένα τραπέζι από μπαμπού με τα βιβλία της Εύας κι ένα βάζο γεμάτο πάντα με φρέσκα λουλούδια, ενώ στους τοίχους κρέμονταν δυο τρεις πίνακες με παιδικά θέματα. Με δυο λόγια, όπου κι αν γύριζες το βλέμμα, συναντούσες εικόνες παιδικότητας, γαλήνης κι ομορφιάς. Εν τω μεταξύ, η απαιτηλή αναλαμπή στην υγεία της Εύας περνούσε κι έσβηνε γοργά. Τ' ανάλαφρο βήμα της ακουγόταν όλο και πιο σπάνια στη βεράντα, κι οι δικοί της την έβλεπαν όλο και πιο συχνά ξαπλωμένη στην πολυθρόνα δίπλα στο παράθυρό της με το βλέμμα της καρφωμένο στα νερά της λίμνης, που ανεβοκατέβαιναν απαλά σαν ν' ανάσαιναν.

Ήταν απόγευμα, κι αυτή βρισκόταν ξαπλωμένη στην αγαπημένη της θέση, με τη Βίβλο ανοιχτή στα γόνατά της, όταν άκουσε στη βεράντα απότομη κι αγριεμένη τη φωνή της μητέρας της:

– Καινούρια αταξία έκανες πάλι, παλιοτόμαρο, ε; Μαδάς τα λουλούδια, έτσι; και στ' αυτιά της Εύας έφτασε ο ήχος ενός χαστουκιού.

– Αχ, κυρία, για τη δεσποινίδα Εύα είναι! ακούστηκε τότε η φωνή της Τόψου.

– Καλό κι αυτό! Λες να θέλει τα δικά σου λουλούδια η δεσποινίς Εύα; Ε, άχρηστη νέγρα; Πάρε δρόμο από δω!

Η Εύα δεν κρατήθηκε άλλο, κατέβηκε απ' την πολυθρόνα της και βγήκε στη βεράντα.

– Σε παρακαλώ, μητέρα, τα θέλω τα λουλούδια! Δώσ' τα μου σε παρακαλώ!

– Μα, Εύα, το δωμάτιό σου είναι γεμάτο λουλούδια.

– Όσα και να 'χω δε μου φτάνουν. Τόψου, φέρ' τα εδώ, σε παρακαλώ.

Η Τόψου, που στεκόταν με το κεφάλι κρεμασμένο κατσούφικα, ζωντάνεψε μονομιás και της πρόσφερε τα λουλούδια της. Και το έκανε μ' ένα δισταγμό και μια ντροπαλοσύνη εντελώς άσχετη με το συνηθισμένο της αυθάδικο και τολμηρό τρόπο.

– Πολύ ωραίο μπουκέτο, της είπε η Εύα παίρνοντας τα λουλούδια. Τα καταφέρνεις πολύ καλά με τις ανθοδέσμες.

Η Τόπου πήρε ένα ύφος πολύ ευχαριστημένου ανθρώπου, και σε λίγο η Εύα συνέχισε:

– Να σου πω, βλέπεις αυτό το άδειο βάζο; Θέλω να μου το γεμίζεις κάθε μέρα με φρέσκα λουλούδια.

– Καλό κι αυτό! είπε τότε η Μαρί. Τι στην ευχή το θέλεις;

– Τι ρωτάς, μαμά; Εσύ απλά δε θέλεις να το κάνει η Τόπου.

– Μα όχι βέβαια, παιδί μου! Κάνε ό,τι σε ευχαριστεί! Τόπου, άκουσες τι είπε η νεαρή σου κυρία. Φρόντισέ το!

Η Τόπου έκανε μια σύντομη υπόκλιση και γύρισε να φύγει. Η Εύα, όμως, πρόλαβε και είδε ένα δάκρυ να κυλάει στο μαύρο της μάγουλο. Γύρισε τότε στην πολυθρόνα της κι έκανε νόημα στον πατέρα της να πάει κοντά της.

– Μπαμπά, του είπε όταν εκείνος πλησίασε, οι δυνάμεις μου μ' εγκαταλείπουν κάθε μέρα όλο και πιο πολύ. Ξέρω πως πρέπει να φύγω. Υπάρχουν όμως μερικά πράγματα που θέλω να πω και να κάνω..., κι εσύ δε μ' αφήνεις να πω κουβέντα γι' αυτό το θέμα. Δε γίνεται όμως να τ' αναβάλουμε άλλο. Κάθισε σε παρακαλώ να μ' ακούσεις τώρα!

– Σ' ακούω, παιδί μου, αποκρίθηκε ο πατέρας της, και σκέπασε με το ένα χέρι τα μάτια του, ενώ με τ' άλλο κρατούσε το χεράκι της Εύας.

– Θέλω να δω τους ανθρώπους μας μαζί. Έχω να τους μιλήσω και να δώσω μια μπούκλα απ' τα μαλλιά μου στον καθένα τους, του είπε η Εύα.

– Εντάξει, έκανε υποταχτικά ο Σαιντ Κλερ.

Η Οφηλία έστειλε παραγγελία σ' όλους και σύντομα οι υπηρέτες μαζεύτηκαν στο δωμάτιο της Εύας.

Εκείνη ήταν πεσμένη στα μαξιλάρια της. Τα μαλλιά της έπεφταν ξέπλεκα γύρω απ' το πρόσωπό της και τα μάγουλά της, που λαμποκοπούσαν ξαναμμένα, έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με το χρώμα του υπόλοιπου προσώπου της, που ήταν κατάχλωμο. Το κορμάκι της μέσα στα σεντόνια φάνταζε τρομακτικά αδύνατο και μικροσκοπικό. Κάποια στιγμή τα μάτια της, τεράστια, πλανήθηκαν σ' όλα τα πρόσωπα, ένα προς ένα.

Οι υπηρέτες συγκινήθηκαν βαθιά. Το γεμάτο πνευματικότητα πρόσωπο της Εύας, οι μπούκλες των μαλλιών της, που είχαν στο μεταξύ κοπεί κι ήταν ακουμπισμένες δίπλα της, ο πατέρας της που έκρυβε το πρόσωπό του κι η Μαρί που θρηνούσε αναστάτωσαν τους ανθρώπους αυτής της ευαίσθητης και φλογερής φυλής. Αντάλλαξαν ματιές γεμάτες νόημα, αναστέναξαν και κούνησαν με σημασία τα κεφάλια. Ύστερα έπεσε μια βαθιά σιωπή, σχεδόν πένθιμη.

Η Εύα ανασηκώθηκε και τους κοίταξε με μεγάλη σοβαρότητα. Όλοι μέσα στο δωμάτιο είχαν έκφραση θλιμμένη και ανήσυχη. Οι γυναίκες έκρυβαν τα πρόσωπά τους με τις ποδιές τους.

– Αγαπημένοι μου φίλοι, άρχισε να λέει η Εύα, σας κάλεσα εδώ πέρα επειδή σας αγαπάω. Σας αγαπάω όλους. Έχω να σας πω κάτι, που θέλω να το θυμάστε πάντα... Φεύγω και σας αφήνω. Δε θα με ξαναδείτε πια...

Λυγμοί, βογκητά και θρήνοι διέκοψαν το παιδί. Εκείνο περίμενε λιγάκι να ησυχάσουν κι ύστερα ξανάρχισε να μιλάει.

– Αν μ' αγαπάτε, δεν πρέπει να με διακόπτετε έτσι. Ακούστε τι έχω να σας πω. Θέλω να σας μιλήσω για τις ψυχές σας. Δυστυχώς πολλοί από σας είστε πολύ απρόσεχτοι. Σκέφτεστε μονάχα τούτο τον κόσμο. Εγώ θέλω να θυμάστε πως υπάρχει κι ένας άλλος ωραίος κόσμος, εκεί που είναι ο Ιησούς. Εκεί πάω τώρα, κι εκεί μπορεί να πάτε κι εσείς. Υπάρχει και για σας όσο υπάρχει και για μένα. Μα, αν θέλετε να πάτε εκεί, δεν πρέπει να περνάτε τη ζωή σας απερίσκεπτα, τεμπέλικα, αδιάφορα. Πρέπει να είστε χριστιανοί. Να θυμάστε ότι όλοι σας μπορείτε να γίνετε άγγελοι, για πάντα... Αν θέλετε να είστε χριστιανοί, ο Ιησούς θα σας βοηθήσει. Να προσεύχεστε σ' αυτόν. Να διαβάζετε...

Κατάλαβε το λάθος της, τους κοίταξε με οίκτο και πρόσθεσε στενοχωρημένη:

– Αχ, κακόμοιρες ψυχές, δεν ξέρετε να διαβάζετε... Και, κρύβοντας το πρόσωπό της στα μαξιλάρια, έκλαψε πικρά. Οι λυγμοί όμως εκείνων που την άκουγαν κι είχαν πέσει στα γόνατα τη σταμάτησαν.

– Δεν πειράζει, είτε και χαμογέλασε. Έχω προσευχηθεί εγώ για σας. Και ξέρω πως ο Ιησούς θα σας βοηθήσει, κι ας μην ξέρετε να διαβάζετε. Προσπαθήστε να φέρεστε όσο πιο καλά μπορείτε, προσεύχεστε καθημερινά. Ζητήστε Του να σας βοηθήσει, κι όποτε γίνεται, βάζετε κάποιον να σας διαβάζει τη Βίβλο. Έτσι πιστεύω πως θα σας συναντήσω όλους στον ουρανό.

– Αμήν, αποκρίθηκαν μουρμουριστά ο Θωμάς, η Μάμμου και μερικοί απ' τους γεροντότερους. Οι νεότεροι, που δεν είχαν νιώσει την παρηγοριά της θρησκείας, έκλαιγαν γοερά με τα κεφάλια ριγμένα στις ποδιές τους.

– Το ξέρω πως μ' αγαπήσατε όλοι σας, μίλησε πάλι η Εύα.

– Ναι! Αχ, ναι! Σ' αγαπάμε! Ο Θεός να την ευλογάει! ακούστηκαν φωνές από παντού.

– Ούτε ένας σας δε μου έχει φερθεί άσχημα. Θέλω κι εγώ να σας δώσω κάτι, που να το βλέπετε και να με θυμάστε: μια μπούκλα απ' τα μαλλιά μου για τον καθένα σας. Να την κοιτάτε, να θυμάστε πως σας αγαπούσα και να ξέρετε πως έχω πάει στον ουρανό και σας περιμένω κι εσάς όλους εκεί.

Είναι αδύνατο να περιγράψει κανείς τη σκηνή που διαδραματίστηκε τότε. Με κλάματα και λυγμούς, μαζεύτηκαν όλοι γύρω απ' την παιδούλα κι έπαιρναν απ' τα χέρια της το τελευταίο δείγμα της αγάπης της. Κι έπεφταν στα γόνατα, έκλαιγαν, προσεύχονταν και φιλούσαν την άκρη του ρούχου της. Κι ανάμεσα στις προσευχές τους ανακάτευαν λόγια αγάπης, ευχές κι ευλογίες.

Η Οφηλία, που ανησυχούσε μήπως ταραχτεί υπερβολικά η ασθενής της, άρχισε κάποια στιγμή

να τους κάνει νοήματα να βγουν απ' το δωμάτιο, και στο τέλος έφυγαν όλοι εκτός απ' το Θωμά και τη Μάμμου.

– Εδώ, μπαρμπα-Θωμά, έχω μια ωραία μπουκλα για σένα, είπε η Εύα. Δεν ξέρεις πόσο χαίρομαι, μπαρμπα-Θωμά, όταν συλλογίζομαι πως θα σε δω στον ουρανό. Κι εσένα, Μάμμου, καλή, γλυκιά μου Μάμμου! Κι απλώνοντας τα χεράκια της, αγκάλιασε την παλιά της νταντά απ' το λαιμό.

Το ξέρω πως θα έρθεις κι εσύ εκεί!

– Οχ, δεσποινίς Εύα! βόγκηξε η πιστή υπηρέτρια. Δεν ξέρω πώς θα μπορέσω να ζήσω χωρίς εσένα. Όλα θα μου φαίνονται έρημα κι άδεια τώρα πια!

Η Οφηλία τους έσπρωξε απαλά έξω από το δωμάτιο, πιστεύοντας πως δεν υπήρχε κανείς άλλος μέσα. Καθώς γύρισε όμως, είδε μπροστά της την Τόψου.

– Από πού ξεφύτρωσες εσύ; τη ρώτησε απότομα.

– Εδώ ήμουν απ' την αρχή, απάντησε η μικρή σκουπίζοντας τα δάκρυά της. Αχ, δεσποινίς Εύα, ήμουν κακό κορίτσι, μα δε θα μου δώσεις κι εμένα μια μπουκλα;

– Ασφαλώς, φτωχή μου Τόψου! Ασφαλώς και θα σου δώσω! Πάρε... Κι όποτε την κοιτάς, να θυμάσαι πως σ' αγαπούσα κι ήθελα να γίνεις καλό κορίτσι.

– Αχ, δεσποινίς Εύα, προσπαθώ! είπε πολύ πολύ σοβαρά η Τόψου. Όμως, Χριστέ μου, είναι τόσο δύσκολο να είσαι καλός! Κι εγώ δεν είμαι συνηθισμένη σ' αυτά τα πράγματα!

– Ο Ιησούς το ξέρει αυτό, Τόψου. Σε συμπονάει και σκοπεύει να σε βοηθήσει.

Η Τόψου έκρυψε την μπουκλα στον κόρφο της, σκέπασε το πρόσωπό της με την ποδιά της και βγήκε απ' το δωμάτιο.

Μ' όλους φευγάτους πια, η Οφηλία έκλεισε την πόρτα, κρυφοσκουπίζοντας κι αυτή άλλο ένα δάκρυ.

Ο Σαιντ Κλερ δεν είχε σαλέψει από τη θέση του όλη αυτή την ώρα.

– Μπαμπά! του μίλησε η Εύα τότε, ακουμπώντας το χέρι της στο δικό του. Εκείνος τινάχτηκε κι ανατρίχιασε, μα δεν της έδωσε απάντηση.

– Καλέ μου μπαμπά! ξαναμίλησε η Εύα.

– Δεν μπορώ! είπε τότε ο Σαιντ Κλερ και σηκώθηκε. Δεν το μπορώ αυτό! Πολύ πικρό ποτήρι τούτο που μου επιφύλαξε ο Παντοδύναμος!

– Μπαμπά, μου σπαράζεις την καρδιά! του είπε η Εύα, που σηκώθηκε και πήγε να πέσει στην αγκαλιά του. Δεν

πρέπει να νιώθεις έτσι! Και το παιδί ξέσπασε σε τόσο δυνατά κλάματα, που τους τρόμαξε όλους.

– Έλα, Εύα, έλα, παιδάκι μου, δεν έπρεπε να μιλήσω έτσι, της είπε ο πατέρας της σφίγγοντάς τη πάνω του. Σώπα, σώπα. Αμάρτημα... Θα νιώθω όπως θέλεις εσύ. Μη μου συγχύζεσαι μόνο και μη μου κλαις. Θ' αποδεχτώ τη μοίρα μου. Λάθος μου που μίλησα έτσι.

Η Εύα αφέθηκε σαν εξαντλημένο περιστεράκι στην αγκαλιά του πατέρα της. Κι εκείνος, σκυμμένος από πάνω της, προσπαθούσε να την παρηγορήσει με κάθε τρόπο.

Εκείνη τη στιγμή η Μαρί σηκώθηκε και πήγε τρέχοντας στο δικό της δωμάτιο, όπου ξέσπασε σε μια βίαιη υστερική κρίση.

– Εύα, εμένα δε μου έδωσες μια μπουκλα, είπε στην παιδούλα ο πατέρας της, χαμογελώντας θλιμμένα.

– Εσένα είναι δικές σου όλες, μπαμπά. Εσένα και της μαμάς. Να δώσεις και στην καλή μου τη θείτσα όσες θέλει... Αλήθεια, μπαμπά, δεν είσαι χριστιανός εσύ; τον ρώτησε με κάποια αμφιβολία στη φωνή της.

– Γιατί ρωτάς;

– Έτσι... Είσαι τόσο καλός, που δεν καταλαβαίνω πώς μπορεί να μην είσαι...

– Εύα, τι σημαίνει για σένα να είναι κανείς χριστιανός;

– Πάνω απ' όλα ν' αγαπάει το Χριστό.

– Εσύ τον αγαπάς, Εύα;

– Και βέβαια.

– Όμως δεν τον έχεις δει ποτέ σου.

– Αυτό δεν έχει σημασία. Πιστεύω σ' αυτόν, και σε λίγες μέρες θα τον δω. Και το προσωπάκι της μικρής ακτινοβόλησε χαρούμενο.

Ο Σαιντ Κλερ δε συνέχισε. Την είχε ξαναδεί αυτή την έκφραση, μα εκείνου δεν του έλεγε τίποτα.

Από κείνη την ημέρα και μετά η κατάρρευση της Εύας ήταν ραγδαία. Δεν έμενε πια καμιά αμφιβολία για το ποια θα ήταν η κατάληξη. Το ωραίο δωμάτιό της έγινε ξεκάθαρα δωμάτιο αρρώστου, κανείς δεν έτρεφε πια την παραμικρή ελπίδα κι η Οφηλία έκανε μέρα και νύχτα καθήκοντα νοσοκόμας –ρόλος στον οποίο δεν την ξεπερνούσε κανείς.

Ο μπαρμπα-Θωμάς βρισκόταν κι αυτός πολλές ώρες στο δωμάτιο της Εύας. Η παιδούλα υπέφερε πολύ, κι ήταν μεγάλη ανακούφιση γι' αυτή να την παίρνει κάποιος αγκαλιά και να τη

μεταφέρει εδώ κι εκεί. Και για το Θωμά δεν υπήρχε μεγαλύτερη ευχαρίστηση απ' το να τη βάζει σε μια μεγάλη μαξιλάρα και είτε να την κάνει βόλτες μέσα στο δωμάτιό της είτε να τη βγάζει στη βεράντα. Κι όταν τα πρωινά οι θαλασσινές αύρες φυσούσαν απ' τη λίμνη κι η Εύα ένιωθε κάπως πιο δυνατή, την έπαιρνε κι έκαναν μερικά βήματα κάτω από τις πορτοκαλιές του κήπου, κι ύστερα κάθονταν σε κάποιο παγκάκι και της τραγουδούσε τους αγαπημένους της ύμνους.

Τα ίδια έκανε κι ο πατέρας της, μα εκείνος δεν ήταν τόσο μεγαλόσωμος κι ανθεκτικός. Όταν λοιπόν κουραζόταν, του έλεγε η Εύα:

– Μπαμπά, άφησε το Θωμά να με πάρει. Τον ευχαριστεί τόσο πολύ τον κακόμοιρο! Θέλει, βλέπεις, να προσφέρει κάτι κι αυτός.

– Το ίδιο θέλω κι εγώ, Εύα, της έλεγε ο πατέρας της.

– Εσύ, μπαμπά, μπορείς να κάνεις τα πάντα –κι είσαι τα πάντα για μένα. Μου διαβάξεις, ξενοχτάς δίπλα μου... Ενώ ο Θωμάς μόνο αυτό έχει, και τα τραγούδια του. Και ξέρω πως του είναι πιο εύκολο από σένα να με κουβαλάει. Είναι τόσο δυνατός!

Όλοι στο σπίτι πάντως ήθελαν κάτι να κάνουν, κάτι να προσφέρουν στη μικρή Εύα. Και με τον τρόπο τους το έκαναν.

Τόσο φωτεινό και ήρεμο ήταν το αποχαιρετιστήριο ταξίδι αυτού του μικρού πνεύματος, τόσο γλυκές κι όλο αρώματα αύρες έσπρωχναν τη μικρή βαρκούλα προς τις ακτές του Παραδείσου, που σου ήταν αδύνατο να συνειδητοποιήσεις ότι ήταν ο θάνατος αυτός που ερχόταν. Η παιδούλα δεν ένιωθε κανένα πόνο, κι ήταν τόσο όμορφη, τόσο αξιαγάπητη, που όποιος την πλησίαζε ηρεμούσε. Το ίδιο, βέβαια, συνέβαινε και με τον πατέρα της, ο οποίος ένιωθε μια βαθιά γαλήνη να τον τυλίγει. Κι ήταν τόσο ωραίο αυτό το συναίσθημα, που δεν ήθελε να σκέφτεται το μέλλον.

Στα τελευταία της ο Θωμάς είχε πιάσει να κοιμάται στο δωμάτιό του. Ξάπλωνε στη βεράντα, έτοιμος να πεταχτεί την κάθε στιγμή.

– Μπαρμπα-Θωμά, τι σ' έχει πιάσει και κοιμάσαι έτσι σαν το σκυλί στα πατώματα, έξω απ' τις πόρτες; τον ρώτησε μια μέρα η δεσποινίς Οφηλία.

– Ε, ξέρετε, κυρία... Θυμάστε που το λέει κι η Γραφή; «ΐδού ο Νυμφίος έρχεται εν τω μέσω της νυκτός». Ε, Αυτόν περιμένω κι εγώ κάθε βράδυ.

– Πώς σου έχει έρθει αυτή η ιδέα;

– Μου το είπε η δεσποινίς Εύα. Ο Κύριος στέλνει τους αγγελιοφόρους του στην αγνή ψυχή.

– Μήπως απόψε σου είπε πως αισθάνεται χειρότερα από άλλοτε;

– Όχι. Μα το πρωί μου είπε πως έχει φτάσει ακόμα πιο κοντά. Της το λένε οι άγγελοι, δεσποινίς Οφηλία. Είναι οι σάλπιγγες που ηχούν πριν απ' το χάραμα.

Η Οφηλία δεν ήταν κανένα νευρωτικό πλάσμα, κι ούτε εντυπωσιαζόταν εύκολα. Το σοβαρό ύφος του Θωμά, όμως, και τα λόγια του, που έδειχναν να βγαίνουν απ' την καρδιά του, της έκαναν μεγάλη εντύπωση. Η Εύα ήταν ασυνήθιστα κεφάτη εκείνο τ' απόγευμα, είχε καθίσει όρθια στο κρεβάτι της, είχε πάρει να κοιτάξει όλα τα πολύτιμα στολίδια και τα πραγματάκια της κι είχε πει σε ποιο φίλο της ήθελε να δοθεί το καθετί. Τόσο φυσιολογικός ήταν ο τρόπος της και τόσο ζωντανή η φωνή της, που ο πατέρας της είχε πει ότι πρώτη φορά απ' όταν αρρώστησε έδειχνε τόσο καλά η Εύα. Κι αφού τη φίλησε και της είπε καληνύχτα, είχε παρατηρήσει στην ξαδέρφη του:

– Τελικά μπορεί και να την κρατήσουμε κοντά μας. Είναι σίγουρα καλύτερα.

Τα μεσάνυχτα όμως –αχ, τι παράξενη, μαγική ώρα! Πόσο πιο λεπτός γίνεται τότε ο πέπλος που χωρίζει το παρόν απ' το αιώνιο μέλλον!– ήρθε ο αγγελιοφόρος.

Στο δωμάτιο της παιδούλας ακούστηκε ξαφνικά ένας θόρυβος. Ήταν η Οφηλία που ως έμπειρη νοσοκόμα είχε νιώσει αυτό που όσες ξέρουν από αρρώστιες αποκαλούν «αλλαγή». Η πόρτα της βεράντας άνοιξε κι ο Θωμάς, που ήταν ξαπλωμένος απ' έξω, βρέθηκε μονομιάς στο πόδι.

– Τρέχα για το γιατρό, Θωμά! του είπε η Οφηλία. Μη χάνεις στιγμή! κι ύστερα στράφηκε και χτύπησε την πόρτα του Σαιντ Κλερ.

– Ξάδερφε, κάνε μου τη χάρη να έρθεις! φώναξε.

Τα λόγια της έπεσαν στην καρδιά του σαν σφυριές πάνω σε φέρετρο. Και μέσα σε μια στιγμή βρέθηκε σκυμμένος πάνω από την Εύα, που κοιμόταν ακόμα.

Τι ήταν εκείνο που είδε κι έκανε την καρδιά του να σταματήσει; Γιατί τα δυο ξαδέρφια δεν είπαν κουβέντα; Όποιος από σας έχει δει εκείνη την έκφραση την απεριγράπτη, που σου λέει πως ο δικός σου δεν είναι πια δικός σου, θα το καταλάβει.

Όχι πως το πρόσωπο της παιδούλας είχε πάρει καμιά φρικτή έκφραση. Αντίθετα, είχε κάτι το υπέροχο, το θείο. Μια πνευματικότητα που ανάγγελλε τον ερχομό της αιώνιας ζωής.

Οι δυο μεγάλοι έμειναν να την κοιτάζουν μέσα σε μια σιωπή που έκανε ακόμα και τους χτύπους του ρολογιού ν' ακούγονται σαν κανονιές. Σε λίγα λεπτά γύρισε ο Θωμάς με το γιατρό, που μπήκε μέσα, έριξε μια ματιά στην Εύα κι απόμεινε κι αυτός σιωπηλός.

– Πότε συνέβη αυτή η αλλαγή; ρώτησε σε λίγο ψιθυριστά την Οφηλία.

– Γύρω στα μεσάνυχτα, του απάντησε αυτή.

Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε κι η Μαρί, που την είχε ξεσηκώσει ο ερχομός του γιατρού.

– Αυγουστίνε! Ξαδέρφη!... Ω! Τι...

– Σώπα! την έκοψε βραχνά ο Σαιντ Κλερ. Πεθαίνει!

Η Μάμμου, που κοιμόταν δίπλα στο δωμάτιο της κυράς της, τ' άκουσε κι έτρεξε να ξυπνήσει τους υπηρέτες. Φώτα άναψαν σε λίγο παντού, βήματα ακούγονταν κι η βεράντα γέμισε ανήσυχα πρόσωπα, που έσκυβαν να κοιτάξουν μέσα από τις τζαμένιες πόρτες. Ο Σαιντ Κλερ, όμως, ούτε άκουγε ούτε έλεγε τίποτα. Έβλεπε μόνο εκείνη την έκφραση στο προσωπάκι της κόρης του.

– Αχ, να ξύπναγε και να μιλούσε άλλη μια φορά! είπε κάποια στιγμή και σκύβοντας ψιθύρισε στ' αυτί της: Εύα, αγάπη μου.

Τα μεγάλα γαλανά μάτια άνοιξαν κι ένα χαμόγελο ζωγραφίστηκε στο πρόσωπο της μικρής, που προσπάθησε να σηκώσει το κεφάλι και να μιλήσει.

– Μ' αναγνωρίζεις, Εύα;

– Καλέ μου μπαμπά, αποκρίθηκε η παιδούλα και με μια τελευταία προσπάθεια άπλωσε τα χέρια της και τον αγκάλιασε από το λαιμό. Αμέσως όμως λύθηκαν κι έπεσαν, κι ο Σαιντ Κλερ είδε ένα σπασμό θανάσιμης αγωνίας στο πρόσωπό της. Η Εύα αγωνιζόταν ν' ανασάνει και τα χεράκια της τινάζονταν σπαραχτικά.

– Οχ, Θεέ μου, τι φριχτό! έκανε ο πατέρας, στρέφοντας αλλού το πρόσωπό του μ' αγωνία κι αρπάζοντας σφιχτά το χέρι του Θωμά, που στεκόταν δίπλα του. Θωμά, παιδί μου, με σκοτώνει αυτό το πράγμα!

Ο Θωμάς έκλεισε μέσα στις χούφτες του το χέρι του αφέντη του και, με τα δάκρυα να κυλάνε στα μάγουλά του, ύψωσε το βλέμμα να ζητήσει βοήθεια από εκεί που τη ζητούσε πάντα.

– Προσευχήσου να τελειώσει γρήγορα! του είπε ο Σαιντ Κλερ. Μου λιώνει την καρδιά τούτο το πράγμα!

– Δόξα να 'χει ο Θεός, πέρασε, αφέντη! Πέρασε, καλέ μου αφέντη! του αποκρίθηκε ο Θωμάς. Κοιτάξε τη.

Η παιδούλα κειτόταν εξαντλημένη στα μαξιλάρια της, και τα μάτια της τα τεράστια ήταν καρφωμένα στο κενό. Τόσο ιερή, τόσο μυστηριακή και θριαμβευτική ήταν η λαμπράδα που είχε ξεχυθεί στο πρόσωπό της, που μονομάς σταμάτησαν όλοι οι λυγμοί.

– Εύα..., είπε απαλά ο Σαιντ Κλερ. Τίποτα.

– Εύα, πες μας τι βλέπεις! Τι; επέμεινε ο πατέρας της. Ένα λαμπερό χαμόγελο απλώθηκε στο προσωπάκι της, κι η Εύα μίλησε με σπασμένη φωνή:

– Ω!... Τι αγάπη!... Τι χαρά!... Τι γαλήνη! Και μ' έναν αναστεναγμό πέρασε απ' τη ζωή στο θάνατο.

Έχει γεια, αγαπημένο παιδί! Οι λαμπερές πόρτες της αιωνιότητας έκλεισαν πίσω σου. Δε θα ξαναδούμε πια το γλυκό σου πρόσωπο...

27 Στην άκρη της γης...

Τ' αγάλματα και οι πίνακες στο δωμάτιο της Εύας ήταν σκεπασμένα με λευκά σεντόνια. Μόνο οι κοφτές ανάσες των ανθρώπων και τα πνιγμένα βήματά τους στο χαλί ακούγονταν πια εκεί μέσα. Στο δωμάτιο βασιλεύε σχεδόν απόλυτο σκοτάδι, το φως της ημέρας δεν μπορούσε να διαπεράσει τα κλειστά παντζούρια.

Το κρεβάτι ήταν στα λευκά ντυμένο· κι εκεί, κάτω απ' το σκυφτό άγγελο που στεκόταν στον τοίχο, κοιμόταν τον ύπνο τον αιώνιο μια μικροσκοπική φιγούρα. Σε μια πολυθρόνα καθόταν ακίνητος σαν άγαλμα ο Σαιντ Κλερ, ενώ ο Αδόλφος κι η Ρόζα συζητούσαν ψιθυριστά σε μια άκρη.

Κάποια στιγμή άνοιξε η πόρτα του δωματίου κι εμφανίστηκε η Τόψου με τα μάτια πρησμένα από το κλάμα, κρατώντας κάτι κρυμμένο κάτω απ' την ποδιά της. Η Ρόζα τής έκανε μια ξερή, απαγορευτική χειρονομία, μα εκείνη προχώρησε στο δωμάτιο.

– Πήγαινε έξω! ψιθύρισε αγριεμένη η Ρόζα. Δεν έχεις καμιά δουλειά εδώ πέρα!

– Αχ, άφησέ με, σε παρακαλώ! Έφερα ένα λουλούδι. Είναι τόσο ωραίο! είπε σιγανά η Τόψου κι έδειξε ένα μισάνοιχτο τριανταφυλλάκι. Άφησέ με να το βάλω εκεί!

– Πήγαινε έξω! αγρίεψε κι άλλο η Ρόζα.

– Άφησε τη να μείνει! μίλησε τότε ο Σαιντ Κλερ, χτυπώντας απότομα το πόδι του στο πάτωμα. Να έρθει εδώ!

Η Ρόζα μαζεύτηκε, η Τόψου πλησίασε με το λουλούδι στο χέρι της, το ακούμπησε στα πόδια της νεκρής και, ξαφνικά, αφήνοντας μια άγρια γεμάτη πόνο κραυγή, έπεσε κατάχαμα δίπλα στο κρεβάτι και ξέσπασε σε σπαραχτικά κλάματα.

Η Οφηλία, που την άκουσε από δίπλα, ήρθε βιαστικά και προσπάθησε να τη σηκώσει για να την κάνει να σωπάσει. Άδικα όμως.

– Αχ, δεσποινίς Εύα! βογκούσε η μικρή. Μακάρι να πέθαινα κι εγώ!

Η κραυγή της είχε μια τόσο διαπεραστική αγριάδα, που το κατάχλωμο πρόσωπο του Σαιντ Κλερ κοκκίνισε ξαφνικά κι απ' τα μάτια του έτρεξαν τα πρώτα δάκρυα που έχυne απ' όταν πέθανε η Εύα.

– Σήκω πάνω, παιδί μου, έκανε με πιο απαλή φωνή η Οφηλία. Μην κλαις έτσι. Η δεσποινίς Εύα πήγε στον Παράδεισο. Έγινε άγγελος.

– Εγώ όμως δεν μπορώ να τη δω! Ποτέ δε θα μπορέσω να την ξαναδώ! αποκρίθηκε η Τόψου ρουφώντας τη μύτη της.

Για μια στιγμή απόμειναν όλοι τους σιωπηλοί.

– Εκείνη είχε πει πως μ' αγαπούσε! κλαψούρισε ξανά η Τόψου. Το είχε πει! Και τώρα; Τώρα; Δε μου έχει απομείνει κανείς τώρα πια! Κανείς!

– Σε παρακαλώ, είπε στην ξαδέρφη του ο Σαιντ Κλερ, κοίταξε μήπως μπορέσεις να την παρηγορήσεις την κακόμοιρη.

– Μακάρι να μην είχα γεννηθεί ποτέ μου! ακούστηκε πάλι η Τόψου. Έτσι κι αλλιώς, εγώ δεν ήθελα να γεννηθώ. Κι ούτε που αξίζει καν τον κόπο!

Μαλακά μα σταθερά η Οφηλία τη σήκωσε απ' το πάτωμα και την έβγαλε έξω. Μα, καθώς προχωρούσε, μερικά δάκρυα κύλησαν κι απ' τα δικά της μάτια.

– Τόψου, κακόμοιρο παιδί, της είπε καθώς την οδηγούσε στο δωμάτιό της, μην το βάζεις κάτω. Μπορώ κι εγώ να σε αγαπήσω, κι ας μην είμαι σαν εκείνο το λατρεμένο παιδί. Ελπίζω κάτι να έχω μάθει για τη χριστιανική αγάπη απ' την Εύα. Μπορώ να σ' αγαπήσω. Ναι. Και να προσπαθήσω να σε βοηθήσω να γίνεις μια καλή χριστιανή σαν μεγαλώσεις.

Πιο πολλά κι απ' τα ίδια τα λόγια έλεγε ο τόνος της φωνής της Οφηλίας. Κι ακόμα περισσότερα έλεγαν τα δάκρυα που κυλούσαν στα μάγουλά της. Κι από κείνη τη στιγμή απέκτησε μια επιρροή πάνω στο έρημο το παιδί που δεν την έχασε ποτέ.

Την ίδια ώρα ο Σαιντ Κλερ συλλογιζόταν: «Ω, Εύα μου, που μέσα σε τόσο λίγο χρόνο που έμεινες στη γη έκανες τόσο πολύ καλό. Εγώ τι έχω να επιδείξω αυτά τα τόσα χρόνια που έχω ζήσει;».

Για λίγο ακούγονταν μαλακά βήματα και ψίθυροι μέσα στο δωμάτιο, καθώς ένας ένας έμπαινε για να δει τη νεκρή. Ύστερα ήρθαν και πήραν το μικρό φέρετρο, κι ακολούθησε η νεκρώσιμη τελετή. Άμαξες ήρθαν και στάθηκαν έξω από το σπίτι, ξένοι μπήκαν και κάθισαν κι όλοι φορούσαν μαύρα κι άσπρα μεταξωτά. Έγιναν προσευχές, διαβάστηκαν αποσπάσματα απ' τη Βίβλο –κι ο Σαιντ Κλερ υπήρχε και ζούσε και περιφερόταν σαν άνθρωπος που του έχουν στερέψει πια τα δάκρυα. Πήρε τη θέση που του επέδειξαν στην πομπή και περπάτησε μαζί με τους άλλους μέχρι ένα σημείο στο βάθος του κήπου. Εκεί που άλλοτε η Εύα κι ο Θωμάς κάθονταν και διάβαζαν και συζητούσαν και τραγουδούσαν εκεί είχε ανοιχτεί ο μικρός τάφος. Δίπλα εκεί πήγε και στάθηκε ο Σαιντ Κλερ, κι έβλεπε με βλέμμα απλανές και άδειο να κατεβάζουν το φέρετρο. Κι άκουσε σαν να έρχονταν από κάπου πολύ μακριά τα λόγια: *Εγώ ειμί η Ανάστασις και η Ζωή*. Κι όταν στερνά είδε να γεμίζουν με χρώμα το μικρό λάκκο, δεν μπορούσε να πιστέψει πως εκεί μέσα βρισκόταν η Εύα του και πως ήταν η τελευταία φορά που την έβλεπαν τα μάτια του.

Μετά την κηδεία, σαν έφυγαν όλοι, η Μαρί άρχισε να έχει υστερικούς σπασμούς. Έστειλε να φωνάξουν το γιατρό, διακήρυξε πως πεθαίνει και έκανε τους πάντες να τρέχουν πέρα δώθε κουβαλώντας διάφορα γιατροσόφια.

Ο Θωμάς, όμως, ένιωθε κάτι στην καρδιά του που τον οδηγούσε να πάει κοντά στον αφέντη του. Να τον ακολουθεί καταπόδας, έτσι όπως γύριζε θλιμμένος και βαθιά πικραμένος. Κι όταν τον είδε να πηγαίνει και να κάθεται στο δωμάτιο της Εύας, με τη μικρή της Βίβλο στα χέρια του, ένιωσε πως αυτά τα στεγνά αδάκρυτα μάτια, που κοίταζαν χωρίς να βλέπουν τα γράμματα του

βιβλίου, τον έπνιγαν πολύ περισσότερο απ' όλα τα βογκητά και τους θρήνους της Μαρί.

Σε λίγες μέρες οι Σαιντ Κλερ γύρισαν πίσω στην πόλη. Ο Αυγουστίνος, βλέπετε, ήθελε οπωσδήποτε ν' αλλάξει παραστάσεις. Άφησαν λοιπόν το σπίτι με τον κήπο και το μικρό τάφο και γύρισαν στη Νέα Ορλεάνη. Κι ο Σαιντ Κλερ βάλθηκε να γεμίσει το κενό που είχε ανοιχτεί μες στην καρδιά του με θόρυβο και φασαρία και πολλές δουλειές. Όσοι τον έβλεπαν στο δρόμο ή στα καφενεία καταλάβαιναν την απώλειά του μόνο από το πένθος που φορούσε. Κανένας όμως δεν μπορούσε να δει πως όλα του τα χαμόγελα κι οι κουβέντες δεν ήταν παρά ένα κούφιο κέλυφος που σκέπαζε μια καρδιά σκοτεινή και σιωπηλή σαν μνήμα.

Ο Θωμάς, που ακολουθούσε πάντα ανήσυχος τον αφέντη του όπου κι αν πήγαινε, τον είδε μια μέρα να μπαίνει στη βιβλιοθήκη του. Πέρασαν αρκετές ώρες, κι αφού μάταια τον περίμενε να βγει, σκαρφίστηκε κάποια πρόφαση για να μπει στο δωμάτιο. Κι εκεί είδε το Σαιντ Κλερ πεσμένο στον καναπέ στην πέρα άκρη του δωματίου. Ήταν ξαπλωμένος μπρούμυτα κι είχε μπροστά του ανοιχτή τη μικρή Βίβλο της Εύας. Ο Θωμάς πήγε και στάθηκε δίπλα στον καναπέ διστάζοντας. Μα, πριν προλάβει να μιλήσει,

ο Σαιντ Κλερ σηκώθηκε και γύρισε προς το μέρος του. Το γεμάτο ειλικρίνεια πρόσωπο του Θωμά, που είχε μια έκφραση όλο θλίψη, αγάπη και συμπόνια, έκανε μεγάλη εντύπωση στον αφέντη του. Άπλωσε το χέρι του, έπιασε το χέρι του δούλου του κι ακούμπησε πάνω του το μέτωπό του.

– Οχ, Θωμά, παιδί μου, ο κόσμος ολάκερος είναι σαν ένα κούφιο τσόφλι αυγού. Εντελώς άδειος.

– Το ξέρω, αφέντη, το ξέρω. Αν μπορούσες όμως έτσι να κοιτάξεις επάνω ψηλά, εκεί που είναι η καλή μας δεσποινίς Εύα, εκεί στον Κύριό μας τον Ιησού...

– Κοιτάζω, Θωμά, κοιτάζω. Μα το κακό είναι πως δε βλέπω τίποτα. Μακάρι να έβλεπα.

Ο Θωμάς αναστέναξε βαθιά.

– Φαίνεται πως μόνο τα παιδιά κι οι φτωχοί και τίμιοι άνθρωποι σαν εσένα έχουν το χάρισμα να τα βλέπουν αυτά τα πράγματα. Εμείς δεν μπορούμε. Πώς γίνεται αυτό;

– *Απέκρυψας ταύτα από σοφών και συνετών, και απεκάλυψας αυτά νηπίοις*, μουρμούρισε ο Θωμάς. Αυτό ήταν το θέλημά Σου, Πάτερ.

– Θωμά, εγώ δεν πιστεύω. Δεν μπορώ να πιστέψω, έχω συνηθίσει ν' αμφιβάλλω. Θέλω να πιστέψω σ' αυτή τη Βίβλο, μα δεν μπορώ.

– Καλέ μου αφέντη, προσευχήσου στο Θεό. Πες Του: «Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τη απιστία».

– Ποιος μπορεί να είναι σίγουρος ότι γνωρίζει την αλήθεια; μουρμούρισε ο Σαιντ Κλερ, σαν ν' απευθυνόταν μόνο στον εαυτό του. Μπορεί να χάθηκε η Εύα, να μην υπάρχει πια πουθενά; Ούτε ουρανός να υπάρχει, ούτε Χριστός, τίποτα;

– Υπάρχει, καλέ μου αφέντη, υπάρχει! Το ξέρω! Είμαι σίγουρος γι' αυτό! του είπε ο Θωμάς πέφτοντας στα γόνατα. Σε παρακαλώ, καλέ μου αφέντη, πίστεψέ με! Πίστεψε!

– Εσύ πώς το ξέρεις ότι υπάρχει ο Χριστός; Δεν Τον έχεις δει ποτέ σου.

– Τον έχω νιώσει μέσα στην ψυχή μου, αφέντη. Και τώρα Τον νιώθω! Αυτός στάθηκε δίπλα μου όταν με πούλησαν μακριά απ' τους δικούς μου. Και ξέρω πως τώρα θέλει να κάνει κάτι και για σένα.

Δάκρυα έτρεχαν απ' τα μάτια του Θωμά, κι η φωνή του πνιγόταν. Ο Σαιντ Κλερ έγειρε το κεφάλι του στον ώμο του και χάιδεψε το πιστό μαύρο κεφάλι.

– Μ' αγαπάς, Θωμά, είπε.

– Θα έδινα και τη ζωή μου τούτη εδώ την ώρα για να 'βλεπα τον αφέντη μου χριστιανό, αποκρίθηκε ο Θωμάς.

– Θωμά, θεωρώ πως υπάρχουν λόγοι που μπορεί να κάνουν τους ανθρώπους να πιστεύουν. Εγώ, ωστόσο, δεν πιστεύω. Φταίει αυτή η κακή μου συνήθεια ν' αμφισβητώ και ν' αμφιβάλλω.

– Αν όμως προσευχόσουν λίγο!...

– Πώς το ξέρεις ότι δεν προσεύχομαι;

– Το κάνεις, αφέντη;

– Το κάνω, μα δε βρίσκεται κανείς να με ακούσει. Μιλώ στο κενό. Θωμά, δείξε μου εσύ πώς προσεύχονται.

Η καρδιά του Θωμά ξεχύθηκε στην προσευχή σαν το νερό που τρέχει μ' ορμή. Ήταν φανερό πως ο μαύρος πίστευε ότι υπήρχε κάποιος που τον άκουγε. Κι ο Σαιντ Κλερ ένωσε πως αυτή η προσευχή τον έφερνε πιο κοντά στην Εύα.

– Σ' ευχαριστώ, παιδί μου, είπε στο Θωμά όταν αυτός τέλειωσε και σηκώθηκε. Πήγαινε τώρα κι άφησέ με μόνο. Κάποια άλλη φορά θα πούμε περισσότερα.

Σιωπηλός ο Θωμάς βγήκε απ' το δωμάτιο.

28 Ξανά μαζί

Από κείνη την ώρα ο Σαιντ Κλερ έγινε άλλος άνθρωπος. Διάβαζε σοβαρά και με ειλικρίνεια τη Βίβλο της μικρής Εύας. Άρχισε να σκέφτεται πιο πρακτικά τις σχέσεις του με τους υπηρέτες του γενικά, και με το Θωμά ειδικότερα: Ξεκίνησε τη νομική διαδικασία για την απελευθέρωσή του και κάθε μέρα συνδεόταν όλο και πιο πολύ μαζί του. Τον κρατούσε συνέχεια κοντά του και του εκμυστηρευόταν τις πιο μύχιες σκέψεις του. Κι ο Θωμάς τον κοίταζε συνέχεια στα μάτια, μ' ύφος όλο αγάπη και αφοσίωση.

Η Τόψου πάλι δεν έγινε καμιά αγία από τη μια μέρα στην άλλη. Κι αυτή όμως την είχε επηρεάσει πάρα πολύ η ζωή κι ο θάνατος της Εύας. Η σκληρή αδιαφορία της για τα πάντα χάθηκε. Είχε γίνει πια ένα παιδί λογικό, ευαίσθητο, με ελπίδες και επιθυμίες, που αγωνιζόταν να γίνει καλό –μ' έναν τρόπο, όμως, χοντροκομμένο κι απότομο, που αποπροσανατολιζόταν συχνά, μα που ωστόσο ποτέ δε σταματούσε οριστικά.

– Η μικρή βελτιώθηκε πάρα πολύ, είτε μια μέρα στον ξάδερφό της η Οφηλία. Έχω μεγάλες ελπίδες γι' αυτή. Όμως, Αυγουστίνε, θέλω να σε ρωτήσω κάτι: Τίνος είναι αυτό το παιδί; Δικό σου ή δικό μου;

– Μα αφού σ' την έχω χαρίσει! της απάντησε ο Αυγουστίνος.

– Δε μου την παραχώρησες όμως νομικά.

– Ποπό, ξαδέρφη μου! Τι θα σκεφτεί η Εταιρεία για την Κατάργηση της Δουλείας; Εσύ να γίνεις ξαφνικά ιδιοκτήτρια σκλάβων;

– Ανοησίες! Τη θέλω δική μου για να έχω το δικαίωμα να την πάρω μαζί μου στις ελεύθερες πολιτείες και να την απελευθερώσω, για να μην πάνε χαμένα όσα προσπαθώ να κάνω μ' αυτή.

– Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα δηλαδή; Εγώ δεν μπορώ να ενθαρρύνω τέτοια πράγματα!

– Πάψε να αστειεύεσαι και λογικέψου λίγο. Δεν αξίζει να προσπαθώ να την κάνω καλή χριστιανή αυτή τη μικρή, αν δεν μπορώ να την απαλλάξω από τα δεινά της δουλείας. Κι αν το λες στ' αλήθεια πως θέλεις να την πάρω εγώ, δώσε μου κάποιο παραχωρητήριο!

– Καλά λοιπόν, είπε ο Σαιντ Κλερ, θα το κάνω. Και κάθισε στην πολυθρόνα του, έβγαλε την εφημερίδα από την τσέπη του κι έπιασε να τη διαβάζει.

– Τώρα θέλω να το κάνεις, του είπε η Οφηλία.

– Γιατί βιάζεσαι;

– Γιατί τώρα είναι η καλύτερη στιγμή για να κάνεις κάτι. Έλα, εδώ υπάρχει μελάνι και χαρτί. Γράψε ένα παραχωρητήριο.

Ο Σαιντ Κλερ, όπως οι περισσότεροι άνθρωποι της τάξης και του είδους του, απεχθανόταν

θανάσιμα τον ενεστώτα. Κι έτσι ενοχλήθηκε βαθιά από την πιεστική αμεσότητα της Οφηλίας.

– Μα τι συμβαίνει; της είπε. Δε σου φτάνει ο λόγος μου; Θα 'λεγε κανείς πως έχεις πάρει μαθήματα απ' τους Εβραίους.

– Θέλω απλά να είμαι σίγουρη. Μπορεί να πεθάνεις ή να πέσεις έξω, κι η Τόπου να σταλεί στον πλειστηριασμό για πούλημα, ό,τι κι αν κάνω εγώ.

– Λοιπόν, αφού έχω πέσει στα χέρια ενός Γιάνκη¹⁰, δε μου μένει παρά να παραδοθώ, αποκρίθηκε ο Σαιντ Κλερ και βιαστικά έπιασε κι έγραψε ένα δωρητήριο, που το συνέταξε σύμφωνα μ' όλους τους κανόνες –τους οποίους γνώριζε πολύ καλά– και στο τέλος έβαλε από κάτω φαρδιά πλατιά την υπογραφή του.

– Ορίστε, δεσποινίς απ' το Βερμόντ, είπε. Σου κάνει αυτό; Και της έδωσε το χαρτί.

– Μπράβο σου, αγόρι μου, αποκρίθηκε χαμογελώντας η Οφηλία. Δε χρειάζεται όμως να υπογράψει και κανένας μάρτυρας;

– Τι μελάς! αναστέναξε ο Σαιντ Κλερ. Κι ανοίγοντας την πόρτα του δωματίου της Μαρί, της είπε: Η ξαδέρφη θέλει το αυτόγραφό σου. Υπέγραψε εδώ πέρα.

– Τι γελοίο πράγμα είναι αυτό; φώναξε η Μαρί διαβάζοντας κάθετα το χαρτί. Νόμιζα πως η θεοσεβούμενη ξαδέρφη μας δεν κάνει τέτοια πράγματα, και πήρε την πένα κι έβαλε εντελώς αδιάφορα τ' όνομά της. Αφού όμως το θέλει αυτό το πράγμα, θα τη βοηθήσουμε να το πάρει.

– Ορίστε, είπε ο Σαιντ Κλερ στην Οφηλία δίνοντάς της το χαρτί. Τώρα είναι δική σου ψυχή τε και σώματι.

– Μόνο ο Θεός έχει δικαίωμα να μου τη δώσει, του απάντησε εκείνη. Τώρα όμως μπορώ να την προστατεύω.

Βγήκαν κι οι δυο από το δωμάτιο της Μαρί κι η Οφηλία, αφού έκρυψε προσεχτικά το χαρτί, πήγε να βρει τον ξάδερφό της στο σαλόνι.

– Αυγουστίνε, του είπε χωρίς εισαγωγές, έχεις πάρει κανένα μέτρο για τους υπηρέτες σου σε περίπτωση που θα πεθάνεις;

– Όχι, της απάντησε εκείνος συνεχίζοντας το διάβασμα της εφημερίδας του.

– Τότε όλη αυτή η καλοσύνη που τους δείχνεις μπορεί τελικά ν' αποδειχτεί σκέτη σκληρότητα.

Αυτή τη σκέψη την είχε κάνει ακόμα κι ο ίδιος ο Σαιντ Κλερ. Τώρα όμως απάντησε αδιάφορα:

– Έχω σκοπό να πάρω κάποια μέτρα.

– Πότε;

– Ω, μια απ' αυτές τις μέρες.

– Κι αν πεθάνεις πριν προλάβεις να το κάνεις;

– Τι σ' έπιασε σήμερα, ξαδέρφη; Μήπως δείχνω τίποτα συμπτώματα κίτρινου πυρετού ή χολέρας, και βάλθηκες να κάνεις με τόσο ζήλο όλες τις μεταθανάτιες ενέργειες;

– Κανείς δεν ξέρει πότε θα πεθάνουμε, του απάντησε η Οφηλία.

Ο Σαιντ Κλερ σηκώθηκε, πέταξε χάμω την εφημερίδα και βγήκε στη βεράντα, για να βάλει τέλος σ' αυτή τη συζήτηση, που του ήταν δυσάρεστη. Μηχανικά επανέλαβε τα τελευταία λόγια της ξαδέρφης του: «Θα πεθάνουμε!». Όπως ακουμπούσε στα κάγκελα της βεράντας και κοίταζε το νερό του σιντριβανιού να υψώνεται και να πέφτει, ψιθύρισε ξανά και ξανά τα λόγια που τόσο φόβο φέρνουν: «Θα πεθάνουμε!». Κι αφού πήρε μια βαθιά ανάσα, μονολόγησε: «Παράξενο να υπάρχει ένα τέτοιο πράγμα κι εμείς να το ξεχνάμε... Τη μια να ζεις γεμάτος ελπίδες, επιθυμίες κι ανάγκες και την άλλη να έχεις χαθεί για πάντα!».

Την ώρα του τσαγιού ο Σαιντ Κλερ ήταν αφηρημένος. Κι ύστερα ακολούθησε σιωπηλός την Οφηλία και τη Μαρί στο καθιστικό. Έκανε μερικές βόλτες πάνω κάτω στο δωμάτιο κι ύστερα είπε:

– Λέω να πάω στην πλατεία, να μάθω τι νέα είχαμε σήμερα.

Πήρε λοιπόν το καπέλο του κι έφυγε. Ο Θωμάς τον ακολούθησε μέχρι την αυλή και τον ρώτησε αν ήθελε να πάει μαζί του.

– Όχι, παιδί μου, του απάντησε ο Σαιντ Κλερ. Θα γυρίσω σε καμιά ώρα.

Ο Θωμάς πήγε και κάθισε στη βεράντα. Η βραδιά ήταν όμορφη, φεγγαρόλουστη, κι αυτός καθόταν κι άκουγε το μουρμουρητό του νερού που χόρευε στο σιντριβάνι. Η σκέψη του ταξίδευε στο σπίτι του, κι έλεγε μέσα του πως σύντομα θα ήταν ελεύθερος να γυρίσει εκεί. Κι έκανε σχέδια πως θα δούλευε για να εξαγοράσει και τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Έσφιξε με καμάρι τα μπράτσα του και συλλογίστηκε πως σε λίγο θα ανήκαν αποκλειστικά σ' αυτόν, θα δούλευαν γι' αυτόν και μόνο, για να μπορέσει να ελευθερώσει την οικογένειά του. Έπειτα σκέφτηκε τον καλό του αφέντη, κι έκανε για χατίρι του τη συνηθισμένη του προσευχή. Ύστερα στο μυαλό του ήρθε η Εύα, που τώρα πια ήταν κι εκείνη ένας άγγελος, και με τη σκέψη αυτή αποκοιμήθηκε κι ονειρεύτηκε.

Ένας δυνατός χτύπος στην εξώπορτα της αυλής και πολλές φωνές τον ξύπνησαν. Έτρεξε ν' ανοίξει, κι αμέσως μπήκαν μέσα με βαρύ βήμα μερικοί άντρες που κουβαλούσαν ένα σώμα τυλιγμένο σ' ένα μανδύα. Το φως της λάμπας που κρεμόταν στην εξώπορτα έπεσε πάνω του κι ο Θωμάς, βλέποντας το πρόσωπο του σώματος, άφησε μια κραυγή κατάπληξης κι απελπισίας, που αντήχησε στις κολόνες και στις στοές του σπιτιού, καθώς οι άντρες το κουβαλούσαν προς την ανοιχτή πόρτα του σαλονιού, όπου η Οφηλία καθόταν κι έπλεκε.

Ο Σαιντ Κλερ είχε πάει σ' ένα καφενείο για να δει τη βραδινή εφημερίδα. Εκεί που διάβαζε, δυο μισομεθυσμένοι πελάτες έπιασαν τον καβγά. Ο Σαιντ Κλερ και μερικοί άλλοι έκαναν να τους

χωρίσουν, κι ο Αυγουστίνος έφαγε μια μαχαιριά στο πλευρό.

Το σπίτι γέμισε κραυγές και θρήνους, τσιρίγματα και ουρλιαχτά. Υπηρέτες κι υπηρέτριες τραβολογούσαν τα μαλλιά τους, έπεφταν χάμω και χτυπιόνταν, έτρεχαν χαμένοι πέρα δώθε. Οι μόνοι που έδειχναν να διατηρούν ακόμα τα λογικά τους ήταν ο Θωμάς κι η Οφηλία, μια που τη Μαρί την είχαν πιάσει υστερικοί σπασμοί. Κάτω από τις οδηγίες της Οφηλίας, οι άντρες μετέφεραν το αιμόφυρτο κορμί σ' έναν από τους καναπέδες του σαλονιού. Από την αιμορραγία και τους πόνους, ο Σαιντ Κλερ είχε λιποθυμήσει. Καθώς όμως η Οφηλία τού έδινε τις πρώτες βοήθειες, αυτός συνήλθε, άνοιξε τα μάτια του, κοίταξε ένα γύρο και το βλέμμα του πήγε τελικά και στάθηκε στο πορτρέτο της μητέρας του.

Εκείνη την ώρα έφτασε κι ο γιατρός και τον εξέτασε. Απ' την έκφρασή του ήταν φανερό πως δεν υπήρχε ελπίδα. Με τη βοήθεια όμως του Θωμά και της Οφηλίας επέδωσε την πληγή, ενώ οι υπηρέτες που είχαν μαζευτεί στις πόρτες και τα παράθυρα έκλαιγαν και θρηνούσαν.

– Τώρα πρέπει να τους διώξουμε όλους αυτούς, είπε ο γιατρός σαν τελείωσε. Τα πάντα εξαρτώνται απ' την ησυχία του τραυματία.

Ο Σαιντ Κλερ άνοιξε πάλι τα μάτια του και κοίταξε τους δούλους, που προσπαθούσαν να διώξουν η Οφηλία κι ο Θωμάς.

– Κακόμοιρα πλάσματα..., είπε με μια πίκρα που έδειχνε ότι τα είχε βάλει με τον εαυτό του.

Ο Αδόλφος πανικόβλητος δε δέχτηκε με κανένα τρόπο να φύγει. Οι υπόλοιποι, πάντως, υπέκυψαν μετά από πολλά στις προτροπές της Οφηλίας και του Θωμά.

Για αρκετή ώρα ο Σαιντ Κλερ είχε απομείνει με τα μάτια σφαιριστά, κι ήταν φανερό πως πάλευε με πικρές σκέψεις. Ύστερα από λίγο ακούμπησε το χέρι του στον ώμο του Θωμά, που ήταν γονατισμένος δίπλα του.

– Τι είναι, αφέντη μου; είπε με αγωνία εκείνος.

– Πεθαίνω... Προσευχήσου!

– Αν θέλετε έναν παπά..., μίλησε ο γιατρός.

Ο Σαιντ Κλερ κούνησε με κόπο αρνητικά το κεφάλι και είπε ακόμα πιο δυνατά στο Θωμά πιέζοντάς του τον ώμο:

– Προσευχήσου!

Κι ο Θωμάς προσευχήθηκε μ' όλη τη δύναμη της ύπαρξής του για την ψυχή που έφευγε απ' αυτό τον κόσμο.

Σαν τελείωσε, ο Σαιντ Κλερ άπλωσε και του έπιασε το χέρι. Τον κοίταξε έντονα με τα μεγάλα γαλανά του μάτια, μα δεν είπε λέξη. Την άλλη στιγμή τα μάτια έκλεισαν, μα το σφίξιμο του χεριού δε χαλάρωσε. Κι εκεί, στις πύλες της αιωνιότητας, το λευκό χέρι και το μαύρο

κρατιόνταν σφιχτά. Κι ο Σαιντ Κλερ μουρμούριζε πού και πού με σπασμένη φωνή τα λόγια μιας παλιάς, ξεχασμένης προσευχής, που του είχε μάθει η μητέρα του όταν ήταν παιδί.

– Το μυαλό του ταξιδεύει αλλού, είτε ο γιατρός.

– Επιτέλους, γυρίζει στο σπίτι του! ακούστηκε δυνατή η φωνή του Σαιντ Κλερ. Επιτέλους! Επιτέλους!

Η προσπάθεια που κατέβαλε τον εξάντλησε. Η χλωμάδα του θανάτου απλώθηκε στο πρόσωπό του. Μαζί της, όμως, απλώθηκε και μια γαλήνια, μια ειρηνική έκφραση, σαν αυτή που παίρνει το κουρασμένο παιδί όταν αποκοιμιέται.

Έμεινε έτσι για μερικά λεπτά και, λίγο πριν το πνεύμα του φτερουγίσει, άνοιξε ξαφνικά τα μάτια και φώναξε χαρούμενα:

– Μητέρα!

Κι ύστερα έφυγε για πάντα.

29 Οι απροστάτευτοι

Δεν υπάρχει πλάσμα πάνω στη γη πιο απροστάτευτο και σε μεγαλύτερη απόγνωση από το νέγρο δούλο που χάνει τον καλό του αφέντη.

Το παιδί που χάνει τον πατέρα του έχει φίλους να το προστατέψουν, και το προστατεύει και ο νόμος. Έχει αναγνωρισμένα δικαιώματα και θέση. Ο δούλος, όμως, δεν έχει τίποτα απ' αυτά. Ο νόμος τον αντιμετωπίζει όπως μια μπάλα εμπορεύματα. Τα μοναδικά δικαιώματα που έχει είναι αυτά που του παραχωρεί ο εκάστοτε αφέντης του. Κι όταν αυτός πεθάνει, δεν απομένει τίποτα.

Ο δούλος ξέρει πως εννιά φορές στις δέκα ο αφέντης που θα του τύχει θα είναι τυραννικός και κακός. Έτσι, ο θρήνος κι ο οδυρμός που ξεσπάει για την απώλεια ενός καλού αφέντη είναι μεγάλος και δυνατός.

Όταν ο Σαιντ Κλερ άφησε την τελευταία του πνοή, τρόμος και φόβος έπεσε στο σπιτικό του. Ο θάνατος τον είχε πάρει τόσο ξαφνικά, πάνω στο άνθος της νιότης του! Και τώρα τα δωμάτια κι οι στοές του σπιτιού αντηχούσαν κλάματα και θρήνους.

Η Μαρί, που ήταν μονίμως παραδομένη στις παραξενιές των νεύρων της, έπεφτε τώρα απ' τη μια λιποθυμία στην άλλη, κι ούτε που μπόρεσε καν να αποχαιρετήσει τον άντρα της.

Η Οφηλία αντίθετα, μ' εκείνη τη δύναμη και τον αυτοέλεγχο που τη χαρακτήριζαν, είχε μείνει μέχρι την τελευταία στιγμή δίπλα στο συγγενή της, να τον προσέχει και να τον φροντίζει όλο αυτιά και μάτια.

Του Θωμά πάλι η ψυχή ξεχείλιζε από σκέψεις σχετικά με την αιωνιότητα. Ούτε για μια στιγμή δε σκεφτόταν πως τώρα θα έμενε για πάντα, χωρίς ελπίδα, σκλάβος.

Τέλειωσε όμως κάποτε κι η κηδεία, μ' όλο το τελετουργικό της, τα μαύρα κρέπια, τις προσευχές και τα σοβαρά πρόσωπα, κι ήρθαν ξανά τα λασπερά κύματα της καθημερινής ζωής. Και μαζί τους έφεραν το ερώτημα: τι γίνεται τώρα;

Η Μαρί το σκέφτηκε καθώς, ξαπλωμένη σε μια πολυθρόνα και περιστοιχισμένη από ανήσυχους υπηρέτες, περιεργαζόταν διάφορα δείγματα από κρέπια και λινόμπάμπακα. Το σκέφτηκε κι η Οφηλία, που στο δωμάτιό της έκανε σχέδια επιστροφής στο βορεινό της σπίτι. Το σκέφτηκαν γεμάτοι τρόμο κι οι υπηρέτες, που ήξεραν πολύ καλά τον τυραννικό κι αναίσθητο χαρακτήρα της γυναίκας στα χέρια της οποίας είχαν πέσει.

Καμιά δεκαπενταριά μέρες μετά την κηδεία η δεσποινίς Οφηλία άκουσε ένα σιγανό χτύπημα στην πόρτα της. Άνοιξε κι είδε μπροστά της τη Ρόζα, την όμορφη μιγάδα, με τα μαλλιά της ανάστατα και τα μάτια της πρησμένα απ' το κλάμα.

– Αχ, δεσποινίς Οφηλία, είπε η υπηρέτρια πέφτοντας στα γόνατα και πιάνοντας την άκρη της φούστας της λευκής, σας παρακαλώ, πηγαίνετε να μεσολαβήσετε για μένα στην κυρία Μαρί! Θα με στείλει για μαστίγωμα! Να, κοιτάξτε! Κι έδωσε ένα χαρτί στην Οφηλία.

Ήταν μια εντολή γραμμένη με τα λεπτεπίλεπτα καλλιγραφικά γράμματα της Μαρί προς τον υπεύθυνο μιας επιχείρησης που αναλάμβανε μαστιγώματα, για να δώσει δεκαπέντε βουρδουλιές στη νεαρή μιγάδα.

– Τι έκανες; ρώτησε η Οφηλία.

– Με ξέρετε τι κακό χαρακτήρα έχω, δεσποινίς Οφηλία. Βοηθούσα την κυρία Μαρί να δοκιμάσει ένα φόρεμα, και με χαστούκισε. Κι εγώ της απάντησα αυθάδικα. Εκείνη τότε είπε πως θα με μάθει εμένα και πως πάνε εκείνα που ήξερα... Κάθισε λοιπόν κι έγραψε αυτό και είπε να το πάω εγώ η ίδια. Καλύτερα να με σκότωνε!

Η Οφηλία την άκουγε σκεπτική, με το χαρτί στο χέρι.

– Δεν είναι τόσο το μαστίγωμα που με πειράζει, δεσποινίς Οφηλία, συνέχισε η Ρόζα. Δε θα με πείραζε αν το έκανε η κυρία Μαρί ή εσείς. Μα να με στέλνει σ' έναν άντρα! Και τόσο φριχτό και απαύσιο μάλιστα! Τι ντροπή!

Η Οφηλία ήξερε πολύ καλά ότι υπήρχε η συνήθεια να στέλνουν γυναίκες και κορίτσια σε «μαστιγωτήρια», όπου τις παρελάμβαναν τα πιο ταπεινά υποκείμενα, άνθρωποι ελεεινοί για να μπορούν να κάνουν ένα τέτοιο επάγγελμα, κι οι οποίοι εφάρμοζαν με τον πιο κτηνώδη τρόπο την τιμωρία. Την ήξερε αυτή τη συνήθεια η Οφηλία. Μα δεν το είχε συνειδητοποιήσει σ' όλη του τη διάσταση. Τώρα όμως που έβλεπε το λεπτό κορμί της Ρόζας να τρέμει και να σπαράζει από το φόβο, όλο το τίμιο αίμα της ελεύθερης Νέας Αγγλίας που έτρεχε στις φλέβες της της ανέβηκε στο κεφάλι, κι η καρδιά της έπιασε να χτυπάει σαν ταμπούρλο. Με το συνηθισμένο της αυτοέλεγχο ωστόσο, κατάφερε να συγκρατηθεί. Και, τσαλακώνοντας το χαρτί, είπε ξερά στη Ρόζα:

– Κάθισε εδώ, παιδί μου, μέχρι να βρω την κυρία σου.

– Ντροπή! Είναι τερατώδες! Εξωφρενικό! μονολογούσε καθώς διέσχιζε το σαλόνι για να πάει στο δωμάτιο της Μαρί.

Η κυρία του σπιτιού ήταν ξαπλωμένη στην πολυθρόνα της. Πίσω της στεκόταν η Μάμμου και τη χτένιζε, ενώ μπροστά στα πόδια της ήταν γονατισμένη η Τζέιν και της έκανε εντριβές.

– Πώς είσαι σήμερα; τη ρώτησε η Οφηλία.

Η πρώτη απάντηση που πήρε ήταν ένα σφιχτό κλείσιμο των ματιών κι ένας βαθύς αναστεναγμός. Ύστερα, η Μαρί άνοιξε το στόμα της:

– Τι να σου πω, ξαδέρφη... Θαρρώ πως είμαι όπως πάντα.

Και μ' ένα μεταξωτό μαντιλάκι, που είχε μαύρη μπορντούρα πένθους τρία δάχτυλα φαρδιά, σκούπισε τα μάτια της.

Η Οφηλία την κοίταξε καλά καλά, ξερόβηξε κι άρχισε:

– Ήρθα να σου μιλήσω για την κακόμοιρη τη Ρόζα.

Η Μαρί κοκκίνισε, άνοιξε καλά καλά τα μάτια της κι είπε ξερά:

– Τι συμβαίνει μ' αυτή;

– Λυπάται πολύ για το λάθος της.

– Αλήθεια; Θα λυπηθεί ακόμα πιο πολύ πριν ξεμπλέξω μαζί της. Αρκετά ανέχτηκα την αυθάδεια αυτού του παιδιού! Θα την πατήσω κάτω!

– Δεν μπορείς να την τιμωρήσεις με κάποιον άλλο τρόπο, λιγότερο ντροπιαστικό;

– Μα ο σκοπός μου ακριβώς είναι να την ντροπιάσω. Όλη της τη ζωή βασιζόταν στην ομορφιά της και στους λεπτούς της τρόπους, μέχρι που ξέχασε ποια πραγματικά είναι. Τώρα όμως θα της δώσω ένα καλό μάθημα, που θα την ξαναβάλει στη θέση της!

– Όμως, ξαδέρφη, αν καταστρέψεις τη λεπτότητα και το αίσθημα της αισχύνης που έχει, της στερείς όλη της την αξία.

– Τη λεπτότητα! σάρκασε η Μαρί. Δεν της ταιριάζει δα και τέτοιος χαρακτηρισμός! Θα τη μάθω εγώ πως, παρ' όλους τους αεράτους τρόπους της, δεν αξίζει δεκάρα παραπάνω απ' την τελευταία κουρελιάρα μαύρη του δρόμου! Κι εμένα δε θα μου ξαναπάρει ύφος κι αέρα!

– Θα δώσεις λόγο στο Θεό γι' αυτή σου τη σκληρότητα! της αποκρίθηκε εκνευρισμένη η Οφηλία.

– Σκληρότητα το λες εσύ αυτό; Έγραψα να της δώσουν μόνο δεκαπέντε βουρδουλιές και παράγγειλα προφορικά

να είναι ελαφριές. Εγώ δε βλέπω καμιά σκληρότητα εδώ πέρα!

– Εγώ, αντίθετα, είμαι σίγουρη πως οποιαδήποτε κοπέλα θα προτιμούσε να πεθάνει παρά να υποστεί αυτό το πράγμα!

– Εσένα μπορεί να σου φαίνεται έτσι, μα τούτα εδώ τα πλάσματα τα συνηθίζουν αυτά. Κι έπειτα, μόνο έτσι μπορούν να κρατηθούν σε λογαριασμό. Εγώ, που έχω δώσει πολύ αέρα στους υπηρέτες μου, είμαι θύμα τους. Μ' έχουν καβαλήσει. Τώρα όμως θ' αρχίσω να τους πατάω κάτω. Κι όποιος δεν προσέχει θα πηγαίνει γραμμή για μαστίγωμα. Κι η Μαρί κοίταξε γύρω της αποφασιστικά.

Η Τζέιν κατέβασε το κεφάλι και ζάρωσε, μα η Οφηλία έκανε για μια στιγμή σαν να είχε καταπιεί κάποιο εκρηκτικό υλικό και περίμενε να σκάσει. Καταλαβαίνοντας όμως ότι κάθε παραπέρα συζήτηση μ' ένα τέτοιο άτομο θα ήταν άχρηστη, έσφιξε τα χείλη κι έφυγε απ' το δωμάτιο.

Πριν περάσει πολλή ώρα, ένας υπηρέτης ήρθε και πήρε τη Ρόζα, παρά τις διαμαρτυρίες και τους λυγμούς της, και την οδήγησε στο «μαστιγωτήριο».

Λίγες μέρες αργότερα, εκεί που ο Θωμάς καθόταν συλλογισμένος σ' ένα μπαλκόνι, ήρθε και στάθηκε δίπλα του ο Αδόλφος, ο οποίος δεν μπορούσε να παρηγορηθεί με τίποτα για το θάνατο του αφέντη του. Ήξερε, βλέπεις, πως η Μαρί τον αντιπαθούσε ανέκαθεν και τώρα που πέθανε ο κύριός του φοβόταν κι έτρεμε για το τι θα μπορούσε να του συμβεί. Εκείνη την ημέρα είχε μάθει πως, ύστερα από πολλές συζητήσεις κι επαφές με το δικηγόρο της, κι αφού συνεννοήθηκε και με τον αδερφό του Αυγουστίνου, η Μαρί είχε αποφασίσει να πουλήσει το σπίτι κι όλους τους υπηρέτες –εκτός από εκείνους που ήταν προσωπική της περιουσία– και να γυρίσει στη φυτεία του πατέρα της.

– Το ξέρεις, Θωμά, πως θα μας πουλήσουν όλους; είπε ο Αδόλφος στο Θωμά, ακουμπισμένος δίπλα του στο μπαλκόνι.

– Πώς το 'μαθες; τον ρώτησε εκείνος.

– Κρύφτηκα πίσω απ' τις κουρτίνες όταν η κυρά συζητούσε με το δικηγόρο της. Σε λίγες μέρες θα μας στείλουν όλους για πλειστηριασμό.

– Ας γίνει το θέλημα του Θεού, αποκρίθηκε ο Θωμάς σταυρώνοντας τα χέρια κι αναστενάζοντας βαθιά.

– Δεν πρόκειται να ξαναβρούμε τέτοιο αφέντη, συνέχισε ανήσυχος ο Αδόλφος. Καλύτερα όμως να πουληθώ παρά να το ρισκάρω μένοντας με την κυρά.

Ο Θωμάς γύρισε αλλού το πρόσωπό του, να μη δει ο Αδόλφος τη στενοχώρια του. Η ελπίδα της ελευθερίας, η σκέψη της γυναίκας του και των παιδιών του χάνονταν μπροστά απ' τα μάτια του σαν το πλοίο που βυθίζεται ναυαγισμένο σιγά σιγά μες στη θάλασσα. Προσπάθησε να πνίξει τα δάκρυά του και να προσευχηθεί. Μα όσο έλεγε «γεννηθήτω το θέλημά Σου» τόσο χειρότερα ένιωθε.

Σηκώθηκε και πήγε να βρει τη δεσποινίδα Οφηλία, η οποία απ' τη μέρα του θανάτου της Εύας τού φερόταν με καλοσύνη και σεβασμό.

– Δεσποινίς Οφηλία, της είπε, ο αφέντης Σαιντ Κλερ μού είχε υποσχεθεί την ελευθερία μου. Μου είπε μάλιστα πως είχε αρχίσει τη νομική διαδικασία. Αν είχε την καλοσύνη η δεσποινίς, θα ήθελα να μιλήσετε γι' αυτό το θέμα στην κυρά και να της πείτε να εκπληρώσει την επιθυμία του αφέντη.

– Θα της μιλήσω για σένα, Θωμά, και θα κάνω ό,τι μπορώ, του απάντησε η Οφηλία. Αν όμως το ζήτημα εξαρτάται απ' την κυρία Σαιντ Κλερ, δεν έχω και πολλές ελπίδες για σένα... Οπωσδήποτε εγώ θα προσπαθήσω.

Η συζήτηση αυτή έγινε μερικές μέρες μετά το επεισόδιο με τη Ρόζα κι ενώ η Οφηλία ήταν απασχολημένη με τις προετοιμασίες της επιστροφής στο σπίτι της. Αυτή τη φορά η Οφηλία σκέφτηκε πως έπρεπε να βάλει νερό στο κρασί της και να μην επιτεθεί στη Μαρί. Σηκώθηκε, λοιπόν, πήρε το πλέξιμό της, για να πάει να καθίσει λίγο στο δωμάτιο της Μαρί και, προσπαθώντας να είναι όσο πιο διαλλακτική γίνεται, να χειριστεί την περίπτωση του μπαρμπα-Θωμά με όση διπλωματικότητα διέθετε.

Βρήκε τη Μαρί ξαπλωμένη σ' έναν καναπέ, με τη ράχη της ανασηκωμένη σ' ένα σωρό μαξιλάρια και την Τζέιν να της δείχνει διάφορα λεπτά μαύρα υφάσματα.

– Αυτό μου κάνει, είτε η Μαρί διαλέγοντας ένα. Δεν ξέρω όμως αν είναι αρκετά πένθιμο.

– Τι λέτε, κυρία! της απάντησε η Τζέιν. Αυτό ακριβώς φόρεσε κι η κυρία Ντέρμπεννον, όταν πέθανε ο στρατηγός πέρσι. Είναι ό,τι πρέπει.

– Τι λες κι εσύ; στράφηκε στην Οφηλία η Μαρί.

– Υποθέτω πως αυτά εξαρτώνται από τα έθιμά σας, κι εσύ τα ξέρεις καλύτερα από μένα.

– Ξέρεις, το ζήτημα είναι πως δεν έχω ούτε ένα φόρεμα να βάλω. Και μια που την επόμενη βδομάδα θα διαλύσω το σπιτικό εδώ και θα φύγω, πρέπει οπωσδήποτε να διαλέξω κάτι.

– Τόσο γρήγορα φεύγεις;

– Ναι. Μου έγραψε ο αδερφός του Σαιντ Κλερ. Πιστεύει κι αυτός, όπως κι ο δικηγόρος, πως οι δούλοι και τα έπιπλα πρέπει να βγουν τώρα στον πλειστηριασμό και το σπίτι να το αφήσουμε να το πουλήσει ο δικηγόρος.

– Θα ήθελα να σου μιλήσω για κάποιο ζήτημα, άρχισε προσεχτικά η Οφηλία. Ο Αυγουστίνος είχε υποσχεθεί στον μπαρμπα-Θωμά την ελευθερία του και είχε αρχίσει τις νομικές διαδικασίες. Ελπίζω να χρησιμοποιήσεις την επιρροή σου για να ολοκληρωθούν.

– Ασφαλώς και δε θα κάνω τίποτα τέτοιο! απάντησε κοφτά η Μαρί. Ο Θωμάς είναι ένας από τους πιο πολύτιμους δούλους μας. Δε μας περισσεύουν τόσα λεφτά για πέταμα. Κι έπειτα, τι θέλει την ελευθερία; Καλύτερα είναι έτσι.

– Αυτός όμως το θέλει πάρα πολύ, κι ο αφέντης του το είχε υποσχεθεί, της είπε η Οφηλία.

– Και βέβαια το θέλει, αποκρίθηκε η Μαρί. Όλοι τους

το θέλουν, γιατί δεν ευχαριστιόνται με τίποτα. Ζητάνε πάντα αυτό που δεν έχουν. Εγώ έτσι κι αλλιώς είμαι ενάντια στη χειραφέτηση των δούλων. Είναι ζήτημα αρχής. Όταν έχεις ένα νέγρο κάτω από τη φροντίδα ενός αφέντη, τα καταφέρνει αρκετά καλά στη δουλειά του και είναι αξιοπρεπής. Σαν τους ελευθερώσεις όμως, γίνονται τεμπέληδες και δε δουλεύουν, το ρίχνουν στο ποτό και καταντάνε άχρηστοι και κακοί. Το έχω δει να συμβαίνει εκατοντάδες φορές. Δεν είναι καλό πράγμα να τους ελευθερώνεις.

– Μα ο Θωμάς είναι σταθερός χαρακτήρας, εργατικός και πολύ θρήσκος.

– Εμένα μου λες! Έχω δει δεκάδες σαν κι αυτόν. Μόνο όταν τον επιβλέπεις, είναι σε θέση να κάνει κάτι και να τα πάει καλά.

– Για σκέψου όμως πόσες πιθανότητες υπάρχουν να πέσει στα χέρια ενός κακού αφέντη!

– Αυτά είναι ανοησίες! είπε η Μαρί. Ούτε μια στις εκατό δε συμβαίνει αυτό το πράγμα. Οι περισσότεροι αφέντες είναι καλοί, όσα κι αν λέγονται για το αντίθετο. Έχω μεγαλώσει κι έχω ζήσει εδώ στο Νότο, και μέχρι τώρα δεν έχω γνωρίσει κανέναν που να μη φέρεται καλά στους δούλους του, όσο καλά τους αξίζει βέβαια.

– Εγώ πάντως ξέρω πως μια από τις τελευταίες επιθυμίες του άντρα σου ήταν να ελευθερωθεί ο Θωμάς. Ήταν μια από τις υποσχέσεις που έδωσε στην καλή μας την Εύα λίγο πριν πεθάνει, και πιστεύω πως δεν πρέπει να θεωρείς πως είσαι σε θέση να το παραγνωρίζεις αυτό.

Ακούγοντας αυτή την παρατήρηση, η Μαρί έκρυψε το πρόσωπό της με το μαντίλι της κι έπιασε να θρηνεί και να μυρίζει αμμωνία και αιθέρα για να μη λιποθυμήσει.

– Όλοι είναι εναντίον μου! κλαψούρισε. Κανένας δε με σκέφτεται! Δεν το περίμενα από σένα να μου ξαναφέρεις στο μυαλό όλα μου τα βάσανα! Μα ποιος μπορεί να με καταλάβει, να νιώσει τι έχω τραβήξει! Μια μοναχοκόρη είχα και την έχασα! Είχα βρει το μοναδικό άντρα που μου ταίριαζε –και ξέρεις πόσο δύσκολα μου ταίριαζε κάποιος– και τον έχασα κι αυτόν! Κι εσύ δε με σκέφτεσαι καθόλου, και μου τα θυμίζεις όλα αυτά με τόση αδιαφορία. Πολύ σκληρό εκ μέρους σου!

Κι η Μαρί άρχισε πάλι τους λυγμούς και της κόπηκε η ανάσα και φώναξε στη Μάμμου ν' ανοίξει τα παράθυρα, να της φέρει ένα μπουκαλάκι με καμφορά, για να κάνει εισπνοές κι εντριβές, και να της ξεκουμπώσει το φόρεμα. Μέσα στη γενική αναταραχή όμως, η Οφηλία σηκώθηκε κι έφυγε. Είχε καταλάβει πως δε θα έβγαине τίποτα, ό,τι κι αν έλεγε. Η ικανότητα της Μαρί για υστερικές κρίσεις ήταν αξεπέραστη. Το μόνο που μπορούσε να κάνει η Οφηλία ήταν να καθίσει να γράψει στην κυρία Σέλμπυ εκ μέρους του μπαρμπα-Θωμά και να της περιγράψει τα βάσανά του, προτρέποντάς τη να στείλει χρήματα για την εξαγορά του.

Την επόμενη μέρα ο Θωμάς, ο Αδόλφος κι άλλοι έξι νέγροι οδηγήθηκαν σε μια αποθήκη δούλων, όπου θα περίμεναν μέχρι να έρθει η ώρα να τους βγάλουν σε πλειστηριασμό.

Αποθήκη για σκλάβους

Μια αποθήκη για σκλάβους! (εικ.15) Καλοί μου φίλοι, μη φανταστείτε τίποτα κολασμένο και φρικαλέο σαν τα τάρταρα. Εκείνη την εποχή οι άνθρωποι είχαν μάθει πια να αμαρτάνουν κομψά, τηρώντας κάθε επίφαση καθωσπρεπισμού, ώστε να μην προκαλούν το δημόσιο αίσθημα και να μη σοκάρουν τους αξιοσέβαστους πολίτες της κοινωνίας. Επιπλέον, ας μην ξεχνάμε ότι η αξία της ανθρώπινης σάρκας είναι μεγάλη στην αγορά, και κατά συνέπεια ο άνθρωπος που προορίζεται να πουληθεί ταϊζεται καλά, τον φροντίζουν και τον περιποιούνται για να τον εμφανίσουν γερό και δυνατό στον επίδοξο αγοραστή. Έτσι, λοιπόν, μια αποθήκη σκλάβων της Νέας Ορλεάνης δε διέφερε σε τίποτα από άλλες αποθήκες. Ήταν ένα κτίριο καθαρό και συγυρισμένο, κι είχε μπροστά του ένα υπόστεγο, όπου έβλεπες κάθε μέρα αραδιασμένους άντρες και γυναίκες προς πώληση.

Μια δυο μέρες λοιπόν μετά από τη συζήτηση που είχε η Οφηλία με τη Μαρί, ο μπαρμπα-Θωμάς, ο Αδόλφος και πέντ' έξι άλλοι από τους σκλάβους των Σαιντ Κλερ παραδόθηκαν στην τρυφερή φροντίδα του κυρίου Σκεγκς, ο οποίος θα τους έβγαζε σε πλειστηριασμό την άλλη μέρα.

Ο Θωμάς, όπως κι οι περισσότεροι απ' τους συντρόφους του άλλωστε, είχε μαζί του ένα αρκετά μεγάλο μπαούλο γεμάτο ρούχα. Μ' αυτά στη ράχη, οδηγήθηκε σ' ένα μακρύ δωμάτιο, όπου ήταν μαζεμένοι ένα σωρό άντρες κάθε ηλικίας, μεγέθους και απόχρωσης δέρματος, απ' το κατάμαυρο ως το σχεδόν λευκό, που γέλαγαν, γλεντούσαν και χάλαγαν τον κόσμο.

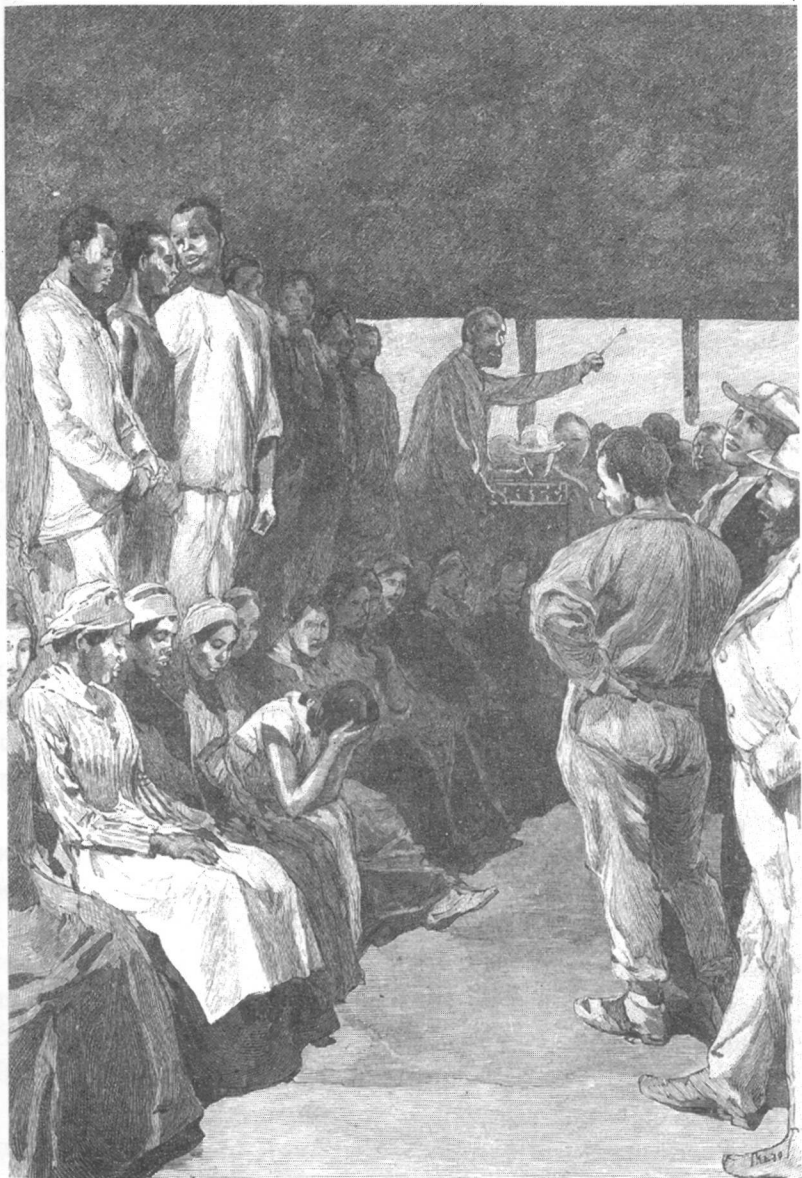
– Αχά! Έτσι μπράβο, παιδιά μου! φώναξε ο κύριος Σκεγκς, ο αποθηκάριος. Έτσι είναι πάντα οι δικοί μου άνθρωποι! Κεφάλτοι! Μπράβο, Σάμπο!

Κι έκανε νόημα σ' ένα γεροδεμένο νέγρο που έκανε χοντροκομμένα αστεία και προκαλούσε την ευθυμία σ' όλους τους τροφίμους της αποθήκης.

Όπως θα φαντάζεται κανείς, ο Θωμάς δεν είχε καμιά διάθεση να πάρει μέρος σε τέτοιου είδους γλέντια. Πήγε λοιπόν όσο πιο μακριά μπορούσε απ' την ομήγυρη, ακούμπησε χάμω το μπαούλο του και κάθισε πάνω του με το πρόσωπο στραμμένο προς τον τοίχο.

Οι δουλέμποροι προσπαθούν με κάθε τρόπο και χωρίς κανένα ηθικό ενδιασμό να προκαλούν τη φασαριόζικη και ταπεινή ευθυμία των «εμπορευμάτων» τους, για να τους κάνουν έτσι να πνίγουν τις αναμνήσεις και τις σκέψεις τους και να γίνονται αδιάφοροι για την κατάστασή τους.

Αντικειμενικός στόχος της εκπαίδευσης στην οποία υποβάλλεται ο νέγρος, απ' τη στιγμή που θα πουληθεί στις αγορές του Βορρά μέχρι να φτάσει στο Νότο, όπου θα εργαστεί, είναι να τον κάνουν πωρωμένο, αναισθητο, κτηνώδη, να εξαφανίσουν οποιοδήποτε αίσθημα ηθικής διαθέτει. Ο δουλέμπορος συγκεντρώνει το εμπόρευσμά του στη Βιρτζίνια ή στο Κεντάκυ και μετά το μεταφέρει σε κάποιο βολικό κι υγιεινό μέρος για να το παχύνει. Εκεί ταϊζει και ποτίζει τους νέγρους του καλά, κι επειδή μερικοί έχουν την τάση να κυριεύονται από νοσταλγία υπάρχει συνήθως ένα βιολί που παίζει συνέχεια, αναγκάζοντάς τους να χορεύουν καθημερινά. Εκείνος που αρνείται να γλεντήσει, εκείνος που πνίγεται από τη θύμηση του παιδιού του ή του σπιτιού του χαρακτηρίζεται δύστροπος κι επικίνδυνος και γίνεται θύμα κάθε είδους κακής

Μια αποθήκη με σκλάβους! (σ. 331)

μεταχείρισης. Γενικά, ο δουλέμπορος πιέζει τους νέγρους του να είναι κεφάτοι, ζωηροί και σβέλτοι στις κινήσεις τους· κι εκείνοι το δέχονται κατά κανόνα, απ' τη μια με την ελπίδα πως έτσι θα βρεθεί καλύτερος αφέντης γι' αυτούς, κι απ' την άλλη από φόβο για τα βασανιστήρια που μπορεί να τους κάνει ο δουλέμπορος, στην περίπτωση που δυσκολευτεί να τους πουλήσει αν δεν κάνουν καλή εντύπωση στους αγοραστές.

– Τι κάνει εκεί πέρα αυτός ο νέγρος; είπε ο Σάμπο μόλις έφυγε απ' το δωμάτιο ο κύριος Σκεγκς.

Ο Σάμπο, που ήταν ένας πολύ μαύρος, πολύ μεγαλόσωμος και πολυλογάς δούλος, όλο κόλπα και γκριμάτσες, πλησίασε τον μπαρμπα-Θωμά και τον γαργάλισε στο πλευρό.

– Τι κάνεις εδώ πέρα; τον ρώτησε. Στη σκέψη το 'ριξες;

– Θα πουληθώ στον πλειστηριασμό αύριο, του είπε ήρεμα ο Θωμάς.

– Στον πλειστηριασμό, λέει! κάγχασε ο άλλος. Τ' ακούτε, παιδιά; Μακάρι να μ' έβγαζαν και μένα στον πλειστηριασμό! Θα τους έκανα να σκάσουν στα γέλια όλους τους! Μα δε μου λες, αύριο θα πουληθείτε όλοι σας;

Κι ακούμπησε στον ώμο του Αδόλφου σαν να ήταν παλιοί φίλοι.

– Σε παρακαλώ, να με αφήσεις ήσυχο! του φώναξε εκείνος όλο αηδία, τεντώνοντας το κορμί του.

– Κοιτάξτε παιδιά! Αυτός εδώ είναι ένας λευκός νέγρος! Ασπρουλιάρης κι αρωματισμένος! είπε τότε ο Σάμπο, ρουθουνίζοντας πάνω από τον Αδόλφο. Είναι ό,τι πρέπει για αρωματοπωλείο ή καπνοπωλείο με αρωματικά καπνά!

– Σε παρακάλεσα να μη μ' ενοχλείς! του ξανάπε θυμωμένος ο Αδόλφος.

– Ποπό, πόσο ευαίσθητοι είμαστε εμείς οι λευκοί νέγροι! κάγχασε ο Σάμπο, μιμούμενος τον τρόπο του Αδόλφου. Όλο ύφος και ιδέα! Φαίνεται πως μας είχαν σε καλή οικογένεια.

– Μάλιστα! αποκρίθηκε ο Αδόλφος. Είχα έναν αφέντη που μπορούσε να σας αγοράσει όλους εσάς για σαβούρα!

– Μωρέ, για κοίτα τι σπουδαίοι κύριοι που είμαστε! κορόιδεψε ξανά ο Σάμπο.

– Ανήκα στην οικογένεια Σαιντ Κλερ, είπε με περηφάνια ο Αδόλφος.

– Για φαντάσου! έκανε κοροϊδευτικά ο Σάμπο. Θαρρώ τώρα πως θα σ' ανταλλάξουν με τίποτα σπασμένα τσουκάλια κι άλλα τέτοια συμπράγκαλα, και πολύ σου είναι!...

Έξω φρενών από τις προκλήσεις, ο Αδόλφος όρμησε πάνω στο Σάμπο με βρισιές και με φωνές. Οι άλλοι βάλθηκαν να γελάνε και να μουγκρίζουν. Η φασαρία έφερε το φύλακα στην πόρτα του δωματίου.

– Τι γίνεται εδώ, παιδιά; Για φρόνιμα! Φρόνιμα! φώναξε πλαταγίζοντας ένα μακρύ μαστίγιο.

Οι μαύροι σκόρπισαν από δω κι από κει. Όλοι, εκτός απ' το Σάμπο, που, βασιζόμενος στην αδυναμία που του είχε ο φύλακας επειδή τον θεωρούσε τον πρώτο χωρατατζή, έμεινε στη θέση του σκύβοντας μονάχα για ν' αποφύγει το μαστίγιο που ανέμιζε εδώ κι εκεί.

– Δεν κάναμε τίποτα εμείς, αφέντη, είπε. Εμείς είμαστε καλά παιδιά. Αυτοί οι καινούριοι είναι που μας κολλάνε και μας ενοχλούν!

Χωρίς πολλά πολλά ο φύλακας στράφηκε στο Θωμά και στον Αδόλφο και, χωρίς να ψάξει το ζήτημα, τους κατάφερε μερικές γροθιές και κλοτσιές. Ύστερα έδωσε γενική διαταγή να κάνουν όλοι ησυχία και να πέσουν να κοιμηθούν, και βγήκε απ' το δωμάτιο.

Όση ώρα γίνονταν αυτά στο υπνωτήριο των αντρών, στο διπλανό δωμάτιο, που ήταν για τις γυναίκες, ένα σωρό κορμιά ήταν ξαπλωμένα εδώ κι εκεί στο πάτωμα και κοιμούνταν. Ανάμεσά τους, αγκαλιασμένες, βρίσκονταν μια μιγάδα πενήντα μ' εξήντα χρονών και μια κοπέλα ακόμα πιο ανοιχτόχρωμη, γύρω στα δεκαπέντε. Μάνα και κόρη –καλοντυμένες κι οι δυο– επρόκειτο να πουληθούν την άλλη μέρα στην ίδια δημοπρασία με τους σκλάβους των Σαιντ Κλερ.

Σούζαν έλεγαν τη μάνα και Εμμελίνα την κόρη. Ανήκαν σε μια πολύ καλή και ευσεβή κυρία της Νέας Ορλεάνης, που τους είχε μάθει ένα σωρό πράγματα και τις είχε κάνει κι αυτές θεοσεβούμενες. Όταν πέθανε όμως, ο μοναχογιός της έκανε πολύ κακή διαχείριση της περιουσίας του και χρεοκόπησε. Το αποτέλεσμα ήταν να βγουν όλα τα υπάρχοντά της, άνθρωποι και πράγματα, στο σφυρί.

Οι δυο γυναίκες δεν μπορούσαν να κοιμηθούν, καθώς το μυαλό τους βασάνιζε η σκέψη του αυριανού πλειστηριασμού.

– Μητέρα, είπε κάποια στιγμή η Εμμελίνα, θαρρώ πως μπορεί να τα βολέψουμε αν μας πάρει κάποια οικογένεια εσένα για μαγειρίσσα και μένα για καμαριέρα ή μοδίστρα. Ας δείχνουμε όσο πιο ζωντανές και κεφάτες γίνεται, και μπορεί να τα καταφέρουμε.

– Εγώ θέλω να βουρτσίσεις πίσω τα μαλλιά σου αύριο, και να τα δέσεις, αποκρίθηκε η Σούζαν.

– Γιατί; Δε μου πάνε έτσι;

– Έτσι θα πουληθείς καλύτερα.

– Μα δεν το καταλαβαίνω!

– Πιο εύκολα θα σ' αγαπήσει μια καθωσπρέπει οικογένεια αν είσαι απλή και συμμαζεμένη και δεν προσπαθείς να φαίνεσαι ωραία. Εγώ τους ξέρω καλύτερα από σένα, πίστεψέ με, είπε η Σούζαν.

– Καλά, μητέρα.

– Και, Εμμελίνα... Αν τύχει και δεν ξαναϊδωθούμε μετά από αύριο, αν εμένα με πουλήσουν σε

καμιά μακρινή φυτεία κι εσύ πουληθείς κάπου αλλού, να θυμάσαι πάντα πώς έχεις ανατραφεί και όσα σου είχε μάθει η κυρά μας. Να πάρεις μαζί σου τη Βίβλο και το υμνολόγιό σου. Κι αν μείνεις πιστή στον Κύριο, θα σε φροντίζει κι Εκείνος πάντα.

Αυτά έλεγε η κακόμοιρη η Σούζαν, γιατί ήξερε πως την άλλη μέρα οποιοσδήποτε άντρας, όσο κτήνος κι ελεεινός κι αν ήταν, θα μπορούσε ν' αγοράσει την κόρη της και να την κάνει δική του και στην ψυχή και στο σώμα, αρκεί να είχε αρκετά λεφτά. Κι από κει και μετά ένας Θεός ήξερε τι θα γινόταν. Αυτό σκέφτεται η κακόμοιρη η Σούζαν, καθώς κρατάει την κόρη της στην αγκαλιά της, κι εύχεται μέσα της να μην ήταν τόσο όμορφη κι ελκυστική. Το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να προσευχηθεί, όπως προσεύχονται τόσοι και τόσοι άλλοι δούλοι.

Κι όπως οι ακτίνες του φεγγαριού πέφτουν απαλές μέσα από τα κάγκελα του παράθυρου πάνω στα ξαπλωμένα στο πάτωμα κορμιά, μανά και κόρη ψέλνουν ένα μελαγχολικό μοιρολόι, απ' αυτά που συνήθιζαν να λένε οι νέγροι:

*Πάει, πέθανε η Μαίρη,
πέθανε, δεν κλαίει πια.
Στον Παράδεισο είναι τώρα,
πέθανε και δεν κλαίει πια.
Πάει, πέθανε ο Σίλας,
πάει, πέθανε κι ο Πολ.
Στον Παράδεισο είναι τώρα,
πέθαναν, δεν κλαίνε πια.*

Σαν ν' αναστέναζε μ' απελπισία η ίδια η γη, έτσι ανέβαινε μέσα στο κελί των γυναικών το θλιμμένο τραγούδι, γλυκό και μελαγχολικό.

Κάποτε ξημέρωσε όμως, κι όλοι άρχισαν να ξυπνάνε. Ο πολυάσχολος κύριος Σκεγκς έχει να κάνει ένα σωρό δουλειές για να ετοιμάσει τα εμπορεύματα που θα βγουν στον πλειστηριασμό. Τους βάζει όλους να κάνουν την τουαλέτα τους και δίνει ειδική εντολή να πάρουν όλοι τα καλά τους χαμόγελα και να δείχνουν κεφάλτοι. Και πριν τους οδηγήσει έξω, τους βάζει να κάνουν κύκλο για μια τελευταία επιθεώρηση.

Ο κύριος Σκεγκς, με το ψάθινο καπέλο του στο κεφάλι και το πούρο στο στόμα, κάνει βόλτες γύρω γύρω απ' τα εμπορεύματά του και δίνει τις τελευταίες εντολές.

– Τι σημαίνει αυτό; είπε καθώς έφτασε μπροστά στη Σούζαν και στην Εμμελίνα. Τι έγιναν οι μπούκλες σου, κοπέλα μου;

Η κοπέλα γύρισε και κοίταξε ντροπαλά τη μητέρα της, ενώ εκείνη απάντησε στο Σκεγκς:

– Εγώ της είπα να τα χτενίσει και να τα δέσει πίσω, για να μην ανεμίζουν ένα γύρο. Έτσι είναι πιο καθωσπρέπει.

– Βλακείες! είπε περιφρονητικά ο δουλέμπορος. Πήγαινε αμέσως να κατσαρώσεις τα μαλλιά σου, έτσι όπως ήταν πριν! στράφηκε στην κοπέλα, ανεμίζοντας απειλητικά τη βίτσα που

κρατούσε. Και γρήγορα! Κι εσύ πήγαινε να τη βοηθήσεις, πρόσθεσε απευθυνόμενος στη Σούζαν. Αυτές οι μπουκλές μπορεί να φέρουν κι εκατό ακόμα δολάρια παραπάνω!

Κάτω από το δυνατό ήλιο του αμερικάνικου Νότου, υψωνόταν μια κυκλική εξέδρα με θολωτό σκέπασμα όπου γίνονταν οι δημοπρασίες των δούλων. Κόσμος περιδιάβαινε, σχολιάζοντας στ' αγγλικά και στα γαλλικά, ανάκατα, τα προτερήματα και τα ελαττώματα των εμπορευμάτων που επρόκειτο να πουληθούν εκείνη την ημέρα. Σε μια γωνιά, ανάμεσα σ' όλο αυτό το πλήθος, ο Θωμάς στεκόταν με αγωνία και κοίταζε τα διάφορα πρόσωπα, προσπαθώντας να βρει κάποιον που θα τ' άρεσε να το έχει για αφέντη. Μα δεν έβλεπε κανένα Σαιντ Κλερ εκεί πέρα.

Λίγο πριν αρχίσει ο πλειστηριασμός, ένας άντρας κοντός με φαρδείς ώμους και πολύ μυώδης, με το καρό πουκάμισό του ανοιχτό μέχρι την κοιλιά κι ένα βρομερό και τριμμένο παντελόνι, άνοιξε δρόμο με αγκωνιές ανάμεσα στον κόσμο, πλησίασε την ομάδα των παλιών δούλων του Σαιντ Κλερ και βάλθηκε να τους εξετάζει συστηματικά. Ο Θωμάς, μόλις τον είδε να πλησιάζει, ένωσε αμέσως φρίκη κι απέχθεια. Ήταν φανερό πως ο άνθρωπος αυτός, αν και κοντός, είχε δύναμη γίγαντα. Το στρογγυλό σαν μπάλα κεφάλι του, με τα μεγάλα ανοιχτόγκριζα μάτια, τα ξέθωρα ξανθά τσίνορα και τα ξασπρισμένα απ' τον ήλιο μαλλιά, τον έκαναν ιδιαίτερα αντιπαθητικό. Το μεγάλο, στραβό και λεκιασμένο απ' το ταμπάκο στόμα του κουνιόταν συνέχεια καθώς μασούσε κι έφτυνε, κι είχε κάτι τεράστια, μαλλιαρά χέρια, ηλιοκαμένα και πολύ βρόμικα, με κάτι νύχια μακριά κι ελεεινά.

Φτάνοντας μπροστά στον μπαρμπα-Θωμά, ο άνθρωπος αυτός τον άρπαξε απ' το σαγόνι και του άνοιξε το στόμα για να επιθεωρήσει τα δόντια του. Ύστερα τον έβαλε να σηκώσει τα μανίκια, για να δει τους μύες του, κι έπειτα τον έβαλε να κάνει μια βόλτα και να κάνει μερικά πηδήματα επί τόπου.

– Πού έχεις μεγαλώσει; τον ρώτησε ξερά σαν τελείωσε την επιθεώρηση.

– Στο Κεντάκυ, αφέντη, απάντησε ο Θωμάς, ρίχνοντας απελπισμένες ματιές ένα γύρο, λες και περίμενε να έρθει κανείς να τον σώσει από τούτο το δαίμονα.

– Τι δουλειά έκανες;

– Φρόντιζα το αγρόκτημα του αφέντη μου.

– Καλό παραμύθι κι αυτό! έκανε ο άλλος και πήγε παρακάτω. Στάθηκε μια στιγμή μπροστά στον Αδόλφο, έφτυσε κίτρινο σάλιο στις καλογουαλισμένες μπότες του, γρύλισε περιφρονητικά και προχώρησε στον επόμενο. Τελικά, στάθηκε μπροστά στη Σούζαν και στην Εμμελίνα. Άπλωσε το βαρύ και βρόμικο χέρι του και τράβηξε κοντά του την κοπέλα. Ψαχούλεψε το λαιμό, το μπούστο και τα μπράτσα της, κοίταξε τα δόντια της, κι ύστερα με μια σπρωξιά την έριξε πίσω στην αγκαλιά της μητέρας της, που ένωθε να υποφέρει τρομερά απ' όλα αυτά τα συμβάντα.

Το κορίτσι τρομοκρατημένο έβαλε τα κλάματα.

– Σιωπή, σουσουράδα! της φώναξε ο δουλέμπορος. Δε θέλω κλαψουρίσματα εδώ πέρα! Σε λίγο αρχίζει η δημοπρασία!

Και πραγματικά σε λίγο άρχισε. Ο Αδόλφος πουλήθηκε σ' ένα νεαρό αριστοκράτη που ήθελε καμαριέρα, και σιγά σιγά, ένας ένας, όλοι οι παλιοί υπηρέτες των Σαιντ Κλερ έφυγαν σε διάφορα αφεντικά.

– Σειρά σου τώρα, παιδί! φώναξε ο δημοπράτης στο Θωμά. Κι εκείνος ανέβηκε στο βάθρο, όπου ανέβαιναν όσοι ήταν για πούλημα, και κοίταξε ανήσυχος γύρω του. Ήχοι κι εικόνες είχαν σμίξει σε μια αξεδιάλυτη θολούρα: Η φωνή του δημοπράτη που ιστορούσε τα προσόντα του στ' αγγλικά και στα γαλλικά, ο θόρυβος του κόσμου, οι φωνές των αγοραστών που έδιναν διάφορες τιμές. Και πριν καλά καλά περάσει ένα λεπτό, το σφυρί χτύπησε καθώς ο δημοπράτης ανακοίνωνε την τελική τιμή κι ο μπαρμπα-Θωμάς αποκτούσε καινούριο αφέντη.

Τον έσπρωξαν να κατέβει από το βάθρο. Ο κοντός άντρας με το στρογγυλό κεφάλι τον άρπαξε από τον ώμο και τον έσπρωξε σε μια άκρη λέγοντάς του άγρια:

– Εκεί εσύ!

Η δημοπρασία συνεχίστηκε, μα ο Θωμάς είχε χάσει πια κάθε επαφή με το περιβάλλον. Και το σφυρί χτυπούσε και ξαναχτυπούσε. Πάει κι η Σούζαν, πουλήθηκε! Την κατεβάζουν απ' το βάθρο κι η κόρη της απλώνει μ' απελπισία τα χέρια της προς το μέρος της. Η μητέρα γυρίζει και κοιτάζει με αγωνία το πρόσωπο εκείνου που την αγόρασε. Είναι ένας αξιοπρεπής μεσήλικας κύριος, που δείχνει να είναι καλός.

– Αχ, αφέντη, σε παρακαλώ, αγόρασε και την κόρη μου! του λέει.

– Πολύ θα το ήθελα, μα φοβάμαι πως δε φτάνουν τα λεφτά μου, της απάντησε εκείνος, κοιτάζοντας με πονεμένο ενδιαφέρον την κοπέλα ν' ανεβαίνει στο βάθρο και να ρίχνει τρομαγμένη γύρω της τη ματιά της.

Τα μάγουλά της, που ως εκείνη την ώρα ήταν κατάχλωμα, έγιναν τώρα κατακόκκινα –κι η μητέρα της βόγκηξε δυνατά βλέποντας πως η Εμμελίνα ήταν τώρα ωραιότερη από κάθε άλλη φορά. Το πρόσεξε όμως κι ο δημοπράτης αυτό, κι άρχισε να εκθειάζει με κάθε τρόπο, σ' ανάκατα αγγλικά και γαλλικά, το εμπόρευσμά του. –Θα κάνω ό,τι μπορώ στα πλαίσια της λογικής, είπε ο καλοσυνάτος ιδιοκτήτης της Σούζαν και προχώρησε μπροστά. Σύντομα, όμως, οι προσφορές που ακούγονταν είχαν ξεπεράσει την αντοχή του πορτοφολιού του. Ο άνθρωπος σωπαίνει, κι ένας ένας αποχωρούν κι οι άλλοι υποψήφιοι αγοραστές. Ο δημοπράτης ζεσταίνεται όλο και πιο πολύ. Τα χτυπήματα έχουν περιοριστεί τώρα ανάμεσα σ' έναν αριστοκρατικό κύριο και στο στρογγυλοκέφαλο γνωστό μας. Ο κύριος μιλάει μια δυο φορές, ζυγίζοντας περιφρονητικά με το βλέμμα τον αντίπαλό του. Αυτός όμως και πιο πεισματάρης είναι και πιο μεγάλο πορτοφόλι φαίνεται να έχει. Το σφυρί πέφτει, κι η Εμμελίνα ανήκει τώρα ψυχή και σώμα στο στρογγυλοκέφαλο.

Το καινούριο αυτό αφεντικό λέγεται Σάιμον Λεγκρί, κι έχει μια μπαμπακοφυτεία στον Κόκκινο Ποταμό. Με μια σπρωξιά στέλνει την Εμμελίνα κοντά στο Θωμά και σ' άλλους δύο άντρες που αγόρασε. Ο καλοσυνάτος αγοραστής της Σούζαν λέει ότι λυπάται πολύ, μα, τι να γίνει, αυτά συμβαίνουν καθημερινά. Και, παίρνοντας το καινούριο του απόκτημα, φεύγει κατά το σπίτι του.

Ο δρόμος για την κόλαση

Στο κάτω κατάστρωμα ενός μικρού και βρόμικου ποταμόπλοιου κάθεται τώρα ο Θωμάς, με αλυσίδες στα χέρια, αλυσίδες στα πόδια κι ένα αβάσταχτο βάρος, πιο μεγάλο απ' όλες μαζί τις αλυσίδες, στην καρδιά. Ο ουρανός της ψυχής του έχει σκοτεινιάσει εντελώς. Ούτε φεγγάρι υπάρχει πια ούτε αστέρια. Έφυγαν και τον προσπέρασαν τα πάντα, όπως τούτα τα δέντρα που περνάνε τώρα δίπλα του, στις όχθες του ποταμού. Δεν πρόκειται να ξαναδεί ούτε το σπίτι του στο Κεντάκυ, ούτε τη γυναίκα και τα παιδιά του, ούτε τα καλά αφεντικά του. Πάει κι ο Σαιντ Κλερ και το αρχοντικό του, πάει κι η Εύα με τα αγγελικά της μάτια, πάνε όλα! Και τι απομένει στη θέση τους;

Ο κύριος Σάιμον Λεγκρί είχε αγοράσει οκτώ σκλάβους από διάφορα μέρη της Νέας Ορλεάνης και τους είχε φορτώσει αλυσοδεμένους στο ποταμόπλοιο *Πειρατής*, που έπλεε προς τον άνω ρου του Κόκκινου Ποταμού.

Όταν σάλπαρε το πλοίο, ο Λεγκρί πήγε να επιθεωρήσει τα αποκτήματά του. Στάθηκε τότε μπροστά στο Θωμά, που τον είχαν στείλει για πούλημα με το καλύτερό του κοστούμι, μ' ένα κολλαριστό πουκάμισο και καλογουαλισμένες μπότες, και τον πρόσταξε: –Σήκω πάνω!

Ο Θωμάς υπάκουσε.

– Γδύσου!

Κι όπως ο Θωμάς δυσκολευόταν να κάνει γρήγορα έτσι αλυσοδεμένος που ήταν, ο Λεγκρί άρπαξε τα ρούχα του και του τα 'βγαλε τραβώντας τα άγρια. Ύστερα άνοιξε το μπαούλο του Θωμά, που το είχε ψάξει καλά καλά πριν, έβγαλε από μέσα ένα παλιό παντελόνι κι ένα ξεφτισμένο σακάκι, που ο Θωμάς τα φόραγε όταν δούλευε στο σταύλο, κι αφού του έβγαλε τις χειροπέδες, του έδειξε μια γωνιά ανάμεσα στα διάφορα κιβώτια και του είπε:

– Πήγαινε εκεί και φόρα αυτά.

Ο Θωμάς ήταν έτοιμος σε λίγα λεπτά.

– Βγάλε τις μπότες σου τώρα, του είπε ο κύριος Λεγκρί. Έγινε κι αυτό.

– Βάλε αυτά εδώ, του είπε ο αφέντης του και του πέταξε ένα ζευγάρι χοντρά άρβυλα απ' αυτά που φορούσαν συνήθως οι σκλάβοι σ' εκείνα τα μέρη.

Στη συνέχεια ο Λεγκρί άδειασε τις τσέπες του απ' όλα τα μικροπράγματα που είχε μαζέψει κατά καιρούς ο δύσμοιρος σκλάβος, κι άλλα τα έβαλε στις δικές του τσέπες κι άλλα τα πέταξε στο ποτάμι.

Έπειτα έπιασε το υμνολόγιο του Θωμά –τη Βίβλο του ευτυχώς είχε προλάβει να τη χώσει στην τσέπη του σακακιού που φορούσε τώρα– και το κοίταξε καλά καλά.

– Χμμμ! έκανε περιφρονητικά. Θεοσεβούμενος, ε, αποτέττειε; Μεθοδιστής;

– Μάλιστα, αφέντη.

– Θα σε κάνω να τα ξεράσεις κάποια στιγμή όλα αυτά. Εγώ δε θέλω νέγρους που τραγουδάνε και προσεύχονται στο κτήμα μου. Να το θυμάσαι αυτό και να προσέχεις. Εγώ είμαι τώρα πια η εκκλησία σου κι η θρησκεία σου. Κατάλαβες; Θα είσαι αυτό που θα σου λέω εγώ!

Ο Θωμάς δεν είπε τίποτα, αυτή όμως η σιωπή του μπρος στις απειλές του αφέντη του είπε πολύ περισσότερα κι από εκατό δυνατά όχι μαζί. Ο Λεγκρί τον αγριοκοίταξε

βλοσυρός, κι ύστερα απομακρύνθηκε παίρνοντας μαζί του και το μπαούλο του σκλάβου του, που το πήγε μπροστά, στην πλώρη. Σε λίγο τον είχαν περικυκλώσει διάφορα μέλη του πληρώματος, κι ανάμεσα σε γέλια και κοροϊδίες για τους νέγρους που θέλουν σώνει και καλά να κάνουν τους κυρίους, ο Λεγκρί πούλησε ένα ένα τα πράγματα του Θωμά –ακόμα και το άδειο μπαούλο.

Σαν ξέμπλεξε κι απ' αυτή την υπόθεση, ο Λεγκρί πήγε πάλι κοντά στην ιδιοκτησία του.

– Όπως βλέπεις, Θωμά, του είπε, σ' απάλλαξα από τις βαριές αποσκευές σου. Να τα προσέχεις πολύ αυτά τα ρούχα που φοράς τώρα, γιατί θα περάσει πολύς καιρός πριν πάρεις άλλα. Στο δικό μου το κτήμα μια φορεσιά φτάνει για ένα χρόνο.

Ύστερα του γύρισε την πλάτη και πήγε κοντά στην Εμμελίνα, που ήταν δεμένη μαζί με μια άλλη γυναίκα.

– Φτιάξε λίγο το κέφι σου, καλή μου, της είπε γαργαλώντας τη κάτω από το σαγόνι.

Η φρίκη, ο φόβος κι η απέχθεια που ζωγραφίστηκαν στο πρόσωπο της κοπέλας δεν ξέφυγαν της προσοχής του Λεγκρί. Αγρίεψε, λοιπόν, και της είπε:

– Παράτα τις αηδίες, μικρή! Όταν σου μιλάω, θα έχεις πάντα ευχάριστη έκφραση, μ' ακούς; Κι εσύ το ίδιο, κιτριλιάρα! πρόσθεσε απευθυνόμενος στη διπλανή μιγάδα και της έδωσε μια δυνατή σπρωξιά. Έκανε ύστερα δυο βήματα πίσω κι είπε σ' όλους τους δούλους του:

– Ακούστε με καλά όλοι! Κοιτάξτε με εδώ, κατάματα! Και χτύπησε το πόδι του χάμω για να υπογραμμίσει τα λόγια του.

Μαγεμένα, θαρρείς, όλα τα βλέμματα καρφώθηκαν στα φλογισμένα πρασινόγκριζα μάτια του Σάμον.

Εκείνος έσφιξε τη μεγάλη βαριά γροθιά του έτσι, που φαινόταν σαν ένα ατσάλινο σφυρί σιδερά. –Τη βλέπετε αυτή τη γροθιά; μούγκρισε. Για ζύγιασέ τη εσύ! και την κατέβασε στη χούφτα του Θωμά. Αυτή η γροθιά έχει γίνει σκληρή σαν σίδηρο ρίχνοντας χάμω νέγρους! Δεν έχει βρεθεί ακόμα ο νέγρος που δε θα πέσει ξερός κάτω με μια και μόνη γροθιά. Και την έφερε με φόρα τόσο κοντά στο πρόσωπο του Θωμά, που εκείνος έκανε πίσω τρομαγμένος. Εγώ δεν έχω επιστάτες και τέτοιες αηδίες. Παρακολουθώ μόνος μου τη δουλειά. Γι' αυτό να είστε προσεχτικοί όλοι σας. Καθένας έχει να κάνει τη δουλειά που θα του ορίζω εγώ, γρήγορα κι όποτε ακριβώς το λέω. Μόνο έτσι θα τα έχετε καλά μαζί μου. Μην περιμένετε καλοσύνες από

μένα, ούτε οίκτο!

Οι γυναίκες κράτησαν την ανάσα τους, κι όλοι οι δούλοι κατέβασαν τα μούτρα παραγμένοι. Κι ο Σάμον τους γύρισε την πλάτη και τράβηξε στο μπαρ του πλοίου να κατεβάσει κανένα ποτηράκι.

32 Μέρη σκοτεινά

Ακολουθώντας ένα χοντροφτιαγμένο κάρο πάνω σ' ένα κακοφτιαγμένο δρόμο, ο Θωμάς κι οι σύντροφοί του τραβούσαν κουρασμένοι μπροστά.

Στο κάρο μέσα καθόταν ο Σάιμον Λεγκρί και στο πίσω μέρος του, μαζί με κάτι αποσκευές κι εμπορεύματα, ήταν ριγμένες οι δυο γυναίκες, δεμένες πάντα μεταξύ τους. Κι όλοι μαζί τραβούσαν για τη φυτεία του Λεγκρί, που ήταν αρκετά μακριά απ' το μικρό χωριό όπου τους άφησε το ποταμόπλοιο.

Ο δρόμος ήταν κακοτράχαλος κι ερημικός. Άλλοτε περνούσε μέσα από θλιβερά πευκοδάση, όπου ο άνεμος σφύριζε πένθιμα, κι άλλοτε από πρωτόγονα ξύλινα γεφύρια στημένα πάνω από βαλτότοπους. Από μέσα τους ξεπρόβαλλαν οι άθλιες φιγούρες μερικών μαύρων κυπαρισσιών, απ' τα οποία κρέμονταν ακόμα πιο μαύρα μούσκλια, ενώ κάθε τόσο έβλεπες να γλιστράει ανάμεσα στους σαπισμένους κορμούς κάποιο απ' τα τρομερά, δηλητηριώδη φίδια των βάλτων. (εικ.16)

Παρ' όλη την ασχήμια και την αγριάδα του τοπίου, ο Σάιμον τραβούσε μπροστά φανερά ευχαριστημένος, και κάθε τόσο ρουφούσε μερικές γερές γουλιές από ένα φλασκί με ποτό, που είχε στην πίσω τσέπη του.

– Ε, εσείς! φώναξε κάποια στιγμή που γύρισε κι είδε το αποθαρρημένο ύφος των δούλων του. Για πιάστε κανένα τραγούδι!

Οι άντρες κοιτάχτηκαν αμίλητοι.

– Εμπρός! φώναξε ο Λεγκρί, πλαταγίζοντας το μαστίγιο που κρατούσε στα χέρια του. Και τότε ο Θωμάς άρχισε να λέει έναν ύμνο των μεθοδιστών:

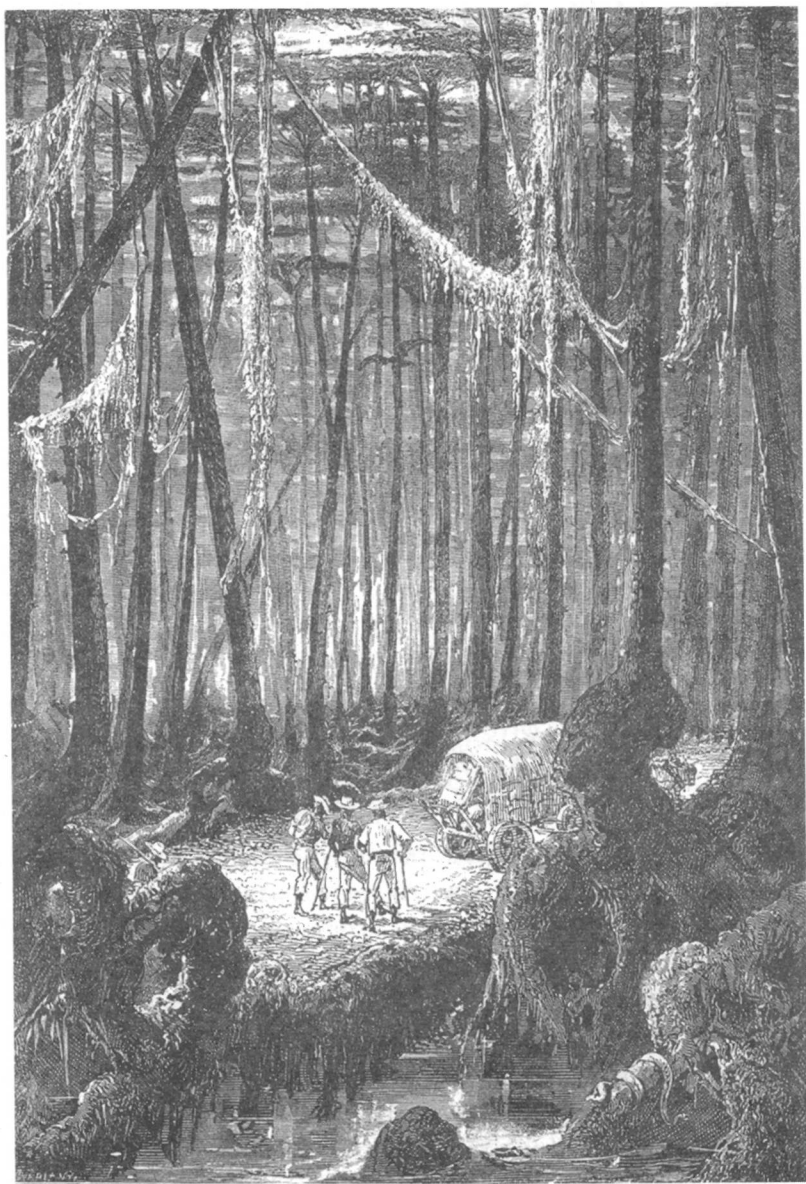
*Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ,
είσαι το σπίτι μου το ευτυχισμένο.
Σε σένα ποθώ να 'ρθω ξαποσταμένος.*

– Σκάσε, ηλίθιε μαύρε! βρυχήθηκε ο Λεγκρί. Θάρρεψες πως ήθελα τις κολασμένες μεθοδιστικές αηδίες σου; Για πιάστε στα γρήγορα κάτι σαματατζίδικο! Εμπρός!

Ένας από τους άλλους άντρες άρχισε τότε να λέει κάποιο από κείνα τα χωρίς νόημα τραγούδια που συνήθιζαν οι σκλάβοι:

*Μ' έστειλε ο αφέντης
να πιάσω τη νυφίτσα,
φίτσα, φίτσα, φίτσα.
Κι έβαλε τα γέλια, έλια, έλια, έλια.*

Ο τραγουδιστής έβαζε ό,τι λόγια τού έρχονταν, αρκεί να έκανε ρίμα, κι όλοι οι άλλοι έλεγαν

Από μέσα τους ξεπρόβαλλαν οι άθλιες φιγούρες μερικών μαύρων κυπαρισσιών, απ' τα οποία κρέμονταν ακόμα πιο μαύρα μούσκλια... (σ. 346)

μαζί το ρεφρέν. Προσπαθούσαν με το ζόρι να κάνουν κέφι, μα οι έξαλλες νότες του τραγουδιού είχαν το αντίθετο ακριβώς αποτέλεσμα πάνω τους. Λες κι οι φτωχές, αμόρφωτες καρδιές τους έβρισκαν καταφύγιο στη μουσική, και με τη δική της γλώσσα ανέπεμπαν την προσευχή τους στο Θεό. Πραγματικά, μέσα σ' εκείνο το παράλογο τραγούδι κρυβόταν μια αληθινή προσευχή. Μια προσευχή που ο Σάιμον, ωστόσο, δεν μπορούσε να την ακούσει. Αυτός ήταν ευχαριστημένος που τα «παιδιά» του τραγουδούσαν δυνατά κι είχαν κέφια.

– Λοιπόν, μικρούλα μου, γύρισε κι είτε στην Εμμελίνα

πιάνοντας τη από τον ώμο, κοντεύουμε να φτάσουμε στο σπίτι.

Όταν ο Λεγκρί αγρίευε και μαινόταν σαν θηρίο, η Εμμελίνα τρομοκρατιόταν. Μα, όταν άπλωνε το χέρι του πάνω της και της μιλούσε έτσι όπως τώρα, η κοπέλα προτιμούσε χίλιες φορές να έτρωγε ξύλο, παρά αυτό. Η έκφραση που έπαιρναν τα μάτια του την πανικόβαλλε κι ανατρίχιαζε ολόκληρη. Άθελά της, κόλλησε πάνω στη μιγάδα που καθόταν δίπλα.

– Δε φοράς σκουλαρίκια ακόμα, ε; συνέχισε ο Λεγκρί πιάνοντας το αυτάκι της με τα χοντρά δάχτυλά του.

– Όχι, αφέντη, απάντησε τρέμοντας η Εμμελίνα, χωρίς να τολμάει να τον κοιτάξει καταπρόσωπο.

– Αν είσαι καλό κορίτσι, θα σου χαρίσω εγώ ένα ζευγάρι σκουλαρίκια σαν φτάσουμε σπίτι. Μη φοβάσαι δα! Δεν έχω σκοπό να σε ξεθεώσω στη δουλειά. Θα περάσεις ωραία μαζί μου, θα ζεις σαν κυρά. Αρκεί να 'σαι καλό κορίτσι.

Το ποτό τον είχε κάνει γενναιόδωρο το Λεγκρί. Εκείνη τη στιγμή, όμως, φάνηκαν τα όρια της φυτείας του.

Το αγρόκτημα αυτό ανήκε άλλοτε σ' έναν αριστοκράτη πλούσιο και με γούστο, που είχε φροντίσει να διακοσμήσει ωραία το μέρος. Όταν πέθανε όμως, είχε πτωχεύσει, κι ο Λεγκρί αγόρασε πολύ φτηνά όλο το κτήμα, που το χρησιμοποιούσε απλά και μόνο για να κερδίζει χρήματα. Κι έτσι, το άλλοτε πανέμορφο σπίτι είχε απομείνει τώρα εντελώς εγκαταλειμμένο, σε μια κατάσταση φθοράς κι αποσύνθεσης.

Το καλοκουρεμένο και περιποιημένο γκαζόν, που πλαισίωνε τον παλιό καιρό το σπίτι, είχε μετατραπεί τώρα σ' έναν αγριότοπο όλο αγκάθια και ψηλά χόρτα, με παλούκια καρφωμένα εδώ κι εκεί για να δένουν τ' άλογα. Σπασμένοι κουβάδες, κοτσάνια από καλαμπόκια και κάθε είδους σκουπίδι βρισκόταν πεταμένο ένα γύρο. Σε διάφορα διακοσμητικά στηρίγματα κρέμονταν μαραμένα γιασεμιά και αγιοκλήματα γεμάτα μελίγκρα. Αραιά και πού κάποιο εξωτικό φυτό, που είχε κατορθώσει να επιζήσει, σήκωνε το ξεχασμένο κεφάλι του ανάμεσα στ' αγριόχορτα, και σ' ένα μισογκρεμισμένο θερμοκήπιο με σπασμένα όλα του τα τζάμια σειρές σκονισμένες γλάστρες στέκονταν σε σαπισμένα ράφια με κάποιο ξερό κοτσάνι μέσα της η καθεμιά.

Το κάρο μπήκε σ' ένα χαλικόστρωτο δρομάκι που το έκλειναν δυο σειρές αγριοπασχαλιές δεξιά κι αριστερά, οι οποίες έδειχναν να θεριεύουν και ν' ανθίζουν, όσο κι αν ήταν παραμελημένες.

Το σπίτι ήταν μεγάλο και έδειχνε ότι κάποτε ήταν όμορφο. Ήταν χτισμένο με ένα συνηθισμένο στο Νότο τρόπο: διώροφο, με φαρδιές βεράντες γύρω γύρω και στους δυο ορόφους, στις οποίες άνοιγαν μπαλκονόπορτες απ' όλα τα δωμάτια, με τούβλινες κολόνες στο ισόγειο και ξύλινες στον πάνω όροφο.

Το παρόν του όμως ήταν θλιβερό: φάνταζε έρημο κι ερειπωμένο. Μερικά παράθυρα είχαν σπασμένα παντζούρια, άλλα ήταν κλεισμένα με σανίδες και το χρώμα ήταν παντού ξεφλουδισμένο. Ξερά χόρτα, σπασμένα σανίδια, τρύπια βαρέλια, ξεπατωμένα κιβώτια ήταν πεταμένα παντού.

Τρία τέσσερα αγριόσκυλα, ξεσηκωμένα από το θόρυβο του κάρου, όρμησαν γρυλίζοντας έξω, και με δυσκολία τα συγκράτησαν οι δούλοι του σπιτιού για να μην ξεσκίσουν τους νεοφερμένους.

– Βλέπετε τι σας περιμένει! είπε ο Λεγκρί χαϊδεύοντας τα σκυλιά με άγρια ικανοποίηση. Βλέπετε τι σας περιμένει έτσι και προσπαθήσετε να το σκάσετε... Αυτά τα σκυλιά είναι γυμνασμένα να κυνηγάνε νέγρους. Και προτιμάνε να τρώνε τέτοιους, παρά το φαγητό τους. Φρόνιμα λοιπόν όλοι σας! Ε, Σάμπο, στράφηκε ύστερα σ' ένα μαύρο με μαδημένο καπέλο και κουρελιασμένα ρούχα, που στεκόταν κι αυτός σούζα σαν τα σκυλιά. Πώς τα πήγατε εδώ;

– Μια χαρά, αφέντη!

– Κίμπο, στράφηκε σ' έναν άλλο ο Λεγκρί, τα έκανες όλα όπως σ' τα είχα πει;

– Έτσι δεν έπρεπε; απάντησε εκείνος.

Αυτοί οι δυο μαύροι ήταν οι αρχιεργάτες της φυτείας. Ο Λεγκρί τους είχε εκπαιδεύσει με την ίδια βαρβαρότητα και σκληρότητα που εκπαίδευε και τα μπουλντόγκ του. Και έτσι τους είχε κάνει όμοιους με κείνα.

Ο Λεγκρί, όπως κάποιοι δυνάστες που ξέρουμε από την Ιστορία, κυβερνούσε τη φυτεία του εφαρμόζοντας πιστά την αρχή του «διαίρει και βασιλεύε». Ο Σάμπο κι ο Κίμπο μισούσαν απ' το βάθος της καρδιάς τους ο ένας τον άλλο. Οι εργάτες μισούσαν άγρια και τους δυο τους. Κι ο Λεγκρί, βάζοντας τη μια πλευρά αντιμέτωπη στην άλλη, ήταν σίγουρος πως κάποιος θα βρισκόταν πάντα να του καρφώσει όποια στραβοτιμονιά γινόταν στο κτήμα του.

Κανείς όμως δεν μπορεί να ζήσει χωρίς λίγη συντροφιά. Κι ο Λεγκρί έδινε πού και πού λίγο θάρρος στους «μαύρους παρατρεχάμενούς του» και μια δυνατότητα οικειότητας μαζί του. Μια οικειότητα, όμως, που τους έβαζε συχνά σε μπελάδες. Γιατί, μόλις ο ένας τους ξεπερνούσε έστω και τόσο δα τα όρια, ο άλλος ήταν πάντα έτοιμος να τον τιμωρήσει και να τον ανακαλέσει στην τάξη στο πρώτο νόημα του αφέντη του.

Έτσι όπως στέκονταν τώρα δίπλα στο Λεγκρί, έδιναν το πιο χειροπιαστό και ατράνταχτο επιχείρημα στην άποψη ότι οι άνθρωποι είναι κατώτεροι απ' τα ζώα μερικές φορές. Τα μαύρα, βαριά κι άσχημα χαρακτηριστικά τους, τα μεγάλα τους μάτια που κοιτούσαν ζηλιάρικα στριφογυρίζοντας σαν μπίλιες, η κτηνώδης ομιλία τους με τους συνεχείς λαρυγγισμούς, τα ξεσκισμένα τους ρούχα, που ανέμιζαν στον αέρα, ταίριαζαν απόλυτα με τη σαπίλα και την

κατάρρευση που απέπνεε όλο το μέρος.

– Σάμπο, είπε ο Λεγκρί, πάρε αυτά τα παιδιά και πήγαινέ τα στα καταλύματα. Κι εδώ, συνέχισε αρπάζοντας τη μιγάδα και σπρώχνοντάς τη προς το μέρος του, έχω ένα κορίτσι για σένα. Σ' το είχα υποσχεθεί.

Η γυναίκα ανατρίχιασε ολόκληρη και τραβήχτηκε απότομα πίσω.

– Αχ, όχι, αφέντη! Έχω δικό μου άντρα στη Νέα Ορλεάνη !

– Κι έπειτα; Δε θες κι άλλον ένα εδώ; Παράτα τα λόγια και τράβα! της αποκρίθηκε ο Λεγκρί υψώνοντας το μαστίγιό του. Κι ύστερα στράφηκε στην Εμμελίνα και πρόσθεσε: Κι εσύ, δεσποινίς, έλα μέσα μαζί μου.

Εκείνη τη στιγμή ένα σκούρο αγριωπό πρόσωπο εμφανίστηκε σ' ένα παράθυρο του σπιτιού. Κι όπως ο Λεγκρί άνοιξε την πόρτα, μια γυναικεία φωνή είπε κάτι με τόνο αυταρχικό.

– Βούλωσ' το στόμα σου! φώναξε τότε ο Λεγκρί βάζοντας μέσα την Εμμελίνα. Μπορώ να σας κάνω όλους ό,τι μου γουστάρει εμένα! Κατάλαβες;

Ο Θωμάς δεν μπόρεσε ν' ακούσει τη συνέχεια, γιατί αναγκάστηκε ν' ακολουθήσει το Σάμπο στα καταλύματα, (εικ.17) που ήταν δυο σειρές παράγκες, μ' ένα είδος μονοπατιού ανάμεσά τους, σ' ένα μέρος της φυτείας μακριά από το σπίτι. Του Θωμά του πιάστηκε η καρδιά σαν τα είδε αυτά τα βρομερά ερείπια. Βαυκαλιζόταν πως θα είχε τουλάχιστον ένα καλύβι δικό του, χοντροφτιαγμένο, βέβαια, μα καθαρό, μ' ένα ράφι για ν' ακουμπάει τη Βίβλο του και μια γωνιά καθαρή να ξαπλώνει μόνος του και να ησυχάζει από τη σκληρή δουλειά. Τούτα εδώ τα καταλύματα, όμως, ήταν σκέτα κελιά, χωρίς κανένα είδος επίπλου και με μια στοίβα μόνο βρομερά άχυρα ριγμένα πάνω στο χώμα του πατώματος.

– Ποιο είναι το δικό μου; ρώτησε το Σάμπο.

– Ξέρω εγώ; Να, πήγαινε σ' αυτό, του απάντησε εκείνος. Χωράει άλλος ένας εδώ. Έχουμε ένα σωρό νέγρους εδώ πέρα. Δεν ξέρω πώς να τους βολέψω.

Είχε βραδιάσει πια όταν οι εξαντλημένοι ένοικοι των κελιών γύρισαν σαν τα πρόβατα στο μαντρί. Άντρες και γυναίκες με βρόμικα και ξεσκισμένα ρούχα, κατσούφηδες και ταλαιπωρημένοι, που κάθε άλλο παρά ευχάριστα κοίταζαν τους νεοφερμένους. Το χωριουδάκι ζωντάνεψε από βραχνούς καβγάδες, καθώς μάλωναν ποιος θα πρωτοπάρει τους χοντροφτιαγμένους χειρόμυλους, όπου έπρεπε ν' αλέσουν μόνοι τους ο καθένας το λιγοστό καλαμπόκι που του έδιναν. Και μετά είχαν να φτιάξουν με τ' αλεύρι του από μια πίτα που, αφού θα την έψηναν στη χόβολη, θ' αποτελούσε το μοναδικό τους δείπνο. Είχαν βγει στα χωράφια πριν καλά καλά φέξει, κι είχαν δουλέψει κάτω από τον άγρυπνο βούρδουλα των επιστατών. (Βρισκόμαστε, βλέπετε, στη μεγαλύτερη βιάση της εποχής της συγκομιδής κι όλοι πιέζονταν ν' αποδώσουν όσο γινόταν περισσότερο με τη δουλειά τους.)

Ο Θωμάς τους κοίταζε έναν έναν καθώς έρχονταν, προσπαθώντας να βρει κανένα συμπαθητικό και φιλικό πρόσωπο. Το μόνο όμως που έβλεπε ήταν κατσούφηδες, απειλητικοί,

...αναγκάστηκε ν' ακολουθήσει το Σάμπο στα
καταλύματα, που ήταν δυο σειρές παράγκες...
(σ. 353)

αποκτηνωμένοι άντρες κι αδύναμες, απογοητευμένες γυναίκες – ή γυναίκες που δεν ήταν καν γυναίκες πια... Όλοι τους είχαν φτάσει στο έσχατο όριο της αποκτήνωσης· ήταν αργά πια για να περιμένει κανείς απ' αυτούς έστω και μια ελάχιστη ένδειξη πολιτισμένης συμπεριφοράς.

Μέσα στη νύχτα το τρίξιμο των χειρόμυλων συνεχιζόταν αδιάκοπα. Ήταν λίγοι, βλέπετε, οι μύλοι, και πολλοί οι δούλοι. Και οι πιο δυνατοί έκαναν στην άκρη τους πιο εξαντλημένους, που έρχονταν ξανά και ξανά για να μπορέσουν ν' αλέσουν κι αυτοί το καλαμπόκι τους.

– Ε, εσύ! είπε κάποια στιγμή ο Σάμπο στη μιγάδα, ρίχνοντας μπροστά της ένα σακούλι καλαμπόκι, πώς σε λένε;

– Λούσου, του απάντησε εκείνη.

– Λοιπόν, Λούσου, τώρα είσαι δική μου. Ν' αλέσεις αλεύρι και να μου ψήσεις το φαγητό μου. Μ' ακούς;

– Ούτε είμαι δική σου, ούτε θα γίνω ποτέ! αποκρίθηκε η Λούσου με τη δύναμη που δίνει η απελπισία. Πάρε δρόμο!

– Θα σ' αρχίσω στις κλοτσιές! φώναξε ο Σίμπο, υψώνοντας απειλητικά το πόδι του.

– Μπορείς και να με σκοτώσεις άμα θες. Κι όσο το νωρίτερο τόσο το καλύτερο. Μακάρι να ήμουνα νεκρή!

– Σάμπο, θα πω στον αφέντη πως του χαλάς τους εργάτες, πετάχτηκε ο Κίμπο, που άλεθε το αλεύρι του αφού πρώτα είχε διώξει απ' το μύλο δυο τρεις εξαντλημένες γυναίκες, που τώρα περίμεναν πάλι τη σειρά τους.

– Κι εγώ θα του πω πως δεν αφήνεις τις γυναίκες ν' αλέσουν. Παλιονέγρο! αποκρίθηκε ο Σάμπο. Να περιμένεις τη σειρά σου!

Στο μεταξύ ο μπαρμπα-Θωμάς κόντευε να λιποθυμήσει απ' την κούραση και την πείνα.

– Ε, εσύ! του φώναξε ο Κίμπο και του πέταξε ένα σακούλι που είχε μέσα το λιγοστό του καλαμπόκι. Πάρε! Και πρόσεχέ το, γιατί δε θα πάρεις άλλο τούτη τη βδομάδα!

Ο Θωμάς περίμενε μέχρι πολύ αργά για να βρει μια θέση στους μύλους. Και τότε πάλι, συγκινημένος απ' την

τρομακτική εξάντληση δυο γυναικών που βασανίζονταν ν' αλέσουν το καλαμπόκι τους, κάθισε και τους το άλεσε εκείνος, ζωντάνεψε τη φωτιά που κόντευε να σβήσει για να ψήσουν τις πίτες τους, κι ύστερα ετοίμασε το δικό του φαγητό. Πρώτη φορά είχε δείξει κάποιος λίγη συμπόνια σ' εκείνο το μέρος, κι οι γυναικείες καρδιές συγκινήθηκαν. Τα σκληρά τους πρόσωπα μαλάκωσαν· του πήραν το αλεύρι, του ζύμωσαν εκείνες την πίτα του, κι ύστερα του την έψησαν. Κι ο Θωμάς, καθισμένος δίπλα στη φωτιά, έβγαλε απ' την τσέπη του τη Βίβλο. Χρειαζόταν κι αυτός λίγη παρηγοριά.

- Τι είν' αυτό; τον ρώτησε η μια από τις γυναίκες.
- Η Βίβλος, απάντησε ο μπαρμπα-Θωμάς.
- Θεούλη μου! Έχω να δω Βίβλο απ' τον καιρό που ήμουν στο Κεντάκυ.
- Στο Κεντάκυ μεγάλωσες; τη ρώτησε μ' ενδιαφέρον ο Θωμάς.
- Ναι... Και καλά μάλιστα. Ποτέ μου δεν περίμενα πως θα βρισκόμουν εδώ πέρα, αναστέναξε η γυναίκα.
- Μα τι, τέλος πάντων, είναι αυτό το βιβλίο; ρώτησε τότε η άλλη.
- Ε, η Βίβλος.
- Ε, και τι θα πει Βίβλος;...
- Σοβαρά, δεν την έχεις ακουστά; Εμάς μας τη διάβαζε η κυρά μας στο Κεντάκυ. Εδώ κάτω όμως μόνο βρισιές και κατάρες ακούμε.
- Για διάβασέ μας λίγο, τέλος πάντων, μίλησε πάλι η άλλη βλέποντας το Θωμά να γυρίζει τις σελίδες της Βίβλου του.

Κι ο Θωμάς διάβασε:

Δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς.

- Να και μερικά καλά λόγια, είτε η μια γυναίκα. Ποιος τα λέει;
 - Ο Κύριος, της απάντησε ο Θωμάς.
 - Μακάρι να ήξερα πού να πάω να τον βρω, είτε η γυναίκα. Θαρρώ πως δεν πρόκειται να ξαναδώ ξεκούραση εγώ. Πονάω ολόκερη και τρέμω, κι ο Σάμπο με κυνηγάει συνέχεια επειδή δε μαζεύω πιο γρήγορα το μπαμπάκι. Τα βράδια φτάνουν μεσάνυχτα πριν μπορέσω να φάω. Και, πριν καλά καλά προλάβω να κλείσω τα μάτια μου, χτυπάει πάλι η τρομπέτα για να ξαναπιάσουμε δουλειά. Λοιπόν, έτσι και ήξερα πού είναι ο Κύριος, θα πήγαινα να του τα πω όλα αυτά.
 - Είναι κι εδώ, κι εκεί, και παντού, της είπε ο Θωμάς.
 - Αυτό δεν το πιστεύω με τίποτα. Εγώ το ξέρω πολύ καλά πως ο Κύριος δεν είναι εδώ! Μα δε βγαίνει τίποτα με το να το συζητάμε. Πάω να πλαγιάσω, μπας και προλάβω να κοιμηθώ λιγάκι.
- Οι γυναίκες τράβηξαν στις καλύβες τους κι ο μπαρμπα-Θωμάς απόμεινε μονάχος δίπλα στη φωτιά, που τρεμόσβηνε βάφοντας με κοκκινωπές ανταύγειες το πρόσωπό του.

Ασημένιο κι όμορφο το φεγγάρι ανέβαινε στον πορφυρό ουρανό κοιτάζοντας τον κόσμο κάτω,

ήρεμο και σιωπηλό, κι έβλεπε και το μοναχικό μαύρο να κάθεται με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος και με τη Βίβλο ανοιχτή στα γόνατά του.

«Να 'ναι τάχα πανταχού παρών ο Θεός ή να μην είναι;» συλλογιόταν ο κακόμοιρος ο μπαρμπα-Θωμάς για αρκετή ώρα. Απάντηση όμως δε βρήκε, και τελικά, απαρηγόρητος, πήγε σκουντουφλώντας στην καλύβα που του είχαν υποδείξει. Το πάτωμα ήταν γεμάτο κουρασμένους κοιμισμένους σκλάβους κι η βρόμα που έβγαινε από κει μέσα παρά λίγο να τον κάνει να σηκωθεί να φύγει. Η νύχτα όμως είχε φέρει μαζί της υγρασία και παγωνιά, κι ο Θωμάς ήταν κουρασμένος. Τυλίχτηκε λοιπόν στην ξεσκισμένη κουβέρτα που του είχαν δώσει, ξάπλωσε στο σανό κι αποκοιμήθηκε.

Στ' όνειρό του πια μια ευγενική φωνή ήρθε και χάιδεψε τ' αυτί του. Καθόταν, λέει, στο μαλακό γρασίδι δίπλα στη λίμνη Πονσερτρέιν κι η μικρή Εύα του διάβαζε αποσπάσματα από τη Βίβλο.

Και εάν διέλθης δια πυρός, ου μη κατακαυθής, φλοξ ου κατακαύσει σε ότι Εγώ Κύριος ο Θεός σου.

Τα λόγια σιγά σιγά έσβηναν, σαν μαγική μουσική που απομακρύνεται κι απλώνει. Όνειρο να 'ταν τάχα ή αλήθεια; Όπως κι αν έχει το πράγμα, είναι τόσο όμορφο να πιστεύεις πως με φτερά αγγελικά πετάνε πάνω απ' τα κεφάλια μας τα πνεύματα των νεκρών.

33 Κάσσυ

Ο μπαρμπα-Θωμάς δεν άργησε καθόλου να εξοικειωθεί με τον καινούριο του τρόπο ζωής. Ήταν πολύ επιδέξιος εργάτης και τα κατάφερνε καλά μ' ό,τι κι αν καταπιανόταν. Κι ακόμα, τόσο από χαρακτήρα όσο κι από αγωγή, ήταν πιστός κι αφοσιωνόταν στη δουλειά του. Ήσυχος και φρόνιμος, πίστευε πως με την εργατικότητά του θα τα κατάφερνε ν' αποδιώξει από κοντά του ένα μέρος, έστω, από τα δεινά της σκλαβιάς. Η κακία κι η μιζέρια που έβλεπε γύρω του ήταν αρκετές για να τον αρρωσταίνουν, μα ήταν αποφασισμένος να τραβήξει το δρόμο του με θρησκευτική υπομονή και αυταπάρνηση, ελπίζοντας πως κάποια οδός διαφυγής θ' ανοιγόταν κάποτε μπροστά του.

Ο Λεγκρί παρακολουθούσε σιωπηλός την εξέλιξη και τις ικανότητες του μπαρμπα-Θωμά. Τον θεωρούσε πρώτης τάξεως εργάτη, κι ωστόσο τον αντιπαθούσε βαθιά: το φυσικό μίσος που τρέφει πάντα το Κακό απέναντι στο Καλό. Κι ο κτηματίας έβλεπε πολύ καθαρά πως, όποτε η κτηνωδία κι η βιαιότητά του έπεφταν ασυγκράτητες πάνω στους αβοήθητους δούλους, ο Θωμάς το πρόσεχε κι έκφραζε πάντα μες στη σιωπή του τη γνώμη του· κι ακόμα κι ενός σκλάβου η γνώμη μπορεί να είναι ενοχλητική για τον αφέντη.

Ήταν πολλές οι φορές που ο μπαρμπα-Θωμάς εκδήλωνε την τρυφερότητα και τη συμπαραστάσή του σ' εκείνους που υπέφεραν μαζί του – κι ο Λεγκρί το παρατηρούσε ενοχλημένος, όλο ζήλια. Το Θωμά, βλέπετε, τον είχε αγοράσει με την προοπτική να τον κάνει κάτι σαν επιστάτη, στον οποίο θα μπορούσε να εμπιστευτεί κάποιες υποθέσεις του όταν εκείνος θα έλειπε απ' το κτήμα. Κατά τη γνώμη του, όμως, το πρώτο και τελευταίο προσόν που απαιτούσε αυτή η θέση ήταν η σκληρότητα. Βλέποντας λοιπόν πως ο μπαρμπα-Θωμάς δεν ήταν σκληρός, ο Λεγκρί αποφάσισε να τον σκληρύνει. Και λίγες βδομάδες μετά την επιστροφή του στο κτήμα του έπιασε ν' ασχοληθεί μ' αυτό το θέμα.

Ένα πρωί, εκεί που οι σκλάβοι είχαν μαζευτεί για να πάνε στα χωράφια, ο Θωμάς πρόσεξε έκπληκτος και κάποια καινούρια ανάμεσά τους. Ήταν μια ψηλή και λυγερόκορμη γυναίκα με πολύ λεπτά χέρια και πόδια, ντυμένη με κομψά και καθωσπρέπει ρούχα. Έδειχνε να είναι γύρω στα τριάντα πέντε με σαράντα. Και το πρόσωπό της, και μια φορά αν το έβλεπες, δεν το ξεχνούσες ποτέ! Σου έδινε την εντύπωση πως πάνω του ήταν χαραγμένη μια άγρια, οδυνηρή, αλλά και ρομαντική συνάμα ιστορία. Είχε ψηλό μέτωπο και λεπτοσχηματισμένα φρύδια, ίσια μύτη, φίνο στόμα, και γενικά έδειχνε πως κάποτε, όχι πολύ παλιά, ήταν πολύ όμορφη. Τώρα, όμως, το πρόσωπό της ήταν βαθιά ρυτιδωμένο από πίκρα, πόνο και πληγωμένη περηφάνια. Το χρώμα στο πρόσωπό της ήταν αρρωστιαρικό· ήταν αδύνατη και τα τεράστια κατάμαυρα μάτια της πετούσαν φλόγες. Φλόγες περηφάνιας και αγωνίας μαζί.

Ο Θωμάς δεν ήξερε ούτε ποια ήταν ούτε από πού την έφεραν. Και πριν το καλοκαταλάβει, η γυναίκα βρέθηκε να βαδίζει δίπλα του, ευθυτενής και αγέρωχη μέσα στο λιγοστό φως της αυγής. Οι υπόλοιποι όμως την ήξεραν και γύριζαν και την κοίταζαν μ' ένα ύφος σαν να χαιρόνταν που την είχαν τώρα ανάμεσά τους.

– Έγινε επιτέλους κι αυτό! είπε ένας δούλος. Πολύ το χαιρόμαι!

– Χι χι χι! έκανε ένας άλλος. Τώρα θα δεις τι ωραία που είναι, κυρά μου!

– Θα τη δούμε πώς δουλεύει!

– Λες να τη μαστιγώσουν κι αυτή όπως κι εμάς;

– Εγώ πολύ θα το χαιρόμουν να τη δω να τις τρώει!

Η γυναίκα δεν έδινε σημασία στις κοροϊδίες τους και συνέχιζε να προχωράει με το ίδιο αγέρωχο ύφος. Ο Θωμάς, που είχε περάσει όλη του τη ζωή ανάμεσα σε καλλιεργημένους και λεπτούς στους τρόπους ανθρώπους, ένιωθε από ένστικτο πως η γυναίκα αυτή ανήκε κι εκείνη στην ανώτερη τάξη. Γιατί και πώς, όμως, είχε ξεπέσει έτσι, δεν μπορούσε να το ξέρει. Και σ' όλο το δρόμο μέχρι τα χωράφια η γυναίκα ούτε που του μίλησε ούτε που γύρισε να τον κοιτάξει καν.

Το Θωμά τον απορρόφησε σύντομα η δουλειά του, μα κάθε τόσο έριχνε και μια ματιά στη γυναίκα που δούλευε κοντά του. Από την πρώτη στιγμή κατάλαβε πως η φυσική της επιδεξιότητα και εξυπνάδα έκανε τη δουλειά της πολύ πιο εύκολη απ' ό,τι είχε φανταστεί στην αρχή· τα κατάφερνε καλύτερα από πολλούς άλλους, μαζεύοντας γρήγορα και σωστά το μπαμπάκι, μ' ένα ειρωνικό ύφος σαν να 'θελε να δείξει σ' όλους πόσο σιχαινόταν και τη δουλειά αυτή, και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες βρισκόταν τώρα.

Δίπλα ακριβώς στο Θωμά στεκόταν και δούλευε η μιγάδα εκείνη που είχε αγοραστεί την ίδια μέρα μ' αυτόν. Ήταν φανερό πως η γυναίκα βασανιζόταν και υπέφερε πολύ, κι ο Θωμάς την άκουγε κάθε τόσο να προσεύχεται με φωνή τρεμουλιαστή και την έβλεπε να σκουντουφλάει, λες κι ήταν έτοιμη να σωριαστεί χάμω. Στο τέλος τόσο τη λυπήθηκε, που πήγε δίπλα της και μετέφερε μπόλικες χούφτες μπαμπάκι απ' το δικό του κοφίνι στο δικό της.

– Όχι, μη! του είπε κατάπληκτη εκείνη. Θα μπλέξεις άσχημα!

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή τους πλησίασε ο Σάμπο. Έδειχνε να αντιπαθεί ιδιαίτερα αυτή τη γυναίκα και, σηκώνοντας το βούρδουλά του, γρύλισε άγρια:

– ι γίνεται εδώ; Λουφάρουμε;

Κι έδωσε μια δυνατή κλοτσιά με την αρβύλα του στη γυναίκα, ενώ ταυτόχρονα κατέβασε το μαστίγιο στο πρόσωπο του Θωμά.

Ο σκλάβος ξανάρχισε να δουλεύει χωρίς να πει λέξη, μα η γυναίκα, εξαντλημένη ήδη, λιποθύμησε κι έπεσε χάμω.

– Ξέρω εγώ πώς θα συνέλθει! γρύλισε ξανά ο βασανιστής. Τώρα θα δείτε ωραίο φάρμακο που θα της δώσω! Και, τραβώντας μια καρφίτσα από το πέτο του, την έχωσε ολόκληρη στη σάρκα της πεσμένης γυναίκας. Εκείνη βόγκηξε και μισοσηκώθηκε.

– Σήκω πάνω, κτήνος, και πιάσε δουλειά, γιατί έχω κι άλλα κόλπα να σου δείξω! της είπε ο επιστάτης.

Ξαφνικά λες και κάποια αφύσικη δύναμη θέριαψε μέσα στη γυναίκα, γιατί για λίγη ώρα

δούλεψε με μια απελπισμένη φόρα.

– Φρόντισε να συνεχίσεις έτσι, γιατί αλλιώς θα εύχεσαι να πεθάνεις πριν βραδιάσει! της είπε ο Σάμπο.

– Το ξέρω, την άκουσε να μουρμουρίζει ο Θωμάς. Πόσο ακόμα, Θεέ μου; Γιατί δε μας βοηθάς;

Ρισκάροντας τα πάντα, ο Θωμάς την πλησίασε ξανά κι άδειασε όλο το μπαμπάκι που είχε μαζέψει μέσα στο κοφίνι της.

– Αχ, μη! του είπε εκείνη. Δεν ξέρεις τι έχουν να σου κάνουν!

– Μπορώ να τα υπομείνω όλα καλύτερα από σένα, της απάντησε ο Θωμάς και ξαναγύρισε στη θέση του.

Ξαφνικά, όμως, η παράξενη γυναίκα που περιγράψαμε πιο πάνω, που στο μεταξύ είχε πλησιάσει το Θωμά τόσο που ν' ακούσει τα τελευταία του λόγια, σήκωσε τα μαύρα της μάτια και τα κάρφωσε πάνω του. Κι ύστερα, πήρε μια ποσότητα μπαμπάκι απ' το κοφίνι της και το έχωσε στο δικό του.

– Δεν ξέρεις τίποτα για τούτο εδώ το μέρος, του είπε. Αν ήξερες, δε θα το έκανες αυτό! Όταν θα κλείσεις ένα μήνα εδώ πέρα, θα μάθεις πως δεν πρέπει να βοηθάς κανέναν. Θα δεις πως είναι αρκετά δύσκολο να φροντίζεις το δικό σου το τομάρι μόνο!

– Μακάρι να μη δώσει ο Θεός, κυρά μου! της αποκρίθηκε με έναν ενστικτώδη σεβασμό ο μπαρμπα-Θωμάς.

– Ο Θεός δεν τα επισκέπτεται ποτέ τούτα εδώ τα μέρη, του είπε όλο πίκρα η γυναίκα ξαναπιάνοντας τη δουλειά της, ενώ το ειρωνικό χαμόγελο χαραζόταν πάλι στα χείλη της.

Ο επιστάτης, όμως, την είχε δει τι έκανε και την πλησίασε κραδαίνοντας το μαστίγιό του.

– Αχά! έκανε θριαμβευτικά. Κολπάκια, ε; Για συμμαζέψου! Τώρα εσύ είσαι από κάτω μου! Πρόσεχε, γιατί θα τις αρπάξεις!

Αστραπές πέταξαν τα μαύρα μάτια της γυναίκας. Γύρισε, κοίταξε το Σάμπο και, με χείλη τρεμάμενα και ρουθούνια διεσταλμένα, του είπε όλο οργή και ειρωνεία:

– Παλιόσκυλο! Άγγιξέ με αν τολμάς! Έχω αρκετή δύναμη ακόμα για να σε ρίξω στα σκυλιά να σε φάνε, να σε κάψω ζωντανό, να σε κάνω κομματάκια! Φτάνει μια κουβέντα να πω!

– Και τι στο διάβολο γυρεύεις εδώ τότε; τη ρώτησε ο επιστάτης κάνοντας πίσω ένα δυο βήματα φανερά δειλιασμένος. Εγώ δεν τα έχω μαζί σου, κυρα-Κάσσυ.

– Μη με πλησιάζεις τότε! του απάντησε αυτή. Κι ο Σάμπο, μια και δυο, έκανε μεταβολή και τράβηξε στην άλλη άκρη του χωραφιού.

Η γυναίκα γύρισε στη δουλειά της και συνέχισε να μαζεύει μπαμπάκι, μ' ένα ρυθμό που άφησε κατάπληκτο τον μπαρμπα-Θωμά. Λες και της είχαν κάνει μάγια. Και πριν τελειώσει η μέρα, το κοφίνι της ήταν ξέχειλο με πατικωμένο μπαμπάκι –χώρια οι χούφτες που έχωνε κάθε τόσο στο κοφίνι του Θωμά. Κόντευε πια να σκοτεινιάσει για τα καλά όταν ολόκληρη η ομάδα των κουρασμένων δούλων μπήκαν στη σειρά και, με τα κοφίνια στα κεφάλια, τράβηξαν στο κτίριο όπου γινόταν το ζύγισμα και η αποθήκευση του μπαμπακιού· (εικ.18) εκεί τους περίμενε ο Λεγκρί.

Αργά, σέρνοντας τα πόδια, τ' απελπισμένα πλάσματα έμπαιναν ένα ένα στην αίθουσα και παρουσίαζαν φοβισμένα τα κοφίνια τους για ζύγι.

Σε μια πλάκα, όπου ήταν γραμμένα τα ονόματά τους, ο Λεγκρί σημείωνε πόσο μπαμπάκι έφερνε ο καθένας.

Το κοφίνι του Θωμά ζυγίστηκε και το βάρος του εγκρίθηκε. Αμέσως μετά εκείνος στράφηκε μ' αγωνία να δει πώς τα είχε καταφέρει η γυναίκα που είχε βοηθήσει.

Τρεκλίζοντας απ' την αδυναμία, εκείνη προχώρησε κι έδωσε για ζύγι το κοφίνι της. Το βάρος του ήταν εντάξει, μα ο Λεγκρί έκανε το θυμωμένο.

– Παλιοτεμπέλα! Πάλι λειψό το έφερες! της φώναξε. Φεύγα να μη σε βλέπω, γιατί θα σ' τις βρέξω!

Μ' ένα βογκητό, η γυναίκα πήγε και κάθισε σε μια άκρη.

Ήρθε τότε η σειρά της κυρα-Κάσσυ, που πλησίασε μ' ένα αδιάφορο κι αγέρωχο ύφος και παρέδωσε το κοφίνι της κάτω από το εξεταστικό και κοροϊδευτικό βλέμμα του Λεγκρί.

Εκείνη του ανταπέδωσε το βλέμμα κι είπε κάτι στα γαλλικά, κουνώντας μόλις τα χείλη της. Κανείς δεν κατάλαβε τι ήταν αυτό που είπε, μα ο Λεγκρί πήρε μια εντελώς δαιμονική έκφραση. Μισοσήκωσε το χέρι σαν για να τη χτυπήσει, μα εκείνη του γύρισε μ' άπειρη περιφρόνηση την πλάτη κι απομακρύνθηκε.

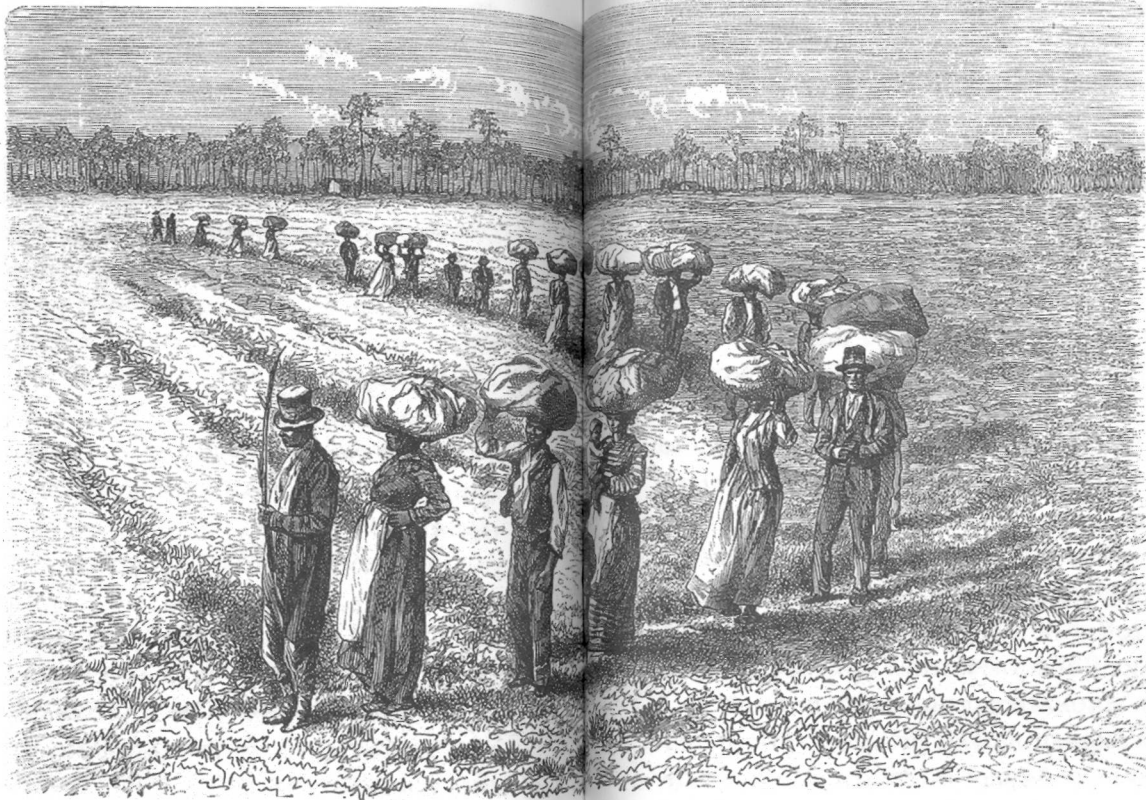
– Για έλα εδώ εσύ, Θωμά, είπε τότε ο Λεγκρί. Θυμάσαι που σου είχα πει πως δε σ' αγόρασα για απλό εργάτη. Έχω κατά νου να σε προβιάσω, να σε κάνω επιστάτη. Ας αρχίσουμε από απόψε, λοιπόν. Πάρε τούτη εδώ την κοπελιά και μαστίγώσέ τη. Έχεις δει πώς γίνεται.

– Ζητάω συγγνώμη απ' τον αφέντη, αποκρίθηκε ο Θωμάς, μα ελπίζω να μη με βάλει σε τέτοιες δουλειές. Δεν το έχω κάνει ποτέ μου, κι αποκλείεται να το κάνω τώρα.

– Έχεις να μάθεις να κάνεις πολλά απ' αυτά που δεν έκανες ως τώρα! μούγκρισε ο Λεγκρί αρπάζοντας ένα βούρδουλα και κατεβάζοντάς τον στο πρόσωπο του Θωμά ξανά και ξανά.

– Ορίστε! έκανε σταματώντας για να πάρει ανάσα. Θα μου πεις και τώρα πως δεν μπορείς να το κάνεις;

– Ναι, αφέντη, αποκρίθηκε ο Θωμάς σκουπίζοντας τα αίματα που έτρεχαν στο πρόσωπό του.

Ολόκληρη η ομάδα των κουρασμένων δούλων
μπήκαν στη σειρά και, με τα κοφίνια στα κεφά-

λια, τράβηξαν στο κτίριο όπου γινόταν το ζύγι-
σμα... (σ. 363-364)

Είμαι πρόθυμος να δουλεύω μέρα και νύχτα, όσο θα ζω και θ' αναπνέω. Τούτο εδώ, όμως, δεν το βρίσκω σωστό. Και δε θα το κάνω ποτέ, αφέντη. Ποτέ!

Ο μπαρμπα-Θωμάς είχε μια πολύ απαλή κι ευγενική φωνή, κι ο πάντα γεμάτος σεβασμό τρόπος του είχε κάνει το Λεγκρί να νομίζει πως είναι δειλός και πως εύκολα θα τον υπέτασσε. Στο άκουσμα τώρα αυτών των λόγων, κι εκείνος κι όλοι οι άλλοι τα έχασαν. Η κακομοίρα η μιγάδα έσφιξε τα χέρια βογκώντας –Οχ, Θεέ μου!– κι όλοι οι παρόντες έπιασαν να κοιτάνε κατάπληκτοι ο ένας τον άλλο, κρατώντας την ανάσα τους.

Όσο για το Λεγκρί, εκείνος έδειχνε σαν να τον είχε χτυπήσει κεραυνός. Στο τέλος, όμως, έβαλε τις φωνές:

– Τι είπες, καταραμένο μαύρο κτήνος; Δε βρίσκεις σωστό να κάνεις αυτό που σου λέω; Από πότε εσείς, καταραμένα ζώα, είστε σε θέση να σκέφτεστε και να λέτε ποιο είναι το σωστό; Τώρα θα δεις! Μωρέ, ποιος νομίζεις πως είσαι; Μήπως θαρρείς πως είσαι κανένας τζέντλεμαν, κύριε Θωμά, που θα πεις στον αφέντη σου τι είναι σωστό και τι δεν είναι; Ώστε μας λες πως δεν είναι σωστό να μαστιγώσεις την κοπελιά;

– Έτσι λέω, αφέντη. Η κακομοίρα είναι άρρωστη κι αδύναμη. Θα είναι πράγμα άχρηστα σκληρό αν τη μαστιγώσω. Αφέντη, αν το έχεις σκοπό να με σκοτώσεις, σκότωσέ με. Το χέρι μου, όμως, δε θα το σηκώσω σε κανέναν εδώ πέρα. Καλύτερα να πεθάνω!

Ο Θωμάς μιλούσε απαλά, με μια αποφασιστικότητα καταφανή για όλους τους παρευρισκόμενους. Ο Λεγκρί άρχισε να τρέμει απ' το θυμό του. Τα πρασινωπά του μάτια πετούσαν φλόγες αγριεμένα, και νόμιζες πως ακόμα κι οι φαβορίτες του είχαν σηκωθεί όπως τ' αγκάθια του σκαντζόχοιρου. Συγκρατήθηκε όμως, λες κι ήθελε να παίξει λίγο ακόμα με το θύμα του πριν το κατασπαράξει.

– Να που ήρθε εδώ πέρα, ανάμεσα σε μας τους αμαρτωλούς, ένα θεοσεβούμενο σκυλί! είπε με μια φωνή που έσταζε φαρμάκι. Ένας άγιος, ένας τζέντλεμαν, που θα καθίσει να μας μιλήσει για τις αμαρτίες μας! Μα θα πρέπει να είναι ένα παντοδύναμο πλάσμα! Μωρέ παλιοτόμαρο, δεν έχεις ακούσει ποτέ πως η Βίβλος σου λέει «υπηρέτες, να υπακούετε τους κυρίους σας»; Λοιπόν, εγώ δεν είμαι ο κύριός σου; Μήπως δεν πλήρωσα χίλια διακόσια δολάρια μετρητά για ό,τι υπάρχει μέσα στο καταραμένο μαύρο παλιοτσόφλι σου;

Και μήπως δεν είσαι δικός μου τώρα, ψυχή και σώμα; Λέγε!

Κι έδωσε μια άγρια κλοτσιά στο Θωμά.

Μέσα στα βάσανα και στους πόνους του, ο Θωμάς ένωσε την ψυχή του να πλημμυρίζει φως στο άκουσμα τούτης της ερώτησης. Τεντώθηκε, σήκωσε το κεφάλι κι υψώνοντας το βλέμμα στα ουράνια, είπε, ενώ δάκρυα ανακατεύονταν με τα αίματα που έτρεχαν στο πρόσωπό του:

– Όχι, όχι, όχι! Η ψυχή μου δεν είναι δική σου, αφέντη! Αυτή δεν την αγόρασες. Δεν μπορείς να την αγοράσεις! Είναι αγορασμένη από κάποιον άλλο, που είναι σε θέση να την κρατήσει δική του αιώνια. Ό,τι κι αν κάνεις, δεν μπορείς να με βλάψεις!

– Δεν μπορώ; φώναξε μ' έναν άγριο σαρκασμό ο Λεγκρί. Τώρα θα δούμε! Σάμπο! Κίμπο! Θέλω να μου τον κάνετε έτσι, που να μη βγάλει τούτο το μήνα!

Μια και δυο οι γιγάντιοι νέγροι άρπαξαν το Θωμά, με τα πρόσωπά τους ν' αστράφτουν από μια διαβολεμένη ευχαρίστηση, ίδιοι με στοιχειά της κόλασης. Η κακομοίρα η μιγάδα ούρλιαξε από φόβο, κι όλοι σηκώθηκαν από ένστικτο όρθιοι καθώς οι δήμιοι έσερναν το θύμα τους έξω.

Πάτερ, συγχώρεσέ τους...

Ήταν νύχτα βαθιά. Ο μπαρμπα-Θωμάς, ολομόναχος, παρατημένος σ' ένα δωματάκι του εκκοκκιστηρίου, καταματωμένος, βογκώντας, ήταν ξαπλωμένος ανάμεσα σε σπασμένα μηχανήματα και σκουπίδια.

Η νύχτα ήταν υγρή και πνιγερή κι εκατομμύρια κουνούπια έκαναν ακόμα χειρότερο το μαρτύριο των πληγών του, ενώ μια τρομακτική δίψα τού έκαιγε τα σωθικά.

– Οχ, Θεέ μου, ρίξε το βλέμμα Σου εδώ κάτω, κάνε με να τα νικήσω όλα αυτά! προσευχόταν μέσα στην αγωνία του ο Θωμάς.

Βήματα ακούστηκαν ξαφνικά πίσω του, και το φως από ένα κλεφτοφάναρο έπεσε στα μάτια του.

– Ποιος είναι; Όποιος κι αν είσαι, σ' εξορκίζω στ' όνομα του Θεού, δώσε μου λίγο νερό!

Η Κάσσυ –γιατί αυτή ήταν– άφησε κάτω το φαναράκι και, γεμίζοντας νερό ένα ποτήρι από μια μπουτίλια που είχε φέρει, το έφερε στα χείλη του να πιει. Κι ο Θωμάς άδειασε και δεύτερο, και τρίτο ποτήρι, ρουφώντας με μανία το νερό.

– Πιες όσο θέλεις, του είπε εκείνη. Ήξερα πώς θα 'σαι, κι έφερα μπόλικο. Δεν είναι η πρώτη φορά που τριγυρίζω τις νύχτες κουβαλώντας νερό σε κάτι τύπους σαν εσένα.

– Σ' ευχαριστώ, κυρά μου, της αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Θωμάς σαν χόρτασε νερό.

– Μη με λες έτσι! τον έκοψε εκείνη. Είμαι μια άθλια σκλάβα, σαν εσένα. Και πεσμένη τόσο χαμηλά, που εσύ δε θα βρεθείς ποτέ! και σηκώθηκε, πήγε στην πόρτα κι έφερε σέρνοντας ένα στρωματάκι, που πάνω του είχε απλώσει πανιά βρεμένα με κρύο νερό. Δοκίμασε, κακομοίρη μου, να κυλήσεις πάνω εδώ, του είπε.

Πιασμένος απ' το ξύλο που είχε φάει, με τις ανοιχτές του πληγές να τον πονάνε, ο μπαρμπα-Θωμάς παιδεύτηκε για να τα καταφέρει. Μα, σαν ανέβηκε στο στρώμα, η δροσιά που απλώθηκε στις πληγές και στις μελανιές του τον ανακούφισε πολύ. Κι η γυναίκα, έμπειρη στην περιποίηση θυμάτων της κτηνωδίας του Λεγκρί, τον ανακούφισε κι άλλο απλώνοντας μια αλοιφή στις πληγές του.

– Ορίστε, είπε στο τέλος, βάζοντάς του και μια μπάλα μπαμπάκι κάτω απ' το κεφάλι για μαξιλάρι, έκανα ό,τι καλύτερο μπορούσα.

Ο Θωμάς την ευχαρίστησε, κι η Κάσσυ κάθισε στο πάτωμα, αγκάλιασε τα γόνατά της και με μια έκφραση βαθύτατης πίκρας κάρφωσε τα μάτια της πάνω του. Ο σκούφος της είχε πέσει πίσω, και ένας καταρράκτης από μαύρα μαλλιά πλαισίωνε το πανέμορφο και μελαγχολικό πρόσωπό της.

– Δε βγαίνει τίποτα με το να φέρεσαι έτσι, κακομοίρη μου! ξέσπασε ύστερα από μερικά λεπτά.

Είσαι γενναίος, είχες το δίκιο με το μέρος σου, μα, ό,τι κι αν κάνεις, όσο κι αν παλέψεις, είναι μάταιο. Έχεις πέσει στα χέρια του διαβόλου. Εκείνος είναι πιο δυνατός, κι εσύ πρέπει να υποταχτείς.

Ο Θωμάς τινάχτηκε ταραγμένος. Η γυναίκα με τη μελαγχολική κι όλο πίκρα φωνή και τα γουρλωμένα μάτια τού φάνηκε σαν την προσωποποίηση του πειρασμού, με τον οποίο πάλευε.

– Αχ, Θεέ μου, Θεέ μου! βόγκηξε. Πώς είναι δυνατόν να υποταχτώ;

– Δε βγάζεις τίποτα με το να φωνάζεις το Θεό. Ποτέ δε μας ακούει, του είπε η γυναίκα. Εγώ πιστεύω πως δεν υπάρχει Θεός. Ή, αν υπάρχει, έχει στραφεί εναντίον μας. Όλα είναι εναντίον μας, και στη γη και στον ουρανό. Όλα μάς σπρώχνουν βαθιά στην Κόλαση. Γιατί να μην πάμε λοιπόν;

Ο Θωμάς έκλεισε τα μάτια κι ανατρίχιασε στο άκουσμα αυτών των σκοτεινών αθεϊστικών λόγων.

– Εσύ, βλέπεις, συνέχισε η γυναίκα, δεν ξέρεις τίποτα, ενώ εγώ ξέρω. Είμαι πέντε χρόνια σ' αυτό το μέρος, ψυχή και σώμα κάτω από το πόδι αυτού του ανθρώπου. Και τον μισώ όσο μισώ το διάβολο! Λοιπόν, βρίσκεσαι σε μια μοναχική φυτεία, δέκα μίλια μακριά απ' το πιο κοντινό σπίτι, περιτριγυρισμένος από βάλτους. Δεν υπάρχει κανένας λευκός εδώ για να καταθέσει στο δικαστήριο έτσι και σε κάψουν ζωντανό, σε ζεματίσουν, σε κάνουν λουρίδες και σε γδάρουν, σε ρίξουν στα σκυλιά να σε φάνε ή σε μαστιγώσουν μέχρι θανάτου κρεμασμένο από ένα δέντρο. Δεν υπάρχει νόμος εδώ πέρα, είτε θεϊκός είτε ανθρώπινος. Κι αυτός που του ανήκουμε δεν υπάρχει πράγμα που να μην μπορεί να το κάνει. Αν καθίσω και πω αυτά που έχω δει και έχω μάθει εδώ πέρα, θα σου σηκωθεί η τρίχα και θα κροταλίσουν τα δόντια σου. Θαρρείς πως εγώ ήθελα να ζήσω μαζί του; Μήπως δεν ήμουν γυναίκα με καλή ανατροφή; Ενώ εκείνος τι ήταν; Και τι είναι; Κι ωστόσο έζησα μαζί του πέντε χρόνια, και καταριόμουν την κάθε ώρα και τη στιγμή, μέρα και νύχτα. Και τώρα εκείνος βρήκε μια καινούρια. Ένα μικρό, δεκαπέντε μόλις χρονών, κορίτσι, που έχει, λέει, ανατραφεί με το φόβο του Θεού! Η καλή της η κυρά την έμαθε να διαβάζει τη Βίβλο –κι αυτή την έφερε μαζί της τη Βίβλο της, εδώ, στην κόλαση!

Η γυναίκα ξέσπασε σ' ένα άγριο, κακό γέλιο, που αντήχησε σατανικά στο ερειπωμένο κτίριο. Κι ο Θωμάς, στο άκουσμά του, σταύρωσε τα χέρια γεμάτος φρίκη.

– Αχ, Χριστέ μου! είπε. Θεέ και Κύριε! Μας έχασες εντελώς απ' τα μάτια Σου; Βοήθα με, Θεέ μου, γιατί χάνομαι!

Η γυναίκα ωστόσο συνέχισε απτόητη:

– Και τι είναι δηλαδή αυτά τα άθλια σκυλιά που μαζί τους δουλεύεις, για να υποφέρεις για το χατίρι τους; Όλοι τους είναι έτοιμοι να στραφούν εναντίον σου στην πρώτη ευκαιρία. Φέρονται όσο πιο σκληρά και χυδαία μπορούν ο ένας στον άλλο. Δε βγάζεις τίποτα με το να προσπαθείς να τους καλύψεις.

– Κακόμοιρα πλάσματα! είπε ο Θωμάς. Τι είναι αυτό που τους έκανε σκληρούς; Έτσι και υποταχτώ, θα συνηθίσω στα ίδια κι εγώ και σιγά σιγά θα γίνω όμοιός τους! Όχι, κυρά μου, όχι!

Έχω χάσει τα πάντα: γυναίκα, παιδιά, σπίτι, έναν καλό αφέντη που θα μ' ελευθέρωνε έτσι και ζούσε λίγο ακόμα... Έχω χάσει τα πάντα σ' αυτό τον κόσμο. Δεν μπορώ τώρα να χάσω και τον Παράδεισο! Όχι! Δε θα γίνω κι αμαρτωλός ύστερα απ' όλα αυτά.

– Μα ο Θεός δε θα μας χρεώσει τις αμαρτίες μας, του είπε η γυναίκα, όταν μας αναγκάζουν με το ζόρι να είμαστε αμαρτωλοί. Θα τις χρεώσει σ' εκείνους που μας ανάγκασαν να αμαρτήσουμε.

– Ναι, αποκρίθηκε ο Θωμάς, μα αυτό δε θα μας εμποδίσει εμάς να γίνουμε κακοί. Αν γίνω κακός και σκληρόκαρδος σαν εκείνον εκεί το Σάμπο, δεν έχει και πολλή σημασία το πώς έγινα έτσι. Εγώ δε φοβάμαι την αιτία, μα το αποτέλεσμα!

Η γυναίκα τον κοίταξε απορημένη, λες κι έκανε κάποια εντελώς καινούρια σκέψη. Κι ύστερα, είπε μ' ένα βαθύ βογκητό:

– Οχ! Ας μας λυπηθεί ο Θεός, γιατί αυτό που λες είναι αλήθεια! Οχ! Οχ! Οχ! Κι έπεσε στο πάτωμα σαν άνθρωπος χτυπημένος από επιληψία.

Μέσα στη σιωπή που ακολούθησε, το μόνο που ακουγόταν ήταν οι ανάσες των δύο δούλων. Στο τέλος όμως ο μπαρμπα-Θωμάς είπε ξέπνοα:

– Αχ, κυρά μου, σε παρακαλώ...

Η γυναίκα σηκώθηκε απότομα όρθια. Το πρόσωπό της είχε πάρει ξανά τη συνηθισμένη του, αυστηρή και μελαγχολική, έκφραση.

– Σε παρακαλώ, κυρά μου, τους είδα να πετάνε το σακάκι μου εκεί πέρα, στη γωνιά. Στην τσέπη του έχω τη Βίβλο μου. Έχεις την καλοσύνη να μου τη φέρεις;

Η Κάσσυ τού την πήγε κι ο Θωμάς την άνοιξε σ' ένα σημείο γεμάτο μολυβιές, που μιλούσε για τις τελευταίες ώρες του Σωτήρα.

– Αν έχει την καλοσύνη η κυρά να διαβάσει αυτές τις γραμμές... Κάνουν περισσότερο καλό κι απ' το νερό...

Η Κάσσυ πήρε το βιβλίο με μια ξερή, αγέρωχη χειρονομία και κοίταξε το απόσπασμα που της έδειχνε ο Θωμάς. Αργά, με φωνή απαλή, μ' έναν τόνο που απέδιδε όλη την αγωνία κι όλη τη δόξα των υπογραμμισμένων φράσεων, διάβασε. Πού και πού κόμπιαζε, κι έχανε κιόλας εντελώς τη φωνή της. Κι όταν πια έφτασε στα συγκινητικά λόγια «πάτερ, άφες αυτοίς, ου γαρ οίδασι τι ποιούσι», πέταξε χάμω το βιβλίο, έκρυψε μέσα στον όγκο των μαλλιών της το πρόσωπό της κι έκλαψε με λυγμούς.

Μαζί της έκλαιγε κι ο Θωμάς, και προσπαθούσε να την παρηγορήσει.

– Αν μπορούσαμε να είμαστε έτσι κι εμείς! είπε στο τέλος. Εκείνου Του ερχόταν τόσο φυσικό, μα εμείς πρέπει να παλεύουμε σκληρά γι' αυτό! Οχ, Θεέ μου, βοήθησέ μας! Οχ, ευλογημένε μου Ιησού, βοήθησέ μας!

– Τα έχω ξανακούσει όλα αυτά τα κλαψουρίσματα! τον έκοψε η Κάσσυ. Μα δεν έγινε τίποτα ποτέ με τις προσευχές. Η Εμμελίνα προσπαθεί να κρατηθεί, το ίδιο κι εσύ –μα ποιο το όφελος; Πρέπει ν' αρχίσεις να το βάζεις κάτω, γιατί αλλιώς θα σε σκοτώσουν λίγο λίγο.

– Ε, καλά, τότε θα πεθάνω! αποκρίθηκε ο Θωμάς. Κάποτε θα πεθάνω, έτσι ή αλλιώς. Κι έπειτα αυτοί δε θα μπορούν τίποτα να μου κάνουν πια. Είμαι αποφασισμένος! Ξέρω πως ο Κύριος θα με βοηθήσει να περάσω τις δοκιμασίες.

Η γυναίκα δεν του απάντησε. Καθόταν ακίνητη με τα μάτια της καρφωμένα στο πάτωμα.

– Ίσως αυτός να είναι ο μόνος τρόπος, μουρμούρισε. Στ' αλήθεια, για κείνους που το έβαλαν κάτω δεν υπάρχει πια καμιά ελπίδα. Καμιά! Ζούμε μέσα στη βρομιά, μισούμε τα πάντα, και στο τέλος σιχαινόμαστε και τον εαυτό μας! Αποθυμούμε να πεθάνουμε, αλλά δεν τολμάμε να σκοτωθούμε μόνοι μας! Καμιά ελπίδα! Καμιά! Καμιά! Καμιά! Κι αυτή η κοπέλα... Τόσο ήμουν κι εγώ τότε, στην ηλικία της...

Κοίταξε καλά καλά το Θωμά, κι ύστερα βάλθηκε να μιλάει γρήγορα, σαν να βιαζόταν.

– Όταν ήμουν μικρό κορίτσι, νόμιζα πως ήμουν θρήσκα. Αγαπούσα το Θεό και προσευχόμουν σ' Αυτόν. Τώρα είμαι μια χαμένη ψυχή που την κυνηγάνε οι διάβολοι. Με βασανίζουν μέρα και νύχτα! Με σπρώχνουν στο έγκλημα... Και μια απ' αυτές τις μέρες να δεις που θα το κάνω! Έσφιξε τη γροθιά της, και στα μαύρα της μάτια πέρασε μια λάμψη τρέλας. Θα τον στείλω εκεί που είναι η θέση του, μια από τούτες τις νύχτες – κι ας με κάψουν ζωντανή! Το γέλιο της αντήχησε άγριο στο έρημο κτίσμα και κατέληξε σ' έναν υστερικό λυγμό, καθώς έπεφτε ξανά στο πάτωμα κι άρχιζε να χτυπιέται και να οδύρεται.

Σε μερικές στιγμές η κρίση τής πέρασε. Έδειξε να συνέρχεται, και σηκώθηκε αργά αργά.

– Μπορώ να κάνω τίποτ' άλλο για σένα, καημένε μου; ρώτησε τον μπαρμπα-Θωμά σκύβοντας από πάνω του. Να σου δώσω λίγο νερό ακόμα;

Η φωνή της είχε μια γλύκα και μια χάρη γεμάτη συμπάθεια, που ερχόταν σ' απόλυτη αντίθεση με την προηγούμενη αγριάδα της.

Ο Θωμάς ήπια το νερό που του έδωσε και την κοίταξε με οίκτο και σοβαρότητα.

– Αχ, κυρά μου, πόσο θα 'θελα να πήγαινες σ' Εκείνον που μπορεί να σου δώσει το νερό της ζωής! είπε.

– Να πήγαινα σ' Εκείνον; μίλησε η Κάσσυ. Και πού να Τον βρω; Πού είναι; Ποιος είναι;

– Είναι Εκείνος για τον οποίο μου διάβασες τώρα μόλις. Ο Κύριος.

– Όταν ήμουν κοριτσάκι, έβλεπα την εικόνα Του πάνω απ' την Αγία Τράπεζα... Εδώ όμως δεν είναι. Το μόνο που υπάρχει εδώ πέρα είναι η αμαρτία και μια μακριά, ατέλειωτη απελπισία. Οχι!

Ακούμπησε το χέρι της στο στήθος της και πήρε μια βαθιά ανάσα λες κι ετοιμαζόταν να σηκώσει κάποιο μεγάλο βάρος. Ο Θωμάς έκανε να της μιλήσει πάλι, μα εκείνη τον έκοψε με μια αποφασιστική χειρονομία.

– Μη μιλάς άλλο, φτωχέ μου φίλε. Προσπάθησε να κοιμηθείς, αν μπορείς.

Κι αφήνοντας κοντά του την μποτίλια με το νερό, κι αφού τον ταχτοποίησε όσο καλύτερα μπορούσε, σηκώθηκε κι έφυγε.

35 Τα σημάδια

Το σαλόνι του σπιτιού του Λεγκρί ήταν ένα μεγάλο μακρύ δωμάτιο με ένα τεράστιο τζάκι. Κάποτε το είχαν ταπετσάρει με φανταχτερό κι ακριβό χαρτί, που τώρα όμως κρεμόταν από τους τοίχους σκισμένο και σάπιο. Στον αέρα πλανιόταν εκείνη η χαρακτηριστική αρρωστημένη μυρωδιά που συναντάς σε παλιά κλεισμένα σπίτια – μια μυρωδιά υγρασίας, κλεισούρας, βρομιάς και σαπίλας. Εδώ κι εκεί πάνω στο χαρτί έβλεπες λεκέδες από κρασί και μπίρα ή σημειώσεις γραμμένες με κιμωλία και αθροίσεις. Μέσα στο τζάκι ήταν βαλμένο ένα μαγκάλι γεμάτο αναμμένα κάρβουνα. Τα βράδια, βλέπετε, είχε πάντα κρύο και υγρασία μέσα στα μεγάλα δωμάτια. Κι ακόμα, ο Λεγκρί ήθελε να έχει πάντα φωτιά δίπλα του, για ν' ανάβει τα πούρα του και να ζεσταίνει νερό για τα κοκτέιλ που έπινε αδιάκοπα. Η λάμψη της φωτιάς έριχνε κοκκινωπές ανταύγειες στα πράγματα που υπήρχαν φύρδην μίγδην στο δωμάτιο: σέλες, χάμουρα, μαστίγια ιππασίας, παλτά και σακάκια κι άλλα ρούχα πεταμένα στο πάτωμα και στις καρέκλες. Κι ανάμεσά τους ήταν εγκατεστημένα τα σκυλιά που αναφέραμε πιο πριν, κι έκαναν ό,τι ήθελαν.

Εκείνη την ώρα ο Λεγκρί ετοιμάζε ένα ζεστό ποντς για να πιει, κι όπως έριχνε το νερό στο μεγάλο ποτήρι του, γκρίνιαζε ασταμάτητα, όπως συνήθιζε άλλωστε.

– Ανάθεμά τον αυτό το Σάμπο που μ' έκανε να τα βάλω με τους καινούριους! Αυτός ο Θωμάς δε θα είναι σε θέση να δουλέψει για καμιά βδομάδα τουλάχιστον! Και πάνω που πνιγόμαστε στη δουλειά!

– Μόνο τέτοια ξέρεις να λες εσύ, άκουσε μια φωνή πίσω του. Γύρισε κι είδε την Κάσσυ, που είχε μπει εντελώς αθόρυβα.

– Ξανάρθες, θηλυκέ διάβολε, της είπε.

– Ναι, του απάντησε ψυχρά. Ξανάρθα για να ξαναπάρω τη θέση μου.

– Ψέματα λες, παλιοθήλυκο! Εγώ, όμως, θα κρατήσω το λόγο μου. Ή θα φέρεσαι καλά ή θα πας να μείνεις κάτω στα καλύβια, και θα δουλεύεις όπως κι οι υπόλοιποι.

– Προτιμώ δέκα χιλιάδες φορές να μένω στην πιο βρομερή τρύπα των καλυβιών, παρά να έχω εσένα να με πατάς!

– Έτσι κι αλλιώς θα είσαι πάντα κάτω από το πέλμα μου, της αποκρίθηκε ο Λεγκρί μορφάζοντας άγρια. Έλα λοιπόν να καθίσεις εδώ, στα γόνατά μου, και λογικέψου.

Κι απλώνοντας το χέρι του, την έπιασε απ' τον καρπό.

– Πρόσεχε, Σάιμον Λεγκρί, του είπε η γυναίκα, και το μάτι της άστραψε τόσο άγρια και τόσο τρελά, που έγινε σχεδόν αποκρουστική. Με φοβάσαι, Σάιμον, και καλά κάνεις. Πρόσεχε, γιατί έχω το διάβολο μέσα μου!

Τα τελευταία λόγια τα ψιθύρισε σφουριχτά, σκύβοντας δίπλα στ' αυτί του.

– Άντε τράβα από δω! Μα την ψυχή μου, σε πιστεύω! αποκρίθηκε ο Λεγκρί σπρώχνοντάς τη πέρα ανήσυχος. Όμως, καλή μου Κάσσυ, γιατί δε θέλεις να ξαναγίνουμε φίλοι, όπως ήμαστε πριν;

– Όπως ήμαστε πριν! έκανε εκείνη με πίκρα, μα δε συνέχισε· τα συναισθήματα που φούσκωναν μέσα της την έπνιξαν.

Η Κάσσυ ασκούσε ανέκαθεν στο Λεγκρί το είδος εκείνο της επιρροής που μπορεί να ασκήσει μια δυνατή και γεμάτη πάθος γυναίκα πάνω και στον πιο κτηνώδη άντρα. Τον τελευταίο καιρό, όμως, γινόταν όλο και πιο ευερέθιστη κι ανήσυχη, καθώς ένιωθε όλο και πιο βαρύ το ζυγό της δουλείας. Και τα νεύρα της ξεσπούσαν συχνά σε κρίσεις αληθινής τρέλας. Αυτό έκανε το Λεγκρί να τη φοβάται, όπως όλοι οι αμόρφωτοι κι άξεστοι άνθρωποι φοβούνται τους παράφρονες. Κι όταν ο Λεγκρί έφερε στο σπίτι του την Εμμελίνα, οι μισοσβησμένες στάχτες των γυναικείων συναισθημάτων φούντωσαν ξανά και πέταξαν φλόγες μέσα στην κουρασμένη καρδιά της Κάσσυ, έτσι που πήρε μονομιάς το μέρος του κοριτσιού. Το αποτέλεσμα ήταν να ξεσπάσει ένας άγριος καβγάς ανάμεσα σε κείνη και στο Λεγκρί. Κι ο αφέντης, μέσα στην οργή του, αποφάσισε πως, όσο η Κάσσυ δεν καθόταν ήσυχη, θα την έστελνε να δουλεύει στα χωράφια. Περήφανη κι ειρωνική η γυναίκα, του δήλωσε πως θα πήγαινε μετά χαράς. Κι όπως περιγράψαμε ήδη, δούλεψε εκεί μια μέρα, για να του αποδείξει πόσο δεν τον είχε ανάγκη κι ότι μπορούσε να αψηφά τις απειλές του.

Όλη αυτή τη μέρα έτρωγε το Λεγκρί μια κρυφή ανησυχία. Δεν μπορούσε, βλέπετε, με τίποτα ν' απαλλαγεί από την επιρροή της Κάσσυ. Κι όταν η γυναίκα τού παρουσίασε το κοφίνι της για ζύγισμα, αυτός ήλπισε πως θα υποχωρούσε πια, και της μίλησε σχεδόν συμφιλιοτικά. Εκείνη όμως του απάντησε με την πιο πικρή περιφρόνηση.

Ο απαίσιος τρόπος με τον οποίο μεταχειρίστηκε τον μπαρμπα-Θωμά την αγρίεψε ακόμα πιο πολύ. Και πήγε να τον βρει στο σπίτι για να τον κατσαδιάσει για τη βαρβαρότητά του.

– Κάσσυ, θέλω να φέρεις καθωσπρέπει! της είπε ο Λεγκρί.

– Εσύ μιλάς για καθωσπρέπει φέρισμο; Ξεχνάς όσα έκανες; Δεν έχεις καν τη λογική να μη σακατέψεις έναν από τους καλύτερους εργάτες σου, την ώρα που πνίγεσαι στη δουλειά, απλά και μόνο γιατί δεν μπορείς να συγκρατήσεις το διαβολικό θυμό σου!

– Πραγματικά, ήταν βλακεία μου που άφησα να συμβεί τέτοιο πράγμα. Μα, όταν σηκώνει κεφάλι ο μαύρος, πρέπει να του το τσακίζεις.

– Αυτόν, πάντως, δεν πρόκειται να τον τσακίσεις.

– Έτσι λες; φώναξε οργισμένος ο Λεγκρί και σηκώθηκε όρθιος. Για να δούμε! Αν έχεις δίκιο, θα είναι ο πρώτος νέγρος που θα τα έχει βγάλει πέρα μαζί μου. Θα του τσακίσω όλα του τα κόκαλα, μα θα τον κάνω να προσκυνήσει!

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή άνοιξε η πόρτα και μπήκε μέσα ο Σάμπο. Προχώρησε σκυφτός, κρατώντας κάτι τυλιγμένο σ' ένα χαρτί, και στάθηκε μπροστά στο Λεγκρί.

– Τι είναι αυτά, παλιόσκυλο; τον ρώτησε ο Λεγκρί.

– Κάτι μαγικό, αφέντη.

– Τι πράγμα;

– Κάτι απ' αυτά που παίρνουν οι νέγροι από τις μάγισσες, για να μην πονάνε όταν τους μαστιγώνουν. Εκείνος το είχε δεμένο στο λαιμό του μ' ένα μαύρο κορδόνι.

Ο Λεγκρί ήταν προληπτικός, όπως όλοι οι άθεοι και σκληροί άνθρωποι. Ανήσυχος, πήρε το χαρτί και το ξεδίπλωσε.

Από μέσα του έπεσε ένα ασημένιο δολάριο και μια γυαλιστερή ξανθή μπούκλα, που, σαν να 'ταν κάτι ζωντανό, πήγε και τυλίχτηκε στο δάχτυλο του Λεγκρί.

– Ανάθεμα! ούρλιαξε χτυπώντας τα πόδια του στο πάτωμα και τραβολογώντας την μπούκλα λες και του έκαιγε το δάχτυλο.

– Πού στο διάβολο βρέθηκε αυτό; Πάρ' το από πάνω μου! Κάψ' το! Κάψ' το! συνέχισε να φωνάζει, και τελικά κατάφερε να πετάξει την μπούκλα στη φωτιά. Γιατί μου το έφερες εμένα αυτό το πράγμα;

Ο Σάμπο είχε απομείνει με το τεράστιο στόμα του ορθάνοιχτο, να χάσκει κατάπληκτος. Κι η Κάσσυ, που πριν ήταν έτοιμη να φύγει, στάθηκε και κοίταξε το Λεγκρί κατάπληκτη.

– Μη μου ξαναφέρεις άλλα τέτοια διαβολικά πράγματα εμένα! ξαναμίλησε ο Λεγκρί, κουνώντας τη γροθιά του στο Σάμπο, που υποχώρησε βιαστικά στην πόρτα. Ύστερα έσκυψε, πήρε από χάμω τ' ασημένιο δολάριο και το πέταξε στο παράθυρο. Κι αυτό, σπάζοντας το τζάμι, χάθηκε έξω, στο σκοτάδι.

Ο Σάμπο το έσκασε, θεωρώντας τον εαυτό του τυχερό που τη γλίτωσε έτσι φτηνά. Σαν έφυγε, ο Λεγκρί ντράπηκε λιγάκι για τον πανικό του. Κάθισε λοιπόν κατσούφικα στην καρέκλα του και βάλθηκε να πίνει το ποντς του.

Η Κάσσυ γλίστρησε κι αυτή έξω απ' το δωμάτιο, και, όπως είδαμε, πήγε να περιποιηθεί τον κακόμοιρο τον μπαρμπα-Θωμά.

Ο Λεγκρί έμεινε μόνος. Και στο μυαλό του έπιασαν να γυρίζουν με μανία θύμησες από τη μητέρα του. Που, όσο εκείνη τον ικέτευε να γίνει άνθρωπος καλός, τόσο αυτός έπινε κι έβριζε και γινόταν κτήνος. Μέχρι που μια νύχτα, πνιγμένη πια απ' την απελπισία της η μητέρα του, γονάτισε μπροστά του να τον παρακαλέσει να διορθωθεί – κι εκείνος την έριξε με μια κλοτσιά αναίσθητη στο πάτωμα και, φεύγοντας για πάντα απ' το σπίτι, πήγε κι έγινε ναυτικός. Δεν ξανάμαθε νέα της μητέρας του, μέχρι που ένα βράδυ, εκεί που μεθοκοπούσε με τους συντρόφους του, κάποιος έβαλε στο χέρι του ένα γράμμα. Το άνοιξε κι από μέσα από το φάκελο έπεσε μια μακριά ξανθή μπούκλα, που πήγε και τυλίχτηκε στα δάχτυλά του. Το γράμμα έλεγε πως η μητέρα του είχε πεθάνει και πως, πριν αφήσει την τελευταία της ανάσα, τον είχε συγχωρέσει και του είχε δώσει την ευχή της.

Όταν το Κακό μπει μέσα σου, μετατρέπει ακόμα και τα πιο γλυκά κι ιερά πράγματα σε φαντάσματα φρίκης και τρόμου. Κι εκείνη η τελευταία προσευχή συγχώρεσης της χλωμής, γεμάτης αγάπη μάνας μεταμορφώθηκε μέσα στη δαιμονισμένη καρδιά του αμαρτωλού Λεγκρί, κι έγινε κατάρα για μια επερχόμενη καταδίκη, όλο αγανάκτηση κι εκδίκηση. Ο Λεγκρί έκαψε και την μπούκλα και το γράμμα και, βλέποντάς τα να κατσαρώνουν και να συστρέφονται στη φωτιά, ανατρίχιασε καθώς μέσα του απλώθηκε ο φόβος για τις φλόγες της Κόλασης. Προσπάθησε να μεθύσει και να ξορκίσει την ανάμνηση της μάνας του με το ποτό και τις βρισιές. Μα συχνά, κάποιες νύχτες που η ησυχία τους έφερνε την κακή του ψυχή αντιμέτωπη με τον εαυτό της, έβλεπε τη χλωμή του μάνα να υψώνεται δίπλα στο κρεβάτι του κι ένιωθε το απαλό άγγιγμα των μαλλιών της στα δάχτυλά του. Κρύος ιδρώτας έτρεχε τότε ποτάμι στο πρόσωπό του και πετιόταν όρθιος, πνιγμένος απ' τη φρίκη.

Όσοι έχουν απορήσει διαβάζοντας στο Ευαγγέλιο πως ο Θεός είναι αγάπη μα και φωτιά που καίει καταλαβαίνουν τώρα πως για την ψυχή την αφιερωμένη στο Κακό το πιο τρομακτικό βασανιστήριο είναι η τέλεια αγάπη, που σε καταδικάζει στην πιο βαθιά απελπισία. –Που να πάρει και να σηκώσει! μονολογούσε τώρα ο Λεγκρί ρουφώντας το ποτό του. Μ' έφαγε η μοναξιά! Θα φωνάξω την Εμ. Με σιχαίνεται το πιθηκάκι! Μα δε με νοιάζει, εγώ θα την αναγκάσω να έρθει!

Μια και δυο βγήκε στο χολ, στο οποίο κατέληγε μια άλλοτε υπέροχη σκάλα που έβγαζε στο πάνω πάτωμα. Σκουπίδια κι άδεια κιβώτια γέμιζαν τώρα τον τόπο, και τα σκαλοπάτια, γυμνά και βρόμικα, έδειχναν μέσα στο σκοτάδι ν' ανεβαίνουν στριφογυριστά στο πουθενά. Απ' το σπασμένο φεγγίτη της εξώπορτας έμπαιναν μέσα χλωμές οι αχτίνες του φεγγαριού, κι ο αέρας, παγερός, βρομούσε σαν σε κλειστό υπόγειο.

Ο Λεγκρί στάθηκε στη βάση της σκάλας κι άκουσε μια φωνή να τραγουδάει. Τα τεντωμένα του νεύρα το βρήκαν παράξενο κι εξωπραγματικό ν' ακούγεται τραγούδι νυχτιάτικα μέσα σ' αυτό το στοιχειωμένο σπίτι.

Κι η φωνή, γλυκιά μα λυπημένη, έλεγε τα λόγια ενός ύμνου που πολύ τον συνήθιζαν οι σκλάβοι:

*Ω, πόσο θα θρηνήσουν,
πόσο θα θρηνήσουν,
αχ, ναι, θα θρηνήσουν
δίπλα στο θρόνο του Ιησού
την ώρα της Κρίσης!*

– Αναθεματισμένο κορίτσι! μονολόγησε ο Λεγκρί. Θα την πνίξω! Εμ!... Εμ! Μα η μοναδική απάντηση που πήρε ήταν η κοροϊδευτική ηχώ των άδειων τοίχων. Κι η γλυκιά φωνή συνέχισε να τραγουδάει:

*Παιδιά και γονιοί θα χωριστούν,
αχ, ναι, θα χωριστούν,
και ποτέ δε θα ξαναϊδωθούν!*

Και το ρεφρέν, δυνατό, πεντακάθαρο, αντήχησε ξανά στο έρημο σπίτι:

*Ω, πόσο θα θρηνήσουν,
πόσο θα θρηνήσουν
δίπλα στο θρόνο του Ιησού
την ώρα της Κρίσης!*

Ο Λεγκρί ντρεπόταν να το ομολογήσει, μα χοντρές σταγόνες ιδρώτα ανάβρυζαν στο μέτωπό του κι η καρδιά του χτυπούσε βαριά γεμάτη φόβο. Μέχρι που του φάνηκε πως είδε κάτι λευκό να υψώνεται και να φωσφορίζει μέσα στο σκοτάδι – και τρομοκρατήθηκε στη σκέψη πως θα εμφανιζόταν μπροστά του η νεκρή του μητέρα.

– Ένα πράγμα ξέρω εγώ, μονολόγησε καθώς γύριζε σκουντουφλώντας πίσω στο σαλόνι του. Ύστερα απ' το αποψινό, θα τον αφήσω ήσυχο εκείνο τον τύπο. Τι δουλειά είχα εγώ με τα παλιόχαρτά του; Είναι σίγουρο πως μου έχουν κάνει μάγια εδώ πέρα! Από τότε που μου το έδωσε ο Σάμπο τρέμω και ιδρώνω συνέχεια! Μα πού τα βρήκε εκείνα τα μαλλιά; Δεν μπορεί να είναι εκείνα! Τα έκαψα εκείνα. Πολύ αστείο θα ήταν να ανασταίνονται και τα μαλλιά τώρα!

Α, Λεγκρί, εκείνη η χρυσαφένια μπούκλα ήταν πραγματικά μαγεμένη. Σε κάθε της τρίχα ήταν δεμένο ένα ξόρκι τρόμου και μεταμέλειας για σένα και σ' εμπόδιζε να σκορπίσεις κι άλλες πληγές στους αβοήθητους!

– Εμπρός, εσείς, ξυπνάτε! φώναξε ο Λεγκρί χτυπώντας το πόδι του και σφυρίζοντας στα σκυλιά του. Ξυπνάτε να μου κάνετε παρέα!

Εκείνα όμως μόλις που μισάνοιξαν τα μάτια, κι ύστερα έπεσαν ξανά στον ύπνο.

– Θα φωνάξω το Σάμπο και τον Κίμπο να έρθουν εδώ να μου χορέψουν τους κολασμένους χορούς τους για να μη σκέφτομαι τέτοια πράγματα, ξανάπε.

Και, βάζοντας στο κεφάλι του το καπέλο του, βγήκε στη βεράντα και φύσηξε την τρομπέτα με την οποία καλούσε συνήθως τους δύο επιστάτες του.

Όποτε ήταν στις καλές του, κουβαλούσε τους παρατρεχάμενούς του στο σαλόνι του, κι αφού τους ζέσταινε πρώτα με ούισκι, διασκέδαζε βάζοντάς τους να τραγουδάνε, να χορεύουν ή να παλεύουν, ανάλογα με τα κέφια του.

Η ώρα ήταν ανάμεσα στις μία και στις δύο τη νύχτα, όταν η Κάσσου, γυρίζοντας από το καλύβι όπου είχε φροντίσει τον μπαρμπα-Θωμά, άκουσε άγριες κραυγές, τσιριχτές φωνές και τραγούδια να έρχονται απ' το σαλόνι, ανάκατα με γαβγίσματα σκυλιών και δυνατούς κρότους.

Ανέβηκε τα σκαλιά της βεράντας και κοίταξε μέσα. Ο Λεγκρί κι οι δυο επιστάτες τύφλα στο μεθύσι τραγουδούσαν, ούρλιαζαν και χοροπηδούσαν, αναποδογυρίζοντας καρέκλες και κάνοντας τις πιο φρικαλέες γκριμάτσες ο ένας στον άλλο.

Η γυναίκα ακούμπησε το λεπτό της χέρι στο παντζούρι και κάρφωσε πάνω τους το βλέμμα της. Τα μαύρα της μάτια πλημμύριζαν από αγωνία, περιφρόνηση και πίκρα.

– Θα ήταν αμαρτία αν απάλλασσα τον κόσμο από ένα τέτοιο κάθαρμα; μονολόγησε.

Γύρισε απότομα, πήγε στην πίσω πόρτα κι αθόρυβα ανέβηκε πάνω και χτύπησε σιγανά την πόρτα της Εμμελίας.

Εμμελίνα και Κάσσυ

Μπαίνοντας στο δωμάτιο, η Κάσσυ βρήκε την Εμμελίνα να κάθεται πανιασμένη απ' το φόβο της στην πιο απόμερη και σκοτεινή γωνιά. Η κοπέλα τινάχτηκε βλέποντάς τη, μα, σαν κατάλαβε ποια ήταν, έτρεξε κοντά της, την άρπαξε απ' το χέρι και είπε:

– Αχ, Κάσσυ, πόσο χαίρομαι που ήρθες! Φοβόμουν πως ήταν ο... Αχ, δεν ξέρεις τι φριχτή φασαρία γίνεται όλο το βράδυ κάτω!

– Κάτι ξέρω, της αποκρίθηκε ξερά η Κάσσυ. Την έχω ακούσει δα αρκετές φορές.

– Πες μου, Κάσσυ, δεν μπορούμε να φύγουμε από τούτο το μέρος; Δε με νοιάζει πού θα πάμε – πάμε στους βάλτους, παρέα με τα φίδια! Οπουδήποτε! Δεν μπορούμε να φύγουμε από δω πέρα;

– Μόνο στους τάφους μας μπορούμε να πάμε.

– Μα εσύ δε δοκίμασες ποτέ ως τώρα να το σκάσεις;

– Έχω δει πολλούς άλλους να το δοκιμάζουν –κι είδα και τα αποτελέσματα.

– Εγώ είμαι πρόθυμη να πάω να ζήσω μέσα στους βάλτους και να μασουλάω φλούδες από δέντρα για τροφή. Δεν τα φοβάμαι τα φίδια! Καλύτερα να έχω ένα φίδι δίπλα μου, παρά αυτόν!

– Υπήρξαν και πολλοί άλλοι που είχαν την ίδια γνώμη με σένα, της αποκρίθηκε η Κάσσυ. Στους βάλτους, όμως, θα σ' έβρισκαν τα σκυλιά, θα σ' έφερναν πίσω, κι ύστερα..., ύστερα...

– Τι θα μου έκανε; ρώτησε το κορίτσι με κομμένη την ανάσα.

– Και τι δε θα σου έκανε!... Έχει μάθει πολλά κόλπα εκεί στις Δυτικές Ινδίες, όπου έζησε μαζί με τους πειρατές. Θα έχανες για τα καλά τον ύπνο σου αν σου έλεγα αυτά που έχω δει. Πράγματα που αυτός τα λέει και γελάει! Έχω ακούσει ουρλιαχτά πόνου μέσα σε τούτο το σπίτι, που δεν μπόρεσα να τα βγάλω για βδομάδες απ' το μυαλό μου. Υπάρχει ένα μέρος κάτω στα καταλύματα, όπου μπορείς να δεις ένα μαυρισμένο δέντρο και γύρω το χώμα γεμάτο στάχτες κι αποκαΐδια... Ρώτησε όποιον θέλεις να σου πει τι έχει γίνει εκεί πέρα, και θα δούμε αν θα τολμήσει κανείς να σου μιλήσει!

– Τι θες να πεις;

– Δε σου λέω. Δε θέλω ούτε να το σκέφτομαι. Ένα μονάχα έχω να σου πω: Ο Θεός μονάχα ξέρει τι έχουν να δουν τα μάτια μας αύριο, έτσι κι εκείνος ο κακόμοιρος συνεχίσει να φέρεται έτσι όπως άρχισε.

– Φρίκη! έκανε ανατριχιάζοντας σύγκορμη η Εμμελίνα. Αχ, Κάσσυ, πες μου τι να κάνω, η φτωχιά;

– Κάνε ό,τι θα 'κανα κι εγώ. Άντεξε όσο μπορείς, κάνε αυτό που πρέπει να κάνεις, και βρες ανακούφιση στο μίσος και στις βρισιές.

– 'Ηθελε να με κάνει να πω απ' το σιχαμένο του το κονιάκ, της είπε η Εμμελίνα. Κι εγώ το σιχαίνομαι τόσο πολύ!

– Καλά θα κάνεις να πιεις. Κι εγώ το σιχαινόμουν, μα τώρα δεν μπορώ να ζήσω χωρίς αυτό. Όταν πίνεις, τα πράγματα δε σου φαίνονται και τόσο τρομερά.

– Η μητέρα μου έλεγε να μην τα αγγίζω ποτέ τα ποτά.

– *Η μητέρα σου έλεγε!...* Η φωνή της Κάσσυ έσταζε πίκρα. Τι καταφέρνουν μ' αυτά που λένε οι manάδες; Τι αξία έχουν; Έτσι κι αλλιώς θα σε πουλήσουν και θα σ' αγοράσουν, κι η ψυχή σου θ' ανήκει σ' εκείνον που θα σε πάρει. Εγώ λοιπόν σου λέω πίνε κονιάκ! Πίνε όσο μπορείς, να ευκολύνεις την κατάσταση.

– Αχ, Κάσσυ, λυπήσου με!

– Θαρρείς πως δε σε λυπάμαι; Μήπως δεν έχω κι εγώ μια κόρη, που ένας Θεός ξέρει πού είναι και τίνος είναι τώρα; Υπολογίζω πως θα έχει πάρει κι αυτή το δρόμο που ακολούθησε κι η μάνα της, τον ίδιο δρόμο που θα πάρουν και τα παιδιά της. Αυτή η κατάρα δεν έχει τελειωμό!

– Μακάρι να μην είχα ποτέ μου γεννηθεί! είπε η Εμμελίνα σφίγγοντας απελπισμένη τα χέρια της.

– Έχω βαρεθεί πια να το εύχομαι αυτό, της αποκρίθηκε η Κάσσυ. Αν το τολμούσα, θ' αυτοκτονούσα.

Και κάρφωσε τα μάτια της στο σκοτάδι μ' εκείνο το απελπισμένο βλέμμα που ήταν πια η μόνιμή της έκφραση.

– Είναι αμαρτία ν' αυτοκτονείς, της είπε η Εμμελίνα.

– Δε νομίζω να είναι μεγαλύτερη αμαρτία απ' τα όσα κάνουμε και ζούμε καθημερινά. Τότε όμως που ήμουν μικρή στο μοναστήρι, οι καλόγριες μου είπαν πράγματα που μ' έκαναν να φοβάμαι να πεθάνω. Αν ήξερα πως με το θάνατο τελείωναν όλα, τότε...

Στο άκουσμα αυτών των λόγων, η Εμμελίνα γύρισε προς τον τοίχο κι έκρυψε το πρόσωπό της.

Όση ώρα οι δυο γυναίκες συζητούσαν, ο Λεγκρί, εξουθενωμένος απ' το μεθοκόπημά του, είχε πέσει αναίσθητος να κοιμηθεί στο δωμάτιό του. Δεν ήταν μέθυσος από συνήθεια, κι η δυνατή του κράση άντεχε σε ποσότητες οινοπνεύματος που άλλον θα τον τρέλαιναν. Κι επειδή ήταν πάντα προσεχτικός, απέφευγε να χάνει τον έλεγχο των πράξεών του. Εκείνο το βράδυ, ωστόσο, η πυρετώδης προσπάθειά του ν' απαλλαγεί από τις τύψεις και το εσωτερικό του μαρτύριο τον έκανε να πει περισσότερο από συνήθως. Κι έτσι, κάποια στιγμή έδωσε τους παρατρεχάμενούς του κι έπεσε ξερός για ύπνο σ' έναν καναπέ.

Πόσο τολμηρή όμως πρέπει να είναι η κακιά ψυχή σαν αποφασίσει να πέσει για ύπνο! Γιατί τότε έρχονται τα όνειρα και τη βασανίζουν. Κι ο Λεγκρί ονειρεύτηκε. Κι ο τρόμος τον έκανε ν' ανατριχιάζει μέσα στον ύπνο του και να στριφογυρίζει, ακούγοντας συνέχεια ψιθύρους εξώκοσμου στ' αυτιά του και νομίζοντας πως βρίσκεται στο χείλος κάποιας τρομερής αβύσσου. Κάτι μαύρα χέρια τον τραβούσαν προς τα κάτω, κι αυτός πάλευε να τους γλιτώσει. Μέχρι που ήρθε πίσω του η Κάσσυ γελώντας και τον έσπρωξε στα βάθη. Μα τότε υψώθηκε μια επιβλητική φιγούρα και σήκωσε το βέλο που της σκέπαζε το πρόσωπο. Ήταν η μητέρα του. Του γύρισε όμως τη ράχη, κι αυτός έπεσε στα βάθη, κι έπεφτε κι έπεφτε, κι όλο έπεφτε, ενώ από γύρω ακούγονταν ανάκατα κραυγές, ουρλιαχτά και βογκητά, μέχρι που στο τέλος ξύπνησε.

Ρόδινη η αυγούλα γλιστρούσε ήρεμα στο δωμάτιο. Ο αυγερινός στεκόταν ψηλά στον ουρανό που άρχιζε να φωτίζεται, και κοιτούσε με το φωτεινό του μάτι τον αμαρτωλό. Τι δροσιά, με τη ιερότητα κι ομορφάδα γεννιέται η κάθε καινούρια μέρα! Λες και θέλει να πει στον αναισθητο άνθρωπο: «Κοίτα! Έχεις άλλη μια ευκαιρία! Προσπάθησε να κερδίσεις την αθάνατη δόξα!». Ο θρασύς, ο κακός άνθρωπος, όμως, δεν την ακούει αυτή τη φωνή που μιλάει όλες τις γλώσσες. Κι ο Λεγκρί ξύπνησε βρίζοντας και ξεστομίζοντας κατάρες. Τι τον ένοιαζε αυτόν το χρυσοπόρφυρο καθημερινό θαύμα του πρωινού; Όπως κάθε κτήνος, κοίταζε χωρίς να βλέπει. Τρεκλίζοντας, πήγε στο τραπέζι, γέμισε ένα μεγάλο ποτήρι κονιάκ και το κατέβασε μονορούφι.

- Πέρασα κολασμένη νύχτα! είπε στην Κάσσυ, που εκείνη τη στιγμή μπήκε στο δωμάτιο.
- Έχεις να περάσεις κι άλλες πολλές τέτοιες, του απάντησε ξερά εκείνη.
- Τι θες να πεις, σουσουράδα;
- Θα το καταλάβεις μόνος σου μια απ' αυτές τις μέρες. Τώρα, πάντως, μια συμβουλή έχω να σου δώσω.
- Δεν πας στο διάβολο!
- Η συμβουλή μου είναι, συνέχισε απτόητη η Κάσσυ, ταχτοποιώντας κάπως το δωμάτιο, ν' αφήσεις ήσυχο το Θωμά.
- Κι εσένα τι σε αφορά;
- Να σου πω την αλήθεια, ούτ' εγώ ξέρω. Μα, αν σ' αρέσει να πληρώνεις χίλια διακόσια δολάρια για ένα δούλο κι ύστερα να τον κομματιάζεις πάνω στη φούρια της δουλειάς, έτσι, για να ικανοποιήσεις την κακία σου, εμένα δε με νοιάζει καθόλου. Ό,τι μπορούσα να κάνω γι' αυτόν εγώ, το έκανα.
- Το έκανες; Και τι δουλειά είχες εσύ ν' ανακατώνεσαι στις δικές μου υποθέσεις;
- Καμιά. Γενικά, όμως, σε έχω γλιτώσει από αρκετές χιλιάδες δολάρια φροντίζοντας τους δούλους σου – κι αυτό είναι το ευχαριστώ, έτσι; Αν μαζέψεις τη μικρότερη συγκομιδή απ' όλους τους γύρω, δε θα χάσεις το στοίχημα που έχεις βάλει; Δε θα πληρώσεις σαν κύριος το ωραίο σου παραδάκι; Πολύ θα ήθελα να σε δω να το κάνεις!

Ο Λεγκρί, όπως και πολλοί άλλοι καλλιεργητές, μια φιλοδοξία είχε μόνο: να έχει τη μεγαλύτερη συγκομιδή. Κι αυτή ειδικά τη χρονιά είχε βάλει ένα σωρό μεγάλα στοιχήματα στη γειτονική πόλη. Τα λόγια της Κάσσυ, λοιπόν, είχαν αγγίξει τη μόνη χορδή που του είχε απομείνει ευαίσθητη.

– Τέλος πάντων, θα τον αφήσω να τη γλιτώσει με όσες έφαγε ως τώρα, είπε. Πρέπει όμως να μου ζητήσει συγγνώμη και να υποσχεθεί πως θα έχει καλύτερους τρόπους.

– Αυτό δεν πρόκειται να το κάνει, του απάντησε η Κάσσυ.

– Δε θα το κάνει, ε;

– Όχι.

– Πολύ θα ήθελα να ξέρω το γιατί, κυρία μου, την κορόιδεψε ο Λεγκρί.

– Γιατί είχε το δίκιο με το μέρος του, και το ξέρει. Άρα, δε θα πει ποτέ πως είχε άδικο.

– Και τι με νοιάζει εμένα για το τι ξέρει; Θα πει ό,τι θέλω εγώ ο παλιονέγρος, γιατί αλλιώς...

– Γιατί αλλιώς θα χάσεις το στοίχημά σου για τα μπαμπάκια, κρατώντας τον μακριά απ' τα χωράφια πάνω στη φούρια της δουλειάς.

– Μωρέ, θα το βάλει κάτω! Λες να μην τους ξέρω εγώ τους νέγρους τι είναι; Θα με παρακαλάει σαν το σκυλί, σήμερα κιόλας.

– Δε θα το κάνει, Σάμιον. Δεν τον ξέρεις τον τύπο του. Μπορείς να τον σκοτώσεις, μα δε θα τον κάνεις να σου ζητήσει συγγνώμη.

– Θα το δούμε αυτό. Πού είναι τώρα;

– Στην αποθήκη με τα άχρηστα.

Παρ' όλες τις γενναίες του κουβέντες, ο Λεγκρί βγήκε απ' το σπίτι με ένα σωρό κακά προαισθήματα –πράγμα καθόλου συνηθισμένο γι' αυτόν. Τα νυχτερινά του όνειρα, όμως, μαζί με τα φρόνιμα λόγια της Κάσσυ τον είχαν επηρεάσει πολύ. Αποφάσισε λοιπόν να μην έχει μάρτυρες στη συνάντησή του με τον μπαρμπα-Θωμά, κι είχε σκοπό, αν δεν τον κατάφερνε να υποταχτεί, να φυλάξει την εκδίκησή του για αργότερα.

Η ροδοδάχτυλη αυγή είχε αγγίξει το Θωμά μέσα στην αποθηκούλα κι η αγγελική δόξα του αυγερινού τού είχε δώσει καινούριο κουράγιο. Ούτε φοβήθηκε, λοιπόν, ούτε άρχισε να τρέμει όταν άκουσε τη φωνή του βασανιστή του.

– Λοιπόν, παιδί, του είπε περιφρονητικά ο Λεγκρί δίνοντάς του και μια κλοτσιά στα πλευρά, πώς αισθάνεσαι; Δε σ' το είχα πει πως μπορώ να σε διδάξω ένα δυο πράγματα; Πώς σου φάνηκε το μάθημα; Σε βλέπω να μην είσαι τόσο ξεροκέφαλος όσο χτες. Έτσι, Θωμά; Μπας κι έχεις πάλι όρεξη να κάνεις κήρυγμα στο φτωχό αμαρτωλό;

Ο μπαρμπα-Θωμάς δεν του απάντησε.

– Σήκω πάνω, ζώο! φώναξε ο Λεγκρί κλοτσώντας τον ξανά.

Αυτό δεν του ήταν καθόλου εύκολο του Θωμά, με τόσο ξύλο που είχε φάει. Κι όσο εκείνος αγωνιζόταν να σηκωθεί τόσο ο Λεγκρί γελούσε κτηνώδικα.

– Πώς κι έτσι ζωηρός σήμερα, Θωμά; Μπας και μου συναχώθηκες χτες το βράδυ;

Με τα πολλά, ο Θωμάς είχε σηκωθεί στα πόδια του και κοίταζε με βλέμμα σταθερό τον αφέντη του.

– Λοιπόν, μου φαίνεται πως δε σου έφτασαν αυτά που σου 'κανα χτες! του φώναξε ο Λεγκρί. Πέσε στα γόνατα και ζήτα μου συγγνώμη για τα χτεσινά σου καμώματα.

Ο Θωμάς όμως δεν κουνήθηκε απ' τη θέση του.

– Κάτω, σκύλε! φώναξε ο Λεγκρί χτυπώντας τον με το μαστίγιο της υπασίας που κρατούσε.

– Αφέντη Λεγκρί, δεν μπορώ να το κάνω αυτό, του είπε ο Θωμάς. Χτες έκανα ό,τι νόμιζα σωστό και δίκαιο. Κι αν χρειαστεί, θα το ξανακάνω. Ό,τι κι αν συμβεί, εγώ δε θα κάνω ποτέ μου σκληρή πράξη.

– Δεν ξέρεις όμως τι μπορεί να συμβεί, μπαρμπα-Θωμά. Νομίζεις πως έχεις κάτι σπουδαίο. Λοιπόν, σου λέω πως δεν έχεις τίποτα! Τίποτα απολύτως! Δε μου λες, θα σ' άρεσε να σε δέσουν σ' ένα δέντρο και ν' ανάψουν μια χαμηλή φωτιά γύρω σου; Θα σου ήταν ευχάριστο αυτό, ε, Θωμά;

– Αφέντη, του είπε ο Θωμάς, ξέρω πως μπορείς να κάνεις τρομερά πράγματα. Όταν όμως σκοτώσεις το κορμί, μετά δεν μπορείς να κάνεις τίποτ' άλλο. Μετά, ωστόσο, υπάρχει ολόκληρη η *αιωνιότητα!*

Ο Λεγκρί έτριξε τα δόντια, μα δεν είπε κουβέντα. Κι ο Θωμάς συνέχισε με φωνή δυνατή και κεφάτη, σαν άνθρωπος που μόλις είχε απελευθερωθεί απ' τα δεσμά του:

– Αφέντη Λεγκρί, αφού μ' αγόρασες, θα σου είμαι υπηρέτης πιστός και τίμιος. Θ' αφιερώσω όλη μου τη δύναμη κι όλο μου το χρόνο στη δουλειή σου. Την ψυχή μου, όμως, δεν τη δίνω σε κανένα θνητό. Μόνο στον Κύριο δίνομαι εγώ, και πάνω απ' όλα βάζω τις εντολές Του. Είτε ζήσω είτε πεθάνω. Να 'σαι σίγουρος γι' αυτό, αφέντη Λεγκρί. Δε φοβάμαι ούτε στάλα να πεθάνω. Αντίθετα, θα προτιμούσα να πεθάνω. Μπορείς να με μαστιγώσεις, να μ' αφήσεις νηστικό, να με κάψεις ζωντανό, έτσι θα πάω ακόμα πιο γρήγορα εκεί που θέλω.

– Εγώ όμως θα σε κάνω να μου παραδοθείς! μούγκρισε έξω φρενών ο Λεγκρί.

– Θα έχω βοήθεια, του απάντησε ο Θωμάς. Δε θα το καταφέρεις ποτέ.

– Μα ποιος διάβολος θα σε βοηθήσει;

– Ο Παντοδύναμος Κύριος.

– Άιντε στο διάβολο! του απάντησε ο Λεγκρί, και με μια γροθιά τον πέταξε στο χώμα.

Αλλά την ίδια στιγμή ένα δροσερό κι απαλό χέρι ακούμπησε πάνω στη γροθιά του Λεγκρί. Γύρισε κι είδε την Κάσσυ. Το άγγιγμά της, όμως, είχε φέρει στη μνήμη του το όνειρο της περασμένης νύχτας. Και μαζί του ήρθε κι ένα μεγάλο μέρος της φρίκης που είχε νιώσει.

– Βλάκας είσαι; του είπε στα γαλλικά η Κάσσυ. Άφησέ τον! Εγώ θα σ' τον κάνω να γυρίσει ξανά στο χωράφι. Όπως σ' τα είπα δεν είναι τα πράγματα;

Πνιγμένος απ' τις δεισιδαιμονίες του ο Λεγκρί, αποφάσισε να σταματήσει.

– Κάνε όπως νομίζεις, είτε πεισματάρικα στην Κάσσυ. Κι εσύ πρόσεχε! στράφηκε στο Θωμά. Δε θα σε κανονίσω τώρα, γιατί η δουλειά μάς πιέζει και χρειάζομαι όλους μου τους ανθρώπους. Εγώ, όμως, δεν ξεχνάω ποτέ. Θα 'ρθει η ώρα που θα ταχτοποιήσω τους λογαριασμούς μου με το μαύρο σου τομάρι!

Και γυρίζοντας βγήκε από την αποθήκη.

– Τράβα! Δεν ήρθε ακόμα η ώρα των λογαριασμών, μουρμούρισε η Κάσσυ, ρίχνοντας σκοτεινό το βλέμμα της πίσω του. Εσύ, κακομοίρη μου, πώς είσαι; συνέχισε μιλώντας στο Θωμά.

– Για την ώρα, ο Κύριος ο Θεός μου έστειλε τον άγγελό Του κι έκλεισε το στόμα του λιονταριού, της απάντησε ο Θωμάς.

– Ναι, για την ώρα. Αυτός όμως θα σε παρακολουθεί βήμα το βήμα, μέρα και νύχτα. Η κακία του θα σε στραγγαλίζει λίγο λίγο, θα σου πίνει το αίμα σταγόνα σταγόνα. Τον ξέρω καλά εγώ.

37 Ελευθερία

Θ' αφήσουμε τώρα για λίγο τον μπαρμπα-Θωμά στα χέρια των διωκτών του, για να ξανασυναντήσουμε και να δούμε τι απέγιναν ο Τζορτζ κι η γυναίκα του, που τους είχαμε αφήσει στη φροντίδα κάποιων φιλικών αγροτών.

Τον Τομ Λόκερ τον είχαμε αφήσει να βογκάει και να χτυπιέται πάνω σ' ένα πεντακάθαρο κρεβάτι αγαθών κουάκερων, κάτω από τη φροντίδα της θείας Δορκάδας. Κι ήταν τόσο «βολικός» και «υπομονετικός» ασθενής, που η γυναίκα ένωθε μερικές φορές σαν να είχε να προσέχει ένα άρρωστο βουβάλι, κι όχι έναν άρρωστο άνθρωπο.

– Στο διάβολο! φώναξε κάποια στιγμή ο Λόκερ, τινάζοντας μ' όση δύναμη του είχε απομείνει τα σκεπάσματα.

– Τόμας, πρέπει να σου ζητήσω να μη χρησιμοποιείς τέτοια γλώσσα, του είπε η θεία Δορκάς, ξαναφτιάχνοντας ήρεμα το κρεβάτι.

– Θα συγκρατηθώ όσο μπορώ, γιαγιά, μα κάνει τόση ζέστη, που οι βρισιές βγαίνουν από μόνες τους.

Η Δορκάς έβγαλε μια θερμοφόρα μέσα από το κρεβάτι, ίσιωσε πάλι τα σεντόνια και τα έχωσε κάτω από το στρώμα, έτσι που στο τέλος ο Λόκερ έμοιαζε σαν χρυσαλλίδα μες στο κουκούλι της.

Συνάμα του έλεγε:

– Φίλε, μακάρι να σταματούσες να βρίζεις και να καθαριέσαι, και να καθόσουν να συλλογιστείς λιγάκι τους τρόπους σου.

– Τι στο διάβολο να σκεφτώ από δαύτους; αποκρίθηκε ο Τομ. Αυτοί είναι το τελευταίο πράγμα που θα ήθελα να συλλογιστώ, πανάθεμά τους! Και γύρισε απότομα από την άλλη πλευρά, κάνοντας πάλι ανάστατο το κρεβάτι.

– Εκείνοι οι δυο θα βρίσκονται εδώ, υποθέτω, ξαναμίλησε γκρινιάρικα ύστερα από λίγο.

– Ναι, εδώ είναι.

– Καλά θα κάνουν να φύγουν για τη λίμνη. Όσο πιο γρήγορα γίνεται.

– Μάλλον κάτι τέτοιο θα κάνουν, του είπε η θεία Δορκάς, που είχε καθίσει σε μια καρέκλα κι έπλεκε ήρεμα ήρεμα.

– Έχε υπόψη σου πως έχουμε συνεργάτες στο Σαντάσκυ, που παρακολουθούν για λογαριασμό μας τα πλοία που φεύγουν για απέναντι. Τώρα πια πολύ το θέλω να γλιτώσουν αυτοί οι δυο, έτσι για να σκάσει ο καταραμένος ο Μαρξ, που να τον πάρει και να τον σηκώσει!

– Τόμας!

– Ε, γιαγιάκα, θα σκάσω έτσι που με στριμώνεις! Για την κοπέλα πάντως, πες τους να τη μεταμφιέσουν με κάποιο τρόπο. Η περιγραφή της είναι γνωστή στο Σαντάσκυ.

– Θα το φροντίσουμε κι αυτό, αποκρίθηκε φλεγματικά η γυναίκα.

Ο Τομ Λόκερ, πρέπει να πούμε εδώ, αφού έμεινε τρεις βδομάδες στο κρεβάτι των κουάκερων – καθώς κοντά σ' άλλα έπαθε και ρευματικό πυρετό– όταν σηκώθηκε, ήταν ένας πολύ πιο μελαγχολικός και σοφός άνθρωπος απ' ό,τι ήταν πριν. Και, παρατώντας το κυνήγι των σκλάβων, πήγε να ζήσει σ' έναν από τους καταυλισμούς των αποίκων, όπου αφιερώθηκε στο κυνήγι αρκούδων, λύκων κι άλλων άγριων ζώων κι εξελίχθηκε σε διάσημο κυνηγό των πλασμάτων του δάσους. Κι όποτε αναφερόταν στους κουάκερους, μιλούσε πάντα με μεγάλο σεβασμό.

Ας επιστρέψουμε όμως τώρα στην ιστορία μας.

Ύστερα από την προειδοποίηση του Τομ, η ομάδα των φυγάδων αποφάσισε να μοιραστεί. Πρώτοι έφυγαν ο Τζιμ κι η γριά μητέρα του, κι ύστερα από δυο νύχτες ξεκίνησαν για το Σαντάσκυ κι ο Τζορτζ με την Ελίζα και το παιδί τους.

Αφού πέρασαν τη νύχτα σ' ένα φιλικό σπίτι, είδαν το πρωινό άστρο της ελευθερίας ν' ανεβαίνει πέρα στον ορίζοντα. Ελευθερία! Πόσο ηλεκτρίζει αυτή η λέξη!

Άντρες και γυναίκες της Αμερικής, γιατί το αίμα σας τρέχει ταχύτερα στο άκουσμα αυτής της λέξης, που στο όνομά της έχυσαν το αίμα τους οι πατεράδες σας; Μπορεί αυτή η λέξη να σημαίνει κάτι δοξασμένο κι αγαπητό για ένα έθνος, ενώ δεν επιτρέπεται να σημαίνει εξίσου το ίδιο και για κάθε άνθρωπο; Τι άλλο είναι η ελευθερία για ένα έθνος, παρεκτός ελευθερία για όλα τα άτομα, τα μέλη του; Τι είναι η ελευθερία γι' αυτό το νέο που κάθεται εκεί στην άκρη, με τα δυνατά του μπράτσα σταυρωμένα στο στήθος του και το αφρικάνικο αίμα να βάφει τα μάγουλά του; Τι είναι η ελευθερία για τον Τζορτζ Χάρρις; Για τους πατεράδες σας ελευθερία ήταν το δικαίωμα ενός έθνους να είναι έθνος. Γι' αυτόν είναι το δικαίωμα ενός ανθρώπου να είναι άνθρωπος, κι όχι κτήνος. Το δικαίωμα ν' αποκαλεί σύζυγό του τη γυναίκα της καρδιάς του και να την προστατεύει από την άνομη βία. Το δικαίωμα να προστατεύει και να μορφώνει το παιδί του. Το δικαίωμα να έχει δικό του σπιτικό, δική του θρησκεία, δικό του χαρακτήρα, να μην είναι υποχρεωμένος να υποτάσσεται στη θέληση άλλων.

Όλες αυτές οι σκέψεις περνούσαν απ' το μυαλό του Τζορτζ, καθώς με το κεφάλι ακουμπισμένο στη χούφτα του κοιτούσε σκεφτικά τη γυναίκα του να ντύνεται μ' αντρικά ρούχα, πράγμα που έκανε κάπως ασφαλέστερη τη δραπέτευσή της. –Κι αυτό τώρα, είπε κάποια στιγμή η γυναίκα, λύνοντας

τα πλούσια κατάμαυρα και μεταξένια μαλλιά της μπροστά στον καθρέφτη. Κρίμα δεν είναι, Τζορτζ; Κρίμα δεν είναι να τα κόψω;

Ο Τζορτζ χαμογέλασε θλιμμένα, μα δεν της απάντησε.

Η Ελίζα στράφηκε πάλι στον καθρέφτη, και το ψαλίδι άστραψε στο χέρι της καθώς οι μαύρες

μπούκλες της κόβονταν η μια μετά την άλλη.

– Καλά είναι έτσι, είτε στο τέλος, και πρόσθεσε παίρνοντας μια βούρτσα: Και τώρα θα τα κάνω της μόδας.

Μετά από ένα λεπτό, γύρισε στον άντρα της και, γελώντας αλλά και κοκκινίζοντας, τον ρώτησε:

– Ωραίο αγόρι δεν είμαι;

– Εσύ, ό,τι και να κάνεις, θα είσαι πάντα ωραία, της αποκρίθηκε αυτός.

– Γιατί είσαι τόσο σοβαρός; τον ρώτησε η Ελίζα γονατίζοντας μπροστά του. Σε είκοσι τέσσερις ώρες θα είμαστε στον Καναδά. Ένα μερόνυχτο θα περάσουμε ακόμα στη λίμνη, κι ύστερα... Αχ, ύστερα!...

– Ω, Ελίζα! έκανε ο Τζορτζ τραβώντας τη στην αγκαλιά του. Αυτό ακριβώς είναι! Έφτασε η κρίσιμη στιγμή για τη μοίρα μου. Για φαντάσου να φτάσεις τόσο κοντά, να αγγίζεις σχεδόν την ελευθερία, και να τα χάσεις όλα... Αν συμβεί αυτό, Ελίζα, εγώ δε θα ζήσω.

– Μη φοβάσαι, του είπε γεμάτη ελπίδα η γυναίκα του, δε θα μας έφερνε μέχρι εδώ ο καλός Θεός αν δε σκόπευε να μας οδηγήσει μέχρι το τέλος. Τζορτζ, Τον νιώθω δίπλα μας.

– Ελίζα, είσαι μια ευλογημένη γυναίκα, της είπε ο Τζορτζ σφίγγοντάς τη επάνω του. Μα πες μου... Μπορεί στ' αλήθεια να μας δείξει το έλεός Του; Μπορεί στ' αλήθεια να μπει ένα τέλος σ' όλα αυτά τα χρόνια της αθλιότητας; Θα ζήσουμε πια ελεύθεροι;

– Εγώ, Τζορτζ, είμαι σίγουρη γι' αυτό, του απάντησε η Ελίζα με τα μαύρα της μάτια βουρκωμένα από ελπίδα κι ενθουσιασμό. Το νιώθω βαθιά μέσα μου πως ο Κύριος θα μας απαλλάξει από το ζυγό της δουλείας τούτη ακριβώς την ημέρα.

– Λοιπόν, Ελίζα, θα σε πιστέψω, της είπε ο άντρας της και σηκώθηκε απότομα όρθιος. Θα σε πιστέψω. Έλα, πάμε. Και, πιάνοντάς τη απ' τα μπράτσα, την κοίταξε καλά καλά πριν προσθέσει: Στ' αλήθεια, είσαι πολύ νόστιμος νεαρός. Σου πάει πολύ το κοντό μαλλί. Φόρεσε το καπέλο σου τώρα – έτσι, λίγο στο πλάι. Ποτέ δε σ' έχω ξαναδεί τόσο όμορφη... Λες να έχουν ζέψει τ' άλογα για να φύγουμε;

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή άνοιξε η πόρτα και μια αξιοσέβαστη μεσόκοπη γυναίκα μπήκε στο δωμάτιο κρατώντας το Χάρρυ, που ήταν ντυμένος με κοριτσίστικα ρούχα.

– Τι ωραίο κοριτσάκι που έγινε! είπε η Ελίζα κάνοντάς τον μια βόλτα. Τον βαφτίσαμε Χάρριετ. Δεν του πάει τ' όνομα;

Το παιδί στεκόταν σιωπηλό και κοιτούσε εξεταστικά τη μητέρα του, αναστενάζοντας κάθε τόσο.

– Τη γνωρίζει τη μαμά του ο Χάρρυ; του είπε η Ελίζα απλώνοντάς του τα χέρια. Το παιδί όμως πήγε και κόλλησε στην ξένη γυναίκα.

– Άφησέ τον, Ελίζα, είπε εκείνη. Ξέρεις πως είναι καλύτερα να μη σε πλησιάζει.

– Το ξέρω. Μα δεν τ' αντέχω να στέκεται μακριά μου. Τέλος πάντων.... Τζορτζ, πώς φοράνε τις μπέρτες τους οι άντρες;

– Έτσι, της είπε εκείνος, και της έδειξε.

Η Ελίζα τον μιμήθηκε κι ύστερα έπιασε να βάζει τα γάντια που της είχαν δώσει.

– Μα είναι τεράστια! είπε. Τα χέρια μου χάνονται μέσα τους.

– Σε συμβουλεύω να μην τα βγάλεις καθόλου, της είπε ο Τζορτζ. Το μικροκαμωμένο σου χεράκι μπορεί να μας προδώσει. Ύστερα στράφηκε στην ξένη γυναίκα: Κυρία Σμιθ, εσείς θα έρθετε μαζί μας, κι υποτίθεται πως είστε θεία μας.

– Άκουσα πως στο λιμάνι τριγυρίζουν άντρες που προειδοποιούν όλους τους καπετάνιους για μια γυναίκα, έναν άντρα κι ένα παιδί.

– Ε, καλά! είπε ο Τζορτζ. Αν δούμε τίποτα τέτοιους, θα τους το πούμε.

Τ' αμάξι ήρθε τότε στην πόρτα, κι η φιλική οικογένεια που είχε βοηθήσει τους φυγάδες μαζεύτηκε γύρω τους να τους αποχαιρετήσει. Μαζί τους θα πήγαινε κι η κυρία Σμιθ, η οποία κατοικούσε μόνιμα στον Καναδά και τώρα θα γύριζε σπίτι της, παριστάνοντας τη θεία του Χάρρυ.

Το αμάξι τους πήγε μέχρι την αποβάθρα. Οι δυο «νεαροί» ανέβηκαν απ' την ανεμόσκαλα στο πλοίο, η Ελίζα έδωσε ευγενικότατα το χέρι της στην κυρία Σμιθ για να τη βοηθήσει κι ο Τζορτζ φρόντισε τις αποσκευές τους.

Ύστερα πήγε στο γραφείο του πλοιάρχου για να πληρώσει το ναύλο τους – κι εκεί άκουσε δυο άντρες να συζητούν.

– Τους πρόσεξα όλους όσους ανέβηκαν στο πλοίο, έλεγε ο ένας. Είμαι σίγουρος πως δεν ήρθαν εδώ.

Αυτός που μιλούσε ήταν ο γραμματικός του πλοίου. Κι εκείνος στον οποίο απευθυνόταν ήταν ο παλιός μας φίλος ο κύριος Μαρξ, που είχε σπεύσει στο Σαντάσκυ για να δει ποιον θα μπορούσε να καταβροχθίσει εκεί πέρα.

– Η γυναίκα μόλις που ξεχωρίζει από μια λευκή, του είπε ο Μαρξ. Κι ο άντρας είναι κι αυτός πολύ ανοιχτόχρωμος μιγάς. Το ένα του χέρι είναι σημαδεμένο.

Το χέρι που μ' αυτό ο Τζορτζ έπαιρνε τα εισιτήρια κι έδινε τα λεφτά τρεμούλιασε λιγάκι. Κατάφερε όμως να διατηρήσει την ψυχραιμία του, να γυρίσει και να κοιτάξει αδιάφορα το Μαρξ και να τραβήξει με την ησυχία του προς τα κει όπου τον περίμενε η Ελίζα.

Η κυρία Σμιθ με το μικρό Χάρρυ κλείστηκαν στην ήσυχη καμπίνα των γυναικών, όπου η

μελαχρινή ομορφιά του μικρού «κοριτσιού» προκάλεσε πολλά κολακευτικά σχόλια.

Τη στιγμή που το καμπανάκι του πλοίου σήμαινε για να ειδοποιήσει τον κόσμο πως το πλοίο σάλπαρε, ο Τζορτζ είχε την ικανοποίηση να δει το Μαρξ να βγαίνει στην παραλία. Μα κράτησε την ανάσα του, μέχρι που το πλοίο ξανοίχτηκε αρκετά μέσα στα νερά της μεγάλης λίμνης Ίρι, που βρίσκεται στα σύνορα των Ηνωμένων Πολιτειών με τον Καναδά.

Η μέρα ήταν υπέροχη. Τα γαλανά νερά της λίμνης χόρευαν κι αστραποβολούσαν κάτω από τις ακτίνες του ήλιου. Ο άνεμος φυσούσε απαλά και το πλοίο έπλεε μεγαλόπρεπα προς την απέναντι όχθη.

Ο Τζορτζ κι Ελίζα έκαναν αδιάφορα δήθεν βόλτες στο κατάστρωμα, μα η ψυχή τους ήταν αδιάκοπα σφιγμένη: Κι αν συνέβαινε κάτι κακό; Κι αν τους έπαιρναν είδηση πριν φτάσουν στην απέναντι όχθη;

Τίποτα όμως δε γινόταν, και το πλοίο προχωρούσε ασταμάτητα. Οι ώρες περνούσαν, και τελικά υψώθηκαν στα μάτια τους οι канаδέζικες ακτές. Σ' αυτές θα λύνονταν μονομιάς όλα τα κακά μάγια της δουλείας, σ' όποια γλώσσα κι αν είχαν γίνει κι απ' όποια κρατική εξουσία κι αν είχαν επιβληθεί.

Ο Τζορτζ κι η γυναίκα του στέκονταν πιασμένοι αγκαζέ καθώς το πλοίο πλησίαζε τη μικρή πόλη Άρχερσπεργκ του Καναδά. Η ανάσα του νέου πιανόταν όλο και πιο πολύ, λαχάνιαζε βαριά σαν να 'χε τρέξει ώρα πολλή. Το βλέμμα του θόλωνε απ' τη συγκίνηση, και σιωπηλά έσφιξε το λεπτό χεράκι που τρεμούλιαζε πάνω στο μπράτσο του. Το καμπανάκι χτύπησε και το πλοίο σταμάτησε. Χωρίς να καλοβλέπει τι κάνει ο Τζορτζ σήκωσε τις αποσκευές τους και μάζεψε γύρω του τη μικρή του συντροφιά. Βγήκαν στην παραλία κι απόμειναν εκεί ακίνητοι, μέχρι που το πλοίο απομακρύνθηκε. Και τότε, μέσα σε δάκρυα, αλλά κι αγκαλιές, το νεαρό ζευγάρι αγκαλιασμένο και σφιχτοκρατώντας το παιδί του, έπεσε στα γόνατα κι ευχαρίστησε το Θεό.

Σε λίγο η κυρία Σμιθ οδήγησε τη μικρή συντροφιά στο φιλόξενο σπίτι ενός καλού ιεραπόστολου, που είχε αναλάβει το χριστιανικό έργο του ποιμένα των απόβλητων και περιπλανώμενων που έφταναν συνέχεια σ' αυτές τις ακτές ζητώντας άσυλο.

Ποιος μπορεί να περιγράψει τούτη την ευλογημένη πρώτη μέρα της ελευθερίας; Η αίσθησή της δεν είναι αλήθεια πολύ πιο υψηλή και θαυμαστή απ' όλες τις άλλες αισθήσεις; Μα για φαντάσου να μπορείς να κινείσαι, να μιλάς, ν' ανασαίνεις, να μπαινοβγαίνεις στο σπίτι σου χωρίς να σε παρακολουθεί κανείς, χωρίς φόβο, χωρίς κίνδυνο; Ποιος μπορεί να περιγράψει την ευλογημένη ανάπαυση που φωλιάζει στο μαξιλάρι του λεύτερου ανθρώπου, προστατευμένη από νόμους, οι οποίοι του εξασφαλίζουν τα δικαιώματα εκείνα που ο ίδιος ο Θεός έχει παραχωρήσει στον άνθρωπο;

Απόλυτα ευτυχισμένοι ήταν ο Τζορτζ κι η Ελίζα, κι ας μην είχαν ούτε ένα στρέμμα γης δικό τους, ούτε ένα κεραμίδι. Τους ανήκαν μόνο τα πετεινά τ' ουρανού και τα άνθη των αγρών κι ωστόσο ξεχείλιζαν από χαρά.

Ε, εσύ, που αφαιρείς την ελευθερία από έναν άνθρωπο, τι λόγο θα δώσεις στο Θεό;

38 Η νίκη

Αρκετοί από μας δεν έχουν νιώσει κάποτε πως είναι πολύ πιο εύκολο να πεθάνεις παρά να ζεις;

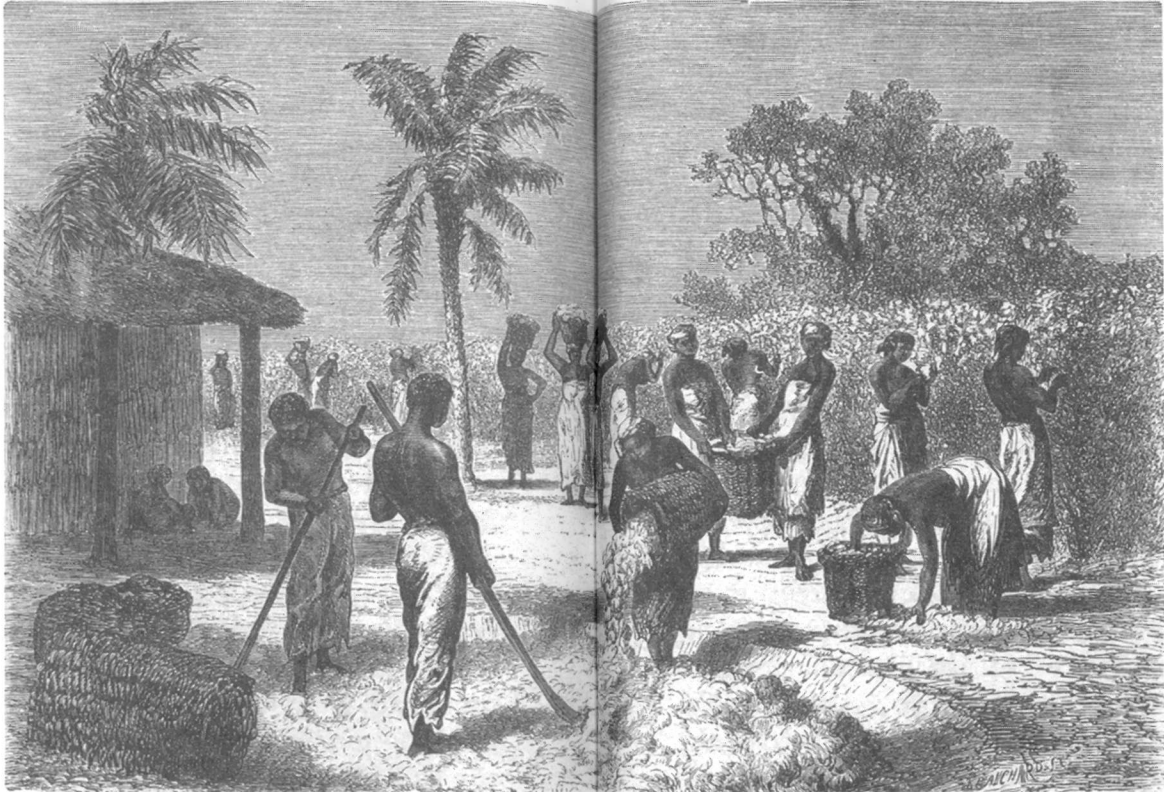
Όταν όμως ο μπαρμπα-Θωμάς ήρθε αντιμέτωπος πρόσωπο με πρόσωπο με το βασανιστή του κι άκουσε τις απειλές του, νιώθοντας βαθιά μέσα στην ψυχή του πως είχε έρθει η ώρα του, η καρδιά του φούσκωσε από θάρρος και πίστεψε πως μπορούσε να αντέξει στα βασανιστήρια και στην πυρά, ν' αντέξει στα πάντα, καθώς έβλεπε τον Ιησού και τον Παράδεισο ένα μόλις βήμα μακριά του. Μόλις όμως εκείνος έφυγε κι η συγκίνηση του δούλου ξεθύμανε, γύρισαν ξανά οι πόνοι στα τσακισμένα του μέλη, και μαζί τους ήρθε κι ένα αίσθημα απόλυτου εξευτελισμού κι απελπισίας. Κι έτσι πέρασε η μέρα.

Πολύ πριν κλείσουν οι πληγές του, ο Λεγκρί επέμεινε να τον ξαναβάλει στη δουλειά στα χωράφια. Κι η μια μέρα ακολουθούσε την άλλη μέσα στον πόνο και στον κάματο· (εικ.19) και το βάρος γινόταν όλο και περισσότερο αβάσταχτο μπροστά στην κάθε είδους προσβολή, αδικία και χυδαιότητα που μπορούσε να επινοήσει ένα διεστραμμένο μυαλό.

Πριν φτάσει εδώ πέρα, κορόιδευε τον εαυτό του πως θα είχε χρόνο να διαβάζει τη Βίβλο του. Εδώ, όμως, δεν υπήρχε ελεύθερος χρόνος ποτέ. Πάνω στη φούρια της δουλειάς, ο Λεγκρί πίεζε τους εργάτες και Κυριακές και σχολές. Και γιατί να μην το έκανε τάχα; Στόχος του ήταν να μαζέψει πολύ μπαμπάκι και να κερδίσει το στοίχημα. Κι αν του πέθαιναν ή του αχρηστεύονταν κάνα δυο δούλοι, ε, αγόραζε άλλους, καλύτερους. Στην αρχή ο Θωμάς τα κατάφερνε να διαβάζει μια δυο γραμμές από τη Βίβλο του δίπλα στη φωτιά που τρεμόσβηνε, αργά το βράδυ. Ύστερα όμως από τη σκληρή μεταχείριση που του επιφύλαξαν, έφτανε στο καλύβι του τόσο εξαντλημένος μετά τη δουλειά, που το κεφάλι του γύριζε και τα μάτια του, θολά, δεν μπορούσαν να διαβάσουν. Το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να πέσει καταγής δίπλα στους άλλους, εξαντλημένος.

Είναι λοιπόν περίεργο που η θρησκευτική γαλήνη και πίστη που τον στήριζε ως τότε έδωσε τη θέση της σε αγωνίες της ψυχής και σε μαύρο και βαθύ σκοτάδι; Βδομάδες και μήνες βασανίζονταν και πάλευε με την ίδια του την ψυχή μέσα στη θλίψη και στην αγωνία. Συλλογιζόταν το γράμμα της δεσποινίδας Οφηλίας προς τους φίλους του στο Κεντάκυ και προσευχόταν να του στείλει τη σωτηρία του ο Θεός. Και μέρα με την ημέρα, με μάταιη ελπίδα, περίμενε να εμφανιστεί κάποιος που θα τον είχαν στείλει να τον ελευθερώσει. Κι ύστερα βούλιαζε ξανά στις πικρές του σκέψεις –πως ήταν, τάχα, μάταιο να υπηρετεί το Θεό, πως ο Θεός τον είχε λησμονήσει. Μερικές φορές έβλεπε την Κάσσυ. Κι άλλοτε πάλι, όταν τον καλούσαν στο σπίτι, έπαιρνε το μάτι του την Εμμελίνα. Συζήτηση, όμως, ούτε με τη μια ούτε με την άλλη μπορούσε να κάνει. Για να πούμε την αλήθεια, δεν είχε χρόνο για κανενός είδους συζήτηση.

Ένα βράδυ καθόταν εντελώς εξαντλημένος κι απελπισμένος δίπλα σε κάτι κλαράκια που μόλις τα κατάφερναν να σιγοψήνουν την τροφή του. Κάποια στιγμή, με πολύ δυνατή προσπάθεια, κατάφερε να ρίξει μερικά κλαράκια ακόμα στη φωτιά, για να τη δυναμώσει και να τον φωτίσει τόσο που να μπορέσει να διαβάσει μια δυο αράδες απ' τη Βίβλο. Την έβγαλε από την τσέπη του. Παντού υπήρχαν σημαδεμένα αποσπάσματα, που άλλοτε του έδιναν μεγάλη χαρά κι αγαλλίαση. Λόγια ποιητών και σοφών, προφητών και πατριαρχών, που από παλιά έδιναν

Κι η μια μέρα ακολουθούσε την άλλη μέσα στον
πόνο και στον κάματο... (σ. 401)

κουράγιο στους ανθρώπους. Τώρα όμως; Είχε μήπως χάσει ο Λόγος τη δύναμή του, ή μήπως το κουρασμένο μάτι κι η θολωμένη λογική δεν ανταποκρίνονταν πια στο άγγιγμα της θείας έμπνευσης;

Αναστενάζοντας βαθιά, ξανάβαλε τη Βίβλο στην τσέπη του. Κι αμέσως, ένα πρόστυχο γέλιο τον έκανε να τιναχτεί. Σήκωσε το βλέμμα κι είδε το Λεγκρί να στέκεται δίπλα του. –Λοιπόν, γέρο μου, του είπε, σαν να μου φαίνεται πως βλέπεις τη θρησκεία σου να μην τα καταφέρνει πια! Εγώ το ήξερα πως κάποτε θα σ' το έχωνα αυτό στο ξερό σου το κεφάλι!

Ο σκληρός εμπαιγμός ήταν χειρότερος κι από το δάγκωμα της πείνας, του κρούου, της αγωνίας. Ο μπαρμπα-Θωμάς απόμεινε σιωπηλός.

– Φέρθηκαν χαζά, συνέχισε ο Λεγκρί. Εγώ είχα σκοπό να σου φερθώ καλά. Θα την περνούσες καλύτερα κι από το Σάμπο κι από τον Κίμπο. Κι αντί να τις τρως μέρα παρά μέρα, θα την έβγαζες μπέικα και θα έδερνες εσύ τους άλλους νέγρους. Και πού και πού θα είχες και λιγουλάκι ουίσκι να σου ζεστάνει τα μέσα σου. Έλα, Θωμά, δε νομίζεις πως καλά θα κάνεις να λογικευτείς; Πέτα το αυτό το σκουπίδι στη φωτιά κι έλα με τη δική μου εκκλησία!

– Θεός φυλάξοι! απάντησε με σθένος ο Θωμάς.

– Κατάλαβέ το, ο Θεός δεν πρόκειται να σε βοηθήσει. Αν υπήρχε, δε θα μ' άφηνε να σου φέρομαι έτσι. Αυτή η θρησκεία σου δεν είναι παρά ένα ανακάτωμα ψεμάτων κι απάτης. Ξέρω τι σου λέω, Θωμά. Αν έρθεις μαζί μου, θα δεις πως εγώ είμαι σε θέση κάτι να κάνω.

– Όχι, αφέντη, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Θωμάς. Θα συνεχίσω να πιστεύω. Ο Κύριος μπορεί να με βοηθήσει, μπορεί και όχι. Εγώ όμως θα πιστεύω σ' Αυτόν μέχρι τέλους.

– Θα παραμείνεις βλάκας μέχρι τέλους δηλαδή! του είπε ο Λεγκρί και τον έφτυσε με περιφρόνηση. Μη σε νοιάζει όμως, θα σε φτιάξω εγώ. Θα δεις!

Και σηκώθηκε κι έφυγε.

Ο Θωμάς απόμεινε σαν χαμένος δίπλα στη φωτιά. Ξαφνικά όλα γύρω του φάνηκαν να σβήνουν, και μπροστά του υψώθηκε το όραμα ενός ανθρώπου στεφανωμένου μ' αγκάθια, ματωμένου, τσακισμένου. Με δέος και θαυμασμό, κοίταζε τη μεγαλόπρεπη υπομονή που ήταν ζωγραφισμένη σ' αυτό το πρόσωπο. Τα βαθουλωμένα, γεμάτα πάθος μάτια τον συγκίνησαν μέχρι τα βάθη της ύπαρξής του. Η ψυχή του εγέρθηκε και, σπρωγμένος από μια πλημμύρα συναισθημάτων, άπλωσε το χέρι κι έπεσε στα γόνατα. Τότε αργά αργά το όραμα μεταμορφώθηκε. Τα μυτερά αγκάθια έγιναν ακτίνες δόξας και, μέσα σε μια απεριγράπτη λαμπρότητα, είδε κείνο το πρόσωπο να σκύβει προς το μέρος του, κι άκουσε μια φωνή να λέει: *Ο νικών, δώσω αυτό καθίσαι μετ' εμού εν τω θρόνω μου.*

Όταν οι πρώτες γκριζες ακτίνες της αυγής ξύπνησαν τους δούλους για να τους στείλουν πίσω στα χωράφια, ανάμεσα στα ερείπια που σέρνονταν υπήρχε κι ένας άνθρωπος που βάδιζε περιχαρής. Πιο γερή ακόμα κι από το χώμα που πατούσε ήταν, βλέπετε, η πίστη του στην παντοδύναμη, αιώνια Αγάπη. Έλα λοιπόν τώρα, Λεγκρί, δοκίμασε όλες σου τις δυνάμεις! Το μόνο που θα πετύχεις είναι να επισπεύσεις τη στιγμή που ο Θωμάς θα γίνει βασιλιάς και ιερέας

στην αγκαλιά του Θεού!

Από κείνη τη στιγμή μια απαραβίαστη σφαίρα ειρήνης περιέβαλε την καρδιά του καταπιεσμένου, που ο πανταχού παρών Σωτήρας την είχε κάνει ναό Του. Τόσο σύντομο του φαινόταν πια το υπόλοιπο ταξίδι του σε τούτη τη ζωή, που όλα της τα βάσανα περνούσαν δίπλα του χωρίς να τον αγγίζουν.

Όλοι πρόσεξαν την αλλαγή στην εμφάνισή του. Έδειχνε να έχει ξαναβρεί το κέφι και τη ζωντάνια του, και δεν υπήρχε καμιά προσβολή ή σωματικός πόνος που να μπορεί να του χαλάσει την ησυχία του.

– Τι στο διάβολο τον έπιασε το Θωμά; ρώτησε κάποια στιγμή ο Λεγκρί το Σάμπο. Πριν λίγο ήταν ένα πτώμα, και τώρα είναι κεφάλτος σαν πουλάκι.

– Δεν ξέρω, αφέντη. Λες να ετοιμάζεται να το σκάσει;

– Πολύ θα ήθελα να δοκίμαζε κάτι τέτοιο, αποκρίθηκε μορφάζοντας άγρια ο Λεγκρί. Καλά δε λέω, Σάμπο;

– Και βέβαια! Χο χο χο! έκανε το βάρβαρο στοιχειό. Γέλια που θα κάναμε τότε! Θα το γλεντάγαμε βλέποντάς τον να κολλάει στη λάσπη, να τρέχει και να σκίζεται στους θάμνους, με τα σκυλιά ξοπίσω του! Καλέ, κόντεψα να σκάσω απ' τα γέλια τότε που πιάσαμε τη Μόλλυ. Νόμιζα πως θα την έκαναν λουρίδες τα σκυλιά μέχρι να καταφέρω να τα διώξω. Ακόμα τα έχει τα σημάδια!

– Θα τα πάρει μαζί της στον τάφο, του είπε ο Λεγκρί. Πρόσεχε όμως τώρα, Σάμπο. Έτσι και κάνει κανένα τέτοιο αστείο ο νέγρος, πέταξέ τον χάμω!

– Μη σε νοιάζει, αφέντη. Άσ' το επάνω μου. Θα τον κανονίσω εγώ! Χο χο χο!

Αυτή η συζήτηση έγινε καθώς ο Λεγκρί ανέβαινε στ' άλογο του για να πάει στη γειτονική πόλη. Και το ίδιο βράδυ, καθώς ο κτηματίας γύριζε σπίτι του, είπε να περάσει απ' τα καταλύματα για να δει αν όλα ήταν εντάξει.

Ήταν μια βραδιά με λαμπρό φεγγαρόφωτο. Οι σκιές των δέντρων διαγράφονταν με κάθε λεπτομέρεια στο χορτάρι κι η ατμόσφαιρα ήταν τόσο ήσυχη, που θα έμοιαζε σαν ιεροσουλία αν τη διέκοπτες. Ο Λεγκρί κόντεψε να φτάσει στα καλύβια, όταν άκουσε μια φωνή να τραγουδάει. Κάτι τέτοιο δεν ήταν συνηθισμένο πράγμα σ' εκείνο το μέρος, κι έτσι ο κτηματίας σταμάτησε κι έστησε αυτί. Κι άκουσε μια μελωδική φωνή τενόρου να λέει:

*Σαν δω τ' όνομά μου γραμμένο
ψηλά στους ουρανούς,
τότε θα διώξω κάθε φόβο
και θα φύγω για τόπους μακρινούς.*

*Κι αν όλη η γη
με την ψυχή μου τα βάλει*

*και βέλη αιχμηρά μου πετά,
εγώ θα κρατώ ψηλά το κεφάλι*

*και θα γελώ
με του Σατανά την οργή!*

– Ωστε έτσι, ε; μονολόγησε ο Λεγκρί. Πόσο τους σιχαίνομαι αυτούς τους καταραμένους ύμνους των μεθοδιστών! Και, πλησιάζοντας απότομα το Θωμά, ύψωσε το μαστίγιο της ιππασίας που κρατούσε.

– Ε, εσύ, νέγρο! του φώναξε. Πώς τολμάς να κάνεις τέτοιο σαματά τώρα που έπρεπε να κοιμάσαι; Βούλωσε το μαύρο σου βόθρο και τράβα να πλαγιάσεις!

– Μάλιστα, αφέντη, του απάντησε με κεφάτη προθυμία ο μπαρμπα-Θωμάς και σηκώθηκε.

Η καλή διάθεση του σκλάβου έκανε έξω φρενών το Λεγκρί. Και, κάνοντας τ' άλογό του να πλησιάσει, του κατέβασε μπόλικες καμτσικιές στο κεφάλι και στους ώμους. –Να, παλιόσκυλο! του φώναξε. Για να δούμε αν θα νιώθεις και τώρα τόσο ωραία!

Τα χτυπήματα όμως τώρα πια αφορούσαν μόνο τη σάρκα του ανθρώπου· δεν έφταναν όπως πριν ως την καρδιά. Ο Θωμάς έστεκε απόλυτα υποτακτικός μπροστά στο Λεγκρί. Κι εκείνος καταλάβαινε βαθιά μέσα του πως η εξουσία του πάνω στο σκλάβο του είχε κατά κάποιο τρόπο χαθεί. Όταν ο Θωμάς εξαφανίστηκε μέσα στην καλύβα του κι εκείνος γύρισε τ' άλογό του να φύγει, η σκοτεινή και μοχθηρή του ψυχή αντίκρισε κατάματα την αλήθεια. Συνειδητοποίησε πως ανάμεσα σ' εκείνον και το θύμα του στεκόταν ο Θεός. Κι ο άντρας που μέσα του φώλιαζε το Κακό βλασφήμησε φοβισμένος.

Μέσα στην καλύβα η ψυχή του μπαρμπα-Θωμά πλημμύριζε συμπόνια για τα δύσμοιρα ναυάγια που ήταν ξαπλωμένα ολόγυρά του. Εκείνου όλες οι δυστυχίες της ζωής βρίσκονταν πια μακριά, μα πόσο ήθελε ν' ανακουφίσει το δικό τους πόνο! Όποτε όμως προσπάθησε να τους μαζέψει γύρω του κάποια Κυριακή και να τους μιλήσει για τον Ιησού, ο Λεγκρί διέλυε με τον πιο βίαιο τρόπο τη συγκέντρωσή τους.

Εκείνη η φτωχιά μιγάδα ωστόσο, που παρά λίγο να είχε χάσει την απλή της πίστη στο Θεό, ένωθε την ψυχή της ν' ανασταίνεται από τους ύμνους και τ' αποσπάσματα της Γραφής που ψιθύριζε κάθε τόσο στ' αυτί της ο ταπεινός ιεροκήρυκας, την ώρα που τραβούσαν για δουλειά ή όταν γύριζαν εξαντλημένοι απ' τα χωράφια. Κι ακόμα και το μισότρελο και φευγάτο μυαλό της Κάσσυ έβρισκε παρηγοριά κι ανακούφιση στα απλά κι ήρεμα λόγια του.

Σπρωγμένη στην απελπισία και στην τρέλα από τις πληγές και τις αγωνίες μιας ολόκληρης ζωής, η Κάσσυ είχε πάρει συχνά την απόφαση να εκδικηθεί με το ίδιο της το χέρι το δυνάστη της και να του ξεπληρώσει όλη την αδικία και τη σκληρότητα που τον είχε δει να σκορπάει γύρω του ή που κι η ίδια είχε υποστεί.

Ένα βράδυ, όταν όλοι στην καλύβα του μπαρμπα-Θωμά είχαν βυθιστεί στο βαθύ τους ύπνο, το πρόσωπο της Κάσσυ εμφανίστηκε στο άνοιγμα που χρησίμευε για παράθυρο. Ο Θωμάς την είδε, κι εκείνη του έκανε σιωπηλά νόημα να βγει έξω.

Ήταν κάπου ανάμεσα στις μία και δύο τη νύχτα, και το φεγγάρι φώτιζε άπλετα τη γη. Κάτω απ' το φως του ο Θωμάς πρόσεξε πως τα μεγάλα μαύρα μάτια της Κάσσου γυάλιζαν άγρια, αλλόκοτα.

– Έλα από δω, μπαρμπα-Θωμά, του είπε όταν εκείνος βγήκε στην πόρτα. Και, πιάνοντάς τον με το λεπτό της χέρι, τον τράβηξε με τόση δύναμη, σαν τα δάχτυλά της να ήταν από ατσάλι. Έλα από δω! Σου έχω νέα.

– Τι νέα, κυρα-Κάσσου; ρώτησε μ' αγωνία εκείνος.

– Θωμά, δε θα ήθελες ν' αποκτήσεις την ελευθερία σου;

– Θα την αποκτήσω όταν το αποφασίσει ο Θεός, κυρά μου.

– Ναι, μα θα μπορούσες να την αποκτήσεις απόψε! Έλα μαζί μου!

Ο Θωμάς δίστασε.

– Έλα! ψιθύρισε έντονα εκείνη, καρφώνοντάς τον με τα μαύρα της μάτια. Έλα! Αυτός κοιμάται βαθιά. Του έβαλα εγώ κάτι μέσα στο κονιάκ του που τον κοίμησε για τα καλά. Αν είχα κι άλλο από κείνο το φαρμάκι, δε θα σε χρειαζόμουν. Τέλος πάντων, έλα μαζί μου τώρα. Η πίσω πόρτα είναι ξεκλειδωτή και δίπλα της έχω αφήσει έναν μπαλντά. Πάμε, και θα σου δείξω πώς θα φτάσεις στο δωμάτιό του. Θα το έκανα εγώ, μα τα χέρια μου είναι αδύναμα. Έλα, πάμε!

– Ούτε για όλο το χρυσάφι του κόσμου, κυρά μου! της αποκρίθηκε σταθερά ο Θωμάς, κρατώντας τη καθώς εκείνη έκανε να φύγει.

– Για συλλογίσου όλα αυτά τα ταλαίπωρα πλάσματα, του είπε τότε η Κάσσου. Θα μπορέσουμε να τα ελευθερώσουμε όλα, να κατέβουμε στους βάλτους, να βρούμε κάπου ένα νησί και να ζήσουμε μόνοι μας. Έχω ακούσει πως έχουν ξαναγίνει κάτι τέτοια. Οποιαδήποτε άλλη ζωή θα είναι σίγουρα καλύτερη απ' αυτή που κάνουμε εδώ.

– Όχι! είπε πάλι ο Θωμάς. Όχι! Ποτέ δεν μπορεί να βγει κάτι καλό από μια κακή πράξη. Προτιμώ να κόψω το δεξί μου χέρι, παρά να κάνω τέτοιο πράγμα!

– Τότε θα το κάνω εγώ, του είπε η Κάσσου και κίνησε να φύγει.

– Αχ, κυρα-Κάσσου! βόγκηξε ο Θωμάς κι έπεσε μπροστά της. Σ' εξορκίζω στ' όνομα του Θεού που πέθανε για χάρη σου, μην πουλάς έτσι την πολύτιμη ψυχή σου στο διάβολο! Μόνο κακό μπορεί να βγει από κάτι τέτοιο. Ο Κύριος μάς προτρέπει να μην αφήνουμε ποτέ το θυμό να μας κυριεύει. Πρέπει να υπομένουμε και να περιμένουμε να έρθει η δική Του ώρα.

– Να περιμένουμε! αποκρίθηκε η Κάσσου. Και μήπως δεν περίμενα αρκετά; Τόσο που πια βαλάντωσε η καρδιά μου κι έχασα τα λογικά μου; Γιατί μ' έκανε να υποφέρω; Γιατί έκανε εκατοντάδες ταλαίπωρα πλάσματα να υποφέρουν; Μήπως κι εσένα δε σου πίνει το αίμα; Όλοι τους εμένα κράζουν τώρα! Έχει έρθει η ώρα του... Θα του πω το αίμα!

– Όχι, όχι, όχι! είπε ο Θωμάς πιάνοντας τα λεπτά της χέρια, που τα έσφιγγε και τα ξέσφιγγε σπασμωδικά. Όχι, φτωχή, χαμένη μου ψυχή, δεν πρέπει να το κάνεις αυτό το πράγμα. Ο ευλογημένος μας Κύριος δεν έχυσε παρά μόνο το δικό Του αίμα –κι αυτό το έχυσε για μας, κι ας είμαστε εχθροί του. Βοήθα μας, Χριστέ μου, ν' ακολουθήσουμε τα βήματά Σου και ν' αγαπάμε τους εχθρούς μας!

– Κανένας άνθρωπος με σάρκα και οστά δε θα μπορούσε ν' αγαπήσει τέτοιους εχθρούς! μούγκρισε η Κάσσυ και τα μάτια της πέταξαν άγριες φλόγες.

– Όχι, κυρά μου, δε θα μπορούσε, της αποκρίθηκε ο Θωμάς υψώνοντας το βλέμμα του στον ουρανό. Εκείνος όμως μας δίνει τη δύναμη να το κάνουμε, κι αυτό μόνο μπορεί να είναι η πραγματική νίκη για μας. Όταν μπορούμε ν' αγαπάμε και να προσευχόμαστε για όλους και μέσα σ' όλα, τότε η μάχη έχει τελειώσει κι η νίκη έχει κερδηθεί –ας είναι δοξασμένος ο Θεός!

Τα βαθιά συναισθήματα του μπαρμπα-Θωμά, η τρυφεράδα της φωνής του και τα δάκρυά του έπεσαν σαν την πρωινή δροσιά στη διψασμένη ερημιά της αγριεμένης ψυχής της Κάσσυ. Οι μανιασμένες φωτιές των ματιών της μαλάκωσαν, κι ο Θωμάς την ένιωσε να χαλαρώνει καθώς του έλεγε:

– Δε σ' το είχα πει πως με κυνηγάνε κακά πνεύματα; Ω, μπαρμπα-Θωμά, δεν μπορώ να προσευχηθώ... Μακάρι να μπορούσα! Δεν έχω προσευχηθεί απ' όταν πουλήθηκαν τα παιδιά μου. Αυτά που λες πρέπει να είναι σωστά, το ξέρω πως πρέπει να είναι σωστά. Όποτε όμως εγώ προσπαθώ να προσευχηθώ, το μόνο που καταφέρνω είναι να βρίζω και να καταριέμαι. Δεν μπορώ να προσευχηθώ!

– Ταλαίπωρη ψυχή! έκανε όλο συμπόνια ο Θωμάς. Ο Σατανάς θέλει να σ' αποκτήσει και σε λιχνίζει σαν το σιτάρι. Μα προσεύχομαι εγώ στο Θεό για σένα. Αχ, κυρά μου, γύρνα στον αγαπημένο μας Ιησού Χριστό. Αυτός ήρθε να γιατρέψει όλους τους βαλαντωμένους και να παρηγορήσει όλους τους θρηνούντες.

Η Κάσσυ στεκόταν και τον άκουγε σιωπηλή, και χοντρές σταγόνες δάκρυα έσταζαν απ' τα χαμηλωμένα της μάτια. Αφού την περιεργάστηκε λιγάκι, ο Θωμάς τής είπε δισταχτικά:

– Κυρα-Κάσσυ, αν είναι μπορετό να φύγεις από δω πέρα, αν θα μπορούσε ποτέ να γίνει κάτι τέτοιο, θα σας συμβούλευα εσένα και την Εμμελίνα να το κάνετε. Αν, δηλαδή, μπορείτε να φύγετε χωρίς να χυθεί αίμα, όχι αλλιώς.

– Θα ερχόσουν μαζί μας, μπαρμπα-Θωμά;

– Όχι. Άλλοτε, ναι, θα το δοκίμαζα. Ο Κύριος όμως μου έχει αναθέσει μια δουλειά εδώ πέρα, ανάμεσα σε τούτες τις ταλαίπωρες ψυχές. Θα μείνω μαζί τους και θα κουβαλήσω το σταυρό μου μέχρι το τέλος. Με σένα, όμως, το πράγμα διαφέρει. Για σένα είναι ένας βρόχος στο λαιμό, είναι κάτι παραπάνω απ' ό,τι μπορείς ν' αντέξεις. Αν λοιπόν μπορείς να φύγεις, κάν' το.

– Μόνο στον τάφο μπορεί κανείς να φύγει από δω, του αποκρίθηκε η Κάσσυ. Ακόμα και τα φίδια κι οι αλιγάτορες έχουν τις φωλιές τους για να πλαγιάζουν και να ησυχάζουν. Για μας, όμως, δεν υπάρχει κανένα μέρος να φωλιάσουμε. Ακόμα και μέσα στους πιο σκοτεινούς

βάλτους θα μας ανακαλύψουν τα σκυλιά τους. Οι πάντες και τα πάντα είναι εναντίον μας. Ακόμα και τα κτήνη στρέφονται εναντίον μας. Πού να πάμε;

Ο Θωμάς έμεινε για λίγο σιωπηλός. Κι ύστερα είπε:

– Εκείνος που έσωσε το Δανιήλ μέσα στη φωλιά των λεόντων, Εκείνος που γλίτωσε τους παίδες από τη φλεγόμενη κάμινο, Εκείνος που βάδισε πάνω στα κύματα κι έκανε τους ανέμους να κοπάσουν είναι πάντα ζωντανός. Κι η πίστη μου μου λέει πως μπορεί να σε γλιτώσει κι εσένα. Προσπάθησε εσύ, κι εγώ θα προσεύχομαι μ' όλη μου τη δύναμη για σένα.

Η Κάσσυ είχε σκεφτεί πολλές φορές και για πολλές ώρες όλους τους πιθανούς τρόπους δραπέτευσης και τους είχε απορρίψει όλους ως ανεφάρμοστους κι άσκοπους. Εκείνη τη στιγμή, όμως, άστραψε μέσα στο μυαλό της μ' όλες του τις λεπτομέρειες ένα σχέδιο τόσο απλό κι εύκολο να πραγματοποιηθεί, που μονομιάς γεννήθηκε μέσα της η ελπίδα.

– Μπαρμπα-Θωμά, θα δοκιμάσω! είπε ξαφνικά.

– Αμήν! αποκρίθηκε ο Θωμάς. Ο Θεός μαζί σου.

Το στρατήγημα

Η σοφίτα του σπιτιού στο οποίο έμενε ο Λεγκρί ήταν ένας μεγάλος ενιαίος χώρος, γεμάτος σκόνες, αράχνες και πεταμένα ξύλα. Η πλούσια οικογένεια που κατοικούσε στο σπίτι τον καιρό της ακμής του είχε φέρει απ' το εξωτερικό πολλά ωραία έπιπλα, που άλλα τα είχε πάρει μαζί της φεύγοντας κι άλλα έμεναν και σάπιζαν σε αχρησιμοποίητα δωμάτια ή πάνω σε τούτη τη σοφίτα. Κι ακόμα στις άκρες της βρίσκονταν δυο τεράστια κασόνια που περιείχαν τα έπιπλα που λέγαμε. Από ένα μικρό παραθυράκι με βρομερά και σκονισμένα τζάμια έμπαινε λιγοστό φως, που έπεφτε πάνω στις πολυθρόνες με την ψηλή ράχη και στα σκονισμένα τραπέζια, που είχαν γνωρίσει και καλύτερες μέρες.

Γενικά, το μέρος ήταν αλλόκοτο και στοιχειωμένο. Κι οι προληπτικοί νέγροι το φοβούνταν ακόμα πιο πολύ εξαιτίας ενός θρύλου που κυκλοφορούσε για δαύτο. Πριν από μερικά χρόνια είχαν κλειδώσει εκεί πέρα για αρκετές βδομάδες μια νέγρα που είχε προκαλέσει τη δυσαρέσκεια του Λεγκρί. Το τι συνέβη στη συνέχεια δεν το ξέρουμε με ακρίβεια. Οι νέγροι ψιθύριζαν ένα σωρό πράγματα ο ένας στον άλλο. Το μόνο σίγουρο είναι ότι μια μέρα κατέβασαν από κει το πτώμα της άτυχης γυναίκας και το έθαψαν. Κι έπειτα έλεγαν πως τις νύχτες ακούγονταν συνέχεια βρισιές και κατάρες από τη σοφίτα, μαζί με βίαιους γδούπους και βογκητά και κλάματα απελπισμένα. Μια φορά που ο Λεγκρί άκουσε κάποια τέτοια συζήτηση, έγινε θηρίο απ' το κακό του κι είπε πως όποιον θα ξανάκουγε να λέει τέτοια πράγματα θα τον έδενε για μια βδομάδα στη σοφίτα, για να μάθει από πρώτο χέρι τι γινόταν εκεί πάνω. Η απειλή αυτή ήταν αρκετή για να σταματήσει κάθε συζήτηση, μα και για να γίνει ακόμα πιο μεγάλος ο φόβος που προκαλούσε η σοφίτα στις ψυχές των μαύρων δούλων.

Σιγά σιγά, τη σκάλα που έβγαζε στη σοφίτα, κι ακόμα και το διάδρομο που οδηγούσε σ' αυτή τη σκάλα, άρχισαν να τον αποφεύγουν όλοι οι υπηρέτες, κι όλο εκείνο το κομμάτι του σπιτιού περιέπεσε σε αχρηστία. Η Κάσσυ, λοιπόν, σκέφτηκε να χρησιμοποιήσει τη δεισιδαιμονία που φούσκωνε μέσα στα στήθια του Λεγκρί, για να μπορέσει να κερδίσει την ελευθερία τη δική της και της συντρόφισσάς της στα βάσανα.

Η κρεβατοκάμαρα της Κάσσυ βρισκόταν κάτω ακριβώς απ' τη σοφίτα. Μια μέρα, χωρίς να ρωτήσει το Λεγκρί, βάλθηκε να μετακομίζει όλα τα έπιπλα και τα πράγματά της και να τα πηγαίνει σ' ένα δωμάτιο στην άλλη άκρη του σπιτιού. Κι όταν ο Λεγκρί γύρισε από μια βόλτα που είχε πάει με το άλογο, βρήκε τους υπηρέτες να σπρώχνουν και να μετακινούν έπιπλα με μεγάλο ζήλο.

– Ε, Κας! φώναξε τότε ο Λεγκρί. Τι τρέχει πάλι;

– Τίποτα. Αποφάσισα να πάω σ' άλλο δωμάτιο, του απάντησε ξερά η γυναίκα.

– Και γιατί, παρακαλώ;

– Έτσι μ' αρέσει.

– Μωρέ, για φαντάσου! Γιατί, σου λέω;

– Γιατί θέλω να κοιμάμαι και λιγάκι, πού και πού.

– Να κοιμάσαι; Τι στην οργή θέλεις να πεις;

– Αν θες, μπορώ να σου πω με κάθε λεπτομέρεια.

– Λέγε, σουσουράδα!

– Ε, εσένα, βέβαια, δε θα σ' ενοχλούσαν τέτοια πράγματα. Μόνο κάτι βογκητά είναι που ακούγονται, κι άνθρωποι που παλεύουν και κυλιούνται στο πάτωμα της σοφίτας απ' τα μεσάνυχτα μέχρι το πρωί!

– Άνθρωποι στη σοφίτα; απόρησε ανήσυχος ο Λεγκρί. Μα πιέζοντας τον εαυτό του να γελάσει ψεύτικα συνέχισε: Και ποιοι λες να είναι, Κάσσυ;

Εκείνη σήκωσε τα κατάμαυρα μάτια της με το διαπεραστικό βλέμμα και τα κάρφωσε πάνω του με μια έκφραση που τον έκανε ν' ανατριχιάσει ολάκερος· τότε του είπε:

– Αλήθεια, Σάιμον, ποιοι λες να είναι; Πολύ θα ήθελα να μου το έλεγες εσύ. Μα δε θα ξέρεις κι εσύ, υπόθετω!

Πετώντας της μια χοντρή βρισιά, ο Λεγκρί τής κατέβασε μια με το μαστίγιο της ιππασίας. Εκείνη όμως του ξέφυγε, βγήκε από την πόρτα και, ρίχνοντας πάνω του το βλέμμα της ξανά, του είπε:

– Αν κοιμηθείς σ' αυτό το δωμάτιο, θα τα μάθεις όλα. Δε θες να δοκιμάσεις;

Και με μια αστραπιαία κίνηση έκλεισε και κλείδωσε την πόρτα.

Ο Λεγκρί έβαλε τις φωνές κι απειλούσε πως θα σπάσει την πόρτα. Τελικά όμως το σκέφτηκε καλύτερα το πράγμα και κάνοντας μεταβολή πήγε ταραγμένος στο σαλόνι του. Η Κάσσυ κατάλαβε πως το βέλος της είχε βρει το στόχο του. Κι από κείνη τη στιγμή συνέχισε στο ίδιο μοτίβο.

Σ' ένα ρόζο στο πάτωμα της σοφίτας πήρε κι έχωσε το λαιμό ενός μπουκαλιού με τέτοιο τρόπο που με το παραμικρό αεράκι να ξεχύνονται από μέσα του θρηνητικά σφυρίγματα. Κι όταν ο άνεμος δυνάμωνε, το σφύριγμα γινόταν αληθινό ουρλιαχτό, που αυτιά γεμάτα δεισιδαιμονία και προλήψεις εύκολα το ερμήνευαν σαν κραυγή φρίκης κι απελπισίας.

Τους ήχους αυτούς τους άκουγαν οι υπηρέτες, κι η θύμηση του παλιού θρύλου για το φάντασμα ζωντάνεψε με καινούρια δύναμη. Μια στοιχειωμένη φρίκη σερνόταν απειλητική σ' όλο το σπίτι και, παρ' όλο που κανείς δεν τολμούσε να βγάλει άχνα στο Λεγκρί, εκείνος ένιωθε να τον πνίγει η ατμόσφαιρα γύρω του.

Η επίδραση που ασκούσε επάνω του η Κάσσυ είχε μια δύναμη παράξενη και μοναδική. Αυτός ήταν ο ιδιοκτήτης της, ο τύραννος κι ο βασανιστής της. Η γυναίκα βρισκόταν ολοκληρωτικά στα χέρια του και στη διάθεσή του. Ωστόσο, ακόμα κι ο πιο κτηνώδης άντρας δεν μπορεί να ζήσει καιρό δίπλα σε μια γυναίκα με ισχυρή προσωπικότητα χωρίς να επηρεαστεί απ' αυτή. Όταν την

αγόρασε, η Κάσσυ ήταν μια γυναίκα με λεπτή ανατροφή. Κι εκείνος τη στραπατσάρισε, την τσάκισε ξεδιάντροπα, πατώντας τη στο λαιμό. Καθώς όμως η κτηνωδία του κι η απελπισία τη σκλήραιναν, φλόγες άγριων παθών ξύπναγαν μέσα της, που την έκαναν μέχρι ένα σημείο κυρά κι αφέντρα του, έτσι που ο Λεγκρί, ενώ την τυραννούσε, τη φοβόταν συνάμα. Η επιρροή της αυτή έγινε ακόμα πιο αποφασιστική όταν τα λογικά της άρχισαν να σαλεύουν, μ' αποτέλεσμα να γίνει ακόμα πιο αλλόκοτη κι άγρια.

Ύστερα από μια δυο νύχτες, ο Λεγκρί καθόταν στο παλιό σαλόνι δίπλα στο αναμμένο τζάκι, που σκορπούσε αβέβαιες λάμπεις στους τοίχους. Η νύχτα ήταν αγριεμένη, ερχόταν καταιγίδα, κι ο άνεμος ξυπνούσε ένα σωρό ήχους και κρότους στο μεγάλο παλιό σπίτι. Παράθυρα χτυπούσαν, παντζούρια βροντούσαν, ο άνεμος κατρακυλούσε με βρυχηθμούς μέσα στην καμινάδα και κάθε τόσο γέμιζε το σαλόνι καπνούς και στάχτες, λες και μια ολόκληρη λεγεώνα από πνεύματα εφορμούσε τρέχοντας. Ο Λεγκρί έκανε λογαριασμούς και διάβαζε μερικές εφημερίδες εδώ κι αρκετή ώρα. Η Κάσσυ καθόταν σε μια γωνιά και κοιτούσε σκυθρωπά τη φωτιά. Κάποια στιγμή ο Λεγκρί άφησε κάτω την εφημερίδα, πήρε απ' το τραπέζι ένα παλιό βιβλίο που διάβαζε νωρίτερα η Κάσσυ και βάλθηκε να το ξεφυλλίζει. Ήταν μια συλλογή από ιστορίες φόνων, φαντασμάτων, αιματοβαμμένων περιστατικών κι υπερφυσικών εμφανίσεων, που με τη χοντροκομμένη εικονογράφησή τους συνάρπαζαν εύκολα τον αναγνώστη.

Ο Λεγκρί έβγαζε κοροϊδευτικούς ήχους, σφύριζε και γελούσε, μα συνέχιζε να διαβάζει γυρίζοντας αργά τις σελίδες, μέχρι που στο τέλος έδωσε μια και πέταξε πέρα το βιβλίο με μια βρισιά.

– Πιστεύεις στα φαντάσματα, Κας; ρώτησε τη γυναίκα καθώς έπαιρνε μια τσιμπίδα και ταχτοποιούσε τη φωτιά στο τζάκι. Νόμιζα πως εσύ είχες αρκετή λογική για να μην αφήνεις να σε τρομάζουν οι διάφοροι θόρυβοι.

– Δεν έχει σημασία το τι πιστεύω εγώ, του απάντησε σκυθρωπά η Κάσσυ.

– Όταν ήμουν στα καράβια, προσπάθησαν πολλοί να με τρομάξουν με τα παραμύθια τους. Κανείς όμως δεν τα κατάφερε. Εγώ είμαι πολύ σκληρός για κάτι τέτοια.

Η Κάσσυ μέσα απ' τις σκιές που δημιουργούσε η φωτιά στον τοίχο τον κοίταζε έντονα. Και το βλέμμα της είχε κείνη την παράξενη λάμψη που τάραζε ανέκαθεν το Λεγκρί.

– Αυτοί οι κρότοι δεν είναι τίποτ' άλλο παρά ποντίκια κι άνεμος, συνέχισε ο Λεγκρί. Τα ποντίκια κάνουν διαβολεμένο θόρυβο. Τ' άκουγα να τρέχουν στ' αμπάρια του πλοίου όταν ταξίδευα. Κι ο άνεμος... Θεέ μου! Μπορείς να φανταστείς ένα σωρό πράγματα σαν τον ακούς.

Η Κάσσυ ήξερε πως το Λεγκρί τον τάραζε η ματιά της. Δεν του απάντησε λοιπόν, μόνο συνέχισε να τον καρφώνει με το βλέμμα, έχοντας πάντα την ίδια αλλόκοτη έκφραση.

– Έλα, λέγε! της φώναξε αυτός. Δε συμφωνείς;

– Τα ποντίκια μπορούν να κατέβουν μια σκάλα, να διασχίσουν ένα διάδρομο και ν' ανοίξουν μια πόρτα που εσύ την έχεις κλειδώσει κι έχεις βάλει και μια καρέκλα από πίσω της; μίλησε επιτέλους η Κάσσυ. Και να 'ρθουν βήμα το βήμα μέχρι το κρεβάτι σου και να σου απλώσουν το

χέρι τους;

Όπως μιλούσε, η Κάσσυ εξακολουθούσε να κρατάει καρφωμένο το βλέμμα της πάνω στο Λεγκρί, που την κοιτούσε σαν άνθρωπος που ζει ένα φοβερό εφιάλτη· κι όταν αυτή άπλωσε το παγωμένο χέρι της κι έπιασε το δικό του, εκείνος τινάχτηκε πίσω βρίζοντας.

– Τι είν' αυτά που λες; φώναξε. Κανείς δεν...

– Όχι, βέβαια! Είπα εγώ πως το έκανε κανείς; αποκρίθηκε η Κάσσυ μ' ένα χαμόγελο τόσο τρομερό, που του πάγωσε το αίμα του Λεγκρί.

– Όμως... Για πες μου, είδες να... Έλα τώρα, Κας, λέγε!

– Αν θες να μάθεις, πήγαινε να κοιμηθείς εκεί πέρα.

– Απ' τη σοφίτα ερχόταν;

– Ποιο πράγμα;

– Αυτό που μου είπες πως...

– Εγώ δε σου είπα τίποτα, τον έκοψε η Κάσσυ.

Ο Λεγκρί βάλθηκε να βηματίζει ανήσυχος πάνω κάτω στο δωμάτιο.

– Θα το εξετάσω αυτό το ζήτημα. Απόψε κιόλας. Θα πάρω τα πιστόλια μου και...

– Ναι. Και να πας να κοιμηθείς σ' αυτό το δωμάτιο. Πολύ θα ήθελα να σε δω να το κάνεις! Και να ρίξεις και με τα πιστόλια σου.

Ο Λεγκρί χτύπησε το πόδι του στο πάτωμα κι έβρισε άγρια.

– Μη βρίζεις, του είπε η Κάσσυ. Κανείς δεν ξέρει ποιος μπορεί να σ' ακούσει. Ε! Τι ήταν αυτό;

– Ποιο; τινάχτηκε ο Λεγκρί.

Ένα παλιό ολλανδέζικο ρολόι, που ήταν στημένο στη γωνιά του δωματίου, άρχισε να χτυπάει μεσάνυχτα.

Για κάποιο ανεξήγητο λόγο, ο Λεγκρί μαρμάρωσε ξαφνικά. Ένα μαύρο σεντόνι φρίκης τον τύλιξε, κι η Κάσσυ, με το μάτι της να γυαλίζει σαρκαστικά, καθόταν και τον κοίταζε να μετράει τους χτύπους.

– Δώδεκα η ώρα. Λοιπόν, τώρα θα δούμε, είπε. Και, γυρίζοντας, άνοιξε την πόρτα του διαδρόμου και στάθηκε ν' αφουγκραστεί.

– Άκου! Τι ήταν αυτό; είπε υψώνοντας το δάχτυλό της.

– Ο αέρας ήταν, της απάντησε ο Λεγκρί. Δεν ακούς πόσο μανιασμένα φυσάει;

– Σάιμον, έλα εδώ, του είπε ψιθυριστά η Κάσσυ πιάνοντάς τον απ' το χέρι κι οδηγώντας τον στη βάση της σκάλας. Ξέρεις τι είναι αυτό; Άκου!

Ένα άγριο ουρλιαχτό κατακύλησε στα σκαλοπάτια. Ερχόταν απ' τη σοφίτα. Τα γόνατα του Λεγκρί άρχισαν να χτυπάνε μεταξύ τους και το πρόσωπό του πάγιασε απ' το φόβο.

– Δεν πας καλύτερα να πάρεις τα πιστόλια σου; τον ειρωνεύτηκε η Κάσσυ μ' ένα ύφος που του πάγωσε το αίμα. Καιρός δεν είναι να το εξετάσεις αυτό το ζήτημα; Πολύ θα ήθελα να σε δω ν' ανεβαίνεις επάνω τώρα. Έχουν αρχίσει!

– Δεν πάω πουθενά! μούγκρισε ο Λεγκρί.

– Γιατί; Εσύ δε λες πως δεν υπάρχουν φαντάσματα; Έλα! Κι η Κάσσυ πήδηξε πάνω στη στριφογυριστή σκάλα γελώντας άγρια και κοιτάζοντας κατάματα το Λεγκρί. Έλα! ξανάπε.

– Λοιπόν, εσύ είσαι ίδια ο διάβολος! της είπε εκείνος. Έλα πίσω, στρίγγλα! Έλα πίσω! Κας, δεν πρέπει να πας επάνω!

Η Κάσσυ όμως ξαναγέλασε άγρια και συνέχισε ν' ανεβαίνει. Ο Λεγκρί την άκουσε ν' ανοίγει την καταπακτή που έβγαζε στη σοφίτα και μονομιάς μια άγρια ριπή ανέμου όρμησε κάτω σβήνοντας το κερί που κρατούσε στο χέρι του. Μαζί της ήρθαν κι ένα σωρό εξώκοσμα ουρλιαχτά και βογκητά, που λες και σκλήριζαν δίπλα ακριβώς στ' αυτί του..

Ο Λεγκρί πανικόβλητος έτρεξε πίσω στο σαλόνι. Ύστερα από ένα λεπτό ήρθε κι η Κάσσυ, χλωμή, ήρεμη και ψυχρή σαν πνεύμα εκδικητικό, με τα μάτια της να γυαλίζουν πάντα άγρια.

– Ελπίζω να ικανοποιήθηκες, του είπε.

– Ανάθεμά σε, Κας! της απάντησε εκείνος.

– Για ποιο λόγο; Εγώ το μόνο που έκανα ήταν να πάω

και να κλείσω την καταπακτή. Σάιμον, τι λες να συμβαίνει μ' αυτή τη σοφίτα;

– Να μη σ' ενδιαφέρει!

– Αλήθεια; Καλά... Τέλος πάντων, εγώ χαίρομαι που δε θα κοιμάμαι πια από κάτω της.

Προβλέποντας το δυνάμωμα του ανέμου, η Κάσσυ είχε ανέβει τ' απόγευμα στη σοφίτα κι είχε ανοίξει το παράθυρό της. Και, μόλις άνοιξε νωρίτερα την καταπακτή, χάλασε ο κόσμος απ' τον αέρα, όπως ήταν φυσικό.

Τέτοια παιχνίδια έπαιζε πια συνέχεια με το Λεγκρί η Κάσσυ, μέχρι που τον έκανε να προτιμάει να χώσει το κεφάλι του μέσα στο στόμα ενός λιονταριού, παρά να πάει να εξερευνήσει τη σοφίτα. Ταυτόχρονα, τις νύχτες που κοιμούνταν όλοι, η Κάσσυ ανέβαζε εκεί πάνω διάφορες

προμήθειες που θα έφταναν για αρκετές ημέρες, και μαζί τους κουβάλησε λίγα λίγα και τα περισσότερα από τα ρούχα τα δικά της και της Εμμελίνας. Κι αφού τα κανόνισαν όλα, περίμεναν την κατάλληλη ευκαιρία για να βάλουν σ' εφαρμογή το σχέδιό τους.

Κάποια μέρα που βρήκε το Λεγκρί στις καλές του, η Κάσσυ τον καλόπιασε και τον έπεισε να την πάρει μαζί του στη γειτονική κωμόπολη, που ήταν χτισμένη στην όχθη του Κόκκινου Ποταμού. Και σ' όλη τη διαδρομή σημείωνε στη μνήμη της κάθε στροφή του δρόμου και το πόση ώρα χρειαζόταν για να τον κάνει.

Ήρθε λοιπόν κάποτε η ώρα της δράσης.

Βράδιαζε, κι ο Λεγκρί έλειπε σ' ένα γειτονικό χτήμα. Μέρες τώρα η Κάσσυ τού φερόταν όλο χάρη και καλοσύνη, κάνοντάς τον να νομίζει πως η σχέση τους ήταν τέλεια. Κι αυτή τη στιγμή, στο δωμάτιο της Εμμελίνας ετοιμάζε δύο μικρά μπογαλάκια.

– Αρκετά είναι τόσα, είπε κάποια στιγμή η Κάσσυ. Φόρα τώρα το σκούφο σου και πάμε.

– Μα έχει φως ακόμα, θα μας δουν.

– Αυτό θέλω κι εγώ. Δεν ξέρεις πως πρέπει να μας κυνηγήσουν; Θα το σκάσουμε απ' την πίσω πόρτα και θα τρέξουμε προς τα καταλύματα, έτσι που να μας δουν είτε ο Σάμπο είτε ο Κίμπο. Θα μας κυνηγήσουν, κι εμείς θα χωθούμε στο βάλτο. Αυτοί τότε θα γυρίσουν να σημάνουν συναγερμό, να πάρουν τα σκυλιά, και τα λοιπά. Κι όση ώρα αυτοί θα τρέχουν πέρα δώθε, σκουντουφλώντας ο ένας πάνω στον άλλο, όπως κάνουν πάντα, εσύ κι εγώ θα τρέξουμε στο ποταμάκι που περνάει πίσω από το σπίτι, θα κατέβουμε στην κοίτη του και θα περπατήσουμε μέχρι την πίσω πόρτα. Έτσι θα χάσουν τη μυρωδιά μας τα σκυλιά, μια που το νερό δεν κρατάει μυρωδιές. Κι όταν θα βγουν όλοι να μας κυνηγήσουν, εμείς θα χωθούμε από την πίσω πόρτα στο σπίτι και θ' ανέβουμε στη σοφίτα, όπου έχω φτιάξει ένα ωραίο κρεβάτι σ' ένα από τα μεγάλα κασόνια. Πρέπει να μείνουμε εκεί πέρα για ένα διάστημα, γιατί ο Λεγκρί θα κινηθεί γη κι ουρανό για να μας βρει. Θα επιστρατεύσει ακόμα και τους επιστάτες των διπλανών φυτειών για να μας κυνηγήσει, και θα ψάξουν τους βάλτους σπιθαμή προς σπιθαμή. Το 'χει και το περηφανεύεται πως δεν του έχει ξεφύγει ποτέ κανείς. Άσ' τον λοιπόν να μας κυνηγήσει με την άνεσή του.

– Τι καλά που τα έχεις σχεδιάσει όλα, Κάσσυ! της είπε η Εμμελίνα. Κανείς άλλος δε θα μπορούσε να τα σκεφτεί όλα αυτά!

Η Κάσσυ, όμως, ούτε ενθουσιασμό έδειξε ούτε ευχαρίστηση. Μόνο μια απελπισμένη αυστηρότητα αναγνώριζες στο βλέμμα της.

– Έλα, είπε κι έπιασε την Εμμελίνα απ' το χέρι.

Οι δυο φυγάδες γλίστρησαν αθόρυβα απ' το σπίτι κι ανακατωμένες με τις σκιές τ' απόβραδου τράβηξαν κατά τα καλύβια των δούλων. Τ' ασημένιο μισοφέγγαρο που κρεμόταν στον ουρανό καθυστερούσε λίγο τον ερχομό της νύχτας. Κι όπως το περίμενε η Κάσσυ, με το που έφτασαν στην άκρη του βάλτου, ακούστηκε μια φωνή που τις πρόσταζε να σταματήσουν. Δεν ήταν όμως ο Σάμπο, παρά ο ίδιος ο Λεγκρί που, βλαστημώντας βίαια, έτρεχε πίσω τους. Ακούγοντάς τον, η

Εμμελίνα –που είχε πιο αδύναμο χαρακτήρα– τρόμαξε και τραβώντας το χέρι της Κάσσυ είπε:

– Κάσσυ, θα λιποθυμήσω!

– Αν λιποθυμήσεις, θα σε σκοτώσω! της απάντησε εκείνη τραβώντας ένα μικρό γυαλιστερό στιλέτο που το έφερε μπροστά στα μάτια της μικρής.

Η απειλή έφερε το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Η Εμμελίνα δε λιποθύμησε και τα κατάφερε να ορμήσει μαζί με την Κάσσυ στο λαβύρινθο του βάλτου, σ' ένα σημείο τόσο βαθύ και σκοτεινό, που ούτε να σκεφτεί να τις ακολουθήσει μπορούσε ο Λεγκρί χωρίς βοήθεια.

– Πήγαν κι έπεσαν στην παγίδα, οι ηλίθιες! φώναξε γελώντας άγρια. Τώρα θα δουν τι έχουν να πάθουν! Ε, Σάμπο! Κίμπο! Όλοι εδώ!

Κι έτρεξε στα καταλύματα, όπου άντρες και γυναίκες γύριζαν εκείνη την ώρα απ' τα χωράφια.

– Έχουμε δυο φυγάδες στους βάλτους! συνέχισε. Δίνω πέντε δολάρια σ' όποιον νέγρο τις πιάσει. Αμολήστε τα σκυλιά! Και τον Τίγρη και τη Στρίγγλα, κι όλα!

Τα νέα έκαναν μεγάλη αίσθηση. Πολλοί απ' τους άντρες έτρεξαν να πάρουν μέρος στο κυνήγι, με την ελπίδα να εισπράξουν την αμοιβή, αλλά κι από καθαρή δουλικότητα. Άλλοι έτρεχαν από δω, άλλοι από κει, άλλοι ετοιμάζαν δούλους, κι άλλοι έλυναν τα σκυλιά, που τα άγρια αλυχτήματά τους έκαναν ακόμα πιο μεγάλη τη φασαρία και την αναταραχή.

– Αφέντη, να τους ρίξουμε αν δεν μπορούμε να τις πιάσουμε; ρώτησε ο Σάμπο τη στιγμή που ο Λεγκρί τού έδινε ένα ντουφέκι.

– Της Κας να της ρίξεις αν θέλεις. Καιρός να πάει στο διάβολο, εκεί που είναι η θέση της. Της μικρής, όμως, όχι, του απάντησε ο αφέντης του. Και τώρα, παιδιά, θέλω ζωηράδα κι εξυπνάδα. Πέντε δολάρια σ' όποιον τις πιάσει. Κι από ένα ποτό σε όλους σας, έτσι ή αλλιώς!

Με τους δαυλούς να καίνε, με φωνές και ουρλιαχτά, με τα σκυλιά να χαλάνε τον κόσμο, η ομάδα ξεχύθηκε μέσα στα βαλτοτόπια. Κι όταν η Κάσσυ κι η Εμμελίνα γλίστρησαν στο πίσω μέρος του σπιτιού, δεν υπήρχε πια κανείς εκεί πέρα. Οι φωνές των δικτών τους ακούγονταν ακόμα, κι οι τελευταίες αναλαμπές απ' τους δαυλούς τους διακρίνονταν στην άκρη του βάλτου.

– Βλέπεις; είπε η Εμμελίνα δείχνοντας πέρα. Άρχισε το κυνήγι! Για δεξ πώς χορεύουν οι φλόγες! Άκου τα σκυλιά! Αν ήμαστε στ' αλήθεια εκεί πέρα, δε μας έσωζε τίποτα. Αχ, έλα, πάμε να κρυφτούμε! Γρήγορα!

– Δεν υπάρχει λόγος να βιαζόμαστε, αποκρίθηκε ψυχρά η Κάσσυ. Αυτοί έχουν να διασκεδάσουν όλη νύχτα απόψε! Θ' ανέβουμε επάνω με την ησυχία μας. Πριν, όμως, θα πάρω κάτι τι για το ταξίδι μας.

Και, βάζοντας το χέρι στην τσέπη του σακακιού που είχε πετάξει χάμω μέσα στη βιάση του ο Λεγκρί, έβγαλε ένα κλειδί.

Πήγε στο γραφείο, ξεκλείδωσε ένα συρτάρι, πήρε ένα μάτσο χαρτονομίσματα και τα μέτρησε βιαστικά.

– Αχ, ας μην το κάνουμε αυτό! της είπε η Εμμελίνα.

– Και γιατί όχι; Προτιμάς να πεθάνουμε της πείνας στους βάλτους αντί να έχουμε λεφτά να ταξιδέψουμε στις ελεύθερες πολιτείες; Με τα λεφτά γίνονται τα πάντα, μικρή μου. Κι έχωσε στον κόρφο της το μάτσο.

– Μα αυτό είναι κλεψιά, ψιθύρισε ταραγμένη η Εμμελίνα.

– Κλεψιά! έκανε η Κάσσυ γελώντας κοροϊδευτικά. Θα μας κατηγορήσουν εκείνοι που μας κλέβουν αδιάκοπα και καθημερινά κάθε πόντο απ' το κορμί και την ψυχή μας; Εγώ σου λέω πως καθένα απ' αυτά τα χαρτονομίσματα είναι κλεμμένο. Κλεμμένο από φτωχά, πεινασμένα, ιδρωμένα πλάσματα. Έλα τώρα, πάμε στη σοφίτα. Έχω πάρει κεριά επάνω και μερικά βιβλία για να περνάμε την ώρα μας. Να είσαι σίγουρη πως εκεί δε θα έρθει κανείς να μας αναζητήσει. Κι αν έρθει κάποιος, θα κάνω εγώ το φάντασμα.

Φτάνοντας στη σοφίτα, η Εμμελίνα βρήκε ένα τεράστιο κασόνι γυρισμένο στο πλάι, έτσι που το ανοιχτό του μέρος να είναι στραμμένο προς τον τοίχο. Η Κάσσυ άναψε μια μικρή λάμπα και σύρθηκαν κι οι δυο γονατιστές μέσα στη φωλιά τους. Εκεί ήταν βαλμένα δυο στρώματα, μερικά μαξιλάρια κι ένα κουτί γεμάτο κεριά, τρόφιμα κι όλα τα ρούχα που θα τους χρειαζόνταν στο ταξίδι τους.

– Αυτό, είπε η Κάσσυ καθώς κρεμούσε τη λάμπα σ' ένα γάντζο που είχε καρφώσει στο εσωτερικό του κασονιού, θα είναι το σπίτι μας προς το παρόν. Πώς σου φαίνεται;

– Είσαι σίγουρη πως δε θα έρθουν να ψάξουν τη σοφίτα;

– Πολύ θα ήθελα να δω το Σάιμον Λεγκρί να έρχεται εδώ πέρα. Μα όχι, βέβαια! Δεν πρόκειται να πατήσει εδώ! Όσο για τους δούλους, αυτοί θα προτιμήσουν όλοι τους να καθίσουν να τους σκοτώσει, παρά ν' ανέβουν εδώ πάνω.

Ανακουφισμένη κάπως η Εμμελίνα, βολεύτηκε στο μαξιλάρι τους.

– Κάσσυ, τι εννοούσες όταν είπες πως θα με σκοτώσεις; είπε απλά.

– Ήθελα να μη σ' αφήσω να λιποθυμήσεις. Και τα κατάφερα. Πρέπει να πάρεις απόφαση πως δε θα λιποθυμήσεις, ό,τι κι αν συμβεί. Αν δε σ' εμπόδιζα πριν, θα είχες πέσει στα χέρια εκείνου του καθάρματος.

Η Εμμελίνα ανατρίχιασε.

Για αρκετή ώρα απόμειναν σιωπηλές. Η Κάσσυ κρύφτηκε πίσω από ένα γαλλικό βιβλίο κι η Εμμελίνα, εξαντλημένη, λαγοκοιμόταν. Ξαφνικά την ξύπνησαν δυνατές φωνές, ποδοβολητά αλόγων και γαβγίσματα. Με μια αδύνατη φωνούλα τινάχτηκε επάνω.

– Οι κυνηγοί είναι, που γυρίζουν πίσω. Τίποτ' άλλο, της είπε ψύχραιμα η Κάσσυ. Μη φοβάσαι. Κοίτα απ' αυτό το ρόζο. Τους βλέπεις κάτω; Ο Σάμιον θα τα παρατήρει γι' απόψε. Βλέπεις πόσο καταλασπωμένο είναι τ' άλογό του απ' τα τρεχαλητά μέσα στους βάλτους; Και τα σκυλιά δε

πόσο απογοητευμένα είναι. Α, καλέ μου κύριε, θα τρέξεις ξανά και ξανά, μα το θήραμά σου δε θα το βρεις εκεί που ψάχνεις.

– Αχ, μη μιλάς! Τι θα γίνει αν σ' ακούσουν;

– Ακόμα κι αν ακούσουν τίποτα, αυτό θα τους κάνει ακόμα πιο αποφασισμένους να κρατηθούν μακριά από δω. Μπορούμε να κάνουμε όσο θόρυβο θέλουμε. Για το καλό μας θα είναι.

Κάποια στιγμή το σπίτι ησύχασε. Κι ο Λεγκρί, βλαστημώντας την κακή του τύχη κι ορκιζόμενος να πάρει εκδίκηση σκληρή την επόμενη μέρα, έπεσε για ύπνο.

40 Ο μάρτυρας

Η δραπέτευση της Κάσσου και της Εμμελίνας ερέθισε το Λεγκρί ως το απροχώρητο. Κι η οργή του, όπως θα το περίμενε κανείς, έπεσε πάνω στ' ανυπεράσπιστο κεφάλι του Θωμά. Τη στιγμή που άκουσε τα νέα, ο μπαρμπα-Θωμάς είχε υψώσει τα χέρια του στον ουρανό και το βλέμμα του σπίθιζε. Κι αυτό δεν του ξέφυγε του Λεγκρί. Έπειτα πρόσεξε πως ο Θωμάς δεν πήρε μέρος στο κυνήγι. Προς στιγμή σκέφτηκε να τον εξαναγκάσει να πάει μαζί του, μα ύστερα κατάλαβε πως δεν είχε εκείνη τη στιγμή την πολυτέλεια να προσπαθεί να ικανοποιήσει το πείσμα του.

Ο μπαρμπα-Θωμάς έμεινε πίσω, μαζί με μερικούς άλλους σκλάβους που τους είχε μάθει να προσεύχονται, και πεσμένοι στα γόνατα παρακάλεσαν τον ουρανό να γλιτώσουν οι φυγάδες.

Όταν ο Λεγκρί γύρισε απογοητευμένος και μπερδεμένος, όλο το μίσος που είχε μαζευτεί μέσα στην ψυχή του για τον ξεροκέφαλο σκλάβο του πήρε τρομακτικές διαστάσεις. Τούτος ο άνθρωπος τον αψηφούσε –σταθερά, δυνατά, ανυποχώρητα– από την πρώτη στιγμή που τον αγόρασε.

– Τον μισώ! μονολόγησε εκείνο το βράδυ ο Λεγκρί, καθισμένος στο κρεβάτι του. Τον μισώ! Δικός μου δεν είναι;

Δεν μπορώ να τον κάνω ό,τι θέλω; Ποιον θα 'πρεπε τάχα να φοβηθώ; Και, σφίγγοντας τη γροθιά του, την ύψωσε απειλητικά στον αέρα.

Απ' την άλλη, όμως, ο Θωμάς ήταν ένας πιστός κι άξιος δούλος. Κι όσο κι αν αυτό έκανε ακόμα πιο δυνατό το μίσος του Λεγκρί, η αξία του τον συγκρατούσε κάπως.

Τ' άλλο πρωί, αποφασισμένος να συγκρατηθεί, είπε να οργανώσει μια ομάδα από ανθρώπους των γύρω φυτειών, με σκυλιά και όπλα, για να κυκλώσουν όλοι μαζί τους βάλτους και να προχωρήσουν συστηματικά στο κυνήγι. Αν πετύχαινε, πάει καλά. Αλλιώς, θα καλούσε το Θωμά μπροστά του και τότε θα τον υποχρέωνε μια και καλή να του υποταχτεί ή... Τότε θα του έδειχνε!

Την άλλη μέρα, αφού πρώτα έκανε μια επιθεώρηση μέσα από την τρύπα του πατώματος στη σοφίτα, η Κάσσου είπε στην Εμμελίνα: –Λοιπόν, το κυνήγι θα ξαναρχίσει σήμερα.

Τρεις τέσσερις καβαλάρηδες πηγαينوέρχονταν μπροστά στο σπίτι και αγέλες ξένων σκυλιών τραβολογούσαν τα λουριά τους γαβγίζοντας και γρυλίζοντας.

Την ομάδα καταδίωξης αποτελούσαν δυο άντρες που ήταν επιστάτες σε γειτονικές φυτείες και μερικοί σύντροφοι του Λεγκρί στα μεθύσια, από την κοντινή κωμόπολη, που είχαν έρθει γυρεύοντας λίγη διασκέδαση. Το πάθος αυτής της ομήγυρης για σκληρότητα ξεπερνούσε ίσως τα όρια και της πιο νοσηρής φαντασίας. Ο Λεγκρί κερνούσε άφθονο το κονιάκ σε λευκούς και νέγρους, για να κάνει αυτούς τους δεύτερους ιδίως να πιστέψουν πως επρόκειτο για γλέντι.

Η Κάσσου κόλλησε τ' αυτί της στο ρόζο του πατώματος, κι όπως η πρωινή αύρα φυσούσε προς το σπίτι, μπόρεσε ν' ακούσει αρκετά απ' όσα λέγονταν κάτω. Άγρια ειρωνεία απλώθηκε στο

πρόσωπό της καθώς τους άκουγε να κάνουν τα στρατηγικά τους σχέδια, να συζητάνε την αξία του κάθε σκύλου και να δίνουν οδηγίες ο ένας στον άλλο για το τι θα έκαναν αν έπιαναν τις φυγάδες.

Η Κάσσου τραβήχτηκε πίσω, έσφιξε τα χέρια, κι υψώνοντας το βλέμμα κατά τον ουρανό, είπε: «Ω, Παντοδύναμε Θεέ! Όλοι μας είμαστε αμαρτωλοί. Εμείς, όμως, τι παραπάνω από τους άλλους έχουμε κάνει για να μας φέρονται έτσι;».

Το πρόσωπό της είχε πάρει μια τρομερά σοβαρή έκφραση καθώς γύρισε προς το μέρος της Εμμελίνας λέγοντάς της:

– Αν δεν ήσουν εσύ, παιδί μου, θα κατέβαινα κάτω και θα τους παρακαλούσα να με σκοτώσουν. Τι να την κάνω πια την ελευθερία; Μήπως θα ξαναγίνω όπως ήμουν πριν, ή μήπως θα ξαναβρώ τα παιδιά μου, που μου τα έχουν πουλήσει ένας Θεός ξέρει πού;

Η Εμμελίνα, που φοβόταν κάπως τα νεύρα της Κάσσου, της πήρε το χέρι κι άρχισε να το χαϊδεύει σιωπηλή.

– Μη! φώναξε τότε η Κάσσου, προσπαθώντας να το τραβήξει. Θα με κάνεις να σ' αγαπήσω. Κι εγώ το 'χω σκοπό να μην ξαναγαπήσω ποτέ πια κανέναν!

– Κακομοίρα Κάσσου! είπε η Εμμελίνα. Μην αισθάνεσαι έτσι! Αν ο Θεός μάς δώσει την ελευθερία, μπορεί να σου ξαναδώσει και τη δική σου κόρη. Ακόμα κι αυτό αν δε συμβεί, εγώ θα είμαι κόρη για σένα. Το ξέρω πως δεν πρόκειται να ξαναδώ τη φτωχή μου μητέρα. Θα σ' αγαπάω λοιπόν, Κάσσου, είτε μ' αγαπάς εσύ είτε όχι.

Η ευγενική, παιδιάστικη ψυχή νίκησε. Η Κάσσου ήρθε δίπλα της, την αγκάλιασε απ' τους ώμους και βάλθηκε να της χαϊδεύει τα σγουρά της μαλλιά. Κι η Εμμελίνα κοιτούσε με θαυμασμό τα υπέροχα μάτια της, που τώρα τα απάλυναν τα δάκρυα.

– Αχ, Εμ! είπε κάποια στιγμή η Κάσσου. Πόσο αποζητάω τα παιδιά μου! Με πόση δίψα! Τα μάτια μου έχουν θολώσει από το κλάμα! Τούτο εδώ μέσα, και χτύπησε με τη γροθιά της το στήθος της, είναι άδειο κι έρημο. Αν ο Θεός μου ξαναδώσει τα παιδιά μου, θα μπορέσω ξανά να προσευχηθώ.

– Έχε μου εμπιστοσύνη, Κάσσου, αποκρίθηκε η Εμμελίνα. Είναι ο Πατέρας μας.

– Μας έχει σημαδέψει με την οργή του. Έχει αποστρέψει από μας το πρόσωπό Του!

– Όχι, Κάσσου! Θα μας φερθεί με καλοσύνη. Ας έχουμε ελπίδα σ' Αυτόν! Εγώ είχα πάντα επάνω Του τις ελπίδες μου.

Το ανθρωποκονηγητό κράτησε πολύ, κι έγινε με ζωηράδα και προσοχή. Αλλά στέφτηκε με αποτυχία. Διασκεδάζοντας όλο ειρωνεία, η Κάσσου παρακολουθούσε το Λεγκρί να επιστρέφει και με πεσμένα εντελώς τα φτερά να κατεβαίνει απ' το άλογό του.

– Κίμπο, γύρισε κι είπε στον παρατρεχάμενό του καθώς τεντωνόταν σε μια πολυθρόνα του σαλονιού του, πήγαινε να μου φέρεις εδώ εκείνο το Θωμά. Αυτός ο παλιόγερος βρίσκεται πίσω απ' όλα αυτά! Θα τον κάνω εγώ να μου τα πει όλα!

Το Σάμπο και τον Κίμπο, παρ' όλο που σιχαίνονταν ο ένας τον άλλο, τους ένωνε το κοινό τους μίσος ενάντια στον μπαρμπα-Θωμά. Ο Λεγκρί, βλέπετε, τους είχε πει, όταν πρωτόφερε το Θωμά στη φυτεία, πως τον προόριζε για γενικό επιστάτη στο πόδι του. Κι έτσι, ο Κίμπο έτρεξε τώρα πετώντας από τη χαρά του για να εκτελέσει την εντολή του αφέντη του.

Ο Θωμάς ένιωσε κακά προαισθήματα μόλις άκουσε πως τον ήθελε ο Λεγκρί. Ήξερε, βλέπετε, το σχέδιο των φυγάδων και την κρυψώνα στην οποία βρίσκονταν τώρα. Γνώριζε επίσης καλά τον κολασμένο χαρακτήρα του Λεγκρί και τη δεσποτική δύναμή του, μα ταυτόχρονα ήλπιζε πως ο Θεός θα τον βοηθούσε ν' αντιμετωπίσει το θάνατο, παρά να προδώσει τις αβοήθητες υπάρξεις.

Άφησε λοιπόν το κοφίνι του χάμω μπροστά στη ζυγαριά, ύψωσε το βλέμμα στα ουράνια και είπε:

– Στα χέρια Σου παραδίνω το πνεύμα μου. Εσύ μου έχεις χαρίσει τη σωτηρία, Θεέ και Κύριε της αλήθειας!

Κι ύστερα αφέθηκε στα χέρια του Κίμπο.

– Άι άι! χασκογέλασε το βάρβαρο θείο καθώς έσερνε τον μπαρμπα-Θωμά. Τώρα θα τις αρπάξεις για τα καλά! Ο αφέντης είναι στα πολλά κέφια του. Δεν του τη γλιτώνεις τώρα! Για να δούμε λοιπόν τι θα καταλάβεις που βοηθάς τους νέγρους του αφέντη να του το σκάνε. Για να δούμε πώς θα το πληρώσεις!

Αυτές οι κουβέντες όμως δεν έφταναν στ' αυτιά του Θωμά. Μια άλλη, πολύ υψηλότερη φωνή τού μιλούσε και του έλεγε: «Μη φοβάσαι αυτούς που σκοτώνουν το σώμα. Μετά απ' αυτό δεν έχουν τίποτ' άλλο να κάνουν». Κι όλα τα νεύρα του κορμιού του πάλλονταν απ' αυτά τα λόγια, σαν να ήταν χορδές που τις άγγιζαν τα δάχτυλα του Θεού. Ένωθε σαν να 'χε δύναμη χίλιων ψυχών, κι όπως περνούσε μπροστά απ' τα δέντρα, τους θάμνους και τις καλύβες της σκλαβιάς του, καθώς ατένιζε όλο το σκηνικό του εξευτελισμού του, εκείνος έβλεπε μπροστά του μόνο το στίτι του. Έβλεπε να πλησιάζει η ώρα του λυτρωμού.

– Λοιπόν, Θωμά, του είπε ο Λεγκρί μόλις τον είδε, αρπάζοντάς τον με κτηνώδη βία απ' το κολάρο, ξέρεις πως αποφάσισα να σε σκοτώσω;

– Δεν το αποκλείω, αφέντη, απάντησε ήρεμα ο Θωμάς.

– Λοιπόν, τ' αποφάσισα. Κι αυτό ακριβώς θα γίνει, εκτός κι αν μου πεις τι ξέρεις για κείνες τις δυο κοπελιές.

Ο Θωμάς τον κοίταξε σιωπηλός.

– Μ' ακούς; μούγκρισε σαν λιοντάρι ο Λεγκρί. Μίλα!

– Αφέντη, δεν έχω τίποτα να πω, αποκρίθηκε αργά και σταθερά ο Θωμάς.

– Τολμάς να ισχυριστείς, μαύρε χριστιανέ, πως δεν ξέρεις;

Σιωπή.

– Μίλα! μάνιασε ο Λεγκρί χτυπώντας τον βάνουσα. Ξέρεις κάτι;

– Ξέρω, αφέντη, μα δεν μπορώ να σου πω τίποτα. Αυτό που μπορώ να κάνω είναι να πεθάνω.

Ο Λεγκρί πήρε μια βαθιά ανάσα. Και, πνίγοντας το θυμό του, έπιασε το Θωμά από τα μπράτσα, πλησίασε το μούτρο του στο δικό του κι είπε με φωνή τρομερή:

– Άκου με καλά, Θωμά! Θαρρείς πως, επειδή σ' άφησα να ζήσεις την άλλη φορά, θα κάνω το ίδιο και τώρα. Αυτή τη φορά, όμως, έχω υπολογίσει το κόστος κι έχω πάρει την απόφασή μου. Πάντα μου πήγαινες κόντρα. Τώρα θα υποταχείς ή θα σε σκοτώσω! Ή το ένα ή το άλλο. Θα σου πω το αίμα σταγόνα σταγόνα μέχρι να το βάλεις κάτω!

Ο μπαρμπα-Θωμάς τον κοίταξε κατάματα κι απάντησε:

– Αφέντη, αν ήσουν άρρωστος ή κινδύνευες κι εγώ μπορούσα να σε σώσω, θα σου έδινα το αίμα της καρδιάς μου. Κι αν είναι, πίνοντάς μου το αίμα, να σωθεί η δική σου η ψυχή, σ' το χαρίζω μετά χαράς, όπως κι ο Κύριος έχυσε το δικό του αίμα για μένα. Αχ, αφέντη, μη βαραίνεις την ψυχή σου με μια τόσο μεγάλη αμαρτία! Πιο πολύ κακό θα κάνει σε σένα παρά σε μένα! Ό,τι κι αν κάνεις, τα δικά μου βάσανα τελειώνουν σε λίγο. Μα αν δε μεταμεληθείς, τα δικά σου δε θα τελειώσουν ποτέ!

Όπως μια ουράνια μουσική που ακούγεται ξαφνικά μέσα στη στιγμιαία σιωπή της καταιγίδας, το συναισθηματικό αυτό ξέσπασμα προκάλεσε μια σύντομη αλλά βαθιά ησυχία. Ο Λεγκρί απόμεινε να κοιτάζει το Θωμά με το στόμα ανοιχτό. Και τόσο απόλυτη ήταν η σιγή, που το μόνο το οποίο ακουγόταν ήταν οι χτύποι του μεγάλου ρολογιού, να μετράνε τις τελευταίες στιγμές, την τελευταία ευκαιρία που δινόταν για μετάνοια σ' αυτή την πωρωμένη ψυχή.

Το πνεύμα του κακού όμως επικράτησε μ' ακόμα μεγαλύτερη από πριν μανία. Κι ο Λεγκρί, αφρίζοντας από λύσσα, έριξε το θύμα του χάμω.

Εκείνη την ατέλειωτη νύχτα ο μπαρμπα-Θωμάς δεν ήταν μόνος στην παλιά αποθήκη που αντηχούσε απ' τα χτυπήματα και τις βάνουσες βρисиές. Δίπλα του στεκόταν ο Σωτήρας του. Κι από το στόμα του έβγαιναν μόνο προσευχές κι ομολογίες πίστης.

– Αφέντη, κοντεύει να πεθάνει, είπε κάποια στιγμή ο Σάμπο, συγκινημένος από την υπομονή του θύματός του.

– Μη σταματάς μέχρι να το βάλει κάτω! ούρλιαξε ο Λεγκρί. Απάνω του! Χτυπάτε τον! Θα του πω το αίμα σταγόνα σταγόνα μέχρι να ομολογήσει!

Ο Θωμάς άνοιξε τα μάτια και κοίταξε τον αφέντη του.

– Άθλιο, κακόμοιρο πλάσμα! είπε. Δεν μπορείς τίποτ' άλλο να κάνεις πια. Σε συγχωρώ μ' όλη τη δύναμη της ψυχής μου!

Και λιποθύμησε.

– Σαν να μου φαίνεται πως τούτη τη φορά ξόφλησε, είπε ο Λεγκρί σκύβοντας να τον κοιτάξει. Ναι... Επιτέλους, το βούλωσε το βρομόστομά του. Κάτι είναι κι αυτό!

Ο Θωμάς, όμως, δεν είχε πεθάνει ακόμα. Και τα υπέροχα λόγια, οι ευλαβικές προσευχές του είχαν αγγίξει τις ψυχές των αποκτηνωμένων μαύρων που τον βασάνιζαν. Τη στιγμή λοιπόν που ο Λεγκρί γύρισε τις πλάτες του, τον έλυσαν και μέσα στην άγνοιά τους προσπάθησαν να τον επαναφέρουν στη ζωή, πιστεύοντας πως έτσι θα του έκαναν χάρη.

– Αυτό που κάναμε ήταν τρομακτικά αμαρτωλό! είπε κάποια στιγμή ο Σάμπο. Ελπίζω το κρίμα να πέσει στο κεφάλι του αφέντη, κι όχι στα δικά μας.

Του έπλυναν τις πληγές, του έφτιαξαν ένα πρόχειρο στρώμα από παλιά μπαμπάκια, κι ο ένας τους πήγε στο σπίτι και παρακάλεσε το Λεγκρί να του δώσει μια γουλιιά κονιάκ, δήθεν πως το ήθελε για τον εαυτό του, επειδή ήταν κουρασμένος.

Όταν το έσταξαν στο λαρύγγι του μπαρμπα-Θωμά, ο Κίμπο τού είπε:

– Αχ, Θωμά, σου φερθήκαμε απαίσια!

– Σας συγχωρώ μ' όλη μου την καρδιά, είπε ξέπνοα ο Θωμάς.

– Αχ, Θωμά, πες μας τέλος πάντων ποιος είναι αυτός ο Ιησούς! μίλησε κι ο Σάμπο. Ποιος είναι αυτός που στεκόταν δίπλα σου με τέτοιο τρόπο όλη νύχτα;

Τούτη η ερώτηση έδωσε μια δυνατή πνοή ζωής στο πνεύμα που ξεψυχούσε. Κι από το στόμα του μπαρμπα-Θωμά ακούστηκαν μερικά όλο ζωντάνια λόγια για Εκείνον το θαυμαστό, για τη ζωή και το θάνατό Του, για την αιώνια παρουσία Του, για τη δύναμη που έχει να σώζει.

Κι οι δυο άγριοι άντρες έκλαψαν.

– Γιατί δεν τα 'χα ξανακούσει ποτέ μου αυτά; είπε ο Σάμπο. Τώρα όμως πιστεύω! Δε γίνεται αλλιώς! Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησέ μας!

– Κακόμοιρα πλάσματα! είπε ο Θωμάς. Εγώ θ' αποχωριζόμουν ό,τι έχω και δεν έχω για να σας οδηγήσω στο Χριστό! Ω, Κύριε, Σε ικετεύω, χάρισέ μου τούτες τις δυο ψυχές!...

Κι η προσευχή του εισακούστηκε.

41 Ο νεαρός αφέντης

Δυο μέρες μετά ένας νέος πάνω σ' ένα ελαφρό μόνιππο έφτασε μπροστά στο σπίτι του Λεγκρί. Και, πετώντας τα χαλινάρια στο σβέρκο του αλόγου του, ζήτησε βιαστικά τον ιδιοκτήτη της φυτείας.

Ο νέος ήταν ο Τζορτζ Σέλμπυ. Και, για να δούμε πώς έφτασε εκεί πέρα, χρειάζεται να πάμε λίγο πίσω.

Το γράμμα της δεσποινίδας Οφηλίας προς την κυρία Σέλμπυ καθυστέρησε, εξαιτίας μιας σειράς κακών συμπτώσεων, δύο περίπου μήνες. Και, φυσικά, πριν εκείνο φτάσει στον προορισμό του, ο μπαρμπα-Θωμάς είχε εξαφανιστεί μέσα στους μακρινούς σκοτεινούς βάλτους του Κόκκινου Ποταμού.

Η κυρία Σέλμπυ διάβασε με βαθύτατη ανησυχία τις πληροφορίες που ανέφερε το γράμμα. Ήταν όμως αδύνατο να κάνει αμέσως κάτι. Εκείνη την περίοδο φρόντιζε το βαριά άρρωστο άντρα της, που παραληρούσε παραδομένος σε μια σοβαρή κρίση πυρετού. Ο κύριος Τζορτζ Σέλμπυ, που στο μεταξύ είχε γίνει ένας ψηλός νέος, της παραστεκόταν αδιάκοπα και προσπαθούσε αυτός να φέρει σε λογαριασμό τις υποθέσεις του πατέρα του. Η δεσποινίς Οφηλία είχε την προνοητικότητα να τους στείλει το όνομα του δικηγόρου των Σαιντ Κλερ, κι οι Σέλμπυ το μόνο που μπόρεσαν να κάνουν τότε ήταν να του γράψουν ζητώντας περισσότερες πληροφορίες. Ο θάνατος του πατέρα Σέλμπυ, όμως, λίγες μέρες αργότερα, και τα όσα επακολούθησαν τους απορρόφησαν, όπως ήταν φυσικό, για μια αρκετά μεγάλη περίοδο.

Ο Σέλμπυ είχε ορίσει τη σύζυγό του ως μοναδικό εκτελεστή της διαθήκης του. Κι έτσι η γυναίκα είχε να ασχοληθεί μ' ένα σωρό περίπλοκες υποθέσεις.

Με την ενεργητικότητα που τη διέκρινε, η κυρία Σέλμπυ καταπιάστηκε μονομιάς με το ξεκαθάρισμα των ιδιαίτερα μπερδεμένων υποθέσεων που άφησε πίσω ο σύζυγός της. Έτσι, αυτή κι ο Τζορτζ ήταν για μεγάλο διάστημα απασχολημένοι στο να μαζεύουν και να εξετάζουν λογαριασμούς, να πουλάνε ακίνητα και πράγματα και να εξοφλούν χρέη. Κάποια στιγμή πήραν ένα γράμμα από το δικηγόρο των Σαιντ Κλερ, που έλεγε πως δε γνώριζε τίποτα για το θέμα για το οποίο τον ρωτούσαν, πέρα απ' το ότι ο Θωμάς είχε πουληθεί σε δημοπρασία.

Έξι μήνες πέρασαν, κι ο Τζορτζ, που δεν το είχε βάλει κάτω, πέρασε από τη Νέα Ορλεάνη για κάποιες δουλειές της μητέρας του. Ύστερα από πολλές άκαρπες έρευνες, βρήκε τυχαία έναν άνθρωπο που ήξερε για το Θωμά και, με τα χρήματα που χρειαζόνταν για την εξαγορά του πιστού του δούλου στην τσέπη, ο ήρωάς μας πήρε το ποταμόπλοιο για τον Κόκκινο Ποταμό αποφασισμένος να βρει και να εξαγοράσει τον παλιό του φίλο.

Κι έτσι, τώρα έμπαινε στο σπίτι του Λεγκρί.

Εκείνος τον υποδέχτηκε με κατήφεια και καχυποψία.

– Έμαθα, του είπε ο Τζορτζ, πως αγοράσατε προ καιρού στη Νέα Ορλεάνη ένα μαύρο που ονομάζεται Θωμάς. Παλιά ήταν στο κτήμα του πατέρα μου, κι ήρθα να δω μήπως θα μπορούσα

να τον ξαναγοράσω.

Ο Λεγκρί κατσούφιασε ακόμα πιο πολύ και ξέσπασε άγρια:

– Ναι, τον αγόρασα, πανάθεμά με, αυτό τον τύπο! Ήταν το πιο αντάρτικο, αυθάδες και κακότροπο σκυλί! Ξεσήκωσε δυο μαύρες μου να το σκάσουν, κι η καθεμιά τους αξίζει οχτακόσια με χίλια δολάρια! Όταν του ζήτησα να μου πει πού πήγαν, μου είπε πως ήξερε πού είναι, μα δε μου λέει. Δεν έκανε πίσω, κι ας του έδωσα το πιο γερό μαστίγωμα που έχω δώσει στη ζωή μου σε νέγρο! Θαρρώ πως τώρα αγωνίζεται να πεθάνει. Δεν ξέρω αν θα τα καταφέρει.

– Πού βρίσκεται; τον ρώτησε παράφορα ο Τζορτζ. Θέλω να τον δω!

Τα μάτια του νεαρού πετούσαν σπίθες και τα μάγουλά του είχαν γίνει κατακόκκινα. Κατάφερνε όμως ακόμα να συγκρατείται.

– Σ' εκείνο το καλύβι είναι, του είπε ένα νεγράκι.

Ο Λεγκρί έδωσε μια κλοτσιά στο μικρό βρίζοντάς τον, μα ο Τζορτζ, χωρίς να πει κουβέντα, του γύρισε την πλάτη και τράβηξε κατά το καλύβι.

Ο Θωμάς ήταν ξαπλωμένος δυο μέρες τώρα εκεί μέσα. Δεν υπέφερε, γιατί δεν είχε μείνει ούτε ένα νεύρο ζωντανό στο κορμί του. Την περισσότερη ώρα ήταν βυθισμένος σ' ένα βαθύ, ήσυχο λήθαργο. Η γερή του κράση, βλέπετε, δεν άφηνε εύκολα το πνεύμα του να πετάξει. Μέσα στο σκοτάδι της νύχτας διάφορα πλάσματα έρχονταν κλεφτά να του ξεπληρώσουν τις καλοσύνες του, έστω κι αν το μόνο που είχαν να του προσφέρουν ήταν ένα ποτήρι δροσερό νερό.

Η Κάσσυ, που κρυφακούγοντας είχε μάθει για τη θυσία που έγινε για χάρη της και για την Εμμελίνα, είχε πάει κοντά του την περασμένη νύχτα, αψηφώντας τον άμεσο κίνδυνο που διέτρεχε η ίδια. Και, ακούγοντας τα λιγοστά τελευταία λόγια που είχε βρει το κουράγιο να της πει αυτή η γεμάτη αγάπη ψυχή, είχε νιώσει το μακρύ χειμώνα της απελπισίας να τελειώνει, τα χιόνια να λιώνουν και το κλάμα, λυτρωτικό, να την οδηγεί στην προσευχή.

Μπαίνοντας στο καλύβι, ο Τζορτζ ένωσε το κεφάλι του να γυρίζει και την καρδιά του να σφίγγεται να τον πνίξει.

– Είναι δυνατό; είπε γονατίζοντας. Είναι δυνατό; Μπαρ

μπα-Θωμά, φτωχέ μου, παλιέ μου φίλε!

Κάτι σ' αυτή τη φωνή ζωντάνεψε τ' αυτί του ετοιμοθάνατου. Κουνώντας απαλά το κεφάλι του, χαμογέλασε και είπε:

– Ο Ιησούς μπορεί να κάνει το νεκροκρέβατο απαλό σαν πουπουλένιο.

Δάκρυα που τιμούσαν τη νεανική του καρδιά έσταζαν απ' τα μάτια του Τζορτζ, καθώς έσκυβε πάνω απ' το φτωχό του φίλο.

– Αχ, καλέ μου μπαρμπα-Θωμά, ξύπνα, σε παρακαλώ! Μίλα μου ξανά! Κοίταξέ με! Ο κύριος Τζορτζ είμαι, ο αγαπημένος μικρός! Δε με γνωρίζεις;

– Κύριε Τζορτζ! άνοιξε τα μάτια και μίλησε μ' αδύναμη φωνή ο Θωμάς. Κύριε Τζορτζ!

Έδειχνε παραζαλισμένος, μα αργά αργά συνειδητοποίησε τι συνέβαινε. Το βλέμμα του ξεθόλωσε, το πρόσωπό του φωτίστηκε, δάκρυα κύλησαν στα μάγουλά του.

– Ας είναι ευλογημένος ο Κύριος! Αυτό... Αυτό μόνο ήθελα! Δε με ξέχασαν! Αχ, πόσο ζεσταίνεται η ψυχή μου! Τώρα θα πεθάνω ευχαριστημένος. Αχ, ψυχή μου, ας είναι ευλογημένος ο Κύριος!

– Δε θα πεθαίνεις! Δεν πρέπει να πεθαίνεις! Ούτε που να το σκέφτεσαι! Ήρθα να σε αγοράσω και να σε πάρω σπίτι! φώναξε με μια χειμαρρώδη ορμητικότητα ο Τζορτζ.

– Αχ, κύριε Τζορτζ, ήρθες πολύ αργά. Μ' έχει αγοράσει ο Κύριος και θα με πάρει στο δικό Του σπίτι. Κι εγώ θέλω πολύ να πάω. Ο Παράδεισος είναι καλύτερος απ' το Κεντάκυ.

– Ω, μην πεθαίνεις! Με σκοτώνεις! Σπαράζει η καρδιά μου σαν σκέφτομαι όσα τράβηξες! Και να σ' έχουν πεταμένο έτσι, σε τούτο το ρημαδοκαλύβι! Οχ, φτωχέ μου!

– Πάνε πια όλα αυτά, του είπε σταθερά ο Θωμάς. Τώρα βρίσκομαι στο κατώφλι της δόξας! Αχ, κύριε Τζορτζ! Να ο Παράδεισος! Κέρδισα τη νίκη! Μου την έδωσε ο Χριστός. Δοξασμένο ας είναι τ' όνομά Του!

Ο Τζορτζ τα είχε χάσει με τη δύναμη και το σθένος του. Ο Θωμάς τού άδραξε το χέρι και συνέχισε:

– Δεν πρέπει να πεις τίποτα της κακομοίρας της Χλόης! Μην της πεις πώς με βρήκες, θα της σπαράξεις την καρδιά. Πες της πως τραβούσα προς τη δόξα και δεν μπορούσα να σταθώ για κανένα. Πες της πως ο Κύριος ήταν πάντα στο πλευρό μου και τα 'κανε όλα πανάλαφρα κι απλά. Αχ, τα παιδάκια μου, και το μωρό!... Πόσες φορές τ' αποθύμησε η καρδιά μου! Πες σ' όλους να μ' ακολουθήσουν! Δώσε την αγάπη μου στον αφέντη και στην κυρά και σ' όλους εκεί! Τους αγαπάω όλους! Αγαπάω το κάθε πλάσμα σε κάθε γωνιά της γης. Αγάπη και μόνο αγάπη. Αχ, κύριε Τζορτζ! Τι σπουδαίο πράγμα που 'ναι να είσαι χριστιανός!

Εκείνη τη στιγμή ο Λεγκρί εμφανίστηκε στην πόρτα, κοίταξε μέσα στην καλύβα δήθεν αδιάφορα κι ύστερα έφυγε.

– Το σατανά! μούγκρισε έξω φρενών ο Τζορτζ. Παρηγοριέμαι στη σκέψη πως μια απ' αυτές τις μέρες θα του τα ξεπληρώσει όλα ο διάβολος.

– Αχ, όχι! Δεν πρέπει να μιλάς έτσι, του είπε ο Θωμάς σφίγγοντάς του το χέρι. Είναι ένα φτωχό, άθλιο πλάσμα. Αν μπορούσε να μεταμεληθεί, ο Κύριος θα τον συγχωρούσε αυτή τη στιγμή. Φοβάμαι όμως πως δε θα μεταμεληθεί ποτέ!

– Μακάρι! αποκρίθηκε ο Τζορτζ. Δε θέλω να συναντήσω αυτόν στον Παράδεισο!

– Σώπα, κύριε Τζορτζ! Μ' ανησυχεί που νιώθεις έτσι. Κατά βάθος δε μ' έβλαψε αυτός. Το μόνο που έκανε ήταν να μου ανοίξει την πόρτα της βασιλείας των ουρανών.

Η αναλαμπή των δυνάμεων που του είχε χαρίσει η ξαφνική εμφάνιση του νεαρού του αφέντη ξεθύμανε πια. Ο μπαρμπα-Θωμάς ένιωσε να βυθίζεται.

Έκλεισε τα μάτια, και το πρόσωπό του πήρε εκείνη τη μυστηριώδη και γαλήνια έκφραση που προαναγγέλλει το μισεμό για άλλους τόπους.

Η ανάσα του έγινε κοφτή και το φαρδύ του στήθος άρχισε ν' ανεβοκατεβαίνει βαριά.

– Ποιος..., ποιος θα μας στερήσει την αγάπη του Χριστού; είπε με μια φωνή νικημένη από την επιθανάτια αδυναμία. Και μ' ένα ύφος θριαμβευτή, μ' ένα χαμόγελο, αποκοιμήθηκε.

Ο Τζορτζ είχε απομείνει να τον κοιτάζει με δέος. Του φαινόταν πως το μέρος εκείνο είχε αγιάσει. Κι όταν σηκώθηκε ορθός, πάνω απ' το νεκρό του φίλο, η μόνη σκέψη που γύριζε στο μυαλό του ήταν μία από τις τελευταίες φράσεις του αγαπημένου του μπαρμπα-Θωμά:

«Τι σπουδαίο πράγμα που 'ναι να είσαι χριστιανός!».

Γύρισε να φύγει. Πίσω του στεκόταν μουτρωμένος ο Λεγκρί.

Τούτη η σκηνή του θανάτου είχε ανακόψει κάπως τη νεανική ορμή του Τζορτζ. Η παρουσία αυτού του ανθρώπου απλά τον ενοχλούσε τώρα. Το μόνο που ήθελε ήταν να φύγει μακριά του όσο πιο γρήγορα γινόταν και μ' όσο λιγότερα λόγια ήταν δυνατό.

Κοιτάζοντας κατάματα το Λεγκρί, έδειξε το νεκρό κι είπε ξερά:

– Ό,τι ήταν να πάρεις απ' αυτόν το πήρες. Τι θες να σου πληρώσω για το πτώμα του; Θέλω να το πάρω να το θάψω καθώς του ταιριάζει.

– Εγώ δεν πουλάω νεκρούς νέγρους, αποκρίθηκε πεισματάρικα ο Λεγκρί. Πάρ' τον και θάψ' τον όπου θέλεις.

– Παιδιά, είπε με επιτακτικό ύφος ο Τζορτζ σε δυο τρεις νέγρους που στέκονταν και κοίταζαν το νεκρό, βοηθήστε με να τον κουβαλήσω στο αμάξι μου. Και φέρτε μου κι ένα φτυάρι.

Ένας από τους νέγρους έτρεξε να φέρει το φτυάρι κι οι άλλοι δυο βοήθησαν τον Τζορτζ να κουβαλήσει το πτώμα.

Εκείνος ούτε μιλούσε ούτε κοίταζε προς το μέρος του Λεγκρί. Κι αυτός πάλι δεν έδωσε καμιά διαταγή αντίθετη στους ανθρώπους του· μόνο στεκόταν και σφύριζε καμώνοντας τον αδιάφορο.

Φτάνοντας στ' αμάξι, ο Τζορτζ άπλωσε την μπέρτα του στο πίσω μέρος, είπε κι ακούμπησαν προσεχτικά το νεκρό πάνω της, κι ύστερα στράφηκε και μίλησε με σφιγμένα δόντια στο Λεγκρί.

– Δε σου έχω πει ακόμα τη γνώμη μου για τούτη την απαίσια υπόθεση. Ούτε το μέρος είναι κατάλληλο ούτε η ώρα. Τούτο το αθώο αίμα όμως, κύριε, θα δικαιωθεί όπως του αρμόζει. Θα πάω στον πρώτο δικαστή που θα συναντήσω και θα σε καταγγείλω για φόνο.

– Κάν' το! του αποκρίθηκε κοροϊδευτικά ο Λεγκρί. Πολύ θα το ήθελα να σε δω να το κάνεις. Πού θα βρεις μάρτυρες; Πώς θα τ' αποδείξεις; Έλα τώρα, άσε τις ανοησίες!

Πραγματικά, ο Τζορτζ συνειδητοποίησε μονομιάς την κατάσταση. Δεν υπήρχε λευκός στο κτήμα, και στα δικαστήρια του Νότου η κατάθεση ενός έγχρωμου δεν είχε καμιά βαρύτητα. Κι είδε πως, όσο και να φώναζε για δικαιοσύνη, δε θα κατάφερνε τίποτα.

– Τόση φασαρία για ένα νεκρό νέγρο! ξαναμίλησε ο Λεγκρί.

Τα λόγια του έπεσαν σαν σπίθα σε πυριτιδαποθήκη. Ο νεαρός απ' το Κεντάκυ δε φημιζόταν καθόλου για την αυτοσυγκράτησή του. Και, γυρίζοντας απότομα, μ' ένα και μόνο χτύπημα, πέταξε το Λεγκρί με τα μούτρα στο χώμα. Όποιος τον έβλεπε να στέκεται έτσι πάνω απ' τον πεσμένο Λεγκρί, όλο οργή κι αψηφισιά, εύκολα θα τον παρομοίαζε με τον άγιο που είχε τ' όνομά του, το Γεώργιο, που εικονίζεται να στέκεται θριαμβευτής πάνω απ' το δράκο.

Σε μερικούς οπωσδήποτε το ξύλο κάνει καλό. Όταν κάποιος μπορεί και τους ρίχνει στο χώμα, αυτοί τον σέβονται. Ο Λεγκρί ήταν ένας απ' αυτούς τους ανθρώπους, κι όπως σηκωνόταν αργά αργά και τίναζε το χώμα απ' τα ρούχα του, κοίταξε χωρίς μια λέξη το αμάξι να φεύγει.

Μόλις βγήκε από το όριο της φυτείας του Λεγκρί, ο

Τζορτζ είδε ένα μικρό λοφάκι που το σκίαζαν μερικά δέντρα. Εκεί πήγε κι έσκαψε τον τάφο του Θωμά.

– Να μαζέψουμε την μπέρτα, αφέντη; τον ρώτησαν οι νέγροι που είχαν πάει μαζί του να τον βοηθήσουν στο σκάψιμο.

– Όχι, όχι. Μ' αυτή θα τον θάψουμε. Μόνο αυτή μπορώ να του προσφέρω τώρα. Κακόμοιρέ μου μπαρμπα-Θωμά!...

Τον κατέβασαν στον τάφο και σιωπηλοί έριξαν πάνω του τα χώματα. Ύστερα σκέπασαν τον τάφο με φρέσκο χορτάρι.

– Μπορείτε να φύγετε, παιδιά, είπε τότε ο Τζορτζ στους νέγρους, βάζοντας από μισό δολάριο στη χούφτα καθενός.

Εκείνοι, όμως, δεν έλεγαν να φύγουν.

– Πολύ θα παρακαλούσαμε το νεαρό αφέντη να μας αγοράσει..., είπε ένας.

– Πόσο πιστά θα τον υπηρετούσαμε! συμπλήρωσε ο άλλος.

– Εδώ περνάμε πολύ σκληρά, αφέντη! ξανάπε ο πρώτος. Αγόρασέ μας, σε παρακαλούμε!

– Δεν μπορώ... Δεν μπορώ! ψέλλισε με δυσκολία ο Τζορτζ. Μου είναι αδύνατο!

Οι κακόμοιροι οι νέγροι, με τα κεφάλια κατεβασμένα, γύρισαν κι έφυγαν.

– Μάρτυς μου να 'σαι, αιώνιε Θεέ, είπε ο Τζορτζ γονατίζοντας δίπλα στον τάφο του φτωχού του φίλου, πως από δω κι εμπρός θα κάνω ό,τι μπορώ για να φύγει τούτη η κατάρα της σκλαβιάς από τη χώρα μου!

Κανένα μνημείο δε σημαδεύει την τελευταία κατοικία του φίλου μας. Μα ούτε και χρειάζεται κανένα! Ο Κύριός του ξέρει πού κείται και θα τον σηκώσει αθάνατο από τον τάφο, όταν θα έρθει η ώρα της δόξας Του.

Μην τον λυπόσαστε. Τέτοια ζωή και τέτοιος θάνατος δεν είναι για λύπηση! Γιατί είναι γραμμένο: *Μακάριοι οι πενθούντες ότι αυτοί παρακληθήσονται.*

Μια αυθεντική ιστορία φαντασμάτων

Για κάποιο μυστηριώδη λόγο, οι ιστορίες με φαντάσματα έδιναν κι έπαιρναν εκείνη την εποχή ανάμεσα στους δούλους του Λεγκρί.

Ψιθυριστά, όλοι έλεγαν μεταξύ τους ότι τις νύχτες ακούγονταν πατημασιές να κατεβαίνουν τη σκάλα της σοφίτας και να βολτάρουν στο σπίτι. Μάταια κλείδωναν την πάνω πόρτα. Το φάντασμα είτε είχε δεύτερο κλειδί στην τσέπη του είτε, όπως όλα τα φαντάσματα όλων των εποχών, περνούσε από την κλειδαρότρυπα κι έκανε τις βόλτες του μ' έναν τρόπο που προκαλούσε τρομακτική ανησυχία στους ανθρώπους του σπιτιού.

Όσο για την περιγραφή του φαντάσματος, στο μόνο που όλοι συμφωνούσαν ήταν το άσπρο σεντόνι που το κάλυπτε. Πού να ξέρουν οι κακόμοιροι, οι αγράμματοι νέγροι πως την περιγραφή αυτή των φαντασμάτων την είχε καθιερώσει ο Σαίξπηρ!

Ας είναι. Εμείς πάντως έχουμε ειδικούς λόγους να πιστεύουμε πως πραγματικά μια ψηλή φιγούρα τυλιγμένη σ' ένα λευκό σεντόνι έκανε βόλτες τις ώρες τις εγκεκριμένες για τα φαντάσματα στο σπίτι του Λεγκρί. Μα το πρωί, όλες οι πόρτες απ' τις οποίες είχε περάσει βρίσκονταν πάντα κλειστές και κλειδαμπαρωμένες.

Ο Λεγκρί άκουγε κι αυτός τους ψιθύρους και τις διαδόσεις. Άρχισε λοιπόν να πίνει περισσότερο απ' ό,τι συνήθιζε και δε σταματούσε να βρίζει όλη την ημέρα. Τις νύχτες, όμως, έβλεπε πολύ άσχημα όνειρα.

Το βράδυ μετά την ταφή του Θωμά είχε πάει στη γειτονική πόλη κι είχε μεθύσει για τα καλά. Γύρισε αργά πολύ κουρασμένος, κλείδωσε την πόρτα του, πήρε μαζί του το κλειδί κι έπεσε στο κρεβάτι.

Όση προσπάθεια όμως και να κάνει κανείς για να την ησυχάσει, η ανθρώπινη ψυχή είναι πραγματικά μεγάλος μετελάς. Κι είναι χαζός αυτός που κλειδώνει τις πόρτες για να μην μπουν μέσα τα πνεύματα, όταν μέσα στο ίδιο του το στήθος ζει και θεριεύει το πνεύμα που δεν τον αφήνει στιγμή σε ησυχία τις ώρες που είναι μόνος.

Κι η φωνή του σφυρίζει σαν τη μακρινή σάλπιγγα της ώρας της Κρίσης!

Ο Λεγκρί ωστόσο κλείδωσε την πόρτα του –κι έβαλε και μια καρέκλα πίσω της. Ύστερα άναψε μια λάμπα στο κομοδίνο του κι έβαλε δίπλα της και τα πιστόλια του. Εξέτασε τα παντζούρια αν ήταν καλά κλεισμένα, ορκίστηκε πως δεν έδινε δεκάρα για το διάβολο κι όλους τους αγγέλους και πλάγιασε να κοιμηθεί.

Κοιμήθηκε βαθιά, γιατί ήταν κουρασμένος και πιωμένος. Ωστόσο, ήρθε κάποτε στον ύπνο του μια σκιά, μια ανατριχίλα φρίκης, ένα απαίσιο συναίσθημα πως κάτι κρεμόταν από πάνω του. Θάρρεψε πως ήταν το σάβανο της μάνας του. Το κρατούσε όμως η Κάσσυ, που το κουνούσε πέρα δώθε και του το έδειχνε. Στ' αυτιά του έρχονταν μπερδεμένοι ήχοι, μουγκρητά και ουρλιαχτά. Μέσα σ' όλα αυτά, εκείνος ήξερε πως ήταν κοιμισμένος, και πάλευε να ξυπνήσει. Ήταν σίγουρος όμως πως κάτι έμπαινε στο δωμάτιό του. Καταλάβαινε πως η πόρτα άνοιγε, μα

εκείνος ούτε τα πόδια του μπορούσε να κουνήσει ούτε τα χέρια του. Στο τέλος τα κατάφερε να τιναχτεί όρθιος. Η πόρτα ήταν πραγματικά ανοιχτή, κι ένα χέρι έσβηνε το φως του.

Ομίχλη μισοσκέπαζε το φεγγάρι, κι εκεί, ανάμεσα στις σκιές, το είδε! Ήταν κάτι λευκό, που γλιστρούσε μέσα στο δωμάτιο! Άκουσε το ρούχο του να τρίζει καθώς ερχόταν να σταθεί δίπλα στο κρεβάτι του. Ένα χέρι παγερό άγγιξε το δικό του. Και μια φωνή, ένας χαμηλός τρομακτικός ψίθυρος είπε τρεις φορές: «Έλα! Έλα! Έλα!». Μα, ενόσω εκείνος στεκόταν ακίνητος, μούσκεμα στον κρύο ιδρώτα του φόβου, το πράγμα εξαφανίστηκε. Με μια μεγάλη προσπάθεια, κατόρθωσε να πηδήξει απ' το κρεβάτι και να πάει στην πόρτα. Την τράνταξε, μα ήταν κλειδωμένη. Κι ο Λεγκρί τότε έπεσε χάμω λιπόθυμος.

Ύστερα απ' αυτό, άρχισε να πίνει πάρα πολύ, χωρίς καμιά προσοχή.

Μετά από λίγο καιρό μαθεύτηκε στη γύρω περιοχή πως ήταν άρρωστος, ετοιμοθάνατος. Οι καταχρήσεις τον είχαν καταστρέψει. Και κανείς δεν μπορούσε ν' αντέξει στη φρίκη του δωματίου του, όπου, άρρωστος, χτυπιόταν και παραληρούσε, μιλώντας για πράγματα που πάγωναν το αίμα όσων τον άκουγαν. Κι εκεί, δίπλα στο νεκροκρέβατό του, στεκόταν, λέει, μια αυστηρή λευκή μορφή που έλεγε συνέχεια: «Έλα! Έλα! Έλα!».

Και για δεξ σύμπτωση! Τη νύχτα που ο Λεγκρί είδε αυτό το όραμα, η εξώπορτα του σπιτιού βρέθηκε ανοιχτή και το πρωί κάποιοι νέγροι είπαν πως είχαν δει δύο λευκές μορφές να γλιστράνε στο δρομάκι που έβγαζε έξω στη δημοσιά.

Κόντευε να ξημερώσει όταν η Κάσσυ κι η Εμμελίνα στάθηκαν για μια στιγμή σ' ένα αλσύλλιο κοντά στην πόλη.

Η Κάσσυ ήταν ντυμένη κατάμαυρα, όπως το συνήθιζαν οι Ισπανίδες κρεολές¹¹ κυρίες, και μια μαύρη κορδέλα στο κεφάλι με κεντητό βέλο έκρυβε το πρόσωπό της. Είχαν συμφωνήσει πως αυτή θα παρίστανε την κρεολή κυρία κι η Εμμελίνα την υπηρέτριά της.

Αναθρεμμένη όπως ήταν στους κύκλους της καλής κοινωνίας –μήπως δεν ήταν νόθα κόρη ενός άρχοντα;– η Κάσσυ είχε όλο το ύφος, τις κινήσεις και το γλωσσικό ιδίωμα που ταίριαζε σ' αυτό το ρόλο. Και ακόμα, είχε κρατήσει απ' τον παλιό καλό καιρό αρκετά ρούχα και κοσμήματα, που έδεναν άψογα με την τωρινή περίσταση.

Είχε προσέξει από παλιά πως υπήρχε κάποιο μαγαζί στην είσοδο της πόλης που πουλούσε μπαούλα και βαλίτσες. Πήγε λοιπόν εκεί κι αγόρασε ένα πολύ ωραίο μπαούλο, που παράγγειλε να της το κουβαλήσουν. Κι έτσι, με την Εμμελίνα πίσω της να κουβαλάει μπογαλάκια και τσάντες και μ' ένα μαύρο αγόρι παραπίσω να σέρνει το μπαούλο, η Κάσσυ εμφανίστηκε στην ταβέρνα σαν μεγάλη και αξιοσέβαστη κυρία.

Ο πρώτος που είδε φτάνοντας εκεί ήταν ο Τζορτζ Σέλμπυ, που περίμενε το επόμενο ποταμόπλοιο.

Η Κάσσυ τον είχε παρακολουθήσει από το παρατηρητήριό της στη σοφίτα να κουβαλάει το πτώμα του Θωμά κι είχε χαρεί βαθύτατα το φέροσμό του απέναντι στο Λεγκρί. Έπειτα, κρυφακούγοντας τις συζητήσεις των νέγων, είχε μάθει ποιος ήταν. Κι έτσι, ένιωσε μονομιάς

ότι μπορούσε να τον εμπιστευτεί.

Ο αέρας, το ντύσιμο και τα χρήματα που σκορπούσε η Κάσσου δεν άφησαν να γεννηθεί κανένα μα κανένα ίχνος υποψίας εις βάρος της. Κι όταν βράδιασε κι έφτασε το πλοίο, ο Τζορτζ Σέλμπυ τη βοήθησε να επιβιβαστεί, με τη λεπτότητα των τρόπων που χαρακτηρίζει όλους τους ανθρώπους του Κεντάκυ.

Σ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού τους στον Κόκκινο Ποταμό, η Κάσσου έμεινε στην καμπίνα της, κάνοντας την άρρωστη. Σαν έφτασαν στο Μισσισιπιπή, ο Τζορτζ, που είχε μάθει πως η παράξενη κυρία τραβούσε προς τα πάνω, όπως κι αυτός, της πρότεινε να της κλείσει καμπίνα στο ίδιο πλοίο που θα ταξίδευε κι εκείνος, θέλοντας να τη βοηθήσει όσο μπορούσε, μια που η υγεία της ήταν τόσο κακή.

Κι έτσι, η συντροφιά μεταφέρθηκε όλη μαζί του στο ωραίο ποταμόπλοιο *Σινσιννάτι*, που άρχισε να πλέει με τις δυνατές του μηχανές αντίθετα στο ρεύμα του ποταμού.

Η υγεία της Κάσσου βελτιώθηκε απότομα, κι άρχισε να κυκλοφορεί στο κατάστρωμα και να τρώει στην τραπεζαρία, κάνοντας όλους στο πλοίο να συζητάνε για το πόσο όμορφη πρέπει να ήταν άλλοτε.

Απ' την πρώτη στιγμή που την είδε, ο Τζορτζ βασανιζόταν απ' την ιδέα πως κάπου την είχε ξαναδεί αυτή τη μορφή. Την κοιτούσε λοιπόν συνέχεια, χωρίς να μπορεί να πάρει το βλέμμα του από πάνω της.

Η εμμονή του νέου άρχισε να γεννάει ανησυχίες στην Κάσσου. Πίστεψε πως κάτι μπορεί να είχε υποψιαστεί. Και τελικά πήρε την απόφαση να του εμπιστευτεί όλη της την ιστορία και να πέσει στο έλεός του.

Ο Τζορτζ θα έδειχνε έτσι κι αλλιώς συμπάθεια σ' οποιονδήποτε θα είχε δραπετεύσει από τη φυτεία του Λεγκρί. Και μ' εκείνη την παντελή αδιαφορία για τις οποιεσδήποτε συνέπειες, που χαρακτηρίζει την ηλικία του και τη θέση του, τη διαβεβαίωσε πως θα έκανε ό,τι μπορούσε για να τις βοηθήσει να γλιτώσουν.

Τη διπλανή καμπίνα της Κάσσου την είχε μια Γαλλίδα, η κυρία ντε Του, που ταξίδευε συντροφιά με την όμορφη δωδεκάχρονη κορούλα της.

Η κυρία αυτή, καταλαβαίνοντας μέσα από τις κουβέντες του Τζορτζ πως ήταν από το Κεντάκυ, έδειξε πως ήθελε να καλλιεργήσει τη γνωριμία τους, πράγμα στο οποίο τη βοήθησε πολύ η χαριτωμένη μικρή της με το κέφι και τα παιχνίδια της, που έκαναν να περνάνε ευχάριστα οι πληκτικές ώρες του ταξιδιού.

Ο Τζορτζ έπαιρνε συνέχεια την καρέκλα του και την έβαζε στην πόρτα της καμπίνας της, ενώ η Κάσσου από δίπλα μπορούσε ν' ακούει άνετα τις συζητήσεις τους.

Η μαντάμ ντε Του ρωτούσε πάρα πολλές λεπτομέρειες για το Κεντάκυ, όπου, όπως είπε, είχε ζήσει σε μια προηγούμενη περίοδο της ζωής της. Μ' έκπληξη ο Τζορτζ ανακάλυψε πως το σπίτι της πρέπει να ήταν κάπου κοντά στο δικό του. Κι οι ερωτήσεις όμως που έκανε η γυναίκα

έδειχναν πως ήξερε πρόσωπα και πράγματα στην περιοχή.

– Μήπως ξέρετε, τον ρώτησε μια μέρα η μαντάμ ντε Του, κάποιον Μόρρις στην περιοχή σας;

– Υπάρχει κάποιος γέρος μ' αυτό το όνομα, αποκρίθηκε ο Τζορτζ. Μένει κοντά στο πατρικό μου. Δεν είχαμε όμως ποτέ πολλές σχέσεις μαζί του.

– Θαρρώ πως έχει πολλούς σκλάβους αυτός ο άνθρωπος, είπε η μαντάμ ντε Του, μ' ένα ύφος που πρόδιδε πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον από εκείνο που έδειχνε.

– Ναι, έχει, της απάντησε ο Τζορτζ, έκπληκτος απ' το ύφος της.

– Μήπως κατά τύχη έχετε ακούσει να έχει και κάποιο μιγάδα με τ' όνομα Τζορτζ;

– Α, βέβαια! Τον Τζορτζ Χάρρις. Τον ξέρω καλά. Παντρεύτηκε μια υπηρέτρια της μητέρας μου, μα τώρα το έχει σκάσει στον Καναδά.

– Αλήθεια! Δόξα τω Θεώ! ήρθε η βιαστική απάντηση της μαντάμ ντε Του.

Ο Τζορτζ τής έριξε μια απορημένη ματιά, μα δεν είπε τίποτα.

Εκείνη πάλι ακούμπησε το κεφάλι της στα χέρια της και ξέσπασε σε κλάματα.

– Είναι αδερφός μου, είπε.

– Μαντάμ! έκανε κατάπληκτος ο Τζορτζ.

– Μάλιστα, είπε η μαντάμ ντε Του, υψώνοντας περήφανα το κεφάλι και σκουπίζοντας τα δάκρυά της. Κύριε Σέλμπυ, ο Τζορτζ Χάρρις είναι αδερφός μου!

– Τα 'χω εντελώς χαμένα, είπε ο Τζορτζ σπρώχνοντας ένα δυο βήματα πίσω την καρέκλα του για να κοιτάξει καλύτερα τη μαντάμ ντε Του.

– Με πούλησαν κάτω στο Νότο όταν αυτός ήταν παιδί, του εξήγησε εκείνη. Μ' αγόρασε ένας καλός και γενναιόδωρος άνθρωπος, που με πήρε μαζί του στις Δυτικές Ινδίες, μ' ελευθέρωσε και με παντρεύτηκε. Πέθανε τώρα τελευταία, κι εγώ αποφάσισα να έρθω στο Κεντάκυ, μήπως μπορέσω να βρω και να ελευθερώσω τον αδερφό μου.

– Τον είχα ακούσει να μιλάει για κάποια αδερφή του, την Έμιλυ, που την πούλησαν στο Νότο, είπε ο Τζορτζ.

– Μάλιστα! Εγώ είμαι! Πείτε μου, όμως, τι είδους άνθρωπος είναι;

– Εξάιρετος! Παρ' όλη την κατάρρα της δουλειάς που τον βαραίνει. Είχε σπουδαίο χαρακτήρα και υψηλή ευφυΐα. Τον ήξερα καλά, γιατί παντρεύτηκε μια από την οικογένειά μας.

– Τι είδους κοπέλα; ρώτησε πάλι η μαντάμ ντε Του.

– Έναν αληθινό θησαυρό. Όμορφη, έξυπνη, αξιαγάπητη. Και πολύ θρήσκα. Την ανάθρεψε η μητέρα μου και τη μόρφωσε σχεδόν σαν να ήταν κόρη της. Ξέρει γραφή κι ανάγνωση, κεντάει και ράβει, και τραγουδάει και πολύ ωραία.

– Στο σπίτι σας γεννήθηκε;

– Όχι. Την είχε αγοράσει στη Νέα Ορλεάνη ο πατέρας, και την έφερε για δώρο στη μητέρα μου. Ήταν οχτώ ή εννιά χρονών τότε. Τις προάλλες που κοίταζα κάτι παλιά χαρτιά βρήκα και το δικό της πωλητήριο. Ο πατέρας είχε πληρώσει ένα εξωφρενικό ποσό για να την πάρει. Ίσως επειδή ήταν εξαιρετικά όμορφη.

Ο Τζορτζ είχε γυρισμένη την πλάτη του στην Κάσσυ καθώς μιλούσε, και δεν έβλεπε με πόσο ενδιαφέρον, πόσο απορροφημένη παρακολουθούσε τις λεπτομέρειες της αφήγησής του.

Εκείνη τη στιγμή, όμως, η Κάσσυ τον άγγιξε κατάχλωμη στο μπράτσο και τον ρώτησε:

– Ξέρεις τα ονόματα εκείνων απ' τους οποίους την αγόρασε;

– Τη συναλλαγή την έκανε κάποιος Σίμμονς, αν θυμάμαι καλά. Έτσι νομίζω έγραφε το πωλητήριο.

– Ω, Θεέ μου! βόγκηξε η Κάσσυ, κι έπεσε αναίσθητη στο πάτωμα της καμπίνας.

Ο Τζορτζ κι η μαντάμ ντε Του πετάχτηκαν όρθιοι και, παρ' όλο που δεν ήξεραν την αιτία της λιποθυμίας, έκαναν ό,τι ήταν αναγκαίο για να τη συνεφέρουν.

Η κακόμοιρη η Κάσσυ, όταν συνήλθε, γύρισε το πρόσωπό της στον τοίχο κι έκλαψε σαν παιδί. Κείνη την ώρα ένιωθε βαθιά μέσα της πως ο Θεός την είχε λυπηθεί και θα ξανάβλεπε την κόρη της –πράγμα που έγινε ύστερα από μερικούς μήνες. Ας μην προτρέχουμε όμως...

43 Η κατάληξη

Την υπόλοιπη ιστορία θα την αφηγηθούμε γρήγορα. Συνεπαρμένος απ' όλα τούτα τα ρομαντικά πράγματα –όπως θα ήταν ο κάθε νεαρός– ο Τζορτζ Σέλμπυ έστειλε στην Κάσσυ το πωλητήριο της Ελίζας. Ημερομηνίες και ονόματα ταίριαζαν, και δεν έμενε καμιά αμφιβολία για την ταυτότητα του κοριτσιού. Το μόνο που απόμενε ήταν να βρει τα ίχνη της μέσα στους δρόμους που ακολουθούσαν οι φυγάδες.

Ενωμένες από τη μοναδική σύμπτωση της μοίρας τους, η Κάσσυ κι η μαντάμ ντε Του τράβηξαν αμέσως για τον Καναδά κι άρχισαν έρευνες στους διάφορους σταθμούς που κατέφθαναν οι δραπέτες σκλάβοι. Στο Άμχερστμπεργκ βρήκαν τον ιεραπόστολο που είχε προσφέρει καταφύγιο στον Τζορτζ και στην Ελίζα και μέσω αυτού μπόρεσαν να εντοπίσουν την οικογένεια στο Μόντρεαλ.

Ο Τζορτζ κι η Ελίζα ήταν πέντε χρόνια τώρα ελεύθεροι. Ο Τζορτζ είχε βρει μόνιμη δουλειά στο εργαστήριο ενός πολύ καλού μηχανουργού και κέρδιζε αρκετά για να συντηρεί την οικογένειά του, η οποία στο μεταξύ είχε αυξηθεί με τη γέννηση μιας κορούλας.

Ο μικρός Χάρρυ –ωραίο κι έξυπνο αγόρι πια– είχε μπει σ' ένα καλό σχολείο και προόδευε αλματωδώς.

Ο καλός πάστορας του Άμχερστμπεργκ τόσο πολύ ενδιαφέρθηκε για τούτη την παράξενη ιστορία, που δέχτηκε τις παρακλήσεις της μαντάμ ντε Του και ακολούθησε τις δυο γυναίκες στο Μόντρεαλ.

Βρισκόμαστε λοιπόν τώρα σ' ένα μικρό και καθαρό διαμέρισμα στην άκρη του Μόντρεαλ. Χαρούμενη η φωτιά χοροπηδάει στο τζάκι. Στρωμένο μ' ένα κατάλευκο τραπεζομάντιλο, ένα τραπέζι είναι έτοιμο για το δείπνο.

Σε μια γωνιά είναι κι ένα άλλο τραπέζι στρωμένο με πράσινο ύφασμα, που πάνω του βρίσκονται πένες, χαρτιά και μελανοδοχεία, ενώ στον τοίχο από πάνω του είναι ένα ράφι με μερικά προσεχτικά επιλεγμένα βιβλία.

Αυτό ήταν το γραφείο του Τζορτζ, στο οποίο καθόταν τις ελεύθερες ώρες του και εμπλούτιζε το πνεύμα του. Εκεί είναι καθισμένος και τώρα, και κρατάει σημειώσεις από ένα βιβλίο, που μόλις το έχει τελειώσει.

– Έλα, Τζορτζ, του λέει η Ελίζα, έλειπες όλη μέρα. Άφησε κάτω το βιβλίο κι έλα να μιλήσουμε λιγάκι. Σε παρακαλώ.

Κι η μικρή Ελίζα, όπως είχαν βγάλει την κόρη τους, υποστήριξε κι αυτή το αίτημα της μητέρας της εμπράκτως, τραβώντας το βιβλίο απ' τα χέρια του πατέρα της και προσπαθώντας να σκαφαλώσει στα γόνατά του.

– Αχ, εσύ, μικρή μου μαγισσούλα! λέει γελώντας ο Τζορτζ κι υποτάσσεται, όπως πρέπει να κάνει πάντα σε τέτοιες περιστάσεις ο άντρας. Και, γυρίζοντας στο γιο του, τον ρωτάει:

– Χάρρυ, αγόρι μου, πώς τα πήγες με την αριθμητική σου σήμερα;

Ο Χάρρυ δεν έχει πια μακριές μπούκλες, μα τα μάτια του αστράφτουν θριαμβευτικά καθώς απαντάει:

– Την έκανα όλη μόνος μου, πατέρα. Και δε με βοήθησε κανείς!

– Έτσι μπράβο, του αποκρίνεται ο Τζορτζ. Να βασίζεσαι πάντα στον εαυτό σου, γιε μου. Εσύ έχεις πολύ περισσότερες ευκαιρίες απ' όσες είχε ο κακόμοιρος ο πατέρας σου.

Εκείνη τη στιγμή ακούγεται ένα χτύπημα στην πόρτα κι η Ελίζα ανοίγει, για να αντικρίσει με μεγάλη της χαρά τον καλό πάστορα του Άμχερστμπεργκ. Η χαρούμενη φωνή της φέρνει στην πόρτα και τον άντρα της κι οι δυο μαζί υποδέχονται τον ιερωμένο και τις γυναίκες που τον συνοδεύουν.

Ο καλός πάστορας είχε φτιάξει ολόκληρο σχέδιο για να ανακοινώσει τα νέα στον Τζορτζ και στην Ελίζα, για να μην ταραχτούν. Κι όπως τώρα κάθονταν όλοι γύρω απ' το τραπέζι κι αυτός έβγαζε το μαντίλι του για να σκουπίσει τα χείλη του και ν' αρχίσει να μιλάει, έπεσε ξαφνικά σε βαθιά απελπισία καθώς η μαντάμ ντε Του τού τ' αναστάτωσε όλα αγκαλιάζοντας απότομα τον Τζορτζ και βάζοντας τις φωνές:

– Αχ, Τζορτζ, δε μ' αναγνωρίζεις; Είμαι η αδερφή σου η Έμιλυ!

Η Κάσσυ επέδειξε μεγαλύτερη αυτοσυγκράτηση και θα έπαιζε πολύ καλά το ρόλο της, αν δεν εμφανιζόταν ξαφνικά μπροστά της η μικρή Ελίζα, ίδια κι απαράλλαχτη με την κόρη της όπως ήταν τότε που την είδε για τελευταία φορά. Η μικρούλα την κοίταξε κατάματα, κι η Κάσσυ τη σήκωσε στην αγκαλιά της, την έσφιξε στο στήθος της κι είπε αυτό που πίστευε εκείνη τη στιγμή το ταραγμένο της μυαλό:

– Αγάπη μου, είμαι η μητέρα σου!

Παιδεύτηκαν πολύ μέχρι να βάλουν τα πράγματα σε κάποια σειρά, μα ο καλός πάστορας κατάφερε τελικά να τους κάνει όλους να ησυχάσουν και να τον ακούσουν. Και τόσο καλά τα κατάφερε στην εξιστόρησή του, που όλο το ακροατήριό του έβαλε τα κλάματα από τα λόγια του, μ' έναν τρόπο που θα ικανοποιούσε κάθε ρήτορα, παλιό ή σύγχρονο.

Γονάτισαν ύστερα όλοι μαζί και προσευχήθηκαν ξεχύνοντας τα συναισθήματά τους στους κόλπους της επουράνιας αγάπης. Ύστερα σηκώθηκαν, και τα μέλη της καινούριας οικογένειας φιλήθηκαν μεταξύ τους, ευχαριστώντας Εκείνον που τους ένωσε όλους μαζί ύστερα από τόσες περιπέτειες και κινδύνους.

Μια δυο μέρες αργότερα η μαντάμ ντε Του είπε στον αδερφό της κι άλλες λεπτομέρειες για την κατάστασή τους. Ο θάνατος του άντρα της την είχε αφήσει με μια αρκετά μεγάλη περιουσία, την οποία προσφερόταν τώρα να μοιραστεί μ' όλη της την οικογένεια. Όταν ρώτησε τον Τζορτζ πώς θα μπορούσε καλύτερα να τον βοηθήσει, εκείνος της απάντησε:

– Έμιλυ, μόρφωσε με. Αυτός ήταν ανέκαθεν ο πόθος της καρδιάς μου. Τα υπόλοιπα θα

μπορέσω να τα κάνω μόνος μου.

Ύστερα από πολλές σκέψεις και συζητήσεις, αποφασίστηκε να πάνε όλοι μαζί στη Γαλλία για λίγα χρόνια. Και παίρνοντας και την Εμμελίνα μαζί τους, έφυγαν για την Ευρώπη.

Η ομορφιά αυτής της τελευταίας κέρδισε την αγάπη του υποπλοίαρχου του караβιού με το οποίο ταξίδευαν. Και μόλις έπιασαν λιμάνι, την παντρεύτηκε.

Ο Τζορτζ φοίτησε τέσσερα χρόνια σ' ένα γαλλικό πανεπιστήμιο και, με το ζήλο που τον διέκρινε, απέκτησε μια πολύ καλή μόρφωση.

Οι πολιτικές αναταραχές που ξέσπασαν τότε, όμως, στη Γαλλία ανάγκασαν την οικογένεια να ζητήσει ξανά άσυλο στην Αμερική.

Τα αισθήματα και οι απόψεις του Τζορτζ, όταν είχε πια μορφωθεί, φαίνονται καθαρά σ' ένα γράμμα που έστειλε σε κάποιο φίλο του:

Όσον αφορά το μέλλον μου, αισθάνομαι κάπως μπερδεμένος. Είναι αλήθεια πως, όπως κι εσύ μου γράφεις, μπορώ να κινηθώ στους κύκλους των λευκών, μια που το χρώμα το δικό μου αλλά και της οικογένειάς μου ελάχιστα διαφέρει απ' το δικό τους. Λοιπόν, μπορεί τελικά να το κάνω, μα, για να σου πω την αλήθεια, δεν το έχω καθόλου όρεξη.

Οι προτιμήσεις μου κλίνουν όχι προς τη φυλή του πατέρα μου, μα προς τη ράτσα της μητέρας μου. Για κείνον δεν άξιζα περισσότερο από ένα φίνο άλογο ή ένα σκυλί. Για τη δύσμοιρη τη μητέρα μου, όμως, ήμουν ένας γιος. Και, παρ' όλο που δεν την ξανάδα από την ημέρα που μας πούλησαν και μετά, ξέρω καλά πως μ' αγαπούσε βαθιά μέχρι που πέθανε. Το ξέρω, μου το λέει η καρδιά μου. Όταν σκέφτομαι όσα τράβηξε, μα κι όσα υπέφερα εγώ στην αρχή της ζωής μου, όσο σκέφτομαι τις αγωνίες και τους αγώνες της ηρωικής μου γυναίκας ή της αδερφής μου, που πουλήθηκε στα σκλαβοπάζαρα της Νέας Ορλεάνης, δεν έχω καμιά επιθυμία να περάσω για Αμερικανός ή να ταυτιστώ με δαύτους.

Θέλω να γίνω ένα με την καταπιεσμένη, τη σκλαβωμένη αφρικάνικη φυλή. Κι αν το μπορούσα, θα ήθελα να γίνω δυο τόνους πιο μαύρος – κι όχι πιο λευκός.

Εκείνο που ποθώ και εύχομαι μέσα από τα βάθη της ψυχής μου είναι η δημιουργία μιας αφρικάνικης εθνότητας. Θέλω ένα λαό που να μπορεί να ζήσει καλά κι αυτόνομα. Πού μπορώ να τον βρω; Όχι στην Αϊτή βέβαια. Εκεί δεν είχαν κανένα καλό ξεκίνημα. Το ποτάμι δεν μπορεί να πάει πιο ψηλά απ' τις πηγές του. Η ράτσα που γέννησε το χαρακτήρα των Αϊτινών ήταν εκφυλισμένη κι εκθηλυμένη. Κι η ράτσα που προέκυψε τώρα θα χρειαστεί αιώνες για να μετατραπεί σε οτιδήποτε άλλο.

Πού να στραφώ λοιπόν; Στις ακτές της Αφρικής βλέπω μια δημοκρατία φτιαγμένη από ανθρώπους διαλεχτούς, που, με την ενεργητικότητά τους και μορφώνοντας μόνοι τους τους εαυτούς τους, κατόρθωσαν να υψωθούν πάνω από τη δουλεία. Αφού πέρασε μια προπαρασκευαστική περίοδος αδυναμίας, η δημοκρατία αυτή έγινε τελικά έθνος

αναγνωρισμένο πάνω στο πρόσωπο της γης –αναγνωρισμένο κι από την Αγγλία, κι από τη Γαλλία. Εκεί επιθυμώ να πάω, να βρω ένα λαό που θα τον πω δικό μου.

Γνωρίζω καλά πως θα σας βρω όλους ενάντιους σ' αυτή την ιδέα. Ακούστε με όμως πρώτα. Κατά τη διάρκεια της παραμονής μου στη Γαλλία, μελέτησα σε βάθος την ιστορία του λαού μου στην Αμερική. Παρατήρησα τον αγώνα ανάμεσα στους οπαδούς και στους πολέμιους της δουλείας και ως ουδέτερος και αντικειμενικός παρατηρητής είδα πράγματα που δε θα τα πρόσεχα αν έπαιρνα κι εγώ μέρος σ' αυτό τον αγώνα.

Δέχομαι πως αυτό το κράτος, η Λιβερία, μπορεί να εξυπνήσει ένα σωρό σκοπούς και συμφέροντα στα χέρια των καταπιεστών μας. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το σχέδιο της δημιουργίας της μπορεί να ήταν ένας τρόπος για να καθυστερήσει η χειραφέτησή μας. Για μένα, όμως, το ερώτημα που μπαίνει είναι τούτο: δεν υπάρχει τάχα ένας Θεός πάνω απ' όλα τα σχέδια των ανθρώπων; Μήπως, μέσω αυτών, δημιούργησε έτσι για μας ένα έθνος;

Το δικό μας το έθνος μπορεί να φέρει στις ακτές του τις αρχές του πολιτισμού και του χριστιανισμού και να γεννήσει εκεί στην Αφρική δυνατές δημοκρατίες, που, μεγαλώνοντας με την ταχύτητα της τροπικής βλάστησης, θα ζήσουν αιώνια.

Θα μου πεις πως εγκαταλείπω τα σκλαβωμένα αδέρφια μου. Δε συμφωνώ. Αν τα ξεχάσω έστω και μια ώρα, μια στιγμή, να με ξεχάσει κι εμένα ο Θεός! Μα τι μπορώ να κάνω γι' αυτούς εδώ πέρα; Μπορώ τάχα να σπάσω τις αλυσίδες τους; Μόνος μου, ως άτομο, όχι. Αν όμως πάω και γίνω κι εγώ μέλος ενός έθνους που θα έχει φωνή στο συμβούλιο των λαών, τότε θα μπορούμε να έχουμε και μεις τη δικιά μας φωνή. Ένα έθνος έχει δικαίωμα να συζητάει, να διαμαρτύρεται, να ικετεύει και να παρουσιάζει το δίκαιο της φυλής του. Ένα άτομο δεν μπορεί να τα κάνει όλα αυτά.

Θα μου πεις, όμως, πως η φυλή μου έχει μέσα στην αμερικάνικη δημοκρατία τα ίδια δικαιώματα με τους Ιρλανδούς, τους Γερμανούς, τους Σουηδούς. Δεκτό. Θα έπρεπε να είμαστε ελεύθεροι σ' όλες μας τις κινήσεις. Να προσδεύουμε ανάλογα με την προσωπική μας αξία, αδιάφορα από χρώμα και κάστα. Εκείνοι που μας τα αρνούνται αυτά τα πράγματα είναι ανάξιοι των αρχών της ισότητας που οι ίδιοι διατύπωσαν. Εδώ, πάνω απ' όλα τα μέρη, θα έπρεπε να επιτρέπονται τα πάντα για μας. Γιατί εμείς έχουμε παραπάνω δικαιώματα απ' το μέσο άνθρωπο. Είμαστε μια ράτσα που την έβλαψαν πολύ και ζητάει επανόρθωση και αποκατάσταση. Εγώ, όμως, δεν τα θέλω αυτά τα πράγματα. Αυτό που θέλω είναι μια χώρα, ένα έθνος δικό μου. Πιστεύω πως η αφρικάνικη φυλή έχει ιδιαιτερότητες που δεν φάνηκαν ακόμα κάτω από το φως του πολιτισμού και του χριστιανισμού. Μπορεί οι ιδιαιτερότητες αυτές να μην είναι ίδιες μ' εκείνες της αγγλοσαξονικής φυλής, μα μπορεί απ' την άλλη ν' αποδειχτεί πως ηθικά είναι πολύ ανώτερη απ' αυτή.

Πιστεύω πως η εξέλιξη της Αφρικής θα είναι βασικά, ουσιαστικά, χριστιανική. Οι μαύροι δεν είναι λαός κυριαρχικός κι ανώτερος, μα ξέρουν ν' αγαπάνε, να συγχωράνε, να είναι μεγαλόκαρδοι. Αφού ψήθησαν μέσα στο καμίνι της αδικίας και της καταπίεσης, πρέπει τώρα να ριζώσει βαθιά μέσα στην καρδιά τους το δόγμα της αγάπης και της συγγνώμης. Η αποστολή τους θα είναι αυτό ακριβώς το δόγμα να το σκορπίσουν σ' ολόκληρη την Αφρική.

Θα πεις πως είμαι υπερβολικά ενθουσιώδης. Πως δε σκέφτηκα καλά αυτό που πάω να

κάνω. Εγώ όμως το έχω υπολογίσει το κόστος αυτής μου της απόφασης. Πηγαίνω στη Λιβερία όχι όπως θα πήγαινα στα Ηλύσια Πεδία της φαντασίας, μα όπως πάνε σ' ένα χώρο δουλειάς. Θα δουλέψω σκληρά και με τα δυο μου χέρια. Ενάντια σε κάθε είδους απογοήτευση και δυσκολία. Θα δουλέψω μέχρι να πεθάνω. Γι' αυτό πηγαίνω εκεί πέρα. Και ξέρω πως απ' αυτή την άποψη δε θα απογοητευτώ.

Ό,τι κι αν σκεφτείς γι' αυτή μου την απόφαση, μη μου στερήσεις την εμπιστοσύνη σου. Και πίστεψε πως, ό,τι κι αν κάνω, το κάνω με την καρδιά μου δοσμένη ολοκληρωτικά στο λαό μου.

Τζορτζ Χάρρις

Λίγες βδομάδες αργότερα ο Τζορτζ σάλπαρε για την Αφρική μαζί με τη γυναίκα του, τα παιδιά του, την αδερφή και την πεθερά του.

Για τους άλλους ήρωες της ιστορίας μας λίγα έχουμε να γράψουμε ακόμα:

Η δεσποινίς Οφηλία πήρε μαζί της την Τόπσου στο Βερμόντ, όπου προκάλεσε μεγάλη έκπληξη στον κύκλο της. Οι δικοί της, βλέπετε, νόμισαν στην αρχή πως η Οφηλία έφερε άλλη μια υπηρέτρια –άχρηστη εντελώς– στο νοικοκυριό της. Τόσο καλά όμως έκανε τη δουλειά της με τη μαθήτριά της η Οφηλία, που πολύ σύντομα η Τόπσου απέκτησε πολλές χάρες και κέρδισε την αγάπη της οικογένειας και της γειτονιάς. Όταν ωρίμασε, ζήτησε η ίδια να βαφτιστεί. Κι έδειχνε τόση ευφυΐα, τόση ενεργητικότητα και ζήλο στο να κάνει το καλό, που τελικά η Εκκλησία της την έστειλε ιεραπόστολο στην Αφρική. Και τώρα διδάσκει τα παιδιά της χώρας της με την ίδια ενεργητικότητα που έδειχνε όταν έκανε τις σκανταλιές της παιδί.

Ακόμα πρέπει να πούμε εδώ πως ύστερα από έρευνες που χρηματοδότησε η μαντάμ ντε Του εντοπίστηκε κι ο γιος της Κάσσυ. Νέος και τολμηρός, είχε δραπετεύσει αρκετά χρόνια πριν απ' τη μητέρα του κι είχε βρει καταφύγιο στο Βορρά, ανάμεσα σε φίλους των καταπιεσμένων, που φρόντισαν να τον μορφώσουν. Σύντομα ακολούθησε κι αυτός την οικογένειά του στην Αφρική.

44 Ο ελευθερωτής

Ο Τζορτζ Σέλμπυ είχε στείλει ένα γράμμα στη μητέρα του, λέγοντάς της μόνο πότε θα γύριζε στο σπίτι. Δεν έβρισκε, βλέπετε, το κουράγιο να της γράψει για το θάνατο του παλιού του φίλου. Όποτε το προσπάθησε, το μόνο που κατάφερε ήταν να πνιγεί ο ίδιος στο κλάμα.

Τη μέρα λοιπόν που περίμεναν το νεαρό αφέντη, όλοι ήταν βυθισμένοι σε μια ευχάριστη ανυπομονησία στο σπίτι των Σέλμπυ.

Η κυρία Σέλμπυ καθόταν στο χαρούμενο σαλονάκι της, όπου τ' αναμμένο τζάκι έδιωχνε την ψύχρα της φθινοπωριάτικης βραδιάς. Κι η παλιά μας γνώριμη, η γριά Χλόη, είχε στρώσει ένα πανέμορφο τραπέζι όλο πορσελάνες και κρύσταλλα για το δείπνο.

Ντυμένη μ' ένα καινούριο, πολύχρωμο φόρεμα και μια κατάλευκη ποδιά, μ' ένα επίσης λευκό, σκληρό κολλαρισμένο τουρμπάνι στο κεφάλι, με το κατάμαυρο πρόσωπό της να λαμποκοπάει ικανοποιημένο, ασχολιόταν συνέχεια και με την παραμικρή λεπτομέρεια στο στρώσιμο του τραπεζιού, για να βρísκει δικαιολογία να μένει εκεί και να συζητάει με την κυρά της.

– Δε θα του αρέσει πολύ έτσι που τα 'στρωσα; είπε. Να, του 'βαλα το πιάτο του όπως τ' αρέσει, δίπλα στη φωτιά.

Του κυρίου Τζορτζ τ' αρέσει πάντα να κάθεται στα ζεστά. Μα γιατί αυτή η Σάλλυ δεν έβγαλε την καλή τσαγιέρα; Εκείνη τη μικρούλα που πήρε στην κυρά τα Χριστούγεννα ο κύριος Τζορτζ; Τώρα θα τη βγάλω εγώ. Και... μήπως είχε κανένα νέο απ' τον κύριο Τζορτζ η κυρά;

– Δυο αράδες μού έστειλε μόνο, Χλόη, για να μου πει πως θα ερχόταν απόψε.

– Κουβέντα για το γέρο μου, ε;

– Όχι. Δε μου έγραψε για τίποτ' άλλο. Θα μου τα πει όλα σαν έρθει σπίτι.

– Έτσι ήταν πάντα ο κύριος Τζορτζ. Θέλει να τα λέει αυτοπροσώπως όλα. Κι εγώ, τι να σου πω, συμφωνώ μαζί του. Δεν τους καταλαβαίνω τους λευκούς που κάθονται και παιδεύονται με το γράψιμο, που τρώει τόση ώρα κι είναι και έτοιμος μπελάς.

Η κυρία Σέλμπυ την άκουγε χαμογελώντας, κι η Χλόη συνέχιζε:

– Ούτε που θα τα γνωρίσει τ' αγόρια και το μωρό ο γέρος μου. Έχει γίνει μια κοπέλα ίσαμε εκεί πάνω η μπέμπα! Και πολύ καλή μάλιστα! Είναι σπίτι μας τώρα και προσέχει την πίτα. Έβαλα να ψήσω εκείνη που τόσο άρεσε του γέρου μου. Την ίδια που του είχα φτιάξει και τη μέρα που έφυγε. Αχ, Θεέ μου, πώς ήμουν κι εκείνο το πρωί!...

Η κυρία Σέλμπυ αναστέναξε κι ένιωσε ένα βάρος να της πλακώνει την καρδιά στη θύμηση εκείνης της ημέρας. Ανησυχούσε πολύ απ' τη στιγμή που πήρε το γράμμα του γιου της. Δεν της άρεσε αυτή του η σιωπή...

– Τα έχει η κυρά εκείνα τα χρήματα; τη ρώτησε τότε η Χλόη.

– Ναι, Χλόη.

– Θέλω, ξέρεις, να δείξω του γέρου μου κείνα ακριβώς τα λεφτά που μου 'δωσε ο χαροπλάστης. Τότε που μου 'πε πως μακάρι να 'μενα κι άλλο μαζί του. «Σ' ευχαριστώ, αφέντη» του είχα πει εγώ, «μα γυρίζει ο γέρος μου στο σπίτι –κι η κυρά μου δεν μπορεί άλλο χωρίς εμένα». Έτσι του είπα, μάλιστα. Πολύ καλός άνθρωπος αυτός ο κύριος Τζόουνς.

Μετακίνησε πάλι πέρα δώθε τα σερβίτσια στο τραπέζι και συνέχισε:

– Λοιπόν, ούτε που θα τη γνωρίσει την Πόλλυ ο γέρος μου. Πάνε, βλέπεις, πέντε χρόνια από τότε που 'φυγε! Θυμάσαι πώς γελούσε ο γέρος μου τότε που η μικρή Πόλλυ έτρωγε τούμπες συνέχεια; Τρομάρα μου!

Ρόδες ακούστηκαν εκείνη τη στιγμή απ' έξω.

– Ο κύριος Τζορτζ! φώναξε η Χλόη κι έτρεξε στο παράθυρο.

Η κυρία Σέλμπυ έτρεξε στην εξώπορτα κι έπεσε στην αγκαλιά του γιου της, ενώ η Χλόη γούρλωνε τα μάτια της από πίσω, προσπαθώντας να διακρίνει μέσα στο σκοτάδι.

– Οχ, κακομοίρα θεία Χλόη, αναστέναξε ο Τζορτζ, παίρνοντας στα χέρια του το δικό της μαύρο και σκληρό απ' τις δουλειές χέρι. Θα 'δυνα όλη μου την περιουσία για να τον έφερνα μαζί μου, μα ο μπαρμπα-Θωμάς έχει πάει σε μια άλλη, καλύτερη χώρα.

Η κυρία Σέλμπυ έβγαλε μια κραυγή όλο λύπη και συμπάθεια, μα η θεία Χλόη απόμεινε σιωπηλή.

Μπήκαν όλοι μαζί στο σαλονάκι. Τα χαρτονομίσματα, για τα οποία ήταν τόσο περήφανη η Χλόη, βρίσκονταν ακόμα ακουμπισμένα στο τραπέζι.

– Ορίστε, είπε η Χλόη μαζεύοντάς τα και δίνοντάς τα με χέρια που έτρεμαν στην κυρά της. Ούτε να τα ξαναδώ θέλω, ούτε να τα ξανακούσω. Το ήξερα πως θα μου τον σκοτώσουν σ' εκείνες τις παλιοφυτείες...

Κι ισιώνοντας το κορμί της, βγήκε περήφανα απ' το δωμάτιο. Η κυρία Σέλμπυ όμως την ακολούθησε, την έπιασε απ' το χέρι και την οδήγησε σ' έναν καναπέ, κι έκατσε κι εκείνη δίπλα της.

– Καλή μου, κακόμοιρη Χλόη! είπε.

Εκείνη έσκυψε, έγειρε το κεφάλι στον ώμο της κυράς της κι έβαλε τα κλάματα.

– Σχώρα με, κυρά, μα έχει σπαράξει η καρδιά μου! είπε.

– Το ξέρω, της απάντησε η κυρία Σέλμπυ, καθώς έτρεχαν και τα δικά της δάκρυα. Εγώ δεν

μπορώ να σ' τη γιατρέψω βέβαια, μα ο Ιησούς μπορεί!

Για λίγο έκλαψαν κι οι τρεις σιωπηλά. Ύστερα ο Τζορτζ πήρε μέσα στη χούφτα του το χέρι της χήρας και, συγκλονισμένος από ένα απλό πάθος, της διηγήθηκε τη σκηνή του θανάτου του άντρα της και της μετέφερε το τελευταίο, γεμάτο αγάπη και θρίαμβο, μήνυμά του.

Ένα πρωί, κάπου ένα μήνα αργότερα, κάλεσαν όλους τους δούλους του κτήματος Σέλμπυ στο μεγάλο χολ που έπιανε όλο το μήκος του σπιτιού. Ήθελε να τους μιλήσει ο αφέντης τους.

Προς μεγάλη έκπληξη όλων, ο νεαρός κύριος εμφανίστηκε κρατώντας ένα μάτσο χαρτιά. Ήταν πιστοποιητικά απελευθέρωσης για όλους, που τους τα μοίρασε διαβάζοντας ένα ένα τα ονόματά τους, ενώ εκείνοι έκλαιγαν και φώναζαν.

Ωστόσο, πολλοί μαζεύτηκαν γύρω του και τον παρακαλούσαν ειλικρινά να μην τους διώξει. Του 'διναν μάλιστα πίσω το πιστοποιητικό τους.

– Αρκετά ελεύθεροι είμαστε εδώ! έλεγαν. Δε θέλουμε να γίνουμε περισσότερο. Δε θέλουμε να φύγουμε από δω και να χάσουμε τον αφέντη και την κυρά!

– Καλοί μου φίλοι, τους είπε τότε ο Τζορτζ, σαν μπόρεσε να τους καθησυχάσει λίγο, δε θα χρειαστεί να φύγετε από κοντά μου. Το κτήμα εξακολουθεί να χρειάζεται τα ίδια με πριν χέρια. Το ίδιο και το σπίτι. Μόνο που τώρα θα είστε ελεύθεροι άντρες και γυναίκες. Θα συμφωνήσουμε σ' ένα μισθό και θα σας πληρώνω για τη δουλειά σας. Και σε περίπτωση που θα πτωχεύσω ή θα πεθάνω –συμβαίνουν, βλέπετε, κι αυτά– δε θα μπορεί να σας πάρει κανείς και να σας πουλήσει. Αυτό που θέλω εγώ είναι να σας διδάξω –κι ίσως σας χρειαστεί αρκετό διάστημα για να το μάθε

τε– πώς να χρησιμοποιείτε τα δικαιώματα που σας παραχωρώ σήμερα. Θέλω από σας να είστε καλοί και πρόθυμοι να μάθετε. Εγώ θα προσπαθήσω, όσο μπορώ, να σας διδάξω, με τη βοήθεια του Θεού. Και τώρα, φίλοι μου, υψώστε το βλέμμα στον ουρανό κι ευχαριστήστε το Θεό για το ευλογημένο αγαθό της ελευθερίας που σας χάρισε.

Ένας ηλικιωμένος σεβάσμιος νέγρος, που είχε ασπρίσει και τυφλωθεί από τα χρόνια σ' εκείνο πάντα το κτήμα, σηκώθηκε κι υψώνοντας το τρεμάμενο χέρι του είπε:

– Ας ευχαριστήσουμε τον Κύριο!

Γονάτισαν όλοι, και πιο κατανυκτική και συγκινητική δοξολογία απ' αυτήν που έψαλαν τότε δεν έχει ακουστεί πουθενά.

– Κάτι ακόμα, είπε ο Τζορτζ σαν σηκώθηκαν. Τον θυμάστε όλοι σας τον καλό μας μπαρμπα-Θωμά;

Και τους διηγήθηκε με λίγα λόγια το πώς πέθανε και το πόσο γεμάτα αγάπη λόγια είπε για όλους τους, για να καταλήξει:

– Στον τάφο του επάνω ορκίστηκα, φίλοι μου, πως δε θα έχω ποτέ πια σκλάβους. Κι ακόμα πως

κανείς δε θα κινδυνέψει εξαιτίας μου να χωριστεί απ' τους δικούς του και το σπίτι του και να πεθάνει μόνος κι έρημος σε κάποια μακρινή φυτεία, όπως ο μπαρμπα-Θωμάς. Όταν λοιπόν θα γιορτάζετε για την ελευθερία σας, να σκέφτεστε πως τη χρωστάτε σ' εκείνη την καλή ψυχή, και να του το ξεπληρώνετε δείχνοντας αγάπη και καλοσύνη στη γυναίκα του και στα παιδιά του. Να σκέφτεστε την ελευθερία σας όποτε βλέπετε την καλύβα του μπαρμπα-Θωμά. Ας είναι αυτή ένα μνημείο που θα σας κάνει ν' ακολουθείτε τα βήματά του και να είστε τόσο τίμιοι, πιστοί και καλοί χριστιανοί όσο ήταν κι εκείνος.

ΤΕΛΟΣ

¹ Οπαδοί αίρεσης των διαμαρτυρόμενων.

² Γάλλος συγγραφέας, πρόδρομος του ρομαντισμού, πολιτικός, διπλωμάτης και φιλέλληνας (1768-1848).

³ Ο πρόδρομος της φωτογραφίας, από το όνομα του Νταγκέρ που την εφεύρε. (Σ.τ.Μ.)

⁴ Οπαδοί θρησκευτικής αίρεσης της Αγγλικανικής Εκκλησίας.

⁵ Μυθικός βασιλιάς της Κορίνθου, γιος του Αιόλου, διαβόητος για τις απάτες του. Καταδικάστηκε στον Άδη να μεταφέρει βράχο στην κορυφή βουνού, που κυλούσε πάλι στην πεδιάδα.

⁶ Οι πενήντα κόρες του Δαναού, νύμφες των πηγών. Επειδή σκότωσαν τους συζύγους τους, καταδικάστηκαν στον Άδη να γεμίζουν με νερό πίθους χωρίς πυθμένα.

⁷ Αποικία στις Αντίλλες, που αποσχίστηκε από την υπόλοιπη Αϊτή στα 1844 κι από τότε έζησε βυθισμένη στους εμφύλιους πολέμους και στα αιματηρά πραξικοπήματα. Ο πληθυσμός της είναι αποκλειστικά σχεδόν μαύρος. (Σ.τ.Μ.)

⁸ Η συγγραφέας αναφέρεται εδώ στη Γαλλική Επανάσταση, που ανέτρεψε στα 1789 το αριστοκρατικό καθεστώς και το βασιλιά Λουδοβίκο ΙΣΤ'. Κι ακόμα, στο κίνημα για την απελευθέρωση κι ενοποίηση της Ιταλίας, που την εποχή εκείνη βρισκόταν στο ζενίθ του. (Σ.τ.Μ.)

⁹ Οι μαύροι σκλάβοι της Αϊτής ξεσηκώθηκαν στις αρχές του περασμένου αιώνα και κατέσφαξαν κυριολεκτικά τους λευκούς κυρίους τους, για να ιδρύσουν ένα δικό τους μαύρο κράτος, που όμως σύντομα βυθίστηκε στη διαφθορά. (Σ.τ.Μ.)

¹⁰ Αμερικανός των βόρειων πολιτειών της Αμερικής.

¹¹ Άτομα που γεννήθηκαν στις παλιές αποικίες (Αμερικής και Πολυνησίας) από Ευρωπαίους γονείς· ή άτομα από ένα γονέα ιθαγενή και ένα μιγάδα.